

LU R Latvijas Universitātes
rektori

Желудков

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
BIBLIOTĒKA

PROFESORS Dr. chem.

JŪLIJS AUŠKĀPS

Dzīve un darbs

LU Akadēmiskais apgāds

UDK 667(474.3)(092)
677(474.3)(092)
378.4.091.113 (474.3)(092)

Profesors Jūlijs Auškāps: dzīve un darbs / sast. Sandra Ranka ; bibliogr. red.
Jana Klebā ; LU Bibliotēka. – Rīga : LU, 2013. – 416 lpp.

Prettitula attēlā profesors *Dr. chem.* Jūlijs Auškāps (mākslinieces Intas Dobrājas
glezna rektoru portretu galerijā Latvijas Universitātes Senāta sēžu zālē)

Sastādītāja **Sandra Ranka**

Bibliogrāfiskā redaktore **Jana Klebā**

Tekstu angļu valodā tulkojusi **Rasma Mozere**, krievu valodā – **Santa Meldere**

Latviešu tekstu literārā redaktore **Gita Bērziņa**

Bibliogrāfijā ietvertu publikāciju apraksti pieejami LU Bibliotēkas veidotajā LU
zinātnieku publikāciju un vēstures datubāzē www.lu.lv/biblioteka

© Latvijas Universitāte, 2013

ISBN 978-9984-45-720-8

Saturs

Priekšvārds	7
Foreword	11
Предисловие	15
<i>Ilgars Grosvalds</i>	
Profesora Jūlija Auškāpa dzīve un darbs	19
Ievadam	19
Profesora Jūlija Auškāpa dzīve un darbs.	
Dzimta. Bērnība un skolas gadi (1884–1903)	20
Studiju un darba gadi Pēterburgā (1903–1914)	26
Pirmā pasaules kara un pilsoņu kara vērpētēs (1914–1920)	29
LU Ķīmijas fakultātē (1920–1940)	37
Latvijas Universitātes rektors (1933–1937)	55
Latvijas izglītības ministrs (1938–1940)	73
Ģimenes lokā un atpūtā (1920–1940)	81
Dzīves gaitu noslēgums (1940–1942)	90
Epilogs	96
<i>Prof. Jānis Stradiņš</i>	
Rektors profesors Jūlijs Auškāps – pārdomas un vērtējumi	102
Professor Jūlijs Auškāps (1884–1942)	113
Профессор Юлий Аушкапс (1884–1942)	124
Profesora Jūlija Auškāpa darbi	136
Balināšana un krāsošana latvju dainās	136
Dažu tautas lietāto krāsojumu izturība	152
Latvijas linu ķīmiskais sastāvs	166
Ķīmijas problēmas un uzdevumi Latvijā	177
Tekstilrūpniecības izredzes un uzdevumi Latvijā	189
Ķīmijas tehnoloģija	196

Dabzinātnes, tehnika un materiālisms	203
Matērijas vērtības augšana un zušana	222
Materiālā un gara kultūra	232
Mūžīgās Latvijas sapņi un īstenība	244
Uzruna imatrikulācijas aktā Latvijas Universitātē 1933. gada 15. septembrī	256
Uzruna imatrikulācijas aktā Latvijas Universitātē 1934. gada 15. septembrī	260
Ievadruna Latvijas Universitātes gada svētkos 1934. gada 28. septembrī	266
Uzruna Latvijas Universitātes gada svētkos 1935. gada 28. septembrī	270
Uzruna imatrikulācijas aktā Latvijas Universitātē 1936. gada 15. septembrī	273
Ievadruna Latvijas Universitātes gada svētkos 1936. gada 28. septembrī	283
Profesora J. Auškāpa bibliogrāfija	287
Profesora J. Auškāpa publicētie darbi	287
Profesora J. Auškāpa raksti enciklopēdijās	298
Profesora J. Auškāpa recenzētais darbs	300
Profesora J. Auškāpa runas, intervijas, sarunas	300
Raksti par profesoru J. Auškāpu	338
Profesora J. Auškāpa npublicētie darbi	402
Nepublicētie darbi par profesoru J. Auškāpu	402
Dokumenti par profesoru J. Auškāpu	403
Profesora J. Auškāpa darbu nosaukumu alfabētiskais rādītājs	404
Personu alfabētiskais rādītājs	408

Sandra Ranka, *Mg. sc. soc.*
LU Bibliotēkas galvenā bibliotekāre

Priekšvārds

Latvijas Universitāte (LU) vienmēr ir bijusi ne tikai augstākās izglītības mācību iestāde, bet arī akadēmiskās vides, zinātnes, intelīģences pārstāve un veidotāja. LU mācībspēki ir ietekmējuši Latvijas sabiedrības veidošanos, devuši ieguldījumu Latvijas valsts, zinātnes un augstākās izglītības attīstībā un saņēmuši sava darba atzinīgu vērtējumu arī pasaules mērogā.

LU Bibliotēka par svarīgu sava darba uzdevumu uzskata iepazīstināt sabiedrību ar LU zinātniskajiem sasniegumiem un kultūras mantojumu. Lai apkopotu LU zinātnieku akadēmiski pētnieciskās darbības rezultātus, LU Bibliotēkas speciālisti sērijā “LU rektori” sagatavo LU rektoriem veltītus izdevumus. Līdz šim klajā nākuši izdevumi, kas ir veltīti LU rektoriem Ernestam Felsbergam, Jānim Rubertam un Augustam Tentelim.

LU rektori ne tikai bija izcili LU mācībspēki, zinātnieki un izglītības darbinieki, bet arī aktīvi darbojās politiskajā, sabiedriskajā un kultūras dzīvē. LU pirmie rektori lika nacionālās augstākās izglītības pamatus Latvijā, vienlaikus izprotot zinātniskās sadarbības un izcilības nozīmi arī starptautiskā līmenī. Viņi noteica Latvijas Universitātes darba organizēšanas principus, veidojot to kā autonomu, tradīcijām bagātu augstskolu ar augstu akadēmiskā un zinātniskā darba līmeni. Viņu darbības rezultātā Latvijas Universitāte kļuva par lielāko un nozīmīgāko Latvijas augstskolu, kuras akadēmiskās tradīcijas tiek turpinātas arī mūsdienās.

LU Bibliotēka, apkopojot LU rektora J. Auškāpa devumu Latvijas zinātnē, ir izveidojusi grāmatu “Profesors Jūlijs Auškāps: dzīve un darbs”.

Profesors J. Auškāps ir viens no ievērojamākajiem LU zinātniekiem un rektoriem, kas uzsvēra zināšanu, augstākās izglītības un zinātnes nozīmi sabiedrībā. No 1924. gada līdz 1926. gadam profesors J. Auškāps vadīja LU Ķīmijas fakultāti, no 1933. gada līdz 1937. gadam bija LU rektors. Profesors J. Auškāps pildīja Latvijas izglītības ministra pienākumus no 1938. gada līdz 1940. gadam.

Zinātniskajā darbībā profesors J. Auškāps pievērsās ķīmisko šķiedrvielu un krāsvielu tehnoloģijai, šajā nozarē viņš izstrādāja vairāk nekā 30 nozīmīgus zinātniskos darbus. J. Auškāps aktīvi piedalījās sabiedriskajā dzīvē, viņa uzskati veidoja un ietekmēja nacionālo apziņu, patriotismu, latvisko kultūras un valsts ideoloģiju pirmās Latvijas republikas laikā. Viņa rakstu izlase “Zinātnei un Tēvijai” uzskatāma par vienu no izcilākajām sava laikmeta liecībām, kas skaidri raksturo Latvijas sabiedrībā valdošās idejiskās un patriotiskās nostādnes tās pastāvēšanas pēdējā posmā. Izlasē ietvertajos rakstos un dažādos pasākumos teiktajās runās

profesors J. Auškāps filozofiskā ievirzē aplūkojis izglītības, zinātnes un kultūras jautājumus, uzsvēris personības attīstības un jaunatnes patriotiskās audzināšanas nozīmi sabiedrības un valsts attīstībā. Profesors J. Auškāps teica uzrunas LU imatrikulācijas pasākumos un studiju gadu iesākot, LU dibināšanas gadskārtu pasākumos, uzstājās arī Latvijas Radio, izcilu Latvijas kultūras darbinieku piemiņas pasākumos, biedrību sanāksmēs, sniedza priekšlasījumus Latvijas zemniekiem, armijas virsniekiem, daudzas viņa runas un raksti publicēti izdevumos "Izglītības Ministrijas Mēnešraksts" un "Sējējs".

Savos darbos J. Auškāps pauda uzskatu, ka Latvijas kā mazas valsts uzplaukumā svarīgas ir garīgās vērtības un intelekts, kuru attīstīšana dotu iespēju gūt arī materiālu labumu. J. Auškāps izprata nacionālās un pasaules kultūras mijiedarbības nepieciešamību, viņš vēlējās novērst dabaszinātņu un humanitāro zinātņu pretnostatījumu, uzsverot to abu nozīmību, kā arī uzskatīja, ka ir nepieciešams apvienot garīgās vērtības ar zināšanām, nostājoties pret materiālisma idejām.

Profesors Jūlijs Auškāps, būdams LU rektors un Latvijas izglītības ministrs, pilnveidoja augstāko izglītību Latvijā un rūpējās par tās finansiālo nodrošinājumu. Viņa darbības laikā tika izveidoti vairāki fondi, kas sekmēja studiju un zinātniskā darba attīstību. Tā 1935. gadā tika dibināts Latvijas Universitātes Zinātniskās pētniecības fonds, kas bija nozīmīgs solis zinātnes finansēšanā valstiskā līmenī. Profesors Jūlijs Auškāps pirmais sāka veidot zinātnes politiku valsts mērogā, radot sākotnējās idejas Latvijas Zinātņu akadēmijas izveidei.

Grāmatas sagatavošana par profesoru J. Auškāpu norisēja vairākus gadus. Lai pēc iespējas pilnīgāk aptvertu materiālus par J. Auškāpu, tika veikts pētnieciskais darbs, apzinot dokumentu un fotoattēlu krājumus. Plašs arhīva materiālu krājums iegūts Latvijas Ķīmijas vēstures muzejā, kur ir pieejami dokumenti, fotogrāfijas, kā arī disertācijas "Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvas izvērtēšanas mēģinājums" manuskripts un pētījuma "Sīkrūpniecībai piemērotās auduma izraibošanas metodes krāsās" rokraksts. Tika apzināti un izdevuma veidošanā izmantoti Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva un Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva materiāli.

2010. gadā Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja direktors I. Grosvalds un LU Bibliotēkas pārstāves – direktore I. Gudakovska un galvenā bibliotekāre S. Ranka – profesora J. Auškāpa mazdēla J. Jansona vadībā viesojās Cēsu pusē, apmeklējot Cēsu vēstures un mākslas muzeju, kurā tika iegūti vērtīgi dokumenti un fotoattēli. Neaizmirstama bija viesošanās profesora J. Auškāpa mājās "Vāļi" un J. Auškāpa audzumeitas Nadeždas Auškāpas vīra tēlnieka Kārļa Jansona dzimtas mājās, kur ekspedīcijas dalībnieki iepazinās ar vēsturiskiem priekšmetiem, kuru fotogrāfijas ievietotas šajā izdevumā – LU rektoram J. Auškāpam dāvāto kausu no LU studentu Prezidiju Konventa, gleznotāja A. Droņa veidoto profesora J. Auškāpa portretu un tēlnieka K. Jansona veidoto J. Auškāpa krūšutēlu.

Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja direktors I. Grosvalds (no kreisās) un profesora J. Auškāpa mazdēls J. Jansons Jansonu dzimtas mājās “Silķes” 2010. gada 18. jūnijā. I. Gudakovskas foto

LU Bibliotēka par līdzdalību grāmatas sastādīšanā izsaka īpašu pateicību *Dr. sc. ing.* Ilgaram Grosvaldam un Latvijas Ķīmijas vēstures muzejam, Jurim Jansonam un Cēsu vēstures un mākslas muzejam.

Profesoram J. Auškāpam veltītajā grāmatā ir ietverts profesora dzīves un darba apskats, vairāki profesora J. Auškāpa darbi un viņa darbu bibliogrāfiskais rādītājs. Ievadvārdus, pārdomas un vērtējumu šim izdevumam ir sniedzis akadēmiķis, profesors J. Stradiņš. Profesora J. Auškāpa dzīvesgājumu, zinātnisko un sabiedrisko darbību aprakstījis Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja direktors *Dr. sc. ing.* Ilgars Grosvalds, raksturojot profesora pētnieciskā un administratīvā darba veikumu, grāmatā iekļauta arī daļa no J. Plūksnes sastādītā Auškāpu–Jansonu dzimtas koka.

Grāmatas lasītājiem dota iespēja iepazīties ar nozīmīgākajām profesora J. Auškāpa publikācijām, kas sniedz ieskatu viņa pētnieciskajā darbā, kā arī zinātnes, kultūras un sabiedrības mijiedarbības filozofiskajā uztverē. Grāmatā ir ievietoti vairāki J. Auškāpa darbi, kas veltīti krāsvielu tehnoloģijai: izdevuma “Latviju tautas dainas” 3. sējumā (1929) ievietotais raksts “Balināšana un krāsošana

latvju dainās”, LU Rakstos publicētais pētījums “Dažu tautas lietoto krāsojumu izturība” (1940), arī profesora J. Auškāpa sagatavotais apskats “Ķīmijas tehnoloģija” (1938), kas iekļauts LU sagatavotajā izdevumā “Zinātne tēvzemei divdesmit gados : 1918–1938”.

Profesors J. Auškāps veica pētījumus arī tekstilrūpniecībā, grāmatā iekļauts raksts “Latvijas linu ķīmiskais sastāvs” (1930) no krājuma “Latvijas linkopība 10 gados”, kā arī 1922. gada decembrī 2. Latvijas inženieru un tehniķu kongresā nolasītais referāts “Tekstilrūpniecības izredzes un uzdevumi Latvijā”. Ieskatu profesora J. Auškāpa zinātniski filozofiskajā pasaules uztverē sniedz raksti “Dabzinātnes, tehnika un materiālisms”, “Materiālā un gara kultūra” no krājuma “Zinātnei un Tēvijai” un raksts “Mūžīgās Latvijas sapņi un īstenība” no žurnāla “Sējējs”. Grāmatā iekļauta arī profesora J. Auškāpa akadēmiskā uzruna “Matērijas vērtības augšana un zušana” LU gada svētkos 1933. gada 28. septembrī, kā arī nozīmīgākās uzrunas LU imatrikulācijas aktos un gada svētkos 1933., 1934., 1935., 1936. gada septembrī, kas ietvertas arī rakstu krājumā “Zinātnei un Tēvijai”.

Grāmatā ievietota plaša profesora J. Auškāpa darbu bibliogrāfija. Bibliogrāfijas veidošanā izmantota LU Bibliotēkas veidotā LU zinātnieku publikāciju un vēstures datubāze un LU mācībspēku publikāciju kartotēka, Latvijas Nacionālās bibliotēkas un LU Akadēmiskās bibliotēkas katalogi un kartotēkas, Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija “Periodika”. LU Bibliotēka pateicas par palīdzību bibliogrāfisko ziņu precizēšanā Krievijas Nacionālajai bibliotēkai, Krievijas Zinātņu akadēmijas Dabaszinātņu bibliotēkai un Krievijas Zinātņu akadēmijas Sibīrijas nodaļas Valsts publiskajai zinātniski tehniskajai bibliotēkai.

Bibliogrāfiskajā rādītājā ietverti bibliogrāfiskie apraksti no 1910. gada līdz 2012. gadam. Atsevišķās nodaļās iekļauti profesora J. Auškāpa publicētie darbi, raksti enciklopēdijās, runas un intervijas, kā arī raksti par profesoru J. Auškāpu. Bibliogrāfiskā rādītāja nodaļās apraksti kārtoti hronoloģiskā secībā, gada ietvaros vispirms uzrādīti darbi latīņu alfabētā, pēc tam – kirilicā. Ja nebija iespējams sastādīt bibliogrāfisko aprakstu tieši pēc izdevuma un ziņas par to iegūtas no bibliogrāfiskajiem sarakstiem vai bibliotēku katalogiem un kartotēkām, bibliogrāfiskais apraksts apzīmēts ar zvaigznīti (*) apraksta sākumā. Publikācijas latviešu un krievu valodas vecajā ortogrāfijā aprakstītas atbilstoši mūsdienu latviešu un krievu valodas pareizrakstības prasībām un ortogrāfijai.

Rādītājam pievienoti profesora J. Auškāpa publicēto darbu nosaukumu alfabētiskais palīgrādītājs un personu palīgrādītājs.

Profesors J. Auškāps bija izcils pasaules mēroga zinātnieks un sabiedriskais darbinieks, un grāmatas veidotāji cer, ka šis izdevums sniegs ieskatu viņa dzīves gājumā un ļaus novērtēt viņa ieguldījumu Latvijas zinātnes un nacionālās pašapziņas veidošanā.

Sandra Ranka, M. Sc. Soc.
Chief Librarian,
Library of the University of Latvia

Foreword

The University of Latvia (UL) has always been not only an institution of higher education, but also a representative and architect of academia, science, and the intelligentsia. University lecturers have influenced the formation of the Latvian society, have contributed to the development of national science and higher education, and received positive evaluation of their work also on a global scale.

The Library places high importance on informing society about the UL scientific achievements and cultural heritage. To summarise the results of the university scholars' academic and research work, the University Library specialists have been preparing the series "University Rectors" dedicated to the UL rectors. To date, it comprises publications on the University rectors Ernests Felsbergs, Jānis Ruberts and Augusts Tentelis.

University rectors were not only outstanding teachers, researchers and educators; they also took an active part in the political, social and cultural life. The first University rectors laid the foundations of national higher education in Latvia, with a clear understanding of the importance of scientific cooperation and excellence at the international level. They identified the UL management principles, making it an autonomous, tradition-rich university of high academic and scientific standards. As a result of their activities the University of Latvia has become the largest and most important establishment of higher education whose academic traditions are upheld to this day.

The University Library, having collected materials on the University rector J. Auškāps' contribution to the Latvian science, has created a book "Professor Jūlijs Auškāps: Life and Work".

Professor J. Auškāps was one of the greatest UL scientists and university rectors, who emphasized the role of knowledge, higher education and science in society. From 1924 to 1926 Professor J. Auškāps was at the head of the UL Faculty of Chemistry; between 1933 and 1937 he was rector of the University, and from 1938 till 1940 Professor J. Auškāps occupied the position of the Minister of Education of Latvia.

In his scientific work, Professor J. Auškāps focused on the technology of chemical fibres and dyes, and in this field he carried out more than 30 scientific works. J. Auškāps took an active part in public life, and his views formed and

influenced national consciousness, patriotism, Latvian culture and state ideology of the first period of Latvian independence. His collection of articles “To Science and Fatherland” is considered one of the remarkable statements of his era that explicitly describes the ideological and patriotic viewpoints that prevailed in the Latvian society at the time. The present collection contains articles and speeches at various events in which Professor J. Auškāps has, from a philosophical perspective, treated educational, scientific and cultural issues, stressed the importance of personal development and patriotic education of youth for the social and national development. Professor J. Auškāps made speeches at the University matriculation events and at the beginning of the academic year, the UL anniversary events, he also spoke on the Latvian Radio, at commemoration events dedicated to prominent figures in Latvian culture and association meetings, delivered lectures to Latvian farmers and army officers. Many of his speeches and articles have been published in the “Ministry of Education Monthly” and “The Sower”.

In his works, J. Auškāps expressed the view that it was spiritual values and intellect that were important for the prosperity of Latvia as a small country, and their development would open the road to material benefits. J. Auškāps understood the necessity of national and global cultural interaction; he wanted to prevent the juxtaposition of natural sciences and the humanities by emphasizing the importance of both, and maintained that it was essential to combine spiritual values with knowledge, thus opposing the ideas of materialism.

As rector of the University of Latvia and the Minister of Education, Professor Jūlijs Auškāps further developed higher education in Latvia and took care for its financial resources. It was at this time that several foundations were established which contributed to the development of studies and research at the University. In 1935 in the Research Foundation of the University of Latvia was created – an important step in research funding at the state level. Professor Jūlijs Auškāps was the first to start developing science policy at the national level, initiating ideas towards the foundation of the Latvian Academy of Sciences.

The preparation of the book on Professor J. Auškāps took several years. In order to fully cover the material on J. Auškāps, research work was carried out to identify the collections of documents and photos. A vast collection of archival material was obtained at the Latvian Chemical History Museum, which comprises photos, documents, and the manuscripts of the thesis “An Attempt of Quantitative Evaluation of Organic Dye Absorption Spectrum” and of the study “Methods Suitable for Fabric Colour-Dappling in Small-Scale Manufacture”. Relevant materials of the Latvian State Historical Archives and the Latvia State Archive of Audiovisual Documents were identified and used for the creation of the book.

In 2010, I. Grosvalds, the director of the Latvian Chemical History Museum, I. Gudakovska, director of the University Library, and S. Ranka, chief librarian, together with Professor J. Auškāps’ grandson of J. Jansons went to the Cēsis environs, visiting the Cēsis History and Art Museum, where valuable documents

and photos were obtained for the book. The visit of Professor J. Auškāps' home-
stead of "Vāli" and of the family home of the sculptor Kārlis Jansons, who is
J. Auškāps' stepdaughter Nadezhda Auškāps' husband, was memorable. The
expedition members viewed the historical objects, the photographs of which
feature in this publication: the cup presented to the University rector J. Auškāps
by the UL Students Presidium Convent, Professor J. Auškāps' portrait created
by the painter A. Drone, and the sculptor K. Jansons' bust of J. Auškāps.

The University Library is particularly grateful to Dr.sc.ing. Ilgars Grosvalds
and the Latvian Chemical History Museum, to Juris Jansons and the Cēsis
History and Art Museum for the participation in the compilation of the book.

The book dedicated to Professor J. Auškāps includes an overview of his life
and work, a number of Professor J. Auškāps works and a bibliographical index
of his works. The introductory note, reflections and evaluation of the present
publication were contributed by academician Professor J. Stradiņš. The outline
of Professor J. Auškāps' life as well as his scientific and social activities has been
written by Dr.sc.ing. Ilgars Grosvalds, director of the Latvian Chemical History
Museum, focusing on the professor's research and administrative performance.
The book also includes part of the Auškāps-Jansons family tree that was com-
piled by J. Plūksne.

The readers have the opportunity to get acquainted with Professor
J. Auškāps' major publications that provide an insight into his research work,
as well as his philosophical perception of the interaction of science, culture,
and society. The book contains a number of J. Auškāps' works on dyeing tech-
nology: the article "Bleaching and Dyeing in Latvian Folk Songs" from the 3rd
volume of "Latvian Folk Songs" (1929), the study "Stability of Some Home-
Used Dyes" from the UL transactions (1940), and Professor J. Auškāps' review
"Chemical Technology" (1938), prepared for the University edition "Science
for the Homeland in Two Decades: 1918-1938".

Professor J. Auškāps conducted research in textile industry; thus the book
includes the article "Chemical Composition of Latvian Flax" (1930) from the
collection "10 years of Latvian Flax Cultivation", as well as the report "Prospects
and Tasks for Textile Industry in Latvia", presented on 2 December 1922 at
the Congress of Latvian engineers and technicians. An insight into Professor
J. Auškāps scientific and philosophical world perception is gained in the articles
"Natural Sciences, Technology and Materialism", "Material and Spiritual Culture"
from the collection "To Science and Fatherland", and the article "Eternal Latvia's
Dreams and Reality" from the magazine "The Sower". The book also includes
Professor J. Auškāps academic address "Value of Matter: Increase and Decline",
delivered on the occasion of the University anniversary on 28 September 1933,
as well as the most important speeches at the University matriculation events
and the UL anniversaries in September 1933, 1934, 1935, and 1936, which were
published in the collection of articles "To Science and Fatherland".

The book also includes an extensive bibliography of Professor J. Auškāps' works. The source for the bibliography compilation was the University Library research publications and historical data base and the card index of the publications by the UL scholars, catalogues and indexes of the Latvian National Library and the University Academic Library, the collection "Periodicals" of the Latvian National Digital Library. The UL Library is grateful to the Russian National Library, the Library for Natural Sciences of the Russian Academy of Sciences and the State Public Scientific Technological Library of the Siberian Branch of the Russian Academy of Sciences for the help in updating the bibliographic data.

The bibliographic descriptions of the bibliography cover the period between 1910 and 2012. Individual chapters include Professor J. Auškāps' published papers, articles in encyclopaedias, speeches and interviews, as well as articles on Professor J. Auškāps. Bibliographic descriptions in the sections of the bibliography are arranged in chronological order, beginning with the works of Latin characters, and then the Cyrillic. In the cases when it was not possible to compile the bibliographic description from the very publication and the relevant information was obtained from bibliographies or library catalogues and card indexes, the bibliographic description is marked with an asterisk (*) at the beginning of the description. The publications in the old orthography of the Latvian and Russian languages are described in accordance with the modern Latvian and Russian spelling and orthography standards.

The bibliography is complemented with the alphabetic auxiliary index of titles of Professor J. Auškāps publications and the auxiliary index of names.

Professor J. Auškāps was an outstanding world-class scientist and public figure, and the compilers of the book hope that the present publication will provide an insight into his life story and due assessment of his contribution to Latvia's science and Latvian national consciousness.

Сандра Ранка, M. Sc. Soc.
Главный библиотекарь библиотеки ЛУ

Предисловие

Латвийский Университет (ЛУ) всегда был не просто высшим учебным заведением, но также представителем и создателем академической среды, науки, интеллигенции. Преподаватели ЛУ повлияли на образование Латвийского общества, вложили свой труд в развитие науки и высшего образования Латвийского государства, получили положительную оценку своей работы во всем мире.

Библиотека ЛУ важной задачей своей работы считает познакомить общество с научными достижениями и культурным наследием ЛУ. Для того, чтобы обобщить результаты академических исследований, специалисты библиотеки ЛУ в серии «Ректоры ЛУ» подготовили издания, посвященные ректорам ЛУ. На сегодняшний день уже выпущены издания, посвященные ректорам ЛУ: Эрнесту Фелсбергсу, Янису Рубертсу и Аугусту Тентелису.

Ректоры ЛУ были не только выдающимися преподавателями, учеными и работниками образования, но и активно принимали участие в политической, общественной и культурной жизни. Первые ректоры ЛУ закладывали основы национального высшего образования в Латвии, одновременно налаживая научное сотрудничество и способствуя выходу ЛУ на международный уровень. Они определяли принципы организации работы Латвийского университета, создавая его как автономный, богатый традициями вуз с высоким академическим и научным уровнем. В результате их деятельности Латвийский университет стал крупнейшим и наиболее значимым Латвийским вузом, чьи академические традиции успешно продолжают до сих пор.

Библиотека ЛУ, обобщив вклад ректора Ю. Аушкапса в Латвийскую науку, подготовила книгу «Профессор Юлий Аушкапс: жизнь и деятельность».

Профессор Ю. Аушкапс был одним из выдающихся ученых и ректоров ЛУ, он подчеркивал значение и ценность высшего образования и науки в обществе. С 1924 до 1926 года профессор Ю. Аушкапс руководил факультетом химии ЛУ, с 1933 и до 1937 года был ректором ЛУ. Профессор Ю. Аушкапс также выполнял обязанности министра образования Латвии с 1938 года до 1940 года.

В своей научной деятельности профессор Ю. Аушкапс обращался к технологии химических волокон и красителей, и в этой отрасли им было разработано более тридцати значимых научных работ. Ю. Аушкапс принимал активное участие в общественной жизни, его взгляды формировали и

влияти на национальное сознание, патриотизм, латышскую культуру и государственную идеологию во время периода первой независимости Латвии. Подборка его статей «Науке и Отечеству», считается одним из выдающихся свидетельств своего времени, которое ясно характеризует преобладающие идейные и политические взгляды в Латышском обществе в означенный период первой республики. В статьях и речах, произнесенных на различных мероприятиях и включенных в подборку, профессор Ю. Аушкапс рассматривает вопросы образования, науки и культуры в философском аспекте, подчеркивая значение развития личности и патриотического воспитания молодежи в формировании общества и страны. Профессор Ю. Аушкапс произносил речи на мероприятиях ЛУ, посвященных имматрикуляции и началу учебного года, на юбилеях в честь основания ЛУ, выступал также на Латвийском радио, на мероприятиях в честь видных деятелей Латвийской культуры, на общественных собраниях, читал доклады Латвийским крестьянам, армейским офицерам, многие его речи и статьи были опубликованы в изданиях «Ежемесячник министерства образования» и «Сеятель».

В своих работах Ю. Аушкапс выражал мнение, что для процветания Латвии, как маленькой страны, важны духовные ценности и интеллектуальная основа, развитие которых позволило бы извлечь и материальную пользу. Ю. Аушкапс осознал необходимость взаимодействия латышской национальной и мировой культур, желал предотвратить противопоставление естественных и гуманитарных наук, подчеркивая значимость их обеих, а также считал необходимым объединить духовные ценности со знаниями, выступая против идей материализма.

Профессор Ю. Аушкапс, будучи ректором ЛУ и министром образования Латвии, усовершенствовал высшее образование в Латвии, заботился о его финансовом обеспечении. Во время его деятельности было создано несколько фондов, которые способствовали развитию обучения и научной работы ЛУ. Так, в 1935 году был основан научно-исследовательский фонд, что стало значимым шагом в области финансирования науки на государственном уровне. Профессор Ю. Аушкапс первым начал развивать научную политику в масштабе государства, формулируя первоначальные идеи о создании Латвийской академии наук.

Работа над книгой о профессоре Ю. Аушкапсе велась несколько лет. Для того, чтобы полностью охватить материал, была проведена исследовательская работа, изучен свод документов и фотографий. Обширный архивный материал был получен в Латвийском музее истории химии, где в открытом доступе находятся документы, фотографии, а также манускрипт диссертации «Попытка квантативной оценки поглощения спектра органических красителей» и рукопись исследования «Методы испестрения ткани краской, пригодных для мелкой промышленности». В подготовке издания были проанализированы и использованы материалы Государственного

исторического архива Латвии и Государственного архива кинофотофонодокументов Латвии.

В 2010 году директор Латвийского музея истории химии И. Гросвальд, представительница библиотеки ЛУ – директор И. Гудаковска и главный библиотекарь ЛУ С. Ранка, под руководством Ю. Янсонса – внука профессора Ю. Аушкапса, гостившего в окрестностях Цесиса, посетили Цесисский историко-художественный музей, в котором были получены ценные для создания книги бумаги и фотографии. Памятными стали и визит в дом профессора Ю. Аушкапса «Вали», и посещение отчего дома мужа падчерицы Ю. Аушкапса, Надежды Аушкапс; а также визит к скульптору Карлису Янсонсу, где участники экспедиции смогли ознакомиться с историческими предметами, фотографиями; а также с подаренным ректору ЛУ, Ю. Аушкапсу, кубком от студенческого Конвента Президиумов ЛУ; с портретом Ю. Аушкапса, написанным художником А. Дронисом; с бюстом Ю. Аушкапса, созданным скульптором К. Янсонсом.

Библиотека ЛУ выражает особую благодарность Dr. sc. ing. Илгару Гросвальду, Латвийскому музею истории химии, Юрису Янсонсу и Цесисскому историко-художественному музею за оказанную помощь при подготовке книги.

В книгу, посвященную профессору Ю. Аушкапсу, включен обзор жизни и деятельности профессора, несколько работ профессора Ю. Аушкапса, а также библиографический указатель его работ. Вступительное слово, размышления и оценку этого издания предоставил академик, профессор Я. Страдыньш. Биографию профессора Ю. Аушкапса, его научную и общественную деятельность описал директор Латвийского музея истории химии Dr.sc.ing. Илгар Гросвальд, охарактеризовав достижения профессора в научной и административной работе. В книгу также была включена часть генеалогического дерева Аушкапсов – Янсонсов, составленная Я. Плуksнисом.

Читателям книги дана возможность ознакомиться со значимыми публикациями профессора Ю. Аушкапса, которые дают представления не только о его научной деятельности, но также о степени взаимодействия науки, культуры и общества в философском восприятии. В книгу включены несколько работ Ю. Аушкапса, посвященные технологии красителей. В третий том издания «Дайны латышского народа» включена статья «Отбеливание и крашение в латышских дайнах». В статьях ЛУ опубликовано исследование «Прочность некоторых красок, используемых народом» (1940). Подготовленный профессором Ю. Аушкапсом обзор «Технология химии» (1938), включен в подготовленное ЛУ издание «Наука для родины два десятилетия: 1918–1938».

Профессор Ю. Аушкапс проводил исследования и в области текстильной промышленности. Поэтому вполне обоснованно в его книгу включена статья «Химический состав Латвийского льна» (1930) из сборника

«Латвийское льноводство за 10 лет», а также реферат «Перспективы и задачи текстильной промышленности Латвии», прочтенный на втором конгрессе Латвийских инженеров и техников в декабре 1922 года. О взгляде на научно-философское восприятие мира профессора Ю. Аушкапса свидетельствуют его статьи «Естествознание, техника и материализм», «Материальная и духовная культура» из сборника «Науке и Отечеству» и статья «Мечты и реальность вечной Латвии» из журнала «Сеятель». В книгу включено академическое обращение на празднике ЛУ, прочтенное 28 сентября 1933 года, а также наиболее важные обращения в актах имматрикуляции ЛУ и праздниках в сентябре 1933, 1934, 1935, 1936 годов, которые входят в сборник статей «Науке и Отечеству».

Книга также содержит обширную библиографию работ профессора Ю. Аушкапса. В создании библиографии была использована база данных публикаций и историй ученых ЛУ; картотека публикаций преподавателей университета, созданная библиотекой ЛУ; каталоги и картотеки Латвийской Национальной библиотеки и Академической библиотеки ЛУ; коллекция «Периодика» Латвийской Национальной электронной библиотеки. Библиотека ЛУ благодарит Российскую Национальную библиотеку, библиотеку естествознания Российской академии наук и Сибирское отделение государственной научно-технической библиотеки Академии наук за помощь в уточнении библиографических данных.

Библиографический указатель содержит библиографические описания с 1910 по 2012 год. В отдельные главы включены опубликованные работы профессора Ю. Аушкапса, статьи из энциклопедий, речи и интервью, а также статьи, посвященные профессору Ю. Аушкапсу. Описания в главах библиографического указателя расположены в хронологическом порядке (по годам), в начале работы указаны латинским шрифтом, затем – кириллицей. Звездочкой (*) в начале описания отмечены библиографические описания и данные, полученные по библиографическим спискам или библиотечным каталогам и картотекам, составить которые по изданию не было возможности. Публикации на латышском и русском языках в старой орфографии описаны в соответствии с современными правилами правописания и орфографии латышского и русского языков.

К указателю добавлен вспомогательный указатель опубликованных работ профессора Ю. Аушкапса, составленный в алфавитном порядке, а также вспомогательный указатель персон.

Профессор Ю. Аушкапс был выдающимся ученым мирового масштаба и ярким общественным деятелем, и авторы книги надеются, что это издание даст представление о жизни ректора и позволит оценить его вклад в Латвийскую науку и в формирование национального сознания.

Ilgars Grosvalds, *Dr. sc. ing.*,
Latvijas Ķīmijas muzeja direktors

Profesora Jūlija Auškāpa dzīve un darbs

Ievadam

Grāmata “Profesors *Dr. chem.* Jūlijs Auškāps: dzīve un darbs” veltīta LU rektoram – ķīmijas tehnologam Jūlijam Auškāpam. No viņa dzimtā Raunas novada nācis pedagogs un koku kultūras pamatlicējs Jānis Cimze (1814–1881), viens no modernās bakterioloģijas pamatlicējiem Krievijā Kārlis Krēsliņš (1860–1929), etnogrāfs un folklorists profesors Pēteris Šmits (1869–1938) un farmaceits profesors Eduards Zariņš (1876–1947).

Daudzus J. Auškāpa dzīves faktus noskaidrojis viņa biogrāfs Jānis Stradiņš [144–146, 155–160]. Materiālus par profesoru, sadarbojoties ar ārstu Romanu Auškāpu, vācis viņa asistents Oļģerts Ripa, kas uzrakstījis nelielu dzīves aprakstu. Tagad tie ar Britu Kolumbijas Universitātes (Kanāda, Vankūvera) emeritētā profesora Jāņa Lielmeža starpniecību nonākuši Latvijas Ķīmijas vēstures muzejā. Materiāli par J. Auškāpu glabājas gan Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas valsts vēstures arhīva fondos, gan Cēsu vēstures un mākslas muzeja un Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājumos.

Lai labāk apzinātu profesora Jūlija Auškāpa un viņa tuvinieku dzīvi un darbu, nācās tikties un sarakstīties ar vairākiem cilvēkiem – šī darba sekmētājiem. Pateicamies Britu Kolumbijas Universitātes emeritētajam profesoram Jānim Lielmežam par ārzemēs esošo materiālu apzināšanu un atsūtīšanu. Sirsnīgs paldies Jūlija Auškāpa radniekam, agrākajam Latvijas Televīzijas operatoram Jurim Jansonam par dažādu dzimtas locekļu dzīves faktu izklāstu, ārstam Kārlim Voldemāram Auškāpam par iespēju izmantot Auškāpu dzimtas koku. Paldies arī Cēsu vēstures un mākslas muzeja speciālistei Valijai Šalgunovai par palīdzību, apzinot arhīva materiālus, kas glabājas šī muzeja krājumos.

Profesora Jūlija Auškāpa dzīve un darbs. Dzimta. Bērnība un skolas gadi (1884–1903)

Latvijas Universitātes rektora (1933–1937) un izglītības ministra (1938–1940) profesora Jūlija Auškāpa dzimtas saknes meklējamas Raunas novadā – Raunas pilsmuižā. Dzimtas šūpulis ir Auškāpu mājas, no kurām cēlies arī uzvārds Auškāps. Tās minētas Hermana Bruiningka (*Hermann Bruiningk*) izdotajā Livonijas vēstures dokumentu krājumā “Livländische Güterurkunden”: 1474. gadā kā Auszkap¹, Raunas baznīcas grāmatā 1703. gadā kā Auschkaap un arklu revīzijā 1830. gadā kā Auskaap.

Latvijas laikā (1918–1940) izdotajās kartēs Auškāpu mājas uzrādītas Raunas–Smiltenes lielceļa malā aptuveni 5 kilometrus no Raunas. Ar šo māju saimnieku Pētera un Annas dēlu Jāni Auškāpu, kas dzimis 1883. gadā un vēlāk bija tirgotājs Raunā, Jūlijs Auškāps nav uzturējis radnieciskus sakarus. Tuvākie radi, ar kuriem viņš sagājies, bija otrās pakāpes brālēna, Raunas “Ezerprāmniekos” dzimušā inženiera mežkopja Kārļa Auškāpa (1891–1947), Cēsu virsmežziņa, ģimene. No Latvijas Kultūras fonda pasūtītā, Jāņa Plūksnes 1991. gadā sastādītā, ļoti sazarotā dzimtas koka, kura sastādīšanai izmantotas Raunas draudzes metrikas, Raunas muižas revīzijas un Raunas pagasta grāmatas, šajā izdevumā iekļauti tikai divi Auškāpu un Auškāpu–Jansonu dzimtas zari.

Ziņas par Auškāpu dzimtu atrodamas, sākot no 18. gadsimta. Dzimtu aizsāk Jēkabs (1707), turpina Jēkabs (1741) ar sievu Madži (1745) un dēlu Jēkabu, kas dzimis 1772. gadā, miris 1834. gadā. Tolaik pēc dzimtbūšanas atcelšanas Vidzemē 1819. gadā ar likumu noteica, ka latviešu zemniekiem jādod uzvārdi. Tos deva pagasta tiesas Vidzemē 1822.–1826. gadā. Līdz tam zemniekus sauca vārdā un mājas vārdā. Tā “Auškāpu” Jēkabs ieguva uzvārdu Auškāps. No viņa dēla Pētera Auškāpa, kura dzīves gaitas sākušās 1808. gada 9. aprīlī Raunas “Ezerprāmniekos”, cēlies Auškāpu zars, bet no Jāņa Auškāpa, kurš dzimis 1915. gada 13. aprīlī “Mendēs”, – Auškāpu Jansonu zars.

Pētera Auškāpa dēls Dāvis Auškāps, kas pasaulē nācis 1845. gada 10. februārī “Ezerprāmniekos”, bija amatnieks. Ziemā viņš strādāja par audēju, vasarā – par grāvraci. Arī viņa sieva Marija, dzimusi Vītola, diendienā strādāja no agra rīta līdz vēlam vakaram. Tomēr līdzekļu nepietika, lai izglītotu dēlu Kārli Auškāpu, kas dzimis 1899. gada 27. oktobrī “Ezerprāmniekos”. Viņš, blakus studijām strādājot, beidza Rīgas Politehniskā institūta Lauksaimniecības nodaļu un Latvijas Universitātes Mežkopības nodaļu un kļuva par Zemkopības ministrijas mežu inspektoru un Cēsu virsmežniecības virsmežziņi. Viņa dēla Romana Auškāpa dzīves gaitas sākušās 1919. gada 20. jūnijā Tverā, bet Kārļa Voldemāra

¹ Livländische Güterurkunden (aus den Jahren 1207 bis 1500). Hrsg. von Hermann von Bruiningk und Nicolaus Busch. Riga : Jonck & Poliewsky, 1908, S. 452.

Auškāpa – 1924. gada 7. martā Raiskuma pagastā. Viņi kļuva par ārstiem, bet meita Aina, dzimusi 1921. gada 4. augustā Raiskuma pagastā, – par zobārsti.

Kalps Jānis Auškāps, Jūlija Auškāpa vectēvs, dzimis 1815. gada 13. aprīlī “Auškāpos”, viņa mūžs bija īss – tikai nepilns 41 gads. Viņa dzīves loks Raunas “Mendēs” noslēdzās 1857. gada 8. aprīlī, kad dēlam Jānim bija 14 gadi. Māte Anna aizgāja mūžībā dažus gadus vēlāk – 1860. gada 8. aprīlī. Tā Jānim Auškāpam, profesora Jūlija Auškāpa tēvam, ceļš dzīvē bija jāizlauž paša spēkiem. Viņa dzīves rīts sākās 1843. gada 18. februārī “Auškāpos”, bet darba gaitas – 1863. gadā kā Raunas draudzes “aumeistaram” – apkārtceļojošam skolotājam.

Raunas draudzes mācītājs Emīls Sokolovskis, kuram rūpēja zemnieku bērnu izglītība, 1856. gadā pierunāja Baižkalna pilsmuižas īpašnieku un Rīgas tirgotāju Vasiliju fon Cukerbekeru, kuram Baižkalnā piederēja degvīna tecinātava un papīrdzirnavas, pieņemt divus draudzes skolu beigušos cītīgākos skolēnus par apkārtceļojošiem skolotājiem. Tā Raunas pilsmuižai piederīgais Jānis Auškāps dabūja 120 rubļu algu gadā. Viņam 9 mēnešus gadā 5 dienas nedēļā bija jāiet pa mājām, vienkopus pulcinot 5 līdz 6 bērnus no septītā gada līdz iesvētīšanas vecumam, un jānāca viņiem lasīt, rēķināt, skaitīt galvas gabalus, dziedāt garīgās dziesmas, jāuzdod Bībeles stāsti, jāatprasa un jāskaidro. Tādā veidā viņam izdevās katru savu skolēnu pamācīt piecas dienas gadā².

1861. gadā, kad Jaunraunā ierīkoja pagaidu pagastskolu, Vasilijš fon Cukerbekers vienojās ar Baižkalna pagasta zemniekiem ierīkot skolu un segt skolotāju atalgojumu. Pagaidu telpas skolai atrada Baižkalna muižā agrākajās zaldātu kazarmās. Par skolotāju iecēla Veselauskas pagastam piederīgo Eduardu Makaru. Šajā ēkā skola darbojās 5 gadus. 1866. gadā V. Cukerbekers dāvināja pagastam Ogriņu māju ar saimniecības ēkām un 76 pūrvietām zemes (7 dālderu un 61 graša vērtībā) pastāvīgas pagasta skolas ierīkošanai. Jaunās skolas namu uzcēla no kaļķu un grants javas 13 asu garumā un 6 asu platumā. Tā paša gada rudenī skolas nams bija tiktāl gatavs, ka varēja sākt mācības. E. Makaram vairs neiznāca tajā strādāt – 1866. gadā viņš saslima un pēc dažiem mēnešiem nomira.

Jaunuzcelto skolas namu iesvētīja draudzes mācītājs Emīls Sokolovskis. Par skolotāju ievēlēja aumeistaru Jāni Auškāpu. Viņa alga bija no muižas īpašnieka dāvinātā skolas zeme, bet, ja viņam bija vajadzīgs palīgs, tas bija pašam jāalgo un jāuztur³. 1874. gadā jaunajai skolai nodega jumts, tādēļ tajā ziemā mācības notika Baižkalna muižas kazarmās. Pie J. Auškāpa par palīgskolotāju (1894–1897) strādāja vēlāk pazīstamais saldumrūpnieks – rūpnīcas “Ķuze” īpašnieks Vilhelms Ķuze. Viņš iepazinās ar J. Auškāpa dēlu Hermani, kas strādāja O. Erbes vīļu fabrikā, un pārgāja darbā Rīgā⁴.

² Vistucis, Jūlijs. Rauna, citkārt un tagad. Cēsis : P. Liepiņa izd., 1900. 43 lp.

³ Turpat.

⁴ Gēgere, Valda. Saldumu karalis Vilhelms Ķuze. [Rīga] : Jumava, 2006. 149, [2] lpp., [35] lpp. iel.

J. Auškāpa vecāki Jānis Auškāps un Anna Strante Auškāpa.
Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

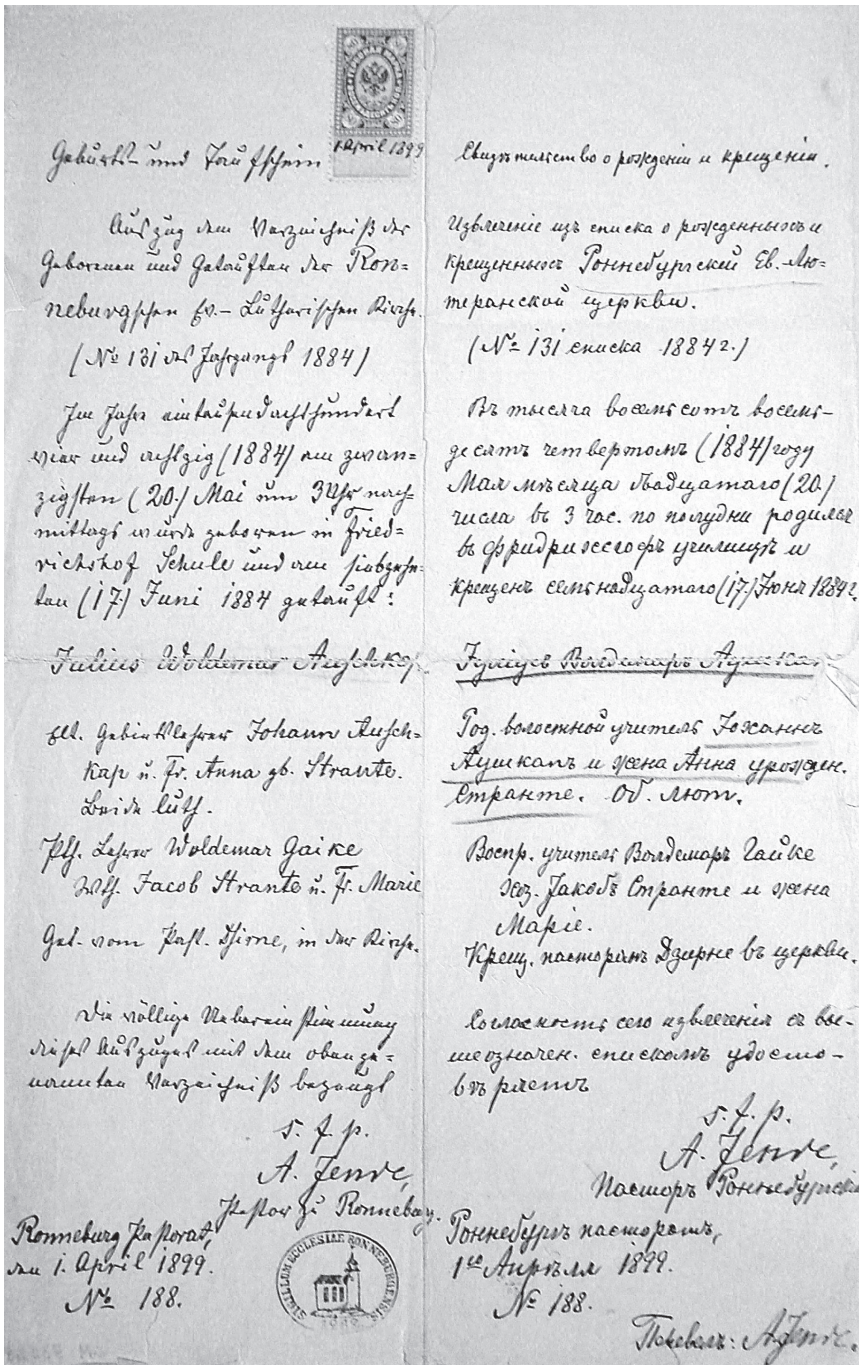
Pirmajā gadu desmitā trīsgadīgajā pamatskolā mācījās ap 30, otrajā – 40, bet trešajā un ceturtajā – ap 50 skolēnu. Skolai bija paprāvas ērgelītes, ko iegādājās pagasts par saviem līdzekļiem. Jānis Auškāps skolā iestādīja augļu dārzu. Skolas vienā galā bija skolotāja un rentnieka dzīvokļi, vidū – klases, bet otrā galā skolēnu guļamtelpas. Skolas zemi apkopa rentnieks.

Skolas darba gaitu sākumā Jānis Auškāps apprecēja Raunas pagasta Strantu māju saimnieka Jēkaba Strantes (1821–1898) un viņa sievas Mares, dz. Kūlens, (1825–1915) meitu Annu Stranti, kuru dažkārt jaunībā dēvēja par “zvidrieti”. Viņas tēvu, veco Stranti, laikabiedri piemin ar dziļu cieņu, izceļot viņa inteliģenci. Jānim Auškāpam enerģiskā, ar labu balsi apveltītā sieva Anna bija liels palīgs dažādos sabiedriskos pasākumos. Viņu laulībā piedzima 3 dēli: Kārlis Aleksandrs (1869), Hermanis (1873), Jūlijs (1884) un 4 meitas: dvīņu māsas Emma Marta un Kristīne (1872), Anna Marija (1876) un Lūcija Elizabete (1878).

Skolas laikā J. Auškāps iepirka blakus esošās Kalnu Ķesu mājas, kuras sākumā apkopa ar rentnieka palīdzību.

Skolu Jānis Auškāps vadīja 33 gadus līdz 1899. gadam, kad aizgāja pelnītā atpūtā. Pēc tam viņš saimniekoja savās mājās “Kalnu Ķesās”. Jānis Auškāps mira 1912. gada 11. oktobrī 69 gadu vecumā. Iemīļoto Baižkalna pagasta skolas skolotāju guldīja Raunas kapsētās Jēkaba kalniņā. No viņa atvadījās daudzi bijušie skolēni, arī skolas koris ar dziesmu⁵. Raunas kapsētā aplabāta arī viņa

⁵ Vistucis, Jūlijs. Rauna, citkārt un tagad. Cēsis : P. Liepiņa izd., 1900. 43 lpp.

J. Auškāpa dzimšanas apliecība. Dokumentis no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

J. Auškāps ģimnāzijas audzēkņa gados.
Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

sieva un meita, kas jaunībā mirusi ar diloni. Diemžēl tagad kapsētā skolotāja Jāņa Auškāpa kapa vietu vairs neatrast, arī vecās kapu grāmatas nav saglabājušās. Te gan atrodas vairākas kapavietas ar Auškāpu uzvārdiem, bet tie var būt viņam tikai attālākie radinieki. Uz kāda kapakmens ir iecirsti vārdi: “Auškāpu dzimtas kapi. Lauka malā akmens pelēks un ciets zin, cik sviedru liets”.

Par Baižkalna pagasta skolas skolotāju pēc Jāņa Auškāpa kļuva Zaķītis no Vidrižiem, kas kādu laiku bija strādājis Raunas draudzes skolā par otro skolotāju.

Tagad Baižkalna skola jau vairāk nekā 50 gadus ir slēgta, bet tās ēka ar nosaukumu “Liepkalni” saglabājusies. Vēl 2001. gadā notika skolas bijušo audzēkņu salidojums Baižkalnā, kur kādreizējie skolēni ar mīlestību atcerējās savas skolas gaitas.

Jāņa Auškāpa vecākais dēls Kārlis Aleksandrs (1869.17.10. Baižkalna skolā – 1927.04.03. Rīgā) studēja medicīnu Tērbatas Universitātē un kļuva par plaušu slimību speciālistu. Viņš strādājis par ārstu Jelgavā, Rēvelē, Limbažos, Jēkabmiestā, Daugavpilī, Pēterburgā un Rīgā, bijis arī Melnās jūras kara flotes ārsts. Dzīves pēdējos gadus pavadījis pie brāļa Jūlija Rīgā.

Meita Lūcija Elizabete mācījusies prāvesta K. Kundziņa mājas skolā Smiltenes mācītāja muižā, apprecējusies un pārgājusi dzīvot Rīgā.

Profesors Jūlijs Voldemārs Auškāps, skolotāja Jāņa Auškāpa jaunākais dēls, dzimis 1884. gada 2. jūnijā pagasta skolā Baižkalnā. Viņa dzimtā vieta Baižkalna skola, no kuras paveras tāls skats uz apkaimi, atrodas gleznainā vietā Vidzemes augstienes Mežoles paugurainē. Netālu no tās pa dziļu gravu aizvijas straujā Rauna, kuras krastos ir šūnakmens veidojums – Raunas (Mazais) Staburags,

24 m augstais senlatviešu Tanīsa pilskalns, Raunas viduslaiku bīskapa pils mūra atliekas, Raunas pilsmuiža un baznīca. Šajā skaistajā dabas nostūrī aizriņķējusi Jūlija Auškāpa bērniība un puikas gadi.

Sākotnējās zināšanas viņš ieguva pie tēva, 1896.–1899. gadā mācījās Kārļa Millera (Zariņū Kārļa) privātā reālskolā Cēsīs, Līvu ielā 1, pēc tam 1899.–1902. gadā Rīgas pilsētas reālskolā⁶ (tagadējā Rīgas 2. vidusskolā K. Valdemāra ielā 1).

Šī vāciskā pilsētas reālskola salīdzinājumā ar krievu kroņa skolām bija liberālāka un humānāka mācību iestāde. Te bez obligātās krievu, vācu un angļu valodas varēja apgūt arī latviešu valodu. Fiziku, ķīmiju un matemātiku pasniedza stingrais skolotājs Kārlis Reinholds Kupfers (*Karl Reinhold Kupffer*) (1872–1935), kas strādāja arī Rīgas Politehniskajā institūtā par tēlotājģeometrijas un botānikas docentu. Viņš skolēnos ielika labas pamatzināšanas šajos priekšmetos. Reālskolu J. Auškāps beidza 1902. gadā ar godalgu. Pēc tam viņš vienu gadu strādāja par mājskolotāju Novgorodas guberņā [599, 993, 1147].

⁶ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

Studiju un darba gadi Pēterburgā (1903–1914)

Jūlija Auškāpa studiju gaitas norisa Krievijas galvaspilsētā Sanktpēterburgā, Ņevas krastos. 1903. gadā, izturot stingrus iestājpārbaudījumus, viņš uzsāka studijas privileģētajā Ķeizara Nikolaja I Sanktpēterburgas Tehnoloģiskā institūta ķīmijas nodaļā. Studijas ilga septiņus gadus (1903–1910).⁷ Institūtā dažādos laikos strādāja izcilie krievu zinātnieki Dmitrijs Mendelejevs (*Менделеев Дмитрий Иванович*), Fridrihs Konrāds Beilšteins (*Бейльштейн Фёдор Фёдорович*), Aleksejs Favorskis (*Фаворский Алексей Евграфович*) un Sergejs Ļebedevs (*Лебедев Сергей Васильевич*). J. Auškāpam bija jāizlauž ceļš galvenokārt paša spēkiem (brālis Aleksandrs Auškāps bija ieguvis valsts pabalstu studijām Tērbatas Universitātē, tāpēc Jūlijam nebija tiesību saņemt valsts stipendiju vai pabalstu studijām).

Augstskolā studijas ilga piecus gadus, pēdējie gadi bija paredzēti diplomdarba izstrādei. Pēc 1905. gada revolūcijas studijas pārkārtoja no kursa uz priekšmetu sistēmu, vairs nenosakot kursa nobeigšanas laiku. Studentiem radās iespēja paralēli mācībām iesaistīties papilddarbā, ko izmantoja arī J. Auškāps. 1908. gada vasarā viņš strādāja Pāla manufaktūrā Pēterburgā.⁸

Studiju laikā J. Auškāps pievērsās toreiz jaunā docenta Aleksandra Poraja-Košica (*Порай-Кошиц Александр Евгеньевич*) (1877–1949), vēlākā profesora un PSRS Zinātņu akadēmijas locekļa, aizsāktajam pētniecības virzienam – sintētisko krāsvielu ķīmijai, kurai jau tajā laikā paredzēja lielu nākotni kā dabisko krāsvielu aizvietošanai. J. Auškāps darbojās arī Ķīmijas fakultātes studentu pulcīnā.

Studiju gados, aizņemts ar studijām un intensīvu zinātnisko darbību, J. Auškāps nepiedalījās Pēterburgas latviešu kopienas sabiedriskajā dzīvē. Friča Milēnbaha grāmatā “Latvieši un latvietes Krievijas augstskolās” pieminēts Kārlis Aleksandrs Auškāps⁹, bet ne Jūlijs Auškāps. J. Auškāpa studiju biedri – mehānikas nodaļas studenti Martins Stakle un Jānis Stenders – atceras, ka viņš tikai dažas reizes piedalījies studentu biedrības “Fraternitas Metropolitana” “frateru” diskusiju vakaros pirmajos studiju gados¹⁰.

Fēlikss Cielēns grāmatā “Laikmetu maiņā” raksta, ka par J. Auškāpu kā balto vārnu zobojušies citi studenti. Kādam latviešu studentam viņš krieviski esot atbildējis: “Runājiet krieviski, es latviski vairs nesaprotu.”¹¹ Zinot vēlāko J. Auškāpa stingro nacionālo stāju un teicamo latviešu valodu, tāds izteikums liekas neticams.

⁷ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

⁸ Turpat.

⁹ Latvieši un latvietes Krievijas augstskolās. [Aut. Fricis Milēnbahs]. Jelgava : Allunana drukātava, 1908, 26. lpp.

¹⁰ Ripa, Oļģerts. Profesors Jūlijs Auškāps. 12 lp. Mašīnraksts. LĶVM, 20. krājums.

¹¹ Cielēns, Fēlikss. Laikmetu maiņā: atmiņas un atziņas. Lidingö : Memento, 1961. 1. sēj.: No bezvēstures tautas līdz piltiesīgai nācijai, 288. lpp.

1910. gadā J. Auškāps pabeidza studijas ar inženiera tehnologa grādu un uzslavu.¹² Jauno un spējīgo speciālistu paturēja augstskolā gatavoties profesūrai ķīmijas šķiedrvielu un krās-
vielu tehnoloģijā. Sākās viņa veiksmīgā sadarbība ar docentu Aleksandru Poraju-Košicu. Krievijas fizikas un ķīmijas žurnālā 1910. gadā tika publicēti divi [1, 2], bet 1911. gadā [4, 5, 6] jau trīs viņu kopīgie raksti. Citos žurnālos 1911. gadā publicēts viens [3], bet 1912. gadā četri raksti [7, 8, 9, 11].

1913. gadā J. Auškāpu pēc pazīstamo krievu ķīmiķu J. Zalkinda (*Залькинд Юлий Сигизмундович*), B. Bizova (*Бызов Борис Васильевич*) un M. Kučerova (*Кучеров Михаил Григорьевич*) ieteikuma uzņēma krievu Fizikas un ķīmijas biedrībā.

No 1910. līdz 1911. gadam J. Auškāps kopā ar A. Poraju-Košicu izstrādāja jaunu metodi krās-
vielu astarošanas (refleksiju) spektru ieguvei tieši uz šķiedras virsmas, to neieskalojot šķīdumā. Līdz tam lietotā metode, ko 1908. gadā Berlinē publicēja krās-
vielu pētnieks J. Formaneks (*J. Formánek*) un kas paredz krās-
vielu no šķiedras pārvērst šķīdumā, īsti nederēja, jo mainīja krās-
vielas raksturu. A. Poraja-Košica un J. Auškāpa metode bija jauna, novatoriska pieeja šai problēmai.

Abi pētnieki uzņēma 70 dažādu krās-
vielu spektrus. Viņi noskaidroja, ka divi šķietami vienādi krāsojumi atšķiras ar spektrālo raksturojumu. J. Auškāps izveidoja arī speciālu iekārtu krās-
vielu spektra grafiskajai noteikšanai uz šķiedras, kas katedrā bija pazīstama ar nosaukumu "Auškāpa aparāts". Tā konstruēšanā, veidojot optiku, viņam palīdzēja latviešu astronoms un metrologs, D. Mendeļejeva līdzstrādnieks, vēlākais Svaru un mēru palātas vadītājs, pēc tam arī Latvijas Valsts Universitātes profesors un Latvijas PSR ZA Goda loceklis Fricis Blūmbahs. J. Auškāpa aparātu lietoja Ļeņingradā līdz pat 1941. gadam [1104].

Par jauno metodi autori pirmo reizi ziņoja 1911. gada 28. februārī krievu Fizikas un ķīmijas biedrības nodaļas sanāksmē. Viņi par to publicēja rakstus ne vien krievu, bet arī vācu un franču valodā izdotos žurnālos. Publicētais darbs par krās-
vielu spektroskopisko noteikšanu uz šķiedras uzskatāms par vienu no

J. Auškāps studiju gados Pēterburgā.
Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas
muzeja krājuma

¹² LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

J. Auškāps studiju gados Pēterburgā, 1910. gada 16. aprīlis. Fotografija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

klasiskajiem darbiem šajā nozarē. Tas pārpublicēts 1949. gadā A. Poraja-Košica rakstu izlasē.

No 1910. līdz 1913. gadam J. Auškāps lasīja lekcijas ķīmijā krievu Tehnikas biedrības vakara kursos strādniekiem Pēterburgā. 1911. gadā janvārī viņu ievēlēja par Pēterburgas Augstāko sieviešu politehnisko kursu docentu. Tur J. Auškāps strādāja līdz 1914. gada augustam un izveidoja ķīmijas tehnisko laboratoriju. No 1911. līdz 1914. gadam J. Auškāps bija “Tehniskās enciklopēdijas” līdzstrādnieks.¹³ Tajā viņš publicēja rakstu “Krāsvielu noteikšana” [137].

1913. gadā Pēterburgā J. Auškāpu ievēlēja par 9. starptautiskā ķīmijas kongresa krāsvielu sekcijas sekretāru. Iespējams, ka šajā laikā viņš iepazinās ar slaveno latviešu izcelsmes zinātnieku, Rīgas Politehniskā institūta profesoru un Pēterburgas Zinātņu akadēmijas akadēmiķi, šī kongresa prezidentu Paulu Valdenu. Kongresam

bija jānotiek 1915. gadā, taču šo nodomu pārtrauca Pirmais pasaules karš.

Vasarās J. Auškāps praktizējās lielākajās Krievijas un Polijas manufaktūrās – Pēterburgā, Maskavā, Vladimirā, Lodzā un Žirardovā.¹⁴ 1914. gadā Krievijas Zemkopības ministrijas uzdevumā viņš iepazinās ar vietējām krāsošanas tradīcijām Vidusāzijā – Buhārā un Hivā. Par to 1915. gadā viņš Zemkopības ministrijai uzrakstīja atskaiti “Mājamatnieciskā krāsošana Vidusāzijā un Buhārā” (“Кустарное крашение в Средней Азии и Бухаре”).

1913. gada decembrī J. Auškāps Pēterburgas Tehnoloģiskajā institūtā izturēja akadēmisku pārbaudījumu ķīmijā, šķiedrvielu un krāsvielu tehnoloģijā un organiskajā ķīmijā, līdzīgu maģistra eksāmenam, un ieguva tiesības ārzemju stipendijai. Viņš iesniedza institūta Ķīmijas fakultātei arī zinātnisko darbu “Mēģinājums pielietot naftēnskābes krāsvielu sintēzē” (“Опыт применения нафтовых кислот для синтеза красящих веществ”).¹⁵ Profesors A. Grīns (A. Green) no Lidsas (Leeds) Universitātes Anglijā uzaicināja J. Auškāpu uz Universitāti par vieszinātnieku, bet kara dēļ viņš uzaicinājumu nevarēja izmantot.

¹³ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

¹⁴ Turpat.

¹⁵ Turpat.

Pirmā pasaules kara un pilsoņu kara vērpetēs (1914–1920)

Pirmā pasaules kara sākumā, 1914. gada 4. augustā, J. Auškāpu iesauca armijā. Viņš dienēja Gdovas pulkā par praporščiku un rotas komandieri, cīnījās frontē pret vāciešiem, 1914. gada 31. decembrī izpelnījās Sv. Annas 4 pakāpes ordeni.¹⁶ 1915. gada janvārī viņu ievainoja un evakuēja uz Pēterburgu.

Pēc atveseļošanās 1915. gada 11. jūnijā J. Auškāpu norīkoja darbā akadēmiķa V. Ipatjeva (*Ипатьев Владимир Николаевич*) vadībā Sprāgstvielu gatavošanas komisijā (*Комиссия по заготовке взрывчатых веществ*).¹⁷

Jau 1912. gadā Rīgas Politehniskā institūta absolvents inženieris tehnologs Kārlis Neimanis (1887–1945) Sergijevas Samaras sprāgstvielu fabrikā bija izstrādājis tetrila (tetranitrometilanilīna) iegūšanas metodi. Kara gados viņš pārzināja trotila, tetrila un trinitrotoluola ražošanu. Šai un citām sprāgstvielu fabrikām kā viens no galvenajiem izejmateriāliem bija nepieciešams benzols. Pēc profesora J. Auškāpa asistenta O. Ripas domām, J. Auškāpa izcilākais veikums zinātnē ir viņa izstrādātā metode – benzola iegūšana no naftas.

1915. gada augustā J. Auškāpu komandēja uz Kazanā gāzes fabriku, kuru pārbūvēja par benzola fabriku. J. Auškāpa izstrādāto metodi vēlāk lietoja arī četrās lielās fabrikās Baku.¹⁸

1915. gada novembrī J. Auškāpu iecēla par Augšvolgas rajona biroja (*Верхне-Волжское районные бюро*) priekšsēdētāju, bet 1916. gada maijā – par Krievijas galvenās artilērijas pārvaldes ķīmijas komitejas (*Химический комитет при Главном артиллерийском управлении*) pilnvaroto Augšvolgas rajona ķīmijas fabrikās. Viņa uzdevums bija vadīt un pārraudzīt minerālskābju, hlora, sprāgstvielu, glicerīna, skābekļa un fosgēna fabriku paplašināšanu un būvi.¹⁹ Par

J. Auškāps Pirmā pasaules kara laikā armijas formas tērpā. Fotografija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

¹⁶ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 10. lpp.

¹⁷ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 9., 83. lpp.

¹⁸ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

¹⁹ Turpat.

J. Auškāps (formas tērpā) ar brāli Aleksandru Pirmā pasaules kara laikā. Fotografija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

J. Auškāps Pirmā pasaules kara sākumā, 1914. gadā, Kazaņā. Fotografija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

✓ Петроградскій Тыловой Распредѣлительный Эвакуаціонный пунктъ.

№ 4251 Подходящее подчеркнуть.

Часть войскъ, учрежденія или заведенія 272²⁰ тмъ Губовскаго полка

Имя, фамилія Юлій Ивановичъ Аушкѣвъ

Званіе, чинъ Прейсюрисма

Губернія, уѣздъ

Ранень тяжело: голову, шею, грудь, животъ, руку, ногу.

Легко ранень.

Повязка { наложена, неналожена.

Болѣзнь ранамилов сибирскій сидячій лежачій

Сданъ: Звениговская община

19/1

Копія № 4382

720/171

6407
9134
11125
10111

По удостовѣреніи Канцеляріи при Главномъ Губернаторѣ Петроградскаго военнаго округа отъ 12 мая 1915 года, за № 4382, выдано въ пособіе на леченіе болѣзни сибирскій руб. коп.

Казначей

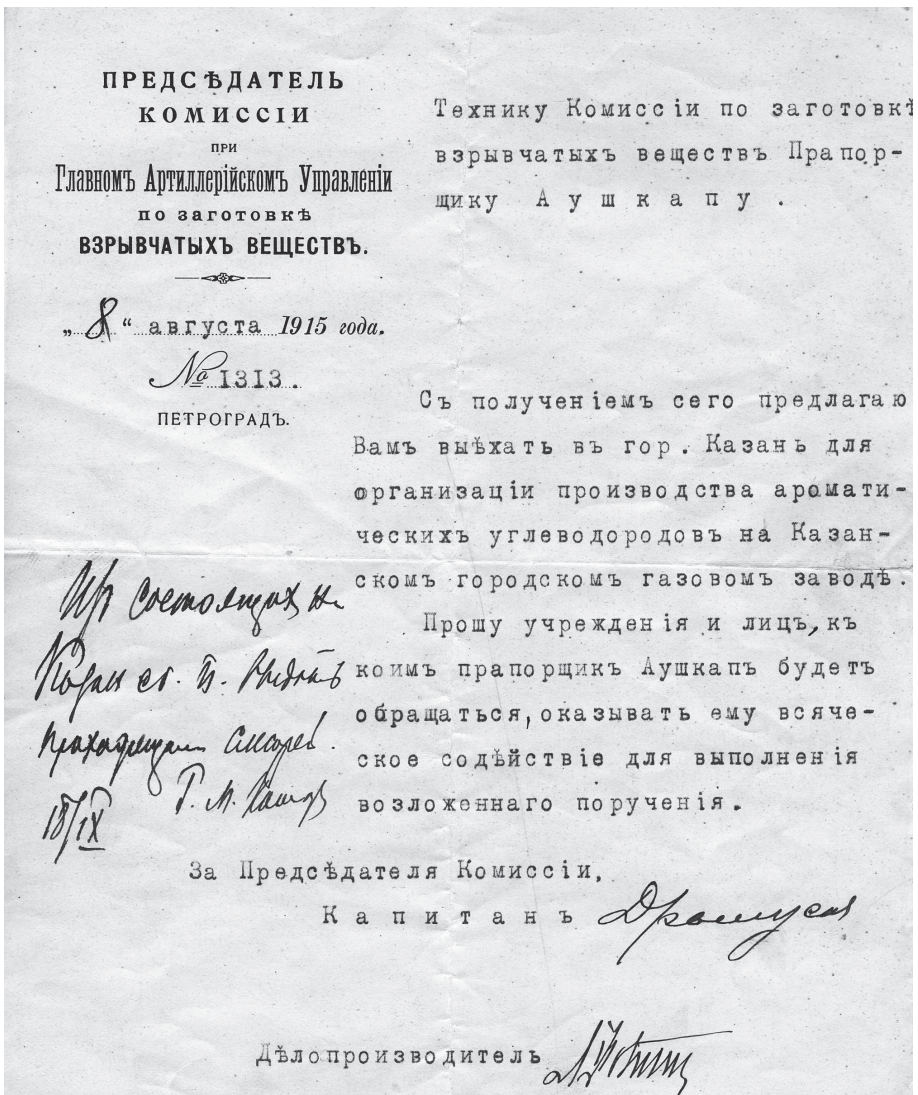
Бухгалтеръ

1915 годъ

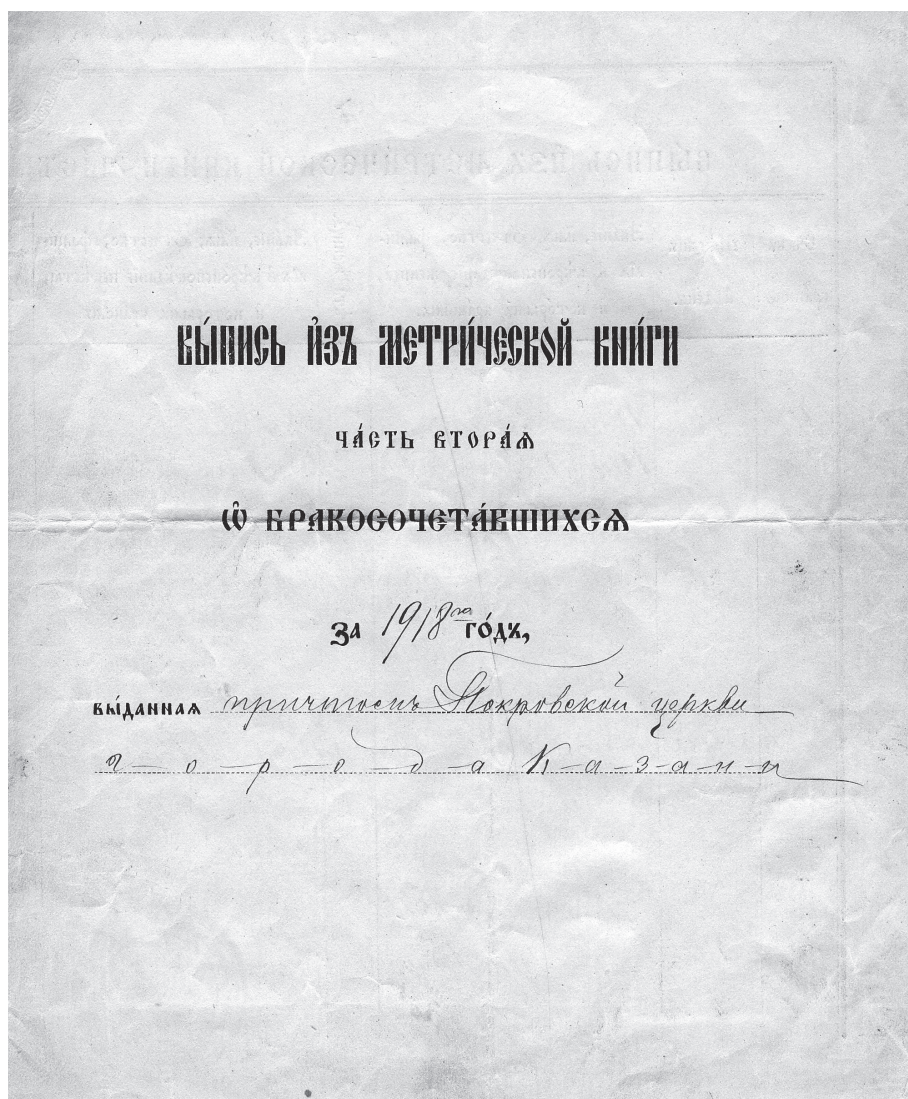
СМ 93529

Pirmā pasaules kara Petrogradas aizmugures sadales evakuācijas punkta izziņa par J. Auškāpa veselības stāvokli, 1915. gada 19. janvāris.
 Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

Krievijas Galvenās artilērijas pārvaldes Sprāgstvielu gatavošanas komisijas priekšsēdētāja rīkojums J. Auškāpam organizēt Kazaņas gāzes fabrikā benzola ražošanu, 1915. gada 8. augusts.
Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

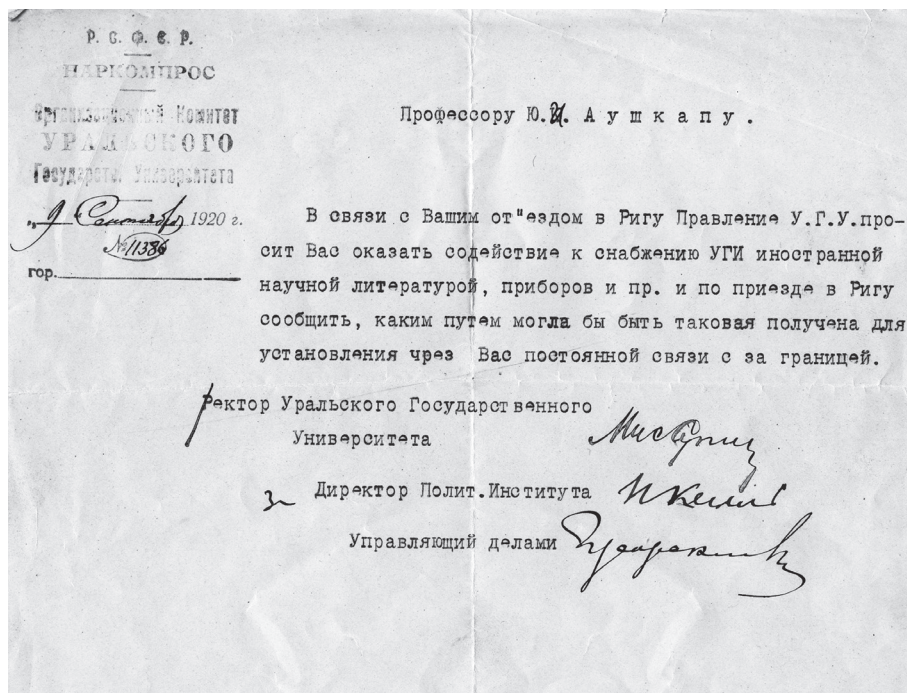
J. Auškāpa laulību apliecība (izraksts no metriskās grāmatas), 1918. gada 15. jūnijs.
Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

 ВЪПШЕЪ НЪХЪ МЕТРИЧЕСКОЙ КНИГИ, ЧАСТЬ ВТОРАЯ, СЪ БРАКОСОЧЕТАВШИХСЯ, ЗА							
Вѣтъ срѣднихъ и лѣтъ.	Званіе, имя, отчество, фами- лія и крестноезваніе жениху, и крестныхъ родителей.	Мѣтъ жениху.	Званіе, имя, отчество, фами- лія и крестноезваніе невесты, и крестныхъ родителей.	Мѣтъ невесты.	Кто совершилъ церемонію.	Кто въ языкъ поручителемъ.	Подписки и пени
1906 18.	Николаевъ Михаилъ Шей Шавковичъ Александръ Александровичъ Александровичъ	Владиміръ Владиміръ Владиміръ Владиміръ	Владиміръ Владиміръ Владиміръ Владиміръ	Владиміръ Владиміръ Владиміръ Владиміръ	Владиміръ Владиміръ Владиміръ Владиміръ	Владиміръ Владиміръ Владиміръ Владиміръ	Владиміръ Владиміръ Владиміръ Владиміръ
[Stamp: Царское Вѣдомство, 1906, No 152, 15 June 1906]					[Signature: Иванъ Т. Владиміръ]	[Signature: Иванъ Т. Владиміръ]	

J. Auskāpa ļauiību apliecinība (izraksts no metriskās grāmatas), 1918. gada 15. jūnijs. Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

J. Auškāps Krievijā Pirmā pasaules kara laikā.
Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

Urālu Valsts universitātes rektora lūgums par turpmāko sadarbību ar profesoru J. Auškāpu pēc viņa ierašanās Rīgā, lai Urālu Valsts universitātei iegādātos ārzemju zinātnisko literatūru un iekārtas, 1920. gada 9. septembris. Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

ieguldījumu valsts aizsardzības stiprināšanā J. Auškāpu 1915. gada 28. jūnijā apbalvoja ar Sv. Staņislava 3. pakāpes ordeni, bet 1916. gada 14. jūnijā – ar Sv. Annas ordeni.²⁰ 1915. gadā J. Auškāps Kazaņā organizēja salicilskābes fabriku, bet 1916. gadā Nižņijnovgorodā projektēja un vadīja Terakopova benzola fabrikas būvi. Kazaņas Kara rūpniecības komitejā (*Военно-промышленный комитет*) J. Auškāps nolasīja referātu “Aromātisko ogleņdeņražu iegūšana no naftas” (“Получение ароматических углеродов из нефти”), kas diemžēl pilsoņu kara apstākļos pazudis.²¹ 1917. gadā viņu komandēja par tehnisko konsultantu uz Baku naftas benzola fabriku.

1917. gadā J. Auškāpu iecēla par Volgas rajona Ķīmiskās rūpniecības demobilizācijas komisijas (*Комиссия по демобилизации химической промышленности*) priekšsēdētāju. Viņš noorganizēja tehniskā saharīna ražošanu Kazaņas gāzes fabrikā.²² J. Auškāps dzīvoja vietējās Kazaņas gāzes fabrikas direktora Hermaņa Pikeringa ģimenē, kur iepazinās ar direktora sievas māsu Veru Baranovu, dz. Golovkinu. Viņa dzimusi 1887. gada 13. jūnijā, bija šķirusies un audzināja meitiņu Nadeždu. 1918. gada 15. jūnijā (pēc vecā stila kalendāra) abi tika salaulāti vietējā pareizticīgo Pokrovas baznīcā.²³

Kad čehu leģionāri 1918. gada augustā ieņēma Kazaņu, J. Auškāpu komandēja uz Samaru, no kurienes viņš tika evakuēts uz Omsku. Kolčaka valdība viņu iesaistīja armijā par Galvenās artilērijas pārvaldes Ķīmijas komitejas priekšnieku.

1919. gadā, sabrūkot Kolčaka varai, boļševiki J. Auškāpu saņēma gūstā, vadāja pa dažādām koncentrācijas nometnēm un cietumiem, līdz ieslodzīja Katrīnpils (Jekaterinburgas) cietumā. No tā viņu atsvabināja 1919. gada nogalē un uzdeva vadīt Urālu centrālās zinātniski tehniskās laboratorijas būvi,²⁴ vēlāk iecēla par Jekaterinburgas organiskās ķīmijas tehnoloģijas un tekstilrūpniecības docentu Urālu kalnu institūtā Jekaterinburgā, drīz arī par profesoru.²⁵ Institūtā viņam iznāca strādāt tikai 1920. gadā no 1. janvāra līdz 1. septembrim [599, 993, 1147, 1154].²⁶

²⁰ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 10. lpp.

²¹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

²² Turpat.

²³ Cēsu muzejs, CM, Nr. 93504.

²⁴ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

²⁵ Turpat.

²⁶ LĶVM, J. Auškāps, 20. krāj., Nr. 6861, 123. lpp.

LU Ķīmijas fakultātē (1920–1940)

Sākoties bēgļu gaitās nokļuvušo latviešu evakuācijai no padomju Krievijas, Jūlijam Auškāpam ar kundzi Veru un audžumeitu Nadeždu 1920. gada septembrī izdevās atgriezties dzimtenē.

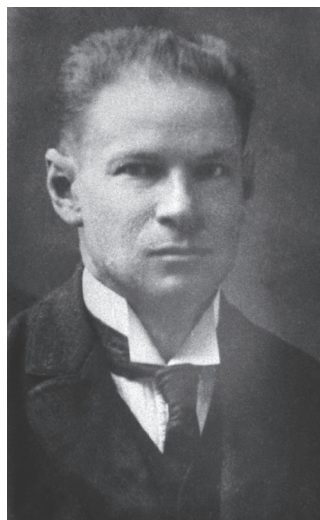
1920. gada 22. oktobrī viņu iecēla par LU Ķīmijas fakultātes docentu.²⁷

Kā habilitācijas darbu viņš iesniedza Pēterburgā izstrādāto spektroskopijas metodi krāsvielu noteikšanai uz šķiedras. Viņš mācīja ķīmiju Roberta Klaustiņa ģimnāzijā, vadīja Latvijas Tautas universitātes Dabaszinātņu nodaļu un lasīja tur arī kursu ķīmijā.²⁸ J. Auškāps savā dzīvoklī uzņēma sievasmāsu Zoju Pikeringu, kas bija kļuvusi atraitne, un viņas meitiņu Ņinu.²⁹ Sākumā J. Auškāps dzīvoja Tērbatas ielā 1, dz. 28, vēlāk – Antonijas ielā 15a, dz. 28.

Ķīmijas fakultātē Kronvalda bulvārī 4 Jūlijs Auškāps pārņēma agrākā ķīmijas tehnoloģijas profesora Stefana Šimanska telpas pirmajā stāvā pa kreisi no vestibila. Viņa pašaurajā kabinetā vienu sienu aizņēma darba galds un grāmatu plaukti, otru – plašā krāsvielu kolekcija, kas tagad nonākusi Latvijas Ķīmijas vēstures muzejā. Lai neviens netraucētu darbā, kabinetā neievilkā telefonu.

Turpinājās J. Auškāpa sadarbība ar Aleksandru Poraju-Košicu. 1920. gadā viņi publicēja darbu krievu valodā “Aukstās krāsas iegūšana ar beta naftol palīdzību” [13], bet 1923. gadā – “Par beta naftol α sulfīda pielietošanu aukstai krāsošanai un iespiešanai” [20].

Ķīmijas fakultātē, kur toni noteica tādi vecā Rīgas Politehniskā institūta profesori kā M. Centneršvērs, V. Fišers, M. Glāzenaps, K. Blahers, J. Auškāps ātri iekļāvās jaunajos apstākļos. Ar savu nosvērto raksturu viņš ieguva kolēģu atzinību. 1921. gada 4. maijā viņu ievēlēja par vecāko docentu,³⁰ 1922. gada 20. septembrī – par Ķīmijas fakultātes sekretāru.³¹ Viņš sekmīgi sadarbojās ar fakultātes dekānu, farmācijas profesoru Eduardu Zariņu. Viņu sadarbība vainagojās ne vien ar savstarpēju cieņu, bet arī ar draudzību. No 1924. līdz 1926. gadam J. Auškāps

J. Auškāps 20. gados.
Fotogrāfija no LU Vēstures
muzeja krājuma

²⁷ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 11. lpp.

²⁸ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

²⁹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 99. lpp.

³⁰ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 13. lpp.

³¹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 14. lpp.

F 20
5-20-1-5
84. Nr. 6861 14

3/IX/20

Latvijas Augstskolas ķīmijas fakultātes
dekanam Kungam.

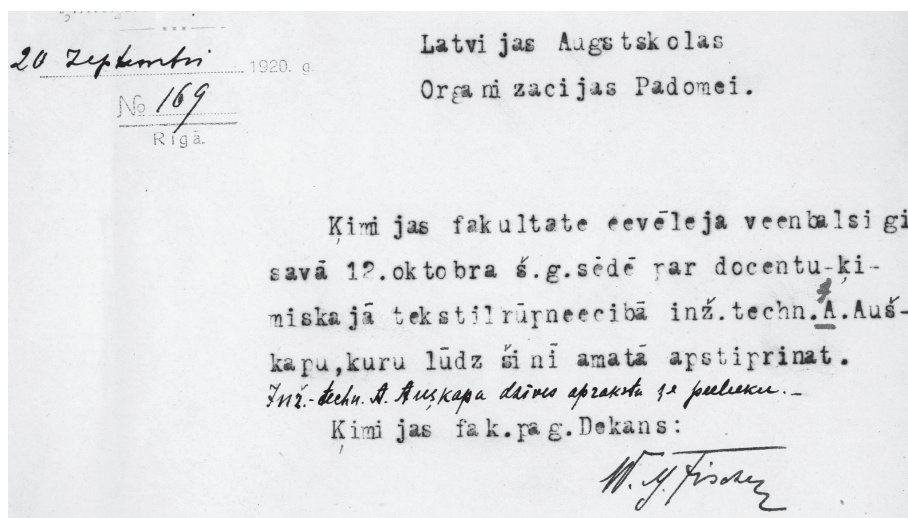
Atgriešies Latvijā lai seklotu labus spēkus strādājot
zinātnes laukā griešos pie jums ar lūgumu palīdzēt par to
ķīmijas fakultātei un, ja kautu vajadzīgs, oflektēt manas lina-
īšanas un prakti mācību palūgšanai Latvijas Augst-
skolā, pie kam, kā no pēlītā diļšves apraksta redzams,
domāju, ka pēc labas teoretiskās sagatavošanas un prakses
varētu ņēņemties prespektīvajumus, laboratoriju organizēšanai
un praktisko darbu vedīšanai šerofelās jērušķēmās:

1. Ķīmiskajā tekstīlī un krošļveļu rūpniecībā.
2. Organiskajā ķīmijā
3. Organiskajā ķīmiskajā tehnoloģijā, utspakrejo jeb ar itas
notarēs kā piem. šajā koka deļšlēšanas un tas produktē ap-
strādāšanā.

Rīga, Savorova alā 34, dēļ. 4.
30 septembrī 1920 g.

J. A. J. J. J.

J. Auskāpa lūgums pieņemt viņu darbā LU Ķīmijas fakultātē, 1920. gada 30. septembris.
Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

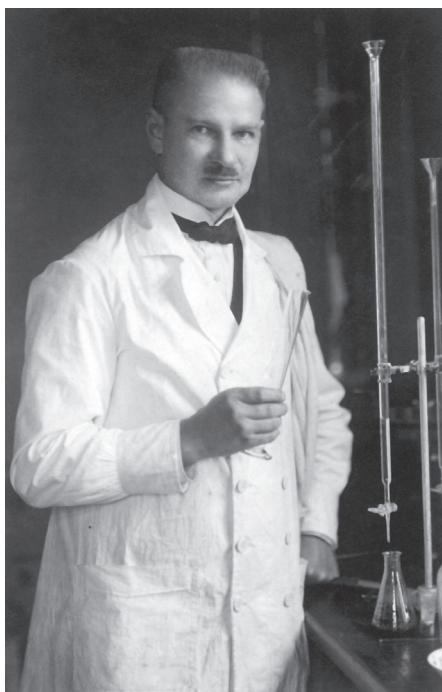
Ķīmijas fakultātes dekāna V. Fišera paziņojums par J. Auškāpa ievēlēšanu par docentu, 1920. gada 20. septembris. Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

LU Ķīmijas fakultātes izlaidums 1923. gadā. Otrajā rindā vidū – vecākais docents J. Auškāps. Fotogrāfija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

LU Ķīmijas fakultātes docents J. Auškāps.
Fotogrāfija no izdevuma "LU ilustrācijās",
Rīga, 1929

Profesors J. Auškāps ķīmijas tehnoloģijas
laboratorijā, 20. gadi. Fotogrāfija no Cēsu
vēstures un mākslas muzeja krājuma

vadīja fakultāti kā dekāns. 1923., 1924., 1926.–1933., 1938., 1939. gadā viņš bija Ķīmijas fakultātes delegāts Universitātes padomē.³²

Divdesmito gadu sākumā Nobela institūts aicināja J. Auškāpu pastāvīgā darbā Stokholmā, kur viņu gaidīja izcila karjera un bagātīgs atalgojums. Nevilcinoties viņš atteica vilinošo piedāvājumu: zinātnieki vajadzīgi pašu zemei. Labāki dzīves apstākļi nedrīkst stāties ceļā kalpošanai savai tautai.

J. Auškāps risināja dažādus praktiskus tekstilrūpniecības jautājumus. 1922. gadā žurnālā "Kopdarbība" viņš apskatīja linu mērcēšanu [17] un linu dziju un audumu balināšanu [16], bet 1930. gadā – dažas ķīmiski mērcēto linu balināšanas grūtības [27]. 1928. gadā J. Auškāps kopā ar Arvidu Veidemani žurnālā "Ekonomists" publicēja rakstu "Latvijas linu ķīmiskais sastāvs" [23].³³

1923. gadā Otrajā latviešu inženieru un tehniķu kongresā J. Auškāps aplūkoja vietējo tekstilrūpniecību un tās nākotnes izredzes. Rakstu iespieda Kongresa biroja izdevumā [19]. Viņš pievērsās arī tautas tradīcijām audumu krāsošanā.

³² LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

³³ LĶVM, J. Auškāps, 20. krāj., Nr. 6861, 9. lpp.

<p>V. Vielas - 3,25 g Kr/1000 - 10 = 0,01 g N₂ šay - 10 cm³ H₂ šay - 3,8" Atl - 500.</p>	<p>VI. Vielas - 3,25 g. Kr/1000 - 25 cm³ = 0,025 g. N₂ šay - 10" H₂ šay - 4" Atl - 500 cm³.</p>	<p>Sauks rītaus Kr. 1954. N1 - 3,2 g 0,0006938 g. C₁ = 1,00 N2 - 2,92 g 0,0023343 g C₂ = 2,50 N3 - 3,1 0,0051601 C₃ = 5,50 N4 - 3,06 0,00125101 C₄ = 13,68 N5 - 3,02 0,00286104 C₅ = 30,6 N6 - 3,02 0,00697001 C₆ = 74,4 N7 - 2,98 0,01500000 C₇ = 162,0</p>
<p>VII. Vielas - 3,22 g. Kr/1000 - 50 cm³ = 0,05 g N₂ šay - 10" H₂ šay - 5" Atl - 1000 cm³.</p>	<p>Pedzīnis mērījums 20. IV. 33 19,54 - kr 1</p>	
<p>Vielas mērījums 34,0260 34,0260 Mērījums 7,026 g N₂ 29,4570 33,7050 Vielas 4,5690 0,3210 Atlēnas 1. 0,0002135 - 2142 2. 0,0003241 - 3328 3. 0,0004302 - 4189 4. 0,0012372 - 11951</p>	<p>Sauks rītaus 92,97% (1,96834)</p>	
	<p>VI. 0,0008775 g (3,94325) C₁ = 1 N2. 0,002285 g (7,35889) C₂ = 2,604 (0,41583) N3. 0,005049 g (1,70368) C₃ = 5,757 (0,75473) N4. 0,001233 g (3,0990) C₄ = 14,05 (1,14765) N5. 0,002854 g (3,45558) C₅ = 32,33 (1,52220) N6. N7. 0,014866 g (3,17226) C₇ = 169,4 (2,22895)</p>	

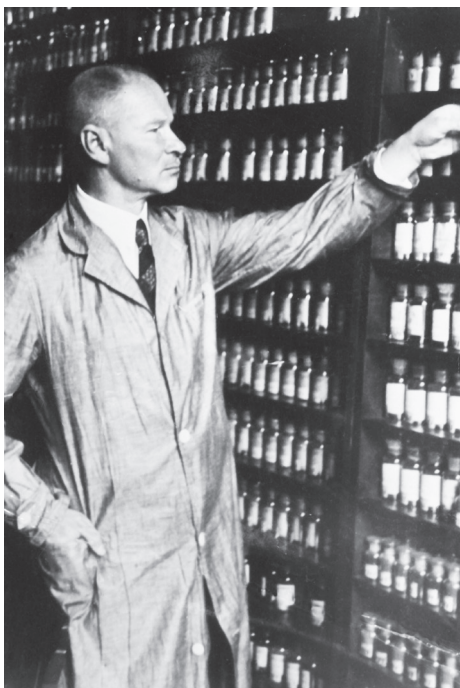
1-15. III. 33
Silylenrot B conc. [S]. $\sum_{VII}^V = 863$ uz rītaus.

$C_{24} H_{29} N_2 O_7 S_2 Na$ F λ 567,5; 525,8.
M_{av} $\Sigma_{max} = 100000$
(91000)

Krāsotais uz rītosās ūdens vannas 45'

I. Vielas gaisa sausas 3,45 g II rītaus - 3,15 g.
Kr/10000 - 5 cm³ = 0,0005 g. Kr/1000 - 10 cm³ = 0,001 g.
N₂ šay 333/100 - 5" N₂ šay - 10"
H₂ šay 200/100 - 0,5" H₂ šay - 1"
Atlēnas - 200" Atl. - 250 cm³.

III. Vielas 3,35 g IV. Vielas - 3,30 g
N₂ šay 20 cm³ = 0,002 g Kr/10000 - 50 cm³ = 0,005 g
N₂ šay 10" N₂ šay - 10"
H₂ šay 1" H₂ šay - 2"
Atl - 250 cm³ Atl - 500 cm³

Profesors J. Auškāps laboratorijā, 30. gadi.
Fotogrāfija no Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas
Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

Par to liecina raksti “Balināšana un krāsošana latvju dainās” (1929) [26] un “Dažu tautā lietoto krāsvielu izturība” (1940) [127].

Ķīmijas fakultātes Izmēģinājumu laboratorijas uzdevumā viņš noteica Latvijā ražoto un uz Padomju Savienību eksportēto ādu kvalitāti. J. Auškāps publicēja rakstu vācu valodā “Zur Schwefelsäurebestimmung im Leder” (1936) [72] un “Katanolu lietošana hromādu krāsošanai ar bāziskām krāsvielām” (1941) [132], kas iznāca vācu okupācijas laikā, kad viņš jau atradās izsūtījumā Sibīrijā.

J. Auškāps apskatīja ķīmijas problēmas un uzdevumus Latvijā Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas rakstu krājumā (1934) [35], bet ķīmijas tehnoloģijā veiktos zinātniskos pētījumus – LU rakstu krājumā “Zinātne tēvzemei divdesmit gados” (1938) [98]. Latvijas Konversācijas vārdnīcā (1932–1938) viņš ievieto-

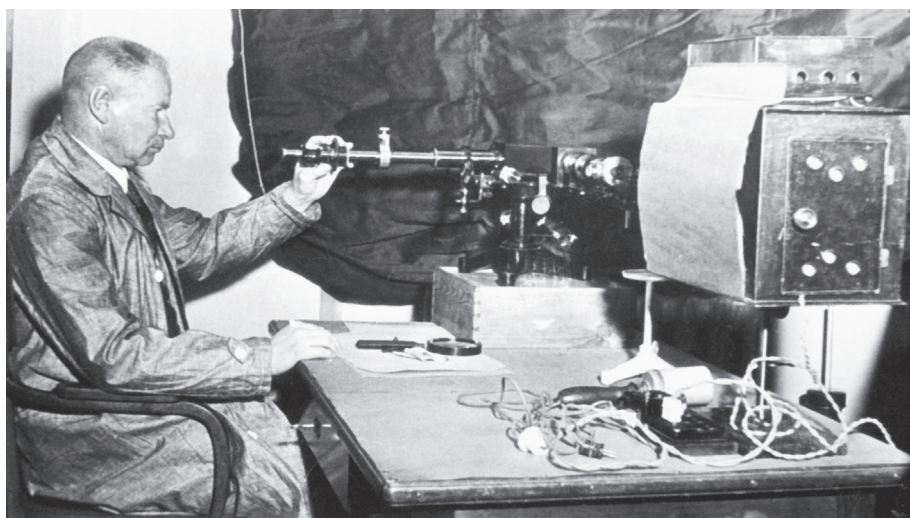
jis 16 rakstus par krāsvielām, krāsošanu un mākslīgo zīdu.

Visplašākos un sistemātiskākos pētījumus J. Auškāps veica par organisko krāsvielu absorbcijas spektriem. Viņš noteica pavisam 83 spektrus krāsvielām no dažādu ķīmisko savienojumu klasēm. Pētījuma rezultāti apkopoti doktora disertācijā ķīmijas tehnoloģijā “Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvais izvērtēšanas mēģinājums”³⁴, kas 1930. gadā publicēta LU Rakstu Ķīmijas fakultātes 1. sējumā [29].

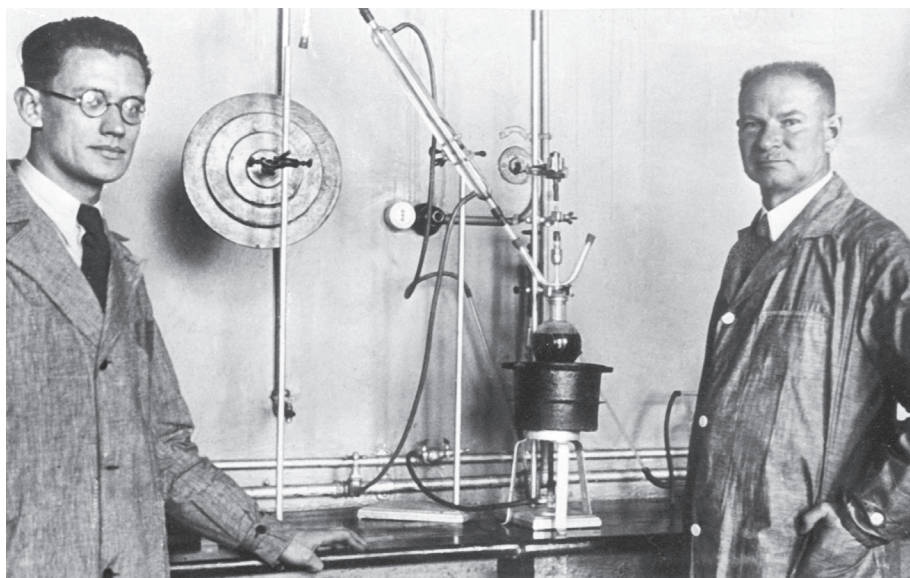
Pēc J. Auškāpa uzskata, ja krāsas cēlonis ir selektīvā gaismas absorbcija, tad krāsu vispilnīgāk raksturo absorbcijas spektri. Tie vislabāk izsaka krāsvielas intensitāti, tās atkarību no struktūras. Savos pētījumos J. Auškāps mēģināja kvantitatīvi izmērīt redzamo spektra daļu, līdz ar to krāsas atkarību no struktūras, kas noder tās kolorimetriskajam raksturojumam. Pētījumiem viņš ņēma krāsvielu paraugus no pasaulē lielākajām krāsvielu ražošanas firmām.

J. Auškāps vispilnīgāk izpētījis trifēnilmetāna un azokrāsvielu grupas. Absorbcijas spektru mērīšanai J. Auškāps izmantoja ierīci, kuru pēc viņa norādījuma konstruēja firma “Schmidt & Haensch” Berlīnē. Aparāts apvienoja

³⁴ LĶVM, J. Auškāps, 20. krāj., Nr. 5517, 173 lp.

Profesors J. Auškāps laboratorijā, 30. gadi. Fotografija no Latvijas Nacionālā arhīva
Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

Profesors J. Auškāps (pa labi) laboratorijā, 30. gadi. Fotografija no Latvijas Nacionālā arhīva
Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

LU Ķīmijas fakultātes mācību spēki un absolventi pie Ķīmijas fakultātes ēkas, 30. gadu vidus. Pirmajā rindā ceturtais no labās – profesors J. Auškāps. Fotografija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Kirchofa–Bunzena (*Kirchhoff-Bunsen*) spektroskopu ar Keniga–Martena (*König-Marten*) spektrofotometru.

Disertāciju J. Auškāps aizstāvēja LU Ķīmijas fakultātes padomē 1930. gada 8. oktobrī. Kā oponenti piedalījās profesori Alfreds Petrikalns, Valdemārs Fišers un Karls Blahers. Par veiktajiem pētījumiem viņi deva atzinīgu vērtējumu, kas datēts ar 1930. gada 6. oktobri.³⁵

“Līdz šim organisko krāsvielu spektri bija pētīti redzamajā spektra daļā, gan drīz kvalitatīvi, pie kam šie pētījumi noderēja galvenā kārtā krāsvielu identifikācijai, nosakot tās absorbcijas maksimuma viļņu garumu. Iesniegtā disertācijā autors kā pirmais mēģina organisko krāsvielu spektrus konsekventi kvantitatīvi izvērtēt, nosakot pa metriem 10 μm spektrofotometriskā ceļā krāsvielu molaros absorbcijas koeficientus, aptvēra pie tam tādā ceļā visu redzamo spektra daļu no 720 μm līdz 410 μm .

Izpētītas pavisam 83 krāsvielas no dažādām grupām, lielākai daļai trifenilmētāna un azokrāsvielām, pie kam mērījumu rezultāti sakopoti labi pārskatāmās tabulās. Tīro krāsvielu iegūšanai pielietotas vairākas metodes. Tālāk autors pierāda, ka var krāsvielu absorbcijas spektriem, pielietojot Young-Maxwell-Helmholtz'a

³⁵ LĶVM, J. Auškāps, 20. krāj., Nr. 6861/4, 3. lpp.

A t s a u k s m e

Ķīmijas fakultātes padomes ievēlētā komisija, sastāvoša no prof. K. Blachera, prof. V. Fišera un doc. A. Petrikalna apskatot un novērtējot vispusīgi doc. J. Auškāpa iesniegto disertāciju "Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvās izvērtēšanas mēģinājums", Ķīmijas tehnoloģijas doktora grada iegūšanai, nāk pie sekošiem atzinumiem:

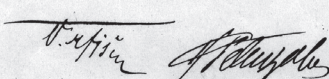
Līdz šim organisko krāsvielu spektri bija pētīti ~~tikai~~ redzamā spektra daļā, gandrīz tikai kvalitatīvi, pie kam šie pētījumi noderēja galvenā kārtā krāsvielu identifiķēšanai, nosakot tām absorpcijas maksimumu viļņu garumus; vairāk kvantitatīvu mērījumu ietilpst spekta ultravioletā daļā, kurā arī ar Hartley'a spektrofotografisko metodi ir savākts diezgan liels pētījumu daudzums. Iesniegtā disertācijā autors kā pirmais mēģina organisko krāsvielu spektrus konsekventi kvantitatīvi izvērtēt, nosakot pa katriem 10μ spektrofotometriskā ceļā krāsvielu molaros absorpcijas koeficientus, apstverot pie tam tādā ceļā visu redzamo spektra daļu no 720μ līdz 410μ .

Izpētītas pavisam 83 krāsvielas no dažādām grupām, pa lielāka daļai trifenilmētāna un azokrāsvielas, pie kam mērījumu rezultāti sakopoti labi pārskatāmās tabeļās. Tīro krāsvielu iegūšanai pielietotas vairākas metodes. Tājāk autors rāda pie septiņām krāsvielām, ka var no krāsvielu absorpcijas spektriem, pielietojot Young-Maxwell-Helmholtz'a krāsu trīsstūri, noteikt katrai koncentrācijai krāsas nokrāsu, pilnumu un gaišumu, izteicot tos lielumus skaitļos.

Darba izvedums ir prasījis ļoti lielu atsevišķu mērījumu skaitu, pie kam noteiktība sasniedz maksimālo, kāda ar pielietoto metodi ir iespējama. No disertācijas ir redzama autora lielā darba kapacitāte un pacietība, ko prasa lielais mērījumu un aprēķinājumu darbs, kā arī pilnīgā krāsu teorijas matemātiski-fizikālo pamatu laba pārzināšana. Ta kā izpētītās 83 krāsvielas sastāda tikai ļoti mazu daļu no praktiskā dzīvē lietojamām, tad varbūt dažu slēdzienu galīga noskaidrošana radīsies vēlāk, kad piekrāsies lielāks pētījumu daudzums.

Ņemot vērā augšā sacīto un ievērojot autora ilgadīgo sekmīgo pedagoģisko darbību, komisija atzīst kā iesniegtais darbs ir pielaižams pie aizstāvēšanas doktora grada iegūšanai.

Rīga 6. IX 30

C. Blacher

A t s a u k s m e

Ķīmijas fakultātes padomes ievēlētā komisija, sastāvotā no prof. K. Pīachera, prof. V. Fīsera un prof. A. Petrikalna, vec.doc. J. Auškāpa zinātniskās darbības novērtēšanai, nāk pie sekošiem slēdzieniem:

Komisijai iesniegti novērtēšanai 14 darbi, no kuriem lielākā daļa 12 ir eksperimentāla rakstura. Minētos 12 darbos tiek pētītas kā ķīmiskā tā ķīmiski tehnoloģiskā virzienā organiskās krāsvielas un šķiedrvielas. Sevišķu ievērību pelna disertācijas darbs "Organisko krāsvielu absorpcijas spektru kvantitatīvās izvērtēšanas mēģinājums", kurā autors priekšzīmīgā kārtā kvantitatīvi izpēta lielākam skaitam organisko krāsvielu viņu absorpcijas spektrus, pievedot datus kā tabeļu tā arī grafiskā veidā. Autors pie tam pielieto pēc viņa izrādījumiem specialī konstruētu spektrofotometru; pie kam tas ir pirmais mēģinājums absorpcijas spektrus tādā veidā kvantitatīvi izvērtēt, velkot no rezultātiem arī slēdzienus noderīgus praktiskām vajadzībām.

Var būt dažādos uzskatos par iespējamību no kvantitatīviem spektru pētījumiem noteikt fizioloģisko krāsas iespaidu no krāsotiem audumiem jeb šķiedrām, bet ir skaidrs kā autora izvēlētais ceļš ir viens no teoretiski iespējamajiem.

Kā ir iespējams uz absorpcijas spektru pamata noteikt nevien krāsvielu, bet arī izkrāsošanu uz šķiedras, to rāda darbi, kurus spektrofotometriski noteikts krāsvielas daudzums šķiedrā.

Trijos darbos ir apstrādāta organisko krāsvielu ķīmija, no kurienes izpaužās autora plašās zināšanas organiskās ķīmijas laukā.

Beidzamā darbu grupa aptver problemus, kuri saistīti ar mūsu dzimteni, tie jāmin mūsu šķiedru pētīšana: "Linu mēroošana", "Latvijas linu ķīmiskais sastāvs", "Balināšana un krāsošana Latvju Daļās". Bez minētiem darbiem komisijai vēl jāatzīmē rinda darbu tehnoloģiska rakstura, iesniegtus manuskriptā.

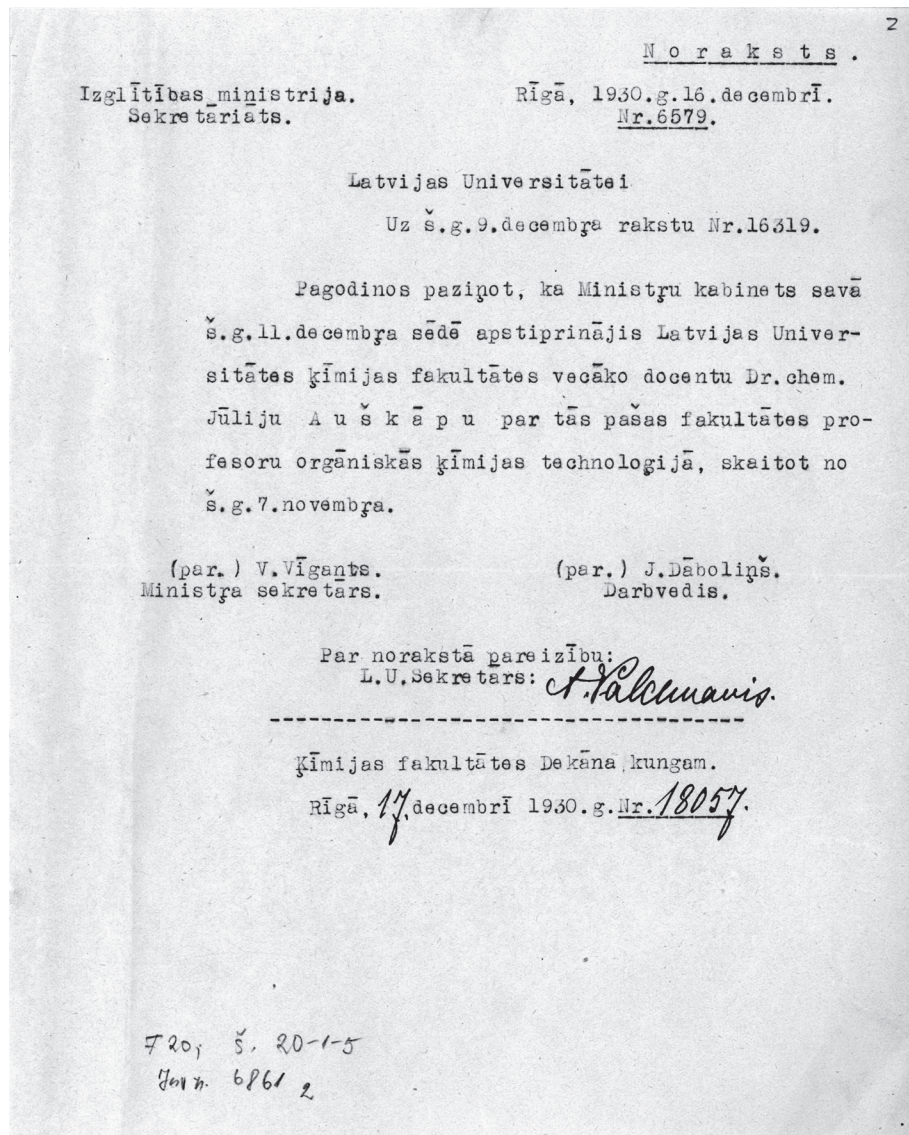
Visi vec.doc. J. Auškāpa darbi izceļās ar savu īso un skaidro izteiksmi, bet tomēr izmēlošo tēmas apstrādāšanu. Komisijas locekļiem ir bijusi iespēja ilggadīgā kopīgā darbā pārliecināties par doc. Auškāpa lielo zinātnisko erudīciju, literatūras pārzināšanu, kā arī viņa izeilus, kā cilvēka, rakstura īpašībām.

Ņemot vērā augšā minēto, kā arī ilggadīgo sekmīgo pedagogisko darbību, komisija liek priekšā Ķīmijas fakultātes padomei, ievēlēt vec.docentu J. Auškāpu par profesoru.

Rīga. 1. XI. 30

[Handwritten signatures]
C. Blaonu

LU Ķīmijas fakultātes padomes atsauksme par izskatīšanai iesniegtajiem vecākā docenta J. Auškāpa darbiem un ieteikums ievēlēt J. Auškāpu par profesoru, 1930. gada 1. decembris.
Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Latvijas Izglītības ministrijas paziņojums par Ministru kabineta lēmumu apstiprināt J. Auškāpu par LU Ķīmijas fakultātes organiskās ķīmijas tehnoloģijas profesoru, 1930. gada 16. decembris.
Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Profesors J. Auškāps kopā ar Ķīmijas fakultātes studentiem mācību ekskursijā uz Poliju, 1931. gads. Fotografija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

krāsu trijstūri, noteikt katrai koncentrācijai nokrāsu, pilnumu un gaišumu, izteicot šos lielumus skaitļos.

Darba uzdevums prasījis ļoti lielu atsevišķu mērījumu skaitu, pie kam noteiktība sasniedz maksimālo, kāda ar pielietoto metodi ir iespējama. No disertācijas ir redzama autora lielā darba kapacitāte un pacietība, ko prasa lielais mērījumu un aprēķinu darbs kā arī pilnīgu krāsu teorijas matemātiski-fizikālo pamatu laba pārzināšana”.

Lai iegūtu profesora nosaukumu, J. Auškāps iesniedza Ķīmijas fakultātes komisijai – prof. K. Blaheram, prof. V. Fišeram un prof. A. Petrikalnam – novērtēšanai 14 darbus, no kuriem 12 darbiem ir eksperimentāls raksturs.

Komisija atzina: “Sevišķu ievēribu pelna disertācijas darbs “Organisko krāsvielu absorbcijas spektra kvantitatīvais izvērtēšanas mēģinājums”, kurā autors priekšzīmīgā kārtā kvantitatīvi izpēta lielākam skaitam organisko krāsvielu viļņu absorbcijas spektrus.

Trijos darbos ir apstrādāta organisko krāsvielu ķīmija, no kurienes izpaužas autora plašās zināšanas organiskās ķīmijas laukā.

Beidzamā darba grupa aptver problēmas, kuri saistīti ar mūsu dzimteni, te jāmin mūsu šķiedru pētīšana: “Linu mērcēšana”, “Latvijas linu ķīmiskais sastāvs”, “Balināšana un krāsošana Latvju Daiņās”. Beigās minēts, ka “komisijas locekļiem bijusi iespēja ilggadīgā kopīgā darbā pārliecināties par doc. Auškāpa lielo

zinātnisko erudīciju, literatūras pārzināšanu, kā arī viņa izcilus kā cilvēka raktera īpašībām”³⁶

1930. gada 8. oktobrī J. Auškāpam piešķīra doktora grādu³⁷, 1930. gada 11. decembrī – profesora nosaukumu.³⁸

Otru reizi par dekānu viņu ievēlēja 1933. gadā³⁹, bet, tā kā viņš tai pašā gadā kļuva par Universitātes rektoru, viņu atbrīvoja no dekāna pienākumiem.⁴⁰

J. Auškāps attiecībās ar studentiem bija taisnīgs un pretimnākošs. Studenti viņu ļoti cienīja. Kāds ķīmijas students žurnālā “Juventus” (1935) raksta [696]:

“Kā profesors viņš lasa nelielai studentu grupai lekcijas krāsvielu tehnoloģijā, ķīmisko šķiedrvielu un ādas tehnoloģijā un ievadu ķīmijas tehnoloģijā. Šie pāris desmit studentu redz, dzird un izjūt rektoru diendienā un tādēļ arī viņu vislabāk pazīst. Profesors Auškāps lekcijas parasti lasa no pulkstens 8 līdz 10. Auditorijā ierodas līdz ar zvanu. Lekciju nokavēšana vai atlikšana negadās. Teikumi un doma precīzi formulēti. Lekcijas stingri bāzētas uz zinātniskajiem pamatiem, bet ar dziļu loģiku pieskaņotas praktiskām vajadzībām. Kursā ietilpst priekšmeta plašākām studijām nepieciešamie pamati un arī praktiskajām vajadzībām pietiekoši teorētiskie un praktiskie norādījumi. Lekcijā ātri jāraksta un intensīvi jādomā līdzī. Laiks – 45 minūtes paiet ātri. Teorētiskos apcerējumus ilustrē ar piemēriem uz ekrāna vai praktiskiem mēģinājumiem. Kursu beidzot, rīko ekskursijas pa rūpniecības iestādēm, kur personiski sīki paskaidro ražošanas būtību un gaitu. Eksaminē katru otrdienu. Eksāmenos studentiem dāvā apbrīnojamu uzticību: kamēr vienu pārbauda, otram ļauj sagatavot atbildes blakusistabā. Liekas, tādos apstākļos katrs var izturēt pārbaudījumus, bet tā nav viss! Atreferējot uzrakstīto, nākas atbildēt uz vairākiem blakus jautājumiem. Ja tos nezina, tad kurss tiek prasīts samērā sīki. Bez labām zināšanām ļoti grūti “izpeldēt” līdz apmierinošai atbildei. Neveiksmes gadījumā ikviens dzird nomierinošus vārdus un, roku spiežot, norunā uz veiksmīgāku atkalredzēšanos. Pārbaudījumi norit kā mierīga saruna ar mīļu, tuvu cilvēku. Parastais apmulsums un bailes pāriet pēc pirmā jautājuma.

Rektors savus studentus un citus apmeklētājus pieņem savā darba kabinetā jebkurā laikā. Katru uzklausā mierīgi, it kā laika būtu diezgan. Pret studentiem vienmēr laipns, bet tomēr lietišķs un noteikts.

Ikviens mūsu lielās studentu saimes loceklis pilnīgākā uzticībā garā piekļaujas akadēmiskā darbā augstākam vadītājam – rektoram prof. Auškāpam kā spožam ceļa rādītājam uz tīrāku, gaišāku, krietniem darbiem apdvestu un sasniegumiem bagātu nākotni.” [696]

³⁶ LĶVM, J. Auškāps, 20. krāj., Nr. 6861/3, 3. lpp.

³⁷ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 31. lpp.

³⁸ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 33. lpp.

³⁹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 38. lpp.

⁴⁰ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 39., 42. lpp.

LU Ķīmijas fakultātes izlaidums 1937. gadā. Pirmajā rindā vidū – profesors J. Auškāps.
Fotogrāfija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Līdzīgi J. Auškāpu kā mācībspēku raksturo Haralds Gode, vēlākais LVU profesors: “1939. gada 13. oktobrī profesors J. Auškāps atzīmēja studiju grāmatiņā, ka sāku klausīties viņa lekcijas. Tās notika no rīta 8 līdz 10. Trešdienās lasīja krāsvielu tehnoloģiju, īsu kursu, tikai vienu semestri. Piektdienās lasīja šķiedrvielas un ādas ar turpinājumu otrajā semestrī. Lasīja III klausītavā profesora kabineta tuvumā. Profesora lekcijas bija ļoti sistemātiskas un sakarīgas. Viņa diktējums bija gatavais tīrteksts gan loģiskās uzbūves, gan stila, gan valodas pareizrakstības ziņā. Profesora asistents Oļģerts Ripa demonstrēja audekla apdrukāšanu ar pastu.⁴¹ Man tas bija pavisam kas jauns un interesants. “Krāsvielu tehnoloģiju” noliku pie Auškāpa pēc kursa noklausīšanās 1939. gada beigās. Biju krietni samācījies, zināju visas 13 vai cik tur bija krāsvielu grupas un individuālos pārstāvjus. Mēģināju ar “bēršanu”, bet profesors nebija ar mieru. Viņš uzstādīja daudzus sīkus un konkrētus jautājumus. Tā kā patiešām biju labi samācījies, katram jautājumam tūlīt sekoja precīza atbilde, un atzīme “ļoti sekmīgi” bija kārtīgi nopelnīta. Šķiedrvielu un ādas tehnoloģiju gribēju nolikt 1940. gada rudenī, bet tad profesors vairs nebija. Noliku tikai 1943. gada jūnijā pie O. Ripas.”⁴²

⁴¹ LĶVM, J. Auškāps, 20. krāj., Nr. 1150, 70 lpp.

⁴² Gode H. Atmiņas par Ķīmijas fakultāti, 1937-1939. Rīga, 1968. 81 lp. Mašīnraksts. LĶVM, 66. krāj.

Profesors J. Auškāps laikā no 1930. līdz 1937. gadam vadījis 24 studentu diplomdarbus (1. tabula), no tiem 8 veltīti krāsvielu identifikācijai, 8 – audumu apstrādes tehnoloģijai, 4 – ādu apstrādes tehnoloģijai, 2 – balināšanas jautājumiem, 1 – miecvielām un 1 – linu ķīmiskajam sastāvam.

*1. tabula*⁴³

Profesora Jūlija Auškāpa vadītie diplomdarbi (1930–1937)

Nr. p. k.	Aizstāvēšanas datums	Diplomands	Diplomdarba nosaukums
1.	11.01.1930.	Krišāns Pauls	Dažu slāpinātāju iespaids uz krāsvielu šķīdumu virsmas spraigumu
2.	11.01.1930.	Daiļācis Arvīds	Celulozes piemaisījumu pārveidošanās linu balināšanas procesā
3.	24.05.1930.	Garnis Kārlis	Daži pētījumi par kārklu mizas miecvielu
4.	14.01.1931.	Reiznieks Augusts	Pētījumi par ādas porainības, samirkšanas un vielu noteikšanas metodēm
5.	22.05.1931.	Judeloviča Jeta	Azokrāsvielu kvantitatīvās noteikšanas mēģinājums uz šķiedras ar titāna trihlorīdu
6.	22.05.1931.	Strautmane-Maldone Milda	Trifenilmetānkrāsvielu kvantitatīvās noteikšanas mēģinājums uz šķiedras ar titāna trihlorīdu
7.	22.05.1931.	Šlosbergs Otto	Balināšanas mēģinājums ar hloru skābā vidē
8.	22.05.1931.	Liepiņš Hugo	Audeklu iespiešana krāsās ar sieta šablona palīdzību
9.	22.05.1931.	Šmēls Augusts	Pētījumi par linu stobriņu ķīmisko sastāvu
10.	13.01.1932.	Iljons Izraels	Pētījumi par kvantitatīvu azokrāsvielu noteikšanu
11.	28.05.1932.	Mandelkorns Nikolajs	Pētījumi par kvantitatīvo bāzisko krāsvielu noteikšanu krāsu lakās
12.	28.05.1932.	Zirnis Alfreds	Atsārmošanas iespaids uz izskalojamām vielām ādās
13.	14.09.1932.	Freimanis Aleksis	Audumu izraibošana krāsās ar sieta šablona palīdzību
14.	24.05.1933.	Elceris Rūdolfis	Audumu izraibošana krāsās ar sieta šablona palīdzību

⁴³ LĶVM, 8. krāj.

Nr. p. k.	Aizstāvēšanas datums	Diplomands	Diplomdarba nosaukums
15.	24.05.1933.	Reķis Edgars	Pētījumi par katanola pielietošanu hromādu krāsošanā
16.	13.01.1934.	Valters Kārlis	Sulfogrupu saturošu vielu ietekme uz ādas īpašībām
17.	13.01.1934.	Lapiņš Pēteris	Audumu impregnēšana ar vara savienojumiem
18.	13.01.1934.	Traumanis Juris	Audumu izraibošana krāsās ar sieta šablona palīdzību
19.	13.01.1934.	Stūrmane Irēne	Krāsas atkarība no krāsvielas koncentrācijas šķiedrā
20.	26.05.1934.	Kāns Ichils	Laku krāsas atkarība no krāsvielas koncentrācijas
21.	26.05.1934.	Vilks Teodors	Vilnas audumu izraibošana krāsās ar sieta šablona palīdzību
22.	12.01.1935.	Dunkels Eduards	Vilnas audumu izraibošana ar sieta šablona palīdzību
23.	12.01.1935.	Lemke Valentīns	Audumu izraibošanas šablonu izgatavošana ar želatīnu fotoķīmiskā ceļā
24.	23.05.1936.	Ripa Oļģerts	Antrahinona grupas krāsvielu kvantitatīvās absorbcijas spektri dažādos šķīdinātājos
25.	01.1937.	Kārklīņa Rūta	Dažu vietējo dabisko krāsvielu krāsojumu izturība

J. Auškāps devās arī zinātniskos komandējumos uz ārzemēm 1926., 1936. un 1938. gadā. 1931. gadā viņš vadīja ķīmijas studentu ekskursiju uz Poliju.⁴⁴ 1938./1939. gadā viņam piešķīra atvaļinājumu zinātniskajām studijām.⁴⁵

Akciju sabiedrībā "Degviela" viņam uzticēja padomes tehniskās komisijas priekšsēdētāja pienākumus. J. Auškāpam lieti noderēja lielā pieredze, ko viņš bija ieguvis, strādājot naftas rūpniecībā Baku Pirmā pasaules kara laikā.

"J. Auškāps pildīja savus amatus burtiski pēc labākās sirdsapziņas," raksta komisijas sekretārs, profesora darba biedrs docents Pēteris Krūmiņš. "Kreditbankas direktors Andrejs Bērziņš reiz man teica, ka viņš akli balsojot par tehniskās komisijas lēmumiem. Bija paredzēts "Degvielas" veco iekārtu atvietot ar modernu retifikācijas iekārtu, ko neizdevās realizēt kara izcelšanās dēļ. Attiecībā uz studentiem Auškāps arvien bija ļoti korekts un taisnīgs ar lielu taktu. Studenti viņu ļoti respektēja – par daudz zolids kungs, nevar iet nesagatavojies."

⁴⁴ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 36. lpp.

⁴⁵ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 54. lpp.

Noraksts 11
720, 3 20-1-5
Kārt. 68619

Kulturas fonda Domei.

L.U.docenta Julijs Auškāpa
Antonijas ielā 15a.dz.18.

L ū g u m s .

Pagodinot lūgt piešķirt man pabalstu zinātniskam komandējumam uz ārzemēm š.g.vasaras brīvlaikā Ls.1.200.- apmērā.

Komandējums nepieciešams, lai iepazītos ar liela lākām Vakarēiropas ķīmiskās tekstilrūpniecības iestādēm, krāsvielu un ādas fabrikām, kā arī attiecīgiem pētīšanas institūtiem un laboratorijām. Vēlētos arī, dažu augstskolu bibliotēkās iepazīties ar literatūru, kuras mums trūkst un kura vajadzīga maniem zinātniskiem darbiem.

Nozīmēto mērķi varētu veikt 5-6 nedēļās, arnēķ lējot Čehoslovākiju, Vāciju, un Franciju.

L.U.darbojis no 1920 g.1.julija. Komandējumos neesmu bijis, nekādus pabalstus līdz šim neesmu saņēmis.

Docents *J. Auškāpa*
L. U. Ķīmijas fakultāte.

1926g. 25. febrs.

Docenta J. Auškāpa lūgums piešķirt viņam pabalstu zinātniskajam komandējumam uz ārzemēm, 1926. gada 25. februāris. Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Profesora J. Auškāpa godināšana 25 gadu darba jubilejā Ķīmijas fakultātē, 1935. gada 7. novembris. Fotografija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

No 1922. gada J. Auškāps pildīja Finanšu ministrijas sērkočiņu cenu regulēšanas komisijas locekļa pienākumus.⁴⁶ Viņš darbojās Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijā, Latvijas Bioloģijas biedrībā un Latvijas Skolotāju biedrības Augstskolu mācībspēku grupā. J. Auškāps pildīja arī Latvijas Ķīmijas biedrības sekretāra (no 1922), priekšsēdētāja vietnieka (1927–1928) un priekšsēdētāja (1933–1934) pienākumus. No 1936. gada 22. līdz 27. jūnijam profesors J. Auškāps kā LU Ķīmijas fakultātes pārstāvis piedalījās Pasaules spēka konferencē Londonā.⁴⁷ J. Auškāps bija Starptautiskās ādas rūpniecības ķīmiķu savienības un Francijas Ķīmiķu biedrības biedrs. 1927. gadā viņš kļuva par Romas Starptautiskā lauksaimniecības institūta zinātniski tehniskās komisijas locekli, 1928. gadā saņēma Francijas akadēmijas goda balvu (*Officier d'Academie*). Profesors J. Auškāps bija LU studentu biedrības “Dziesmuvara”, LU Ķīmijas fakultātes studentu biedrības, Rīgas Zooloģiskā dārza un Cēsu pagasta lauksaimniecības biedrības Goda loceklis [993].

⁴⁶ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 83. lpp.

⁴⁷ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 50. lpp.

Latvijas Universitātes rektors (1933–1937)

Pirms J. Auškāpa kļūšanas par Latvijas Universitātes rektoru agrākās šīs augstskolas augstākās personas jau daudz bija veikušas tās attīstībā. Organizējot Latvijas Augstskolu, kā sākumā nosauca Latvijas Universitāti, par pagaidu rektoru tika ievēlēts agrākais Rīgas Politehniskā institūta direktors un ķīmijas profesors Pauls Valdēns. Tā kā viņš atradās ārzemēs – Vācijā un neieradās uz Augstskolas atklāšanu 1919. gada 28. septembrī, tad pagaidu rektora pienākumus līdz 1919. gada septembra beigām izpildīja arhitektūras docents Eižens Laube, bet pēc viņa – pirmā mācību gadā jaunievēlētais prorektors agronomijas docents Paulis Lejiņš.

Tālāk Universitātes priekšgalā bija rektori: mākslas vēsturnieks profesors Ernests Felsbergs (1920–1922, 1922–1923), arhitekts profesors Eižens Laube (1922), mediķis profesors Jānis Ruberts (1923–1925), vēsturnieks profesors Augusts Tentelis (1925–1927, 1929–1931), mediķis profesors Mārtiņš Zīle (1927–1929), būv-inženieris profesors Mārtiņš Bīmanis (1931–1933).

Rektors Ernests Felsbergs, būdams Saeimas deputāts un Saeimas Izglītības komisijas priekšsēdētājs, visnotaļ sekmēja Universitātes Satversmes izveidošanu, nostiprinot Latvijas Universitāti kā autonomu augstāko mācību iestādi. Eižena Laubes laikā, kurš rektora amatu ieņēma nedaudz ilgāk par diviem mēnešiem, stājās spēkā LU statūti. Rektors Jānis Ruberts sekmīgi aizstāvēja Universitātes pieaugušās vajadzības. Profesors Augusts Tentelis savā pirmā un otrā rektorāta laikā neatlaidīgi cīnījās par latviešu nacionālo mācības spēku pieaugumu. Profesors Mārtiņš Zīle tālāk attīstīja un nostiprināja augstskolas akadēmiskās tradīcijas. Profesoram Mārtiņam Bīmanim bija lieli nopelni Kristapa Morberga fonda izveidošanā.

Septītais rektors – ķīmiķis profesors Jūlijs Auškāps – uzskatāms par vienu no izcilākajiem Universitātes rektoriem. 1933. gada 16. maijā J. Auškāpu ievēlēja par Latvijas Universitātes rektoru, amatā viņu apstiprināja Ministru kabineta 23. maija sēdē⁴⁸. Rektora pienākumus viņš izpildīja no 1933. gada 1. jūlija

Profesors J. Auškāps – LU rektors.
Fotogrāfija no Latvijas Ķīmijas
vēstures muzeja krājuma

⁴⁸ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 39., 42. lpp.

Profesors J. Auškāps – LU rektors.
Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas
muzeja krājuma

līdz 1937. gada 1. jūlijam.⁴⁹ Viņu kā rektoru un personību raksturojis LU prorektors (1933–1936) profesors Ludvigs Adamovičs, kas pirms viņa izpildīja Izglītības ministra pienākumus (1934–1935): “Viņa padomi un spriedumi vienmēr labi pamatoti. Kā padomes sēžu vadītājs viņš tieši ideāls ar savu mieru un objektivitāti. Kā kolēģis mīļš un sirsnīgs... Auškāps prot un spēj darboties idejiska vadoņa un ceļa rādītāja lomā. Viņa domu gājiens palīdz veidot latvisko kultūru un valsts ideoloģiju un pie tam ved dziļumā, pamudina vērtēt un pārvērtēt, tiekties uz lielāku krietnību un pilnību un celt uz augšu arī sabiedrību ap sevi. Tāpēc viņu labprāt klausā un no viņa mācās.” [696]

Līdzīgi J. Auškāpu vērtējis ilgga-
dējais Latvijas Universitātes sekretāra
palīgs Jānis Vēliņš. Viņš Jūliju Auškāpu
un Mārtiņu Prīmani nosaucis par
Universitātes lielajiem rektoriem. Viņi

atradās augstskolas priekšgalā no 1933. gada līdz pat 1944. gada rudenim ar nelielu pārtraukumu padomju laikā 1940./1941. mācību gadā.

J. Auškāps saskaņā ar LU statūtiem kā Universitātes augstākā amatpersona – rektors – vadīja Latvijas Universitātes padomi un dekānu padomi.

Universitātes padome pārzināja visu zinātniski pētniecisko un saimnieciski administratīvo darbību. Padomes locekļi bija visu fakultāšu dekāni un delegāti, pa vienam no pilna vai nepilna desmita pilntiesīgo fakultātes locekļu. Ārštata mācībspēki, privātdocenti un lektori vēl ievēlēja vienu delegātu, bet asistenti, prozektori un instruktori – divus. Satversme paredzēja 3 studentu pārstāvjus ar balsstiesībām visās lietās, izņemot vēlēšanas un zinātnisko grādu piešķiršanu. Padome izvēlēja rektoru un divus prorektoros – studentu lietās un saimnieciskās lietās; viņi kļuva par padomes locekļiem, bet rektors – par sēžu vadītāju.

Dekānu padome apvienoja un saskaņoja visu fakultāšu darbību, sagatavoja materiālus Universitātes padomes lēmumiem, izlēma studentu uzņemšanu un izslēgšanu, disciplinārus sodus un mācību jautājumus.

⁴⁹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 63. lpp.

Saimniecības padome trīs locekļu sastāvā, kuru vadīja saimniecības lietu prorektors, pārzināja visu Universitātes saimniecību un īpašumus. Tā bija pakļauta Universitātes padomei. Rektora Jūlija Auškāpa tuvākie administratīvā darba biedri bija prorektori studentu lietās profesors Ludvigs Adamovičs (1933–1936), profesors Alfreds Vītols (1936–1940), prorektori saimnieciskās lietās docents Fricis Gulbis (1933–1936), profesors Jānis Kārklīņš (1936–1940) un ilggadējais Universitātes sekretārs Aleksandrs Valdmanis.

Mācībspēku un studentu skaits Universitātē J. Auškāpa rektorāta laikā redzams 2., 3. un 4. tabulā. 1936./1937. mācību gadā strādāja 412 mācību spēki, no tiem 97 profesori un 83 docenti. Mācību personāls, kura kopējais skaits sasniedza 558, vairums bija latvieši – 492 (88%), no citām tautībām – vācieši 38 (7%), krievi un ukraiņi 12 (2%).

Tā kā 1935. gadā mācību laiku vidusskolās pagarināja, studentu skaits Universitātē samazinājās. Beigušo skaits palielinājās no 409 (1934./1935. mācību gadā) līdz 563 (1936./1937. mācību gadā). 1936./1937. mācību gadā studēja 6778 studenti, no tiem 4776 (70,5%) vīrieši un 1019 (29,5%) sievietes. Pēc tautības 5759 (85%) studenti bija latvieši, bet 1019 (15%) – cittautieši. Mācības noritēja pavisam 11 fakultātēs (sk. 3. tabulu). Visvairāk studentu bija Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē – 2032 jeb 29,98% no kopējā studentu skaita. Pēc tās nāca Lauksaimniecības fakultāte ar 757 studentiem (11,17%), Filoloģijas un filozofijas fakultāte ar 744 studentiem (10,98%) un Ķīmijas fakultāte ar 579 studentiem (8,54%).

2. tabula⁵⁰

Mācību personāls

Mācību gads	Kopā māc. personāls (mācībspēki)	Profesori	Docenti	Privātdocenti	Lektori, prozektori	Asistenti	Zin. ped. papildu personāls	Latvieši	Vācieši	Krievi, ukraiņi
1933./1934.	510 (384)	96	78	31	19	161	126	436	45	14
1934./1935.	520 (395)	93	82	32	19	169	125	448	42	14
1935./1936.	530 (400)	93	84	32	21	179	130	464	38	14
1936./1937.	558 (412)	97	83	33	20	179	140	492	38	14

⁵⁰ Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939. 1. d. Vēsturiskas un statistiskas ziņas par universitāti un tās fakultātēm. [Rīga] : Latvijas Universitāte, 1939. 31. lpp.

3. tabula⁵¹

Studentu skaits

Mācību gads	Kopskaits	Pieteikušies	Uzņemtie	Beigušie	Dzimums		Tautība	
					Vīr.	Siev.	Latvieši	Cittautieši
1933./1934.	8587	1894	1203	498	6083	2504	7052	1561
1934./1935.	8017	1465	926	409	5576	2444	6669	1348
1935./1936.	7181	–	–	547	5006	2175	6068	1113
1936./1937.	6778	1098	869	563	4776	2002	5759	1019

4. tabula⁵²

Studentu skaits fakultātēs

Fakultāte	1936./1937. mācību gads	
	Kopskaits	%
Arhitektūras	213	3,14
Filoloģijas un filozofijas	744	10,98
Inženierzinātņu	557	8,22
Ķīmijas	579	8,54
Lauksaimniecības	757	11,17
Matemātikas un dabaszinātņu	559	8,29
Mehānikas	494	7,29
Medicīnas	485	7,15
Veterinārmedicīnas	159	2,34
Tautsaimniecības un tiesību zinātņu	2032	29,98
Teoloģijas	199	2,97
Kopā:	6778	100,00

⁵¹ Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939. 1. d. Vēsturiskas un statistiskas ziņas par universitāti un tās fakultātēm. [Rīga] : Latvijas Universitāte, 1939. 64. lpp.

⁵² Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939. 1. d. Vēsturiskas un statistiskas ziņas par universitāti un tās fakultātēm. [Rīga] : Latvijas Universitāte, 1939. 65. lpp.

J. Auškāpa rektora laiks sakrita ar četru izglītības ministru: Viļa Gulbja (16.06.1933.–16.03.1934.), Kārļa Beldava (17.03.1934.–15.05.1934.), Ludviga Adamoviča (18.05.1934.–10.07.1935.) un Augusta Tenteļa (11.07.1935.–21.08.1938.) – darbības laiku. Šajā laikā tika pieņemti vairāki valdības lēmumi, izveidoti speciāli fondi, kas sekmēja Latvijas Universitātes izaugsmi, zinātnes attīstību un studiju sekmīgu norisi. Universitātei izdevās panākt Izglītības ministrijas akceptu “Nelaiķa Kristapa Morberga novēlējuma fonda statūtiem”, kurus 1934. gada martā parakstīja izglītības ministrs Vilis Gulbis un rektors Jūlijs Auškāps. Tie paredzēja piešķirt stipendijas trūcīgiem Latvijas Universitātes studentiem, rast līdzekļus LU zinātniskajai bibliotēkai un veicināt zinātnes attīstību.

Būvuzņēmējs Kristaps Morbergs (1844–1928), kas bija studējis Berlīnē arhitektūru, līdzīgi otram lielākajam latviešu filantropam Augustam Dombrovskim (1845–1925), bagātību bija ieguvis ar uzņēmību un saimniecisku izmanību. Ar viņa dāvinājumu Universitāte ieguva mantiskās vērtības vairāk nekā 2,7 miljonu latu apjomā. Īpašumus veidoja seši daudzstāvu nami Rīgas centrā, tai skaitā reprezentatīvā Romas viesnīca, skaistā, arhitektoniski izteiksmīgā vasarnīca Rīgas Jūrmalā – Dzintaros, kā arī mākslas darbi un grāmatas 0,6 miljonu latu vērtībā.

Fonda bilance līdz 1937. gada 31. decembrim bija pieaugusi līdz 3,2 miljoniem latu, bet fonda kapitāls – līdz 3,1 miljonam latu. Stipendijām un citiem izdevumiem šajā laikā tika izlietoti 0,85 miljoni latu. Tādējādi Morberga fonds

LU rektora J. Auškāpa pieņemšana Rīgas pili pie Valsts prezidenta K. Ulmaņa 15. maija Tautas vienības svētku svinībās, Rīga, 1937. gada 15. maijs. Fotografija no Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

bija vērtīgs avots studiju un zinātņu atbalstam. Fondu saskaņā ar statūtiem pārvaldīja komiteja, kas sastāvēja no Universitātes profesoriem, tās priekšsēdētājs bija rektors vai kādas fakultātes dekāns.

Pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma Latvijas Universitātes padome pieņēma aicinājumu akadēmiskajai inteliģencei, kurā izteica atbalstu Kārļa Ulmaņa nacionālai politikai. Kad jaunajā Ministru kabinetā par izglītības ministru iecēla LU prorektoru teoloģijas profesoru Ludvigu Adamoviču (18.05.1934.–10.07.1935.), tika pieņemts jau agrāk sagatavotais, bet Saeimā iestrēgušais likums par tautas izglītību, kas noteica, ka vidusskolu jeb ģimnāziju uzdevums ir “dot noslēgtu augstāko vispārīgu izglītību un arī sagatavot savus audzēkņus izglītības turpināšanai augstskolās un citās augstākās izglītības iestādēs”.⁵³ Vidusskolās un ģimnāzijās līdzšinējo četru klašu vietā jābūt piecām, pie kam augstāko no tām sauc par pirmo klasi. Līdz ar to bija jāmācās gadu ilgāk, un 1935. gada rudenī augstskolā studentus neuzņēma.

1934. gada 24. jūlijā valdība pieņēma likumu par Kultūras fondu, kas ietekmēja arī Latvijas Universitātes dzīvi. Kultūras fondā bija jāieskaita līdzekļi no 3% piemaksām pie tarifa par preču, bagāžu un pasažieru pārvadāšanu pa Latvijas dzelzceļiem, kā arī no piemaksām pie alkoholisko dzērienu cenām. Fonda līdzekļus paredzēja izlietot monumentālu nacionālās kultūras darbu un pieminekļu veidošanai, prēmijām par izciliem darbiem kultūrā, pabalstiem zinātnei, mākslai, rakstniecībai un šo nozaru darbiniekiem, zinātnes, mākslas un rakstniecības popularizēšanai, stipendijām izglītības nobeigšanai un studiju veicināšanai, fiziskās kultūras un ārpusskolas izglītības veicināšanai. Lielus līdzekļus saņēma Universitāte: studentu stipendijām, pabalstiem, zinātniskiem darbiem, jauno zinātnieku studijām un grāmatu iespiešanai. Naudu sadalīja fonda dome, kuras priekšsēdētājs bija Ministru prezidents, bet locekļi: Ministru prezidenta ieteiktā persona, izglītības un iekšlietu ministri un Latvijas Universitātes rektors, šīni gadījumā Jūlijs Auškāps u. c.

Pēc Jūlija Auškāpa priekšlikuma 1935. gada 10. aprīlī izdeva likumu “Par atvaļinājumiem Latvijas Universitātes mācības spēkiem zinātniskām studijām”.⁵⁴ Ar to paredzēja atbrīvot mācībspēkus uz vienu vai diviem semestriem no akadēmiskajiem pienākumiem zinātniskā darba veikšanai.

1935. gada 12. septembrī stājās spēkā likums “Par Latvijas Universitātes zinātniskās pētniecības fondu”.⁵⁵ Fondu vadīja rektors J. Auškāps ar valdes locekļiem – profesoriem K. Kundziņu, A. Vītolu, P. Stradiņu, A. Švābi, A. Petrikalnu un vecāko docentu F. Gulbi. Fonda līdzekļi sastāvēja no valsts budžeta finansējuma, LU speciālajiem fondiem, Kultūras fonda un privātpersonu ziedojumiem.

⁵³ Likums par tautas izglītību. *Valdības Vēstnesis*, Nr. 156, 1934, 17. jūl., 2. lpp.

⁵⁴ *Valdības Vēstnesis*, Nr. 87, 1935, 13. apr., 1. lpp.

⁵⁵ *Valdības Vēstnesis*, Nr. 210, 1935, 16. sept., 1. lpp.

1935. un 1936. gadā J. Auškāps veica arī būtiskas izmaiņas Latvijas Universitātes Satversmē, kas publicētas “Valdības Vēstnesī” Nr. 104, 1935. gada 9. maijā un Nr. 113, 1936. gada 20. maijā.

J. Auškāpa rektora darbības laikā, 1934. gada 28. septembrī, Universitāte atzīmēja 15 pastāvēšanas gadus. Šajā laikā Universitātē bija imatrikulēti 1914 studenti, to absolvējuši 4264 (21,7%), bet nepabeiguši 6743 studenti (34,5%). 1933./1934. mācību gadā strādāja 384 mācību spēki, no tiem 88 štata un 8 ārštata profesori, studēja 8587 studenti (sk. 2. un 3. tab.). Viens students izmaksāja aptuveni Ls 355 gadā, Ls 155 no valsts budžeta, Ls 200 no LU saimnieciskās darbības, fondu atbalsta un mācību maksas.

Piecpadsmit gadu svētkos Latvijas Universitātes vadība un darbinieki saņēma augstus valdības apbalvojumus, tai skaitā rektors profesors J. Auškāps un prorektors L. Adamovičs 2. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni, bet saimniecības prorektors vecākais docents Fricis Gulbis – 3. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

Par LU Goda biedru ievēlēja Valsts prezidentu Albertu Kviesi. Ministru prezidents Kārlis Ulmanis saņēma divus Goda doktora grādus: no Lauksaimniecības fakultātes *Dr. agr. honoris causa*, no Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes *Dr. oec. honoris causa*. Goda doktora grādus piešķīra arī bijušajam Ministru prezidentam (1923) un satiksmes ministram (1921–1925), RPI absolventam, būvinženierim Jānim Pauļukam un Ķīmijas fakultātes farmācijas profesoram Jānim Kupcim un vairākiem ārzemju augstskolu pārstāvjiem. Goda doktora diplomus Ministru prezidentam K. Ulmanim profesors J. Auškāps pasniedza tā paša gada 14. novembrī. Diplomus saņemot, K. Ulmanis nolasiņa akadēmisku runu “Lauksaimniecības ekonomiskā un politiskā nozīme”. Runā viņš izcēla lauksaimniecības prioritāti Latvijas saimnieciskajā politikā. To bija atzinuši arī Tautu Savienības eksperti, kas uzskatīja, ka lauksaimniecība ir cilvēces visstabilākā nodarbošanās.⁵⁶ Pēc K. Ulmaņa atzinuma, lauksaimniecība vislabāk nodrošina tautas centienus pēc labklājības, sniedz panākumus un paliekošu stabilitāti valsts saimnieciskajā dzīvē, kā arī sabiedriskajā uzbūvē un sadzīvē.⁵⁷ Piešķīrot K. Ulmanim augstākos goda apliecinājumus, Universitāte nodrošināja ciešu un auglīgu sadarbību ar valdību un panāca svarīgus uzlabojumus izglītības un zinātnes dzīvē.

Auškāpa laikā 1935. gadā tika pabeigti LU Lielās aulas būvdarbi, kas bija iesākti 1931. gadā, bet ekonomiskās krīzes dēļ bija aizkavējušies. Aulu projektēja un tās celtniecību vadīja Arhitektūras fakultātes docents Ernests Štalbergs. Zālē bija 700, balkonā – 300 sēdvietu un ap 100 stāvvietu. Lielas domstarpības radās par aulas dekorējumu. Aulas apsīdu daļā izvietoja tēlnieka Kārļa Zemdegas

⁵⁶ Latvijas Universitātes Raksti. Lauksaimniecības fakultātes sērija. 2. sēj., Nr. 14 (1935), 450. lpp.

⁵⁷ Latvijas Universitātes Raksti. Lauksaimniecības fakultātes sērija. 2. sēj., Nr. 14 (1935), [449.] lpp.

Stokholmas Universitātes rektora Svena Tunberga viesošanās Rīgā. Attēlā vidū – Stokholmas Universitātes rektors S. Tunbergs, otrais no labās – LU rektors J. Auškāps.
Fotogrāfija no laikraksta “Rīts”, 1936, 3. nov.

veidoto daudzfigūru kompozīciju “Jaunieši, kas dodas uz zināšanu avotu” pēc antīkās mākslas motīviem. Centrālajā daļā bija attēlota Atēna un Laima. Jaunietēm bija atkailinātas krūtis, bet jauniešiem – tikai gurnu apsēji. Pret izvietotajām kailajām figūrām iebilda teologi, kas uzskatīja, ka tās dievkalpojuma laikā traucētu svētsvinīgumu, tādēļ tās pirms aulas atklāšanas noņēma. Palika vienīgi fakultāšu emblēmas pie balkonu ārsienām. Lielo aulu, centrālā daļā izdekorētu ar sarkanbaltsarkano karogu, iesvētīja Latvijas Universitātes 16. gadadienā, 1935. gada 28. septembrī, tajā piedalījās valsts augstākās amatpersonas.

1937. gada 11. aprīlī jaunajā aulā iesvētīja ērģeles, kuras bija izgatavojusi E. F. Valkera (*E. F. Walcker*) firma Ludvigsburgā Vācijā. Skaņas ziņā tās bija daiļskanīgākās Rīgā.

J. Auškāps kā Latvijas Universitātes rektors piedalījās Utrehtas Universitātes 300 gadu (1936) un Londonas Universitātes 100 gadu (1936) svinībās.⁵⁸ Latvijas valsts neatkarības dienā, 1936. gada 18. novembrī, viņš Zviedrijas latviešu

⁵⁸ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 52. lpp.

biedrībā Stokholmā nolasīja lekciju.⁵⁹ Zinātniskos komandējumos viņš devās uz Vāciju, Poliju, Beļģiju, Holandi, Angliju, Franciju, Ungāriju un Somiju.⁶⁰

Par nopelniem J. Auškāps apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni (II šķ. 1934, III šķ. 1933) un Atzinības krustu (I šķ. 1938). No ārzemju ordeņiem viņš saņēmis Zviedrijas Ziemeļzvaigznes ordeni (I šķ. 1936), Lietuvas Gedimīna ordeni (II šķ., 1935), Somijas Baltās Rozes ordeni (I šķ., 1937), Vatikāna Sv. Silvestra ordeni (II šķ., 1938) un Francijas Akadēmisko palmu ordeni (*Officier d'Academie*, 1928).⁶¹

Rektors J. Auškāps vienmēr bija kopā ar studējošo jaunatni. Viņš uzrunāja studentus imatrikulācijas aktos, Universitātes gada svētkos un valsts svētkos, 18. novembrī, Brāļu kapos [172, 173, 174, 190, 191, 204, 222, 228, 232].

Imatrikulācijas aktā 1933. gada 15. septembrī, ievadot studentus studijās, J. Auškāps uzsvēra, ka Universitātei galvenais uzdevums ir ne vien veicināt zinātnisko pētniecību un gatavot darbiniekus ar augstāko izglītību valstij, bet augstskolā studentiem jāatrod arī saturs dzīvei, nevis jautrai un bezrūpīgai studēšanai: “Vieni būs nākuši, lai iemācītos noteiktu arodu un iegūtu praktiskās zināšanas, ko vēlāk izlietot kā ieroci tālākajā dzīves cīņā. Citi būs nākuši, lai smeltos no zinātnes avotiem atziņas, nedomādami par to praktisko izmantošanu. Būs arī tādi, kas vēl nav sprauduši sev dzīves mērķi, bet vēl meklē un meklē arī šeit. Un varbūt būs arī tādi, ko vilina it kā bezrūpīgā un jautrā studentu dzīve. Ceru, ka pēdējo nebūs daudz, un tie vai nu atradīs šeit īsto saturu savai dzīvei, vai arī neuzkavēsies ilgi pie mums.” [171, 174] Līdz ar prāta gudrību jāstiprina griba un raksturs, augsti jātur ētiskie ideāli. Valsts varēs pastāvēt tikai tad, ja radīs nacionālo kultūru, kas bez universitātes nav iespējama.

Imatrikulācijas aktā 1936. gada 15. septembrī J. Auškāps novēlēja, lai, pārkāpjot augstskolas sliekšni, studentiem par devīzi kļūst vārdi “Zinātnei un tēvzemei” (“Scientiae et patriae”). Studentiem jāapgūst zinātnes ieguvumi, kas uzkrāti literatūrā. Zinātnei nemitīgi attīstoties, arī grāmatas tāpat kā lekcijas jāpārstrādā. Lekcijām jābūt saistītām ar eksperimentiem un demonstrējumiem, kas palīdzētu uztvert mācību vielu spilgtāk nekā tikai ar dzīvā vārda palīdzību. Reizē rektors norādīja, ka “lekcijas ir tikai daļa, un dažos priekšmetos tikai mazākā studiju daļa. Neatsverama nozīme ir semināriem, kolokvijiem, praktiskiem darbiem, kur sarunās ar mācības spēkiem iespējams dabūt paskaidrojumus par to, kas, lekcijas klausoties vai grāmatu lasot, nav izprasts. Un, beidzot eksperimentēšana laboratorijās un kabinetos un vingrinājumi praktiskumos ievada jau zinātņu pielietošanas un zinātniskās pētīšanas metodikā”. J. Auškāps uzsvēra, ka paties progress un kultūras uzplaukums ir sasniedzams tikai ciešā teorētisko un praktisko zinātņu sadarbībā: “Nav tāda teorētiskā pētījuma, nav tādas zinātnes atziņas,

⁵⁹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 60., 61., 62. lpp.

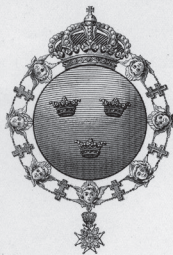
⁶⁰ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 54., 55., 57. lpp.

⁶¹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 63a. lpp.

Profesora J. Auškāpa Triju Zvaigžņu ordeņa diploms, 1934. gada 28. septembris.
Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

H. M. Konungen har behagat under
den 4 December 1936 i nåder utnämna
till Kommendör av Kungl Nordstjärneorden,
första klassen, rektorin vid Riga universitet
Jūlijs Auškāps.

Stockholms slott den 27 Februari 1937

Almquist

Ordenskanler!

Reinhold Rudbeck

Ordenssekretarie!

*Ordensbrev för rektorin vid Riga universitet
J. Auškāps såsom Kommendör av Kungl
Nordstjärneorden, 1° kl.*

Profesora J. Auškāpa Zviedrijas Ziemeļu Zvaigznes ordeņa diploms, 1936. gada 4. decembris.
Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Tasavallan Presidentti,

Suomen Valkoisen Ruusun Ritarikunnan

Suurmestari on

lokakuun 14. päivänä 1937 suvainnut nimittää

Yliopiston ent. rehtorin

Julius Auškaps'ia

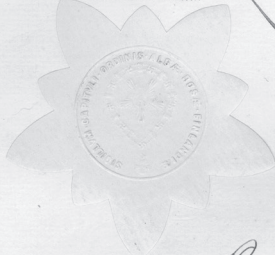
Suomen Valkoisen Ruusun Ritarikunnan

I luokan komentajaksi.

Helsingissä, loka kuun 14. päivänä 1937.

Quakemot

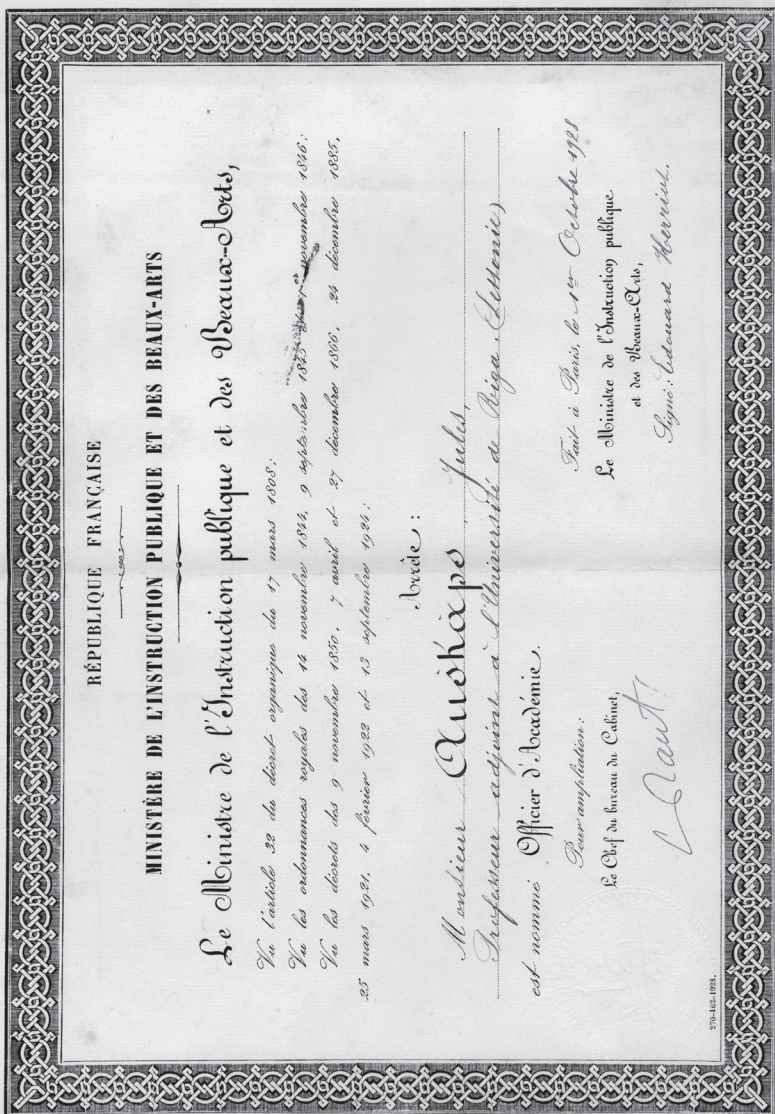
Ritarikunnan kansleri.

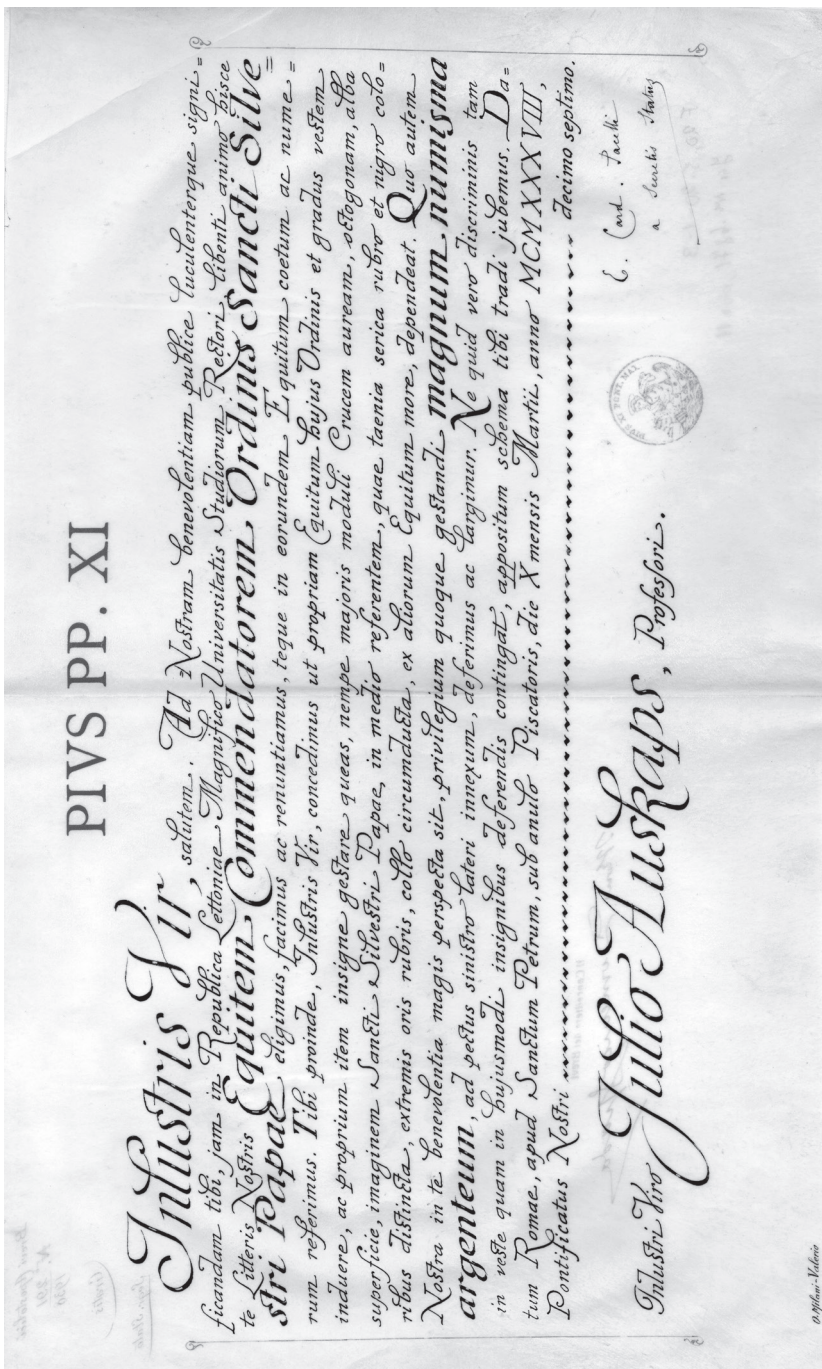
Parr-Pajula

Ritarikunnan sihteeri.

Profesora J. Auškāpa Somijas Baltās Rozes ordeņa diploms, 1937. gada 14. oktobris.
Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Profesora J. Auskāpa Francijas Akadēmiskā Palmas Zāra ordeņa (Officier d'Academie) diploms, 1928. gada 1. oktobris. Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Profesora J. Aushkapa Vatikāna Sv. Silvestra ordeņa diploms, 1938. gada 10. martis.
 Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

LU Korporāciju savienības Prezidiju Konventa senioru grupas un rektora J. Auškāpa foto rektora J. Auškāpa 25 gadu akadēmiskās darbības atceres pasākumā. Pirmajā rindā vidū – rektors J. Auškāps. Fotogrāfs K. Rake, Rīga, 1935. gada 15. decembris. Fotogrāfija no Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

kas meklēta bez kaut kādiem praktiskiem, utilitāriem nolūkiem, bet agrāk vai vēlāk nenāktu par labu cilvēces labklājībai. [...] Neaprobežoti plašs un neaprobežoti bagāts atveras ikvienam darba lauks, kas par savas dzīves mērķi spraudis savas tautas un valsts labklājību. Tas mūs mudina ne mazāk intensīvi kultivēt sabiedriskās zinātnes, lai jo pilnīgi prastu iekārtot un saorganizēt sabiedrisko dzīvi, valsts saimniecību un tiesisko iekārtu, mierīgu sadzīvi ar citām tautām.”

Viņš izteica arī bažas, ka “samazinājies latvju jaunatnē to skaits, kas ideālisma apdvesti, gribētu nodoties zinātniskam darbam, panest visas ar to saistītās grūtības, atteikties no materiāliem labumiem, lai paceltos zinātnes kalngalos, taptu zinātnieki un jaunradošā darbā rastu gandarījumu un apmierinājumu – augstāko, kāds cilvēkam lemts. Šo ideālistu palicis mazāk kā toreiz, kad latvietis ar ārkārtīgām grūtībām varēja iegūt augstāko izglītību. Tas apdraud latviešu zinātni pašos pamatos un līdz ar to latviešu kultūru, bez kuras tautas eksistencei nav attaisnojuma”.

J. Auškāps aicināja nākamos studentus pilnīgi un vispusīgi izlietot studiju laiku, pārvarēt visas grūtības, kļūt par zinātnes un kultūras bruņiniekiem, turēt cieņā zinātni un Universitāti, sargāt tās godu un glābāt svētus tautas tikumus, godā celt darbu, kļūt par krietniem Latvijas pilsoņiem un sava aroda speciālistiem [242].

Ievadrunā Latvijas Universitātes 15. gada svētkos 1934. gada 28. septembrī rektors J. Auškāps norādīja: “Kad priekš 15 gadiem nepilnu gadu vecā Latvijas

valsts stājās pie savas augstskolas dibināšanas, tad šajā solī varēja saskatīt tādu pašu, varbūt vēl lielāku, fantastu sapni kā Latvijas nodibināšanā. [...] jaunā valsts var pastāvēt tikai tad, ja tā spējīga radīt savu nacionālu kultūru, kas savukārt 20. gadu simtenī nav iespējama bez savas augstākās zinātnes un izglītības iestādes.” [136, 79. lpp.]

Pēc J. Auškāpa uzskata, augstākajai izglītībai jābūt pieejamai tiem, kas to spēj saņemt un kuriem ir materiālas iespējas studēt vai nu par paša līdzekļiem, vai ar sabiedrības un valsts atbalstu. Viņš izteica gandarījumu, ka Latvijas Universitāte ir vienīgā augstskola pasaulē tās sazarojumu skaita un dažādības ziņā. Tomēr “apvienošanās ideja nesa svētīgus augļus: tā deva pietiekoši stipru zinātnisku kolēģiju, līdz minimumam samazinādama nepieciešamo mācības spēku un zinātnisko institūtu skaitu, kas šķirtās augstskolās var pieaugt līdz apmēriem, kādus nevarētu nest mūsu valsts” [136, 80. lpp.].

Universitātei ejot plašumā, tai jāiet arī dziļumā, piepildot izveidojušās formas ar ražīgu zinātniskās pētišanas saturu. “Gaišas cerības mums dod arī apziņa, ka veikts lielais augstskolas organizācijas posms un tai atdotā enerģija turpmāk piederēs zinātnei un audzināšanai.” [136, 82. lpp.]

Valsts svētkos 1934. gada 18. novembrī Brāļu kapos, godinot kritušos varoņus, J. Auškāps teica: “Dusošie varoņi! Jūs darījāt lielu savu tautu, izceldami to no neziņas tumsas un iznīcības bezdibeņa, un likāt atkāpties austrumiem un rietumiem, lai dotu tai ceļu uz mūžīgu plaukšanu un zelšanu. Māte Latvija sniedz jums mūžīgu slavas vainagu. Ziedu un zaļumu vainagu nes jums Latvijas Universitāte par Latvijas un jūsu piemiņas un mūžīgas dzīvības zīmi.” [136, 86. lpp.]

Arī gadu vēlāk J. Auškāps uzrunāja Universitātes saimi Brāļu kapos: “Akmens tēli un sienas sargā latviešu zemes vissvētāko vietu. Bet vienreiz gadā to ieslēdz dzīvā gredzenā tūkstoši jaunības kvēlē pukstošu siržu. Tā ir tautas nākotnes parāde viņas slavā tītajai pagātnei, uz kuru Universitātes saime nekad, kamēr pastāv Latvija, nav aizmirsusi un nekad neaizmirsīs šīni dienā nākt.” [136, 159. lpp.]

Ar priekšlasījumiem J. Auškāps uzstājās visplašākajai auditorijai – sākot no studentiem, beidzot ar lauksaimniekiem. Piemiņas sanāksmēs viņš daudzinaja izcilus latviešu kultūras un valsts darbiniekus: Ati Kronvaldu, Krišjāni Baronu, Aspaziju, Zigfrīdu Meierovicu [136, 52.–58. lpp.].

Lielu vērību J. Auškāps pievērsa runātam un rakstītam vārdam. Savās runās viņš uzsvēra nacionālo apziņu, godu un lepnumu, viņa runām cauri strāvo Latvijas zemes un tautas mīlestība.

Sabiedrisko lietu ministrs Alfreds Bērziņš liecina: “Auškāpa kundze zināja stāstīt, ka viņas vīrs apmēram gar 15 minūšu ilgas runas sagatavošanu strādājis ar pārtraukumiem turpat divas nedēļas. Viņš uzmetot pirmmetu, tad pāris dienu tam nepieskaroties. Un tad atgriežoties katru dienu, lai kaut ko noslīpētu, kaut ko pārveidotu. Raksturīgi, ka Auškāpam teikt neuzrakstītas, brīvi improvizētas runas sagādāja lielas grūtības un viņš, cik iespējams, no tām izvairījās.” [1076, 178. lpp.]

Kā dimantu pārvērš par briljantu, tā viņš noslipēja tekstu, var teikt, pat līdz beidzamajai zilbei. Viņa runas un rakstus iespieda lielākie latviešu laikraksti "Jaunākās Ziņas", "Brīvā Zeme", "Rīts". Savās slejās tos publicēja žurnāli "Sējējs", "Izglītības Ministrijas Mēnešraksts" un "Lāčplēsis". Šie darbi 1938. gadā apkopoti grāmatā "Zinātnei un tēvzemei" [107], kas vēlāk iznāca divos izdevumos 1969. gadā Zviedrijā un 1993. gadā Rīgā [133, 136]. Pēc J. Vēliņa domām, tā ir grāmata, "kuru var lasīt un pārlasīt un vienmēr atrast kādu jaunu domu un ierosmi. No šīs grāmatas dveš pretim vislielākā cieņa un atzinība tiem cilvēkiem, kas Universitātes sienās mācīja un mācījās, tāpat nesatricināma ticība latviešu tautai un tās nākotnei" [1081, 12. lpp.]. Grāmatā ietvertas runas, kas teiktas studentu imatrikulācijas aktos, Universitātes gada svētkos, valsts svētkos 18. novembrī Brāļu kapos, priekšlasījumi, kas referēti dažādās sanāksmēs, un raksti, kuros risināti izglītības, kultūras, dabaszinātņu un tehnikas jautājumi ar filozofisku ievirzi. Dominē doma par intelektuālo enerģiju, par mazvērtīgās matērijas pārvēršanu vērtīgā matērijā.

J. Auškāps uzskatīja: "Mūsu laikmeta zinātnes attīstības raksturīgākā pazīme ir zinātnes disciplīnu sīka diferenciācija, kam ir savas pozitīvās un negatīvās puses. Pozitīvajām pieskaitāma straujā attīstība un tas dziļums dabas un sabiedrisko parādību izpratnē, kādu izdodas sasniegt zinātniekam, koncentrējot visu savu intelektuālo enerģiju vienā virzienā. Pie ēnas pusēm pieder redzes aploka šaurums un atsvešināšanās no citiem zinātnes novadiem." [136, 40. lpp.]

J. Auškāps atzina tehnikas lielo nozīmi materiālo vērtību radīšanā, uzskatot, ka mašīna, kas veic lietderīgu darbu, "ir apgarota matērija, jo te ielikta cilvēka atjautība un doma, cilvēka gara nemitīga dziņa pakļaut sev dabas spēkus un valdīt pār nedzīvo pasauli" [136, 129., 185. lpp.].

"Dzīve ir cīņa. Cilvēks cīnās par savu un sava dzimuma pastāvēšanu ar dabu un viņa uzvara kļūst ar katru dienu lielāka, viņš ar katru dienu pakļauj sev vairāk dabas spēku." [136, 240. lpp.]

Šo ar sirds degsmi rakstīto grāmatu atzinīgi novērtējuši rakstnieks Līgotņus Jēkabs, teologs Alberts Freijs un pazīstamais filozofs Pauls Jurevičs.

A. Freijs atzīst: ".. kultūra, izglītība, zinātne, darbs, dzīve, cilvēks, jaunatne, tauta, valsts, vienība, tradīcija ir tie centri, ap kuru lido autora domas [..] Ir patīkami dzirdēt no dabas zinātnieka mutes noteiktu apliecinājumu, ka mazāku tautu, kam nav teritoriālu un materiālu bagātību, vienīgais spēks ir gara kultūra, kuras krātuve un glabātuve ir grāmata."⁶²

Līdzīgu domu pauž profesors P. Jurevičs: "Dedzīgas un dziļas mīlestības pilns pret savu tautu, Auškāps domā, ka tās kā mazas tautas misija ir sevišķi augsti izkopt savu garu un vēltīt sevi garīgu vērtību jaunradīšanai, kas neizbēgami tad vestu arī pie lielām materiālām vērtībām."⁶³

⁶² Freijs, Alb. [Recenzija]. *Sējējs*, Nr. 8, 1938, 889.–891. lpp.

⁶³ Zinātne tēvzemei divdesmit gados : 1918-1938 / [L. Adamoviča red.]. Rīga : Latvijas Universitāte, 1938. 94. lpp.

Pēc akadēmiķa J. Stradiņa uzskata, J. Auškāpa grāmata ir laikmeta dokuments, kas pauž K. Ulmaņa autoritārā laika idejas. Tā ierindojama līdzās tādiem darbiem kā K. Ulmaņa "Degsme" (1938), E. Virzas "Jaunā junda" (1936), "Laikmeta dokumenti" (1930), "Zem karoga" (1935), J. Lapiņa "Jaunais nacionālisms" (1936), "Laikmetiskais un mūžīgais" (1934), "Latvijas kultūras ceļā" (1939). Reizē šī grāmata un tajā izteiktās domas noder arī kā Latvijas nākotnes ceļa vadītājs [136, 380. lpp.].

"Šo rakstu krājumu Latvijas okupācijas laikā 1940. gadā izņēma no visām bibliotēkām un iznīcināja," otrā izdevuma ievadā 1969. gadā raksta Jānis Abučs, "pašu autoru izsūtīja, un izsūtījumā viņš arī miris. Sava nacionālā satura dēļ rakstu krājums bija aizliegta grāmata arī vācu okupācijas laikā. Eksemplārs, no kura izdarīts šī izdevuma salikums, iznēsāts kāda latviešu karavīra [Augusta Dziriņa] mugursomā gan cauri kauju ugunīm, gan gūstekņu nometnēm." [136, 5. lpp.]

J. Auškāps bija Kārļa Ulmaņa autoritatīvā režīma dedzīgs atbalstītājs. Kad 1936. gada 11. aprīlī K. Ulmanis uzņēmās Valsts prezidenta pienākumus, manifestantu vārdā viņu jūsmīgi sveica Latvijas Universitātes rektors Jūlijs Auškāps: "Mēs nākam pie Jums arī ar lūgumu: dodiet, Vadoni, Latvijai Jūsu smagās ciņas gūto dzīves gudrību, Jūsu lielo organizatora mākslu, lai mūsu valsts iekārta top tāda, ka tauta vienota un tāpēc neuzvarama un radīspējīga paliek uz laiku laikiem, kamēr tecēs Daugava un debesīs spīdēs saule." [136, 222.–223. lpp.].

Ar lepnumu J. Auškāps runāja par savu zemi un tautu: "Mēs esam vienoti vienas zemes dēli un meitas. Lai stipra paliek tautas griba, tautas ticība un pašārvība Latvijas nākotnei. Mēs esam kungi paši savā dzimtajā zemē un nesam arī visu atbildību paši." [102]

Rakstā "Atdzimstošais latvietis", kas sacerēts pēc 1934. gada 15. maija, J. Auškāps uzsver pienākuma apziņu: "Individuālais uzdevums ir veidot līdz pilnībai savu personību, savus dvēseliskos, garīgos un fiziskos spēkus. [...] Impērijas laikā mēs prasījām pilsoniskās brīvības, impērijas sabrukuma laikā prasījām nacionālo brīvību, mūsu valsts pirmajā pastāvēšanas laikā visu citu pārklāja dažādas sociālās prasības, partiju ciņu laikmetā netika minēts vārds "pienākums". Jauno laikmetu iezīmē pienākuma apziņas atmošanās, kas bija iemidzināta prasību laikmetā. Pienākumu apziņa ir spilgtākais īstas patstāvības, suverenitātes izpaudums. [...] No pienākuma apziņas izriet atbildības sajūta. Bet tā var rasties tikai tad, ja ir skaidri izjusta vajadzība dzīvot ne tikai sev, bet vispārībai, jo tikai tai var dot atbildi par padarīto." [136, 143. lpp.]

Latvijas izglītības ministrs (1938–1940)

Profesors Jūlijs Auškāps par Latvijas izglītības ministru kļuva 1938. gada 22. augustā un šo amatu pildīja līdz 1940. gada 21. jūnijam. Viņu atzinīgi novērtēja kādreizējais sabiedrisko lietu ministrs Alfrēds Bērziņš grāmatā “Labie gadi”: “Trešais un pēdējais izglītības ministrs Ulmaņa valdībā [pēc profesoriem L. Adamoviča un A. Tentēļa] bija Universitātes rektors profesors J. Auškāps. Domāju, ka no visiem trim izglītības ministriem viņš bija visvairāk piemērots savam amatam. Ieguvis lielu autoritāti Universitātē kā zinātnieks un administrators, viņš ātri nodibināja cienījamu stāvokli savā resorā un ministru kabinetā. Darbīgs un nopietns viņš maz piedalījās sabiedriskā dzīvē.” [1076] Pēc Alfrēda Bērziņa domām, J. Auškāps no visām pārmaiņām ministru kabinetā bija visvērtīgākais ieguvums.

Latvijas Universitātes studentu laikraksts “Universitas” 1938. gada 15. septembrī rakstā “Izglītības ministrijas vadību uzņēmis prof. Dr. Jūlijs Auškāps” izteic savam agrākajam rektoram vēlējumu: “Allaž mudinādams un mācīdams, slavinādams labi veiktos darbus, bet – kur vajadzēja – arī norādams, viņš guvis studentu mīlestību. Šī mīlestība pavada profesora kungu arī tagadējā atbildīgajā ministra darbā. Un ne tikai mīlestība, arī dziļa cieņa un apbrīnošana.” [873, 1. lpp.]

Izglītības ministrs profesors J. Auškāps (otrais no labās) apskata skolas muzeja eksponātu. Rīga, 1938. gads. Fotografija no Latvijas Nacionālā arhīva
Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

Francijas modernās mākslas izstādes atklāšana Rīgas pilsētas mākslas muzejā 1939. gada martā. No kreisās – izglītības ministrs, profesors J. Auškāps, Valsts prezidents Kārlis Ulmanis, gleznotājs V. Purvītis. Fotografija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

J. Auškāpa dzīves un darba pamatā ir devīze, ko viņš izteicis vārdos: “Es ticu, ka latvietis spēj dot lielus sasniegumus un šajā ticībā es runājis daudz skaļus vārdus. Es tā nebaidos un nekautrējos, bet gribu šiem ideāliem sekot. Ja jūs uz tādu vīru turat labu prātu, tad jūtu spēku visus panākumus veikt. Ja man šodien atļauts kaut ko vēlēt, tad es vēlos, lai mana ticība Latvijai, latviešu zinātni un latviešu jaunatnei neapdziest. Es gribu pa to ceļu iet un šajā ceļā savā ticībā sadept.” [873, 1. lpp., 903]

Izglītības ministra Jūlija Auškāpa pārziņā bija pamatskolas, ģimnāzijas, arodskolas, komercskolas, tehnikumi, Latvijas Universitāte, Mākslas akadēmija, Latvijas Konservatorija, Valsts vēsturiskais muzejs, Valsts Mākslas muzejs, Angļu valodas institūts, Latvijas Nacionālais teātris, Latvijas Nacionālā opera, Pieminēkļu valde un Latvijas Valsts arhīvs.

J. Auškāpa darbības laikā 1938. gadā Latvijas Universitātē studentu skaits sasniedza 7247, bet mācību spēku skaits 547, attiecīgi Latvijas Konservatorijā – 289 un 37, Mākslas akadēmijā – 191 un 20 un piecās privātajās augstskolās – 623 un 95. Zemākās skolas strādāja ar 238 154 audzēkņiem un 9895 skolotājiem, vidējās skolas ar 23 299 skolēniem un 2483 skolotājiem. Studentu kopējā skaita ziņā Latvija uz 10 000 iedzīvotājiem ar 30,3 bija otrajā vietā aiz Igaunijas ar 37,7 studentiem, bet studējošo sieviešu skaita ziņā pat pirmajā vietā Eiropā [1170]. No Kultūras fonda 17,5 miljoniem latu kopējiem līdzekļiem 3,9 miljoni

latu tika atvēlēti teātriem, 2,3 miljoni latu bibliotēkām un 2,0 miljoni latu tautas namiem [1170].

J. Auškāps īpašu vērību veltīja jaunatnei. Viņš tautskolu inspektoru sanāksmē 1939. gada 3. oktobrī teica: “Nacionālās vienības ideja pašreiz mums ir vis-svarīgākais moments. [...] Dzīves ietekmēšanā uz izglītības resoru krit ārkārtīgi liela atbildība, jo mums ir lielas iespējas tādā ziņā, ka visu 270.000 lielo audzēkņu saimi mēs ar savu darbību varam vadīt zināmā virzienā. Audzināšanas darbs uz viņiem jāizplata arī mūsu dzīves kārtības ziņā, caur bērniem ietekmējot arī vecākus, ģimenes, māju un tādā kārtā visu zemi.” [420]

J. Auškāps savā darbā un runās uzsvēra, ka Latvijas garīgo seju noteic skolotājs un no tā ir atkarīgs arī tautas un valsts stiprums. Atklājot Cēsu skolotāju institūtu Bērzinē 1938. gada 23. oktobrī, viņš uzrunā teica: “Ej augšup pa straumi un tur tu atradīsi avotu. Aplūko to krietni! Kad aplūkojam mūsu izglītības strautus un upes, kas čalodami un vienmēr lielāki augdami, krusto mūsu pilsētas un laukus, nesdami gara gaismu mūsu jaunatnes prātos un sirdīs, tad neviļus prātā nāk minētie Kronvalda Ata vārdi: Ja gribam izsekot kur un kādi mūsu tautas izglītības pirmamatī, tad mums jāuzmeklē tā vieta, kur aug mūsu jaunatnes audzinātāji. Mūsu izglītības sistēmā skolas pirmavots nu ir skolotāju

3. Latvijas riteņbraucēju Vienības brauciena noslēgums Uzvaras laukumā. Pirmajā rindā otrais no labās – izglītības ministrs profesors Jūlijs Auškāps, Rīga, 1938. gada 28. augusts.

Fotogrāfija no Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

institūts. Ar to jau ir pateikts, cik ievērojams un svinīgs ir šis brīdis, kad atklājam un iesvētījam Cēsu skolotāju institūtu. Pašā Latvijas ģeogrāfiskajā sirdī, vienā no Latvijas skaistākām vietām, šogad sāk darboties skolotāju institūts [...] Nesenie mūsu zemes noteicēji arī bija izraudzījuši šo vietu savas jaunatnes audzināšanai. Ja nu viņu rīcībā bija visa zeme un izvēlēta bija taisni Bērzaine, tad laikam arī viņi atzina to par labāko. [...] Ja Rīgas skolotāju institūts atnācis uz Bērzaini un kļuvis par Cēsu skolotāju institūtu, tad vispirms tas ir meklējis zemi. [...] Laikam gan neviens nešaubīsies, ka latviešus kultūras tautu skaitā ir iecēlis latvju tautskolotājs, ka nacionālo apziņu latviešos ir nodibinājis tautskolotājs, ka latviešu saimniecisko labklājību cēlusi gara gaisma, ko tautā nesis skolotājs, ka lauku sabiedriskās dzīves ierosinātājs, vadītājs un veidotājs bijis skolotājs, ka kora dziedāšanu tautai mācījis skolotājs, ka aiz pirmajiem spēcīgiem visas latviešu tautas vienošanās pulsa sitieniem – Vislatvijas dziesmu svētkiem – stāv skolotājs. Rakstniecībā, avīžniecībā, tajā brīnišķīgi tīrajā, skaidrajā, cēla ideālisma apgārtā presē, uz kuru mēs tagad varam atskatīties tikai kā uz vairs nerasniedzamu ideālu, bez honorāra strādā skolotājs.

Un ja tāds ir bijis skolotājs tad, kad melni mākoņi sedza latviešu sauli, vai tad drīkstētu tas izaugt mazvērtīgāks, spožai brīvības saulei spīdot? Dzidri būs

ASV Jeila Universitātes studentu koris viesošanās laikā Jūrmalā. Pirmajā rindā pirmais no kreisās – izglītības ministrs profesors J. Auškāps. Fotogrāfs E. Kraucs, Jūrmala, 1939. gada 11. jūlijs. Fotogrāfija no Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas atklāšanai veltītais svinīgais pasākums Jelgavas pili. Pirmajā rindā pirmais no kreisās – izglītības ministrs profesors J. Auškāps. Fotografā E. Kraucs, Jelgava, 1939. gada 28. oktobris. Fotografija no Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

ūdeņi strautos un upēs, ja dzidri būs avoti, no kuriem tie tek. Dzidram zināšanu, dzīves gudrības, garīgās un miesīgās stājas un cilvēka sirds izprašanas avotam ir jābūt Cēsu skolotāju institūtam.”⁶⁴

J. Auškāpa laikā 1938. gadā 15. novembrī tika izdots lēmums par studiju fondu – valsts aizdevumu normālai studiju gaitai⁶⁵, to finansējot 4 miljonu latu apmērā. Aizdevumu varēja saņemt ar trešo studiju semestri līdz 80 latiem mēnesī, ko vajadzēja atmaksāt pēc studijām 15 gadu laikā. Pēc J. Auškāpa domām, ar to samazināsies studiju beigšanas laiks 30–32 gadu vecumā līdz 25–26 gadu vecumam, jo līdzās studijām nebūs jāstrādā un akadēmiski izglītots darbinieks nezaudēs 5–6 darba gadus. Jau pirmajā gadā aizdevumus piešķīra 2487 Latvijas Universitātes studentiem, 56 konservatorijas un 109 Mākslas akadēmijas

⁶⁴ LĶVM, J. Auškāps, 20. krāj., Nr. 6861, 1.-3. lpp.

⁶⁵ Likums par valsts aizdevumiem normālas studiju gaitas nodrošināšanai augstākās valsts mācības iestādēs. *Valdības Vēstnesis*, Nr. 262, 1938, 17. nov., 1. lpp.

audzēkņiem. Izdevumi izglītībai valsts budžeta apmēru ziņā (14,7%) bija otri lielākie aiz valsts aizsardzības budžeta.

J. Auškāpa laikā nodibināja jaunu augstskolu – Jelgavas Lauksaimniecības akadēmiju. Tā uzsāka darbību ar divām fakultātēm – Lauksaimniecības un Mežsaimniecības fakultāti, 719 studentiem un 71 mācībspēku Jelgavas Viestura piemiņas pili. Tās pirmajā sēdē 1939. gada 5. jūlijā J. Auškāps teica runu.

Pēc J. Auškāpa uzskata, vislielākā labvēlība no dažādām organizācijām jābūda aizsargiem un mazpulkiem. 1939. gada 1. februārī Valsts kultūras padomes sēdē viņš paziņoja, ka mazpulki un aizsargi uzskatāmi par “pamatu tipiem katrs savam vecumam”. Viņš visnotaļ atbalstīja K. Ulmaņa tautas vienotības ideju “Vienota tauta, vienota valsts, vienota valdība”.

Lielu vērību J. Auškāps pievērsa izglītības sistēmas pamatu pamatam – bezmaksas pamatskolas izglītībai: “Mazāks vispārējās izglītības līmenis nav pieļaujams, jo neatbilst ne laikmeta prasībām, ne mūsu tautas izglītības tieksmēm, ne tās garīgai apdāvinātībai.” [102, 352. lpp.] Viņš uzskatīja, ka jāizveido papildskolas ar amatniecības un lauksaimniecības raksturu. Nākamo vietu viņš ierādīja nevis vidusskolām, bet arodskolām: ģimnāzijas uzdevums ir sagatavot jaunatni studijām augstskolām, bet arodskolas – sagatavot praktiskai dzīvei. Nedrīkst

Mazpulku organizācijas 10 gadu jubilejas svinību atklāšana Uzvaras laukumā. Pirmais no kreisās – izglītības ministrs Jūlijs Auškāps. Fotogrāfs E. Kraucs, Rīga, 1939. gada 3. septembris. Fotogrāfija no Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva

Valsts prezidents K. Ulmanis pie Nacionālā teātra atklāj Latvijas neatkarības proklamēšanas akta piemiņas plāksni, 1938. gada 18. novembris. Vidū – izglītības ministrs profesors J. Auškāps. Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

rasties tāds stāvoklis, “ka jaunatne, ģimnāzijas atrauta no zemes, neatrazdama sev vietas ne dzīvē, ne augstskolā, zaudē pamatus zem kājām” [136, 354. lpp.].

J. Auškāps baudīja prezidenta Dr. K. Ulmaņa uzticību. 1937. gada 12. maijā ar likumu tika nodibināta valsts prēmija – Tēvzemes balva – par izciliem nopelniem tautas un valsts labā. Ik gadus piešķīra ne vairāk par 6 balvām, katru ne mazāk par Ls 300. J. Auškāpam bija uzticēts nosaukt laureāta vārdus Tēvzemes balvas pasniegšanas svinīgajā ceremonijā Nacionālajā teātrī, kas notika katru gadu 15. maijā. Tēvzemes balvu saņēma Jānis Akuraters, Aspazija, Bebru Juris, Milda Brehmane-Štengele, Jānis Daliņš, Jānis Endzelīns, Hermanis Enzeliņš, Ādolfs Kaktiņš, Alfreds Kalniņš, Eižens Laube, Jānis Mazvērsītis, Aleksis Mierlauks, Vilis Plūdonis, Vilhelms Purvītis, Jūlija Skaidrīte, Pēteris Šmits, Augusts Tentelis, Edvards Virza, Jāzepts Vītols, Kārlis Zāle, Andrejs Bērziņš, Ludvigs Kundziņš un Valērija Seile.

K. Ulmanis uzticēja J. Auškāpam vadīt arī Uzvaras laukuma izbūves projektu konkursu.

K. Ulmaņa adresētā apsveikumā J. Auškāpam 55 dzimšanas dienā 1939. gadā teikts: “Pārliecībā, ka Jūsu latviskā dedzība un neatlaidība, kas Jūs vedusi pie krietniem sasniegumiem zinātnē un dzīvē, aizvien liks kvēlot mūsu jaunatnes sirdīm vienotā darbā par Latvijas nākotnes spožumu un varenību, lūdzu Jūs, augsti godātais ministra kungs, saņemt manas patiesās cieņas apliecinājumu. Novēlu Jums arī labākos panākumus un sasniegumus valsts darbā, par kuru gaišu liecību un kura turpmākām sekmēm stiprāko ķīlu sniedz Jūsu pirmais gads izglītības ministra krēslā.” [992]

Vēl pirms izglītības ministra pienākumu pildīšanas J. Auškāps izveidoja Profesiju kameru, kuras uzdevumos bija kultūras un gara mantu nodošana atklātībā, tehniskās un pedagoģiskās literatūras izdošana, tehnikas un izgudrojumu atbalstīšana. Likumu par Profesiju kameru valdība pieņēma 1938. gada 5. maijā.⁶⁶

1936. gada 14. janvārī valdība pieņēma lēmumu par Latvijas Vēstures institūta dibināšanu⁶⁷, bet 1939. gada janvārī – par Zemes bagātību pētišanas institūta izveidošanu,⁶⁸ ar to iezīmējot Latvijas Zinātņu akadēmijas dibināšanas pirmās kontūras. Sevišķi svarīga Latvijas zemes bagātību izmantošana kļuva 1940. gadā kara blokādes dēļ, jo bija jātaupa kurināmais, trūka importēto izejvielu un preču. J. Auškāps jaunā žurnāla “Tehnika un Celtniecība” pirmajā numurā 1940. gada aprīlī uzsvēra tehnisko pārkārtošanos: “Jārada jauni būvmateriāli. Vienmēr dziļāk jāieskatās mūsu zemes bagātībās, vērtējot tās no rūpniecības prasību viedokļa. Lai nesadārdzinātu ražojamās preces, jāmeklē ceļi, kas salētinātu ražošanu tehnisko metožu racionalizācijas virzienā.” [126]

⁶⁶ Valdības Vēstnesis, Nr. 102, 1938, 7. maijs, 3. lpp.

⁶⁷ Valdības Vēstnesis, Nr. 13, 1936, 17. janv., 1. lpp.

⁶⁸ Valdības Vēstnesis, Nr. 20, 1939, 25. janv., 1. lpp.

Ģimenes lokā un atpūtā (1920–1940)

J. Auškāps sadzīvē bija vienkāršs un atturīgs, izvairījās no plašākas sabiedriskās dzīves. Vislabāk viņš jutās ģimenes lokā. Viņa meita Nadežda Jansone-Auškāpa stāsta: “Tēvs nekad nav bijis nevienā partijā un arī studentu korporācijā ne. Viņš bija sevi veltījis zinātnei, citam nebija laika... Daudz un ilgi strādāja laboratorijā. Draugi bija maz. Ģimenēm sagājās ar farmaceitu profesoru [Eduardu] Zariņu. No Pēterburgas laika draugus neatceros. Sagājās arī ar profesoriem [Valdemāru] Fišeru un [Mečislavu] Centneršvēru, kas vēlāk pārcēlās uz Varšavu.

Auškāpu ģimene, fotogrāfija publicēta laikrakstā “Jaunākās Ziņas”, Nr. 254, 1935, 7. nov.
Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

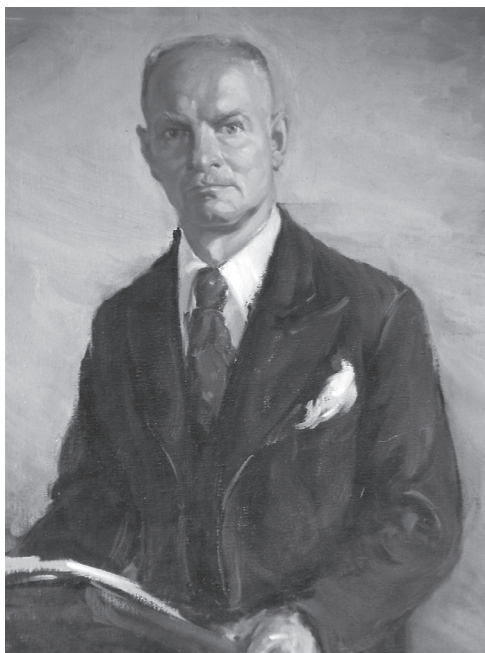

Profesors Jūlijs Auškāps ar dzīvesbiedri Veru 30. gados.
Fotogrāfija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Bijām ar tēvu pie Centneršvēra Varšavā, kad tika organizēta Latvijas studentu ekskursija uz Polijas krāsvielu uzņēmumiem Lodzā, Krakovā. [...] Rīgā dzīvojām pirmo laiku Lāčplēša ielā, kur senāk bija Dailes teātris, pirms tam – samērā īsu laiku Elizabetes un Tērbatas ielas stūra mājā, kur bija kādreiz Universitātes aptieka, līdzās “Splendid Palace”. Visilgāk dzīvojām namā Marijas un Dzirnau ielas stūrī [...] Tur arī ieskatījos Kārli Jansonā, no turienes sāku studēt farmāciju. [...] Uz darbu tēvs gāja kājām pa Antonijas ielu uz Strēlnieku dārzu, gar Ārlietu ministriju, pāri tiltiņam uz ķīmijas ēku Kronvalda bulvārī. Viņa laboratorija atradās pirmajā stāvā, pa kreisi.” [1147, 24.–25. lpp.]

J. Auškāpa kabineta durvis vienmēr bija atvērtas viņa draugiem – farmācijas profesoram Eduardam Zariņam un ķīmijas tehnoloģijas profesoram Mārtiņam Prīmanim, pat tad, kad uzņēma spektrus un kabinets bija tumšs kā peklē.

J. Auškāps vislabāk jutās vasaras atpūtā – laukos dzimtajā pusē. To labi uztvēris viņa draugs arhitekts Pauls Kundziņš: “J. Auškāpa laipnā daba, cilvēciskā tuvība un sirds siltums īsti parādās privātā dzīvē, sevišķi lauku apstākļos vasaras brīvdienās, kad tiešie darba pienākumi uz laiku atstāti novārtā.”

Profesora J. Auškāpa portrets, aut. Artūrs Dronis, 1939. g., fotografēts 2010. gada 18. jūnijā, atrodas Cēsīs, Jansonu dzimtas mājās "Silķēs", I. Gudakovskas foto

Profesors J. Auškāps ar sievu Veru (pa kreisi), audžumeitu Nadeždu Jansoni un sievas māsu Zoju Baižkalna pagasta "Ķesās", 20. gadu beigas.

Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

Divdesmitajos gados J. Auškāps vasarās apmetās tēva mājās “Kalnu Ķesās”, kurās saimniekoja rentnieks. Rentnieks aizņēma dzīvojamo māju, bet profesora ģimene peticīgi dzīvoja tēva celtajā klētiņā. Nākdams no savām mājām, viņš bieži tikās ar profesoru P. Kundziņu, kas Pieminekļu valdes uzdevumā Tanīsa kalnā veica arheoloģiskos izrakumus.

Jaunraunas pagastā netālu no Auškāpa mājām atradās profesora E. Zariņa mājas “Šautuves”. Jūlija Auškāpa kāzu dienā – Pētera dienā – Zariņa ģimene mēroja ceļu uz viņa mājām, ciemakukulim līdzī ņemot kundzes sieto jāņusieru un rudzupuķu vaiņagu. Savukārt Zariņa kundzes Annas vārda dienā Auškāpu ģimene ciemojās pie viesmīlīgajiem “Šautuvju” saimniekiem.

Tuvākie radi, ar kuriem J. Auškāps sagājās, bija otrās pakāpes brālēns – Raunas “Ezerprāmniekos” dzimušais Kārlis Auškāps (1898–1947), Cēsu virsmežzinis. J. Auškāps ciemojās mežziņa mājās Vinterkalnā Cēsīs. Biežāk K. Auškāps un viņa bērni apmeklēja J. Auškāpu, kad kādu vasaru viņš dzīvoja “Blankīšos” netālu no Bērzaines ģimnāzijas. Kopā ar bērniem viņš peldējās Gaujā un brauca ar laivu. Sirsnīgas attiecības J. Auškāpam izveidojās ar Kārļa dēlu Romanu, kas viņu sauca par Jūlijonkuli vai tēvocī Jūliju. “Satiksmē ar mazajiem tēvocis Jūlijs vienmēr bijis vienkāršs un sirsnīgs, runājis rāmā un nosvērtā balsī. Romans neatcerējās gadījuma, kad tēvocis būtu sadusmojies vai pacēlis balsi. [...] Tēvocis zināja daudz, saprata daudz un prata sevi izteikt. Tās bija vērtīgākās lekcijas, ko Romans jebkad klausījies. Bet profesors arī prata klausīties, viņš mierīgi un ilgi

J. Auškāpa lauku mājas “Vāļi”, 30. gadi.
 Fotografija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

J. Auškāpa lauku mājas “Vāļi”, aut. Kārlis Krauze, 1939. gads
(no Jansonu dzimtas privātās kolekcijas)

noklausījās domās, ko teica gados, zināšanās un pieredzē daudz trūcīgākais sarunas partneris.” [1101]

Trīsdesmito gadu sākumā J. Auškāps pārdeva tēva mājas “Kalnu Ķesas” un iegādājās jaunu īpašumu Cēsu pagastā – “Vāļus” – ap 4 km no pilsētas, netālu no vecā Cēsu–Līgatnes ceļa. Atpūšoties no pilsētas darbiem, J. Auškāps ar kundzi iekopa un rūpējās par “Vāļu” dārzu, uzposa māju, pieslēdza to Cēsu elektrības tīklam, iegādājās tam laikam pat tādu retumu kā mazu ledusskapi.

J. Auškāpa meita Nadežda Auškāpa-Jansone studiju laikā darbojās Ķīmijas fakultātes studentu biedrības valdē. Viņa 1934. gadā beidza LU Ķīmijas fakultātes

J. Auškāpa lauku mājas “Vāļi”, 2010. gada 18. jūnijs. S. Rankas foto

Profesors J. Auškāps dārza darbos savās lauku mājās Cēsu pagasta “Vāļos”, 30. gadi. Fotografija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

Profesors J. Auškāps ar sievu Veru un audzumeitu Nadeždu, ap 1932. gadu.
Fotogrāfija no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

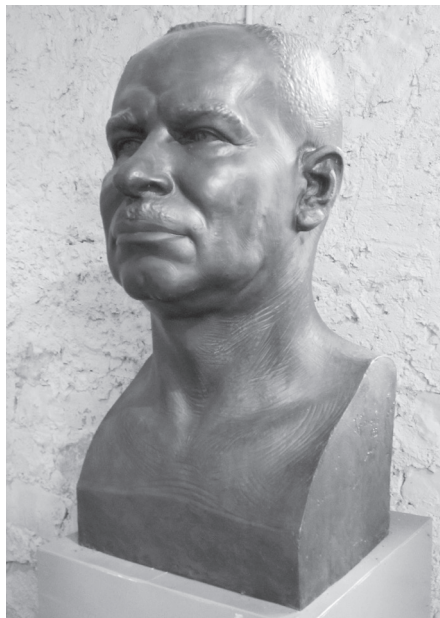
Farmācijas nodaļu ar *Mg. pharm.* grādu. Viņa atceras: “[Jūlijs Auškāps] “Vāļos” dzīvoja pa vasarām, arī Ziemassvētku brīvlaikā. Bija mazais darba kabinets, kur strādāja pats un kur stāvēja grāmatas un liels kabinets, kur pieņēma ne tikai viesus, bet arī Universitātes un Izglītības ministrijas darbiniekus, kas atvaļinājuma laikā brauca ar dienesta ziņojumiem. Strādāja daudz savā dārzā, mīlēja dārza darbus. Raka, pārstādīja, ravēja augļu dārzā, ogu dārzā. Pēc garīga darba gribēja pastrādāt ar muskuļiem.” [1147, 25. lpp.]

“Vāļos” trīsdesmitajos gados J. Auškāpa meita Nadežda tuvāko draugu vidū nosvinēja kāzas ar tēlnieku Kārli Jansonu. Viņa stāsta: “[Tēvs] ar manu vīru sapratās ļoti labi. Nāca ciemos uz “Siļķēm”, “Siļķes” ir kādi 6 kilometri no “Vāļiem”. Nāca vai nu pa taciņu gar Gaujas krastu, vai brauca ar laivu, vai ziemā ar slēpēm. “Siļķēs” viņš pozēja manam vīram, kad tas veidoja viņa portretu 1935. gadā. Portrets labi izdevās, ticis izstādīts Londonas izstādē. Krūšutēls atradās Universitātē, bet tas vēlāk iznīcināts. K. Jansons tomēr saglabājis vienu atļējumu, gan iznīcinot uzrakstu. Tas glabājās slēpti, nost no citiem darbiem, rādīja tikai draugiem. Labi būtu atjaunot un uzstādīt Latvijas Universitātē. Viņam ļoti patika bērni, kādreiz atstājām tos pie viņa “Vāļos” vai Rīgas dzīvokli, īpaši vecāko dēlu. Viņš bija gaišs, godīgs cilvēks, labs vīrs un labs tēvs.” [1147, 25. lpp.]

Kaut arī J. Auškāpam bija vairāki tituli un posteņi, viņš nekļuva lepns vai iedomīgs. Kad viņa radnieks Cēsu virsmežzinis Kārlis Auškāps, ciemojoties “Vāļos”, apjautājās: “Kā nu klājās?” Atbilde bija īsa: “Mēs kalpojam.” [1101]

Izglītības ministrs profesors J. Auškāps ar sievu Veru, meitu Nadeždu Jansonu, znotu tēlnieku Kārli Jansonu un mazdēliem Juri un Andreju, fotogrāfija no žurnāla "Atpūta", Nr. 722, 1938, 2. sept.

Tēlnieka Kārļa Jansona veidotais profesora J. Auškāpa krūšutēls, fotografēts 2010. gada 18. jūnijā, atrodas Cēsis, Jansonu dzimtas mājās "Silķēs". I. Gudakovskas foto

LU rektors profesors J. Auškāps ar kundzi Veru savās lauku mājās Cēsu pagasta "Vāļos" klausās LU studentu Prezidiju Konventa kora apsveikuma dziesmu, 1937. gada jūnijs, foto publicēts žurnālā "Universitas", 1937. gada 15. sept.

LU studentu Prezidiju Konventa LU rektoram J. Auškāpam dāvātais kauss ar uzrakstu "Rektoram prof. Jūlijam Auškāpam pateicībā – Latvijas Universitātes Prezidiju konvents, 1937, 19 VI". Fotografēts 2010. gada 18. jūnijā, atrodas Cēsīs, Jansonu dzimtas mājās "Silķēs". I. Gudakovskas foto

Tikpat labi par "Vāļiem" viņš varētu teikt: "Mēs saimniekojam." Virsmežziņa dēla Kārļa Voldemāra vērigajam skatam nepagāja garām profesora aizrautīgās saimniekošanas rezultāti: dārzā iestādītās pundurābelītes, jaunbūvētā pirtiņa no gāzbetona "Siporeksa" blokiem, triece – ietaise, ar ko pievadīt ūdeni no avotiņa piekalnē mājai un pirtiņai.

P. Kundziņš atceras: "Kad kādā saulainā dienā Zviedrijas sūtnis viesojies "Vāļos", izbraucām ar laivu lejup pa Gauju līdz Kvēpenes Satekas latgaļu valdnieka Rūsiņa pilskalnam, izraisījās dzīva domu apmaiņa par Latvijas aizvēsturi, vēsturi un kultūru."

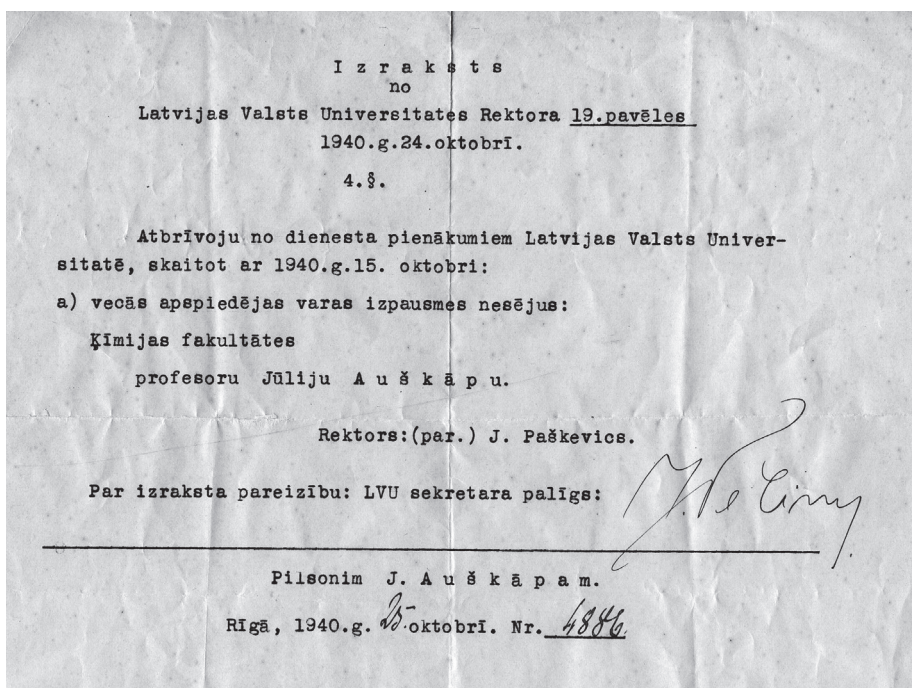
"Vāļos" laipni tika uzņemti J. Auškāpa Universitātes darba biedri – matemātiķis Edgars Lejnietis, vēsturnieks Arnolds Spekke, teologs Voldemārs Maldonis, ķīmiķi Alfreds Pētrikalns un Augusts Kešāns, kā arī jau minētie farmaceits Eduards Zariņš un arhitekts Pauls Kundziņš.

1935. gada vasarā "Vāļos" apciemoja Latvijas korporāciju savienības Prezidiju konventa pārstāvji, kas iemīļotajam rektoram pasniedza sudraba kausu ar visu korporāciju vāpeņiem. Universitātes konventa koris nodziedāja apsveikuma dziesmu, kuru J. Auškāps ar kundzi noklausījās ar puķēm rokās [873, 1. lpp.].

Dzīves gaitu noslēgums (1940–1942)

1940. gada 16. jūnijā, kad Daugavpili sākās III Latgales novada Dziesmu svētki, uz kuriem bija ieradies izglītības ministrs J. Auškāps ar citiem ministriem – J. Birznieku, J. Čamani, A. Bērziņu, J. Volontu, Padomju Savienība iesniedza Latvijai melīgu un neizpildāmu ultimātu, pieprasot nekavējoties nodrošināt padomju karaspēka ielaišanu Latvijā. Notā pieprasīja K. Ulmaņa valdības atkāpšanos, lai nodibinātu jaunu, Padomju Savienībai draudzīgu valdību. Jau 17. jūnijā Sarkanās armijas tanki šķērsoja Latvijas robežu no Lietuvas puses, ko tie bija okupējuši jau 16. jūnijā. Ar to iezīmējās Latvijas neatkarības zaudēšana. Vēl 1940. gada 20. jūnijā J. Auškāps piedalījās pēdējā K. Ulmaņa valdības sēdē, kurā viņš izpildīja savus pienākumus līdz galam, ierosinot Norvēģijas pilsonim, Latvijas Universitātes profesoram Embrikam Strandam ieskaitīt pensijas izdienā 17 gadus 3 mēnešus, kas nostrādāti ārpus Latvijas.

J. Auškāps vēlējās turpmāk savus spēkus veltīt augstskolai. Viņš iesniedza lūgumu Latvijas Universitātes rektoram profesoram Mārtiņam Prīmanim rast viņam iespēju strādāt par pilnslodzes profesoru, ko Prīmanis pieņēma. Tomēr strādāt iznāca pavisam īsu laiku. No Padomju Savienības atbraukušais jaunieceltais

LVU rektora J. Paškeviča pavēle par profesora J. Auškāpa atbrīvošanu no darba Latvijas Universitātē, 1940. gada 24. oktobris. Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

Ļoti godātam
 LTV zinātņu prorektoram.

Saskaņā ar LTV rektora laipno principiālo pie-
 krišanu griezās pie Jums ar lūgumu neliegt Jūsu
 gādību iespiest šeit pievienoto darbu „Katanolu pielie-
 tošana hromādu krāsošanai ar bāziskām krāsvielām”,
 kam ir eksperimentāla pētījuma raksturs ar pozitīvu
 praktiski noderīgiem rezultātiem, LTV rakstos.
 1940. g. 29. novembrī.

J. Auškāps

F20, 5. 20-1-5
 № m. 6861 1

Profesora J. Auškāpa lūgums LVU zinātņu prorektoram atļaut iespiest darbu “Katanolu
 pielietošana hromādu krāsošanai ar bāziskām krāsvielām”, 1940. gada 29. novembris.
 Dokuments no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

rektors Jānis Paškēvics 14. oktobrī atbrīvoja viņu no profesora pienākumiem kā
 “vecās apspiedējas varas izpausmes nesēju”.⁶⁹

30. oktobrī arī izglītības komisāra vietnieks V. Stalažs paziņoja, ka ar Latvijas
 PSR Tautas Komisāru padomes 25. oktobra lēmumu J. Auškāps “atbrīvots die-
 nestā interešu labā, skaitot ar 15. oktobri”.⁷⁰ Vēl 1940. gada 29. novembrī viņš
 paspēja nodot Ķīmijas fakultātes rakstu krājumam darbu “Katanolu lietošana
 hromādu krāsošanai ar bāziskām krāsvielām” [132].

J. Auškāpam bija noteikts mājas arests: bez uzrauga – kāda milicijas palīgdienes-
 ta vīra – viņš nedrīkstēja ne soli spert ārā no dzīvokļa. “Bija rāma septembra diena,”
 atceras toreizējais Universitātes Vispārīgās daļas Administratīvās nodaļas vadītājs
 J. Vēliņš, “Universitātes sekretariāts tanī laikā atradās Raiņa bulvārī 7, kur brīvās
 Latvijas laikā atradās Lielbritānijas, Francijas un Spānijas konsulāti. Nejauši paska-
 tījos pa logu un ieraudzīju prof. Auškāpu kā arvien ar paceltu galvu stalti soļojam.

⁶⁹ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 85. lpp.

⁷⁰ LVVA, 7427. f., 13. apr., 105. l., 87. lpp.

10.	11.	12.
<p>Ar kā rīkojumu (gads, datums un num.) un kādā amatā iecelts (kā pastāvīgs vai papildu darbinieks), pārcelts vai pazemināts, kā arī citas pārmaiņas dienestā un atalgojumā. Ar kādu rīkojumu un uz kāda pamata dienesta attiecības izbeigušās</p>	<p>Dienesta vieta</p>	<p>Amatā kategorija (grupa) un pakāpe. Darbiniekam ar kategorijai (grupai) nepiemērotu algu — atalgojuma apmērs</p>
<p>No 1911.g. 1.janvāra līdz 1914.g.1.augustam - Pēterburgas augstāko sieviešu politehnisko kursu docents (prepodavatel). (2 liecinieku apliecinājums).</p>	<p>Pēterburgas augst.siev. polit.kursi.</p>	
<p>Ar 1914.g. 4. augusta mobilizāciju iesaukts aktīvā kara dienestā virsnieka pakāpē. 1915.g. piekomandēts bij. Krievijas Galvenās Artilērijas pārvaldei un kā tās pilnvarotais komandēts uz Kazanū uzraudzīt Volgas rajona ķīmiskās fabrikas, kādu uzdevumu pildījis līdz 1918.g.septembrim, kad pārgājis Sibīrijas valdības rīcībā un izpildījis arī virsnieka pakāpē, tās artilērijas pārvaldes tehniskos uzdevumus līdz 1919.g.decembrim. (2 liecinieku apliecinājums).</p>	<p>Bij.Krievijas armija.</p>	
<p>No 1920.g. 1. janvāra līdz 1920.g.1.jūlijam - Urālu kalnu institūta Jekaterinburgā docents (prepodavatel). (2 liecinieku apliecinājums).</p>	<p>Urālu kalnu institūts.</p>	
<p>Ar Izglītības ministra 1920.g. 22. oktobra 1356. rezolūciju apstiprināts par docentu Ķīmiijas fakultātē, skaitot ar 1920.g.1.jūli.</p>	<p>Latvijas Augstskola, vēlākā Universitāte.</p>	
<p>Ar Latvijas Augstskolas, vēlākās Universitātes, Organizācijas padomes 1921.g.4. maija lēmumu apstiprināts par <u>vecāko docentu</u>, skaitot ar 1921.g. 1. aprīli.</p>		<p>II am.gr.2.izd.p. no 1.IV.1925. ar izdienu no 1.I.1925.</p>
<p>Skaitot ar 1922.g. 15. septembri - Ķīmiijas fakultātes sekretārs, tas pats arī 1923./24. mācības gadā.</p>		
<p>1924./25. un 1925./26.māc.g. - Ķīmiijas fakultātes dekāns.</p>		
<p>1923./24., 1926./27., 1927./28., 1928./29., 1929./30., 1930./31., 1931./32., 1932./33. un 1938./39. mācības gados - Ķīmiijas fakultātes delegāts Universitātes padomē.</p>		<p>II am.gr.3.izd.p. no 1.I.1930.</p>
<p>Ar Ministru kabineta 1930.g. 11. decembra lēmumu apstiprināts par profesoru Ķīmiijas fakultātē organizācijā Ķīmiijas tehnoloģijā, skaitot ar 1930.g. 7. novembri.</p>		<p>I am.gr.2.izd.p. no 7.XI.1930.</p>
<p>No 1933.g. 1. jūlija līdz 1937.g.1.jūlijam - Latvijas Universitātes rektors.</p>		<p>I am.gr.3.izd.p. no 1.XII.1935.</p>
<p>Ar Universitātes Padomes 1937.g.28.maija lēmumu profesora Auškāpa darbs: 1) Pēterburgas augstākos sieviešu politech-</p>		<p>Faktiskā algas izmaksa - pēc I am.gr.2.izd.p.</p>

Profesora J. Auškāpa dienesta gaitas apraksts, 1940. gada 19. novembris.
Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

10.	11.	12.	13.
<p>Ar kā rīkojumu (gads, datums un num.) un kādā amatā iecelts (kā pastāvīgs vai papildu darbinieks), pārcelts vai pazemināts, kā arī citas pirmāpas dienēta un atalgojuma. Ar kādu rīkojumu un uz kādā pamata dienēta attiecības izbeigšanās</p>	<p>Dienēta vieta</p>	<p>Amata kategorija (grupa) un pakāpe. Darbiniekam ar kategoriju (grupai) nepiemērotu algu — atalgojuma apmērs</p>	<p>Kad (norādot gadu, mēnesi un dienu) sācies iepriekšējās (10., 11. un 12.) ailēs minētais stāvoklis</p>
<p>niskos kursos no 1911.g. 1. janvāra līdz 1914.g. 1. augustam un 2) Urālu kalnu institūtā no 1920.g. 1. janvāra līdz tā paša gada 1. jūlijam. uzskatāms par līdzvērtīgu darbam Latvijas Universitātē, un laiks, ko prof. J. Auškāps nostrādājis Pēterburgas augstākās sieviešu politehniskos kursos un Urālu kalnu institūtā, pilnā mērā ieskaitāms viņa pensijas izdienā.</p>			<p>1938.g. 22. augustā.</p>
<p>Ar 1938.g. 22. augustu — Izglītības ministrs (Vald. Vēstn. 1938.g. 186.num.)</p>		<p>1. s. l. 110. — mēnesī.</p>	
<p>Ar 1940.g. 21. jūniju atbrīvots no Izglītības ministra amata. (1940.g. 21. jūnija Vald. Vēstn. Nr. 138.)</p>		<p>Algas izmaksa pēc I am. gr. 3. izd. pak. no 1. IV. 1939. (LĪK. kr. 1938.g. 90)</p>	
<p>Ar Tautas Komisāru Padomes 1940.g. 25. oktobra lēmumu dienēta interešu labā atbrīvots no iepriekšējā amata Universitātē, skaitot ar 1940.g. 15. oktobri. (Lātvijas PSR Izglītības Tautas Komisariāta 1940.g. 30. oktobra raksts Nr. 04567).</p>	<p>Dienēta vieta Valsts Universitāte.</p>	<p>Alga izmaksa par 1 mēnesi uz priekšu — līdz 1940.g. 15. novembrim (LĪK. kr. 1938.g. 41.num. 9. pants.)</p>	<p>1940.g. 15. oktobri.</p>
	<p>Zīmogs marka 1 s. 2. vērtībā dzesta lūgumrakstā.</p>	<p>Latvijas Valsts Universitātes Rektorāta Valstīgas Daļas Administratīvās nodaļas vadītājs: Rīga, 1940.g. 19. novembri.</p> 	

Profesora J. Auškāpa dienēta gaitas apraksts, 1940. gada 19. novembris.
Dokuments no Cēsu vēstures un mākslas muzeja krājuma

māti. Līdz Cēsīm veda kopā, pie vagoniem izšķīra. [...] Gājām tūdaļ uz Cēsīm, pie kazarmām stāvēja ešeloni, vīrieši atsevišķi, sievietes – atsevišķi. Taisījām pārtikas pakas atsevišķi [...] Pakas dabūjām vēl nodot. Cēsis ešelons stāvēja svētdien visu dienu, sacīja, stāvēšot vēl vienu dienu. Taču piemānīja – bija jau prom no rīta, kad nācu nest tēvam zāles [...] Šķīroties tēvs neteica nekā [...] Pie mammas varēja tikt vieglāk, brīvi iekšā un ārā, pie tēva grūtāk – tikai 1/3 durvju šķirbas lopu vagonam bija vaļā. Nekā iekšā redzēt nevarēja, klāt nelaida. Tēvs neizskatījās sevišķi nomākts, ar savu izturēšanos pat drošināja citus. Labi turējās. Kā vēlāk stāstīja viņa bijušie likteņa biedri, Krievijā, Urālos, kad gājuši meža darbos, bijis brigadieris. Brigadierim deva divas porcijas, bet tēvs otru atdeva savējiem.” [1147, 28. lpp.]

J. Auškāps nometinājumā nonāca Severourāļskas gulaga Sosjvas ciemata nometnē. Pret viņu 1941. gada 17. novembrī atjaunoja Cēsis iesākto lietu, un 21. decembrī viņu arestēja. 1942. gada 13. februārī viņš nonāca Sverdlovskas (agrākās Jekaterinburgas) cietumā, kurā bija ieslodzīts pilsoņu kara laikā un ticis atbrīvots.

J. Auškāps tika apsūdzēts par piedalīšanos “Igaunju un latviešu glābšanas komitejā” – bruņotas savvērestības organizēšanā, kurā no igauņu puses piedalījušies štābkapteinis Lorencs, igauņu parlamenta locekļi Līvi un Laguss, laikraksta redaktors Taklaja, bijušais Igaunijas sūtnis Meri, agrākais Igaunijas izglītības un sociālās nodrošināšanas ministrs Hugo Kukke, no latviešu puses – ģenerālis Jānis Ezeriņš, pulkvežleitnants Jānis Krebs, senators Jānis Skudre, mirtiesnests Aleksandrs Ankravs, “Daugavpils Vēstneša” redaktora vietnieks Aleksandrs Vanags, Rozulas pagasta vecākais Kārlis Liepiņš, Gulbenes virsmežzinis Oskars Niedre, literāts Vilberts Krasnajs. Slēdziens par bruņotās sacelšanās organizēšanu neatbilst īstenībai: to safabricēja paši čekisti, lai viņus kā neaizvietojamus neaizsūtītu uz fronti, kas bija pienākusi pie Maskavas. Arī Auškāps savās liecībās kategoriski noliedz bruņotu sacelšanos, arī pašas komitejas organizēšanu.

Apsūdzībā konstatēts, ka “Auškāps sistemātiski veica ieslodzīto latviešu vidū kontrevolucionāru fašistisku aģitāciju apmelojumu un sakāvnieciskuma garā, cildinot fašistisko iekārtu un armiju” [1147, 32. lpp.]. Viņam 1942. gada 15. jūnijā īpašā apspriedē Sverdlovskas NKVD pārvaldē piesprieda sodu – “par līdzdalību pretpadomju sacelšanās organizācijā un dzimtenes nodevībā nošaut” [1147, 32. lpp.]. Spriedumu izpildīja Sverdlovskā 1942. gada 3. augustā [1136, 1137, 1146, 1147].

Epilogs

Sibīrijā izsūtījumā traģiski aprāvās profesora Jūlija Auškāpa dzīve. Profesora Jūlija Auškāpa sieva Vera no izsūtījuma Sibīrijā atgriezās 1956. gadā, dzīvoja pie savas meitas Nadeždas Jansones “Silķēs”. Viņas dzīves ceļš noslēdzās 1960. gadā 73 gadu vecumā. Vera Auškāpa apglabāta Cēsu Meža kapos Jansonu dzimtas kapa vietā.

Pēc Jūlija Auškāpa meitas Nadeždas kāzām ar tēlnieku Kārli Jansonu dzimtas koks aug un zarojas (sk. 1. att.). Kārļa Jansona dzīves gaitas sākušās 1896. gada 23. aprīlī Nītaurē, beigušās 1986. gada 26. jūnijā Cēsīs. Viņš bijis Latvijas Mākslas akadēmijas un LPSR Valsts Mākslas akadēmijas mācībspēks un profesors, veidojis nacionāli nozīmīgus pieminekļus: “Lāčplēsis un Melnais Bruņinieks” (Jelgava, 1928), “Latgales Māra” (Rēzekne, 1939) un pirmajam Latvijas Valsts prezidentam Jānim Čakstem veltīto pieminekli Rīgas Meža kapos (1935). Nadeždas un Kārļa Jansona laulībā piedzima divi dēli – Juris Jansons, Latvijas Televīzijas operators, dzimis 1934. gada 12. oktobrī, un Andrejs Jansons, tēlnieks, dzimis 1937. gada 16. janvārī, miris 2006. gada 16. decembrī Cēsīs.

Andrejs Jansons, tāpat kā viņa tēvs Kārlis Jansons, darbojies monumentālajā tēlniecībā un stājglezniecībā. Pazīstamas viņa skulptūras “Prometejs”, “Ikars”, “Mirstošais”. Ar Latvijas valsts atdzimšanu 90. gadu sākumā viņš atjaunoja tēva Kārļa Jansona veidotos un padomju varas gados iznīcinātos pieminekļus “Lāčplēsis un Melnais bruņinieks”, “Latgales Māra”.

Kārļa Jansona dzīvesbiedre Nadežda Jansone aizgāja mūžībā 1995. gada 15. jūlijā. Viņas vedekla Dzintra Švarce 2001. gadā dzīves stāstā “Gaišās skumjas” atceras: ““Silķēs” bija daudz Kārļa Jansona skulptūru. Tas nebija vienkārši skaistas mājas, tās bija īpaša vieta visai Latvijai. Es “Silķēs” iegāju ar lielu bijību un ļoti pieķēros Jura mammai. Viņa mani mīlēja, un es mīlēju viņu. Jura mamma bija īsta kundze un aristokrāte, viņa mācēja turēt kopā visu lielo Jansonu dzimtu. Mēs visi tur sabraucām Jāņos, Ziemassvētkos, Andrejos un Juros, kad bija papam dzimšanas diena. Mēs vēl paguvām nosvinēt tēva un mammas zelta kāzas. Jura mamma tēvu pārdzīvoja par deviņiem gadiem. Viņa aizgāja īsi pirms savas deviņdesmitās dzimšanas dienas. Liktenīgi, ka tā bija tieši es, kurai viņa iekrita rokās un saļīma. Nāca “Silķēs” man pretī, un tie bija viņas pēdējie soļi.”

Ar Jura Jansona iniciatīvu “Silķes” ieguvušas kultūras pieminekļa statusu. Tagad “Silķēs” saimnieko Andreja dēli – Matīass un Kristians Jansonī.

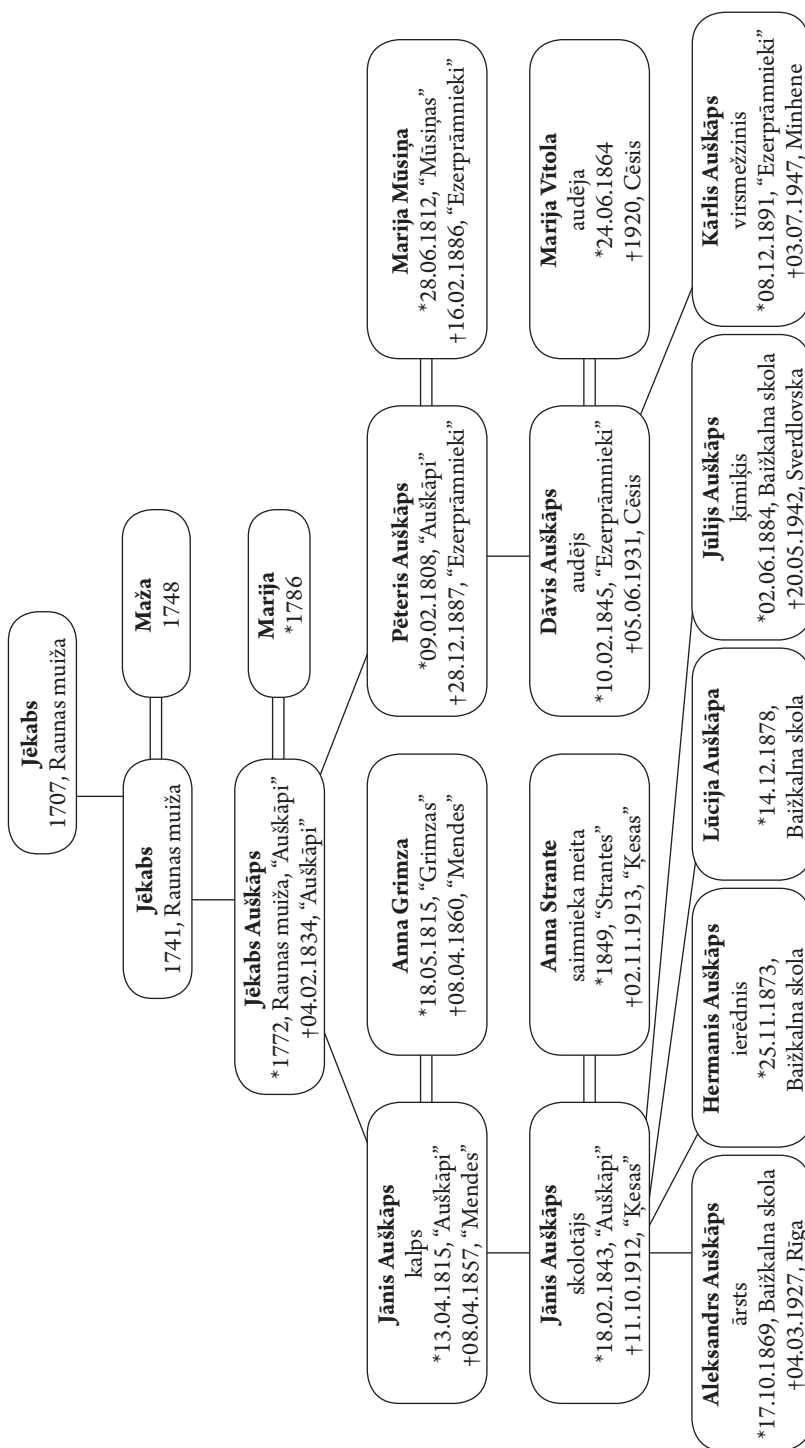
Kārlis, Andrejs un Nadežda Jansonī apbedīti Cēsīs, Meža kapos, Jansonu dzimtas kapos.

Sazarojusies arī Jūlija Auškāpa otrās pakāpes brālēna mežziņa Kārļa Auškāpa ģimene (sk. 2. att.). Viņa dēla ārsta Romana Auškāpa dzīve un darbs pēc Otrā pasaules kara noritēja Dienviddakotā un Bostonā Amerikas Savienotajās Valstīs, bet ārsta Kārļa Voldemāra – Rīgā, Latvijā. Kārļa Voldemāra Auškāpa dēls Kārlis,

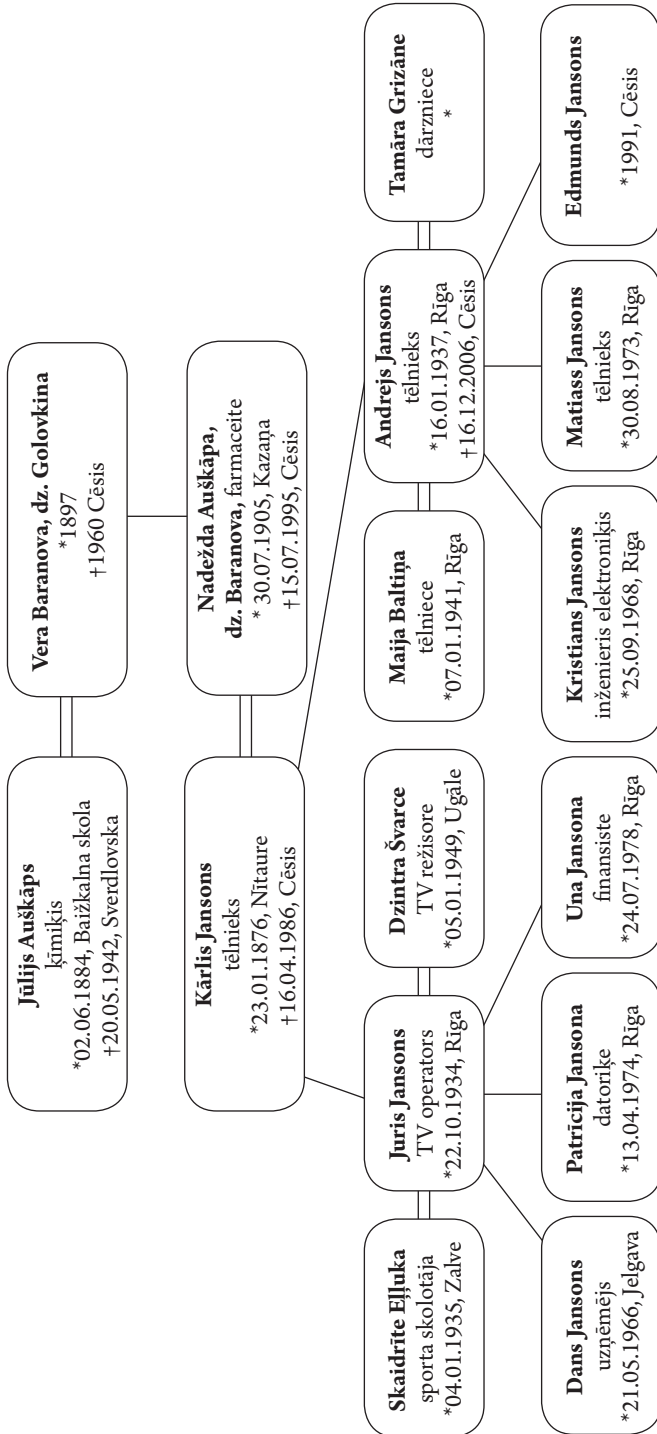

1. attēls

Auškāpu-Jansonu dzimta

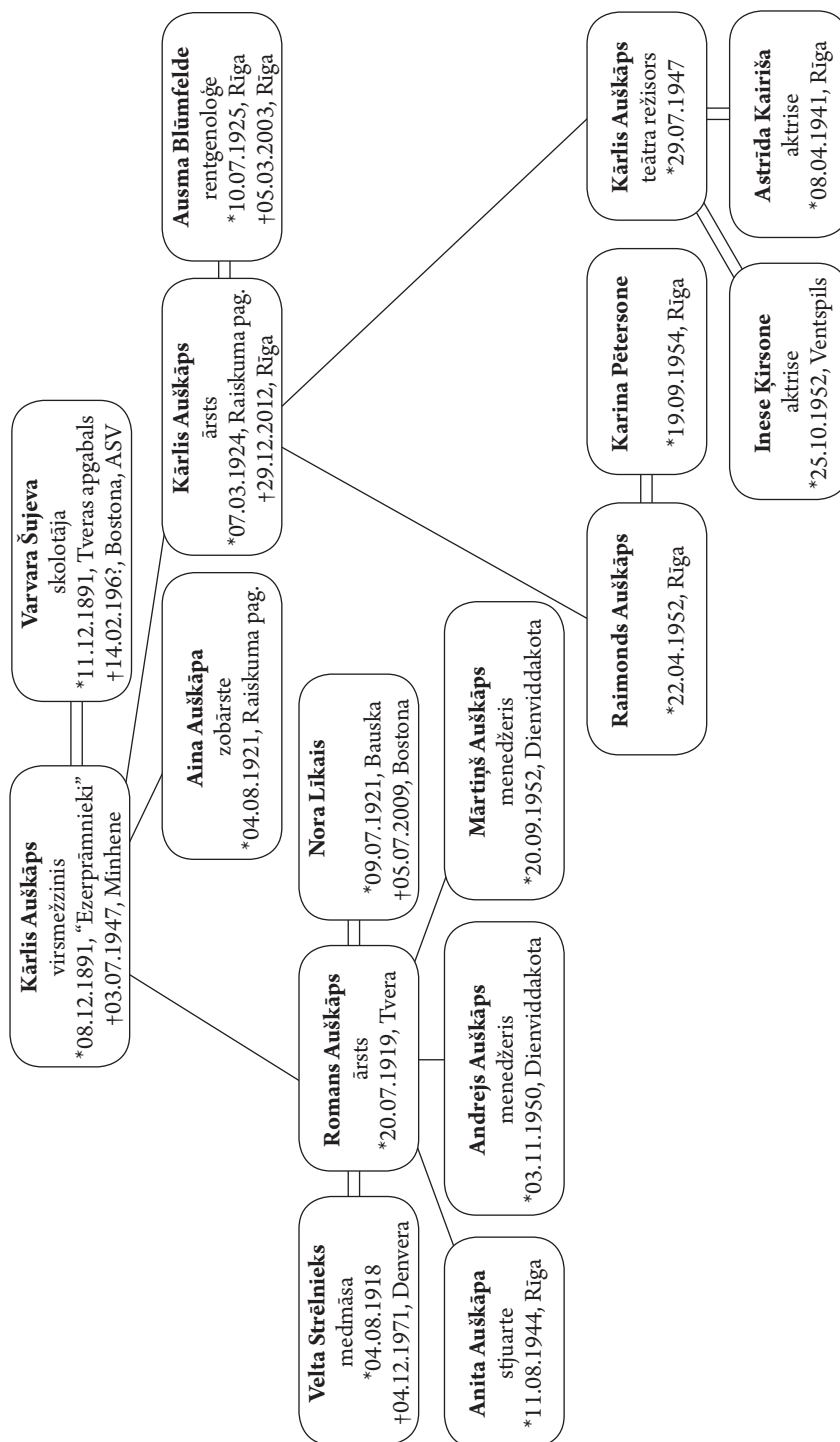

Auškāpu-Jansonu dzimta (turpinājums)

2. attēls

Auškāpu dzimta

dzimis 1947. gada 28. jūlijā Dobelē, bija Dailes teātra režisors no 1976. gada. Viņš bija tā galvenais režisors (1987–2002) un vadītājs (1993–1996).

Brīvajā pasaulē – 1974. gadā – godinot Latvijas izglītības ministra J. Auškāpa piemiņu, nodibināja Jūlija Auškāpa fondu. To pārvaldīja Latvijas Nacionālā fonda valde Stokholmā, līdzdarbojoties J. Auškāpa fonda ierosinātajam, popularizētajam un ziedotajam Augustam Dzirnim. Prēmijas par nacionālās kultūras un izglītības veicināšanu piešķirtas dzejniekam Andrejam Eglītim un tulkotājai Veltai Sņikerei. Par fonda līdzekļiem 1969. gadā atkārtoti otrā izdevumā izdota Jūlija Auškāpa runu un rakstu izlase “Zinātnei un tēvijai” [133].

Latvijā padomju laikā Jūlija Auškāpa vārdu noklusēja. Pirmie J. Auškāpa piemiņas lasījumi notika tikai tautas Atmodas laikā, 1989. gada 21. novembrī Rīgā Politehniskā institūta Ķīmijas tehnoloģijas fakultātē Ķīpsalā, kur no tuviniekiem piedalījās viņa meita Nadežda Jansone un mazdēls tēlnieks Andrejs Jansons. Referātu “Profesors Jūlijs Auškāps, viņa devums zinātnei un Latvijai” nolasīja akadēmiķis Jānis Stradiņš. Vecākais zinātniskais līdzstrādnieks I. Grosvalds pakavējās pie dažām J. Auškāpa dzīves epizodēm. Sirsnīgus vārdus par savu tēvu teica J. Auškāpa meita farmācijas ķīmijas maģistre Nadežda Jansone. J. Auškāpu kā profesoru, Ķīmijas fakultātes dekānu, Latvijas Universitātes rektoru atcerējās

Profesora J. Auškāpa piemiņas lasījumi Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas fakultātē, 1989. gada 21. novembrī. Pirmajā rindā no labās: tēlnieks Andrejs Jansons un J. Auškāpa audzemeita Nadežda Jansone. Fotografācija no Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājuma

viņa studenti – Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas ķīmijas profesors Kārlis Švalbe, Latvijas Universitātes fizikas profesors Jāzeps Eiduss, ķīmijas profesors Haralds Gode un profesora Gustava Vanaga dzīvesbiedre ķīmijas zinātņu doktore Elga Vanaga. I. Grosvalds bija izveidojis nelielu, profesoram Jūlijam Auškāpam veltītu izstādi.

1992. gadā J. Auškāpa mājas “Vāļus” atguva Jūlija Auškāpa mazdēls Juris Jansons, kas cenšas mājas savest kārtībā. Lai piepildās arī viņa iecere iekārtot Jūlija Auškāpa piemiņas ekspozīciju!

Jūlija Auškāpa dzīve un darbs bija veltīti tēvzemei, brīvībai un zinātnei. Ar ticību jaunatnei un degsmi pa šo ceļu viņš gāja un šajā ceļā sadega. Lai viņa sirdsbalss skan un ar Latvijas vārdu dzīvo tautā!

Jānis Stradiņš, prof.
LZA Senāta priekšsēdētājs

Rektors profesors Jūlijs Auškāps – pārdomas un vērtējumi

Pirmskara Latvijas Republikas zinātnes un Latvijas Universitātes likteņos profesors Jūlijs Auškāps (1884–1942) ieņem pavisam īpašu, manuprāt, līdz šim pilnā mērā nenovērtētu vietu. Ilgus gadus viņš ir bijis noklusēts un nopulgotš, un arī mūsdienās attieksme pret viņa sabiedrisko darbību K. Ulmaņa autoritārās valdīšanas gados ir visai kritiska, pat noraidoša gan akadēmiskās aprindās, vēsturnieku vidē, gan arī plašākā sabiedrībā. Viņu parasti min kā prezidenta Kārļa Ulmaņa dedzīgāko apoloģētu un pārmērīgu cildinātāju, autoritārās 15. maija Latvijas ideologu, noklusējot profesora neapšaubāmi pozitīvo un izcilo devumu Latvijas Republikas izglītības, kultūrpolitikas un zinātnes politikas veidošanā. Arī viņa varonīgais mūža noslēgums, pretošanās kustības organizēšana komunistiskajā koncentrācijas nometnē, pratināšana un nošaušana Sverdlovskas cietumā nav guvuši pietiekamu rezonansi sabiedrībā, kaut arī savulaik (1991–1994) esmu centies šo patriota Golgātas ceļu atainot gan zinātniskos izdevumos, gan periodiskos izdevumos Latvijā un ārzemēs (arī “SestDienā” turpinājumos 1994. gada februārī – martā [1153]). Šīs publikācijas guvušas zināmu atsaucību (E. Zirņa un J. Labsvīra recenzijas [136], J. Auškāpa portretējums prof. R. Treija grāmatā par Latvijas Republikas valstsvīriem 1998. g. [1169]), taču 21. gs., Latvijai stājoties Eiropas Savienībā, J. Auškāps un viņa pozitīvais devums nepavisam nešķiet aktuāls un ievēribas vērts, tas pieminēts visai reti. Tādēļ šis jaunais LU izdevums par Jūliju Auškāpu ir isti reizē, kā neliels solītis, gatavojoties Latvijas Republikas un LU simtgades sagaidīšanai.

Manuprāt, Jūliju Auškāpu drīkst atzīt par izcilu LU rektoru pirmskara Latvijā, par vērienīgu Latvijas izglītības, īpaši augstākās izglītības, pilnveidotāju un par pirmo, kas sācis veidot zinātnes politiku Latvijā jau pirmās republikas laikā, mēģinot definēt zinātni kā valstij nozīmīgu un valstiskā mērogā (ne tikai Universitātes mērogā vien) atbalstāmu jomu. J. Auškāpa mūža gaitas un devumu ķīmiņā šajā izdevumā korekti apcerējis ķīmijas doktors Ilgars Grosvalds, gan izmantodams agrāk publicētos datus, gan arī tos būtiski papildinādams, tādēļ nevēlos atkārtoties, tomēr dažas piebildes un pārdomas mēģināšu izsacīt.

Ķīmiķa inženiera izglītību J. Auškāps guvis Pēterburgas Tehnoloģiskajā institūtā. Tieši Pēterburgas gados (1910–1914) viņš kā ķīmiķis pētnieks izpauadies visspilgtāk, vēlākā PSRS ZA akadēmiķa Aleksandra Poraja-Košica vadībā izstrādājot metodi sintētisko krāsvielu elektronspektru reģistrēšanai tieši uz tekstilšķiedras virsmas, iepriekš neieskalojot krāsvielu šķīdumā. Tas bija celmlauža

darbs šajā nozarē (refleksijas spektru iegūšana), kuru pirmoreiz zinātņu vēstures aspektā esam izvērtējuši 1982. gadā kopā ar pazīstamo fiziķi Jāzepu Eidusu publicētajā apcerē (piebilde, ka tieši prof. J. Auškāps kā LU rektors 1934. gadā Eidusu par nacionālpatriotiskas filmas izsmirdināšanu kinoteātrī bija izslēdzis no LU uz 99 gadiem, par ko abi ar Eidusu rakstīdami ļoti uzjautrinājāmies. Jāzeps Eiduss latviešu propagandas filmas “Tautas dēls” pirmizrādes laikā kinoteātrī “Palladium” piedalījās filmas izjaukšanā, izvietojot zālē “smirdumbas” – pudelītes ar smirdošu šķīdumu, kas sastāvēja no sērdzelzs un sāļsskābes). Tāpat Krievijā J. Auškāps Pirmā pasaules kara laikā izstrādāja tehnoloģisku metodi aromātisko ogļūdeņražu (benzola) iegūšanai no naftas, par ko tuvākas liecības gan nav saglabājušās. Atgriezies dzimtenē, LU Ķīmijas fakultātē J. Auškāps veica plašu (ļoti darbietilpīgu, taču ne principiāli nozīmīgu) darbu par organisko krāsvielu absorbcijas spektriem, ko 1930. gadā aizstāvēja kā doktora disertāciju. Pēc tam viņš tika ievēlēts par organiskās ķīmijas tehnoloģijas profesoru un pēc neilgas darbošanās Ķīmijas fakultātes dekāna amatā arī par LU rektoru. Tas viņam liedza iespēju turpināt pētniecisko darbu. Pētniecība varbūt zaudēja, toties Latvija ieguva visai spējīgu zinātnes un izglītības administratoru samērā jaunā, vēl 50 gadus nerasniegušā rektora personā.

1933.–1937. gadā J. Auškāps bija Latvijas Universitātes rektors. Viņš pieminams kā viens no izcilākajiem, ja ne pats izcilākais rektors Latvijas pirmās neatkarības laikā. Būtībā viņš bija viens no pirmajiem rektoriem, kas aktīvi piedalījās valsts zinātnes politikas veidošanā Latvijā. Tika izvirzītas stingrākas prasības studentiem, lai vairs nebūtu mūžīgo studentu, tika doti atvieglojumi docētājiem, kas vēlas nodarboties ar pētniecību. Pēc J. Auškāpa ierosmes Ministru kabinets 1935. gada 10. aprīlī izdeva likumu “Par atvaļinājumiem Latvijas Universitātes mācības spēkiem zinātniskām studijām”, kas paredzēja atļaut atbrīvot mācībspēkus periodiski līdz diviem semestriem no pedagoģiskiem pienākumiem pilnīgi vai daļēji, bet ne biežāk kā ik pēc sešiem gadiem, t. i., ieviesa Rietumu augstskolām raksturīgo *sabbathic year* tradīciju arī Latvijā. 1935. gada 12. septembrī Ulmaņa Ministru kabinets izdeva likumu par Latvijas Universitātes zinātniskās pētniecības fondu, no kura docētāji varēja saņemt neatmaksājamus pabalstus pētniecībai (aparātūras un materiālu iegādei, arhīvu studijām, ekspedīcijām u. tml.). Tas varbūt bija pirmais reālais pasākums, lai “jaunsaimnieku Latvijā” radītu nopietnu, valstiskā līmenī atbalstītu zinātnes finansējumu.

Mūsu rīcībā nav dokumentālu ziņu, kad J. Auškāps pirmoreiz ticies un tuvinājies ar Kārli Ulmani. Iespējams, ka tuvināšanās Ulmaņa saimniecības un nacionālā pozitīvisma ideoloģijai sākusies ar aktīvu Auškāpa interesi par Latvijas līnēm, nacionālās tekstilrūpniecības un ķīmiskās rūpniecības attīstības izredzēm Latvijā – interesi, kas iezīmējusies 20. gadu vidū. Katrā ziņā Ulmaņa pieeja Latvijas problēmām – tautas vienības un atjaunotās valsts koncepcija, autoritārās iekārtas veidošana, saimnieka sindroms – Auškāpam kļuva tuva, un pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma viņš kļuva par vienu no viszartiskākajiem

jaunā režīma aizstāvjiem, pat apoloģētiem – laikā, kad prāva daļa inteliģences pret Ulmaņa iekārtu un vadonības principu izturējās rezervēti. No vēlākiem Auškāpa pratināšanas protokoliem izriet, ka savā kabinetā izglītības ministra amatu Ulmanis viņam piedāvājis jau 1934. gadā, taču toreiz šis piedāvājums noraidīts, kaut arī Ulmaņa kursam Auškāps piekritis uzreiz. Atkārtoti ministra amats piedāvāts pēc prof. Augusta Tenteļa demisijas, pēdējam pārejot vadīt Latvijas Vēstures institūtu, un šoreiz J. Auškāps atteicies nav.

Par Latvijas Republikas izglītības ministru profesors J. Auškāps iecelts 1938. gada 18. augustā un šo amatu pildīja gandrīz 2 gadus – līdz 1940. gada 21. jūnijam. Viņš bija pēdējais izglītības ministrs Kārļa Ulmaņa Ministru kabinetā, un par viņu savā grāmatā “Labie gadi” J. Auškāpa kolēģis – sabiedrisko lietu ministrs Alfrēds Bērziņš izsakās šādi: *“Trešais un pēdējais izglītības ministrs Ulmaņa valdībā [pēc prof. L. Adamoviča un prof. A. Tenteļa – J. S.] bija universitātes rektors prof. J. Auškāps. Domāju, ka no visiem trim izglītības ministriem viņš bija visvairāk piemērots savam amatam. Ieguvis lielu autoritāti universitātē kā zinātnieks un administrators, viņš ātri nodibināja cienījamu stāvokli savā resorā un ministru kabinetā. Darbīgs un nopietns, viņš maz piedalījās sabiedriskā dzīvē (sic!) ..”* [1076, 178. lpp.].

Izglītības ministra pienākumi bija daudzpusīgi. J. Auškāps tika piedalījies daudz skolū, daudzu pieminekļu un vēsturiskiem notikumiem veltītu piemiņas vietu atklāšanā, Valsts prezidenta uzdevumā vadīja tolaik iecerētā Uzvaras laukuma ideju projektu konkursu. Auškāpa laikā atklāta Jelgavas Lauksaimniecības akadēmija, un ministrs tika uzrunājis tās padomi pirmajā sēdē 1939. gada 3. jūlijā.

No J. Auškāpa veikumiem īpaši jāatzīmē 1938. gada 15. novembrī parakstītais likums “Par valsts aizdevumiem normālas studiju gaitas nodrošināšanai augstākās valsts mācības iestādēs”. Patiešām, Latvija ieņēma 2. vietu starp Eiropas valstīm universitātē studējošo skaita ziņā uz 10 tūkstošiem iedzīvotāju (1. v. – Igaunija (37,7); 2. v. – Latvija (30,0); 3. v. – Šveice (19,6); 4. v. – Austrija (18,5); 5. v. – Francija (13,5)), arī medicīnas studentu skaita ziņā (1. v. – Austrija, 2. v. – Latvija, 3. v. – Šveice, tad Holande, Zviedrija), bet studējošo sieviešu skaita ziņā pat 1. vietu (pirms Polijas, Beļģijas, Šveices, Holandes). Taču medaļai bija arī otra puse – studijas nereti ieilga, jauniešiem meklējot līdzekļus lekciju maksai un iztikas sagādāšanai peļņas darbā. Sagaidot Latvijas neatkarības 20. gadadienu, tika pieņemts Studiju likums, lai, K. Ulmaņa vārdiem runājot, “atdotu studentiem viņu jaunību”. Likums paredzēja izbeigt stāvokli, kad augstskolu studenti būtu vienlaikus ierēdņi valsts, pašvaldību un citās iestādēs un uzņēmumos, kā arī veicinātu sekmīgu un trūcīgu jauniešu studijas, nodrošinot viņiem valsts aizdevumus lekciju naudas samaksai un iztikai no īpaša studiju fonda Latvijas Kredītbankas pārvaldībā. Kaut arī studiju fonds darbojās tikai pusotru gadu, tas bija efektīvs – jau 1939. gada pavasara semestrī Latvijas Universitātē no tā aizdevumus saņēma 33,35% studentu.

Pēc vēlākā LZA Goda locekļa K. Karuļa liecības, saziņā ar Valsts prezidentu K. Ulmani J. Auškāps bija iecerējis arī valsts zinātņu akadēmijas organizēšanu, apvienojot tajā gan izcilākos Latvijas zinātniekus, gan atsevišķas neatkarīgas pētniecības iestādes ārpus Universitātes (Latvijas Vēstures institūtu, Folkloras krātuvi, Valodas krātuvi, varbūt Zemes bagātību pētišanas institūtu), taču šo nodomu līdz 1940. gadam īstenot nepaguva. Kopš 1932. gada gan pastāvēja Rīgas Latviešu biedrības Zinātņu komiteja kā privāta zinātņu akadēmija (latīniski *Academia Scientiarum Latviensis S. R. L.*). Tās kārtējais biedrs kopš šīs akadēmijas dibināšanas bija arī J. Auškāps, kurš vairākkārt uzstājies sēdēs ar priekšlasiņumiem, piemēram, par ķīmijas problēmām un uzdevumiem Latvijā (1933).

Lielu popularitāti tālaika Latvijas sabiedrībā bija guvuši J. Auškāpa zinātniskie priekšlasiņumi, runas un raksti, no tiem daļa ietverta grāmatā “Zinātnei un tēvijai” (1938). Arī pēc šīs grāmatas iznākšanas Auškāps publicējis vairākas ievērojamas runas un rakstus, galvenokārt žurnālā “Sējējs” (mēnešraksts latviskās dzīves veidošanai). To vidū ir gan populārzinātniski apcerējumi, gan sabiedriska rakstura runas, kurās allaž kaismīgi pausti un attīstīti K. Ulmaņa un 15. maija ideoloģijas principi. Pat ja vairumam Auškāpa atziņu ne vienmēr piekritīsim, profesora publicista talants, formas noslīpētība un dziļais, patosa pilnais patriotisms nebūtu noliedzami.

Profesors J. Auškāps bija sabiedrībā cienīts, viņam piemita tik viegli neiegūstamā goda vīra reputācija, tā ka pat no politisko pretinieku puses viņš tolaik nav ticis pārāk pelts un niecināts.

Par J. Auškāpa vietu K. Ulmanim tuvu stāvošu personu hierarhijā liecina čekas arhīvā rodamā PSRS Valsts drošības galvenās pārvaldes (GPU) 5. daļas kapteiņa Duboviča sastādītā izspiedzes izziņa, kas rakstīta vēl pirms Latvijas iekļaušanas PSRS sastāvā. J. Auškāpa biogrāfijai (ar vairākām faktu kļūdām) pievienots raksturojums:

“Tuvs Ulmanim. No 1933. līdz 1939. gadam (sic!) bijis Latvijas universitātes rektors. Tipisks reakcionārās profesūras pārstāvis. Precējies ar krievieti. Viņa attieksme pret PSRS apslēpti naidīga. Taču ar (PSRS) pilnvaroto pārstāvniecību uztur korektas attiecības. Skaitās par vienu no valdošā režīma ideologiem. Baumo, ka Ulmanis savas nāves gadījumā nodomājis atstāt viņu par savu pēcnācēju prezidenta un “Latvijas tautas vadoņa” amatā.” (Kaut arī pēdējais apgalvojums droši vien ir apstrīdams, taču viens jāatzīst – J. Auškāps patiešām bija viens no K. Ulmaņa 15. maija galvenajiem ideologiem, kurš baudīja autoritārā līdera nedalītu uzticību un šo uzticību pilnā mērā attaisnoja.)

J. Auškāpam bija stingrs pretvācu un antihitlerisks noskaņojums. Viņš allaž meklēja iespējas dažādās jomās orientēt Latviju uz Skandināvijas valstīm, Franciju, Angliju, Poliju. Auškāps cienīja pirmsrevolūcijas Krievijas kultūras un zinātnes sasniegumus, kuru ietekmē lielā mērā bija veidojusies viņa paša personība.

Par padomju Krieviju gan J. Auškāps nekādas ilūzijas neloloja un bija noskaņots krasi pretkomunistiski. No Ulmaņa Ministru kabineta locekļiem viņš

visskeptiskāk izturējās pret t. s. bāzu līgumu ar PSRS 1939. gada oktobrī, taču laikam neparedzēja, ka brutāla spēka ietekmē tik drīz kritis viņa Latvija un tie ideāli, par kuriem viņš kopā ar K. Ulmani bija cīnījies – “par Latviju, nacionālu, daiļu, varenu”. Neskaidri baisa nojauta, iespējams, tomēr bija. Par to varētu liecināt J. Auškāpa aicinājums vienā no viņa pēdējām uzrunām kultūras darbiniekiem 1939. gada oktobrī: *“Neļaujiet izdzist ugunij zinātnes un mākslas altāros; lai to gaisma mums rāda ceļu, ja pār zemi nolaistos nakts. Šinī naktī dzims jauns tautu liktenis. Tas cilvēciski nebūs sliktāks par esošo, jo maldīgi domāt, ka jebkad aizgājušais ir bijis labāks par nākošo.”*

Šos vārdus savā ziņā var uztvert kā pravietojumu, jo 50 totalitārisma kundzības gados Latvijā tieši literāti, mākslinieki, zinātnieki lielā mērā uzturēja garīgo pretestību un cerību uz nācijas atdzimšanu arī tad, kad politiskiem līdzekļiem cīnīties nebija iespējams.

J. Auškāpa mocekļa gaitas pēc aresta Cēsīs ir restaurētas 1991.–1992. gadā, izpētot krimināllietu Latvijas Republikas Prokuratūras arhīvu daļā. Šis ceļš, kas beidzies ar nošaušanu Jekaterinburgas (Sverdlovskas) cietumā 1942. gada 3. augustā, sīkāk apcerēts vairākās publikācijās 1992.–1993. gadā un grāmata “Zinātnei un tēvijai” 3. papildinātajā izdevumā (Rīga, Artava, 1993). Attiecīgos faktus še neatkārtosu, taču daži vārdi būtu jāveltī pašai grāmatai “Zinātnei un tēvijai”, īpaši tās trešajam izdevumam (1. izd. – 1938. g. Rīgā; 2. izd. – 1969. g. Vesterosā, 3. izd. – 1993. g., atkal Rīgā), jo šajā rakstu kopojumā (jo sevišķi 3. papildinātajā izdevumā) iekļauts prof. Jūlija Auškāpa idejiskais mantojums.

Rektora grāmatai izvēlētais nosaukums – LU devīzes *Scientiae et patriae* latviskojums – nav nejaušība. Grāmatas 1. izdevumā sakopoti tie raksti un runas, ko J. Auškāps sacerējis tieši rektora amata gados, sākot ar imatrikulācijas akta uzrunu 1933. gada 15. septembrī un beidzot ar eseju par jaunību un vecumu, kas tapusi 1937. gada 18. novembrī, tikko bija beidzies rektora pilnvaru posms. 3. izdevumā (J. Stradiņa sastādījumā un zinātniskā redakcijā) krājums papildināts ar 8 rakstiem, kas tapuši vēlāk, 1938.–1939. gadā (izglītības ministra darbības laikā), tajos visspilgtāk risinātas tēmas par “latviskās Latvijas” veidošanu (īpaši esejā “15. maija Latvija. Idejiskais saturs” – “Sējējs”, 1938). Citā rakstā runāts par zinātnes lomu sabiedrības, arī Latvijas sabiedrības dzīvē (latvieša pārdomas sakarā ar diženā fiziķa E. Rezerforda aiziešanu mūžībā – “Sējējs”, 1938).

Ne visas Auškāpa runas sacītas Universitātes studentiem un docētājiem – ir arī priekšlasījumi Latvijas zemniekiem (Cēsīs, Raunā) un armijas virsniekiem, uzstāšanās Rīgas Radio, uzrunas izcilu latviešu darbinieku (A. Kronvalda, K. Barona, Z. Meierovica) piemiņas sarīkojumos, lekcijas Baltijas valstu sadarbības (1935) un Zviedru–latviešu biedrības (1936) sanāksmēs un arī vienkārši paša sirdij tuvas impresijas, kas lielākoties sacerētas lauku klusumā “Vaļos”.

Daudzi krājumā ietvertie Auškāpa priekšlasījumi iepriekš publicēti dažādos izdevumos, piemēram, “Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā” vai vēl biežāk žurnālā “Sējējs”. Kad to skaits bija pieaudzis un rezonanse sabiedrībā arī, pēc nacionāli

noskaņotu kultūras darbinieku un dažu LU mācībspēku ierosmes runas tika sakopotas grāmatā. Kā raksta pats J. Auškāps krājuma priekšvārdā, “šādu vēlēšanos [apkopot Auškāpa runas – J. S.] izteicis arī sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš kungs, un ar to rakstu krājuma izdošana bija izšķirta”. Tiesa, aplams nebūs, šķiet, apgalvojums, ka šādu “vēlēšanos” ministrs A. Bērziņš, atbilstoši savai ierastajai praksei, būs iepriekš saskaņojis ar Valsts prezidentu Kārli Ulmani, kuru nevarēja nepiesaistīt J. Auškāpa runu saturs un forma, jo toreiz nebija daudz izcilu latviešu intelektuāļu, kuri tādā mērā un līmenī paustu Ulmanim un 15. maija Latvijai tuvas idejas. Starp citu, krājumā ietverts arī J. Auškāpa sacītais personiski K. Ulmanim 1936. gada 11. aprīļa manifestācijā, kas sarīkota, Ministru prezidentam pārņemot arī Valsts prezidenta amatu. Šo runu prof. E. Dunsdorfs komentē ar dziļu ironiju: “Jābrīnās, ka Auškāps nenāca ministra amatā tūlīt pēc tam, kad viņš bija teicis savu jūsmīgo apsveikuma runu.” Arī vairākos krājumā neietvertajos rakstos (piem., “Gadījums vai likteņa griba?”, “Izredzēts un aicināts”) Auškāps uzstājas kā K. Ulmaņa personības un vēsturiskās misijas neapvaldīts cildinātājs, apcer 15. maija Latvijas “idejisko saturu”, apoloģizē autoritāro valsti, kas no mūsdienu viedokļa šķiet gluži nepieņemami.

Profesora J. Auškāpa runas lielā mērā ir nacionāloromantiskas, toreizējās Latvijas bezpartiju valsts pozitīvisma caustrāvotas. To pamatā ir ticība nacionālajai Latvijai līdz ar ticību zinātnei, centieni savienot abas šīs Auškāpa sirdij tik tuvās pamatvērtības, centieni saistīt nacionālo un internacionālo, laikmetisko un mūžīgo, racionālās zināšanas un reliģiju. Viena no Auškāpa pamattēzēm ir zinātnes, zināšanu nepieciešamība Latvijai, lai tā spētu izdzīvot un iegūt godpilnu stāvokli starp citām Eiropas valstīm. Lai kā mēs vērtētu K. Ulmaņa autoritāro režīmu, jāatzīst, ka zinātnei un augstskolām šajā laikā no valsts puses tika pievērstas daudz vairāk uzmanības nekā Saeimas valdīšanas laikos, un tas laikam nevarēja neimponēt Universitātes rektoram.

Tieši trīsdesmitajos gados Latvijā uzzēla arī zinātņu popularizācija. Par zinātnes jaunākajiem atklājumiem un filozofiskajām problēmām plaši un kompetenti tika rakstīts žurnālos “Burtnieks”, “Daugava”, “Sējējs”, “Izglītības Ministrijas Mēnšraksts”, “Economists”, zinātņu popularizācijai pievērsās prof. J. Auškāpa kolēģis LU Ķīmijas fakultātē Bruno Jirgensons, arī vairāki biologi, mediķi, filozofi, tika izdoti ievērojamu ārzemju zinātnes popularizētāju tulkojumi latviešu valodā. Paša J. Auškāpa raksti gan nav populārzinātniski. Viņš ne tik daudz popularizē dabaszinātņu jaunākās atziņas, cik izmanto tās jaunatnes un vispār latviešu sabiedrības pasaules veidošanai nacionālā garā, vērstoties pret dialektisko un vēsturisko materiālismu, kas, pēc Auškāpa domām, parazitē uz novecojušām 19. gs. zinātņu atziņām.

J. Auškāpa pieeju zinātnei ir ietekmējis viņa izcilais novadnieks ķīmiķis Pauls Valdēns, ilggadējs Rīgas Politehniskā institūta profesors un rektors. Savā rektora akadēmiskajā inaugurācijas runā LU gada svētkos 1933. gada 28. septembrī Auškāps plaši izmanto Paula Valdēna rakstu “Matērijas degradācija” (1916),

vietumis citējot no tā plašus izvilkumus un izmantojot tos pašus piemērus, ko Valdens (par okeānā izkļiedēto zeltu, par dzelzs dilšanu u. tml.). Taču Auškāpa ievirze ir citāda nekā Valdenam – pēdējam zinātne ir ierocis aktuālo saimniecības un tehnikas problēmu racionālai risināšanai, Auškāps turpretī pauž domu par gara vērtību radišanu, koncentrējot intelektuālo enerģiju, lai mazvērtīgo materiālu pārvērstu vērtīgā. Šajā aspektā nozīmīgas bija arī J. Auškāpa runas “Materiālā un gara kultūra”, “Latviešu gars un zinātne”, “Zinātne un dzīvesprieks”. Tajās Auškāps sintezē idejas, ko smēlies ne tikai no P. Valdena, bet arī no angļu fiziķa A. Edingtona, iru ģeologa Dž. Džolija, krievu zinātnieku V. Vernadskā un O. Hvolsona, angļu astrofiziķa Dž. Džinsa sacerējumiem un citur, lai veidotu vienotu, dogmatiskajam materiālismam pretēju pasaules uzskatu.

Savā laikā dalītu rezonansi latviešu sabiedrībā izraisīja J. Auškāpa atziņas par kultūru kā ciņu ar entropijas augšanu (rakstā “Materiālā un gara kultūra”, 1936). Kuluāros izskanēja pat viedoklis, ka J. Auškāps patvaļīgi interpretējot termodinamikas pamatjēdzienus, tādēļ, izcilajam vācu fiziķim M. Plankam 1937. gada maijā viesojoties Rīgā, viņu aicināja nolasīt Latvijas Universitātē lekciju par entropiju. Taču otrais termodinamikas likums tā statistiskajā (Bolcmaņa) interpretācijā, šķiet, lietots samērā korekti, kaut arī sabiedrisko procesu aplūkojumā tam ir tikai tēlainas analogijas vērtība.

Citēsim vēl kādu kontrversu vietu šajā J. Auškāpa rakstā:

“Mūsu ainā demokrātisms ir spēka un varas izkļiedšana, decentralizācija, kas vairo entropiju. (..) Mūsu Saeimai sākumā bija zināms daudzums darba spējīgas enerģijas, no brīvības ciņām atnestā nacionālisma veidā, kas, dezorganizācijai augot, izšķīda, un 15. maija vakarā Saeimā entropija sasniedza maksimumu.

Internacionālisms no termodinamikas viedokļa apmēram tas pats, kas vienā tīrumā kopā sasēti rudzi, mieži, auzas, lini un kartupeļi. Ja kviešos iekļuvusi rudzu sēkla, mēs rudzus tīrumā ravējam laukā. Bet internacionālisti gribēja sajaukt visas kultūras kopā. Tā būtu vislielākā dezorganizācija un kultūras beigas. Nacionālās valsts radišana tāpēc nozīmē vislielāko garīgās enerģijas sprieguma kāpinājumu, kam atbilst visspožākais kultūras vērtību radišanas posms.”

Šajā rakstā, kā arī sacerējumos par 15. maija Latviju J. Auškāps mēģina pamatot nacionālās valsts koncepciju, pretstatot to demokrātijai. Daudzējādi viņa domas saskan ar E. Virzas viedokli, tikai argumenti ņemti no citām jomām. Mūsdienās aktuāli skan Auškāpa tēze, ka “cilvēka vienādo tiesību deklarācijai neizbēgami bija jāseko tautu vienādo tiesību atzīšanai”, tāpat domas par nacionālo valstu augšupeju mūsdienu pasaulē.

Šajā LU izdevumā īpaši gribas izcelt J. Auškāpa ievadrūnu LU gada svētkos 1934. gada 28. septembrī, kas sacīta LU 15. gadadienas sakarā. Tajā koncentrēti, taču ļoti zīmīgi raksturota LU ģenēze, tās vienotības un nepārtrauktas attīstības nepieciešamība, kas šķiet aktuāli arī mūsdienu skatījumā:

“.. Kā pati augstskolas dibināšanas ideja izauga no tās ierosinātāju ģeniālās nojautas, tā no šīs nojautas radās arī laimīgā vienas vienotās augstskolas ideja, kas

Universitātes tapšanā spēlējusi izšķirošo lomu un bez kuras gan jāšaubās, vai būtu sasniegts tas, kas mums šodien ir.

Tā saujiņa zinātnieku, kas, karsta patriotisma pilni, no visām malām steidzās uz dzimteni, kļuva par manāmu kultūras spēku, tika cieši kopā apvienota. Tā būtu pilnīgi nespējīga veikt tai uzliktos ārkārtīgi grūtos uzdevumus, ja būtu sadrumstalota un izšķiesta. Bet, apvienota un vienības gara apdvesta, tā izrādījās par stipru diezgan, lai veiktu lielo darbu. Vieni nesa sev līdz akadēmiskās tradīcijas, citi – praktiskos piedzīvojumus. Vieni stiprināja nacionālo pašapziņu, citi veica organizācijas darbu. Šī vienības ideja pasargāja Universitāti arī tālākā attīstības gaitā no partiju cīņām un ķildām. Tajā arī meklējama apbrīnojamā vienprātības un viengabalainības sakne, ar kurām Universitāte veikusi savu darbu. Ar to izskaidrojama saskaņa, kas visu laiku valdījusi starp mācību spēkiem un studentiem. Es pat uzdrošinos domāt, ka Universitāte tapa par nacionālās vienības idejas glabātāju un sargu, kad apkārt tai bangoja partiju un dažādu grupu cīņas un ķildas.

Tā izauga Latvijas Universitāte kā vienīgā augstskola pasaulē pēc savu nozaru skaita un dažādības. Un šī apvienošanās ideja nesa svētīgus augļus: tā deva pietiekoši stipru zinātnisku kolēģiju, līdz minimumam samazinādama nepieciešamo mācību spēku un zinātnisko institūtu skaitu, kas šķirtās augstskolās var pieaugt līdz apmēriem, kādus nevarētu nest mūsu valsts. Bet šim principam ir arī dziļa idejiska nozīme, ko mēs paši nezin vai jau pietiekoši novērtējam. Ar to es domāju lielo lomu, kāda ir ciešam kontaktam starp tehnisko un humanitāro, reālo un gara zinātņu pārstāvjiem, tās plaisas aizpildīšanā starp materiālo un gara kultūru, kas ir pārdzīvojamās kultūras krīzes cēlonis.

Universitāte, ja tā ir dzīvības spējīga, nevar sastingt pašreizējā stāvoklī. Sekojot zinātnes progresam, tai nemītīgi jāveidojas uz lielāku pilnību. Bet visām pārmaiņām jāpieiet ar lielu uzmanību, lai saudzētu svētīgo vienības principu un neiznīcinātu tā augļus. Universitāte apzinās, ka, lai gan veikts liels organizācijas darbs un uzceltas pamata sienas, iesākts ražīgais darbs un sasniegti jau manāmi rezultāti, tomēr priekšā stāv vēl lielāks iekšējās izveidošanās darbs.

Dzirdamas balsis, ka Universitāte par daudz izaugusi plašumā. Ja tas tā būtu, tā nav Universitātes vaina, bet to radījuši apstākļi, kas līdz šim valdīja ārpus Universitātes. Lai noskaidrotu Universitātes pareizo apjomu, jānosprauž vispirms valsts izbūves skaidras attīstības līnijas, tad tās varēs nospraust arī Universitāte.

Mēs labi apzināmies, ka mums jāiet dziļumā, un Universitātes tuvākā laika pirmais uzdevums ir pildīt izveidotās formas ar ražīgas zinātniskās pētīšanas saturu. Jau tagad ar mums rēķinās citu zemju augstskolas. Ar gandarījumu vērojam, ka ne tikai mūsu vecākie kolēģi, kas izauguši svešā paspārnē, ieguvuši sev vietu pasaules zinātnieku rindās, bet tur uzņemti jau arī mūsu audzēkņi ..”

Izteiktā nacionālā rakstura dēļ J. Auškāpa grāmata bija aizliegta tiklab boļševiku laikos, kā arī hitleriešu kundzības gados Latvijā. Taču šo rindiņu autors var apliecināt, ka slepus tā tika lasīta un Auškāpa idejas nepalika bez atbalss, arī studentu auditorijās, kur autors citēja vienu otru Auškāpa domu, gan ne allaž nosaucot tās sacerētāju vārdā.

Vēl vairāk – tolaik bija jāiznīdē Auškāpa piemiņa, katrs atgādinājums par viņu. Auškāpa vārdu padomju Latvijā ilgus gadus nedrīkstēja minēt – arī kritiskā nozīmē labāk ne, jo jaunās varas ideologi centās no tautas atmiņas dzēst pašu Latvijas Republikas pastāvēšanas faktu.

Auškāpa vārdu nedrīkstēja minēt ne tikai sakarā ar Latvijas politisko dzīvi, labprāt būtu noklusēta arī viņa darbība zinātnē. Saņemot atļauju Auškāpa īsbiogrāfijas ievietošanai Latvijas padomju enciklopēdijā bija vesela problēma, ko toreiz atrisināt izdevās redaktoram S. Ziemeļim. Par J. Auškāpa darbību ķīmijā bija jārunā pusbalsī. Diemžēl arī trimdas periodikā neparādījās neviens kaut cik plašāks apcerējums, kurā būtu vērtēta J. Auškāpa darbība, vienīgi pēc Augusta Dzirņa ierosmes Zviedrijā pārpublicēta viņa runu izlase (1969).

1974. gadā Latviešu Nacionālā fonda (LNF) paspārnē Stokholmā nodibināts profesora Jūlija Auškāpa piemiņas fonds (A. Dzirnīs). Tas vēlējās uzkrāt līdzekļus nacionālās kultūras un izglītības sekmēšanai, īpašu vērību veltot Minsteres latviešu ģimnāzijai. Fondu pārvaldīja LNF valde, līdzdarbojoties fonda galvenajam ziedotājam un popularizētājam Augustam Dzirnīm, kurš noteica līdzekļu izmantošanu. Pirmās stipendijas tika piešķirtas dzejniecei Veltai Sņikerei par latviešu literatūras tulkojumiem angļu valodā, kā arī dzejniekam Andrejam Eglītim grāmatu publicēšanai angļu un vācu valodā. A. Dzirnīs veicināja A. Eglīša grāmatu dāvināšanu latviešu skolām trimdā un sūtīšanu uz Latviju laikos, kad tas skaitījās nepieļaujami. Būdams labs amata meistars, A. Dzirnīs dāvājis dažādā tehnikā un materiālā pašdarinātas balvas, lai tās pasniegtu trimdas skolu izlaiduma aktos un citos gadījumos. Saglabājot prof. J. Auškāpa piemiņu, tika godāti arī citi deportētie latviešu akadēmiskās saimes pārstāvji un celta latviešu kultūra trimdā.

Jāpiebilst, ka mēģinājumus rehabilitēt profesoru J. Auškāpu un atgriezt viņa devumu Latvijas kultūrai uzsāku jau 1979. gadā, profesora J. Auškāpa znota pazīstamā tēlnieka Kārļa Jansona aicināts. Viņš man parādīja savā darbnīcā saglabāto Jūlija Auškāpa bistes dublikātu (oriģinālu LU bija iznīcinājuši boļševiki) un uzdāvāja vairākas grāmatas no prof. J. Auškāpa personiskās bibliotēkas. Sadarbodamies prof. Paula Stradiņa krūšutēla veidošanā (viens no tiem novietots P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā, otrs uzstādīts kā pieminekļis Viesītē 1987. gadā), daudz runājām arī par profesoru Jūliju Auškāpu. Bija nodoms atzīmēt J. Auškāpa 100 dzimšanas dienu Latvijas Kultūras sakaru komitejā 1984. gadā, taču A. Vosa un K. Čerņenko laiks šādi pieminēšanai nebija labvēlīgs – ar lēmumu “no augšas” to noliedza, pat laikrakstā “Dzimtenes Balss” netika ļauts ievietot rakstu (tāds parādījās vienīgi trimdiniekiem domātajā “Atbalsī” [1101]). Tiesa, mums ar Jāzepu Eidusu izdevās dabzinātņu vēsturei veltītā krājumā publicēt diezgan izvērstu J. Auškāpa biogrāfiju krievu valodā, apslēpjot to zem nosaukuma “Pirmie eksperimenti molekulārās spektroskopijas jomā Latvijā”. [1103].

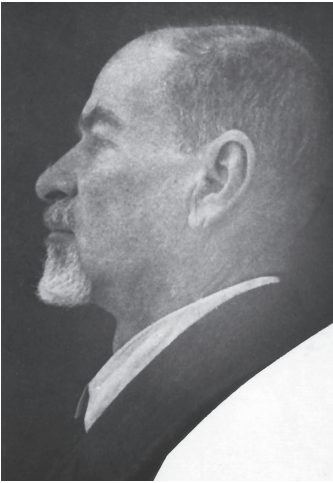
Jūlija Auškāpa “augšāmcelšanās” varēja notikt tikai pēc Trešās atmodas, kad 1989. gada 21. novembrī vecās Ķīmijas fakultātes telpās notika J. Auškāpam

veltīta sēde, kurā pirms aiziešanas mūžībā vēl paguva piedalīties rektora meita N. Jansone.

Pēc tam ar Kārļa Ulmaņa fonda un Latvijas Vēstures institūta gādību varēju Prokuratūras arhīvā izpētīt J. Auškāpa krimināllietu un 1992. gadā “Neatkarīgajā Rīta Avīzē” [1136], kā arī “Acta Historica Scientiarum Baltica” (9. sējumā) [1137] publicēt rakstu par rektora un ministra Golgātas ceļu. Tas piesaistīja Auškāpa fonda dibinātāja un finansētāja Augusta Dzirņa uzmanību Zviedrijā, un viņš nodeva man šo fondu kā savam pilnvarniekam Latvijā ar noteikumu, ka to izlieto J. Auškāpa grāmatas “Zinātnei un tēvijai” 3. papildinātā izdevuma klajā laišanai Rīgā (ar plašāku ievadrakstu un komentāriem). A. Dzirnis bija liels prof. Auškāpa cienītājs – kā leģionārs viņš bija iznēsājis šīs grāmatas 1. izdevuma eksemplāru savā karavīra mugursomā gan cauri kaujas ugunīm, gan gūstekņu nometnēm.

Reāli Auškāpa fonds nonāca izdevniecības “Artava” (Vlada Spāres un Lienītes Mednes) rīcībā, kas patiešām šo grāmatu 1993. gadā arī izdeva un izplatīja. Man bija gods kļūt par jaunā krājuma sastādītāju, redaktoru, ievadraksta un plašo komentāru autoru. Krājums izraisīja zināmu interesi sabiedrībā, kaut arī ekonomiskā ziņā grūtais laiks nebija īpaši labvēlīgs grāmatu pirkšanai un iztīrīšanai. Taču pēc grāmatas iznākšanas laikraksts “Diena” man pasūtīja plašāku apceri par Jūliju Auškāpu, kas piecos turpinājumos tika publicēta “Sestdienā” 1994. gada februārī – martā [1153]. Cita Auškāpa biogrāfijas versija parādījās korporāciju žurnālā “Universitas”. Diemžēl pēc šīm publikācijām interese par J. Auškāpu noplaka un, gatavojoties Latvijas iestājam Eiropas Padomē un Eiropas Savienībā, pati Auškāpa personība sāka likties pretrunīga, laikmeta garam neatbilstoša, un viņu vairāk traktēja kā autoritārās iekārtas, 15. maija Latvijas, apoloģētu. Protams, atzīsim vēlreiz, ka J. Auškāps patiešām uzstājās kā K. Ulmaņa un viņa režīma pārspīlēts cildinātājs, tomēr šo iezīmi nevar uzskatīt par vienīgo un noteicošo J. Auškāpa darbībā. Pirmām kārtām viņš bija Latvijas patriots, talantīgs zinātnieks, ļoti prasmīgs LU rektors un izglītības ministrs, kura nopelnus Latvijas labā nevar pārvērtēt. Prof. Jūlijs Auškāps bija latviskās Latvijas koncepcijas un ideoloģijas dedzīgs virzītājs (daudzi viņa izteikumi skan pat īsti mūsdienīgi), taču viņš izprata arī mazākumtautību nozīmi Latvijā un nebija rusofobs (ieguvis izglītību Krievijā, un galu galā viņa sieva Vera Golovkina bija īsta krieviete).

Diemžēl daudzi J. Auškāpa piemiņai iecerētie pasākumi (piemiņas plāksne LU Mazajā aulā, simboliska piemiņas zīme Cēsu Meža kapos, plašākas zinātnisko rakstu izlases klajā laišana) neguva atsaucību un finansiālu atbalstu, arī profesora J. Auškāpa vārds nav guvis pelnīto popularitāti akadēmiskajās aprindās. Tātad viņš nav mūsdienu latviešu sabiedrībā pieprasīts. Man pat ir jautāts, kādēļ Kokneses Likteņdārzā savu ābelīti esmu iedēstījis profesora Auškāpa, nevis paša tēva Paula Stradiņa piemiņai. Jā, mans tēvs ir cietis gan no hitleriešiem, gan no staļiniešiem, tomēr ir varējis turpināt ārsta un zinātnieka darbību vācu okupācijas gados un arī pēckara padomju Latvijā. Profesors Auškāps turpreti ir neģēlīgi

Profesors J. Auškāps cietumā Sverdlovskā (fotogrāfijas kopija no krimināllietas), 1942. gada augusts. Fotogrāfija no profesora J. Stradiņa privātā arhīva

noslepkavots Sverdlovskas (Jekaterinburgas) cietumā, un viņa pēdējā pirmskara fotogrāfija, ko glabāju pie sevis, rāda baltā krekļā tērptu, izmocītu, bet nesalauztu Latvijas patriotu, kurš pelnījis, lai viņu atcerētos.

Jācer, ka šis izdevums un varbūt K. Jansona veidotā rektora J. Auškāpa krūšutēla atkārtota uzstādīšana Latvijas Universitātē atgādinās arī nākamajam paaudzēm šo zinātnieku, rektoru un Latvijas patriotu.

Savas pārdomas nobeigšu ar vārdiem, ko sacījis J. Auškāps, 1938. gadā pārņemot Latvijas izglītības ministra pienākumus:

“Savas dzīves un darba pamatā esmu licis devīzi: es ticu, ka latvietis spēj dot lielus sasniegumus, un šajā ticībā esmu runājis daudz skaļus vārdus. Es tā nebaidos un nekautrējos, bet gribu šiem ideāliem sekot. Ja jūs uz tādu vīru turat labu prātu, tad jūtu spēku visus pienākumus veikt. Ja

man šodien atļauts kaut ko vēlēties, tad es vēlos, lai mana ticība Latvijai, latviešu zinātnei un latviešu jaunatnei neapdziest. Es gribu pa to ceļu iet un šajā ceļā savā ticībā sadegt.” Šos vārdus viņš pilnā mērā apliecinājis ar savu rīcību mūža pēdējos mēnešos un arī ar mocekļa nāvi.

Professor Jūlijs Auškāps (1884–1942)

Professor Jūlijs Auškāps was born on 2 June 1884 in the Baižkalns parish school of the Cēsis district, near Rauna. His father Jānis Auškāps was a teacher at the Baižkalns parish school. J. Auškāps received elementary education from his father at the parish school; from 1896 till 1899 he studied at the K. Millers' (Zariņu Kārlis) private school in Cēsis. After that J. Auškāps studied in the Riga City Realschule and finished it in 1902 with an award. After school he worked for a year as a private tutor in the province of Novgorod in Russia.

In 1903 J. Auškāps commenced studies at the Chemistry Department of Nicholas I St. Petersburg Technological Institute from which he graduated with distinction in 1910 and received the degree of engineer technologist. During his studies J. Auškāps was active in the students' scientific society, for research purposes went to Germany and Switzerland, but in the summer of 1908 he worked at Pāls manufacture in St. Petersburg.

While a student, J. Auškāps turned to synthetic dye chemistry and technology, the field of research of assistant Professor Alexander Porai-Koshitz (1877–1949), later Professor and member of the USSR Academy of Sciences. On graduating J. Auškāps stayed at the Institute to continue his research activities. He visited the most important Russian and Polish manufacturing companies in St. Petersburg, Moscow, Vladimir, Łódź and Żyrardów in Poland, worked in Konshin's factory in Serpukhov and Żyrardów factory in Poland. Jointly with assistant Professor A. Porai-Koshitz, J. Auškāps conducted intensive research on chemical synthesis, analysis and physical chemistry of dyes. The most important research direction in which tangible results were achieved was the direct spectrophotometric identification of dyes on textile fibres with the help of reflection spectra. In 1910 and 1911 the two researchers developed a new method of dye spectra directly on the textile fibre surface. In collaboration with Fricis Blūmbahs (1864–1949), Latvian astronomer and metrologist, D. Mendelejev's assistant, later Professor at the Latvian State University and honorary member of the Latvian SSR Academy of Sciences, J. Auškāps constructed a device for spectrophotometric identification of dyes on fibres, which was named "Auškāps' apparatus". On 28 February 1911, the scientists first reported about the new technique at the meeting of the Russian Society for Physics and Chemistry. Research results were published in the journal of the Russian Society for Physics and Chemistry, as well as in various foreign scientific journals in German and French. These publications are considered an important contribution to the science of chemistry. In 1912 the research received a prize from the Association for the Promotion of Factory Industry in Russia.

On 3 December 1913 J. Auškāps passed the exams in fibre dyeing technology and organic chemistry at the Institute of Technology, submitted his research paper "An Attempt to Use Naphthenic Acid in Dye Synthesis" at the Chemistry

Department of the Institute and won the right to receive a foreign grant. Professor A. Greene invited J. Auškāps as a visiting researcher to the University of Leeds in England, but due to the war the invitation could not be taken up and the foreign scholarship could not be used.

In addition to the study and research work from 1910 till 1913 J. Auškāps was a member of the Russian Technical Society and delivered popular science lectures in chemistry at the Russian Technical Society evening courses for workers in St. Petersburg. In January, 1911, J. Auškāps was elected assistant Professor of the St. Petersburg Women's Higher Polytechnic courses, where he worked until August 1914. He also set up a chemistry laboratory there. In 1911–1914 J. Auškāps was also an associate in the "Technical Encyclopaedia". In 1913 J. Auškāps was admitted to the Russian Society for Physics and Chemistry.

In the summer of 1914 on behalf of the Russian Ministry of Agriculture J. Auškāps studied the local dyeing traditions in Central Asia – Bukhara and Khiva. The research results of his mission trip were reflected in his report "Domestic Dyeing in Central Asia and Bukhara" that he submitted to the Ministry of Agriculture in 1915.

In 1915, the 9th International Chemical Congress was planned to take place in St. Petersburg under the leadership of Professor P. Walden. To participate in the organization of the Congress, in 1913 J. Auškāps was elected secretary of the section for dyes, but because of the First World War the Congress was not held.

At the start of the First World War, in August 1914, J. Auškāps was conscripted into the Russian army as an ensign of the Gdov regiment and company commander. On 31 December 1914, he was awarded the fourth class of the Order of St. Anna. In January 1915, he was wounded and evacuated to St. Petersburg.

After his recovery, on 11 June 1915, J. Auškāps was assigned to the Russian Chief Artillery Administration, the Commission for the preparation of explosives, which was guided by academician V. Ipatyev (1867–1952), a specialist in chemical engineering. In the summer of 1915 J. Auškāps developed the method of benzene production for explosives by extraction from oil. In August 1915, J. Auškāps was detailed to the Kazan gas factory, which was being rebuilt as a benzene factory. J. Auškāps' method of benzene extraction from oil was later also applied at four major factories in Baku.

In November 1915, J. Auškāps was appointed the Chairman of the Upper Volga District Office of the Chief Artillery Administration, but in May 1916 he became the Commissioner of the Chemical Committee of the Chief Artillery Administration to the Upper Volga District chemical factories. His task was to manage and monitor the expansion and construction of factories producing mineral acids, chlorine, explosives, glycerine, oxygen and phosgene. For his contribution to the strengthening of national defence, on 28 June 1915 J. Auškāps was awarded the third class of the Order of St. Stanislav, and on 14 June 1916 – the second Order of St. Anna. In 1915, J. Auškāps set up a salicylic acid factory in

Kazan, and in 1916 he designed and supervised the construction of Terakopov's benzene factory in Nizhny Novgorod. At the Kazan War Industry Committee, J. Auškāps presented the paper "Extraction of Aromatic Hydrocarbons from Oil", which, unfortunately, was lost in the turmoil of the Civil War. In 1917 he was detailed as a technical advisor to the Baku petroleum benzene factory. In 1917 J. Auškāps was appointed the Chairman of the Commission for Chemical Industry Demobilization in the Volga region. He organized the production of technical saccharin in the Kazan gas factory.

When in Kazan, J. Auškāps stayed with the gas factory director Herman Pickering's family, where he made acquaintance of Pickering's sister-in-law Vera Baranova, born Golovkina. On 15 June 1918, J. Auškāps and Vera Baranova married.

When the Czech legionnaires occupied Kazan in August 1918, J. Auškāps was commanded to Samara to be further evacuated to Omsk. During the Civil War the Kolchak government appointed him Head of the Chemical Committee of the Chief Artillery Administration. In 1919, as the Kolchak power crumbled, the Bolsheviks captured him, put him into various concentration camps and prisons, and finally locked him up in the Yekaterinburg prison. He was let out in late 1919 and designated the construction supervisor of the Urals Central Scientific and Technical Laboratory building. In 1919 J. Auškāps was appointed assistant Professor of organic chemistry technology at the Yekaterinburg Ural Mining Institute; shortly after that he was elected a Professor there. In this position, he worked from 1 January 1920 till 1 September, when he and his wife Vera and stepdaughter Nadezhda returned to Latvia.

From September 1920 J. Auškāps got involved in the work of the Faculty of Chemistry, University of Latvia (UL). Apart from the work at the University, he taught chemistry at Roberts Klaustiņš high school, headed the Sciences Department at the Latvian Folk University, where he also taught chemistry.

On 22 October 1920 he was appointed associate Professor at the University of Latvia, Faculty of Chemistry, in the field of technology of chemical fibres and dyes. In order to become associate Professor, J. Auškāps submitted his study of spectroscopy method for detection of dyes on the fibre, the one that he had developed in St. Petersburg. On 4 May 1921 he was elected senior assistant Professor.

In 1923 J. Auškāps resumed research activities on physical chemistry and technology of dyes, focusing on the spectroscopy method.

In his research, J. Auškāps turned also to the studies of the chemical composition of Latvian flax and considered the perspectives of flax soaking and bleaching. He studied the people's experience of fabric dyeing, the ancient techniques of fabric dyeing and bleaching, and the fastness of the folk dyes. J. Auškāps also conducted research in leather technology: he studied the properties of vegetal tannins for tanning raw hides, leather dyeing, compared different methods of identifying sulphuric acid in leather. Together with Arvīds Veidemanis and

his assistants he carried out leather analyses on behalf of the Experimental Laboratory of the University Faculty of Chemistry and assessed the Latvia-produced leather quality for export to the Soviet Union.

Professor J. Auškāps had a large dye sample collection, the samples being collected from the world's best-known dyes manufacturing firms – IG Farbenindustrie, Geigi, Compagnie Nationale des Matières Colorantes, Sandoz, Durant, Ciba, etc. The collection of dyes is currently on display at the Latvian Chemistry Museum.

J. Auškāps also developed 16 entries on dyes, dyeing and rayon for the Latvian Encyclopaedia.

J. Auškāps' most extensive and systematic studies were conducted on the absorption spectra of organic dyes. The study results were presented in the PhD thesis "Quantitative Studies of the Absorption Spectra of Organic Dyes", which was defended at the UL Faculty of Chemistry Council Meeting on 8 October 1930. The reviewers were Professor Alfreds Petrikalns, Voldemārs Fishers and Karls Blahers, who gave a positive evaluation of J. Auškāps' research. The thesis was published in 1930, in volume 1 of the UL Transactions, Faculty of Chemistry series. After the defence J. Auškāps was awarded doctor's degree in chemical technology and on 7 November 1930 he was elected Professor of technology of organic chemistry.

Professor J. Auškāps continued cooperation with the St. Petersburg Professor Alexander Porai-Koshitz; their joint research results were published in the 1920s.

J. Auškāps also published research on the possible future development of textile industry in Latvia; in his publications he treated on chemistry problems and challenges in Latvia, as well as analyzed the existing studies in the field of chemical engineering.

Professor J. Auškāps' research results were introduced in a number of Latvian enterprises, thereby contributing to the development of Latvian textile industry. Under J. Auškāps around 1000 industrial chemical analyses chair were carried out in public institutions and industrial enterprises.

At the UL Faculty of Chemistry, Professor J. Auškāps had courses on technology of chemical fibres and dyes, leather technology, technology of synthetic medical preparations, as well as delivered an introductory course into chemical engineering for pharmacists. He acted as the guide of students' theses; for example, in 1930–1937 under his guidance 24 works were developed on dye identification, fabric processing technology, leather processing technology, issues of bleaching, tanning and chemical composition of flax.

In 1926, 1936 and 1938 Professor J. Auškāps went on scientific missions abroad. In 1931 he supervised the chemistry students' tour to Poland. In 1938/39 he was granted a sabbatical for science research.

Professor J. Auškāps was also involved in the management of the UL Faculty of Chemistry. From 1922 till 1924 he was the Secretary of the Faculty

of Chemistry; in 1923, 1924, 1926–1933, 1938 and 1939 he was a delegate of the Faculty of Chemistry to the University Council. Between 1924 and 1926 J. Auškāps was Dean of the Faculty of Chemistry. The second time he was elected Dean was in May 1933, but since he was also elected rector of the University, he was released from the Dean's responsibilities.

Some of Professor J. Auškāps' biographical research sources indicate that in the early 1920s the Nobel Institute in Sweden invited J. Auškāps to work permanently in Stockholm, but he wanted to stay and work in Latvia for the development of Latvia's science.

On 16 May 1933 Professor J. Auškāps was elected Rector of the University of Latvia; his appointment was approved at the meeting of the Cabinet of Ministers on 23 May. Professor J. Auškāps was Rector of the University of Latvia from 1 July 1933 till 1 July 1937. He is considered to have been one of the greatest UL rectors, who actively participated in the development of national science policy.

Under J. Auškāps as Rector, the Vice-Rectors for Students Affairs were Professor Ludvigs Adamovičs (1933-1936) and Professor Alfreds Vītols (1936–1940), the Vice-Rectors for Economic Affairs were Assistant Professor Fricis Gulbis (1933-1936) and Professor Jānis Kārklīņš (1936–1940).

While in office, Rector J. Auškāps had to cooperate with four Ministers of Education – Vilis Gulbis (16.06.1933–16.03.1934), Kārlis Beldavs (17.03.1934–05.15.1934), Ludvigs Adamovičs (18.05.1934–10.07.1935) and Augusts Tentelis (11.07.1935–21.08.1938). At this time, the government adopted a number of decisions and created special foundations, which contributed to the growth of the University of Latvia, progress of science and effective study process.

At the University Rector Professor J. Auškāps' proposals and during his tenure of office a number of important decisions were taken and legislative acts adopted that contributed to the development of higher education and science.

On Rector J. Auškāps' proposal on 10 April 1935 the Cabinet of Ministers passed the law "On Leave of the Academic Staff of the University of Latvia for Science Studies". The Law also provided to give teachers the opportunity to periodically carry out research work, by relieving them every six years for one or two semesters from teaching, thus facilitating research development of the new faculty.

On 12 September 1935 the Cabinet of Ministers "Law on the University of Latvia Research Foundation" came into force from which teachers could receive grants for research – to purchase the equipment, studies in the archives, expeditions etc. The Foundation was supervised by the Rector J. Auškāps, together with the Board members: professors K. Kundziņš, A. Vītols, P. Stradiņš, A. Švābe, A. Petrikalns and senior associate professor F. Gulbis. The Foundation received financial resources from the state budget, the University special funds, the Latvian Culture Foundation and private donations. It was the first attempt to create a stable funding for science in Latvia.

The UL received considerable funds also from the Latvian Culture Foundation, intended for students' scholarships, benefits, research work, studies of the young scientists and publication of scientific literature. The donation from the Latvian Culture Foundation was allocated by the Foundation Council, chaired by the Prime Minister. Among the members was the person proposed by the Prime Minister, Minister of Education and Minister of Home Affairs, UL Rector and other officials.

Under the University Rector J. Auškāps, in March 1934, the Charter of the UL patron K. Morbergs' Foundation was developed and adopted, which aimed at the contribution to the advancement of science by scholarships for the needy students of the University of Latvia and aid towards the maintenance of the University Library.

In 1937 the law was prepared on the Textbook Printing Foundation, which initiated the tradition of the University academic publications in the Latvian language.

Under the University Rector J. Auškāps, in 1935, the construction of the University *Aula Magna* was completed. Commenced in 1931, but the construction works had been held up by the economic crisis. *Aula Magna* was designed and led the construction supervised by Professor Ernests Štālbergs of the Faculty of Architecture. *Aula Magna* was inaugurated on the 16th anniversary of the University, on 28 September 1935. The solemn event was attended by senior state officials. On 11 April 1937 the organ for the new hall was consecrated, the manufacturers being the Ludwigsburg company *E. F. Walcker* in Germany.

Professor J. Auškāps in the capacity of the University Rector in 1936 participated in the 300th anniversary event of the Utrecht University and the celebration of the centenary of the University of London. On Latvia's Independence Day, 18 November 1936, he delivered a lecture at the Swedish Latvian Association in Stockholm. Professor J. Auškāps went on scientific missions to Germany, Poland, Belgium, Holland, Great Britain, Czechoslovakia, France, Hungary and Finland, and attended the International Congress of Applied Chemistry in London.

On 28 September 1934, the community of the University of Latvia celebrated its 15th anniversary. On this occasion the UL administration and staff received high government awards. The Rector Professor J. Auškāps and Vice-Rector L. Adamovičs were awarded the second class of the Three Stars Order, the Vice-Rector of Economic Affairs Senior Assistant Professor Fricis Gulbis – the third class of the Three Stars Order.

After the coup on 15 May 1934, the University Council adopted an appeal to the academic intelligentsia in which support was expressed for Kārlis Ulmanis' national policy. Being the University Rector, Professor J. Auškāps actively participated in various public events. He addressed the University community on matriculation events, on the University anniversaries, on public holidays on

18 November at the Warriors Cemetery in commemoration of soldiers fallen in fights for freedom. The UL Rector J. Auškāps delivered open lectures and addressed the meetings of Latvian farmers and army officers, on the Latvian Radio, at memorial events dedicated to outstanding Latvian public and cultural figures – Kronvaldu Atis, K. Barons, Z. Meierovics and others. In his speeches on 15 May National Unity Day J. Auškāps turned to the national and ideological content of Latvian people, and supported the principle of the country's political unity and leadership.

President Kārlis Ulmanis appointed Professor J. Auškāps Minister of Education, following Professor Augusts Tentelis' resignation on 18 August 1938. Professor J. Auškāps was the last Minister of Education of Latvia's first independence period, and he held this post till 21 June 1940 when the Soviets dismissed K. Ulmanis' Cabinet of Ministers.

As early as the 1920s a national education system had been established in Latvia, consisting of primary, secondary and higher education institutions. Higher education in Latvia was well developed and in 1938 Latvia ranked second in Europe in terms of the number of university students per 10 000 inhabitants.

Minister of Education J. Auškāps was in charge of elementary schools, high schools, secondary schools, vocational schools, business schools, technical schools, minority institutions of education, higher education institutions – University of Latvia, the Art Academy of Latvia, the Latvian Conservatoire as well as the State Historical Museum, the National Museum of Art, the English Language Institute, the Latvian National Theatre, the Latvian National Opera, the Monuments Board and the Latvian State Archives.

J. Auškāps gave great weight to the basis of the education system: free primary education. He believed that a lower level of education is impermissible. J. Auškāps considered that vocational schools played a vital role by providing education for employment in manufacturing and agriculture. He stressed that the task of the high school (*gymnasium*) was to prepare young people for studies in higher education institutions, and vocational schools offer the opportunity to get prepared for practical life.

Under J. Auškāps as Minister of Education, the Jelgava Academy of Agriculture was founded, which was opened on 1 July 1939. Professor J. Auškāps participated in drafting the constitution of the Academy, and the Cabinet of Ministers adopted it on the 20 December 1938. Professor J. Auškāps addressed the Council of the Jelgava Academy of Agriculture at its first meeting on 3 July 1939.

On 15 November 1938 the law was adopted "On State loans to ensure normal course of studies in state institutions of higher education". This gave students the opportunity to focus more on studying, removed the necessity for them to work additionally, and promoted the studies of the indigent young people. The law provided for state loans to cover students' tuition fees and subsistence from a special fund of studies which was managed by the Latvian Credit Bank.

Professor J. Auškāps organized the formation of the Latvian Chamber of Professions and participated in its activities. The Law of the Latvian Chamber of Professions was adopted on 5 May 1938. The Chamber of Professions united representatives of the relevant industries and represented their interests. The tasks of the Chamber included promotion of economic and cultural achievements, publishing of technical and pedagogical literature, awarding bonuses and prizes for achievements in science, engineering and construction, supporting innovation. A festive event dedicated to the opening of the Latvian Chamber of Professions was held on 26 January 1939 in the UL *Aula Magna*, at which also J. Auškāps delivered a speech.

On behalf of State President K. Ulmanis, Professor J. Auškāps supervised the competition of the Victory Square construction projects.

In 1939 the initial proposals for the establishment of the Latvian Academy of Sciences were submitted to the Cabinet of Ministers, with the aim to combine individual research institutions and the best scientists of Latvia. Among the first to be included in the Latvian Academy of Sciences was the Latvian Institute of History (founded on 14 January 1936) and the Mineral Deposits Research Institute (founded by the Mineral Deposits Research Committee in February 1939). However, there was too little time to implement the intention of establishing the Academy of Sciences by 1940.

Professor J. Auškāps was also an active public figure whose views formed national consciousness during the first period of independent Latvia. As Minister of Education, Professor J. Auškāps attended many public events and made speeches there – at inauguration of schools, consecrations of flags, anniversary events, unveiling of monuments and memorials dedicated to historical events. His lectures, reports, speeches, lectures and articles had acquired great popularity. Professor J. Auškāps compiled his speeches and articles in the book “To Science and Fatherland”, which came out in 1938. The book has influenced and shaped the national consciousness and patriotic spirit in Latvia and is considered one of the greatest testimonies that clearly describes the prevailing ideological and patriotic attitudes in the Latvian society at that stage. Professor J. Auškāps views formed Latvian culture and state ideology. J. Auškāps paid a great deal of attention to the spoken and written word; popular science essays, speeches and writings in the book of philosophical orientation treated on issues of education, culture, science and technology, highlighted the importance of the unity of the nation and the role of the young people’s patriotic education. J. Auškāps’ publicistic writings are permeated with love of the Latvian land and people, national self-awareness, pride and patriotism. J. Auškāps’ collection of works “To Science and Fatherland” is seen as a valuable publication in the field of Latvian ethics and cultural philosophy; along with the works by K. Ulmanis, E. Virza and other authors it is considered one of the proponents of the 15 May ideas of Latvia.

On 12 May 1937, the law was passed on the State Prize – the Fatherland Prize – for outstanding achievements for the nation and the State. Professor J. Auškāps was entrusted with announcing the winners' names at the Fatherland Prize awarding ceremony at the National Theatre, which took place every year on 15 May.

Professor J. Auškāps as the Minister of Education enjoyed President K. Ulmanis' approval and trust. In the presidential congratulatory letter to Professor J. Auškāps on his 55th anniversary in 1939, President K. Ulmanis wrote: "On the occasion of your 55th birthday I am sending you my heartfelt greetings and best wishes, along with my deep appreciation of your efforts thus far as a teacher and administrator at the University, as well as of your work towards our nation's education and upbringing of Latvian youth. Convinced that your Latvian zeal and perseverance that has led you to remarkable achievements in science and life, will continue to make the hearts of our youth glow in common work for Latvia's future glory and might, please, Honourable Minister, accept my assurances of profound respect. I wish you the best of success and achievements in public office in regard of which the strongest proof and guarantee of further success is your first year in the Education Minister's chair." (Ministry of Education Monthly Report, No. 5/6 (1939), p. 683).

Apart from the academic, scientific and social activities, Professor J. Auškāps also participated in the work of a number of scientific and public organizations in Latvia and abroad. He was a member of the Committee for Sciences of the Riga Latvian Society since 1932; from 1922 he has been the Secretary of the Latvian Chemical Society; from 1927 till 1928 he was the Vice President of the Society and from 1933 till 1934 – its President.

Professor J. Auškāps was a member of the *Société Chimique de France* and of the International Union of Leather Industry Chemists. In 1927 he became a member of the Science and Technology Commission at the Rome International Institute of Agriculture.

J. Auškāps was engaged in the Latvian Association of Biology Teachers and the Higher Education Teachers Group of the Latvian Teachers Association; he was Chairman of the Board and the Technical Committee of the s/c *Degviela*. Since 1922 J. Auškāps was a member of the Match Price Regulatory Committee of the Ministry of Finance and an honorary member of the University Students Association *Dziesmuvara*, the UL Students Society of the Faculty of Chemistry, the Riga Zoo and the Cēsis district Agricultural Society.

In recognition of Professor J. Auškāps' contribution to research and social work, he has also received a number of awards. In 1934, Professor J. Auškāps was decorated with the Third Class Order of the Three Stars, and in 1938 with the Second Class Order of the Three Stars; in 1938 J. Auškāps awarded the First Class Cross of Recognition. J. Auškāps has received also foreign awards – the First Class Swedish Order of the North Star, the Second Class Order of the

Lithuanian Grand Duke Gediminas, the Second Class Order of the White Rose of Finland, the Vatican Second Class Order of St. Sylvester and Martyr, the French Medal of Honour of *Palmes Académiques* and the French Academy honorary award of *Officier d'Academie*.

Professor J. Auškāps preferred to spend his leisure time in the countryside. In summer, Professor J. Auškāps stayed at his father's place "Ķesas" of Cēsis district, near Baižkalns parish school. In the early 1930s, he sold the "Ķesas" and purchased a rural homestead of "Vāļi" not far from Cēsis. This was where J. Auškāps with his family rested from work in the city and tended their garden. His country home often welcomed the University faculty, staff of the Ministry of Education, and foreign visitors. At "Vāļi", J. Auškāps was a genial host to his LU colleagues: mathematician Edgars Lejnieks, historian Arnolds Spekke, theologian Voldemārs Maldonis, chemists Alfred Petrikalns and Augusts Kešāns, as well as pharmacist Eduards Zariņš and architect Pauls Kundziņš. In the summer of 1935 the UL Rector at "Vāļi" received a delegation of the Presidium Convent of the Latvian Students Corporations who presented their beloved Rector with a silver cup with the insignia of all the corporations.

At the start of the Soviet occupation, on 21 June 1940, the Minister of Education J. Auškāps resigned along with the rest of Ulmanis' government. Following the resignation, J. Auškāps submitted a petition to the UL Rector M. Primanis asking for an opportunity to work as a full-time professor at the UL Faculty of Chemistry, and M. Primanis granted it. However, in October 1940 the newly appointed UL Rector J. Paškevics dismissed him as "a representative of the former oppressive power". Professor J. Auškāps was put under partial house arrest, and he was not allowed to leave his flat without a police escort. Late in 1940, he received the authorities' orders to leave Riga. Together with his wife Vera he stayed at his country home of "Vāļi". J. Auškāps could not get a job anywhere, and he was forced to live on his savings.

On 8 June 1941, the KGB Division of Cēsis district issued a warrant for J. Auškāps' arrest, but did not manage to put it into effect. On 14 June 1941 J. Auškāps and his wife Vera were deported. Vera Auškāpa was deported to the Krasnoyarsk region; in 1956 she returned from deportation and settled at "Siļķes" in Cēsis, home of the sculptor Kārlis Jansons, her son-in-law. V. Auškāpa died in 1960.

Professor J. Auškāps was imprisoned in Sosjva village labour camp of the Severouralsk gulag. On 17 November 1941, the criminal proceedings against J. Auškāps, commenced in Cēsis, were reopened there; he was interrogated at the camp and, on 21 December, arrested. After a series of interrogations, on 13 February 1942 he was transferred to the Sverdlovsk (former Yekaterinburg) prison where he had already been imprisoned during the Civil War in 1920.

Professors J. Auškāps was accused of participation in the “Estonian and Latvian Salvation Committee”. Altogether 38 persons, Latvian and Estonian intellectuals, were charged with organizing it. The Salvation Committee allegedly had sought to organize an armed rebellion at the camp, disarm the guards, release the prisoners, seize the arms room and food warehouses. In the charges against J. Auškāps it was pointed out that he was one of the main organizers and leaders of the counter-revolutionary body and an armed uprising and that he had systematically carried out counter-revolutionary fascist propaganda among prisoners in the spirit of defamation and defeatism, extolling fascism and the fascist army. In his testimonies J. Auškāps categorically denied planning an armed uprising, and his attitude towards the founding of a special committee had been negative. He had no knowledge of the existence of such a committee; neither did he know anything of any anti-Soviet activities. However, J. Auškāps was found guilty and, on 15 July 1942, at a special meeting the Sverdlovsk KGB Department took the decision to sentence J. Auškāps to death for participation in the organization of an anti-Soviet uprising and high treason. On 3 August 1942 the sentence was executed.

For many years Professor J. Auškāps’ name in Soviet Latvia was passed over in silence, and his scientific achievements and contribution to the development of the science of chemistry were not allowed to mention.

In 1974, Latvians in exile founded Professor J. Auškāps Memorial Fund at the Latvian National Foundation in Stockholm, which was intended for the promotion of national culture and education. The Fund also supported the publication of the 3rd edition of J. Auškāps’ book “For Science and Fatherland”, which came out in 1993 in Latvia.

The first memorial event dedicated to J. Auškāps took place in Latvia only during the National Awakening, on 21 November 1989, at the Faculty of Chemistry of the Riga Polytechnic Institute. It was also attended by J. Auškāps’ daughter Nadezhda Jansone and his grandson, sculptor Andrejs Jansons. Academician J. Stradiņš delivered a lecture at the memorial event; his students remembered Professor J. Auškāps as a teacher and Rector.

Professor Jūlijs Auškāps’ life and work were devoted to the Fatherland, freedom, and science. J. Auškāps’ life and work followed the motto which he expressed in words in 1938, on his 25th anniversary of his research activities: “I believe that Latvians are capable of remarkable achievements, and in this faith I have said a lot of loud words. I am not afraid or feel shy of it, but I do want to follow these ideals. If you regard such a man with favour, then I feel strong enough to succeed. If I am allowed to desire something today, then I wish my faith in Latvia, Latvian science and Latvian youth never to die out. I myself want to follow this road, and to burn in my faith as I go down this road.” (*Brīvā Zeme*, 19 August 1938)

Профессор Юлий Аушкапс (1884–1942)

Профессор Юлий Аушкапс родился 2 июня 1884 года в школе Байжкаланской волости Цесисского уезда, недалеко от Рауны. Его отец, Янис Аушкапс, был учителем в школе Байжкаланской волости. Основное образование Ю. Аушкапс получил в волостной школе у своего отца, с 1896 года до 1899 года он учился в частной школе К. Миллера (Карлиса Зариньша) в Цесисе. Затем Ю. Аушкапс учился в Рижской средней школе, которую окончил с наградой в 1902 году. После окончания школы в течение года работал домашним учителем в России, в Новгородской губернии.

В 1903 году Ю. Аушкапс начал обучение на химическом факультете Санкт-Петербургского технологического института им. императора Николая I, который окончил в 1910 году с похвалой и степенью инженера-технолога. Параллельно учебе Ю. Аушкапс принимал участие в студенческом научном обществе, в исследовательских целях он посещал Германию и Швейцарию. В 1908 году он работал в Санкт-Петербурге на фабрике А. Паля.

Во время учебы Ю. Аушкапс обратился к направлению исследований – химия и технология синтетических красителей, доцента, впоследствии профессора и члена Академии наук СССР, Александра Порай-Кошица (1877–1949). По окончании учебы Ю. Аушкапс остался в институте, чтобы продолжить научную деятельность. Он посещал значимые Российские и Польские мануфактурные предприятия в Санкт-Петербурге, Москве, во Владимире, Лодзе и Жирардове. Работал на мануфактуре Коншина в Серпухове и Жирардовской мануфактуре в Польше. Ю. Аушкапс вместе с доцентом Александром Порай-Кошица проводили интенсивные исследования химического синтеза, анализа и физикохимии красителей. Наиболее важным направлением исследования было прямое спектрофотометрическое определение красителя на волокне с помощью спектра отражения, в котором были достигнуты заметные результаты. В 1910 и 1911 годах оба исследователя разработали новый метод получения спектра красителя непосредственно на поверхности волокна. С помощью Фрициса Блумбаха, латвийского астронома и метролога, а затем и профессора Латвийского университета и почетного члена Научной академии Латвийской ССР, сотрудника Д. Минделеева, Ю. Аушкапс сконструировал устройство для спектрографического определения красителей на волокне. Устройство было названо «аппаратом Аушкапса». Ученые впервые сообщили о новой методике на собрании отделения Русского физико-химического общества 28 февраля 1911 года. Результаты исследовательской работы были опубликованы в журнале Русского физико-химического общества, а также в некоторых зарубежных научных журналах на немецком и французском языках. Эти публикации считаются значительным вкладом в развитии химической науки. В 1912 году он был удостоен исследовательской премии общества развития Российской мануфактурной промышленности.

3 декабря 1913 года Ю. Аушкапс сдал экзамен по технологии волокон, красителей и органической химии в Технологическом университете. Свою научную работу «Попытка в синтезе красителей использовать нафтенновые кислоты» представил отделению химии института и получил право на зарубежную стипендию. Профессор А. Грин пригласил Ю. Аушкапса в качестве гостя в университет Лидса в Англии, но из-за войны воспользоваться приглашением и стипендией не представлялось возможным.

Ю. Аушкапс, в дополнение к учебе и научным исследованиям, с 1910 до 1913 года был членом Русского технического общества и читал для рабочих научно-популярные лекции по химии на вечерних курсах Русского технического общества в Петербурге. В январе 1911 года Ю. Аушкапс был избран доцентом Санкт-Петербургских Высших женских политехнических курсов и преподавал до августа 1914 года. Там он создал химическую лабораторию. С 1911 до 1914 года Ю. Аушкапс был сотрудником издания «Техническая энциклопедия». В 1913 году Ю. Аушкапс был принят в Русское физико-химическое общество.

Летом 1914 года Ю. Аушкапс по заданию министерства сельского хозяйства России ознакомился с местными традициями окрашивания в Средней Азии – Бухаре и Хиве. По исследованиям научной командировки в 1915 году он написал отчет в министерство сельского хозяйства «Кустарное окрашивание в Средней Азии и Бухаре».

9-ый Международный конгресс по химии под руководством профессора П. Вальдена планировалось провести в 1915 году в Петербурге. Для того, чтобы принимать участие в подготовке конгресса Ю. Аушкапс был избран секретарем секции красителей, но из-за начала Первой мировой войны конгресс не состоялся.

В августе 1914 года, в начале Первой мировой войны Ю. Аушкапс в чине прапорщика Гдовского полка и командира роты был мобилизован Российской армией. В декабре 1914 года он был награжден орденом Св. Анны 4-й степени. В январе 1915 года он был ранен и эвакуирован в Петербург.

11 июня 1915 года после выздоровления, Ю. Аушкапса назначают на работу в комиссию по подготовке взрывчатых веществ главного Российского артиллерийского управления под руководством академика В. Ипатьева (1867–1952) – специалиста по химическим технологиям. Летом 1915 года Ю. Аушкапс разработал метод извлечения бензола из нефти необходимого для производства взрывчатых веществ. В августе 1915 года Ю. Аушкапса отправляют в командировку на Казанскую газовую фабрику, которую перестраивали в фабрику бензола. Метод извлечения бензола из нефти позже применяли еще на четырех больших фабриках в Баку.

В ноябре 1915 года Ю. Аушкапса назначили председателем Главного артиллерийского управления районного бюро Верхней Волги, а в мае 1916 года он был назначен уполномоченным Химического комитета Главного артиллерийского управления по химическим фабрикам района Верхней Волги. Его

задачей было управлять и контролировать расширение и строительство завода минеральных кислот, хлора, взрывчатых веществ, глицерина, кислорода и фосгена. 28 ноября 1915 года Ю. Аушкапс был награжден орденом Св. Станислава 3-й степени за вклад в укрепление государственной обороны, а 14 июня 1916 года – вторым орденом Св. Анны. В 1915 году Ю. Аушкапс основал фабрику салициловой кислоты в Казане, а в 1916 году проектировал и руководил работами по строительству Теракоповской бензоловой фабрики в Нижнем Новгороде. Ю. Аушкапс прочел Казанскому комитету военной промышленности реферат «Получение ароматического углеводорода из нефти», который, к сожалению, пропал в годы гражданской войны. В 1917 году он был отправлен в командировку в Баку на фабрику нефтяного бензола в качестве технического консультанта. В 1917 году Ю. Аушкапс был назначен председателем комиссии по демобилизации Химической промышленности Волжского района. Он организовал производство технического сахара на Казанской газовой фабрике.

Находясь в Казане Ю. Аушкапс жил в семье Германа Пикеринга – директора газовой фабрики, где познакомился, с сестрой его жены – Верой Барановой, урожденной Головкиной. Ю. Аушкапс и Вера Баранова поженились 15 июня 1918 года.

Когда чешские легионеры в августе 1918 года захватили Казань, Ю. Аушкапса командировали в Самару, а оттуда он был эвакуирован в Омск. Во время гражданской войны правительство Колчака назначило его председателем Химического комитета Главного артиллерийского управления. После падения власти Колчака в 1919 году, Ю. Аушкапс был захвачен в плен большевиками, которые перевозили его по разным концлагерям и тюрьмам пока в итоге не заключили в Екатеринбургскую тюрьму. Из тюрьмы он был освобожден в конце 1919 года, с поручением возглавить строительство Уральской Центральной научно-технической лаборатории. В 1919 году Ю. Аушкапс был назначен на должность доцента Уральского горного института в Екатеринбурге на кафедре органической химии в технологической области и вскоре после этого был избран на должность профессора. В данной должности он проработал с 1 января 1920 года до 1 сентября 1920 года, затем вместе с женой Верой и падчерицей Надеждой вернулся в Латвию.

В сентябре 1920 года Ю. Аушкапс приступает к работе на химическом факультете Латвийского Университета (ЛУ). Помимо работы в Латвийском Университете он преподавал химию в гимназии Роберта Клаустиныша, возглавлял отделение Естественных наук Латвийского Народного университета, где также преподавал химию.

22 октября 1920 года его назначили на должность доцента в технологии химических волокон и красителей Химического факультета ЛУ. Для получения должности доцента Ю. Аушкапс представил исследование о методе спектроскопии для определения красителей на волокне, разработанное в Санкт-Петербурге. 4 мая 1920 года он был избран старшим доцентом.

С 1923 года Ю. Аушкапс возобновил исследовательскую деятельность в области физической химии и технологии красителей, уделяя особое внимание методу спектроскопии.

В своей научной деятельности Ю. Аушкапс уделял внимание и исследованиям химического состава Латвийского льна, рассматривал возможности замочки и отбеливания льна. Он исследовал народный опыт крашения тканей, древних приемов крашения и отбеливания, а также долговечность красок, используемых народом. Ю. Аушкапс также проводил исследования в области технологий кожевничества – изучал свойства вегетабильных дубильных веществ в процессе дубления шкур, крашение шкур, сравнивал различные методы определения серных кислот на шкурах. По заданию Испытательной лаборатории Химического факультета ЛУ совместно с Арвидом Вейдеманом и ассистентами Ю. Аушкапс провел анализы шкур и определил качество шкур производившихся в Латвии и экспортируемых в Советский Союз.

Профессор Ю. Аушкапс имел большую коллекцию образцов красителей, в которую входили образцы известных в мире производителей красителей, таких как – *IG Farbenindustrie, Geigi, Compagnie Nationale des Matières Colorantes, Sandoz, Durant, Ciba* и др. В настоящее время коллекция красителей представлена в Латвийском музее Химии.

Ю. Аушкапс также разработал 16 записей о красителях, окрашивании и искусственном шелке, опубликованных в «Латышском разговорном словаре».

Наиболее обширные и систематические исследования Ю. Аушкапс проводил в области спектров поглощения органических красителей. Результаты исследования были обобщены в докторской диссертации «Квантитативные исследования о спектрах поглощения органических красителей», которая была защищена 8 октября 1930 года, на заседании совета химического факультета ЛУ. Оппонентами на защите диссертации выступили профессора: Альфред Петрикалнс, Вольдемар Фишер и Карл Блахер, давшие положительную оценку исследованиям Ю. Аушкапса. Диссертация была опубликована в 1930 году в 1-ом томе сборника статей серии Химического факультета ЛУ. После защиты диссертации Ю. Аушкапсу была присвоена степень доктора по химической технологии и 7 ноября 1930 года его избрали на должность профессора по технологии органической химии.

Профессор Ю. Аушкапс продолжал сотрудничество с профессором Александром Порай-Кошица, результаты совместных исследований которых были опубликованы в 20-е годы.

Ю. Аушкапс также опубликовал исследования о перспективах дальнейшего развития отрасли текстильной промышленности в Латвии, в своих публикациях он рассмотрел проблемы и задачи химии в Латвии, а также проанализировал проведенные исследования в области химической технологии.

Результаты исследовательской деятельности Ю. Аушкапса были введены во многие Латвийские предприятия, способствуя тем самым развитию текстильной промышленности в Латвии. Под руководством Ю. Аушкапса было проведено около 1000 промышленных химических анализов в государственных учреждениях и на промышленных предприятиях.

На химическом факультете ЛУ профессор Ю. Аушкапс читал курсы лекций по технологии химических волокон и красителей, шкур и технологии лечебных синтетических препаратов, а также читал вводную лекцию по химической технологии фармацевтам. Он также руководил процессом написания дипломных работ студентов. С 1930-х до 1937 года под руководством профессора Ю. Аушкапса были разработаны 24 работы, которые были посвящены идентификации красителей, технологии обработки тканей и шкур, вопросам отбеливания, дубильным веществам и химическому составу льна.

В 1926, 1936 и 1938 годах профессор Ю. Аушкапс ездил в научные командировки за границу. В 1931 году он возглавил экскурсию студентов-химиков в Польшу. В 1938/39 годах ему был предоставлен отпуск для научных исследований.

Профессор Ю. Аушкапс также принимал участие в управлении химического факультета ЛУ. С 1922 до 1924 года Ю. Аушкапс был секретарем химического факультета ЛУ. В 1923, 1924, 1926, 1933, 1938, 1939 годах он был делегатом от химического факультета на совете Латвийского Университета. С 1924 до 1926 года Ю. Аушкапс был деканом химического факультета. Второй раз деканом он был избран в мае 1933 года, но так как в это же время его избрали ректором Латвийского Университета, он был освобожден от обязанностей декана.

Некоторые из источников в исследовании биографии профессора Ю. Аушкапса указывают на то, что в начале двадцатых годов Нобелевский институт в Швеции приглашал профессора на постоянную работу в Стокгольме, но Ю. Аушкапс пожелал остаться в Латвии и работать на благо развития Латвийской науки.

16 мая 1933 года профессор Ю. Аушкапс был избран ректором Латвийского Университета, он был утвержден в должности 23 мая на заседании кабинета Министров. Профессор Ю. Аушкапс был ректором ЛУ с 1 июля 1933 года до 1 июля 1937 года. До сих пор Ю. Аушкапса считают одним из выдающихся ректоров ЛУ, который принимал активное участие в формировании науки на уровне государственной политики в Латвии. Под руководством ректора Ю. Аушкапса проректорами по академическим вопросам были профессор Людвиг Адамович (1933–1936), профессор Альфред Витола (1936–1940), проректорами по хозяйственным делам – доцент Фрицис Гулбис (1933–1936), профессор Янис Карклиньш (1936–1940).

За время работы ректором, Ю. Аушкапс сотрудничал с четырьмя министрами образования – Вилисом Гулбисом (16.06.1933.–16.03.1934.),

Карлисом Белдавсом (17.03.1934.–15.05.1934.), Людвигом Адамовичем (18.05.1934.–10.07.1935.) и Августом Тентелисом (11.07.1935.–21.08.1938.). В это время было принято множество государственных решений и образованы специальные фонды, способствующие росту ЛУ, развитию науки и успешному ходу учебного процесса.

По предложениям ректора ЛУ профессора Ю. Аушкапса и в течение его работы в должности ректора был принят ряд важных решений и законодательных актов, которые способствовали развитию высшего образования и науки.

По предложению ректора Ю. Аушкапса кабинет Министров 10 апреля 1935 года издал закон «Об отпусках преподавателей Латвийского Университета для научных исследований». Закон предусматривал давать возможность преподавателям периодически заниматься научной деятельностью, освобождая их от педагогической работы на один или два семестра каждые шесть лет, тем самым способствуя научному росту преподавателей.

12 сентября 1935 года в силу вступил закон, изданный кабинетом Министров «О научно-исследовательском фонде Латвийского Университета», из которого преподаватели могли получить пособия для исследований – на приобретение оборудования, работы в архивах, для экспедиций и др. Управляя фондом ректор Ю. Аушкапс и члены совета – профессора: К. Кундзиньш, А. Витолс, П. Страдыньш, А. Швабс, А. Петрикалнс и старший доцент Ф. Гулбис. В фонд были перечислены средства из государственного бюджета, специальных фондов ЛУ, Латвийского фонда культуры и пожертвования частных лиц. Это было первой попыткой основать в Латвии стабильное финансирование науки.

ЛУ получил значительные средства из Латвийского фонда культуры, которые предназначались для студенческих стипендий, разработку научных работ, для обучения молодых ученых и издания научной литературы. Деньги Латвийского фонда культуры распределила дума фонда, председателем которой был Президент Министров, а членами – персона предложенная Президентом Министров, министр образования и внутренних дел, ректор ЛУ и др. должностные лица.

В марте 1934 года под руководством ректора ЛУ Ю. Аушкапса был разработан и принят устав фонда мецената ЛУ К. Морберга, целью которого являлось способствовать развитию науки, присуждая стипендии нуждающимся студентам Латвийских высших учебных заведений и оказывая помощь в содержании библиотеки ЛУ.

В 1937 году был принят закон об издательском фонде учебных пособий, который положил начало традиции публикаций академических изданий высшего учебного заведения на латышском языке.

В 1935 году под руководством ректора ЛУ Ю. Аушкапса было завершено строительство Большого зала ЛУ, начатое в 1931 году, но приостановленное

из-за экономического кризиса. Проектированием и строительством зала руководил доцент факультета архитектуры ЛУ Эрнест Шталберг. Большой зал освятили 28 сентября 1935 года, на 16-тую годовщину ЛУ, на торжественной церемонии присутствовали высшие должностные лица государства. 11 апреля 1937 года в новом зале был освящен орган, изготовленный фирмой Е. Ф. Валкера в городе Людвигсбург в Германии.

В 1936 году ректор ЛУ Ю. Аушкапс принимал участие в торжественных празднованиях по случаю 300-летия со дня основания Утрехтского университета и 100-летия Лондонского Университета. В день провозглашения независимости Латвии – 18 ноября 1936 года, он читал лекцию в Латышском обществе Швеции в Стокгольме. Профессор Ю. Аушкапс ездил в научные командировки в Германию, Польшу, Бельгию, Голландию, Великобританию, Чехословакию, Францию, Венгрию и Финляндию, посетил Международный конгресс по прикладной химии в Лондоне.

28 сентября 1934 года Латвийский Университет отметил 15-тую годовщину со дня своего основания. В этот торжественный праздник руководство и сотрудники ЛУ получили высокие государственные награды, ректор ЛУ профессор Ю. Аушкапс и проректор Л. Адамович были награждены Орденом Трех звезд 2-й степени, проректор по хозяйственным делам – старший доцент Фрицис Гулбис был награжден Орденом Трех звезд 3-й степени.

После переворота, произошедшего 15 мая 1934 года, совет ЛУ принял обращение к академической среде, в которой выразил поддержку национальной политики Карлиса Уманиса. Будучи ректором ЛУ, Ю. Аушкапс активно участвовал в различных общественных мероприятиях. В иматрикуляционных актах он обращался с речами к сообществу ЛУ, на годовщины основания ЛУ, на государственном празднике 18 ноября ректор произнес речь на Братском кладбище в память о павших солдатах, боровшихся за независимость страны. Ректор ЛУ Ю. Аушкапс также выступал с докладами, лекциями и речами на собраниях Латвийских крестьян и армейских офицеров, на Латвийском радио, на памятных мероприятиях в честь выдающихся государственных деятелей и работников культуры, таких как Атис Кронвалдс, К. Баронс, З. Мейеровиц и др. 15 мая на мероприятии в честь праздника объединения Народа Ю. Аушкапс в своей речи обратился к национальному и идейному духу латвийского народа, поддержал принципы государственного политического единения и руководства.

После отставки профессора Августа Тентелиса 18 августа 1938 года Президент Карлис Уманис назначил профессора Ю. Аушкапса министром образования. Профессор Ю. Аушкапс был последним министром образования в период первой Латвийской независимости, эту должность он занимал вплоть до 21 июня 1940 года, до момента отмены советской властью созданного К. Уманисом кабинета Министров.

Уже в 20-ых годах в Латвии была создана национальная система образования, которая состояла из основной школы, средней школы и высшего учебного заведения. Высшее образование в Латвии было хорошо развито и в 1938 году страна занимала второе место в Европе по количеству учащихся в ВУЗах студентов на 10 000 жителей.

Министр образования Ю. Аушкапс руководил основными школами, гимназиями, средними школами, профшколами, коммерческими школами, учебными заведениями национальных меньшинств, высшими учебными заведениями, такими как Латвийский Университет, Латвийская Академия художеств, Латвийская консерватория, а также Государственный исторический музей, Государственный Музей искусств, институт Английского языка, Латвийский Национальный театр, Латвийская Национальная опера, дирекция памятников и Латвийский Государственный архив.

Большое значение Ю. Аушкапс уделял основе системы образования – бесплатному основному образованию, потому как считал меньший уровень образования не допустимым. Важное значение Ю. Аушкапс отводил профшколам, в которых можно получить образование пригодное для работы на производстве и в сельском хозяйстве. Он подчеркивал, что задача гимназии подготовить молодежь к обучению в высших учебных заведениях, а профшкола дает возможность подготовиться к практической жизни.

Под руководством министра образования Ю. Аушкапса была основана Елгавская сельскохозяйственная академия, которая начала работу 1 июля 1939 года. Профессор Ю. Аушкапс участвовал в разработке конституции для академии, которую кабинет Министров принял 20 декабря 1938 года, а также обратился с речью к совету Елгавской сельскохозяйственной академии на ее первом заседании 3 июля 1939 года.

15 ноября 1938 года был принят закон о «Государственных займах для обеспечения нормального хода обучения в государственных высших учебных заведениях». Это давало возможность студентам сосредоточиться на обучении, освободив их от необходимости дополнительно работать, тем самым способствуя обучению небогатой молодежи. Закон предусматривал выдачу кредитов студентам на обучение и проживание из специального учебного фонда, которым управлял Латвийский Кредитный банк.

Профессор Ю. Аушкапс также работал над организацией и основанием Латвийской камеры профессий и принимал участие в ее деятельности. 5 мая 1938 года был принят закон о Латвийской камере профессий. Камера профессий объединяла представителей соответствующих отраслей и представляла их интересы. В задачи камеры входили популяризация достижений народного хозяйства и культуры, издательство технической и педагогической литературы, присуждение премий и наград за достижения в области науки, техники и строительства, поддержка инновационных идей. 26 января 1939 года в Большом зале ЛУ состоялось торжественное

мероприятие, посвященное открытию Латвийской камеры профессий, на котором Ю. Аушкапс выступил с речью.

По заданию президента страны Карлиса Улманиса профессор Ю. Аушкапс возглавлял также конкурс проектов строительства площади Победы.

В 1939 году в кабинете Министров прозвучали первые предложения о создании Латвийской академии Наук, объединив в ней отдельные исследовательские учреждения и выдающихся Латвийских ученых. В начале создания Латвийской академии Наук как первого исследовательского учреждения, в нее мог быть включен основанный 14 января 1936 года институт Латвийской истории, а также основанный в феврале 1939 года Институт исследований богатств Земли, созданный одноименным комитетом. Тем не менее, до 1940 года идею о создании академии Наук реализовать так и не удалось.

Профессор Ю. Аушкапс был активным общественным работником, взгляды которого создавали национальное самосознание во время первой независимости Латвии. Будучи министром образования Латвии, профессор Ю. Аушкапс участвовал и произносил речи на многих общественных мероприятиях – открытиях школ, мероприятиях освящения флага и юбилеях, открытиях памятников и памятных мест, посвященных историческим событиям. Его доклады, рефераты, речи, лекции и статьи получили большую популярность. Профессор Ю. Аушкапс свои речи и статьи обобщил в книге «Науке и Отечеству», изданной в 1938 году. Книга оказала влияние и формировала национальное и патриотическое самосознание в Латвии и считается одним из выдающихся свидетельств своего времени, которые ясно характеризуют преобладающие независимые идейные и политические взгляды в Латвийском обществе в последний период ее существования. Взгляды профессора Ю. Аушкапса формировали идеологию Латвийской культуры и государства. Большое значение Ю. Аушкапс придавал слову написанному и произнесенному в популярно-научных очерках, включенных в книгу, вопросам образования, культуры, естествознания и техники, которые решаются в речах и статьях с философским уклоном, подчеркнутое единение народа и значение патриотического воспитания молодежи. Публицистику Ю. Аушкапса пронизывает любовь к Латвийской земле и народу, национальное самосознание, гордость и патриотизм. Выборка работ Ю. Аушкапса «Науке и Отечеству» считается ценным изданием в латышской этике и философии культуры, оно наравне со статьями К. Улманиса, Э. Вирзы и др. авторов выражало идею 15 мая о латышской Латвии.

12 мая 1937 года на уровне закона была учреждена государственная премия Награда Родины, которая присуждалась за выдающиеся достижения в области народной и государственной деятельности. Профессору Ю. Аушкапсу было доверено назвать имена лауреатов на торжественной церемонии вручения Наград Родины, которая проходила ежегодно 15 мая в Национальном театре.

Президент К. Улманис доверял и по достоинству ценил министра образования профессора Ю. Аушкапса. В поздравлении президента К. Улманиса, посвященному 55-му юбилею профессора Ю. Аушкапса в 1939 году, сказано: «В Ваш 55-й юбилей шлю Вам сердечный привет и наилучшие пожелания, которые сопровождают мое глубочайшее признание Ваших усилий как учителя и администратора университета, а также в работе по образованию народа и воспитанию латвийской молодежи. В уверенности, что Ваше латышское рвение и настойчивость, которые вели Вас к достижениям в науке и жизни, будут заставлять пылать сердца нашей молодежи в единой работе над ярким и великим будущим Латвии, прошу Вас, высокоуважаемый господин министр, примите свидетельство моего искреннего уважения к Вам. Желая Вам также блестящих успехов и высоких достижений на государственной службе, о светлом свидетельстве которой и крепким килем для будущих успехов дает Ваш первый год, проведенный в кресле министра образования» (Ежемесячник Министерства образования, № 5/6 (1939), стр. 683).

Наряду с академической, научной и общественной деятельностью профессор Ю. Аушкапс участвовал также и в работе нескольких научных и общественных организаций в Латвии и за границей. С 1932 года он был членом Научного комитета Рижского Латышского общества, с 1922 года был секретарем Латвийского общества Химии, с 1927 до 1928 года был заместителем председателя общества, с 1933 до 1934 года он был председателем общества.

Профессор Ю. Аушкапс был членом Французского общества химиков и союза химиков Международной кожевенной промышленности. В 1927 году он стал членом научно-технической комиссии Римского Международного сельскохозяйственного института.

Ю. Аушкапс работал также в Латвийском обществе Биологии и в группе преподавателей Высших учебных заведений Латвийского общества учителей, был председателем совета и технической комиссии а/о «Топливо». С 1922 года выполнял обязанности члена комиссии Министерства финансов по регулированию цен на спички, был почетным членом студенческого общества ЛУ «Власть песен», студенческого общества факультета Химии ЛУ, Рижского зоопарка и общества сельского хозяйства Цесисской волости.

Завклад в научную и общественную деятельность профессор Ю. Аушкапс был награжден рядом наград. В 1934 году профессору Ю. Аушкапсу был присужден Орден Трех звезд 3-й степени, в 1938 году Орден Трех звезд 2-й степени, в этом же году он получил Крест за заслуги 1-й степени. Ю. Аушкапс также награжден и иностранными наградами – орденом шведской Северной Звезды 1-й степени, Литовским орденом Гедимина 2-й степени, Финским Орденом Белой розы 2-й степени, государственной наградой Ватикана – орденом Св.Сильвестра 2-й степени, французским орденом почета *Palmes Academiques* и почетной наградой Французской академии *Officier d'Academie*.

Профессор Ю. Аушкапс предпочитал проводить свое свободное время в деревне. Лето профессор Ю. Аушкапс проводил в отцовском доме «Кесас» в Цесисском районе, недалеко от Байжжаланской волостной школы. В начале 30-ых годов он продал дом «Кесас» и купил собственность «Вали», недалеко от Цесиса. Там Ю. Аушкапс вместе с семьей отдыхал от работы в городе, занимался садом. В его загородном доме часто гостили преподаватели ЛУ, работники министерства образования, иностранные гости. В «Вали» любезно были приняты коллеги Ю. Аушкапса по Латвийскому Университету – математик Эдгар Лейниекс, историк Арнольд Спекке, теолог Вольдемар Магонис, химики Альфред Петрикалнс и Август Кешанс, фармацевт Эдуард Зариньш и архитектор Паул Кундзиньш. Летом 1935 года ректора в доме «Вали» посетили представители союза Латвийских корпораций конвента президиумов, которые подарили любимому ректору серебряный кубок с гербами всех корпораций.

21 июня 1940 года, в начале советской оккупации министр образования Ю. Аушкапс вместе с остальным правительством Улманиса подал в отставку. После демиссии Ю. Аушкапс подал прошение о возможности работать на полную ставку профессором химического факультета ЛУ ректору ЛУ М. Приманису, которое тот принял. В октябре 1940 года вновь назначенный ректор ЛУ Я. Пашкевич освободил Ю. Аушкапса от исполнения обязанностей профессора как «носителя проявлений старой угнетающей власти». Профессору Ю. Аушкапсу был назначен частичный домашний арест, он не мог покинуть квартиру без сопровождения сотрудника милиции. В конце 1940 года по распоряжению уполномоченных учреждений он должен был покинуть пределы Риги. Вместе с женой Верой он поселился в своем загородном доме «Вали». Ю. Аушкапсу не удалось устроиться на работу и он был вынужден жить на свои сбережения.

8 июня 1941 года НКВД Цесисского уезда выдал приказ об аресте Ю. Аушкапса, но не успел его выполнить. 14 июня 1941 года Ю. Аушкапс вместе с женой Верой были депортированы. Вера Аушкап была сослана на поселение в Красноярский край, в 1956 году она вернулась из ссылки и поселилась в Цесисе, в доме мужа дочери Надежды скульптора Карлиса Янсонса «Силькес». Вера Аушкап умерла в 1960 году.

Профессор Ю. Аушкапс был сослан на поселение в рабочий лагерь Северо-Уральского ГУЛАГа в поселок Сосьва. 17 ноября 1941 года там было возобновлено начатое в Цесисе криминальное дело против Ю. Аушкапса. В лагере его допрашивали и 21 декабря арестовали. После множества допросов 13 февраля 1942 года профессора перевели в Свердловскую тюрьму (в прошлом Екатеринбургскую), в которой он уже отбывал срок во время Гражданской войны в 1920 году.

Профессор Ю. Аушкапс был обвинен в участии в комитете по спасению эстонцев и латышей. В организации комитета были обвинены

38 человек – представители эстонской и латышской интеллигенции. Целью комитета спасения было устроить вооруженное восстание в лагере, обезоружить охрану, освободить заключенных, захватить продовольственный и оружейный склады. В обвинении против Ю. Аушкапса было указано, что он являлся одним из главных руководителей организации контрреволюционного восстания и организаторов вооруженного мятежа, систематически проводил среди заключенных фашистскую, клеветническую, контрреволюционную агитацию в духе поражения, восхваляя фашистский строй и армию. Ю. Аушкапс в своих показаниях категорически отрицал планирование вооруженного восстания, его позиция по отношению к созданию специального комитета была также отрицательной. Ему ничего не было известно о создании такого комитета, а также об антисоветской деятельности. Тем не менее, Ю. Аушкапс 15 июля 1942 года был признан виновным и управление НКВД Свердловской области на особом заседании решило приговорить Ю. Аушкапса к смертной казни за участие в организации антисоветского восстания и предательстве Родины. 3 августа 1942 года приговор был приведен в исполнение.

Долгие годы в советской Латвии имя профессора Ю. Аушкапса замалчивалось, упоминания его научных достижений и заслуг в развитии химической науки были под запретом.

В 1974 году латышские эмигранты в рамках Латвийского Национального фонда в Стокгольме основали мемориальный фонд им. профессора Ю. Аушкапса, целью которого было способствование развитию национальной культуры и образования. При содействии фонда была издана книга Ю. Аушкапса «Науке и Отечеству» 3-е издание вышедшее в 1993 году в Латвии.

В Латвии первое мероприятие, посвященное памяти Ю. Аушкапса, состоялось только во времена народного пробуждения – Атмоды. Мероприятие прошло 21 ноября 1989 года в Риге, на химическом факультете Политехнического института, в котором также приняли участие дочь Ю. Аушкапса Надежда Янсоне и внук, скульптор Андрей Янсонс. На мероприятии с рефератом выступил академик Я. Страдыньш. Профессора Ю. Аушкапса как преподавателя и ректора вспоминали его студенты.

Жизнь и деятельность Юлиа Аушкапса была посвящена отечеству, свободе и науке. В основе жизни и работы Ю. Аушкапса лежал девиз, который он произнес в 1938 году, на праздновании 25-го юбилея своей научной деятельности словами: «Я верю, что латыш способен на большие достижения и в этой вере я произнес множество громких слов. Я этого не боюсь и не стесняюсь, но хочу следовать этим идеалам. Если вы испытываете приязнь к такому мужу, то я ощущаю силу осуществить все задуманное. Если бы мне было позволено сегодня чего-то пожелать, то я пожелал бы, чтобы моя вера в Латвию, латышскую науку и латышскую молодежь не погасла. Я хочу идти по этому пути и на этом пути в своей вере сгореть». (Свободная Земля, 19 августа 1938 год).

Profesora Jūlija Auškāpa darbi

BALINĀŠANA UN KRĀSOŠANA LATVJU DAIŅĀS.

Doc. J. Auškāps.

Lai gan māksla izgatavot apģērbus no šķiedrvielām prasa jau diezgan augstu kultūras līmeni, tomēr liecības par šo mākslu atrodamas visvecākos kultūras pieminekļos: mietu būvēs un Ēģiptes piramidās ir atrasti vērtīgi līnu audumi; Ķīnā jau 2698. g. pr. Kr. prata izgatavot audumus no zida, kas attīts no kokoniem.

Vēl vecāka, kā apģērbu izgatavošanas māksla, ir krāsošanas māksla. Jau pirmatnējā cilvēkā noteikti izpaužas aistētiskās tieksmes. Akmeņa laikmetā izgatavoja krāsainus māla traukus un Dienvidfrancijā un Pireneju alu mītnēs novērojami glezniecības sākumi. Pirmatnējais cilvēks, redzēdams sev apkārt dabā bezgalīgu krāsu bagātību, mēģina arī savu ārieni izdaiļot, nokrāsojot spilgtākās krāsās savu miesu, ko vēl tagad dara mežoņu tautas siltās zemēs, kur var iztikt bez apģērba.

Bet arī apģērbu krāsošanas māksla ir ļoti veca. Katrā ziņā ķīnieši to ir pratuši agrāk kā 2000 g. pr. Kr. Ēģiptes piramidās ir atrastas ar safloru krāsotas lentas, kas izgatavotas ap 2500 g. pr. Kr. un ar indigo krāsoti audumi no 1580. g. pr. Kr.

Šķiedrvielu apstrādāšana attīstās pakāpeniski, no mājrupniecības tā pārveidojas amatniecībā un tad lielrupniecībā, kas pasaules saimniecībā ieņem vienu no svarīgākām vietām, ko spilgti illūstrē kaut tas apstāklis, ka pārstrādājamo tekstilrupniecības izejvielu vērtība pārsniedz iegūstamās akmeņogles kopvērtību. Tas viegli saprotams: cilvēka eksistences uzturēšanā apģērbs spēlē pēc uztura visusvarīgāko lomu.

Tāpat pakāpeniski attīstās krāsošanas māksla, tikai ar to starpību, ka līdz 19. g. s. vidum lieto krāsošanai tikai dabīgās augu un dzīvnieku krāsvielas un tad sākot ar 1856. g. nodibinās mākslīgo krāsvielu ražošana, kas īsā laikā strauji attīstās un jau 19. g. s. beigās izveidojas par visupilnīgāko ķīmiskās rūpniecības no-

zari, var teikt, ķīmiskās rūpniecības vaiņagu. Tautas dziesmās var tā tad būt runa tikai par dabīgām krāsvielām.

Kas attiecas uz šķiedrvielām, tad dabīgo pazīstamo šķiedrvielu skaits sasniedz tūkstoti, bet apģērba izgatavošanai no tām lieto nedaudzas. Tās var iedalīt augu un dzīvnieku valsts šķiedrās. No pirmām visusvarīgākās ir lini, kaņepāji, kokvilna, nātres un džuta. Dzīvnieku šķiedras ir zīds un vilna. Ar pēdējo parasti saprot aitaš vilnu, lai gan arī dažas citas dzīvnieku spalvas, kā kazu un kamieļu spalvas lieto apģērba izgatavošanai.

No augu šķiedrām tautas dziesmās minēti pirmā vietā lini, par kuņiem ir runa daudzās daiņās *). Linus lieto kā sukātus linus un pakulas: «Smalki savus linus vērpu, smalki savas pakuliņas (B. 7030.). Augsti vērtē sīkstus (B. 7056. v. 1., 7106., 7532., 7591., 7785., 7849.), baltus (B. 6923., 7056.), smalkus (B. 7056. v. 2.) linus. Pareizi novērtētās visas linu īpašības, kas ir arī tagad linu šķirošanas pamatā. Sliktus linus grūti savērt (B. 6996.). Pakulas ir daudz mazvērtīgāks materiāls. Pakulās tinas, kam nav sagšu un palagu (B. 16362. v. 1.). Žēlojas par tautu meitu, kas atvedusi «pillu pūru pakuliņu» (B. 16736.). Pakulas piemin ar nīcīnāšanu (B. 16872., 16902., 17146., 17477. v. 1.). Pakulas grūti vērt «Vilniņa miļā mikstais darbiņš; pakula ragana pirkstiņu graužēja» (B. 7114).

No augu šķiedrām lietoti audumu izgatavošanai arī kaņepāji: «Gan darba, gan darba ozola vālei: iedeva māršiņa kaņepāju kreklu» (B. 25373. v. 1.). «Danco, danco, kunga meita, kaņepāju kreklīnā». (B. 31426.). Minēti arī kaņepāji ironiskā nozīmē: «Spīdēt spīd, vizēt viz tās meitiņas vaiņadziņš. Kā tam bija nespīdēt, no kaņepu kauliņiem». (B. 24263.).

Minētas tautas dziesmās arī nātres. Nātres ir savā laikā tiesām noderejušas kā izejviela šķiedrvielu iegūšanai, kā senāk Viduseiropā, kur starp citu pēdējā pasaules kara laikā bij atkal mēģinājumi attīstīt šķiedrvielu iegūšanu no nātrēm plašākos apmēros, tā arī Austrumāzijā plaši kultivē šķiedrvielu iegūšanai tā saucamo Ķīnas nātri — ramiņu. No šiem augiem iegūtā šķiedra ir miksta, spīdoši balta. Nav domājams, ka mūsu daiņās minētās «nātru zeķes» (B. 7231.), «nātru cimdi» (B. 7312.), «nātru paladziņš» (B. 12546.), «nātru galda drāna» (B. 14675.), «nātru sagša» (B. 15410.) būtu nopietni ņemami, jo šie visur nātru «izstrādājumi» domāti kā tādi, kuņiem piemīt vēl neapstrādātas nātres dzeļošās

*) Sk. L. T. D. nodaļas par linu apstrādāšanu.

īpašības, kā pretstats mikstai šķiedrai. Tāpat ar ironiju blakus nātrēm minēti «dadžu cimdi», «dadžu paladziņš», «ērķšķu sagša». Ironiskā nozīmē minēti arī «niedru kaulu pirkstainieki». (B. 12651. v. 1.).

Kā pretstats vērtīgai šķiedrai beidzot vēl minēti liepu lūki: «Sikstu linu, bāleniņ, pa sauļām, griezieniem! Ne no lūku nodarām es pūriņu piedariju» (B. 7841.). «Pieci brāļi, viena māsa, lūku josta vēderā; veraties, visi pieci, vai tā skaisti piederēja» (B. 17010. v. 2). «Piecu brāļu māsa biju, lūku pinu matiņos; tā bij mana zīda bante par bāliņa klausījumu» (B. 16920.).

No dzīvnieku šķiedrām minēti kā vilna, tā zīds. Pēdējais, kā greznuma un rotaš lieta. Tas bij kā ievests materiāls grūti pieejams. Daudzās dziesmās zīds, bez šaubām, minēts ne kā reāls, bet kā fantazijā iedomāts priekšmets. — Vilna ir pašu ražojums. Aita, kas šo vilnu dod, ir miļš mājas kostonis. «Aitiņ, mana magonīte, līdzī pūru pielocīt; baltu, melnu pūriņā, pelēkaju mugurā» (B. 7552.). Sevišķi iecienīta ir balta vilna: «Mauc, brālīti, baltus cimtus, ved māsiņu dancināt, lai māšai baltas avis, visu mūžu dzīvojot» (B. 24155.). «Augat man, labi lini, augat, baltas avitiņas, lai es varu puškoties līdz bajāra meitiņām» (B. 5579.). Bet audzētas tiek arī pelēkas un melnas aitas: «Dod, Dieviņi, miļā Māra, man trejādas avitiņas! Melnu, baltu pūrā liku, pelēko mugurā» (B. 29079.). «Kad man būtu div aitiņas, viena balta, otra melna, es adītu raibus cimtus, kādus pate gribēdama» (B. 7228.). Vilnu iegūst aitas cērpot: «Steigusēs tautu meita uz to manu bāleniņu: pusaitiņas nocirpusi, palaidusi tīrumā» (B. 22005.). Vilnas drēbes augstāk vērtējamās kā nātnas: «Pursa, pursa tautu meita ar pakulu lindraciņu; mans brālītis kā kundziņis, ar villaiņu biksītēm» (B. 21524.). Vilnas vērpsana ir patīkams darbs, rokas paliek mikstas (B. 7111., 7115.—18.).

Dabas dotas šķiedrvielas nekad nav pilnīgi tīras. Tās satur dažādus piemaisījumus, kas jāattīra, lai šķiedra būtu lietojama. Tīrīšanu sasniedz ar mazgāšanu un balināšanu. Visgrūtāk tīrīt augu šķiedru, it sevišķi linus. Jāatšķir dabīgā linu līme (pektīnvielas) un dabīgās linu krāsvielas, kas šķiedru dara pelēku, zaļganu, jeb dzeltānu. Blakus vielas atdalāmas mehāniskā ceļā. Modernā tehnika lieto šim nolūkam mašīnas un dažādus ķīmiskus līdzekļus. Primitīvai apstrādāšanai noderēja dabīgi ūdens rezervuāri — ezeri, upes, strauti: «Uz ezera laba dzīve laiskajām meitiņām: pašas guļ dienas vidū, vilnīts kreklus balināja» (B. 7536.). «Kas kait upes meitiņām, baltu kreklu nevelēt, pašas guļ diendusiņu, vilnīts kreklus balināja» (B. 2536., v. 2.). «Ai,

Gaujiņa, Gaujas māte, nelaid pāri dzeltenīšu. Kas tavos licišos audekļņus balinās? (B. 7500.). Dabīgi ūdens rezervuāri minēti daudzās dziesmās (B. 7506., 7509., 7517., 7518., 7527., 7531., 7532., 7535., 7538., 7539.). Laba ūdens trūkums rada mazgāšanai lielas grūtības: «Velē balši, tautu meita, tev upīte lejiņā; kā es balši izvelēju dūnaiņā purviņā.» (B. 7540.). Kā mākslīgi rezervuāri noder koka trauki, baļļa (B. 20209. v. 2.), sile (B. 22597., 23524.).

Silē mazgā veļu.

Velētāja.

Kā mēchaniskie tīršanas daikti noder velēkne jeb velētava, beņķis un vāle (B. 7516., 7514., 7502., 17546.). Šie paši līdzekļi ir noderējuši kā šķiedras attīrīšanai no dabīgiem piemaisījumiem, tā arī jau gatavu izstrādājumu tīrīšanai. Gluži dibināti tautas tīrības mīlestību tur par tautas kultūras limeņa rādītāju. Tautas dziesmas neapšaubāmi liecina par latviešu lielo tīrības mīlestību. Velēšana un balināšana (bieži vienā un tajā pašā nozīmē) tiek minētas lielā skaitā dziesmu un variantu. Rūpīgu mazgāšanu un velēšanu piekrodina daudzas dziesmas. «Velē balti, tautu meita, tad dabūsi bāleliņu; ja tu balti nevelēsi, tad dabūsi atraitnīti». (B. 7537.). «Velē, māsa, ko velē, velē baltu brāļa kreklu; būs mātai liels godiņš, sēd tas galda galiņā» (B. 7542.). Slinkas velētājas nosodāmas (B. 25207., 25232., 26007.).

Kā ķīmiskie tīršanas līdzekļi noder sārms un ziepes. Principā, modernā tehnika lieto tos pašus līdzekļus. Sārms senāk bij pieejams tikai pelņu sārma veidā. Galvenā alkaliskā sastāvdaļa še ir potaša. Tagad teknikā lieto sodu, jeb natrija hidroksidu (ziepju zāles, ziepakmeni). Sārms minēts vairākās dziesmās. «Ai, vīriņ, ai, vīriņ, kur liksim bagātību? Viens krekliņš

mugurā, otris sārnu silītē» (B. 27080). Ziepes pērķ: «Dievēri, dievēri naudiņu mest: Es tavu krekliņu ziepēs velēju, ziepišu mārciņa pimberi maksāja, ozola vālite pusdaldera» (B. 26665.). Tās ir savā ziņā bagātiem un izsmalcinātiem ļaudīm pieejamas: «Es nevienu baltu zeķu, bez ziepēm nemazgāju, man bij tāds vīra tēvs, baltu zeķu valkātājs». (B. 2536.).

Īpatnējo balināšanu, t. i. šķiedrvielu dabīgo krāsvielu iznīcināšanu modernā teknikā sasniedz, ar retiem izņēmumiem, ķīmiskā ceļā, apstrādājot šķiedru ar oksidējošām jeb reducējošām vielām. Bet linu balināšanai arī tagad vēl lieto balināšanu saulē, izklājot dziņas jeb audumus zālē. Šis gaisa un saules balināšanas veids senāk bij vienīgais un tautas dziesmās arī par to tik ir runa. Kā jau minēts, par balināšanu bieži nosaukta vienkārša mazgāšana. Bet vairākās dziesmās ir uzsvērtā saules balināšanas ietekme. «Saulītē balināju savu linu paladziņu; dod, Dieviņ, tā balēt man' auguma pēlējam» (B. 887¹). «Es šķitu sētplaci apsniugušu: tā tautu meitiņa villaines klāsta» (B. 7427.). Šādā ceļā audeklu izbalināt nav viegli un ļoti balti audekli izsauc apbrīnošanu: «Sak' tiešām, tautu meita, kur tev tādi lini auga? Spīd tie tavi gabaliņi sudrabiņa baltumā» (B. 25228.). Saprotams, pelēku vilnu ar mazgāšanu nevar baltu izbalināt. Par šādu mēģinājumu zobojas: «Visu dienu tautu meita pie upītes velējās, šķita baltu izvelēt pelēko villainīti» (B. 7547.).

Ja mazgāšanā, velēšanā, balināšanā izpaužas prasība pēc tīrības, tad krāsošana kalpo jau pilnā mērā aistētisko prasību apmierināšanai. Jādomā, ka prasību pēc dažādas krāsas apgērbiem varēja sākumā apmierināt tikai izgatavojot audumus no dažādas no dabas krāsainas šķiedras, piem., baltas un melnas vilnas (B. 29079.). Varbūt arī uz tiem laikiem, kad vēl vispār neprata krāsot, attiecināma sevišķi baltas krāsas lielā cieņa (B. 7505., 5585., 5741., 5747., 5579.). Pelēku un melnu vilnu izlieto vīriešu vadmalām un vecāku sieviešu drēbēm (B. 10510., 12220., 13518., 17032., 5648.) *).

Bet tieksme izrotāt apģērbus dažādām krāsām ir tik stipra visām tautām, ka krāsošanas mākslai attīstoties, parādās arī visdažādākās krāsas izstrādājumi. «Es izšuvu villainīti deviņiem dzīpariem» (B. 7425.). «Pļaviņā ganīdama, villainīti norakstīju. Kādi ziedi pļaviņā, tād' manā villainē» (B. 7444.). Bieži dažas krāsas tur par sevišķi tautā iecienītām. Ja šādas krāsas stipri izpla-

*) Sk. P. Šmits, Filologu biedr. raksti III.; 7—35.

tītas tajā laikā, kad šai tautai pieejams aprobežots krāsu skaits, tad nevar apgalvot, ka šīs krāsas būtu tautas gaumei īpatnējas. Par tādām varētu tikai tās turēt, kas sevišķi stipri iecienītas, kad visas krāsas pieejamas.

Tautas dziesmas min bez baltās, pelēkās un melnās, rūdu, brūnu, sarkanu, zīlu, zaļu, mēļu krāsu. Ja nu vēl ievēro, ka šie apzīmējumi katrs aptveļ lielu skaitu nokrāsu (nianšu), tad varam teikt, ka tautā ir lietotas visdažādākās krāsas.

Krāsošanas metodes, par kuņām var būt runa tautas dziesmās, kā jau minēts, aprobežojas tikai ar dabīgām augu krāsvielām, pie kam no pēdējām visupirms apskatāmas tās, ko dod šejienes flora. Jāsaka, ka ziemeļu zemes daba ir apveltījusi ar samērā nelielu skaitu krāsu augu, un starp tiem gandrīz nav augu, kas dod spilgtas krāsas, kas sasniedzamas ar daudz tropisko augu krāsvielām. Un ne tik daudz gaumes īpatnībās, kā šajā apstākļi, meklējams pie ziemeļniekiem izplatīto blāvo toņu cēlonis.

Augu krāsvielas pieder dažādām ķīmiskām krāsvielu grupām. Tehniskās klasifikācijas ziņā, t. i. atkarībā no lietošanas metodēm, tās pa lielākai daļai pieder tā saucamām kodināmām krāsvielām. Izņēmums ir mēļu krāsviela indigo, kas pieder kublu krāsvielām. Kodināmo krāsvielu īpatnība ir tā, ka viņas pašas vien nedod ar šķiedru paliekamu krāsojumu, tāds rodas tikai dažu palīgu vielu, tā saucamo kodinātāju klātbūtnē. Pēdējie ir alumīnijs, chroma, vara, dzelzs, alvas sāļi. No šiem savienojumiem vieglāk pieejamas bij dzelzs sāļi, kamēr citi bij jāieved no citurienes. Bez šiem kodinātājiem krāsošanai vēl vajadzīgas sārmainas vielas un skābes. Alkalijas bij samērā viegli dabūjamas pelnu veidā, kamēr skābes varēja dabūt saraudzējot dažas organiskas vielas, kā stērķeles jeb cukurus saturošas vielas, pienu u. c.

Viens no svarīgākiem krāsošanas līdzekļiem ir mēles (Isatis tinctoria), kas minētas daudzās dziesmās. «Mēļu adu, mēļu rakstu, mēļu liku pūriņā. Kas kait man nemēlot, man māmiņa mēlotāja. Man māmiņa iestājusi pašā mēļu dārziņā» (B. 7181.). Mēles pie mums neaug brīvā dabā, bet tikušas kultivētas dārzos, kā redzams no citētās dziesmas un arī citām: «Rasa, rasa, migla, migla, tā man žēli padarīja, tā noēda mēļu dārzu, nava skaistu dziņariņu» (B. 7137.). «Aitiņ, mana sīksprodzīte, nelec mēļu dārziņā» (B. 29068., v. 1.). «Dievs atjāja vakarā kur es Dieva zirgu likšu? Siešu ķēžu pavadā, vedīs' mēļu dārziņā» (B. 32911.,

v. 2).*) Šis augs pazīstams arī ar zilkaula nosaukumu. Tas satur ļoti sen pazīstamo zilu krāsvielu indigo, kas daudz lielākā daudzumā atrodama tropiskā augā «Indigofera tinctoria». Tagad šo krāsvielu iegūst ķīmiskās sintēzes ceļā no akmeņogļu darvas. Augos indigo atrodas savienojuma glikosīda veidā. Brīvā veidā indigo ir zilās krāsas pulveris, kas ūdenī nešķīst. Lai to varētu saistīt ar šķiedru, indigo ir jāpārvērš ūdenī šķīstošā

Mēles.

savienojumā. To sasniedz apstrādājot indigo ar reducējošām vielām sārmainā vidē. Reducēt var neorganiskām vielām, kā dzelzs vitriolu, cinku un kaļķiem, nātrija hidrosulfītu u. c., ko lieto jaunākā laikā. Senāk, un nelielos apmēros, visvairāk austrumos, arī tagad, indigo reducēšanu sasniedz ar rūgšanas procesiem, saurdzējot dažas organiskās vielas, piem. rudzu miltus, kviešu sēnālas, cukuru saturošus augļus, sirupu u. c. Krāsvielas sagatavošana un krāsošana parasti notika koka kublos, tāpēc arī indigo un citas viņam līdzīgās vielas sauc par kublu krās-

*) Latvju Taut. Dainas I., 104., 189.

vielām. Starp citu, vidus laikos Viduseiropā daudz lietoja urīna kublus, reducējot indigo rūgstošā urīnā. Šādi kubli, bez šaubām, ir lietoji arī pie mums, jo vēl tagad daudzās vietās uz laukiem pazīst šādu krāsošanas paņēmieni. Uz to ir arī diezgan noteikts aizrādījums pāra nerātnās dziesmās: «Kur ellē Jānīšam tādas zilās biksas nāca? Tur mizušas meitu mātes, kamēr zilās dabūjušas» (B. 34909.). Cita dziesma aizrāda uz to, ka urīns sakrāts silē: «Dzina mani Jānītis ap istabiņu; dzidams iekrita mīzalu silē» (B. 34574.). Šādai uzkrāšanai bij, saprotams, nozīme tikai tad, ja bij paredzēta urīna izlietošana.

Sārmainā vidē reducētais indigo dod dzeltānas krāsas ūdenī šķīstošu savienojumu. Ar to piesūcina krāsojamo šķiedru iemērcot kublā. Krāsot var kā vilnu, vaļējas šķiedras, dziju jeb audumu veidā, tā arī līnu dzijas un audeklus. Ar reducēto indigo piesūcinātā šķiedra ir dzeltāna, bet tiklīdz to izvelk no sulas, tā gaisā ātri paliek zila, jo reducēšanas produkts atkal ar gaisa skābekli oksidējas zilajā indigo. Ja grib dabūt tumšu krāsojumu, tad mērc kublā vairāk reizes, laiku no laika izvelkot laukā, lai dotu uzsūktai krāsvielai iespēju oksidēties. Šo krāsošanas procesu ar zinātniskās literatūras noteiktību attēlo dziesma: «Dzīpurnīca, dzīpurnīca mana veca krusta māte; izvilkusi pakratīja, atkal grūda podiņā» (B. 7124.). Saprotams, ka šāds krāsošanas veids prasīja jau diezgan lielas zināšanas krāsošanas mākslā un pie tā nevarēja ķerties kuņš katrs. Mēs tad arī atrodam tautas dziesmās atkal noteiktus aizrādījumus, ka ar mēļošanu ir nodarbojušās speciālistes mēļotājas un tautu meita uzsvē savas priekšrocības, ka viņas māmiņa mēļotāja, kā jau minētā dziesmā (B. 7181.), tā arī piem. dziesmā «Mēļu vilku, mēļu sedzu, man māmiņa mēļotāja. Kur sēdēju, kur stāvēju, tur nobīra mēļu ziedi» (B. 5685.). Krāsošanu ar indigo saturošiem krāsu augiem latvieši ir pratuši, kā redzams, ļoti sen. Uz to aizrāda kā jau citētā dziesma (B. 32911.), kur ir runa par Dievu, kas atjāj un kā zirgu ievieto mēļu dārziņā; tā arī tas apstāklis, ka netikai dažādos audumos un pinumos, kam jau vairāku paaudžu mūžs, bet arī izrakumos atrastās senlietās, piem. Annas muižas villainē esmu mikrosublīmācijas ceļā un ar spektroskopa palīdzību neapšaubāmi konstatējis indigo.

Jaunākā laikā krāsošanai lietoja arī ievesto indigo.

Ja nu par mēļošanu un viņas tehniku mēs daiņās atrodam ļoti noteiktus datus, tad to nevar teikt par citām krāsošanas metodēm. No visa dziesmās minētā diezgan lielā augu skaita kā

krāsu augi ir vēl atzīmēti madaras (madariņas, mandariņas) jeb maranas (maraniņas, marenes, marenītes) — Galium (sk. L. T. D. 1., 79., 188.), dzeltas (dzeltas, staipekļi) — Lycopodium clavatum (sk. L. T. D. 80., 186.) un sarkanes (sarkanītes) — Origanum vulgare (L. T. D. 1., 80., 191.). Sevišķi bieži minētas madaras jeb māranes, no kuŗu nosaukuma ir pat atvasināts darbības vārds «madarot» jeb «madarāt» un ir runa par «marantu dārziņu» (B. 448.), «madarotu kumeliņu», «madarotu vaiņadziņu» (B. 23741.), «maranota rauduvīte» (B. 28549.), «maranots kumeļš» (B. 29926.) u. c., kas dod iemeslu domāt, ka madarot var nozīmēt dažos gadījumos vispār krāsošanu, uz ko aizrāda Zilais un M. Skrūzītis*). Madaras, citādi Jāņu zāles—Galium verum, lasītas «āra pļavās» (B. 7127.), mežmalās (B. 22355.), grāvjos (B. 25540.). Runāts tiek par madariņu «knābšanu» (B. 7127., 7126., v., 1., 7131., 1., 7133.) ar «kapļiem»: «Ai, sikās madariņas, bēdziet kārklū krūmiņā, liela pulka meitu nāca, visām kapļi mugurā» (B. 7123.), tā tad vajadzējis maranas savākt ar saknēm. Maranas lasītas svētā ritā: «Kam gulēji svētu ritu, ka negāji maranās?» (B. 25389.). Nepatikami bijis tās lasīt miglainā laikā: «Kam sūtiņi madarās miglainā rītiņā?» (B. 7128.). Pretrunīgi ir tautu dziesmu aizrādījumi uz gada laiku, kad madaras visnoderīgākās. No vienas puses tiek aizrādīts uz agru pavasari: «Eita, meitas, madarās, nu zied elkšņa pupuriņi, gan jūs pašas redzēsiet, jums būs skaisti dzīpariņi» (B. 7126.), no otras puses māranas lasa rudenī: «Es sūtiņu miežu pļautu, jūs teičiņus māranās; miezišam vārpa lūza, kas nelieša māranai.» (B. 7122.). Pēdējais teikums it kā norāda, ka vispār ir vienalga, kādā laikā māranas savāc. Vēl citā vietā ir runa par madarās braukšanu ziemā: «Meitas brauca marenēs, lācīt' jūdzu kamanās. Ej', lācīt, dipu dapu, ar marenu vezumiņu» (B. 7129.). Ja madaras saprot plašākā nozīmē, t. i., vispār kā krāsojamos materiālus, tad būtu jādomā, ka še ir runa par dažādām lietām. Bet tādām spriedumam nav noitektāku aizrādījumu.

Madaru krāsojumi bijuši sarkanas krāsas: «Knāb, māsiņa, madariņas, āra pļavu ganīdama; nepieder melni raksti bez sarkana dzīpariņa» (B. 7127.). Aizrādījumi par krāsošanas tehniku ir ļoti nepilnīgi. Krāsošana ne katru reizi ir izdevusies. Ja madaras lasot sastop lāci, tad madaras «nekožas»: «Tev, lācīti, melnas kājas, netup ceļa maliņai, iet meitiņas madarās, tām dzīpuri nekodās» (B. 7140.). Tieši uz krāsošanas procesu attiecas vēl

*) Sk. P. Šmits. Filol. biedr. raksti III., 20.

dziesma (B. 7138.): «Sarkanīte, madariņa, pašas divas ietaļiņas; viena koda saulītē, otra rīta rasiņā». Šai dziesmai Kr. Barona krājumā ir Priedīša piezīme: «Sarkanēm krāsotus dzīparus mēdza pakārt saulē, priekš ietecēšanās; madarās krāsotus, turpretim, izkāra ik rītos priekš saules lēkta, kad vēl bij rasa, tā

Madaras.

dēļ, ka šie saulē izlikti plūk.» Šo aizrādījumu ir, saprotams, par maz, lai varētu no tiem atjaunot pašu krāsošanas tehniku. Šajā gadījumā nevar arī izejot no madaru krāsvielu ķīmiskā sastāva atrisināt krāsošanas veidu, jo tas ir par maz izpētīts. Madarās (*Galium verum*) ir atrasta rubichlorskābe, citronskābe, galitanskābe, sarkana krāsviela*). Rubichlorskābe, domājams, ir identiska ar chlororubīnu, ko satur *Rubia tinctorium* saknes. Chlororubīns ir tumši zaļš pulveris, kas alkalijās šķīst ar sarkanu krāsu. *Rubia tinctorium* krievi sauc « марена ». Šī vārda sakaru ar mūsu māranām konstatē P. Šmits**). Jādomā gan, ka

*) R. Schwarz, Ann. Chem. 80 (1851), 333; 83 (1852), 57; Green, Proc. Roy. Soc. 48, (1891).

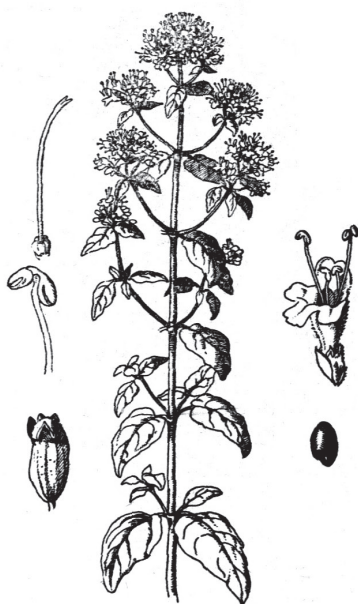
**) Filol. biedr. raksti, III., 20.

Galium nosaukts tik līdzīgā vārdā savu krāsošanas spēju dēļ, kurām tā tad arī vajadzētu būt līdzīgām *Rubia tinctorium*. Pēdējais nu ir sen pazīstams kā ļoti vērtīgs krāsu augs, kas plašos apmēros tika kultivēts Mazāzijā un Dienvidus Eiropā līdz 19. g. s. otrai pusei. Tā sastāvs sīki izpētīts un tajā atrodama vērtīgā krāsviela alizarins, kuŗu tagad lielos apmēros ražo no akmeņogļu darvas. Alizarins ir antrachinona derivats un tipiska kodināmā krāsviela, kas ar alauna, kaļķa un alvas kodinātājiem dod spilgti sarkanu, ļoti izturīgu krāsojumu. Noteicoša nozīme kā kodinātājam ir aluminijs. Tā kā nu rubichlorskābe ir atrasta arī *Rubia tinctoria* saknēs, tad ir iemesls domāt, ka marenes krāsvielas ir radniecīgas alizarinam un vispār antrachinona derivātiem. Tās tā tad arī būtu kodināmās krāsvielas. No tā, kas mums zināms par mājas krāsošanu jaunākā laikā, ir neapšaubāms, ka kodināmās krāsvielas ir tikušas lietotas ar alauna, vara sulfata, dzelzs sulfata kodinātājiem*). Šīs vielas vēl sauc par balto, zilo un zaļo alonu, spranču kritu, zilo zāli. Pašās dainās par kādu palīga vielu lietošanu nekas nav minēts un to arī būtu grūti sagaidīt. Bet zināma interese ir tam apstāklim, ka madaras vairākās vietās minētas kopā ar dzeltām: «Silā man dzeltas auga, pasilē madariņas» (B. 7139). «Meitu dēļ dzeltas auga, meitu dēļ madariņas» (B. 7132.). Uz dzelti lietošanu kopā ar citām krāsvielām aizrāda arī Skrūzišu Mikus. No ķīmiskiem pētījumiem par dzelti ķīmisko sastāvu nu ir zināms, ka tās satur ļoti lielu daudzumu alumīnija savienojumu, kas vairākkārt pārsniedz parasto alumīnija saturu augos. Nav tāpēc izslēgts, ka dzeltas — *Lycopodium clavatum* spēlē savā ziņā kodinātāja lomu. Pie noteikta sprieduma par to varētu vest, saprotams, tikai rūpīgi zinātniski pētījumi.

Krāsojumi ar madarām tomēr nav bijuši pret gaismu izturīgi, uz ko aizrāda dziesma (B. 7138.) un Priedīša piezīme tai. Vispār, kā redzams, nav sasniegti izturīgi sarkani krāsojumi. «Mūs' māsiņ sēd apakš liep's, auda raibas villainītes, sarkans rožu vaiņadziņš, lai nebāl saulītē» (B. 7440.). «Es, māmiņa, jaunā miru, kur liks manu vaiņadziņu? Kariet liepas zariņā, lai saulīte balināja» (B. 27356.). «Pie māmiņas sērsti gāju, pa vītoli ēniņām, lai tas manis vaiņadziņš, saulītei nebaleja.» (B. 26517., v. 1.).

*) Lielāks daudzums krāsošanas paņēmieni aprakstīti «Latvijas Saule» 1923., 5., 25., 55.; 1924., 143., 189.; 1925., 339., 298. No vecākās literatūras mināmi Zilais (1885.), Aronu Matīss (1892.), Skruziņu Mikus (1900.) J. Lindulis. Augu krāsvielas «Latvijas Saule» 1923., 54.

Ja nu ņem vērā, ka krāsojumi ar *Rubia tinctoria* krāsvielām ir absolūti pret gaismu izturīgi, tad jāsecina, ka madaru krāsojums ir citādas ķīmiskās dabas, jo no tās atkarājas gaismas izturība. Sarkanes, sarkanītes (*Origanum vulgare*) (B. 6484., 7138.) arī lietotas krāsošanai. Par lietošanas metodi daļēnās nekas nav atrodams. Pēc P. Šmita (l. c.) sarkane citādi saukta raudene. Zilais aizrāda, ka sarkanes ar ābeļu lapām saslapētas izliktas saulē, kamēr paliek sarkanas, tad raudzētas un šādā raudzējumā vārītas dzijas. Rudzēšanai šē varētu būt tā no-

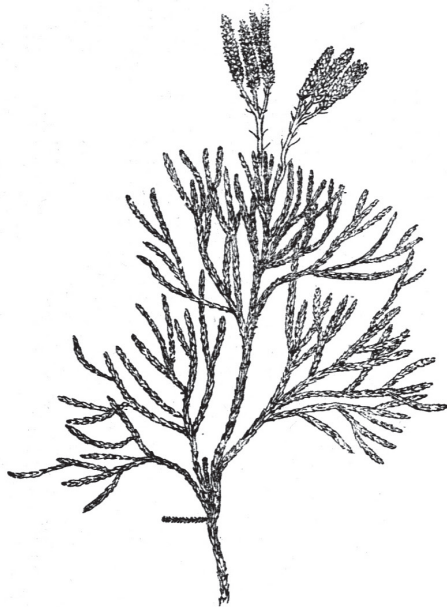

Sarkanes.

zīme, ka rodas skābe, kas var krāsvielu izolēt no sarežģītiem savienojumiem. Par kodinātāju lietošanu Zilais neko nemin. Bet J. Lindulis aizrāda, ka raudas ekstrahētas ar brandvīnu karstā krāsnī, tad vārītas un tad izkāstā sulā vārītas alonā mērcētas dzijas. Šē aprakstīta tipiska krāsošana ar kodināmām krāsvielām pēc divsulu metodes ar iepriekšējo kodināšanu. Ja raudas ir sarkane, tad pēdējās arī pieskaitāmas kodināmām krāsvielām. M. Riekstiņš (Cesvainē) apraksta (Latvijas Saule 1925., 339.) tādu pat krāsošanu ar sarcenēm (brandvīna zāli). Rādās, ka šīs sarcenes ir sarkanes.

Jāatzīmē, ka ķīmijas un botanikas literatūrā nav nekādu aizrādījumu par Origanum vulgare krāsvielu saturu, lai gan Vakarēiropā lietotie krāsu augi ir parasti sīki izpētīti. Attiecībā uz sarkanēm ir tikai aizrādījumi uz eļļām, kas tajās atrodas un ir tuvāk izpētītas. Tas liek domāt, ka sarkanes citur nav lietotas krāsošanai, tā tad būtu pašu latviešu atrasts krāsu augs. Kādas dabas krāsvielas šē atrodas un kā īstenībā krāsošana izdarīta, varētu noskaidrot tikai eksperimentāli pētījumi.

Dzeltas, dzeltas, staipekļi (Lycopodium clavatum), kā jau atzīmēts, ir samērā ļoti bagāti ar alumīnija savienojumiem. Ir

Dzeltas.

iespējams, ka šo alumīnija savienojumu pietiek kā kodinātāja, lai šķiedra vārot dzeltu novārijumā nokrāsotos ar pašu dzeltu krāsvielām jeb citu klāt pielikto augu krāsvielām. Literatūrā nav nekādu aizrādījumu, kādas krāsvielas satur Lycopodium.

Ievēribu pelna dažas dziesmiņas, kur minēta «vāpe». «Šuvu pūru rakstīdama, zaļu vāpi vāpēdama, man bagāti bāleliņi, nedos mani netiklām» (B. 7192.). «Es pūriņu pielocīju zaļu vāpi vāpēdama. Man bagāti bāleliņi, nedos mani arājam» (B.

7614.). «Viena pate man aitiņa, bet jau labi biksainīte; es pūriņu pielocīju, zaļu vāpi vāpēdama» (B. 7904.). Pirmā uzrakstīta Vērgalē, divas pēdējās Alsungā. P. Šmits (l. c. 9.) aizrāda, ka «vāpe» bijis vecākais baltu tautu krāsas nosaukums, kas, laikam, mantots no grieķiem («bafē») ar slavu starpniecību. Jau nākā laikā krievu valodā ar vārdu «bana» apzīmē ipatņēju audumu izraibošanas paņēmieni. Dažas audumu vietas pārklāj ar tādu vielu, kas aizsarga audumu no krāsas iesūkšanās, tad to iemērc krāsvielās šķīdumā. Kā tāda viela, kas tīri mehāniski, kā mēs tagad sakām, rezervē audumu no nokrāsošanas, senāk noderēja, piem., tīri māli. Ar īpašu koka klišeju palīdzību audumu pārklāja zīmējuma veidā ar šādu aizsargu sastāvu (vāciski «Schutzpappe»), ļāva izžūt un tad iemērca, piem., indigo kublā. Nokrāsājās tikai neaizsargātās vietas. Vāpi vēlāk nokasīja nost un dabūja «izrakstītu» audumu.

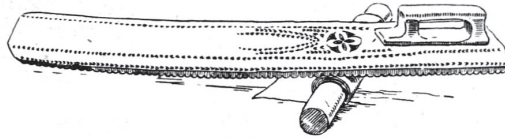
Vai minētās dziesmiņās būtu domāts šāds izraibošanas veids (it sevišķi B. 7192. «vāpēšana» minēta blakus «rakstīšanai») no vārda «vāpe» vien nevar secināt. Tādai domai rastos nopietns pamats, ja izdotos atrast aizrādījumus, ka latvieši ir vispār pazinuši audumu izraibošanu iespēšanas ceļā, kas jau sirmā senatnē bij pazīstama austrumu tautām. Tādā gadījumā daiņās tik bieži minētā «rakstīšana» būtu dažos gadījumos jāsaprot ne kā izraibošana raibaušanas un izšūšanas ceļā, bet gan ar krāsu iespēšanu. Tā kā visas minētās dziesmiņas min «zaļu» krāsu, kuŗu dabū «vāpējot», tad vēl varētu domāt, ka še ir runa par ipatņēju krāsošanas paņēmieni. Tiešām, krāsošana zaļā krāsā senāk bieži notika tā, ka visupirms audumu nokrāsoja dzeltānā krāsā, tad pārkrāsoja ar zilu, piem. mēļojot indigo kublā. Ka šo metodi lietojuši senatnē latvieši, ir ļoti pieņemams, jo daži audumu paraudziņi no izrakumiem, kuŗos konstatēju indigo, nebija zilās, bet zaļganās krāsās. Šķiedrā bij ar mikroskopu novērojamas indigo nogulsnes un dzeltāna šķiedras pamata krāsa. Manā rīcībā bij pārāk niecīgs daudzums materiāla, lai pārbaudītu, vai dzeltānā krāsa ieviesta šķiedrā kā krāsviela, jeb dzeltānā krāsa radusies no vilnas sairšanas produktiem.

Bez apskatītiem krāsošanas līdzekļiem tautas dziesmas citus nemin. Bet citu krāsu ir, kā jau atzīmēts, minēts daudz. Lai gan viena daļa vadmalu, tāpat dzīpari rakstīšanai tika pirkti gatavi Rīgā, tomēr nevar būt šaubu, ka senatnē latvieši ir krāsojuši arī ar citām augu krāsvielām, kas daiņās kā tādi nav minēti, jeb minēti ar kopēju nosaukumu «madaras». Mūsu flora sniedz vēl diezgan daudz krāsu augu, par kuŗu lietošanu ir uz-

glabājušās ziņas. Visvairāk mūsu dabā ir izplatīti augi, ar kuriem var dabūt dzeltānus, pelēkus un zaļganus krāsojumus. Melnos krāsojumus dabūja ar dzelzs sālim un miecvielas saturošiem augiem. Aizrādījumus uz šiem augiem atrodam minētā literatūrā.

Visām šīm krāsošanas metodēm tagad gan vairs ir tikai vēsturiska nozīme. Lielākā daļa krāsošanas paņēmieni ir samērā sarežģīti un dod maz izturīgus krāsojumus. Tie, kas izturīgi, kā piem. mēļu krāsojumi, daudz ērtāk un lētāk izvedami ar mākslīgo indigo un citām viņam līdzīgām krāsvielām.

Katra ķīmiska apstrādāšana beidzas ar skalošanu, kuļai seko audumu, dziļu un veļas žāvēšana. Labā laikā tā parasti notiek

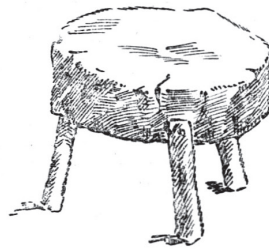

Veļas rullis.

brīvā gaisā. Izžuvušie audumi ir nelīdzeni un cieti. Tos padara mīkstus un piekļāvīgus ar kuļšanu un rullēšanu. Vienkāršākā kuļamā ietaise ir koka sieksta un apaļa vāle. Satīto audumu jeb veļas gabalu uzliek siekstā un dauza ar vāli visu laiku apgrozot. Pilnīgāka gludināmā ietaise ir rullis, kur uz apaļa koka uztīto audumu vāļā zem dēļa, dažreizapakša robaina, un tā atkal izlīdzina audeklu, dziļas daļai saspiežot plakanas, tā ka audekls pa-

Kuļ veļu.

Veļas kuļamā sieksta.

liek mīksts, gluds un spīdošs. No šiem vienkāršiem daiktiem ir izveidojušās dažas modernas apretūras mašīnas.

Arī vadmalas velšana ir bijusi pazīstama senatnē latviešiem un par velšanu runā vairākās dziesmiņās (B. 7493.—7499.). Vilnas savelšanās dibinās uz vilnas šķiedras virškārtas (epidermis) īpatnējās struktūras, tā ir zvīnaiņā un vilnu stipri mēchaniski apstrādājot atsevišķo šķiedriņu zvīņas ieķeŗas viena otrā un tā rodas veltie vilnas izstrādājumi. Modernās vilnas fabrikās velšanu izdara īpatnējās veltuvēs. Mājrūpniecībā velšana grūts darbs. Jo vairāk vadmala velta, jo biezāka tā paliek.

No šī īsā pārskata redzams, ka mūsu tautas daiņās ir aizrādījumi uz augstu šķiedrvielu apstrādāšanas tehniku senatnē, kas liecina arī par augstu vispārējās kultūras līmeni. Šie tehnisko paņēmienu apraksti, kas vēl uzglabājušies tautas atmiņā, būtu rūpīgi jāsavāc, jāpārbauda, daži novērojumi eksperimentāli jāizpētī, lai tie neiet zudumā latvju kultūras vēsturei.

J. Auškāps.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES RAKSTI
ACTA UNIVERSITATIS LATVIENSIS.

ĶĪMIJAS FAKULTĀTES SERIJA V. 6.

Dažu tautas lietāto krāsojumu izturība.

J. Auškāps.

(Latvijas Universitātes ķīmiskās šķiedrvielu tehnoloģijas laboratorijas ziņojums, nolasīts Rīgas Latviešu biedrības zinātnu komitejas 1940. g. 1. III. sēdē.)

Līdz 19. gadsimteņa vidum šķiedrvielu krāsošanai lietāja tikai dabiskās krāsvielas, g. k. no augu un dzīvnieku valsts, retāk neorganiskās vielas. Pirmās sintetiskās krāsvielas, kurās ieguva no tehniskā anilīna, un tāpēc sauca par anilīna krāsām, atšķīrās no dabiskajām ar savu lielāku košumu un spilgtumu, bet reizē ar to arī ar mazāku izturību, it īpaši pret gaismu. Krāsvielu ķīmija un rūpniecība no tā laika, strauji attīstīdamās, ir devušas tūkstošus sintētisko organisko krāsvielu ar ļoti dažādām izturības un citām īpašībām, bet sabiedrībā vēl šodien ļoti izplatīti daži uzskati, kas ir pareizi tikai attiecībā uz pašiem pirmiem mākslīgiem ražojumiem. Aplams jau pats vēl bieži lietātais nosaukums: anilīnkrāsas, jo lielākā daļa šo krāsvielu iegūst nevis no anilīna, bet citiem tā saucamiem starpproduktiem, aromātisko ogļūdeņražus atvasinājumiem. Var tās saukt par darvas krāsvielām tajā nozīmē, kā to sākmvielās — aromātiskos ogļūdeņražus iegūst no akmeņogļu darvas; var saukt par mākslīgām krāsvielām, jo tās ražo sintezes ceļā, vai arī par sintetiskām krāsvielām.

Nepareizs tālāk ir uzskats, ka visas sintetiskās krāsvielas ir maz izturīgas. Īstenībā šo krāsvielu starpā ir tiešām dažas, kas ātri izbāl gaismā vai noplūk, mazgājot ar tām krāsotas šķiedrvielas, bet no otras puses ir daudz sintētisko krāsvielu, kas izturībā nevien līdzvērtīgas dabiskām, bet tās vēl ievērojami pārspēj. Šis atzinums būtu pietiekami motivēts jau kaut ar to, ka sintezes ceļā iegūtas visvērtīgākās sen pazīstamās dabiskās krāsvielas, kā, piem., alizarīns un indigo, pie kam sintētiskie produkti pilnīgi ķīmiski identiski dabiskiem. Tāds secinājums tomēr ticis savā laikā apstrīdēts.

Dabisko alizarīnu iegūst no marenas saknēm (*Rubia tinctorum*). To plašos apmēros kultivēja līdz 19. g. s. otrai pusei Francijā. Kad parādījās sintetiskais alizarīns, tas bij nopietns konkurents dabiskajam. Aizsargādami savas intereses, marenas plantatori panāca Francijas parlamentā likumu, kas noteica, ka vadmala franču armijas vajadzībām krāsojama vienīgi ar dabisko alizarīnu it kā sintetiskā alizarīna nepietiekamas izturības dēļ. Bet šādiem nepamatotiem šķēršļiem, saprotams, ar laiku bij jākrīt.

Viens no pēdējiem tagad arī pārvarētiem aizspriedumiem ir tas, it kā visas mākslīgās krāsvielas būtu indīgas. Šis aizspriedums dibinās uz novērojuma, ka dažas krāsvielu sintezes sākumā iegūtas krāsvielas, nokļūstot cilvēka organismā, izsauca saindēšanos. Tādi novērojumi, piem., bija par fuksīnu. Vēlāk noskaidrojās, ka indīgās īpašības rada arsena savienojumu atliekas, ja šos savienojumus lietā kā palīgvielu fuksīna iegūšanai. Citādā ceļā iegūtais fuksīns nemaz nav indīgs. Tagad pietiekami droši noskaidrots, kuŗām krāsvielām nav nekādas kaitīgas fizioloģiskās iedarbības uz cilvēka organismu, un tās ir atļautas arī uztura un baudu vielu krāsošanai, bet noliegta tikai dažu krāsvielu lietāšana šai vajadzībai, kas veselībai kaitīgas. Bet ir arī krāsvielas, kas lietājamas kā ārstniecības vielas.

Izejot pa daļai no motīviem, kas tikko minēti un izrādījušies par aizspriedumiem, kā arī pavisam pareizas vēlēšanās restaurēt un visos sīkumos noskaidrot vecās tautas lietātās krāsošanas metodes pēdējā laikā, it īpaši patstāvīgās Latvijas laikā, ļoti bieži ieteikta atgriešanās pie šīm vecām krāsošanas metodēm ar vietējām dabiskām augu valsts krāsvielām, sevišķi mājas krāsošanā. Bez zināma nacionālā momenta šeit liela loma piekrīt arī pieņemumam, ka vienīgi ar šīm krāsvielām sasniedzami īsti latviskie, maigie, neuzbāzīgie krāsu toņi, kā arī pieņemumam, ka šīs krāsvielas pieejamākas, lētākas. Attiecoties uz pirmo, tas ir zināmu nokrāsu dabūšanas iespēju krāsojumos, gan grūti piekrist tam, ka ar ļoti aprobežoto dabisko krāsvielu izvēli varētu sasniegt labākus rezultātus, nekā ar ārkārtīgi lielo visādu nokrāsu sintetisko krāsvielu skaitu. Jāatzīmē arī, ka spriedumos par tautas gaumi krāsu izvēlē ļoti bieži pielaiž kļūdu ar to, ka piemirst ārkārtīgi aprobežoto vietējo dabisko krāsvielu dažādību. Par pilnīgu nacionālās gaumes izpauzumu varētu runāt tad, ja tautas rīcībā būtu tāda krāsvielu izvēle, ar kuŗām var nokrāsot visās, bez izņēmuma, krā-

sās šī vārda fizioloģiskā nozīmē. Bet it īpaši mūsu ziemeļu zemes ir ļoti nabagas dabiskām krāsvielām, un krāsu izvēle ir visai aprobežota. Dabisko krāsvielu lētums un pieejamība ir relatīvi. Ja, piem., zināmā gada laikā lauku iedzīvotājiem, it īpaši jaunatnei, ir brīvs laiks, ko citur nevar lietderīgi izmantot, tad, bez šaubām, šī laika izlietošana krāsu augu savākšanai un sagatavošanai, kas pati par sevi veicina dabas labāku un dziļāku pazīšanu, ir lietderīga, un šādos apstākļos krāsošana ar vietējām dabiskām krāsvielām saimnieciski ieteicama. Šīm krāsošanas metodēm ir sevišķa nozīme tādos laikmetos, kad citas krāsvielas nav pieejamas. Tā tas bij pasaules kara laikā, tādi apstākļi var rasties arī pastāvīgam karām ieilgstot.

Lai nu tomēr par vecajām krāsošanas metodēm varētu iestāties ar labu apziņu, jābūt skaidrībā par krāsojumu vērtību, kādi ar šīm metodēm sasniedzami. Svarīgākais pie tam ir noskaidrot krāsojumu izturību. Spriedums par to būtu pilnīgi pareizs, ja būtu zināmas arī metodes, kas savā laikā empiriskā ceļā izveidotas, dod vislabākos rezultātus. Nevar teikt, ka par šo jautājumu nebūtu literatūras datu. Bet tiem visiem liels trūkums: gandrīz bez izņēmuma tos uzrakstījuši autori bez vajadzīgām ķīmiskām zināšanām un izpratnes, un tāpēc apraksti neskaidri un bez vajadzīgās noteiktības kā vielu apzīmējumos, tā it īpaši to lietātos daudzumos. Bieži minētas gluži nevajadzīgas piedevas, kas vienā gadījumā bijušas noderīgas, bet, citas vielas lietājot, vai nu liekas, vai kaitīgas.

No teiktā redzams, ka pārbaudīt ar zinātniskām metodēm pazīstamos tautas lietātos krāsošanas paņēmienus un ar tām sasniedzamos krāsojumus katrā ziņā vēlams, un sadarbībā ar inž.-ķīmiķi R. Kārklīņu manā laboratorijā daži pētījumi šajā virzienā izdarīti.

Materials šiem pētījumiem bij jāizraugās tāds, kurš īsā laikā savācams un par kura lietošanu mums bij pieejami daudz maz noteikti dati. Krāsojumiem ņemti šādi augi vai to daļas:

Virši — *Calluna vulgaris*, kas satur¹ kvercetinū, kvercitrinū, miricitrinū, karotinū, katechintaninū un katechina miecējamās vielas, organiskās skābes, cietes, sveķus u. c. Ūdens ekstrakts dod nogulsnes: ar CuSO_4 — olīvzaļas, SnCl_2 — spilgti dzeltānas, FeSO_4 — tumši brūnas, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — brūngandzeltānas, CrF_3 — brūnas, NiCl_2 — brūnas.

Dzeltānās pipenes — *Authemis tinctoria* L. Literatūrā nav atrasts datu par to, kādas tās satur krāsvielas. Ekstrakts dod

104

nogulsnes ar CuSO_4 — brūnas, SnCl_2 — spilgti dzeltānas, FeSO_4 — tumši brūnas, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — vāji dzeltānas, NiCl_2 — brūnas, CrF_3 — zaļu krāsu.

M a d a r u s a k n e s — *Galium verum L.*, kas satur² glikosīdu asperulisīdu, identisku ar vecākajos pētījumos minēto rubichlorskābi. Ekstrakts dod krāsu lakas ar SnCl_2 — sarkandzeltānu, ar $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — sarkanu.

M e ž ā b e ļ u l a p a s — *Malus communis Lam.*, kas satur³ glukosīdus florīdīzinu un izoflorīdīzinu. Ekstrakts dod krāsu lakas: ar CuSO_4 — koši zaļu, SnCl_2 — dzeltānu (nogulsnes), FeSO_4 — brūnganzaļu (nogulsn.), $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — dzeltānu, CrF_3 — sarkanbrūnu, NiCl_2 — vāji olīvzaļu.

S u n ī š i — *Bidens tripartitus L.*, par kuŗa krāsvielu sastāvu nav atrasti dati. Ekstrakts dod nogulsnes: ar CuSO_4 — brūnas, SnCl_2 — dzeltānbrūnas, FeSO_4 — tumši brūnas, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — gaiši brūnas, CrF_3 — brūnas, NiCl_2 — brūnas.

B ē r z u l a p a s — *Betula verrucosa L.*, kas satur⁴ pirokatehīngrupas miecējamās vielas un krāsvielas, arī citas miecējamās vielas, sveķus u. c. Ekstrakts dod ar CuSO_4 — brūnas nogulsnes, SnCl_2 — koši dzeltānas nogulsnes, FeSO_4 — melnu šķīdumu, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — dzeltānu krāsojumu, CrF_3 — spilgti zaļu šķīdumu, NiCl_2 — brūnas nogulsnes.

S u ņ u s k ā b e n e s — *Rumex crispus L.*, kas satur⁵ emodīnu, emodīna metilēteri, chrizofanskābi un antocianīdu grupas krāsvielas. Ekstrakts dod ar CuSO_4 — tumši brūnas nogulsnes, SnCl_2 — smilšu krāsas nogulsnes, FeSO_4 — melni brūnas nogulsnes, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — brūnas nogulsnes, CrF_3 — tumši zaļu šķīdumu, NiCl_2 — brūnas nogulsnes.

A l k š ņ u l a p a s — *Alnus incana DC.*, par kuŗu krāsvielu sastāvu dati nav atrasti. Ekstrakts dod ar CuSO_4 — brūnas nogulsnes, SnCl_2 — koši dzeltānas nogulsnes, FeSO_4 — tumši brūnas nogulsnes, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — spilgti dzeltānu šķīdumu, CrF_3 — olīvzaļas nogulsnes, NiCl_2 — brūnas nogulsnes.

B ē r z u m i z a s — *Betula verrucosa L.*, kas satur⁴ neizpētītu sarkanbrūnu krāsvielu, flobafenus, gallusskābi u. c. Ekstrakts dod ar CuSO_4 — brūnas nogulsnes, SnCl_2 — lašu krāsas nogulsnes, FeSO_4 — melnas nogulsnes, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — spilgti dzeltānu šķīdumu, CrF_3 — olīvzaļu šķīdumu, NiCl_2 — vāji dzeltānas nogulsnes.

Alkšņu mizas — *Alnus incana DC.*, kas satur⁶ emodinu, flobafenus, nezināma sastāva sarkanas krāsvielas. Ekstrakts dod ar CuSO_4 — brūnas nogulsnes, SnCl_2 — smilšu krāsas nogulsnes, FeSO_4 — tumši pelēkas nogulsnes, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — brūngandzeltānu šķīdumu, CrF_3 — brūnganzaļas nogulsnes, NiCl_2 — spilgti brūnas nogulsnes.

Ozola mizas — *Quercus pedunculata Ehrh.*, kas satur⁷ kvercetinū, kvercitrinū, flobafenus, elagskābi, daudz miecējamo vielu u. c. Ekstrakts dod ar CuSO_4 — brūnas nogulsnes, SnCl_2 — lašu krāsas nogulsnes, FeSO_4 — tumši pelēkas nogulsnes, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — dzeltānbrūnas nogulsnes, CrF_3 — brūnas nogulsnes, NiCl_2 — brūnas nogulsnes.

Krāsvielu ekstraktu raksturojumam izraudzīti minēto metālu sāļi tāpēc, ka šos savienojumus visbiežāk lietā kā kodinātājus, krāsojot ar tā saucamām kodināmām krāsvielām, kurām pieskaitāma lielākā daļa dabisko krāsvielu. Kodināmās krāsvielas dod ar šķīdriā iegulsnētiem metālu hidroksīdiem krāsu lakas, ko tagad uzskata par iekšējām kompleksu sāļīm. Vērā ņemot, ka lielākā daļa dabisko krāsojamo materiālu, kā tas pieņemams pēc jau izpētīto materiālu sastāva, laikam gan satur katrs vairākas krāsvielas un bez tam vēl citas vielas, kas var dot sālsveidīgus savienojumus ar metāliem, jādōmā, ka krāsainie savienojumi stipri sarežģītas dabas un tie nav uzskatāmi par vienkāršām krāsu lakām — kompleksu sāļīm. Pašas šīs reakcijas rāda, kādu krāsojumu varam sagaidīt ar vienu vai otru vielu kā kodinātāju. Bez tautas krāsošanā lietātiem kodinātājiem varā sulfāta, dzelzs sulfāta un kalija alauna izmēģināti arī krāsojumi ar alvas un chroma kodinātājiem, kurus vispār plaši lietā krāsošanas teknikā.

Krāsota vilna dzijas veidā. Lietāta iepriekšējā kodināšanā, bet dažos gadījumos izmēģināta arī pēckodināšana un krāsošana vienā sulā ar kodinātāju. Apstrādāšana ar kodinātājiem izdarīta ar literatūrā aprakstītiem paņēmieniem.

Kodināšanā ar alaunu, $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$, ņemts 10% alauna, 5% vīnakmens, 2% oksalskābes. Sulas gaŗums 1:40. Sāk pie 90° C, uzvāra un vāra 1,5 stundas; nospiež dzijas, skalo un krāso. Krāsojot sulas gaŗums ir 1:50; sāk pie 40° C, 1 stundas laikā uzvāra un vāra 1,5 st. Tad atdzesē, nospiež, skalo, žāvē. Parastās piedevas krāsojamai sulai: 2% tanina un 5% kalcija acetata.

106

Kodinot ar $K_2Cr_2O_7$, ņemts 3% kalija bichromāta, 2% skudrskābes; sulas gaņums 1:40; sāk pie $70^\circ C$, uzvāra un vāra 1,5 st., nospiež, skalo, krāso 1:50 gaņā sulā, sāk pie $30^\circ C$, 1 stundā uzvāra, vāra 1,5 st., nospiež, skalo, žāvē.

Ar alvas savienojumiem kodinot, vilna apstrādāta ar 15% $SnCl_2$, 7% oksālskābes, 7% vīnskābes. Sulas gaņums 1:40; sāk pie $90^\circ C$, uzvāra un vāra 1,5 st. Krāsojamās sulas gaņums 1:50, sāk parastā temperatūrā, uzvāra 1 stundā un turpina vārīt 1,5 st.; nospiež, skalo, žāvē.

Kodinot ar dzelzs sulfātu, vilna apstrādāta sulā 1:40, kas satur 5% $FeSO_4 \cdot 7H_2O$, 2% oksālskābes; sāk $90^\circ C$ temperatūrā, uzvāra un vāra 1 st., nospiež un ieliek uz 10 minūtēm remdenā ļoti vājā sodas šķīdumā. Nospiež, skalo un krāso sulā, kuņas gaņums 1:50; sāk parastā temperatūrā, uzvāra 1 stundā, un vāra 1,5 st. Nospiež, skalo, žāvē.

Kodināšana ar vara sulfātu („zilo alaunu“, „zilo zāli“) tautas krāsošanā lietāta bieži, bet noteiktu datu par kodināšanas apstākļiem maz. Mēģinājumos lietāts tāds pats paņēmiens, kā kodinot ar dzelzs sulfātu, vienīgi izlaista apstrādāšana ar baziskām vielām.

Katram mēģinājumam ņemts 5 gr. iepriekš ziepju šķīdumā izmazgātu vilnas dziju. Krāsošana izdarīta ar augu ekstraktiem, kas pagatavoti, vārot krāsojamo materialu ūdenī 2 stundas vaļējā traukā.

Krāsojumiem ar viršiem visiem paraugiem ņemts vienāds daudzums 400% gaisa sausu viršu no vilnas svara.

Dzeltāno pīpeņu ņemts no vilnas svara: ar $CuSO_4$ kodinātām dzijām 72,5% pīpeņu, ar $SnCl_2$ — 50%, ar $FeSO_4$ — 200%, ar $KAl(SO_4)_2$ — 72,5%, ar $K_2Cr_2O_7$ — 200%.

Ar madaru saknēm krāsoto dziju nokrāsa mainās no krāsošanas piedevām un pēc apstrādāšanas. Uz kalija alauna kodinājuma izdarīti pieci krāsošanas mēģinājumi.

1. Kodina ar 10% alauna, 5% vīnākmens, 2% oksālskābes. Krāsots ar 100% madaru sakņu bez piedevām. Dabūts gaišs, brūngansarkans krāsojums.

2. Kodina ar 7% alauna, 2% vīnākmens, 1,5% oksālskābes; pēc kodināšanas atstāj 24 st. sulā. Krāso ar 200% madaru saknēm bez piedevām. Pēc krāsošanas ieliek vājā amonjaka šķīdumā. Krāsojums kļūst sārtāks, bet krāsa mazliet noiet. Brūni sarkana krāsa.

3. Kodināts ar 10% alauna, 5% vīnākmens, 2% oksālskābes; pēc kodināšanas paraugs atstāts sulā 24 st., nospiests, izskalots.

Krāsots ar 200% madaru saknēm, no kuŗām izgatavots ekstrakts, tās vārot ar nelielu amonija karbonata piedevu. Ekstrakts neitralizēts ar CH_3COOH . Krāsots ar 2% tanina un 5% kalciņa acetata piedevu. Gaiši brūna krāsa.

4. Šis mēģinājums atšķiras no iepriekšējā (3) vienīgi ar to, ka ekstrakts netiek neitralizēts. Gaiša brūngansarkana krāsa.

5. Kodināts ar kalija bichromatu kā citiem krāsojumiem. Krāsots vāji baziskā vidē. Brūngansarkana krāsa.

Krāsošanai ar mežābeļu lapām ņemti šādi daudzumi: kodinājumam ar CuSO_4 — 100%, ar SnCl_2 — 50%, ar FeSO_4 — 75%, ar $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — 100%, un ar $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ — 75% lapu.

Krāsošanai ar sunīšiem visos gadījumos ņemts 40% no vilnas svara.

Krāsošanai ar bērzu lapām kodinājumam ar CuSO_4 ņemts 100%, ar SnCl_2 — 40%, ar FeSO_4 — 100%, ar $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — 80% un ar $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ — 80% sausu lapu. Krāsojot ar bichromatu kodinātās dzijas, novērots, ka vispirms rodas olīvzaļš krāsojums, kas tālākā krāsošanas procesā kļūst spilgti brūns. Varētu domāt, ka lapas satur divas dažādas krāsvielas. Mēģinājums tās atdalīt ar chromatografisko metodi, lietājot Al_2O_3 kā adsorbētāju, nedeva pozitīvus rezultātus. Iespējams, ka nav atrasti piemēroti atdalīšanas apstākļi, bet var arī būt, ka ar pirmatnējo krāsu laku notiek pārvērtības, kas saistītas ar krāsas maiņu.

Krāsojot ar suņu skābenēm, to ņemts 100% vilnas svara, vienīgi ar SnCl_2 kodinātai vilnai — 40%.

Krāsojot ar alkšņu lapām, ņemti šādi daudzumi: ar CuSO_4 kodinātai vilnai 100%, ar SnCl_2 — 60%, ar FeSO_4 — 100%, ar $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ — 160%, un ar $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ — 100% lapu.

Bērzu mizu krāsošanai ņemts: CuSO_4 kodinājumam — 450%, SnCl_2 — 200%, FeSO_4 — 450% un $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ — 450% mizu. Ar $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ kodinātās dzijas krāsotas ar: a) 500% mizas apakškārtas, b) 450% visas mizas un c) 400% virskārtas.

Krāsojot ar alkšņu mizām, visiem kodinātājiem lietāts vienāds mizu daudzums — 600% vilnas svara.

Arī krāsojot ar ozola mizām to ņemts 600% vilnas svara.

Stājoties pie krāsojumu izturības novērtēšanas, vispirms jāņem vērā, ka apstākļi, kas rada krāsojuma krāsas maiņu, var būt ļoti dažādi: krāsa var mainīties ūdens, gaismas, berzes un dažādu ķīmisku agentu ietekmē. Par krāsojumu izturību spriež pēc tā pas-

108

tāvības, nemainības, dažādiem faktoriem iedarbojoties. Ideāls būtu tāds krāsojums, kas nemainīgs visos apstākļos, kādos var praktiski nokļūt krāsotais materials. Bet krāsvielu, kas dod ar šķīdvielām šādus universalas izturības krāsojumus, nav vēl visai daudz, lai gan to skaits, krāsvielu ķīmijai nemitīgi attīstoties, pastāvīgi aug. Krāsošanas metodes ar tām dažreiz ļoti sarežģītas, prasa daudz laika un izmaksā dārgi. Ne visas krāsu nianšes iespējams ar šādām universalās izturības krāsvielām dabūt. Bet šāda universalā krāsojumu izturība, kaut gan vēlama, ne katreiz nepieciešama. Tā, piem., izstrādājumiem, kas normalos lietāšanas apstākļos nemaz netiek slapēti ar ūdeni un kuņus nav paredzēts mazgāt, piem., mēbeļu drēbei, nav no svara to krāsojumu izturība pret mazgāšanu un ūdeni. No citiem, kas, paredzams, nebūs ilgstoši apgaismoti ar tiešu saules gaismu, prasāma mazāka izturība pret gaismu. Tāpēc katra faktora ietekmējums uz krāsojumu jānovērtē atsevišķi. Izturību pret gaismu, ūdeni, mazgāšanu, berzi, alkalijām turpmāk sauksim vienkārši par krāsojumu gaismas, ūdens, mazgāšanas u. t. t. izturību.

Tagad piegriezīsimies metodēm, ar kurām šo izturību novērtēt. Ideālas būtu tādas metodes, kas dotu iespēju kvantitatīvi noteikt krāsojumu ietekmējošo apstākli, un tāpat kvantitatīvi noteikt izsaukto krāsojuma maiņu. Pēdējo, t. i. krāsojuma pārvēršanos, varētu kvantitatīvi noteikt, izmērijot tā krāsu priekš, piem., gaismas iedarbības un pēc tās. Bet pašas krāsas mērīšana par daudz sarežģīta praktiskām vajadzībām. Vēl grūtāk radīt reproducējamus un salīdzināmus apgaismošanas apstākļus, paliekot dabiskās saules gaismas robežās, bet nevienu mākslīgu gaismu, savukārt, nevar salīdzināt ar saules gaismu, jo to enerģijas sadalījumi (kā vilņu garuma funkcija) dažādi, bet staru enerģijas ķīmiskā aktivitāte visai atkarīga no starojuma vilņu garuma.

Tāpēc par praktiski noderīgām izrādījušās dažas konvencionālas relatīvas metodes. Šo metodu princips šāds. Par mērauklu izrauga zināmu skaitu labi pazīstamu vienvēidīgu sintētisku krāsvielu, kas kopā dod krāsojumu rindu ar augošu izturību pret kādu faktoru. Ja rindas vienā galā atrodas vismazākās izturības krāsojums, tad otrā galā novieto visizturīgāko. Katras krāsvielas vieta skālā apzīmēta ar numuru. Pārbaudāmo krāsojumu novieto vienādos ar skālas krāsojumiem apstākļos, attiecoties pret zināmu agentu, un tad salīdzina, kuŗa skālas numura pārmaiņām vistuvāk

ir pārbaudāmā parauga pārmaiņa. Ar šādu numuru tad arī novērtē tā izturību pret gaismu, ūdeni, mazgāšanu u. t. t. Parasti mazāko izturības pakāpi apzīmē ar 1, augstāko ar 5, bet gaismas izturības vērtējumos ar 8.

Krāsējumu ūdens izturības novērtēšanai tie salīdzināti ar vilnas krāsējumiem, ar: 1) briljantzaļo, 2) patentzilo A, un 3) palatina chromēto melno 6 B. Pārbaudāmās krāsotās dzijas sapin ar baltām kokvilnas un vilnas dzijām, lai krāsoto dziju daudzums pret baltām būtu 2:1, un pīni tur 24 stundas ūdenī (1:40) 20° C temperatūrā. To pašu dara ar krāsotiem standartparaugiem. Vismazāk izturīgais (1) tad maina krāsu, un baltais materiāls nokrāsojas — atzīme 1; vidējais (2) krāsas toni nemaina, bet baltais materiāls vāji nokrāsojas — atzīme 3. Visizturīgākais krāsas toni nemaina, baltais materiāls nekrāsots — atzīme — 5.

Mazgāšanas izturību nosaka kokvilnas un vilnas dziju klātbūtnē, pie kam tās vienādā svarā sapītas ar pārbaudāmiem krāsotiem paraugiem. Pīnes apstrādā 15 minūtes šķīdumā, kas satur litrā 10 gr neitrālu marseļas ziepju un 0,5 gr kalcinētas sodas, vispirms 50° C, tad 80° C temperatūrā. Standartparaugi vilnai: 1) oranžā II, 2) patentzilā A, 3) palatina chromētā melnā 6B; kokvilnai: 1) chrizofenins G, 2) patentzilā A, 3) palatina chromētā melnā 6B. Atzīmētā veidā apstrādātos paraugus izskalo, nospiež, izžāvē un rezultātus salīdzina sausā stāvoklī, novērtējot tos ar atzīmi 1, ja baltais materiāls stipri nokrāsojies, parauga krāsas tonis mainījies; ar atzīmi 3, ja baltais materiāls nekrāsots vai ļoti vāji krāsots, parauga tonis nemainīts, un ar atzīmi 5, ja baltais materiāls nav nemaz nokrāsojies, un parauga tonis nav nemaz mainījies.

Izturība pret alkalijām, kas atbilst izturībai pret ielas putekļiem un dubļiem, pārbaudīta, uzpilot paraugam vājus kalija hidroksīda (1:100) un amonjaka (1:100) šķīdumus. Standartparaugi krāsoti ar: 1) ūdenszilo (krāsa stipri mainās, atzīme 1), 2) amarantu (krāsa maz mainās, atzīme 3), 3) palatina chromēto melno 6B (krāsa nemainās, atzīme 5).

Skābes izturība pārbaudīta, apstrādājot ar baltu vilnas dziju sapītos paraugus 1,5 stundas 90—92° C temperatūrā, sulā (1:70), kas satur 2,5 g NaHSO₄ litrā un kuņas F_H —1,465. Izskaloto un izžāvēto paraugu salīdzina ar standartkrāsējumiem: 1) chromēto dzeltāno D (baltā vilna nokrāsojusies, parauga krāsa mainījies, atzīme 1), 2) diamina sarkano B (baltā vilna maz krāsota, krāsas

110

Krāsojumu

Kodinātājs	Krās- viela	Krāsa	Ūdens	Mazgāšana	Alka- lijas	Skābe	Berze	Gaisma
				50° 80°				
CuSO ₄	Virši <i>Calluna vulgaris</i>	brūna	3	3-3 3-3*	3	2	2	1
SnCl ₂		dzeltāna	5	3-3 3-3	5	2	1	1
FeSO ₄		t. brūna	5	5-5 5-5	3	1	3	3
KAl(SO ₄) ₂ . .		g. brūna	3	3-3 3-3	4	2	3	1
K ₂ Cr ₂ O ₇ . . .		brūna	5	4-4 4-4	3	2	1	2-3
CuSO ₄	Dzelt. pipenes <i>Autheia tinctoria</i>	brūna	5	4-5 3-4	3	2	3	1
SnCl ₂		dzeltāna	5	4-5 4-5	5	3	2	1
FeSO ₄		t. brūna	3	3-4 2-3	3	1	2	4
KAl(SO ₄) ₂ . .		dzeltāna	3	4-5 3-4	2	3	3	1
K ₂ Cr ₂ O ₇ . . .		brūna	4	3-5 3-4	5	1	1	2-3
CuSO ₄	Mežābeļu lapas <i>Malus communis</i>	brūna	3	3-4 3-4	3	1	3	1
SnCl ₂		dzeltāna	5	4-5 3-5	5	1	1	1
FeSO ₄		t. brūna	3	4-5 3-5	2	1	2	4
KAl(SO ₄) ₂ . .		g. brūna	3	3-5 3-4	2	1	3	1
K ₂ Cr ₂ O ₇ . . .		brūna	3	4-5 3-5	3	1	1	1-2
CuSO ₄	Sumši <i>Bidens tripartitus</i>	brūna	5	4-5 4-5	3	1	3	2-3
SnCl ₂		dzeltāna	5	4-5 3-5	4	2	1	1
FeSO ₄		brūna	5	4-5 4-5	3	1	3	4
KAl(SO ₄) ₂ . .		brūna	4	4-5 4-4	2	2	2	2
K ₂ Cr ₂ O ₇ . . .		brūna	5	5-5 5-5	5	2	3	1
CuSO ₄	Berzu lapas <i>Betula verrucosa</i>	brūna	2	4-5 3-4	5	2	3	4
SnCl ₂		dzeltāna	5	4-5 3-5	5	2	2	1
FeSO ₄		t. brūna	3	4-5 3-5	4	1	3	4
KAl(SO ₄) ₂ . .		g. brūna	4	4-5 3-5	4	3	3	3-4
K ₂ Cr ₂ O ₇ . . .		brūna	4	4-5 4-5	5	1	3	3
KAl(SO ₄) ₂ . .		sarkan- brūna	2	3 2	5	1	3	2

* — Pirm. skaitl. vilna, otrs — kokvilna.

** Tumšāks.

izturība.

Krās- viela	Krāsa	Ūdens	Mazgāšana		Alka- lijas	Skābe	Berze	Gaisma
			50°	80°				
Suņu skābenes <i>Rumex crispus</i>	brūna	4	4-5	3-3*	3	2	3	3
	dzeltāna	5	4-5	3-3	5	3	2	1
	pelēka	5	4-5	3-4	2	1	2	3
	brūna	5	4-5	3-5	5	4	3	2-3
	brūna	5	4-5	4-5	5	2	3	2
Alkšņu lapas <i>Alnus incana</i>	brūna	3	4-5	4-5	3	2	3	4
	dzeltāna	5	4-5	4-5	5	2	2	1
	zaļg. pelēka	5	4-5	3-4	2	1	1	4-5
	brūna	4	4-5	3-5	2	2	3	3
	brūna	4	4-5	3-5	5	2	2	3
Bērzu mizas <i>Betula verrucosa</i>	brūna	3	4-5	3-4	4	1	2	2. t**
	brūna	5	4-5	4-5	5	3	1	2. t
	pelēka	5	4-5	4-4	4	1	1	2. t
	brūna	5	4-5	4-5	3	1	3	2. t
	brūna	5	4-5	4-5	5	2	3	2-3
Alkšņu mizas <i>Alnus incana</i>	brūna	3	4-5	3-4	3	2	3	3. t
	dzeltāna	5	4-5	4-5	5	2	1	3. t
	pelēka	5	4-5	3-4	3	1	1	3. t
	brūna	4	4-5	3-4	5	2	2	3. t
	brūna	5	4-5	3-4	3	1	2	4-5
Ozola mizas <i>Quercus pedunculata</i>	brūna	3	4-5	3-4	4	1	3	4-5
	dzeltāna	4	4-5	4-5	5	2	1	t
	t. brūna	5	4-5	3-4	3	1	1	t
	dzeltāna	5	4-5	3-5	4	1	2	t
	zaļg. brūna	5	4-5	3-5	5	1	2	4-5

Madaru saknes
Galium verum

Gaismas izt.: 1 — vāja, 8 — visaugstākā.
Berzes: 1 — vāja, 3 — laba
Citas: 1 — vāja, 5 — augstākā.

112

tonis maz mainījies, atzīme 3), 3) alizarina melno WX ekstra (baltā vilna nekrāsota, krāsa nemainīta, atzīme 5).

Berzes izturība novērtēta, velkot baltu vilnas drēbi 10 reizes pār paraugu un novērtējot uzberzto krāsojumu uz baltās drēbes. Atzīme 1 — stipri noberžas, 2 — vidēji, 3 — maz noberžas.

Gaismas izturības pārbaudei izgatavoti standartkrāsojumi ar: 1) 3% indigotina Ia (877), 2) 1,5% ponso RR (82), 3) 2,75% amaranta (168), 4) 4,5% azoskābās sarkanās B (64), 5) 5% skābās violetās 4RN (871), 6) 2,5% diamina izturīgās F (343), 7) 7% antrachinona violetās 1 G, 8) indigo 2,4% sulfocianina GR ekstra dziļumā. Vilnas dziļu krāsojumi ar šīm krāsvielām uztīti uz plāna saplākšņu dēlīša, tas gareniski līdz pusei pārsegts ar otru šaurāku dēlīti, un tad līdzās ar tāpat sagatavotiem pārbaudāmo krāsvielu krāsojumiem vienādu laiku vienādos apstākļos izlikti gaismā un turēti aiz loga stikla 6 mēnešus no novembra līdz nākamā gada maijam. Katra krāsojuma viena puse tad padota gaismas ietekmei, otra puse no tā aizsargāta. Pārbaudāmo paraugu pārmaiņas salīdzinātas ar standartparaugu krāsas maiņu, pie kam 1. standartparauga (vājākā) izturība atzīmēta ar 1, astotā (izturīgākā) ar 8. Ja tā tad pārbaudāmā parauga izturība atbilst, piem., trešajam standartparaugam, tad to atzīmē ar 3. Sedzamos dēlīšus laiku no laika noņem un aprauga pārmaiņas. Izrādījās, ka pēc 4 mēnešiem no standartparaugiem manāmi izbālējis tikai pirmais, no pārbaudāmiem piecpadsmit. Tie tad arī novērtēti ar atzīmi 1.

Izturības pārbaudes rezultāti pārskatāmi sakopoti tabulā.

Šī tabula rāda, ka ūdens izturība vislabākā ar alvas sālim kodinātiem krāsojumiem, vidēja ar dzelzs un chroma sālim un visliktākā ar vara un aluminiya sālim kodinātiem krāsojumiem.

Mazgāšanas izturība labāka pret kokvilnu nekā pret vilnu, lielāka 50° C nekā 80° C temperatūrā un lielāka ar chroma, alyas un dzelzs savienojumiem kodinātiem paraugiem nekā ar aluminiya un vara sāli kodinātiem.

Alkaliyu izturība vidēja, dažiem paraugiem laba. Noteiktu atkarību no kodinātāja nevar konstatēt.

Skābes izturība zema (1—3), visvājākā ar dzelzi kodinātiem, relatīvi labāka ar alvu kodinātiem krāsojumiem.

Berzes izturība vāja ar alvu un chromu kodinātiem krāsojumiem, citiem vidēja (2—3).

Praktiski ļoti svarīga ir izturība pret gaismu, jo dabiskās krās-

vielas bieži ieteic dekoratīviem un daiļamatniecības izstrādājumiem. Pārbaudes rezultāti rāda, ka izmēģināto krāsojumu izturība nepārsniedz vidējo, bet tādu, kas to sasniedz, ir samērā maz. Relatīvi labāki krāsojumi dabūti ar dzelzs kodinātājiem.

Izmēģināts samērā neliels skaits vietējo dabisko krāsojamo materiālu. Iespējams, ka mūsu rīcībā nav bijuši visvērtīgākie, ka nav mums bijušas arī zināmas vislabākās metodes. Būtu ļoti vēlams, lai zinātniskās iestādēs nokļūtu tie materiāli un aizrādījumi, pie kuriem novēroti labi rezultāti.

Jau iegūtie rezultāti gan neattaisno to ļoti augsto dabisko krāsvielu vērtējumu, kādu bieži sastopam. Būtu pat jābrīdina no aizraušānās ar šādiem krāsojumiem tur kur prasāma liela izturība, piem., mākslas un daiļamatniecības darinājumos. Vēl lielākā mērā jānoraida aizspriedums, it kā ar sintētiskām krāsvielām nevarētu sasniegt dažus krāsu toņus īsti latviskā gaumē. Gluži otrādi, ar sintētiskām krāsvielām tie sasniedzami daudz vieglāk un lētāk, pie kam reiz izstrādātie krāsojumi vienmēr praktiski pilnīgi reproducējami. Daudzas košās sarkanās nokrāsas, kuŗu krāšņumu, latviskumu un gaumīgumu neviens neapšaubā, iegūtas tikai ar sintētiskām krāsvielām.

No otras puses būtu aplam celt šķēršļus dabisko krāsvielu pielietāšanai, kur var iztikt ar mazākas izturības krāsojumiem. Neapšaubāmi ieteicams, lai ar šādu krāsošanu nodarbojas jaunatne, jo tās vingrinājumiem dabiskie materiāli viegli pieejami, šo materiālu vākšana un lietāšanas mēģinājumi ievērojami padziļina mūsu dabas pazīšanu, veicina vērošanas māku un var, sistematiski vērojumus krājot, dot arī augsti vērtējamus atklājumus.

Izsaku sirsnīgu pateicību inž. ķīm. R. Kārklīņas jaunkundzei par rūpīgiem eksperimentāliem pētījumiem.

Literatūra: 1) C. Wehmer, „Die Pflanzenstoffe“, II Aufl., B. I, 918. lpp.; 2) turpat, 1181. lpp.; 3) turpat 442. lpp.; 4) turpat 229. lpp.; 5) turpat 276. lpp.; 6) turpat 232. lpp.; 7) turpat 217. lpp.

Bez tam: M. P. Schutzenberger, „Matières colorantes“, II; Fr. Mayer, „Chemie der organischen Farbstoffe“; „Latvijas Saule“; M. Bielenstein, „Die altlettischen Farbmethode“; H. Rupe, „Die Chemie der natürlichen Farbstoffe“; G. Schultz, „Farbstofftabellen“, VII Aufl., B. I.

Iesniegts fakultātei 1940. g. 28. februārī.

Über die Echtheit einiger volkstümlicher Färbungen.

J. Auškāps.

(Mitteilung aus dem Textilchemischen Laboratorium der Universität Lettlands.)

In Zusammenarbeit mit Ing. Chem. Frl. R. Kārklīņa wurden 11 verschiedene örtliche pflanzliche Farbmateriale, die in Lettland in der volkstümlichen Färberei gebraucht worden sind, auf die Echtheit ihrer Färbungen auf Wolle untersucht. Als Farbmateriale wurden *Calluna vulgaris*, *Authemis tinctoria*, *Galium verum* (Wurzel), *Malus communis* (Blätter), *Bidens tripartitus*, *Betula verrucosa* (Blätter), *Rumex crispus*, *Betula verrucosa* (Rinde), *Alnus incana* (Rinde und Blätter) und *Quercus pedunculata* (Rinde) angewandt. Die Färbungen wurden mit Extrakten der Pflanzenteile auf mit CuSO_4 , SnCl_2 , FeSO_4 , $\text{KAl}(\text{SO}_4)_2$ und $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ vorgebeizten Wollgarn ausgeführt. Es wurde deren Wasser-, Wasch-, Alkali-, Säure-, Reib- und Lichtechtheit nach den üblichen Methoden bestimmt. Die Resultate sind aus der Tabelle zu ersehen.

Es ist eine verhältnismäßig geringe Anzahl von Farbmateriale untersucht worden. Die erhaltenen Resultate rechtfertigen keinesfalls die noch ziemlich weit verbreitete Ansicht, die Färbungen mit den Naturfarbstoffen seien echter als diejenigen, welche die synthetischen ergeben. Es ist aber von großem kulturgeschichtlichem Interesse die alten lettischen Färbmethoden wieder herzustellen.

J. Auškāps un A. Veidemanis.

Latvijas līnu ķīmiskais sastāvs.

(Latvijas Universitātes Ķīmiskās šķiedrvielu tehnoloģijas laboratorijas pētījumi.)

Līni ir viena no vecākām šķiedrvielām, kuŗu cilvēks lieto apģērba izgatavošanai, varbūt visvecākā. Neskatoties uz to, līni to apstrādāšanas dažādās stadijās, kā arī paši apstrādāšanas procesi izpētīti vēl ļoti maz. Iemesli tam dažādi: kad līni dominēja augu šķiedru starpā, zinātne vēl nebija sasniegusi to attīstības līmeni, kas atļauj šos sarežģītos procesus pietiekoši noskaidrot. Vēlāk šķiedrvielu tirgu jau bija iekarojusi līnu lielākā konkurence. «king cotton» — kokvilna, kas saistīja zinātnes un tehnikas uzmanību. Par kokvilnas apstrādāšanas procesiem literātūrā atrodam lielu skaitu pētījumu, uz kuŗu pamata tehnika strauji attīstās, kamēr līnu apstrādāšana pēdējos gadu desmitos maz mainījusies. No otras puses to vielu sarežģītais ķīmiskais sastāvs, no kuŗām uzbūvēts līnu stiebrīņš un kas līdz pēdējam laikam bija maz izpētīts, lai gan viņām līnu apstrādāšanā noteicoša loma, arī apgrūtināja līnu apstrādāšanas nostādīšanu uz zinātniskiem pamatiem.

Zināma dzīvība līnu pētīšanā sākās bij. Krievijā dažus gadus priekš Pasaules kara, bet to aizkavēja vēsturiskie apstākļi. Liela vērtība kā līniem, tā vispār lūksnes šķiedrai bija piegriezta Vakarēiropā Pasaules kara laikā, kad Eiropas centrālās valstis bija izolētas no ārpusaules un spiestas meklēt savus šķiedrvielu avotus. Šai laikā nodibinājās rinda speciālu institūtu šķiedrvielu pētīšanai, radās jauni uzņēmumi šķiedrvielu kultivēšanai un apstrādāšanai; izveidojās arī jaunas apstrādāšanas metodes. Bet ar kara izbeigšanos šī rosīgā darbība atkal aplūsa un rūpniecības un zinātnes uzmanību arvienu vairāk aizņēma jaunākais tekstiltehnikas bērns jeb pareizāki brīnumbērns — mākslīgais zīds, tik apžilbinoša ir viņa «karjera». Atzīmējams, ka tās zemes, kur līnu apstrādāšana jau sen sasniegusi visaugstāko attīstības līmeni, kā: Beļģija, Īrija, Holande, Ziemeļfrancija, ir it kā šai attīstības pakāpē sastingušas, jau ilgāku laiku neienesdamas nekā jauna līnu apstrādāšanas tehnikā un apstrādāšanas procesu pētīšanā.

Būtu lieki atkārtot, cik liela nozīme līniem Latvijas saimniecībā. Bet būtu arī aplam domāt, ka līnu kultivēšana un apstrādāšana tā, kā tā notiek šobrīd pie mums, var būt drošs saimniecisks

298

pamats uz mūžīgiem laikiem, un ka pietiek tikai rūpēties, lai Latvija ražotu pēc iespējas vairāk lina. Nedaudziem būs zināms, cik lielā mērā nepieciešams ar vislielāko uzmanību sekot lina lomai vispasaules šķiedrvielu saimniecībā, kā šo lomu iespaido lina konkurenti un kādas izredzes kā liniem, tā šiem konkurentiem nākotnē. Straujā lina cenu krišana pasaules tirgū pagājušā gadā bija gan galvenā kārtā izsaukta ar ārkārtīgi bagāto kokvilnas ražu un tās zemajām cenām, bet ne tikai. Ja jau kokvilnas lētums var nospiest lina cenas, tad ir skaidrs, ka kokvilna var vismaz lielā daļā gadījumu aizvietot lina. Ar straujo kokvilnas ķīmiskās apstrādāšanas metožu attīstīšanos šī aizvietošanas iespējamība paliek arvienu lielāka, un nevar paredzēt, vai un kur tai ir liktas robežas. Otrs jaunākā laika lina konkurents ir mākslīgās šķiedras, kuŗu ražošanas tehnika attīstās ar tādu tempu, ka sagaidāmi vēl lieli pārsteigumi jau tuvākā nākotnē, un ja šīs mākslīgās šķiedras vēl pašreiz it kā tieši neiespaido lina patēriņu, tad netieši tas bez šaubām notiek jau tagad un turpmāk notiks arvienu lielākos apmēros.

Tā tad lina ražotājām zemēm un it sevišķi Latvijai, kuŗas saimniecībā liniem tik liela loma, ir ne tikai uzmanīgi jāseko, kā mainās lina loma tekstilrūpniecībā, bet lina kultivēšanā un apstrādāšanā jāpāriet uz vispilnīgākām metodēm, jo tādā ceļā ne tikai paceļami ienākumi no liniem, bet varbūt tuvākā nākamībā no tā, cik lēti iespējams ražot augstvērtīgus lina, atkarāsies, vai apvisam viņu ražošana atmaksāsies, vai nē.

Lina īpašības atkarājas no kultivēšanas apstākļiem un no apstrādāšanas pēc novākšanas. Lina tehniskā vērtība savkārt atkarājas no tā, cik sukātas šķiedras dod kulstīti lina un kāda numura dzijas tos var savērt. Tālāk viņu vērtība atkarājas no tā, cik labi lina izstrādājumi balinās un cik tie izturīgi. Visas šīs īpašības ir atkarīgas no lina ķīmiskā sastāva. Diemžēl mums šis sastāvs ir vēl diezgan maz pazīstams, vai ir zināms tikai galvenos vilcienos, bet ne pietiekoši sīki, lai uz viņa pamata varētu izsmeloši noteikt lina tehniskās īpašības un vērtību. Jāatzīmē, ka līdz šim tās sakars starp ķīmisko sastāvu un citām īpašībām ir vēl pārāk maz meklēts. Tikai jaunākā laikā ir piegriezta vajadzīgā vērtība to vielu izpētīšanai, kas sastāda lina šķiedras galvenās sastāvdaļas. Tās ir lina tauki un vaski, lignīns, cellulōza, hemicellulōza, pektīnvielas un vispār ogļhidrātiem radniecīgas vielas, kas grūti izpētījamas viņu sarežģītās struktūras dēļ.

Kas attiecas uz Latvijas liniem, tad mums nav zināmi nekādi dati par to ķīmisko sastāvu. Tāpēc mēs arī turējam par piemērotu ķīmiskos pētījumus par liniem iesākt no vienas puses no lina stie-

brīņu sastāva izpētīšanas, no otras puses noteikt svarīgākās sastāvdaļas Latvijas linu sortimenta šķirnēs.

Linu stiebriņu sastāvs.¹⁾ Kā katrā organismā linu stiebriņos mēs sastopam lielāku daudzumu organisko vielu, no kurām nedaudzas var skaitīt par labi dēfinētiem ķīmiskiem indivīdiem. Šādos gadījumos tehniskā analīze parasti nosaka vairākas vielas, kopā, kas var piederēt dažādām savienojumu rindām. Stiebriņos, kuņģos vienādi bija jānosaka mitrums, lai rezultātus padarītu savā starpā salīdzināmus, mēs noteicām pelnus, taukus un vaskus, ūdeni šķīstošas vielas, pentozanus (noteicot furfuroļu) un cellulozu.

Mitrums noteikts V. Šapošņikova²⁾ aparātā, žāvējot linus līdz pastāvīgam svaram sausētā gaisa strāvā pie 100—110°. Tā kā lini, kā visas šķiedrvielas, ir ļoti higroskopiski, tad mitrums atkarīgs no telpas mitruma. Rezultāti pievesti tab. I.

Tabula I.

Kur glabāti Paraugu №№	Laborātorijā			Laborāt. noliktavā				Neapkur. nol.		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mitrums %	8,64	8,35	8,26	11,48	10,75	10,70	10,00	16,6	18,11	16,06

Pelni noteikti linus sadedzinot porcelāna tīģelī. Pēdējās ogles daļiņas grūti sadedzināmas, tāpēc beigās pelni saslapāti ar ūdenraža pārskābli un tad galīgi izkarsēti. Rezultāti tab. II.

Tabula II.

Paraugu №№	1	2	3	4	5	6	7	Vidējs
Pelnu %	3,37	2,94	3,54	2,50	3,34	3,10	2,85	3,09

Tauki un vaski nosacīti ekstrahējot linus Soksleta aparātā ar dažādiem organiskiem šķīdinātājiem, jo izrādās, ka ar vienu šķīdinātāju nav iespējams izekstrahēt visas tauku vielas, kas norāda uz to, ka mums šeit ir darīšana ar vairākām vielām, kā to ir pierādījuši C. Hoffmeistera³⁾ un W. Kinda⁴⁾ pētījumi. Pielietoti tika petrolejas aītērs, etilaitērs un benzola un alkohola maisījums 1:1. Rezultāti minēti tab. III.

Tabula III.

	Tauku un vasku saturs %							Vidējs
	1	2	3	4	5	6	7	
Šķīdinātājs	1,13	1,32	1,06	1,02	1,14	1,10	1,14	1,13
Petrol. aītērs	0,41	0,42	0,43	0,32	0,49	0,66	0,24	0,43
Etilaitērs	—	3,02	2,98	2,38	3,04	2,83	2,52	2,78
Benzols un alkohols	—	3,02	2,98	2,38	3,04	2,83	2,52	2,78

¹⁾ Analīzes izdaruši inž. ķīm. J. Bramanis un stud. chem. A. Šmēlis.

²⁾ В. Г. Шапошников „Общ. технол. волокн. вещ.“ 199. lpp.

³⁾ C. Hoffmeister, Ber d. deutsch. chem. Ges., 1903, 1047.

⁴⁾ W. Kind, Spinner u. Weber, 1921, 32.

300

Katra ekstrakcija vilkās apm. 30 stundas, pie kam ar etilaitēru apstrādāti tie paši paraugi, kas jau ekstrahēti ar petrolejas aitēru. Ar benzola un alkohola maisījumu ekstrahēti vēl neapstrādāti paraugi.

Ūdenī šķīstošo vielu saturs nosacīts ekstrahējot linus ar aukstu un karstu ūdeni. Ap 100 gr. linu ievietoti kolbā, caur kuŗu lēnām sūkts ūdens, pavisam 5—6 litri. Siltas ekstrakcijas gadījumā kolba ievietota vārošā ūdensvannā. Ekstrakts ietvaicēts, žāvēts pie 105° C un svērts. Rezultāti sakopoti tabulā IV.

Tabula IV.

Paraugu №№	1	2	3	4	5	6	Vidējs
Ekstrakcijas temperatūra	Ekstraktvie'u %						
20°C	7,09	7,36	7,62	7,02	7,56	7,10	7,28
98°C	10,50	11,23	9,97	7,33	8,63	8,05	9,62

Lai noteiktu pentozanu saturu, linu stiebriņi tika pēc T o l l e n s'a¹⁾ metodes destillēti ar sālsskābi (i. s. 1,06), destillāts apstrādāts ar floroglucīnu, nogulsnes savāktas G u ĉ a tiģeli, žāvētas pie 97° C un svērtas. Pentozanu saturs aplēsts pēc tabulām.²⁾ Rezultāti tab. V.

Tabula V.

Paraugu №№	1	2	3	4	5	Vidējs
Pentozanu %	14,65	15,75	12,51	8,32	14,98	13,24

Svarīgākās linu stiebriņu sastāvdaļas — cellulōzas noteikšana izdarīta ar C r o s s'a un B e v a n'a³⁾ metodi: vārīšana ar natrija hidroksīdu, apstrādāšana ar chlōru, skalošana, vārīšana ar natrija sulfītu un natrija hidroksīdu, filtrēšana, skalošana, apstrādāšana ar kalija permanganāta šķīdumu, balināšana ar sēra paskābi, skalošana, žāvēšana, svēršana. Analīžu rezultāti minēti tabulā VI.

Tabula VI.

Paraugu №№	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Vidējs	Spai
Cellulōzas %	46,52	46,21	53,07	52,26	49,44	46,16	47,49	50,14	49,30	48,41	48,92	48

No šiem rezultātiem redzams, ka cellulōzas saturs līnos ir diezgan pastāvīgs un svārstās ap 48—50%. Jāpiezīmē tikai, ka šē noteiktā cellulōza ir netikai tā, ko stiebriņus pārstrādājot sastopam vēlāk šķiedrā, bet šē ietelp arī cellulōza, kas aiziet ar spaijiem. Būtu tāpēc aplam domāt, ka linu stiebriņi varētu dot līdz 50% lietderīgi

¹⁾ Flint u. Tollens, Landw. Vers.-Stat. 42, 381 (1894).

²⁾ Abderhalden, Biol. Arbeitsmethoden, Abt. 1. T. 5, 198.

³⁾ Cross u. Bevan, Journ. chem. Soc. 55, 199 (1889).

šķiedrvielas veidā izmantojamas cellulozas. Spaļos saturas ap 48% cellulozas.

Stiebrīņi izpētīti no dažādiem Latvijas apvidiem. Tab. VII. sakopoti dati par dažādu apvidu linu sastāvu.

Tabula VII.

A p v i d u s	Mitrums %	Pelni %	Vaski %	Ekstrakt- vielas %	Cellulōza %
Lubānas-Meirānu	14,68	3,34	3,02	7,10	47,53
Cēsu apr.	8,76	3,10	2,98	7,36	46,52
Tukuma apr.	9,61	2,85	3,04	7,63	47,96
Jaunjelgavas apr.	9,05	3,03	2,38	7,59	49,80
Bauskas apr.	8,25	2,50	2,83	6,95	46,52
Liepājas apr.	14,56	3,01	2,52	7,10	50,23

Linu šķiedras sastāvs. Lai gūtu pēc iespējas pilnīgāku pārskatu par Latvijā ražotiem līņiem, mēs izpētījām visas vietējās viena gada ražas linu šķirnes kuldzītu linu veidā. Materiālu mums laipni apgādāja Valsts linu monopōla nodaļa. Mūsu rīcībā bija 21 linu paraugs no 1926. g. linu standarta, no katras šķirnes apm. 1 kg. Katrs paraugs tika izsūkāts uz četriem susekļiem, kuros zoba atstatums bija 2, 1¹/₂. 1 un ¹/₂ cm, sākot ar retāko un beidzot ar smalkāko. Sukātā šķiedra un pakulas katra par sevi nosvērta un ievietota stikla bundžā ar pieslīpētu aizbāzni, lai nemainītos mitrums. Sukātā šķiedra un pakulas analizētas atsevišķi, un uz šo rezultātu pamata aplēsts kopējais (vidējais) noteicamās vielas saturs.

Analīzes gaitu un noteicamās sastāvdaļas mēs piemērojam G. Schwalbe's dotai schēmai, kas uz bagātu piedzīvojumu pamata atrod, ka augu šķiedras vispilnīgāki raksturo mitrums, tauki un vaski, pelni, pentozāni (furfuols), pektīnvielas, slāpekļis un cellulōza. Kas attiecas uz analīzes metodēm, tad pieturējāties pie parastī lietotām, dažos gadījumos tās pārveidojot pielāgojoties materiālu īpatnībām.

Mitrums arī šai gadījumā noteikts ar Šapošņikova metodi. Tā kā paraugi visi bija piegādāti no vienas un tās pašas noliktavas un sukāti vienā un tai pašā telpā, tad mitruma saturs svārstījās šaurās robežās ap 7,5%. Mēs viņu katram paraugam par sevi nepieņemam, jo visas citas sastāvdaļas kopsavilkumā aplēstas uz absolūti sausu šķiedru.

Ievērojot rezultātus, kādi iegūti noteicot taukus un vaskus stiebrīņos, un pieturoties pie Schwalbe's ieteiktā šķīdinātāja, mēs šķiedru ekstrahējām visos gadījumos Soksleta aparātā 72 stundas ar benzola un alkohola maisījumu līdzīgās daļās. No katras šķirnes

302

sukātās šķiedras un pakulām analizēti divi paraugi. Rezultāti labi sakrīt analīzes kļūdas robežās un minēti tab. VIII.

Tabula VIII.¹⁾

	Šķirne	Tauku un vasku % sukātā šķiedrā			Tauku un vasku % pakulās		
	Paraugs	a	b	Vidējais	a	b	Vidējais
Zaigalvjī H	×R×	3,33	3,29	3,31	3,62	3,67	3,65
	×HD×	3,06	3,04	3,05	3,14	3,17	3,16
	SFPHD	3,43	3,42	3,42	3,55	3,87	3,71
	FPHD	2,75	2,78	2,77	3,22	3,50	3,36
	PHD	2,68	2,69	2,69	2,86	2,99	2,93
	HD	2,74	2,83	2,79	3,27	3,27	3,27
	LD	2,91	3,10	3,00	3,16	—	3,16
Baltgalvjī L	R	3,41	3,21	3,31	3,40	3,64	3,52
	ZK	3,05	3,28	3,16	3,25	3,38	3,32
	SPK	3,37	3,20	3,28	3,38	3,34	3,31
	PK	3,18	3,02	3,10	3,57	3,63	3,60
	K	3,20	3,00	3,10	3,37	3,54	3,42
	W	3,40	3,37	3,38	3,42	3,37	3,40
	S	2,97	2,93	2,95	2,95	2,93	2,94
Baltgalvjī S	R	2,99	2,95	2,97	3,14	3,39	3,27
	ZK	3,21	3,21	3,21	3,66	3,63	3,65
	SPK	3,48	3,42	3,45	3,82	3,83	3,83
	PK	3,23	3,04	3,14	3,30	3,31	3,31
	K	2,93	2,81	2,87	3,02	2,89	2,96
	W	3,06	2,99	3,03	3,22	3,16	3,19

Pelni šķiedrā noteikti tāpat kā stiebrīņos. Atsevišķiem vienas šķirnes paraugiem tie labi sakrīt analīzes kļūdas robežās. Rezultāti atzīmēti visu rezultātu kopsavilkuma tab. X.

Slāpekļis noteikts ar Kjeldahl'a metodi. Arī šē atrasti labi sakrītoši atsevišķu analīžu rezultāti, kuŗu kopsavilkums minēts tabulā X.

Liela nozīme tehniskā ziņā ir pektīnvielu saturam linu šķiedrā. Līdz šim nav izstrādāta vienkārša tehniska analīzes metode to noteikšanai. Bez šaubām mūsu lietotā metode noteic ne tikai pektīnvielas šī vārda šaurākā nozīmē, bet arī vispār ūdenī un sārmā šķīstošas linu šķiedras sastāvdaļas, kā šķīstošus ogļhidrātus, miecvielas, olbaltumveidīgo vielu skaldproduktus, hēmicellulozu u. t. t. Galvenā sastāvdaļa tomēr ir pektīnvielas, tāpēc arī visām šīm vielām, kā tas tehniskā parasts, dots šāds nosaukums. 10 gr. attaukoto linu tika vārīti ar 400 kb. cm. ūdens un 25 kb. cm. normāla nātrija hidroksīda šķīduma 7 stundas kalcija chlōrīda vannā ar apgrieztu dzesinātāju. Ekstrakts nofiltrēts, šķiedra skalota ar vārošu ūdeni. skalojamie ūdeņi un ekstrakts uzpildīti līdz 2 litriem, un 100 kb. cm.

¹⁾ Skaitļi attiecas uz gaisa sausiem līnēm.

ši šķiduma noteikta sausne. No tās atvilks attiecīgais ievesta natrija hidroksida daudzums. Katrai šķirnei analizēti 4 sukāto linu un 2 pakulu paraugi. Rezultāti tab. IX. Vienas šķirnes atsevišķās

Tabula IX.¹⁾

	Šķirne	Pektīnvielu % sukātā šķiedrā					Pektīnvielu % pakulās		
		Paraugs	a	b	c	d	Vidēj.	a	b
Zaļgalvi H	×P×	—	—	24,20	24,60	24,40	—	22,24	22,24
	×HD×	20,43	20,30	24,52	24,40	22,40	21,84	21,20	21,52
	SFPHD	23,80	23,76	24,92	25,04	24,38	23,12	22,88	23,00
	FPHD	23,32	23,40	—	—	23,36	25,08	24,92	25,00
	PHD	25,00	24,72	24,80	25,70	24,93	25,56	25,80	25,68
	HD	25,32	25,80	25,40	26,00	25,63	27,32	27,00	27,16
	LD	24,44	24,28	24,12	24,24	24,27	—	—	24,86
Baltgalvi L	R	23,08	23,40	23,12	23,28	23,47	23,80	24,20	24,00
	ZK	22,68	22,80	22,00	21,96	22,36	24,68	25,00	24,68
	SPK	24,00	23,28	24,40	23,50	23,71	25,20	25,12	25,16
	PK	25,32	24,96	25,80	25,60	25,42	26,28	26,52	26,40
	K	25,04	24,60	24,88	25,20	24,93	26,68	26,44	26,56
	W	24,20	24,60	25,00	24,20	24,50	25,04	24,88	24,96
	D	24,80	25,20	24,60	25,00	24,90	26,68	26,28	26,48
S	23,80	23,80	—	—	23,80	26,96	26,76	26,84	
Baltgalvi S	R	21,00	21,20	22,40	22,40	21,75	23,52	23,76	23,64
	ZK	23,60	23,20	22,40	21,72	22,83	23,80	23,88	23,84
	SPK	23,40	23,80	23,68	23,24	23,53	23,36	23,28	23,32
	PK	24,00	24,16	—	—	24,08	24,96	24,72	24,84
	K	24,48	24,44	24,64	25,08	24,76	26,28	26,04	26,16
	W	25,16	25,78	—	—	25,46	25,88	25,80	25,84

analīzes savā starpā sakrīt 1% robežās, izņemot dažus gadījumus, kur lielāka starpība izskaidrojama ar parauga nevienmērību.

Cellulozas noteikšanai izmēģinātas vairākas metodes, un at-
rasts, ka vislabāk sakrītošos rezultātus dod C r o s s'a un B e v a'n'a
metode. Ar šo metodi tad arī tika analizētas sukātā šķiedra (pa 2
paraugiem no katras šķirnes) un pakulas (pa 1 paraugam no katras
šķirnes). Vidējie rezultāti, aplēsti uz absolūti sausu šķiedru, mi-
nēti tab. X.

Tab. X ir visu šķiedras analīžu kopsavilkums, kur minēti atse-
višķi katras šķirnes vairāku analīžu vidējie rezultāti sukātāi šķie-
drai un pakulām. Tabulā dota attiecība starp sukāto šķiedru un
pakulām, un uz šīs attiecības pamata aplēsts katras vielas vidējais
saturs šķirnē. Tabula papildināta ar skaitļiem, kas rāda, kāds ka-
tras šķirnes procentuālais daudzums saņemts valsts noliktavās caur-
mērā 1919.—1927. g. g. un kādas bijušas iepirkšanas cenas
1926/27. g. un 1927/28. g. Beidzot tab. XI minēti salīdzināšanai vi-
dējie skaitļi, kas raksturo stiebrīņu un kulstīto linu sastāvu.

¹⁾ Skaitļi attiecas uz gaisa sausiem līniem.

304

Tabula X. Latvijas līnu 1926/27. g. standarta paraugu ķīmiskais sastāvs.

Šķirne	Sukātas šķiedras		Pelnu %		Tauku un vasku %		Slāpekļa %		Pektīnvieļu %		Cellulozas %		Iepirkts katras šķirnes 1919—1926. g. g.		Cena par 1 kg. sant.				
	Šķiedra	Pakļaus	Vidējais	Šķiedra	Pakļaus	Vidējais	Šķiedra	Pakļaus	Vidējais	Šķiedra	Pakļaus	Vidējais	1926./27. g.	1927./28. g.					
Zaļgaviļi H	39	1,19	1,28	1,25	3,57	3,92	3,78	0,42	0,54	0,49	26,31	26,01	26,15	72,74	72,60	72,65	6	158	216
	43	1,04	1,46	1,27	3,28	3,39	3,35	0,67	0,44	0,54	24,10	23,09	23,60	73,66	69,89	71,55	20	136	198
	41	1,11	1,38	1,33	3,68	4,02	3,88	0,67	0,54	0,59	26,25	24,91	25,50	71,88	69,82	70,70	26	116	180
	34	1,06	1,29	1,20	2,98	3,64	3,49	0,67	0,73	0,71	25,12	27,09	26,42	75,03	69,62	71,74	24	96	162
	30	1,47	1,24	1,30	2,90	3,18	3,12	0,64	0,64	0,64	26,87	27,83	27,52	72,43	68,54	69,67	15	80	144
	23	1,08	1,27	1,23	3,01	3,55	3,43	0,69	0,74	0,65	27,62	29,46	29,00	68,81	67,56	67,90	7	66	126
	23	1,42	1,66	1,60	3,21	3,40	3,36	0,56	0,76	0,72	26,00	26,75	26,55	73,83	67,52	63,70	2	48	100
Baltgaviļi L	49	0,89	1,15	1,01	3,52	3,81	3,63	0,69	0,69	0,69	24,94	25,96	25,27	74,48	70,43	72,20	20	158	216
	47	0,93	1,17	1,03	3,37	3,57	3,75	0,64	0,70	0,67	23,83	26,78	25,35	73,06	72,64	72,70	30	136	198
	42	1,50	1,50	1,50	3,51	3,59	3,56	0,70	0,65	0,68	25,47	27,32	26,45	70,61	69,63	70,00	25	116	180
	35	1,23	1,42	1,35	3,33	3,91	3,69	1,05	0,76	0,98	27,32	28,69	28,25	67,54	66,51	66,95	14	96	162
	22	1,09	1,50	1,43	3,33	3,72	3,65	0,89	0,88	0,88	26,80	28,89	28,50	68,95	66,33	66,80	6	80	144
	28	1,44	1,60	1,55	3,64	3,70	3,69	0,88	0,85	0,87	26,40	27,13	27,05	70,36	68,39	69,25	4	66	126
	27	1,47	1,56	1,53	3,19	3,21	3,21	0,51	0,64	0,60	26,93	28,88	28,30	68,94	64,76	66,10	1	48	100
Baltgaviļi S	17	1,24	1,31	1,30	3,42	3,29	3,30	0,53	0,48	0,49	25,76	29,23	28,30	66,91	71,17	70,40	—	26	74
	43	0,94	1,05	0,99	3,18	3,53	3,33	0,58	0,58	0,58	23,26	25,53	24,24	72,99	74,82	73,70	20	158	216
	47	1,12	1,35	1,24	3,42	3,95	3,70	0,77	0,56	0,66	24,34	25,80	24,70	70,55	69,71	70,00	30	136	198
	39	1,18	1,37	1,29	3,68	4,13	3,95	0,73	0,69	0,70	25,10	25,17	25,11	69,52	70,58	70,00	25	116	180
	40	1,01	1,14	1,09	3,37	3,58	3,45	0,75	0,65	0,69	25,82	26,86	26,50	70,26	70,24	70,25	14	96	162
	55	1,47	1,57	1,53	3,10	3,22	3,17	0,72	0,66	0,69	26,68	28,49	27,89	70,27	66,14	68,00	6	80	144
	27	1,49	1,82	1,74	3,27	3,46	3,40	1,24	1,03	1,07	27,48	28,02	27,90	67,02	63,59	64,30	4	66	126

Tabula XI.

	Stiebrīņi		Kulstīti lini	
	Robežu skaitļi ‰	Vidējais ‰	Robežu skaitļi ‰	Vidējais ‰
Pelni	2,50— 3,51	3,07	0,99— 1,74	1,32
Tauki un vaski	2,38— 3,04	2,78	3,12— 3,95	3,52
Ekstraktvielas	6,69— 7,79	7,28	— —	—
Pektīnvielas	— —	—	23,60—29,00	26,60
Pentozani	8,32—15,75	13,24	3,32— 5,23	4,38
Slāpekļi	— —	—	0,49— 1,07	0,70
Cellulōza	45,70—53,07	48,90	63,70—73,70	69,44

Pie kādiem slēdzieniem nu mūs noved šis skaitļu materiāls? Vīspirms jāatzīmē, ka aina, kādu dod šīs tabulas, nav uzskatāma par absolūti pareizu un negrozāmu. Nevar uzstādīt ideālus šķirņu paraugus. Nevienmērības un nejaušības, ar kādām šē jāreķinās, varētu izlīdzināt tikai daudzkārtīgas paraugu analīzes par vairākiem gadiem. Tāpēc runāt var tikai par galveniem virzieniem, kādos mainās ķīmiskais sastāvs sakarā ar šķirnes vērtību. Tālak, lielāka vēriba piegriežama tām šķirnēm, kas sastāda uzpirkto līnu lielāko daudzumu: baltgalvju R, ZK, SPK un PK — kopā 89%, zaļgalvju XRX, XHDX, SFPHD, FPHD un PHD — kopā 91%.

Pelnu saturs baltgalvjiem visumā mainās tādā virzienā, ka augstākās šķirnēs to ir mazāk, zemākās vairāk, pie kam gandrīz bez izņēmuma pakulās to vairāk kā sukātā šķiedrā. Jāpiezīmē, ka pelnus dod ne tikai līnos organiski saistītās minerālvielas, bet arī neizbēgamie mēchaniskie piemaisījumi. Zaļgalvju rindā šāda pieaugšana nav novērojama, bet arī šē pelnu pakulās vairāk kā sukātā šķiedrā. Pelnu kvalitatīvo sastāvu jau noskaidrojuši citi pētnieki. Kvantitatīvā analīze netika izdarīta, lai gan praktiski ļoti svarīgs ir dzelzs saturs, — ja tas liels, rodas grūtības balināšanā. Ja salīdzinām pelnu saturu stiebrīņos un šķiedrā, redzam, ka pēdējā to ir 2—2¹/₂ reiz mazāk, kas izskaidrojams kā ar to, ka daļa minerālvielu mērcējot izskalojas, tā arī ar to, ka mēchaniskie piemaisījumi pa daļai noskaloti jeb atšķirti mēchaniskajā apstrādāšanā.

Tauku un vasku saturam ir liela praktiskā nozīme. No vienas puses dažas no šīm eļļainām vielām uzlabo līnu šķiedras vērtību, no otras puses viņu atdalīšanai no šķiedras vajadzīga vārīšana ar sārnu, un jo vairāk šo vasku, jo vairāk vajaga sārma. Šie tauki un vaski ir vairāku vielu maisījums, kas redzams no viņu dažādās šķīstamības organiskos šķīdinātājos. Tā no visa 2,5—3% lielā tauku satura stiebrīņos izdodas izekstrahēt ar petrolejas aīteru 1—1,3%, pēc tam ar etīlāīteru ap 0,5%, ar

306

benzola-alkohola maisījumu lielāko daļu. Tauku saturs kulstītos linos ir par apm. 0,7% lielāks kā stiebrīnos. Sukātā šķiedrā tauku saturs visos gadījumos, izņemot ļoti mazvērtīgo šķirni «S», ir zemāks kā pakulās. Savkārt augstvērtīgās šķirnēs kopējais tauku saturs ir lielāks kā zemākās, lai gan šē sastopamas dažas svārstības.

Slāpekļa saturs ir samērā liels un svārstās diezgan plašās robežās 0,5—1%. Kaut kāda likumība, atkarībā no šķirnes vērtības, šē nav nomanāma. Slāpekļa saturs norāda uz samērā lielo olbaltumvielu saturu, kuŗu skaldprodukti ievērojamā daudzumā saista chlōra savienojumus balinot ar hipochlōrītiem. Augsts slāpekļa saturs tā tad apgrūrina balināšanas procesu.

Kā jau minēts, ar nosaukumu pektīnvielas ir apzīmētas vielas, kas ekstrahējas no šķiedras, to vārot ar natrija hidroksidu. Kā skaitļi rāda, šīs vielas sastāda ievērojamu līnu šķiedras sastāvdaļu. Tām līnu tālākā apstrādāšanā liela nozīme: ļoti zems šo vielu saturs norādītu uz to, ka līni pārmērcēti, stipri kotonizēti, t. i. tehniskā līnu šķiedra, kuŗas elementāršķiedriņas salīmētas ar šīm pektīnvielām, saskaldīta; tādi līni dotu daudz pakulu. No otras puses, pārāk augsts pektīnvielu saturs aizrāda uz nepietiekošu mērcēšanu, un tādu līnu balināšanai jāpatērē daudz sārma. Diemžēl mūsu pašreizējās teorētiskās zināšanas par šo vielu būtību vēl neatļauj izveidot pietiekoši vienkāršas un noteiktas šo vielu sīkākas analīzes metodes. Ja tādas izdosies nākamībā izstrādāt, tad tās bez šaubām dos ļoti svarīgu līnu šķiedras raksturojumu; atļaujot no vienas puses konstatēt, cik pareizi vēsta iepriekšējā līnu apstrādāšana, no otras puses paredzēt, cik labi šie līni balināsies un cik vērtīga būs šķiedra. — Tabulā X minētie dati rāda, ka zaļgalvju augstākās šķirnēs pektīnvielu saturs sukātā šķiedrā lielāks nekā pakulās un ja izslēdz augstāko šķirni $\times R \times$ un zemāko LD, tad kopējais pektīnvielu saturs no augšas uz leju pieaug. Baltgalvju šķirnēs visos bez izņēmuma gadījumos pektīnvielu pakulās vairāk kā sukātā šķiedrā, un kopējais šo vielu saturs savkārt pieaug no augstākām šķirnēm uz zemākām.

Beidzot jāpakavējas pie praktiski vissvarīgākās līnu sastāvdaļas — cellulōzas. Līnu izstrādājumi pilnīgi gatavā veidā sastāv no gandrīz tīras cellulōzas. Tā tad šķirnes vērtībai vajadzētu bū noteiktā samērā ar cellulōzas saturu. — Tabula X rāda bez pāra izņēmumiem (baltgalvju šķirnes S, SPK), ka cellulōzas saturs sukātā šķiedrā lielāks kā pakulās. Tālāk, tiešām, jo augstāka šķirne, jo lielāks kopējais cellulōzas saturs. Salīdzinot cellulōzas saturu šķiedrā un stiebrīnos, redzam, ka šķiedrā tas ir ievērojami augstāks. Tā

tad mērcējot un mēchaniski apstrādājot, lini zaudē vairāk necellulozas, kas starp citu saturas arī spaļos 48%.

Bet ja nu mēs salīdzinām atsevišķo šķirņu cenas par 1926. un 1927. g., tad redzam, ka 1926. g. augstākās šķirnes cena pārsniedz zemākās apm. 3 reiz, un 1927. g. vairāk kā 2 reiz, cellulozas saturs šķirnē $\times R \times$ ir tikai par 10% lielāks kā šķirnē LD. Tā tad ne tikai no cellulozas satura, bet arī no tā, kādā veidā šī cellulōza ir šķiedrā, atkarājas šķiedras vērtība. Cenu attiecība ir ļoti tuva attiecībai, kādā atsevišķās šķirnēs saturas cellulōza tikai sukātā šķiedrā. Tā šķirnē $\times R \times$ sukātā šķiedra satur 29% no visas cellulozas, šķirnē LD — 14%, attiecība 29:14 = apm. 2, cenu attiecība 216:100=2,2; šķirnē R — sukātā šķiedra satur 33% cellulozas, šķirnē D — 17%, attiecība 35:17 = apm. 2, t. i. tuva cenu attiecībai.

Tā tad, lai paceltu linu vērtību, jāpūlas dabūt šķirnes ar pēc iespējas augstāku cellulozas saturu un pēc iespējas lielāku sukātās šķiedras iznākumu. Kā tas sasniedzams? Saprota, tas pa daļai atkarājas no kultivēšanas apstākļiem, bet daudz lielākā mērā no mērcēšanas un mēchaniskās apstrādāšanas. Vai cellulōza aiziet pakulās jeb sukātā šķiedrā, atkarājas visvairāk no tā, kā ir noritējusi pektīnvielu pārveidošanās linus mērcējot. Lai šos procesus noskaidrotu un atrastu optimālos apstākļos, ir darīts vēl ļoti maz. Līdz šim šē valda pilnīgs empirisms. Tikai sistēmatiski procesa pētījumi dažādās stadijās var šos jautājumus pietiekoši apgaismot.

Beigās pievedam vēl kādu pēc ķīmiskas metodes mērcētu linu paraugu analīzi. Paraugš, ko dabūjām no Valsts linu monopōla nodaļas, saturēja pelnu 1,83%, tauku un vasku 4,75%, pektīnvielu 25,37, slāpekļa 0,74%. No bioloģiski mērcētiem līnīem šī parauga sastāvs atšķīrās galvenā kārtā ar augsto tauku un pelnu saturu. Pēdējos atrasts 1,64% dzelzs. Šo sastāvdaļu augstais saturs, kā noskaidrojās šādu linu izstrādājumus balīnot, rada grūtības balīnāšanā.

Beidzot izsakām pateicību Valsts linu monopōla nodaļai par laipno pretīmnākšanu, apgādājot mūs ar linu paraugiem un dažiem statistikas datiem, kā arī Latvijas ķīmijas biedrībai par šiem pētījumiem atvēlētiem līdzekļiem.

J. Auškāps.

Ķīmijas problēmas un uzdevumi Latvijā.

Refer. Zinātņu Komitejas vas. sap. 28. VIII. 1932.

Lai pareizi izprastu un novērtētu ķīmijas attīstību Latvijā, īsumā jāiepazīstas ar pašreizējām ķīmijas problēmām un sasniegumiem vispār. Ķīmijas attīstības gaita ir tik strauja (ik dienas parādas ap 10 loksnēm iespiestu publicējumu par eksperimentāliem pētījumiem), ka īsā pārskatā var minēt tikai vienu otru spilgtāku sasniegumu, nepavisam nepretendējot ne uz sistēmātisku sakārtojumu, ne uz pilnību, ne uz pareizu apskatāmā materiāla samēru.

I.

Visintensīvākie pētījumi notiek pašreiz ķīmijas abos galējos spārnos: vienā pusē tur, kur ķīmijas robežas saplūst ar fizikas novadu, t. i. fizikālās ķīmijas nozarē, un otrā pusē bioķīmijas virzienā, kur ķīmija sastopas ar bioloģiju, ar dzīvās dabas ķīmiskām parādībām.

Pirmajā virzienā viena problēma, kas interesē katru domājošo cilvēku, ir jautājums par vielas jeb matērijas būtību un uzbūvi. Šo novadu pašreiz apstrādā ārkārtīgi intensīvi, kā ķīmiķi, tā fiziķi un matemātiķi un daudzi jaunākā laika sasniegumi spiež mūs pārveidot pašos pamatos jēdzienus, kas mūsu apziņā dziļi iesakņojušies. Nevaram vairs runāt par matēriju kā substanci, kas pilnīgi piepilda zināmu telpu, kam nemaināma masa, kas noteikta elementa veidā būtu nepārvēršama.

Atomu hipoteze ir palikusi par eksperimentāli pārbaudāmu teoriju, un tagad neatradīsim zinātnieka, kas apšaubītu atomu esamību. No otras puses atoma nedalamība bij jāupurē tādām atoma modelim, kā centrā atrodas pozitīvie elektrības lādiņi *p r o t o n i*; tiem apkārt joņo negatīvās elektrības lādiņi *e l e k t r o n i*. Atoms pielīdzināms saules un planētu sistēmai, pie kam kodola un elektronu relatīvie atstatumi ir tādi paši, kā starp sauli un planētām: tie daudzkārt pārsniedz protona un elektronu caurmērus. Radioaktīvie procesi un atomu skalēšanas eksperimenti māca, ka visu elementu atomi uzbūvēti no protoniem un elektroniem un viens no otra atšķiras tikai ar šo būvākmeņu skaitu un sakārtojumu.

Tāds atomu modelis labi izskaidro, likumības, kas izpaužas periodiski atkarījamās īpašībās, ja elementus sakārto rindā pēc atomsvāriem. Ja jau atomi visi uzbūvēti no protoniem un elektroniem, tad acīm redzot, to īpašības atkarājas tikai no šo sastāvdaļu skaita un sakārtojuma. Izrādījās, ka vēl

vienkāršākas likumības novērojamas, ja elementus sakārto pēc tā saucamiem kārtības skaitļiem, kas rāda, cik negatīvo elektronu, jeb, kas tas pats, cik pozitīvo lādiņu satur atoms, pie kam kārtības skaitlis apmēram līdzinās pusatomsvaram. Šī sistēma atļauj paredzēt arī visu iespējamo elementu skaitu, ja pieņem, ka aiz smagākā no pazīstamiem elementiem — urana ar kārt. sk. 92 vairs smagāku nav.

Rutherforda atoma modelis apm. tāds: centrā kodols, kas reprezentē atoma galveno masu un nes pozitīvos lādiņus. Pēdējo skaits aug no elementa uz elementu par 1, no 1 līdz 92. Ap kodolu joņo negatīvo elektronu bars, skaitā līdzīgs kārtības skaitlim. Sistēma ir līdzsvarā, jo lādiņu elektrostatisks pievilkšanas spēks līdzinās elektronu centrālā spēkam. Elektrona caurmērs 10^{13} cm, kodola 10^{12} cm, elektrona atstatums no kodola 10^8 cm (= atoma radijam), apgriezīgu skaits ap kodolu 10^{15} reizes sekundē. Elektroni sakārtojas ap kodolu vienā vai vairākās sfairās, radīdami ap to it kā čaulas. No tām atkarājas atomu magnētiskās, optiskās un ķīmiskās īpašības. Ķīmiski līdīgiem elementiem līdzīgas elektronu čaulas. Ja to vairāk kā viena, tad tikai ārējās čaulas elektroni, kas tālāk no kodola, ir kustīgi un tajos meklējama atomu saistīšanās spēja, kas ir par pamatu ķīmisko savienojumu tapšanai no elementiem. Tiekmes jeb valences elektronu skaits nosaka elementa vērtību. Savienojoties elektronegatīvie elementi viegli uzņem elektronus no citiem atomiem, elektropozitīvie tos viegli atdo.

Šis modelis labi izskaidro daudzas atomu īpašības kvantitatīvi, bet ir nepietiekošs kvantitatīvu sakaru atrašanai. Pielaikojot Plānck'a nodibināto kvantu teoriju Rutherforda modelim N. B. Bohr's radija jaunu modeli, kas ar apbrīnojamu pareizību atbilst arī kvantitatīvām attiecībām starp atoma īpašībām. Kā spožāko šās teorijas rezultātu var minēt līniju spektra matemātisko izteiksmi atkarībā no atoma struktūras.

Ievēdot relatīvitātes teorijas principus atoma mehānikā izdevās arī noskaidrot tā saucamo spektru smalkstruktūru.

Atoma kodola īpašības pauž radiotīvus procesus, kādos izvēršas atomu sadalīšanās un jaunu atomu tapšana. Šie procesi, pēc būtības briesmīgas dabas katastrofas, saistītas ar tādu atomu iekšējās enerģijas izplūdumu, kāds vēl līdz šim nav novērots nevienā citā mums pazīstamā dabas parādībā. Šis fakts dod cerību atrast tādos procesos jaunus grandiozus enerģijas avotus tad, kad varbūt citi mums pieejamie krājumi būs izsmelti. Pagaidām šādus procesus varam tikai novērot, bet tos izsaukt, pavēlēt atomiem skaldīties un atdot mums savas enerģijas krājumus nevaram. Ja mēs tādu metodi atrastu, tad saprotams, pilnīgi pārvērstos visa materiālā un

— 47 —

reizā ar to sociālā kultūra. Bet varbūt ir labi, ka mūsu rokās vēl šīs mākslas nav, jo jāšaubās, vai cilvēces ētiskais līmenis vēl nav pārāk zems, lai tai varētu dot rokā tik varenu un bīstamu ieroci!

A. Comte's, dziedādams savā laikā slavas dziesmas reālajam zinātnēm, teica, ka dabas zinātnēm nekas nav neiespējams, saprotams, ja uzstādītie mērķi nerunā pretim veselam prātam, un nevar, piem., prasīt izdarīt zvaigžņu ķīmisko analīzi. Dažus gadus vēlāk, kad Kirchhoff's un Bunsen's atrada spektrālanalīzi, šāda «neprātīga» iedomā kļuva iespējama un pat elementu hēliju vispirms atrada uz saules un tad tikai uz zemes. Modernā astrofizika un astroķīmija dod vēl pārsteidzošākus rezultātus, konstatējot zvaigžņajos procesus, kādi zemes apstākļos nemaz nav realizējami.

Par ļoti dziļiem un ārkārtīgi intensīviem procesiem dod ziņu mums starp citu nesen atrastā tā saucamā kosmiskā radiācija, ko saņemam kā nemitīgu izstarojumu plūsmu no ārpusasaules. Šīs radiācijas pētīšanai starp citu izdarīti abi Piccard'a lidojumi stratosfairā, lai noskaidrotu, vai radiācija attālinoties no zemes stiprumā krīt jeb aug. Pirmajā gadījumā tās cēlons būtu meklējams zemē jeb atmosfairā, otrā gadījumā ārpus zemes. Pikāra novērojumi ir pierādījuši pēdējo, apstiprinot jau dažu pētnieku domas, ka kosmiskie izstarojumi nāk no visām pusēm no starpzvaigžņu telpas. Ir uzstādīta starp citu hipoteze, ka šie norit elementu tapšanas process, kas saistīts ar intensīvu enerģijas izstarojumu un tā kosmiskā radiācija pielīdzināma δ -stariem, kas rodas radiaktīvos procesos atomiem skaldoties un topot. Daži visjaunākie pētījumi liek domāt, ka kosmiskā radiācija pastāv no jaunas matērijas uzbūves vienības — neitroniem, kas uzskatāmi kā protona un elektrona savienojumi, un rodas tiem tuvu saduroties. Tie ir neitrāli, sakrājās zvaigžņu gravitācijas centros, ar ko izskaidrojams dažu zvaigžņu ļoti lielais blīvums. Tos pavada δ -stari, par kādiem līdz šim turēja pašu radiāciju. Šajās teorijās kā atomu būvelementi figurē protoni, elektroni, neitroni, kas ir eksperimentāli konstatējami un kam varam iedomāties zināmu modeli. Teorētiskā fizika pasaules celtnes pirmelementa meklēšanā ir gājusi vēl tālāk. Kā A. Eidington's saka, pasauli līdz šim ir būvējuši inženieri, tagad to uzņēmušies matēmatiķi. Tie mums liek salauzt vai visu veco priekšstatu pasauli, spiezdami atteikties pat no mēģinājuma darināt jebkādus konkrētus priekšstatus tiem simboliem, kas izriet no viņu matēmatiskām formulām. Tā no hercoga de Broglie, Schrödinger'a un Heisenberg'a teorētiskiem pētījumiem izaugusi viņu mēchanikā māca, ka elektrons nav uzskatāms kā cieta vielas daļiņa vai vienīgi elektrisks lādiņš, bet tas gan vairāk līdzinās viņu

saišķim, bet pašas vilņojošas substances ar aitera hipotezes atmešanu vairs nav! Šīs problēmas, lai tās būtu cik svarīgas būdamas, mūs noved jau teorētiskās fizikas novadā un mums ir laiks atgriezties pie īpatnējās ķīmijas.

Ja nu atsevišķo elementu atomi tik labi iekļaujas diezgan caurredzamā sistēmā un visi celti no viena materiāla, kas tajos iemiesojas veseliem, varētu teikt, ķieģeļiem — protonu un elektronu veidā, tad rodas jautājums, kāpēc atomsvāri nav visi veseli skaitļi. Arī šē bij jāatsakās no identiskiem viena elementa atomiem: izrādās, ka elements var sastāvēt no dažāda lieluma atomiem ar dažādiem svāriem, bet vienādām ķīmiskām īpašībām. Tāpēc šie atomi, t. s. izotopi, nav atdalāmi viens no otra ar ķīmiskām reakcijām un praktiskie atomsvāri, kas atbilst dažāda lieluma atomu maisījumam var būt daļu skaitļi.

No otras puses modernās teorijas neatrod nekādu pret-runu ķīmijas pamata likumiem tajā apstākli, ka vienāda atomsvāra elementi ir ar dažādām ķīmiskām īpašībām, jo viņu ārējās elektronu čaulas var būt dažādas. Tādus elementus sauc par izobariem.

Ja nu atoma jēdziens ir radikāli mainījies un tas vairs nav homogeni pildīts ar materiju, nav nedalāms un vienmīgi noteikts ar atomsvāru, tad tomēr tas ir un paliek elementārviens salīdzinot ar dažādiem atomu kompleksiem, uz kuriem mēs nu pārejam.

Te izvirzās otrs fundamentālais jautājums par ķīmiskās tieksmes to spēku, kas saista atomus savā starpā, būtību.

Teorijas par šo jautājumu atrodas pastāvīgas attīstības stāvokli. Vecākā Berzelius teorija bij duālistiska mācība par elektropozitīviem un elektronegātīviem atomiem. Tai pretim runāja viena elementa atomu savienojumi molekulās, daudzi organiskie savienojumi u. t. t. Izveidojās, visvairāk organiku ietekmētā, unitārā teorija, pēc kuras atomus satur kopā īpatnēji ķīmiskie un nevis elektriskie spēki.

Sakarā ar jaunajām atomu uzbūves mācībām izšķir tagad tā saucamo heteropolāro saiti NaCl, kur piem., metala atoma valences elektrons aizpilda robu halogēnu atoma ārējā elektronu čaulā, un homeopolāro saiti, kur abu atomu valences elektroni joņo pa kopējo ceļu, kā plāksne perpendikulāra atomu centru linijai. Ar šim vienkāršām shēmām jautājums tomēr nav izsmelts un pastāvīgi rodas jaunas teorijas, bet neviena no tām nav izveidojusies par tādu, kas parādības varētu aptvert kvantitatīvi. Vispārējo stāvokli varētu īsos vārdos raksturot tā, ka agrākā nedalamās saites jēdziena vietā ir radies jēdziens par spēka lauku, pie kam saite var būt dalīta, var būt galvenā un papildu saite, tās stiprums var mainīties no atstatuma un apkārtējo atomu

grupu ietekmes. Vielas uzbūvē bez šīm galvenām valencēm, kas saista atomus savā starpā, vēl lielu lomu spēlē kohezija, tā saucamie van der Waals'a spēki, kas vieno molekulas savā starpā augstmelekulāros savienojumos, pie kuŗiem pieder daudzi dabas darinājumi, cietes, celuloza, kaučuks, olbaltumveidīgas vielas u. t. t. Šo vielu uzbūves noskaidrošanu ir veicinājusi rentģenospektroskopija, kas ir padarījusi «redzamus» dažos gadījumos gan atomus, gan atomu kompleksus un tā Demokrita hipotētiskais atoms pēc 2.000 gadiem ir palicis par reālu, eksperimentāli novērojamu objektu. Rentģena spektroskopija skaidri rāda, kādās ģeometriskās figūrās, tīklos un telpiskos režģos sakārtoti atomi, un to grupas dažādos molekulu agregātos un kristallos, dodama pat iespēja izmērit atomu absolūto atstatumu. Tā dimantā atomi atrodas $1,542 \text{ \AA}^{\circ}$ atstatumā ($1 \text{ \AA}^{\circ} = 10^{-8} \text{ cm}$).

Ja nu tagad mēs pārsviedīsimies uz otru ķīmiku frontes spārnu, kur arī pašreiz norit visaktīvākā darbība, uz to organiskās ķīmijas nozari, kas pēta dzīvai dabai tuvu stāvošas vielas, tad varam atkal konstatēt lielo moderno pētīšanas metožu ietekmi. Rentģena spektri noskaidro rindu jautājumu oģhidrātu grupā, starp citu tuvinādami mūs tādu jautājumu, kā celulozas struktūras atrisināšanai.

Pārveidotā ķīmisko spēku izpratne un reālā atomu un atomu grupu ģeometriskā stāvokļa noskaidrošana atver ceļu daudzu faktu gluži jaunam iztulkojumam. Tā noskaidrojās, ka daudzi dabīgie oģleķļa savienojumi ar augstu molekulārsvaru ir uzbūvēti ģaŗu ķēģu veidā, pie kam bieži vienas pašas vielas molekulas var būt dažāda lieluma un mēs varam runāt tikai par to vidējo molekulārsvaru. Šajos gadījumos jāatsakās no stingri identiska molekulu jēdziena. Ģaŗās virknes saistās savā starpā ar van der Waals'a spēkiem relatīvi lielos agregātos kristallītos, micellēs, no kuŗām sastāv dabā plaši izplatītas vielas un arī daži sintētiski iegūti savienojumi.

Jo vairāk mēs tuvojamies visu dabas zinātņu lielākajam noslēpumam, dzīvības problēmai, jo ģrūtāks paliek pētnieķa ceļš. Vajadzīga ārkārtīgi asa novērošanas spēja, liela drošme un zinātniska fantazija, jālieto visizsmalcinātākās pētīšanas metodes, lai varētu ģūt bioķīmijas laukā jaunas principiālas atziņas. Kā liels palīģa līdzeklis šajos pētījumos ir jaunākā laikā izveidojušies mikroķīmija un mikroanalize, kas atļauj manipulēt ar niecīgiem vielas daudzumiem.

Kā svarīgākos sasnieģumus šajā novadā var minēt H. Fischer'a pētījums par porfirīniem, kas noskaidro asiņu krāsvielas struktūru. Tā izrādās par pirrola atvasinājumu un ir radniecīga augu krāsvielai chlorofilam.

Nē mazāk ievērojami ir jaunākie pētījumi par vītāmīnu ķīmisko sastāvu. P. Karrer's un v. Euler's atrada, ka

— 50 —

A-vītāmīns radniecīgs karotīnam, burkānu un lapu oranžai krāsvielai, ir nepiesātināts ogleņūdeņradis, var pievienot ūdeņradi, ir aktīvs arī hidrokarotīna veidā, kas saturās zivju aknu eļļā.

B-vītāmīnu kristalliskā veidā dabūja Windaus's un noskaidroja, ka tas satur oglekli, ūdeņradi, skābekli, slāpekli un sēru.

C-vītāmīns ļoti nestabils, ātri pārvēršas un zaudē savas vītāmīna īpašības.

D-vītāmīns rodas no ergosterīna, ja to apstaro ultravioletiem stariem, kā to parādīja Windaus's, kas vielu dabūja kristalliskā veidā un noteica tās uzbūvi.

E-vītāmīns vismazāk izpētīts, saturas zaļos augos, ļoti pastāvīgs, to var pārtvaicēt vakuumā pie 233° C pie kam tas nezaudē savu aktivitāti.

No jaunāka laika sasniegumiem tehniskajā ķīmijā varētu minēt 1931. g. Nobela laureāta Bosch'a (Boša) un Bergius darbus. Priekš gadiem 20 zinātnieki baidījās, ka Čīles salpetra krājumiem izsīkstot cilvēce nonāks slāpekļa savienojumu trūkumā. Pasaules kara laikā, kad Vācija bij izolēta no slāpekļa savienojumu avotiem, tai slāpekļa aktivēšanu palika par dzīvības jautājumu. Bošam izdevās, sakarā ar agrākiem Haber'a pētījumiem, iegūt sintezes ceļā amonjaku savienojot lielā spiedienā un temperatūrā ūdeņradi ar slāpekli, tehniski realizējamos apstākļos. Tagad sintētiskie slāpekļa savienojumi sekmīgi konkurē ar Čīles salpetri.

Šķidrā kurināmā krājumi ir aprobežoti. Ja tā patēriņš vēl aug līdzšinējā progresijā, tad gadu desmitos tā aprūks. Bergius atrada metodi, ka ogli spiedienā, augstā temperatūrā pārvērst šķidrā kurināmā, tai pievienojot ūdeņradi.

Varbūtējais šķidrā kurināmā bads ir novērsts.

II.

Piegiežoties ķīmijas attīstības gaitām Latvijā, vispirms jāatzīmē divi vēsturiski posmi: priekš Latvijas tapšanas un patstāvīgajā Latvijā.

Baltijas un it sevišķi tagadējās Latvijas loma ķīmijas vēsturē ir bijusi visai liela*). Par to liecina kaut jau tas, domājams objektīvais novērtējums, kādu šejienes ķīmiķu darbība ir atradusi ārpus Latvijas. Mēs redzam starp zinātniekiem, kas šeit darbojušies 2 Nobela laureātus (W. Ostwald'u un S. Arrhenius'u) 2 Londonas ķīmijas biedrības goda biedrus (Ostvals, Valdēns), 1 Parīzes zinātņu akadēmijas biedru (Valdēns), 6 kārtējos un 8 korrespondējošos Pēterburgas zinātņu akadēmijas locekļus.

*) Vērtīgi dati par to atrodami P. Waldēna brošūrā «Die Pflege der Chemie in den Baltischen Landen».

Nekavējoties sīkāk pie šo zinātnieku sasniegumiem, atzīmēšu tikai dažus apstākļus, kas ir iespaidojuši tālāko ķīmijas attīstību Latvijā. Rīgas Politechnikā nodibināta savā laikā jauna ķīmijas nozare — fizikālā ķīmija, par kuras pēdējā laika sasniegumiem jau bij runa. Galvenie nopelni šeit pieder V. Ostvaldam un P. Valdenam.

P. Valdena nodibinātā skola atstājusi lielu iespaidu uz ķīmijas attīstības gaitu arī patstāvīgajā Latvijā, jo liela daļa ķīmiķu, kas pie mums tagad darbojas, ir Valdena skolnieki. Valdena loma it sevišķi atzīmējama tāpēc, ka viņš ir pirmais ievērojamais un arī līdz šim lielākais ķīmiķis-latvietis. Viņa vārds un darbi pazīstami ne tikai visā Eiropā, bet arī Amerikā, un cik augsti viņu vērtēja bij. Krievijas zinātnieku aprindas, redzams jau no tā, ka pēdējais Krievijas cars personīgi uzdeva Valdenam reprezentēt Krieviju XI. starptautiskā ķīmiķu kongresā Amerikā un uzaicināt kongresa dalībniekus uz nākamo kongresu Pēterburgā, uzticot Valdenam kongresa saorganizēšanu. Tikai kara apstākļu dēļ kongress nenotika.

Robeža starp priekškara un patstāvīgās Latvijas laikmeitiem ir ne tikai formālas dabas, bet raksturojas ar faktisku zinātniskās darbības pārtraukumu uz gandrīz veselu gadu desmitu (1914.—1924. g. g.). Pēckara ķīmijas attīstība koncentrējas mūsu universitātē. Pēc Rīgas politehnikuma laboratoriju un bibliotēkas evakuēšanas uz Krieviju, no kā nekas nav saņemts atpakaļ, laboratorijas ēkā bij tukšas sienas, vietām izraibotas granātu un ložu bojājumiem. Laboratorijas atjaunotājiem bij jāpieliek ārkārtīgas pūles, lai tukšo ēku pildītu vērtīgiem aparātiem un grāmatām. Ar lielām grūtībām izdevās universitātes darbības sākumā daudz maz apmierinoši nostādīt studentu apmācību, bet par pētīšanas darbu pirmos 5—6 gadus gandrīz nevarēja runāt.

Jauno attīstības posmu pēc būtības noteic trīs galvenie faktori: agrākās ievērojamās ķīmijas skolas tradīcijas, latviešu zinātnieku atgriešanās Latvijā no citām bij. Krievijas malām un jaunās ipatnējās prasības, kas radās ar latviešu nacionālo un politisko patstāvību.

Veco tradīciju iespaids izpaužas galvenokārt fizikāli-ķīmiskā virziena turpināšanā. M. Centneršvēra laboratorijā parādas rinda pētījumu par metālu šķīšanas procesiem skābēs, karbonātu dissociāciju, radioaktīvām parādībām. Izveidojas jaunas metodes, tiek konstruēti jauni aparāti, izaug jauni patstāvīgi darbinieki, no kuriem lai būtu minēti M. Straumanis, J. Krustiņsons, B. Bružs.

Kā atsevišķs fizikālās-ķīmijas novads pilnīgi patstāvīgi izaug fotoķīmijas nozare, ko reprezentē A. Petrikalns. Viņa laboratorijā attīstās intensīva darbība, kas parādās mo-

dero jautājumu apstrādāšanā ar izsmalcinātām pētīšanas metodēm, pa lielākai daļai pašu konstruētiem aparātiem. Kā piemērs lai būtu atzīmēts fakts, ka šī laboratorija viena no pirmām publicēja pētījumus par Ramaņa efekta pielaiakošanu organisko savienojumu struktūras noskaidrošanai.

Par agrāk iesākto darbu turpinājumu uzskatāmi arī daži V. M. Fišera un viņa līdzstrādnieku publicētie darbi, piem. pētījumi par piesātinātiem šķīdumiem un, organiskās ķīmijas novadā, par biindona izomeriem. Bet tajā pašā laikā parādās arī rinda pētījumu analītiskajā ķīmijā, pie kam arī šeit V. Fišera tuvākie līdzstrādnieki, kā A. Kešans, E. Iegrive, A. Nukke, P. Kalniņš un G. Vanags u. c. sniedz arī patstāvīgus pētījumus. Kā jauna pētījumu rinda V. Fišera laboratorijā apzīmējami A. Tauriņa darbi par oksiazovielu molekulārsavienojumiem ar skābju hlogenīdiem.

Sakarā ar agrākiem darbiem par organisko vielu optisko aktivitāti ir arī O. Luca un viņa līdzstrādnieku (Br. Jirgensons), pētījumi par optiski-aktīvām aminoskābēm.

No ķīmiķiem, kas atgriežas Latvijā, bet arī strādā fizikālai ķīmijai radniecīgā novadā — dispersoidoloģijā jeb citādi kolloidķīmijā, minams A. Jānekss, kas īsā laikā saorganizē labi ierīkotu kolloidķīmisku laboratoriju un publicē pats vairākus pētījumus, starp kuriem atzīmējama jaunā kolloidķīmiskā fainomena atrašana, un ievada arī savu līdzstrādnieku Br. Jirgensona un A. Šmidta zinātnisko darbību. Kolloidķīmija ir izveidojusies par ļoti svarīgu fizikālās ķīmijas nozari, kas pēta vielu molekulu agregāta veidā; tie novērojumi ar ultramikroskopa palīdzību. Vielās kolloidālais stāvoklis spēlē ļoti lielu lomu daudzos tehniskos procesos, kā piem. ādu apstrādāšanā, šķiedru krāsošanā u. t. t. un it sevišķi bioķīmiskos procesos, jo gandrīz lielākā daļa ķīmisko reakciju dzīvajā dabā norit kolloidķīmisko parādību veidā. Tāpēc šī virziena attīstība pie mums silti apsveicama.

A. Liepiņš ir publicējis plašu pētījumu par ogļūdeņražu stereoizomeju.

Gluži jaunas vēsmas rodas ar farmācijas nodaļas nodibināšanu pie ķīmijas fakultātes. Reizā ar to sāk attīstīties bioķīmiskais virziens. To reprezentē E. Zariņš, kas saorganizē uztura un baudu vielu laboratoriju. No pēdējās parādās rinda publicējumu par sagremošanas fermentiem, medus nogatavošanos, ciešu analīzes metodēm, Latvijas kviešu ķīmisko sastāvu, publicējumi par uztura vielu ķīmiju un izmeklēšanas metodēm u. c. Cik svarīga šīs laboratorijas nodibināšana no higiainas viedokļa, it sevišķi pie mums, — zemē, kas ražo un eksportē tik daudz uztura vielu, pats par sevi saprotams.

Pētījumiem, kas reizā reprezentē bioķīmisko virzienu un nodarbojās ar Latvijas dabas izpētīšanu, pieskaitāmi E. Svirlovska darbi par Latvijā kultivēto ārstniecības augu farmako-ķīmisko sastāvu, J. Maizītes pētījumi par ārstniecībā lietojamām Latvijas papardēm un it sevišķi J. Kupča pētījumi par Latvijas minerālūdeņiem, Ķemeru un Liepājas dūņām, kas jau ir devuši ievērojamus praktiskus rezultātus. J. Kupča dotais sērūdeņraža rašanās izskaidrojums no kalcija sulfāta ar baktēriju iedarbību ir gan viens no spīdošākiem sasniegumiem bioķīmijas nozarē un ne tikai pie mums Latvijā. Svarīgi ir arī tā paša autora pētījumi par joda saturu ūdenī sakarā ar kākšļa izplatīšanos.

Pilnā mērā Latvijas rūpniecības attīstībai ir veltīti pētījumi ķīmijas tehnoloģijas laukā. No tiem minami K. Blachera darbi par kurināmām vielām un degšanas procesiem, kā arī viņa tehniski-pedagoģiski apcerējumi un it sevišķi E. Rozenšteina pētījumi par Latvijas minerālbagātībām, kā derīgiem izrakteņiem, avotkaļķiem, saldūdenkaļķiem un Latvijas minerālu izlietošanu rūpniecības vajadzībām, piem. par svina glazūru izlietošanu parastiem māliem, dolomītu romāncementu un hidraulisko dolomītu. J. Auškāps ir publicējis pētījumus par Latvijas linu ķīmisko sastāvu, par ķīmiski mērcēto linu balināšanu, par krāsvielu absorpcijas spektriem.

Man nav ne laika, ne iespējas pat uzskaitīt visus pulcējumus ar ķīmiju radniecīgās nozarēs, kā fizioloģijas ķīmijā, lauksaimniecības ķīmijā un citās dabas zinātnēs. Šajos novados ir parādījušies ievērojami pētījumi, bet neturu sevi par kompetentu par tiem referēt.

Ja nu mēģinām novērtēt, cik pareizi ir ievadīta ķīmijas attīstības gaita jaunajā Latvijā, tad vispirms paceļas jautājums, vai aplūkotais fizikāli-ķīmiskais virziens ar izsmalcinātām pētīšanas metodēm un dārgu laboratoriju iekārtu, kas liekas domāts tikai teorētiskiem pētījumiem, nav pārāk liela greznība mūsu trūcīgos «jaunsaimnieku» apstākļos? Uz to var atbildēt, ka metodes un pētījumi, kam šodien ir tikai gluži teorētiska nozīme, rīt jau top par visai svarīgiem praktiķiem. Ķīmijas attīstība ir tādā stadijā, kad tikai pilnīgi pārvaldot moderno eksperimentēšanas tehniku var veikt radošu darbu. Tāpēc šī virziena izveidošanās nepieciešama, kā no tīri zinātniskā, tā arī praktiskā viedokļa. Ja jautājam, cik lietderīgi veidojas lietīšķās ķīmijas attīstība, tad redzam, ka šie tiek apstrādāti taisni tie lauki, kas mūsu apstākļos ir svarīgākie. Mums nav tādu dabas bagātību kā citās zemēs, kas saistītu ķīmiju uzmanību. Bet latvietis līdznieka gaitās ir mācīties pārvērst auglīgā druvā gan celmainos līdzumus, gan smilšainus līdzenumus, gan cietus māla kalnājus. Pie maz sološiem dolo-

mītiem, māliem un kaļķiem, purviem un dūņām ķeras arī jaunā latviešu ķīmiķu paaudze un diezgan bagāta raža jau redzama.

Par lielāku robu pētišanas laukā skaitāms tas apstākļis, ka pie mums vēl nav izveidojies tas organiskās ķīmijas novads, ko pašreiz ļoti daudz apstrādā un kam visai liela praktiskā nozīme Latvijā, t. i. polimēro ogļhidrātu, it sevišķi celulozas pētišana. Celluloza ir mūsu svarīgāko eksportpreču koka un linu galvenā sastāvdaļa. Tā ir svarīga izejviela daudzu produktu, piem. mākslīga zīda, ražošanai un lai kādreiz varētu pie mums pašiem attiecīga rūpniecība attīstīties, jānodibina celulozas pētišanas skola.

Bez pētišanas uzdevumiem vēl ir jāpadomā arī par ķīmijas zināšanu izplatīšanu un to praktisko izlietošanu.

Saimnieciski vissvarīgākā ir ķīmisko zināšanu izlietošana rūpniecībā. Statistika rāda, ka ne mazāk kā 40% no visas rūpniecības vai nu tieši bazējas uz ķīmiskiem procesiem, jeb ir ar tiem ciešā sakarā. Mūsu rūpniecība šajā ziņā nav izņēmums. Bet ja paraugāties, cik tā izmanto ķīmijas sasniegumus, tad aina ir ļoti bēdīga. Mūsu rūpniecība ir vēl tajā attīstības posmā, kad uzņēmumi pat va i r ā s no izglītotiem ķīmiķiem. Retā fabrikā ir laboratorija. Techniskais patvaldnieks ir importētais meistars, kas savā laikā empiriski zināmam ražošanas šablonam apmācīts un nav spējīgs ne sekot jauniem tehnikas sasniegumiem, kas progresē apreibinošā tempā, ne jau pats ar metožu uzlabošanu stāties sacensībā ar konkurējošām ārzemēm. Rezultātā — pilnīga atkarība no ārzemju personāla, pastāvīga pakalpalikšana teknikai, augstā ražojumu pašizmaksa un tā tad ne tikai nespēja mūsu ražojumus eksportēt, bet vienmēr augošās aizsargmuitu likmes, ķīmiķu šķ i e t a m ā pārprodukcija u. t. t. Sabiedrības un valsts iestāžu uzdevums ir šajā ziņā radīt jaunu virzienu.

Ķīmija ir radoša zinātne, bet tā arī dod visbriesmīgākos ieročus cilvēces iznīcināšanai sprāgstvielu un smacējošo gāžu veidā. Bet viņa arī dod aizsardzības līdzekļus pret beidzamiem. Ja ņemam vērā mūsu ģeografisko stāvokli — mēs dzīvojam lielceļa malā, tad liktos, būtu piegriežama vislielākā vēriba pretķīmiskai aizsardzībai. Diemžēl sabiedrība šajā ziņā līdz šim ir parādījusi, aprīnojamu es teiktu, bīstamu kūtrumu. Tāpēc vislielākā mērā apsveicama Pretķīmiskās aizsardzības ligas nodibināšana, kas vēl ir savas darbības pašā sākumā un sabiedrības pienākums būtu to visiem spēkiem atbalstīt.

Beidzamais jautājums, pie kā vēl gribu pāra vārdos pie-skarties un kam varbūt vajadzētu būt pirmajam, ir tas, cik lielu lomu tad vispār spēlē ķīmija tautas un valsts dzīvē un vai tai tik liela uzmanība piegriežama? Uz to es atbildēšu ar

nelaiķa lielā angļu ķīmiķa sera Viljama Ramseja, pro-
fētiskiem vārdiem, kas kā reti kāds pareģojums ir piepildījies
— (it sevišķi spilgti tas pierādījās pasaules kara laikā, kad
centrālās Eiropas valstis varēja attīstīt tik lielu pretestību
visai pasaulei pretim, tikai pateicoties augsti attīstītai ķīmiskai
rūpniecībai) un kas skan tā: **«Tā tauta un zeme, kas pārspēs
citas tautas zināšanās ķīmijā, ieņems nākamībā pirmo vietu,
kā bagātības, tā tautas labklājības ziņā.»**

J. A u s c h k a p.

Les Problèmes et les Tâches de la chimie en Lettonie.

Réf. à la Comité des Sciences à l'Assemblée d'été,
le 28. VIII. 1932.

L'évolution de la chimie en Lettonie est difficile à carac-
tériser sans toucher les succès nouveaux en general; mais ces
succès sont tellement variés qu'on ne peut noter dans une
revue courte que quelques acquisitions importantes.

Pendant les dernières années on a traité dans ce domaine
les deux branches extrêmes: la chimie physique et la chimie
biologique. Quant à la première il faut signaler des succès
remarquables de théorie de la structure de la matière qui est
formée sur la base du modèle de l'atome de Rutherford-Bohr,
de la théorie des quanta et de la mécanique ondulatoire. La
notion de l'existence des forces chimiques est modifiée aussi
profondément. L'application de la röntigenoscopie a éclairci
au fond la structure de matières complexes et a permis de
jeter un coup d'oeil sur la disposition géométrique des éléments
de la structure des substances multimoléculaires.

Au sujet de la chimie biologique il faut nommer des
recherches sur les vitamines et la synthèse de la matière colo-
rante du sang. Les problèmes de l'exploitation synthétique
de l'azote de l'air et de la synthèse du combustible liquide domi-
nent en chimie technique.

L'histoire du développement de la chimie en Lettonie se
divise en deux parties: avant la formation de l'état et après.
La rôle du pays Baltique dans l'histoire de la chimie fut assez
remarquable. Sur celle question il y a des données estimables
dans la publication de P. Walden: «Die Pflege der Chemie in
den Baltischen Landen.» Il faut élever le rôle de P. Walden
— le premier chimiste célèbre letton, qui a eu une influence
remarquable sur le développement de la chimie en Lettonie,
tant par ses travaux en chimie physique, que par la coopé-
ration de ses élèves qui ont travaillé après lui en Lettonie.

Après la guerre l'évolution de la chimie en Lettonie est dirigée par trois facteurs capitaux: les traditions de l'école ancienne, le retour des savants lettons en Lettonie et les exigences particulières qui se produisent par l'autonomie politique et nationale des lettons. L'influence des traditions ancienne se montre dans les travaux de M. Centnerszver et ses élèves M. Straumanis, J. Krustinsons, B. Bružs sur le processus de la solution des métaux et de la dissociation des carbonates. A part grandit la photochimie que est représenté par A. Petrikalns. Les recherches de W. M. Fischer, A. Kešāns, E. Iegrīvé, A. Nukké, P. Kalniņš et G. Vanags donnent des investigations indépendants dans les domaines de la chimie analytique et organique. Les recherches de O. Lutz et de son collaborateur B. Jirgensons ont la connexion avec les travaux du premier sur l'activité optique des matières organiques. Parmi les chimistes, qui sont revenues en Lettonie il faut considérer A. Janeks, qui a fondé le laboratoire de dispersoidologie, publie plusieurs ouvrages et donne le commencement aux travaux scientifiques de ses collaboteurs B. Jirgensons et A. Šmidts. A. Liepiņš a publié des travaux sur la stéréoisométrie des hydrocarbures. Une direction nouvelle donne la fondation de la section pharmaceutique à la faculté de chimie. E. Zarine publie des investigations de valeur sur des ferments, des hydrates du carbone et des matières alimentaires. E. Svirlovsky — sur la composition pharmaco-chimique des plantes médicinales; J. Maizīte — sur les fongères de la Lettonie; J. Kupcis — sur les eaux minérales et les boues minérales d'assainissement. Les recherches de C. Blacher, E. Rozenšteins et J. Auškāps sont initiées aux problèmes de l'industrie de Lettonie.

Malheureusement notre industrie profite peu de méthodes scientifiques, mais sans engager comme collaborateurs des chimistes d'instruction académique, elle ne pourra pas se placer sur nue base sûre.

Jul. Auškaps.

Tekstilrūpniecības izredzes un uzdevumi Latvijā

Tekstilrūpniecība sadalās vairākās nozarēs pēc apstrādājamā materiāla. Galvenās no viņām ir kokvilnas, vilnas, lina un zīda apstrāde. No otras puses šķiedru-vielu rūpniecību var iedalīt mehāniskā, pie kuņas pieder iepriekšējā izejvielu sagatavošana un tad vērpšana, aušana, un ķīmiskā, sastāvošā no mazgāšanas, balināšanas, krāsošanas un izraibošanas. Pālaikam ķīmiskā apstrāde seko mehāniskai, bet dažreiz arī operācijas mainās pamišus, tā kā starp dažādām mehāniskām operācijām iekrīt ķīmiskās, piem., vilnas un zīda apstrāde.

Pirms pāreju uz to tekstilrūpniecības nozaru apskatu, kuņas visvairāk būtu piemērotas Latvijas apstākļiem, turu par vajadzīgu pakavēties pie dažiem faktoriem, bez kuņiem attiecīgā rūpniecības nozare nevar sekmīgi attīstīties un uzplaukt.

Normalā katras rūpniecības nozares attīstīšanās ir tāda, ka vispirms rodas amatniecība un mājūpniecība, pēdējā pie labvēlīgiem vidējiem apstākļiem izvēršas sīkrūpniecība un no tās izaug, teknikai attīstoties, lielās rūpniecības iestādes — fabrikas. Tā Krievijā bija ļoti augsti attīstīta kokvilnas rūpniecība. Man ir bijusi izdevība personīgi iepazīties ar visiem lielākiem Krievijas tekstilrūpniecības rajoniem: Pēterpils, Maskavas, Vladimiras ar krievu „Mančesteri“ — Ivanovo-Vozņesensku, un Lodzas, tagadējā Polijā. Visos šajos rajonos jau ilgi priekš fabriku dibināšanas ir pastāvējusi sīkrūpnieciska šķiedru-vielu apstrāde, kuņas vēlāk ir pārgājuši lielrūpnieciskā. Ir pilnīgi saprotams, ka pie tādas dabīgas pakāpeniskas attīstības gaitas rūpniecība varēja šē normali uzplaukt un sasniegt tādus spīdošus rezultātus. Sevišķi krit svarā tas apstākļi, ka sarežģītās operācijas, kuņas nepieciešamas vērtīgākās manufakturas izgatavošanai, prasā labi iestrādājušos strādnieku un meistarū. Lai gan pie tagadējās tehnikas augstās attīstības mašīnas izdara automātiski vissarežģītākās operācijas; un jau sen, sevišķi tekstilrūpniecības mašīnas, piem., dažas auzāmās stelles, kuņas pilnīgi automātiski izgatavo audumus ar ļoti sarežģītiem zīmējumiem, izaužot portrejas, dabas skatus u. t. t., tiek pieskaitītas pie lielākiem tehnikas sasniegumiem, tomēr arī šo mašīnu uzraudzīšanai ir vajadzīgi strādnieki, sava anoda pratēji! Sevišķi ķīmiskajā šķiedru-vielu apstrādēšanā, balināšanā, krāsošanā, iespēšanā, lai gan šolaiku rūpniecībā visas operācijas dibinās uz zinātniskiem pamatiem un, varbūt, reti kur citās nozarēs zinātne ir tik cieši iespiedusies praksē, tomēr arī šē ir vēl daudz tiri empirisku paņēmienu, kuņus dod tikai piedzīvojumi un ilgāka darbošanās šajā nozarē.

Es apzinīgi ilgāki apstājos pie šā jautājuma, lai pastrīpotu cik liela nozīme ir bez vajadzīgā kapitāla, uzņēmības, tehniskās lietas prasānas un izdevīgiem saimnieciskiem apstākļiem iestrādājušamies „dzīvajam spēkam“. Cik liela nozīme tādām rūpnieciskām gāram, pierāda arī tas, ka kokvilnu ražo tropiskās zemēs, bet apstrādā tikai vecos tekstilrūpniecības centros, lai gan vafrums manufaktūras atkal tiek izvests uz kolonijām. Ta Krievijas fabrikas strādāja pa daļai ar Amerikas, un sevišķi beidzamā (priekš karā) laikā ar Vidusāzijas (Turkestanas) kokvilnu un lielā daudzumā izveda manufaktūru atkal uz Turkestanu.

Ja nu pārejam uz atsevišķām tekstilrūpniecības nozarēm, tad ir dabīgi sagaidīt, ka pie mums vispirms attīstīsies tās, kuŗas apstrādā pašu ražojumus. Ta tad pirmā kārtā nāktu līni un vilna. Ar to, saprotams, nav teikts, ka nevar apstrādāt arī ievestas izejvielas, piem., kokvilnu. Bet tādā rūpniecības attīstības gaitā būtu katrā ziņā drusciņ mākslīga.

Ja nu līnus ierindojam pirmā vietā kā pašu izejvielu, tad dabīgi rodas jautājums, vai ar mūsu ražotiem līniem ar viņu īpašībām varam apmierināt pirmklasīgas līnu rūpniecības prasības, citiem vārdiem, vai no Latvijas līniem var izgatavot visus tos audumus, kuŗi pilnīgi apmierinātu vietējo tirgu un, pār visām lietām, varētu izturēt ārzemes konkurenci. Par nožēlošanu jāatbild ar nē. No mūsu līniem var izgatavot tikai vidējos un rupjākos dziju numurus, kamēr priekš smalkājiem, no kuŗiem izstrādā visvērtīgākos audklus, līni būtu jāieved no ārzemēm. Apstākļi, kāpēc mūsu līni nav piemēroti smalkāko dziju vērpsānai, ir dažādi. Daži no nelabvēlīgiem jautājumiem ir novēršami, daži nē. Še nāk svarā klimats, kultivēšanas metodes un pār visām lietām līnu mērcēšana un šķiedras atdalīšana no koksnes. Klimatisko apstākļu, saprotams, nevaram mainīt, bet viņu dēļ varbūt, varētu sasniegt apmierinošus rezultātus, ja pareizi kultivētu līnus un viņus tālāk racionāli apstrādātu. Jautājums par līnu kultivēšanu ir agronomu darišana. Bet sevišķu uzmanību griežu uz līnu mērcēšanu un tājaku apstrādāšanu, jo, pēc manām domām, taisni še ir meklējams izejas punkts, lai līnus tiešām pārvērstu par to svarīgo saimniecisko faktoru, par kādu viņiem jātop nākamībā un tad tie tiešām pārvērstos par tādu eksporta vērtību, kuŗa segtu varbūt visu mūsu importu.

Lai gan mēs līnus apstrādājam jau sen, tomēr līnu mērcēšana un apstrādāšana atrodas uz ļoti zemas pakāpes. Tas citādi arī nevar būt, jo pilnīga šķiedras izmantošana ir neiespējama, ja līnu mērcēšanu izved pats zemkopis. Še vajadzīga radikāla reforma. Ražotāja darbs jānobeidz ar līnu noplūkšanu, šķīrošanu, seklu nosukāšanu, pēc kam līni tikai jāizžāvē, lai būtu uzglabājami un vieglāki transportējami un tādi līni jauzskata par gatavu lauksaimniecības produktu. Visa tālākā apstrādāšana pārnesama uz rūpniecības iestādēm. Līnu mērcēšana, kuŗa to pareizi izvedot ir ļoti izsmalcināta, delikāta operācija, izdarāma centralās mērcēšanas stacijās no rūpīgi apmācītiem speciālistiem, zem zinātniski-tehniskas kontroles. Domāju, ka varu bez pārspīlēšanas teikt, ka pēc tagadējās metodes iemantotās šķiedras vērtība sasniedz ne vairāk, kā 30—50% no tās, ko varētu iemantot

linus pareizi apstrādājot un pie tam labākās šķiedras šķiras, no kuŗām var savērpēt smalkākās dzijas, nepavisām netiek iegūtas.

TāĶāk ir jāievēro, ka linu audzēšana iet mazumā galvenā kārtā tāpēc, ka linu apstrādāšana no raĶotājiem prasa ļoti daudz pūļu un darba spēka, kuŗi pie tagadējiem apstākļiem neatmaksājas. Ja zemkopjus atsvabinātu no šā grūta darba, radot drošu un pastāvīgu žāvētu linu noņēmu mērcēšanas stacijas veidā, tad nebūtu grūti linu audzināšanu atkal drīzā laikā pacelt.

Aizkustinātais jautājums neietilpst tekstilrūpniecības jēdzienā vārda šaurākā nozīmē, bet turu par ļoti svarīgu viņu pastrīpot, jo linu industrijas organizēšana jāsāk no linu pareizas pirmatnējās apstrādāšanas un tikai pēc tam, un varbūt paraleli ar to, var stāties pie lielāku linu manufakturu dibināšanas.

Kas attiecas uz pēdējām, tad, saprotams, krīt svarā viss sacītais par personāla sagatavošanu. Katrā ziņā še var būt runa par uzņēmumiem ar samērā lieliem kapitāliem. Būtu jāieved liels daudzums mašīnu no ārzemēm. Tādi uzņēmumi dos cerētos rezultātus tikai lielu tehniski pilnīgi ierīkotu fabriku veidā. Tādas iestādes nekādā ziņā nedrīkstētu apmierināties vienīgi ar mehānisko linu apstrādāšanu, t. i. vērpsānu un aušanu, jo tās vien nedod gatavu tirgus preci, būtu jāieved arī ķīmiskā apstrādāšana, linu izstrādājumiem, galvenā kārtā — balināšana.

Kamēr mehāniskās linu fabrikas var strādāt pašas par sevi, ja tikai ir apĶādātas ar dzinēja spēku, vajadzīgām mašīnām un izejvielām, ķīmiskā apstrādāšana ir saistīta ar ķīmisko rūpniecību, kuŗas mums acumirkļi gandrīz nepavisām nav, vismaz kas attiecas uz tā saucāmo ķīmisko lielrūpniecību, kuŗas raĶojumi galvenā kārtā ir vajadzīgi linu ķīmiskai apstrādāšanai. Pie tām pieder kodīgais nātrijs (ziepu zāles), zoda, chlorkaļķi, skābes. Tās visas acumirkļi būtu jāieved no ārzemēm.

No otras puses, taisni linu balināšana ir daudz sareĶģītāka, kā citu šķiedru attiecīga apstrādāšana, piem., kokvilnas. Še mēs atrodam daudz paņēmienu, kuŗi var izlikties pat par ļoti primitīviem, bet šobaltdien tiek izlietoti vismodernākās balināšanas iestādēs Anglijā, Holandē, Krievijas linu fabrikās, kā piemēram, zāles balināšana. Tāpēc linu balināšanas palaiķam būvē tāĶāk no lielām pilsētām, kur vairāk zemes platības.

Kas attiecas uz linu audeķļu jeb dziju balināšanu pie mums Latvijā, tad cik man zināms, līdz šim pastāv tikai mājas balināšana uz laukiem, kur savām vajadzībām izbalina mājas audeķļus, pie kam kā ietaises, tā zināšanu trūkuma dēļ tiek strādāts ļoti nepilnīgi. Vai nu stipri cieš audeķļu izturība, jeb arī tie tiek ļoti pavirši izbalināti.

Še nu tūlīņ varētu atrast darbu lauku uzņēmēji, pie kam to visparocīgāki varētu izvest jau pastāvošās sīkrūpniecības iestādes. No vienas puses tās linu vērptuves un austuves, kuŗas jau pastāv un savērpj raĶotāju linus un tiem atdod dzijas jeb audeķļus, varētu ievest arī balināšanu un tā stipri pacelt lauku audeķļu vērtību. No otras puses arī dažas krāsotavas un mazĶatavas varētu uzņemties māju audeķļu izbalināšanu. Tā rastos arī

specialisti balināšanā lielākām rūpniecības iestādēm, jo citādi pēdejām būs jāsak ar importētiem specialistiem.

Pārejot uz otru pie mums ražojamo šķiedru vielu — vilnu, kuņas gari tiek ražots samērā neliels daudzums, jāsaka, ka viņas apstrādašana attīstās puslīdz normali: Vairākas nelielas vilnas fabrikas, kuņas ražotāji atdod izstrādāšanai savu vilnu un par zināmu atlīdzību saņem gatavu vadmalu, sevišķi priekš kaļa bij sasniegušas ļoti labus rezultātus, dodamas labi izstrādātas un ļoti izturīgas vadmalas. Katrā ziņā viņu nozīme ir ļoti liela, jo vismaz laucinieki ģērbjas pa lielākai daļai ar šādiem izstrādājumiem, caur ko stipri saīsinašas manufakturas imports. Kaļa laikā dažas no viņām ir apstājušās, gan tāpēc, ka izpostītas, gan krāsvielu trūkuma dēļ, bet tagad atkal sāk darboties. Būtu vēlams, ka vismaz dažas no viņām paplašinātu savu darbību ne tikai apmēra ziņā, bet arī ievēdot dažas jaunas operācijas.

Izceļot tikai dažas no pēdejām vispirms aizrādīšu uz to, ka ir neracionāli pieņemt fabrikā izstrādāšanai tikai mazgātu vilnu. Gluži otrādi, būtu daudz pareizāki vilnu mazgāt pašā fabrikā, kā to dara visas lielas vilnas fabrikas ārzemēs. Fabrikā ir iespējams vilnas mazgāšanu izdarīt daudz ekonomiskāki, jo nemazgāta vilna satur vērtīgu vielu — lanolinu, kuš tagad pilnīgi aiziet pazušānā. Otrkārt pie mazgāšanas fabrikā izlietotu daudz mazāk ziepju, jo vilna satur daudz potašas, kuļa pati, kā sārmains, ir mazgāšanas līdzeklis un var teikt iegūts no mazgājamiem ūdeņiem.

Tāļak, būtu vēlams vairāk izplatīt vilnas atkritumu, lupātu u. t. t. karbonizāciju. Sevišķi pa kaļa laiku ir sakrājies daudz tādu atkritumu, kuļus varētu ļoti vērtīgi izlietot. Karborācija pastāv vilnas apstrādašanā ar skābēm pie augstākas temperatūras, pie kam vilna pati necieš, bet augu valsts piemaisījumi pilnīgi sadrup un var tikt vēlāk atdalīti putekļu veidā. Tā iemantotā vilna, kuļus nepareizi nosauc par „maksliģo vilnu“, var tikt ar sekmēm izlietota kopā ar svaigu vilnu audumu izstrādašanai.

Beidzot domāju, ka dažas no vilnas fabrikām varētu pamazām pāriet uz audumu izstrādašanu, kuļi prasa tādas vilnas šķiru, kādu pie mums neražo, ievēdot vilnu no ārzemēm, un samērā drizā laikā apmierināt visas prasības uz vilnas audumiem iekšējā tirģū, izņemot, varbūt, dažus smalkus audumus, kuļus pa daļai jau var skaitīt par greznuma precēm un tā tad var aplikēt ar pienācīģu ievēdmuitu.

Pēdeģa laikā ir pieejamas atkal gandrīz visas priekškaļa krāsvielas. Tāpēc būtu vēlams, ka krāsotavas neaprobeģotos ar tik mazu krāsvielu skaitu, kā tas dažreiz tagad novērojams, bet ievestu daudzas izturīģas un izdeģvīģas krāsvielas, kuļas vēl reti sastopamas, kā arī pārietu uz modernākiem krāsoģanas aparātiem.

Ja paliekam pie konkrētiem mūsu tekstilrūpniecības uzdevumiem tuvākā nākotnē, tad gan par kokvilnas un zīda rūpniecību nenāksies runāt, jo tādas nozares varētu attīstīties tikai Latvijai pārvēģšoties par rūpniecisku valsti, katrā ziņā šīs nozares nāk otrā rindā.

ģribu vēl sīkāki pakavēties pie nelielas atseģviģķas nozares, tāpēc ka domāju, ka tai taisni acumirkli mūsu saimniecībā varētu būt diezģan liela

nozīme. Man būtu ļoti patīkami, ja domas, kuņas izteikšu, uzņemtu ar ļoti stingru kritiku un jautājums pēc šā ierosinājuma tiktu plašāki iztīrīts un tā varbūt novestu pie konkrētiem rezultātiem.

Lieta grozas ap audumu izraibošanu. Tāda pa laikam notiek divējādā ceļā: vai nu aužot ar dažādas krāsas dzijām, vai arī baltā audeklā iespiežot krāsainu zīmējumu (ja neskaita vēl trešo paņēmieni, kam nav rūpnieciskas nozīmes, — izšūšanu). Izraibošana aužot ir pie mums sen pazīstama, tā mājas aušanā tiek izgatavotas pazīstamās gultas segas ar īpatnēju zīmējumu, kā arī lakati, vadmalas u. t. t.

Izraibošanu ar iespiešanu izved ar mašīnām, — tā tiek izgatavoti visi kokvilnas audumi ar krāsainu zīmējumu fabrikās, un ar roku.

Šī nozare ir tāda, kuņa, pēc manām domām, varētu uzplaukt un attīstīties, pie kam acumirkli iet runa par izraibošanu iespiešanu ar roku.

Pakavešos ar pāra vārdiem pie iespiešanas tehnikas, kuņa gan būs pazīstama tikai speciālistiem ķīmiskajā tekstilrūpniecībā. Vispirms jāatzīmē, ka starp dažādu priekšmetu, kā sienu, jumtu, koka un dzelzs izstrādājumu krāsošanu un šķiedru krāsošanu nav nekā kopeža. Pirmā operācija ir tīri mehāniska; ar kādām nebūt lipīgām vielām tiek krāsojamā priekšmeta virsma gluži mehāniski pārklāta ar sasmalcinātu krāsu un atšķīdinātājam izžūstot jeb sakalstot uz priekšmeta rodas plāna kārtiņa mehāniski piestiprināta; krāsas, kuņu atkal mehāniski var atdalīt, piem., nokasot.

Šķiedru krāsošana dibinās uz gluži citādām parādībām. Ar ķīmisku jeb fiziko-ķīmisku procesu krāsvielas savienojas ar šķiedru, dodama jaunu savienojumu komplektu. Skatoties pēc krāsvielas rakstura, krāsojums var būt vairāk jeb mazāk izturīgs, pie tam izturība var būt dažāda pret dažādiem ārējiem iespaidiem. Izraibojot ar iespiešanas palīdzību, tiek ar sevišķiem paņēmieniem ar krāsvielu piesūcināts nevis viss audums, bet tikai ar zīmējumu pilnīgi norobežots laukums, kuš tad arī nokrāsojas attiecīgā krāsā.

Iespiešana ar roku notiek ar formām (klišejām), kuņas pagatavo no koka, izgriezot formas viena pusē paaugstinājumu pēc zīmējuma, kuņu pie iespiešanas nosmērē ar krāsu, saturošu kā krāsvielu, tā dažādas palīga vielas un biezinātājus, kuři vajadzīgi, lai krāsojums pilnīgi attīstītos, kā arī lai krāsa neizplūstu ārpus zīmējuma konturām. Skatoties pēc krāsu daudzuma, vajadzīgas viena jeb vairākas formas. Pēdējās palaikam tiek izgatavotas 1 — 3 kv. decimetru lielas no cieta koka, salīmējot kopā 3 kārtas, lai aizsargātu no likšanas.

Krāsojuma attīstīšanai un nostiprināšanai ir vajadzīgi vēl dažādi paņēmieni, kā novārišana, sutināšana, apstrādāšana ar vienu vai otru ķīmikāliju, saskaņā ar krāsvielas raksturu. Var arī izraibot jau iepriekš vispār vienādi nokrāsotus audumus, caur ko rodas izstrādājumi ar krāsotu pamatu.

Bez demonstrācijām, jeb vismaz zīmējumiem ir grūti dot pilnīgi skaidru ainu par iespiešanas tehniku, bet jus jau gan nešaubīties, ka visa tehnika un ietaise ir ļoti vienkārša, ja aizrādīšu, ka rokas iespiešanas šūpulis meklējams sirmā senatnē pie Āzijas tautām, Ķīnā un Vidusāzijā. Pēdējā man vēl 1914. g. izdevās atrast tik primitīvus paņēmienus, kādus mēs tagad Eiropā nepavisam nespētu izdomāt. Dažas šādu amatnieku

darbnīcas aizņem dažas kvadrātstāvis un visa iekārta sastāv no iespīejāmā galda, formām un pāra vaļējiem primitīvi iemūrētiem čuguna katliem un dažiem koka traukiem.

Modernākās darbnīcas ierīkošanai nevajaga daudz vairāk. Tā tad jāpastrīpo, ka tādas darbnīcas ierīkošanai vajaga ļoti maz līdzekļu. Ar rokas iespīejānu var nodarboties viena persona, pats kapitalists, pats strādnieks. To, saprotams, nevarēs saukt par rūpniecību, tā būs amatniecība.

Lai motivētu, kāpēc man šī nozare izliekas piemērota mūsu apstākļiem, atgriezīšos pie rokas iespīejānas vēstures pēdējos gadu desmitos priekš kaŗa Krievijā.

Sīkā māj-rūpniecība (кустарное производство) šajā nozarē, kā jau teikts, izcēlas ļoti sen, kad vēl nebij attiecīgu fabriku. Pēdējām rodoties, ar iespīedēju-māšīnu izgudrošanu, kuŗas strādā ar iegravētiem vaŗa ruļļiem, iespīejot ar vienu paņēmienu daudzkrāsainu (līdz 14—16 krāsām) zīmējumu, un dodot 50—100 aršīnu izraibota auduma stunda, rokas iespīejāna, nevarēdama izturēt tādu konkurenci, sāka nīkuļot un varbūt būtu galīgi iznīkusi, ja viņas uzturēšanā neiemaisītos valdība un pašvaldības iestādes (zemstvas), kuŗas ievīrziņa rokas iespīejānu tādās slīedēs, ka viņa varēja pilnīgi eksīstēt blakus fabrikām.

Valdība pieaicināja no vienas puses specialīstus, kuŗi izstrādāja māj-rūpniecībai piemērotus iespīejānas paņēmienus, izlietojot tikai vīzīturīgākās krāsas, no otras puses pieaicināja mākslīniekus, lai izstrādātu zīmējumus ar mākslas darbu raksturu un novīrziņa rokas iespīejānu uz dekoratīvu audumu izgatavošanu. Par apstrādājamo materiālu tīka ņemts parupjais, bet izturīgais lauku līnu jeb pakulu audeklis, kuŗš izraibots ar rokas iespīejānu, dod ļoti skaīstus audumus aizkariem, mēbeļu apsišanai, galdautīem, galda lakatīem u. t. t. Daži audumi ar piemērotu zīmējumu, sāka ievīsties arī damu uzvalkos un sīkrūpniecīskīe raŗojumi kļuva par eksporta precī. Tādiem ar roku iespīestīem audumīem ir daudzas priekšrocības, salīdzīnot ar fabrikas izstrādājumiem. Pēdējie nevar ar viņīem sacenstīes krāsu spīlgtuma un dzīvuma ziņā, sevīšķi uz rupjās drēbes. No otras puses, še ir vieglāki pieejamas dažādas vīrīcījas zīmējumu ziņā, jo pat priekš neliela daudzuma iespīejāmo audeklu ir iespējams izgatavot oriģīnālas, samērā lētās koka formas, tā kā iespīeduma zīmējumu var katreiz noskaŗot ar izstrādājuma izlietošanu. Beīdzot, šādiem izstrādājumiem, kuŗi uzskatāmi par mākslas-rūpniecīskīem, ir tā privilēģīja, ka viņi ir rokas izstrādājumi, kuŗi tīrgū vīenmēr tīek aizmaksāti augstāki, nekā šablonīskīe fabrika raŗojumi. Varbūt, nebūs liekī atgādīnāt, ka vīsaugstāki tīek aizmaksāta prece, kuŗa apmīerīna paterētāju estetīskās prasības.

Ja nu rastos uzņēmējs, kuŗš ieīnteresētos priekš šās nozares, tad būtu īeteīcāms iesākt tainī ar tādiem mākslas-rūpniecīskīem raŗojumiem. Varbūt būtu īzdevīgi šo rūpniecību saīstīt ar kādu nebūt citu nozari. Tā, bez šaubām, mūsu mēbeļu galdniecība ir ieguvusi ļoti labu slavu netīkai Latvījā, bet arī ārpus tās, kur viņa jau ir pazīstāma. Bet tainī mēbeļu darbnīcas cīes zem piemērota materiāla trūkuma mēbeļu apsišanai. Ja nu priekš tā izlietotu mūsu rupjās audeklus, kuŗus varētu izraibot ar mēbeļu stīlam pie-

200

mērotiem zīmējumiem, kam, varbūt, vajadzētu pieaicināt līdzdarbībā arī mūsu māksliniekus, tad laikam gan nebūs jāšaubas, ka tāda garnitura, kā eksponāts kādā no nākāmām izstādēm atrastu lielu interesi un pasūtītājus ārzemēs.

Ar rokas iespiešanu varētu savienot arī izstrādājumus, kuŗi tiek izgatavoti ar sevišķa aparata, tā saucamā aerografa palīdzību. Aerografs parādījās dažus gadus priekš kara. Principā paņēmiens pastāv kādas nebūt norobežotas auduma vietas apšjircināšanā ar krāsu, kuŗa tiek sasmalcināta smalkās piliētēs ar saspiesta gaisa palīdzību. Paņēmiens dod iespējamību radīt uz auduma ar piemērotām izturīgām krāsvielām tādus pat reljefus zīmējumus, kādus līdz tam varēja sasniegt vienīgi uz audekla ar eļļas krāsām, jeb ar daudz laika prasošc izšūšanu. Tādi izšuvumi pēdējā laikā stipri izplatīti damu uzvalkos. Viņus daudz lētāki un ātrāki varētu izgatavot ar aerografu un daudzos gadījumos ar rokas formām.

Apskatāmā mākslas - rūpnieciskā nozare dotu ceļu izpausties mūsu estētiskajām īpatnībām, kuŗas, domāju, arī šinī gadījumā nebūs gluži novārtā liekamas.

Iepazīšanās ar lietas tehnisko pusi, saprotams, būs vieglāka tam, kas jau darbojies ķīmiskajā šķiedru-vielu apstrādāšanā. Starp pārbraucējiem no Krievijas, varbūt, atradīsies pat speciālisti šajā nozarē. Dažādu ķīmiski-tehnisku jautājumu atrisināšanā nāks palīgā arī Augstskola.

Visu teikto var savilkt īsumā sekošos slēdzienos:

1. Ievērojot, ka Latvijā ražo ievērojamu daudzumu izejvielu tekstilrūpniecībai, šis rūpniecības veids ir pilnīgi piemērots Latvijai.
2. Tekstilrūpniecības nodibināšanai lielrūpniecības apmērā vajadzīgs apdomīgs un pakāpenisks sagatavošanas darbs.
3. Vislielākā vērtība piegriežama līnu apstrādāšanas attīstīšanai, pie kam pirmais dienas jautājums ir līnu mērcēšanas reorganizācija, kuŗa no lauksaimnieka pleciem pārnesama uz centralām līnu apstrādāšanas iestādēm.
4. Esošām līnu fabrikām būtu jāpaplašina darbība, ievēdot balināšanu un dziju krāsošanu, kuŗa noderētu raibu audumu izgatavošanai.
5. Vilnas fabrikām jāievēd vilnas mazgāšana, karbonizācija un jāuzlabo krāsošanas paņēmieni.
6. Vēlams nodibināt sīkrūpniecisku audumu izraibošanu krāsās ar rokas iespiešanas palīdzību, dodot tai mākslas amatniecības jeb sīkrūpniecības raksturu.
7. Jāpopularizē un jāizplata tehniskas zināšanas ķīmiskajā un mehaniskajā šķiedrvielu apstrādāšanā.

Šīs tezes sekcijā pieņemtas.

Kīmijas tehnoloģija

7. Kīmijas tehnoloģija. Tikai daži gadu desmiti pagājuši kopš tā laika, kad tehnoloģija bija vēl tikai aprakstītāja zinātne, un ķīmijas tehnoloģija — empiriskā ceļā uzkrāto novērojumu, dažādu receptu un tīri praktisku darba metožu sākums. Atsevišķie rūpniecības uzņēmumi slēpa viens no otra šīs receptes un metodes, un tās tikai jau novecojušās un gadijuma rakstura datu veidā nokļuva visiem pieejamā literatūrā. Tagad gan vairs neviens nešaubas, ka tehnoloģija ir patstāvīga zinātnes disciplīna, un it īpaši ķīmijas tehnoloģijas nozarē lietišķā ķīmija veicinājusi teoretiskās ķīmijas attīstību ne mazākā mērā, kā tīri teoretiski pētījumi. Tāpēc arī redzam, ka zemēs, kur ķīmiskā rūpniecība augsti attīstīta, ar tehnoloģiskiem pētījumiem nodarbojas kā augstskolu un zinātnisko institutu laboratorijas, tā arī rūpniecības uzņēmumu laboratorijas un to uzturētie speciālie pētīšanas instituti. Šādas zinātnes un rūpniecības sekas ir rūpniecības uzplaukums un gandrīz ikdienas jauni atklājumi ķīmijas tehnoloģijā.

Saimnieciskie apstākļi Latvijā tās pirmos 20 pastāvēšanas gados varēja mūs tikai ļoti lēnām tuvināt atzīmētam stāvoklim. Pirmajos gados trūka pētīšanai piemērotu laboratoriju kā augstskolā, tā ārpus tās. Gandrīz nebija arī ķīmiskās rūpniecības tās šīs dienas izpratnē. Nākamā posmā sākās gan jau pētīšanas darbs Universitātes laboratorijās, tomēr bez ciešas saskarsmes ar rūpniecību, bet rūpniecība praktizēja modernā industrijā sen atvesto sistēmu — iztikt fabrikā tikai ar tehniķiem-praktiķiem, kas gan pārvalda aprobežotu, kaut kur iemācītu darba metožu skaitu, bet strādā bez elementārās laboratorijas kontroles un pilnīgi bez izredzēm pašiem izveidot kaut kādu jaunu metodi. Bet nemitīgs progress darba metodēs ir modernās rūpniecības zeltāns priekšnosacījums.

Nākamajā posmā daži progresīvākie uzņēmumi jau pārliecinās par fabrikas un zinātnes sastrādāšanas nepieciešamību un svētību, un Universitātes laboratoriju un dažu fabriku starpā sāk nodibināties reāli sakari. Vispirms tie izpaužas lielajā skaitā degvielu, izejvielu, starpproduktu un gatavo ražošanas produktu analīžu, ko Universitātes laboratorijas izdara fabrikām, bet tad fabrikas vienmēr biežāk sāk pieaicināt zinātniekus-technologus jaunu fabrikācijas metožu izstrādāšanai un dažādu praktisko jautājumu un sarežģījumu atrisināšanai.

Un visbeidzot, pašā pēdējā laikā, nodibinoties Latvijā jauniem, valsts atbalstītiem saimnieciskiem uzņēmumiem, kas uz-

stādījuši sev par uzdevumu strādāt racionāli un progresīvi, nodibinas arī normālas attiecības zinātnes un industrijas starpā tādā ziņā, ka zinātnieku darbs vēl ciešāk saistas ar praktisko ražošanu, un arī pašas fabrikas ierīko savas laboratorijas un atbalsta līdzekļiem zinātniski tehniskus pētījumus.

Gandrīz nav iespējams dot daudz maz pilnīgu pārskatu par to, ko devusi ķīmijas zinātne Latvijas rūpniecībai, pa daļai tāpēc, ka vispār daudz zinātniskā darba tieši ieplūst fabrikas darbā un nemaz netiek minēts zinātniskajā literatūrā, bet jo vairāk vēl tāpēc, ka mums līdz šim nav piemērotas žurnālu literatūras, kur šādus darbus varētu publicēt. Tāpēc tālāk dotais pārskats nebūt nemēģina atspoguļot visus sasniegumus, un tā autors iepriekš lūdz viņu atvainot, ja nebūtu atzīmēti daži, varbūt diezgan ievērojami darbi.

Pieturoties nevis pie chronoloģiskās darbu publicēšanas kārtības, bet sadalot to pēc atsevišķām tehnoloģijas nozarēm, vispirms jāapstājas pie vispārējās un neorganiskās ķīmijas tehnoloģijas.

Ķīmijas tehnoloģijas metodikā ievēribas cienīgi prof. K. Blachera darbi, kas iesākti 1897. g., bet noslēdzās jau Latvijas Universitātē ar tehnoloģiski pedagoģiskā ziņā ievērojamām monografijām par laboratorijas prakses piemērošanu siltumtechnikas studijām^{2 3 4}. Par klasisku rokas grāmatu uzskatama arī K. Blachera monografija par ūdeni tvaika- un siltumtechnikā¹. Par atsevišķiem ķīmijas tehnoloģijas metodikas jautājumiem un siltumtechnikas problemām K. Blachers publicējis lielāku skaitu darbu Latvijas Universitātes rakstos^{5 6 7 8 9 10}, žurnālā «Feuerungstechnik»^{11 12 13 14}, žurnālā «Chemiker Zeitung»¹⁵, «Latv. farm. žurnālā»¹⁶ u. c. Daudzi no šiem jautājumiem iztirzāti dažādos gadījumos nolasītos referātos. Kopā ar prof. K. Blacheru šos jautājumus pētījuši viņa līdzstrādnieki A. Šmits, J. Baumanis, E. Blachers, G. Girgensons, J. Rubuls, L. Bajārs.

Pētījumi neorganiskajā ķīmijas tehnoloģijā saistas vispirms ar mūsu dabas bagātībām. Šos pētījumus patstāvīgās Latvijas laikā ievada nelaiķis nopelniem bagātais prof. E. Rozenšteins, piegriezdams savu uzmanību derīgiem izrakteņiem, noskaidrojot to atrašanās vietas Latvijā, daudzumu, noderību rūpniecības vajadzībām un izstrādājot rūpniecības metodes to lietošanai. Viņš noskaidroja, ka blīvo saldūdens kaļķu krājumi ir mazi un tie tāpēc rezervējami celtniecībai¹⁷.

Portlandcimenta rapošanai saldūdens kaļķu vietā lietojams cechšteina kaļķakmens, kura krājumi lieli, un to arī, ar 1929. g., mūsu cementfabrikas dara. Irdenie saldūdens kaļķi atstājami skābo zemju kaļķošanai¹⁸. E. Rozenšteins izpētīja arī blīvo saldūdens kaļķu strukturu un morfoloģiskās atšķirības¹⁹. Viņa nopelns ir arī, ka mūsu cukurfabrikās Somijas un Igaunijas kaļķakmeni atvieto ar cechšteina kaļķakmeni. Savā disertācijā «Dolomītu romancements un hidrauliskais romancements»²⁰ E. Rozenšteins parāda mālaino dolomītu noderību hidraulisko javu vielu iegūšanai. Viņam pieder arī pētījumi par Salaspils un Nāves salas apkārtnes ģipša lauztuvēm²¹ un ierosinājumi attiecoties uz terminoloģiju ģeoloģijā un silikātu tehnoloģijā²³. Liela praktiska nozīme E. Rozenšteina pētījumiem par Latvijas mālu sugām un glazuru piemērošanu tām²². Pētījumi par smiltīm dod iespēju atvietot ārzemju smiltis ar mūsu podzola smiltīm logu stiklu rūpniecībā un smalkfajansa masas sagatavošanā.

Pēc E. Rozenšteina nāves viņa darbu sekmīgi turpina priv.-doc. J. Eiduks parādīdams, ka mūsu devona formācijas māli derīgi bruģu klinkera izgatavošanai²⁴, tāpat flizēm, fasādes ķieģeļiem u. t. t. J. Eiduks izdara salīdzinamus pētījumus par javu vielām²⁵, vieglbetona iegūšanu²⁶, izstrādā ģipšakmens analīzes ātrmetodi²⁷, noskaidro ģipšakmens atkritumu izlietošanas iespējas, izstrādā smilšu atdzelžošanas paņēmieni.

Ķīmijas pamatrūpniecības nozarē viens no lielākiem ieguvumiem ir sava superfosfāta fabrika, kuras vajadzību, tehnisko un saimniecisko realizēšanas iespēju pierādīja un apgaismoja prof. M. Prīmanis²⁸, bet viņa līdzstrādnieki atrisināja arī dažas ar fabrikāciju saistītās problēmas. Privātdocents A. Veidemanis noskaidroja, kā novērst superfosfāta fabrikas dūmu un gāzu nelabvēlīgo ietekmi uz apkārtni²⁹. Sakarā ar Universitātes laboratorijās izdaramo lielo skaitu analīžu rūpniecības un valsts iestāžu vajadzībām un nepareizo analīžu rezultātu tulkošanu dažos gadījumos, M. Prīmanis sīkāk apgaismo jautājumu par pareizu analizējamo materiālu paraugu noņemšanu³⁰ un par konvencionālām analīzes metodēm, kas dod šādi zinamus rezultātus tikai, pedantiski ieturot analīzes gaitas noteikumus.

Neorganiskās ķīmijas tehnoloģijas laukā vēl atzīmējami prof. M. Prīmaņa līdzstrādnieka priv.-doc. A. Veidemaņa pētījumi par ģipša sēra izmantošanu³¹, par atkritumu ģipša reducēšanu ar kūdru³², vispār par neorganisko atkritumvielu izmanto-

šanu ķīmiskajā rūpniecībā³³. M. Prīmanis un A. Veidemanis pirmie izstrādā arī sērskociņu (degkociņu) labuma noteikšanas metodes³⁴. Doc. A. Ieviņš publicē darbu par cēlmetallu³⁵ reģenerēšanu no atkritumiem, kurā apskatīta praktiski svarīga cēlmetallu izdalīšana sārņošanas ceļā, kas ar sekmēm ieviesta praksē. Tas pats autors noskaidro kļūdu rašanos pie kalcija noteikšanas oksīdu veidā³⁶ un izstrādā jaunu par asimetrisko nosauktu precīzu un ērtu režģu konstantu noteikšanas metodi, kam liela nozīme ne tikai fizikālajā, bet arī lietišķajā ķīmijā.

Kur inamo vielu tehnoloģijā vecākie pētījumi pieder prof. K. Blacheram, kas it īpaši kur inamo vielu klasifikācijā devis ļoti pārskatamu sistemu^{37 38 39}. Šajā nozarē ievērojamākais darbs ir prof. M. Prīmaņa disertācija «Pētījumi par Kurzemes Meldzeres rajona brūnoglēm»⁴⁰, kurā dots vispilnīgākais šo brūnoglju raksturojums, kas noderējis par ierosinājumu tagad izdarāmiem lielākiem ģeoloģiskiem pētījumiem.

Uz mehāniskās un ķīmiskās rūpniecības robežas stāv saplākšņu (finieru) rūpniecībā, kas Latvijas saimniecībā spēlē visai lielu lomu. Šo rūpniecību skarošos tehnoloģijas jautājumus apgaismojis un pats vairākas problēmas eksperimentāli izpētījis privātdoc. P. Krūmiņš. Sīkāk apskatīts līmes patēriņš un līmējuma stiprība. Salīdzinātas kazeīna analīzes metodes, dots to noderības novērtējums, noskaidrotas sakarības starp izejvielu analītisko raksturojumu un līmējuma izturību. Novērtēta līmēšanas procesa galveno faktoru — spiediena, temperatūras, laika un līmes sastāvdaļu ietekme uz kazeīna un albumīna līmējumu izturību. Izveidota un precizēta izmēģinājumu gaita un mehānizēta paraugu sagatavošana, ar ko daudzkārt paātrināta analīzes rezultātu iegūšana^{41 42 43}.

Organiskās ķīmijas rūpniecības laukā pavisam no jauna nodibināta un visplašāk attīstījusies cukura rūpniecība, kuras vajadzībām atrisināts liels skaits dažādu jautājumu. Daļa no šiem darbiem izdarīta vecākā docenta E. Lindemaņa vadībā un laboratorijā, citi pašās cukura fabrikās, kas apgādātas arī ar piemērotām laboratorijām. Inž. K. Rozītis parādījis, ka melasi izdevīgāk sarauzēt paaugstinātā temperatūrā, kā arī izdarījis sekmīgus mēģinājumus lietot raudzēšanai spirta dedzinātavās sagatavotu raugu maizes rauga vietā. Inž. O. Skuja uzlabojis japāņu cukura noteikšanas metodi nātrija tiosulfāta šķīdumā. Inž. Stiebris un Kalniņš noskaidrojuši pie kāda pārsātināšanas koeficienta visizdevīgāk kristalizēt cukura pēcproduktus. Viņu

metode, kas uzskatama par čechu metodes pārveidojumu, tagad ieviesta mūsu cukura fabrikās. Inž. *E. Kaucis* noskaidrojis cukura difūzijas bateriju darbību ar Lenas ieliktniem.

Tauku un eļļu tehnoloģijā vērtīgi ir prof. *E. Zariņa* darbi par ēdamo dzīvnieku tauku un augu eļļu izmeklēšanas metodēm, *A. Celmiņa*, *J. Bredriča*, *J. Kaņepāja* apcerējumi par šķidro degvielu problemām, *O. Lapas* un *M. Dūmiņas* raksti par zivju eļļām un *J. Liniņa* apcerējums par smērēļļu tīrīšanu un reģenerēšanu.

Ādu rūpniecībā ievērojami uzlabotas un racionālizētas ādas mīcēšanas metodes, ko veicinājis, starp citu, lielais skaits gatavo ādu un palīgvielu analīžu, kas izdarītas prof. *J. Auškāpa* laboratorijā un vadībā. Šeit izdarītas arī kopā ar *A. Dālbergu* lielāks sistematisks dažādo ādas sērskābes noteikšanas metožu salīdzinājums⁴⁴. Kopā ar *A. Reķi* izstrādāta ādu krāsošanas metode ar baziskām krāsvielām katanola klātbūtnē.

Ķīmiskās šķiedrvielu un krāsvielu tehnoloģijas nozarē *J. Auškāps* un *A. Veidemanis* izpētījuši Latvijas linu šķirņu ķīmisko sastāvu⁴⁵. *J. Auškāps* noskaidrojis dažus jautājumus sakarā ar mākslīgi mērcēto linu balināšanu⁴⁶, pierādījis, ka senlatvieši šķiedrvielu krāsošanai lietojuši indigo⁴⁷, kopā ar *R. Kārklīnu* izpētījis dažu tautā lietoto audumu krāsojumu izturību. Lielāku pētījumu *J. Auškāps* izdarījis par krāsvielu šķīdumu absorbcijas spektriem, dodams šo spektru kvantitatīvu izvērtējumu⁴⁸. Vēlāk autors piegriezies kvantitatīvai krāsotu audumu remisijas spektru pētīšanai un konstatējis noteiktu matemātisku sakarību krāsvielas koncentrācijas un spektra starpā. *J. Auškāpa* laboratorijā pielāgota arī sietu šablonu metode audumu izraibošanai krāsās, kas tad, inž. *A. Elceram* un inž. *Reķim* līdzdarbojoties, ieviesta tagadējā A/S. «Latvijas kokvilna» fabrikā.

J. Auškāps apskatījis arī jautājumus par ķīmijas uzdevumiem Latvijā un ķīmijas lomu materiālās kultūras celšanā^{49 50 51}.

Literatūra.

1. C. Blacher: Das Wasser in der Dampf- und Wärmetechnik. Leipzig. Verl. O. Spamer, 1925.
2. К. Blacher: Элементы точной техники и теплосилового хозяйства Rīga, 1926. Izd. Valters un Rapa.
3. C. Blacher: Vom Laboratoriumspraktikum zur praktischen Wärmetechnik. Leipzig, 1928. Verl. O. Spamer.
4. Die Vorpraxis und der Weg vom Studium zur praktischen Energie- und Feuerungstechnik. Leipzig, 1935. Verl. O. Spamer.
- 5) Die pädagogische Systematisierung der feuerungstechnischen Einrichtungen (LUR 1922).
6. Die rationelle analytische Klassifizierung der Brenn-

stoffe (LUR 1924.). 7. Das Konvektionsmaximum, ein pädagogischer Hilfsbegriff für Feuerungstechnik (LUR. 1926.). 8. Ueber die Organisation des chem.-technischen Unterrichts im allgemeinen und über das Programm der chemischen Technologie an der lettländischen Universität im besonderen (LUR. 1928.). 9) Theorie und Praxis des Ingenieur-Chemikers (LUR. Ķim. I, 1931.). 10. Pädagogische Prinzipien in der Maschinenkunde für Chemiker (LUR. 2. Ķim.). 11. Das Wasser in der Dampf- und Wärmetechnik (Feuerungstechnik 14, 1926.). 12. Die feuerungstechnische und hydrodynamische Überwachung der Feuerungsanlagen (Feuerungstechnik 1932, S. 32). 13. Der Weg vom Studium zur praktischen Energie- und Feuerungstechnik (Feuerungstechnik 1934, S. 125; 1935, S. 320). 14. Zur Bestimmung von Sauerstoff und disponiblen Wasserstoff in Brennstoffen (Feuerungstechnik, 1938.). 15. Die Dezimaltropfflasche als technischer Titrierapparat (Chem. Ztg. 1925.). 16. Der Einbau der Fabrikexursion in das Programm der technischen Hochschulen (Latv. farm. žurn. 1937.). 17. E. Rozenšteins u. Z. Lancmanis: Latvijas avotkalķi (Economists, 1924.). 18. Latvijas saldūdens kalķi (Ekon. 1928.). 19. Zur Struktur und Form der Süßwasserkalke (LUR. Ķim. I, 1929.). 20. E. Rozenšteins: Dolomitu romancements un hidrauliskais dolomīts (LUR. Ķim. II, 1931.). 21. Charakterisierung und Gruppierung der Schichten von Gipsfundorten im Gebiet Stopiņi — Salaspils — Nāves sala (LUR. Ķim. II, 1932.). 22. Svina glazuru piemērošanas likumības parastiem māliem ar dažādu mineraloģisku sastāvu (LUR. 1924.). 23. Par terminoloģijas saskaņošanu ģeoloģijā un silikātu tehnoloģijā (IMM 1932.). 24. J. Eiduks: Latvijas māli kā izejviela klinkeru ražošanai (LUR. Ķim. III, 1936.). 25. Dažādi hidrauliskie cementi un to īpašības (Farmac. žurn., 1936.). 26. Viegļie betoni un to pagatavošana (Ekon., 1937.). 27. Tehniska ģipsa tīrības pakāpes ātrs noteikšanas paņēmieni (LUR. Ķim. III, 1936.). 28. M. Prīmanis: Superfosfāta rūpniecības nākotne un nozīme (Ekon., 1927.). 29. Inž. ķim. A. Veidemanis: Fabrikas dūmu un gāzu nelabvēlīgas ietekmes apkarošana (Ekon. 1936.). 30. M. Prīmanis: Pareizu izmēģinājumu rezultātu iegūšana laboratorijās (Ekon. 1930.). 31. A. Veidemanis: Par ģipsa sēra izmantošanas problēmu (LUR. Ķim. III, 1937.). 32. Atkritumģipsa reducēšana ar kūdru (Latv. farm. žurn., 1938.). 33. Priv.-doc. A. Veidemanis: Atkritumvielu izmantošana neorganiskās ķīmijas rūpniecībā (Ekon. 1937.). 34. M. Prīmanis un A. Veidemanis: Sērskociņu (degkociņu) labuma noteikšana (Ekon. 1932.). 35. A. Ieviņš: Par cēlmetālu reģenerāciju no atkritumiem (LUR. Ķim. I, 1929.). 36. Par kalcija noteikšanu oksīda veidā (LUR. Ķim. II, 1935.). 37. C. Blacher: Die rationelle analytische Klassifizierung der Brennstoffe (LUR. 1924.). 38. C. Blacher u. G. Girgensohn: Die Bestimmung des Wassergehaltes der Steinkohle für praktische Zwecke (Chem. Ztg. 1924.). 39. C. Blacher: Zur Frage der Bestimmung des Vertorfungsgrades (LUR. 1924.). 40. M. Prīmanis: Pētījumi par Kurzemes Meldzeres rajona brūnoglāzmu (LUR. III, 1937.). 41. P. Krūmiņš: Einige Untersuchungen über Furnierverleimung mit Casein und Albumin (Ang. Chem. 1935.). 42. Eine Versuchsanordnung der Prüfung von Sperrholzleimung (Die Chem. Fabr., 1935). 43. Vorrichtung zum Zerschneiden von Messbezw. Zerreisstäben (D. R. G. M., 1168819). 44. J. Auškāps: Zur Schwefelsäurebestimmung im Leder. (LUR. Ķim. III, 3.). 45. J. Auškāps un A. Veidemanis: Latvijas lina ķīmiskais sastāvs (Ekon.

1928.). 46. J. A u š k ā p s: Dažas ķīmiski mērcēto linu balināšanas grūtības (Latv. linkop. 10 gados, 282. lpp.). 47. Balināšanas un krāsošana latvju dainās (Latv. taut. dain. III, 1929.). 48. Kvantitatīvi pētījumi par organisko krāsvielu absorbcijas spektriem (LUR. Ķīm. I, 12, 1930.). 49. Materijas vērtības augšana un zušana (IMM, 1933. II). 50. Tekstilrūpniecības izredzes un uzdevumi Latvijā (II Latv. inž. un techn. kongr. darbi, 1932.). 51. Ķīmijas problēmas un uzdevumi Latvijā (R. L. B. Zin. kom. r., 1934.).

Profesors J. A u š k ā p s

DABZINĀTNES,
TEHNIKA
UN
MATERIĀLISMS

Dziļi satricināta dzīve un cilvēka pasaules uzskats. Trūkst līdzsvara cilvēku un tautu attiecībās. Meklēšanas pilns mūsu laikmets. Bet meklēt var ar gaišu cerību, un meklēšana var arī būt bažu, drūmas nojautas, pat izmisuma pilna. Ja apskatāmies, kā mūsu laikmets atspoguļojas literatūrā, gan zinātniskajā, gan daiļliteratūrā, tad šķiet, ka pārsvarā melnā krāsa, ne gaisma. Arī tur, kur dzird dzīves priecīgās skaņas, tās asuma cauraustas. Liels nemiers un savstarpēja apkarošana vērojama dažādās mācībās, kas mēģina atrast ļaunuma sakni, un pavisam pretējās vietās to domā dažādie meklētāji atraduši. Par vienu un to pašu parādību dažādu novirzienu domātāji, pētnieki, dzīves kārtotāji un veidotāji pretējās domās.

Bet dzīve un tās celšana, katra cilvēka apziņa un prasība pēc skaidri saredzama mērķa necieš nenoteiktību un pretrunas. Tas spiež mūs ar neatlaidību meklēt atrisinājumu sasāpējušiem jautājumiem.

Risinādami sarežģīto parādību pinumu, parasti nonākam pie vecu veciem pretstatiem, gara un matērijas, ideālisma un

materiālisma, reliģijas un neticības, iznīcības un iracionālā utt.

Par arēnu dažādo ieskatu cīņai mūsu laikmetā ļoti bieži noder tā mūsu kultūras dzīves izpausme, kas saistās ar matemātiku, dabas zinātnēm, tehniku un tā saucamo materiālo kultūru. Šīs parādības it sevišķi bieži apskata sakarā ar pasaules saimniecisko krīzi, kurā daudzi redz vēl dziļākas – mūsu kultūras jeb pat cilvēces krīzes izpaudumu. Šajā novadā ieskatu pretešķība sasniegusi vislielāko asumu: vienā pusē materiālās kultūras dievināšana, otrā pilnīga noliegšana un pat nosodīšana, un šķiet, ka nav izredzes samierināt karotājas pušes.

Materiālās kultūras noteicošā loma mūsu laikmetā tik acīm redzama, ka par to lieki runāt. Zem tās zīmes katrs mūsu solis. Tā iespēžas katrā vistālākajā stūrītī, katrā būdīnā. Tās pamats ir matemātika un dabas zinātnes, kuru jaunais un straujais attīstības posms sākas uz vidus- un jauno laiku robežas, tas ir pats jauno laiku īstenais saturs. Atsegdama dabas noslēpumus, fizika un ķīmija devusi cilvēkam rokā līdzekļus likt dabas spēkiem sev kalpot, tā pavairojot simt un tūkstoškārt cilvēka varu pār dabu. Un tehnika ir svira, ar kuras palīdzību cilvēks liek dabas spēkiem pildīt šo uzdevumu, kas vairo materiālās vērtības un reizē ar to cilvēka labklājību. Tā mēs redzam, ka ar vienu kloķa pagriezienu cilvēks var laist darbā dzinējmašīnu, kas dod tūkstošus zirgu spēku enerģijas. Šī enerģija saņemta zemē saules staru veidā un gadu tūkstošus uzkrāta ar dzīvās pasaules – augu valsts zaļo lapu starpniecību. Saules enerģija šeit iemiesojusies ķīmiskajās reakcijās, no kā radās tādi savienojumi kā cukurs un celuloze, kas lielā daudzumā uzkrājušies zemes virsū un, augu atlieku veidā, dažādu ģeoloģisku procesu rezultātā nokļuvuši zem dziļākiem slāņiem, kur šī dzīvās dabas kapsēta pārvērtusies akmeņoglēs. Līdzīgi cēlusies kūdra. Tiešs augu valsts darinājums ir malka, ko sadedzinot tāpat dabūjam siltumu. Siltums ir enerģijas veids, ko tvaika mašīnā, tvaika turbīnā pārveidojam mehāniskajā enerģijā. Tādu pašu mehānisko enerģiju dabūjam no ūdenskritumiem ūdens turbīnā. Bet ūdenskritums ceļas no nokrišņiem, kas nebūtu iespējams, ja

saules stari neiztvaicētu jūras, ezeru, upju ūdeni. Vēja turbīnas dotā mehāniskā enerģija tāpat cēlusies no saules stariem, kas rada temperatūras starpību gaisā, gaisa blīvuma dažādību un tā kustēšanos. Tā mēs redzam, ka visas kustības sākums ir gaisma, kuras pamatā liktās parādības ir arī visa esošā pamats.

Mehānisko enerģiju savukārt varam pārveidot elektriskajā strāvā, to pēc vajadzības aizvadīt uz lielāku vai mazāku attālumu un citā vietā atkal pārveidot mehāniskajā enerģijā, siltumā, gaismā pēc vajadzības.

Dzinējmašīnā iegūto enerģiju mēs pieliekam darba mašīnām, kas veic cilvēka roku vietā dažādu darbu: zāģē koku, vērpj, auž, stiepj metāla slīdes, sijas, stieples, urbj un liec metālu, velk vagonus, arkļus, ecēšas, ceļ kravas utt.

Tā mēs esam sasnieguši to, ka lielāko daļu fiziskā darba, kas vajadzīgs cilvēka eksistences uzturēšanai, veic vairs ne cilvēks pats ar saviem muskuļiem, arī ne dzīvnieks, ko viņš pieradinājis darīt savu darbu, bet veic kalpinātie dabas spēki. Tātā kārtā cilvēce var ražot lielāku daudzumu materiālo vērtību, nekā to varēja cilvēks saviem spēkiem vien. Reizē ar to pieaug cilvēces bagātība un patērējamo vērtību daudzums, kas caurmērā pienākas uz katru cilvēku. Tā lielām iedzīvotāju masām top pieejams tas, kas senāk bija tikai nedaudzo izredzēto daļa.

Bet ar to vien nebeidzas tehnikas svētīgais dzīves ietekmējums. Tās attīstība pārveido dzīvi pašos pamatos un atver jaunas, neparedzētas iespējamības. Šo sasniegumu pašā vidū ir uzvara pār telpu, atstatumu pārvarēšana. Pat ne gadu simts, tikai gadu desmiti pagājuši no tā laika, kad no Rīgas līdz Cēsīm bija 10 stundas, ko braukt. Šodien, braucot pa dzelzceļu, vajag 2 stundu, t.i., 5 reizes mazāk. Automobilī atstatumu var veikt arī 1 stundā, t.i., 10 reizes ātrāk, lidmašīnā 0,5 stundās, t.i., 20 reizu ātrāk. Es še neņemtu rekorda ātrumu skaitļus: tad mēs dabūtu vēl pārsteidzošākas attiecības.

Ko tad nozīmē šāda kustības ātruma pieaugšana? Ja ņemam vērā, ka visa mūsu dzīve izpaužas kustībās un ka liela daļa no tām tagad veicama daudz isākā laikā, tad top skaidrs, ka mēs vienā laika sprīdī varam daudzārt vairāk padarīt nekā agrāk.

Mēs varam reizē ar to daudzkārt vairāk pārdzīvot. Ja apskatām kādu mūsu mūža posmu vai veselu cilvēka mūžu un vaicājam, kas ir tā mērs, tad parasti mēs sakām – nodzīvotais laiks. Bet laiks pats par sevi ir abstrakts jēdziens, parādību uztveres forma, kurai kā tādai nav satura. Saturu dod notikumi, kas šajā laikā ietilpst. Laiks tad tikai var būt pārdzīvotā un dzīves satūra mērs, ja notikumi risinās ar vienādu ātrumu. Bet, ja notikumu ātrums mainās, ja notikumu daudzums vienā laika sprīdī vairākkārt pieaug, tad cilvēks savā 70 – 80 gadu ilgajā mūžā var pārdzīvot četrreiz vairāk nekā agrāk, ja pieņemsim, ka cilvēka mūža temps tapis četrreiz ātrāks. Tad iznāktu, ka cilvēka mūža saturs būtu tapis tāds, it kā tas dzīvotu 300 gadu ar agrāko dzīves tempu. Varam tātad teikt: tehnika ir pagarinājusi cilvēka mūžu.

Šo atziņu vēl spilgtāk izceļ citi telpas pārvarēšanas sasniegumi, kas iemiesojas telegrāfā, telefonā, bezdrāts telegrāfā un telefonā, radiofonā un televīzijā. Tā jau ir praktiskā telpas iznīcināšana, jo šie cilvēku garīgās satiksmes līdzekļu pamatā ir kustība ar 300 000 km izplatīšanās ātrumu sekundē, tātad mūsu zemes lodes atstatumi ar to galīgi iekaroti.

Šis atstatuma iznīcināšanas veids skaņām ienes jaunu apstākli cilvēka dzīvē: cilvēces radītāja gara dotās estētiskās vērtības padarītas pieejamas visai cilvēcei, katrai būdīņai, jo tas jau laika jautājums, lai katrā būdīņā atrastos uztvērējs, kas būdīņas iedzīvotājiem atskaņotu visu, ko radījis mūzikas, rakstnieka, zinātnieka ģēnijs, un tuvākā nākamībā lai arī parādītu televīzijas ceļā, kas kurā katrā brīdī notiek jebkurā zemes stūrī.

Tehnika tātad cilvēka dzīvi ir padarījusi daudzkārt bagātāku, kā tas bija agrāk. Tas visā spilgtumā top redzams, ja saņemam īsos vārdos, ko šie sasniegumi mums dod. Varētu teikt tā: viss, kas ir uz zemes, ko acs var redzēt un auss var dzirdēt, top katram iedzīvotājam pieejams.

Ja tad nu zinātnes un tehnikas ieguvumi spēj radīt tik daudz materiālo vērtību, ka, pēc dažu statistiķu aprēķina, jau tagad zemes virsū varētu itin labi dzīvot ne tikai faktiskie 2 miljardi iedzīvotāju, bet pat 10 miljardu, un ja katra cilvēka dzīve

padarīta tik bagāta un pārdzīvojumu pilna, kāpēc tad SOS saucieni, nemiers, ienaidi, izmisums?

Vispirms jau, uz dzīves saturu attiecoties, jāpiezīmē, ka absolūtais cilvēka pārdzīvojumu daudzums vien nav īstais dzīves satura mērs. Mēs bieži dzirdam no ļaudīm, kas sasnieguši pusmūžu un tam pāri: "Cik ātri skrien gadi." Bet bērnībā mums gads likās ārkārtīgi garš. Tāpat laika tecējuma ātrums mūsu psihiskajā uztverē subjektīvs, atkarīgs no tā, kā mūsu psihe katru pārdzīvojumu uztver. Bērnībā viss, ko mēs pārdzīvojam, ir spilgts. Dzīves saturs tāpēc bagāts, zināma laika sprīža kopiespāids liels, "gadi ir gari". Vēlāk pārdzīvojumi atstāj mūsu dvēselē mazākas sekas, saturs pēc notikumu daudzuma varbūt daudzārt lielāks nekā bērnībā, bet relatīvais saturs mazāks, "gadi skrien ātri". Ja cilvēks ilgi patur spēju spilgti, intensīvi reaģēt uz pārdzīvojumiem, tad viņš ilgi paliek dvēseliski jauns. Ja šīs spējas ātri notrulinās, dzīve zaudē saturu, cilvēks jūtas vecs.

Šī garīgā notrulināšanās, kurai padots ikviens cilvēks, stipri ierobežo dzīves saturu, kuru nevar pavairot neaprobežoti, piegādājot cilvēka psihei vienmēr lielāku daudzumu ārējo iespaidu. Ja tas pārsniedz zināmu katram indivīdam īpatnējo mēru, gara apvārsnis gan plešas plašumā, bet garīgā pasaule paliek sekla. Tāpēc bieži redzam, ka cilvēks, dzīvodams klusumā, dabas tuvumā, jeb iedziļinādamies nelielā parādību aplokā, sasniedz lielāku dvēselisko pilnību nekā cits, kas dzenas pēc vienmēr jauniem iespajdiem. Tāpēc cilvēka garīgā pilnība nebūt neaug līdztekus materiālās kultūras un bagātības augšanai.

Katrā ziņā to dzīves tempu, kāds raksturīgs mūsu laikmetam, to steigu un nemitīgo traukšanos uz priekšu daudzi no mums sajūt kā nogurdinošu, pat mokošu, un meklē atpūtu atmiņās par agrāko mierīgo dzīves ritumu. Dzīve liekas zaudējusi savu romantismu, tehnika iznīcinājusi pirmatnējo dabas skaistumu, dabiskā vietā stājies vienmēr vairāk mākslotais. Izziūd vecās paražas, patriarhālais dzīves raksturs, sadrūp vecās tradīcijas, pati tradīciju nozīme it kā izbāl nemitīgo jauno iespaidu plūsmā, kas ar reibinošu ātrumu nomaina viens otru, it

kā izdeldēdams pašu jēdzienu par nemainīgo, pastāvīgo, paliekošo, ticību mūžīgajam un nemirstīgajam.

Tas rada satraukumu cilvēka dvēselē, nemieru un nedrošības sajūtu sirdī. It kā vairs nepaliek pamatu, uz kuriem celt savu garīgo dzīvi, it kā zūd pavedieni, kas agrāk novilkā dzīves vadošās līnijas. Atskan sauciens: "Nost tehniku, atpakaļ pie dabas!" Šiem saucieniem arī citi iemesli. Mašīna un tehnika pārveidoja saimniecisko dzīvi un attiecības ļaužu starpā. Katrs jauns tehnikas ieguvums, kas ar mašīnas palīdzību ļāva ražot preces lētāk, gan veicina tehnikas attīstību, bet noved arī pie saimnieciskām krīzēm un bezdarba. Tā cilvēces aplaimošanas vietā tehnika noved pie cilvēces posta, kura izpaudumu jo spilgtu posmu pašreiz pārdzīvojam. Atkal lāsti teknikai un saucieni: "Nost mašīnas!"

Ar industrijas attīstību saistās arī citas pārmaiņas dzīves iekārtā, kas atkal noved pie negatīvām sekām. Izveidojas rūpniecības centri lielu pilsētu veidā, kuros cilvēki dzīvo mākslotos apstākļos tālu no dabas. Vienmuļīgais, notrulinošais darbs pie mašīnas veicina cilvēka daudzu spēju atrofēšanos. Pilsētu iedzīvotāji paliek fiziski un morāliski vāji. Tie izdzimst un pēc dažām paaudzēm nedod vairs dzīves spējīgus pēcnācējus. Tā zūd tautai dzīvais spēks. Atskan pilnīgi dibināts sauciens: "Ārā no pilsētas, atpakaļ uz laukiem!"

Tā tad iemeslu noliedzošam noskaņojumam pret tehniku šķietami daudz. Reizē ar to rodas arī noraidoša attiecība pret dabas zinātnēm, kas ir tehnikas attīstības idejiskais pamats, negatīva, pat naidīga attiecība pret dabzinātnisko izglītību. Ir radusies plaisa starp gara un dabas zinātnēm, kas inteliģenci sašķēlusi divās naidīgās nometnēs. Gara zinātņu pārstāvji, klasiskās izglītības aizstāvji reprezentē reizē ar to ideālisma sludinātājus, kas asi nostājas pret dabzinātņu atziņām, jo tās cilvēci novedušas pie materiālisma, laupījušas viņai ticību, sagrāvušas ētiskās vērtības, novedušas cilvēces saimniecību un sociālo attīstību strupceļā un radījušas dvēselē tukšumu. Dabzinātnes savukārt vairo gara zinātnes neauglībā, nespējā radīt jaunas atziņas, jaunas kultūras vērtības. Viss to radīšanas laikmets it kā jau secen, tikai retrospektīvi tās visādās variācijās grozās ap

sastingušajām, kādreiz radītajām atziņām un formām vai arī aiziet abstraktu jēdzienu iztirzāšanā, kas nespēj ietekmēt cilvēka dzīvi, padarīt to ne labāku, ne ļaunāku. Pēdējā gadu simteņa dabzinātņu pozīcija bija sevišķi izdevīga, pateicoties to straujai attīstībai, kas nesa cilvēcei gan veselus jaunu atziņu plūdus, aizraujot sev līdzīgi cilvēku prātus, gan praktiskajā dzīvē, pa daļai tieši, pa daļai ar tehnikas starpniecību, neskaitāmus labumus. Dabzinātnes norāvušas nezināšanas plīvuru neskaitāmām parādībām un lietām un pāršķēlušas tumsu ap tām. Tāpēc likās, tās spējīgas atrisināt visas pasaules mīklas. Pati dzīvība, likās, šodien vai rīt būs salikta pazīstamos fizikālos procesos un ķīmiskās reakcijās, un materiālisma pravieši nešaubījās, ka tikai laika jautājums, kad cilvēka dvēsele izskaidrosies kā vienkāršs mehānisms. Fizikas un ķīmijas likumiem mēģināja pakļaut arī sabiedriskās parādības, un tā izauga slavenais vēsturiskais materiālisms, kas materiālo vērtību ražošanā un dališanā redzēja visu mūžīgo mīklu atminējumu un cilvēces vēsturē – tikai saimniecisko attiecību attīstību. Pakļaujot cilvēka dvēseli fizikas patvaldniekam – kauzalitātes jeb cēlonības principam, radās determinisma mācība, ar ko cilvēkam bija atņemta gribas brīvība. Šīs mācības apgaismojumā cilvēks bija absolūti nevarīgs, padots aklo dabas spēku spēlei, nevarēdams grozīt savu likteni, kā krītošs akmens nevar grozīt savas kustības virzienu. Tāpat visu dabas parādību norise, cilvēces vēsture nevarēja būt citāda kā tā, ko tai noteikuši fizikas likumi. Ja to sakarība mums pilnībā būtu zināma, tad zemes, kosmosa un cilvēces likteņus varētu izteikt ar vienu matemātisku formulu, kas aptvertu ne tikai visus notikumus pagātnē un tagadnē, bet matemātiski pareizi noteiktu visu, kas notiks nākotnē. Diezgan savādi, ka ar šādu vēstures izpratni sociālisti aicināja strādnieku masas uz cīņu ar pastāvošo sociālo kārtību. Ja jau cilvēks vēsturi nevar ietekmēt, tad jau debesu valstība zemes virsū iestātos pati no sevis, kam tad izliet asinis?

Determinisma mācība un līdztekus tam brīvības, brālības un vienlīdzības sauciens bija atņēmis cilvēkam arī viņa īpatnējo seju. Realizējot šos lozungus, visi cilvēki būtu nolīdzināti vienādi. Tie, stingri sekojot šai mācībai, vairs neatšķirtos viens

no otra. Tos vislabāk būtu apzīmēt ar numuriem, jo tikai to skaits spēlē lomu. Personības nozīme padarīta gandrīz līdzīga nullei. Ja cilvēka griba nav brīva, tad viņš arī nav atbildīgs par saviem darbiem. Ētiskās vērtības tāād pilnīgi zaudē nozīmi. Jārūpējas tikai par to, lai pie mašīnas par mašīnu palikušais cilvēks būtu savā vietā lielajā sociālisma valstībā – mašīnā. Viss tas, kas līdz šim bija virzījis cilvēci uz priekšu un augšup – dziņa tapt pilnīgākam, tapt par personību, veidot savu īpatnību un ar to teikt savu vārdu, izsludināts par aplamu un noziedzīgu. Tautība – kaitīgs aizspriedums, jo nacionālās īpatnības runā pretim absolūtai vienlīdzībai un traucē sociālās revolūcijas attīstīšanos. Tai vietā likta šķiru cīņa, vispilnīgākā nacionālo spēku iznīcinātāja. Noliegtas individuālās radītāja spējas, to vietā likts daudzgalvainis, no gribas atbrīvots pūlis.

Un visa šī mācība izsludināta par pēdējo zinātnes vārdu, par neapgāzami zinātniski pareizu, par teoriju, kas nelaužami loģisku secinājumu virknē it kā noiet līdz savam pamatam – eksaktajām jeb matemātiskajām dabzinātnēm!

Ja tā, tad nu cilvēks padarīts par putekli, tā dvēsele par mehānismu, tam atņemta sava griba, tā radošajam garam apgriezti spāmi, par bezvērtīgu pasludināts viss, kas nav prece un neieklaujas tirgus biļetenos, viss, kas līdz tam bijis cilvēkam svēts un tā vadītāja zvaigzne. Vai tad brīnums, ja pret to uzstājas gara zinātņu pasaule, ideālisma sargi, klasiskās izglītības aizstāvji, kas bija cilvēku nostādījuši savu pētījumu, savas gādības, savas estētikas, savu dzīves mērķu degpunktā? Un, ja šīs gara zinātnes saskatīja sociālisma un materiālisma aizmugurē dabzinātnes kā visas šīs mācības pamatu, kā tad lai tās nenostātos vienas pret otrām divās naidīgās frontēs?

Tas, ko nu es tālāk gribu iztīrīt un kas mana priekšlasījuma nolūks, ir – meklēt atbildi uz jautājumu: vai dabzinātnes var būt par vēsturiskā materiālisma bāzi un vai plaisa starp gara zinātnēm un dabzinātnēm nepārejama vai tikai šķietama?

Šajā ziņā vispirms stingri jāšķiro divi momenti: kā uz dabas zinātnēm skatās paši dabzinātnieki un kā uz tām skatās nedabzinātnieki. Jums visiem pazīstami tādi zinātnes un tehnikas brīnumi, ko ik dienas apraksta dienas prese. 99% no

tiem vēlāk izrādās par pilnīgām aplamībām. Lai pēdējos zinātnes sasniegumus varētu izprast, jābūt pašam zinātniekam. Tas, kas jauns un liels, vienmēr tā izceļas no parasto jēdzienu un parādību līmeņa, ka vajag ilgāka laika, lai nespeciālisti pierastu pie jaunā un bieži grūti saprotamā. Tāpēc dienas prese gandrīz sistemātiski atstāsta jaunākos zinātnes sasniegumus aplamā apgaismojumā. Neizprašanai pievienojas vēlēšanās radīt sensāciju, laiž darbā fantāziju, un rezultātā izaug nekad neatrasti atradumi vai pilnīgi izķēmotas atziņas.

Presei tas būtu piedodami. Bet nepiedodami, ja arī zinātnieki, kas strādā zināmā zinātnes novadā un grib izmantot kāda cita novada datus, aprobežojas ar pārāk paviršām zināšanām un pat mēģina spriest par tās kompetencēm, iespējamību un tālāko attīstības gaitu. Tad nu iznāk, ka hipotēzes un nākotnes cerības, kas ne katreiz piepildās, izsludina par jau gataviem ieguvumiem jeb negrozāmiem likumiem. Varbūt viens otrs dabzinātnieks arī atļāvies skaļi sapņot par rožaino nākotni. Bez fantāzijas jau nevar radīt. Bet dabzinātnes pašas vislielākajā mērā atturīgas savu sasniegumu novērtējumā. Tās māca ne tikai lepnumu, bet arī pazemību. Un šajā pazemībā cilvēce smēlusies vairāk vērtību nekā lepnumā. Piemēram lai būtu minēts pirmais termodinamikas likums, uz kura balstās visa modernā fizika, ķīmija, tehnika. Tas izteic, ka enerģija nezūd un nerodas no nekā. Pasaules ritums ir viena enerģijas veida pārvēršanās citā. Kopējais enerģijas daudzums nemainīgs. Citādi šo likumu izteica tā: *perpetuum mobile* neiespējams. Šajā formulējumā tas ir neskaitāmu mēģinājumu un pārdrošāko sapņu iznīcinātājs, sapņu – par spēka radīšanu no nekā. Bet no šīs atziņas par to, ko cilvēks nespēj, radies simts citu par to, ko cilvēks spēj. Iemiesodams to tehnikā, cilvēks ieguvis neizmērojami vairāk, kā tas domāja sasniegt ar mūžīgi paškustošās mašīnas atrašanu.

Tāpat varas ierobežojums ir otrais termodinamikas likums, kas liecina, ka enerģija tikai tad var veikt darbu, ja pastāv enerģijas līmeņu starpība, potenciālu jeb spriegumu kritums. Tā, siltums ir enerģijas veids. Bet šo enerģiju varam pārvērst darbā tikai, ja mums ir temperatūras starpība. Okeāna ūdeņi satur

kolosālu daudzumu siltuma. Bet, ja ūdens temperatūra visur vienāda, mēs nevaram to pārvērst dzinējspēkā. Ūdens kritums arī tikai tāpēc dod mums dzinējspēku, ka šeit ir līmeņu starpība. Citādi šo likumu izteic tā: otra veida *perpetuum mobile* neiespējams. To sauc arī par enerģijas vērtības krišanas likumu, jo no tā izriet, ka enerģijai kosmosā tendence pāriet mazvērtīgākā siltuma enerģijā, kas izklist pasaules telpā, izlidzinādama tur temperatūru starpību. Kad kosmosā izlidzināsies temperatūru starpība, tad izbeigsies arī visa kustība un dzīvība. "Izdzisīs zvaigznes un apstāsies pasaules pulkstenis." Tātad nāvi visam, kas ir, pareģo šis fundamentālais dabas likums, kaut arī ļoti tālā nākotnē.

No otrā termodinamikas likuma izriet arī tas, ka fizikālās pasaules norise nav bezgalīga, jo tas paredz tās beigas galīgā laika sprīdī, ja tikai pats kosmos nav bezgalīgs. Ka tas nav bezgalīgs, mūs spiež domāt modernās astronomijas atziņas. Ja pasaules norisei jāizbeidzas, tad tai jābūt arī sākumam. Ja jau saskaņā ar otro likumu pasaule novalkājas, tad kādreiz bijis mirklis, kad tā bija pavisam jauna, kad tā bija tā organizēta, ka darba spējīgas enerģijas bija maksimums, par kuru vairāk nevarēja būt. Šis mirklis ir aiz mums aprobežota laika atstatumā. Tātad pasaules norisi mēs nevaram iedomāties bez sākuma un tāpat bez beigām, kamēr pastāv otrais termodinamikas likums. Bet līdz šim nav izdevies atrast gadījumu, kas tam runātu pretim.

Lai gan sociālās parādības nav tieši atvasināmas no fizikālajām, bet, ja sekotu materiālistu piemēram un mēģinātu spriest pēc analogijas, kādas, konsekvences izriet no sociālās vienlīdzības deklarācijas, tad būtu jāsecina, ka tā mums sola sastingumu un nāvi, jo sastingumu un nāvi apzīmē termodinamikas valodā izlīdzinājums.

Pašreiz tikai konstatēsim: fizikas likumi nerunā pretim tam, ka pasaulei ir sākums un gals. No bezgalības laikā mums jāatsakās. Aiz citiem iemesliem, kuru pamatā modernās teorētiskās fizikas un astronomijas atzinumi, pasaule arī telpā aprobežota.

Šiem ierobežojumiem pēdējā laikā pienācis vēl viens klāt.

Termodinamika izveidojusies jau pagājušajā gadu simtenī, un gadu simteņu maiņa sastop to pilnīgā brieduma stāvoklī. Kā jau minēts, tās atziņas cilvēcei nesušas neapbrīcināmi bagātus augļus ar to pielietošanu tehnikā.

Atziņas, par kurām es vēl gribu šeit runāt, attiecas uz visjaunākajiem teorētiskās fizikas sasniegumiem, kas pēdējā gadu desmita ieguvumi. Tie saistās ar lielo apvērsumu laika un telpas izpratnē, ko atnesa relativitātes fizika un kvantu teorija, kas pašos pamatos apvēršusās agrākos priekšstatus par pasaules uzbūvi un nonākušas līdz tādām abstrakcijām, kas prasa, lai mēs pilnīgi atsakāmies no jebkādiem modeļiem atomu pasaulē. Konkrētu priekšstatu vietā šeit stājas vienīgi matemātiskie simboli. "Agrāk pasauli būvēja inženieri," saka A. Edingtons, "tagad to būvē matemātiķi." Atstāstīt šo teoriju būtību vismaz pašreiz nav iespējams nespeciālistiem saprotamā veidā. Var tikai atzīmēt, ka šo teoriju apgaismojumā izvirzās brīnišķīgas attiecības starp cilvēka garu un kosmosu. Tā vien šķiet, ka likumi, pēc kuriem būvēta kosmosa celtnie, būtu tie paši, kas ir cilvēka gara likumi.

Es tagad apstāšos pie vienas šīs jaunās fizikas atziņas, kas sacēlusi veselu vētru zinātnieku pasaulē un tuvu stāv dažiem jautājumiem, kas mūs pašreiz interesē un cieši saistīta ar lielākajām pasaules mīklām. Tā ir tā sauktā nenoteiktības relācija (Heizenbergs, 1927). Viss, ko par dabas parādībām saka fizika, ir skaitļi un to sakopojumi, kas izteic zināmus mērojamus lielumus. Šie atzīmējumi iegūst tikai tad reālu nozīmi, ja mēs tos varam praktiski izdarīt, bet ne tikai teorētiski izdomāt. Nu izrādās, ka mērīšanas ziņā, pie kam mērīšana šeit jāsaprot visplašākajā nozīmē, t.i., ka runa ir ne tikai par mērīšanu ar metru, bet ar dažādām optiskām u.c. visizsmalcinātākajām metodēm, liela starpība starp makrokosmu un mikrokosmu, un ka mērīšanai mikropasaulē ir robežas, kurām pāri nevar iet. Ja ņemsim, piemēram, atoma pasauli ar tā kodolu un ārējo elektronu čaulu, kas uzbūvēts līdzīgi saules un planētu sistēmām, un mēģināsim izdarīt mērījumus ar elektronu, kas atrodas kustības stāvoklī, tad izrādās, ka nevaram vienā laikā precīzi noteikt tā atrašanās vietu un kustības ātrumu. Ja precīzi noteik-

sim vietu, tad ātrumu varēs noteikt tikai ar lielu kļūdu. Otrādi, ja ātrumu noteiks smalki, tad vieta tikai rupji nosakāma. Lieta tā, ka pati mērīšana ir zināma fizikāla akcija, kas uz mikropasaules robežām var šo pasauli sagraut, un reizē ar to mērīšana zaudē jēgu, jo, kad tā izdarīta, vairs tās sistēmas, kas mērīta, nav. Lai konstatētu, piemēram, atomā elektronu, uz to jāraida gaismas kvants. Ja izvēlēsimies īsa viļņa garuma starus, piemēram, Rentgena starus, tad, ja kvants elektronu ķers, tas kā lielas enerģijas nesējs izsviedīs elektronu no atoma. Ja mēs uz elektronu raidīsim mazas enerģijas garu viļņu kvantu, tad viļņu garums pārsniegs visa atoma caurmēru un ar tik rupju "mēru" mēs nekādu datu par elektrona vietu atomā neiegūsim, tāpat kā, mērīdami adatas caurmēru ar veselu metru, kam nav sīkāku iedaļu, nedabūsim nekādu skaitli, kas izteic adatas resnumu. Ja tad nu mikropasaulē ir robežas tam, ko var mērīt, un tam, ko viņa ar tiešu mērojumu var konstatēt, un ja mēs novērošanas līdzekļos esam sasnieguši iespējamības robežas, aiz kurām tālāk nevar iet, tad tas nozīmē, ka šīs mikropasaules daļas nav ietveramas skaitlisko attiecību likumos un var būt ārpus katras cēloniskas sakarības ar ārieni. Tātad mikropasaulē mums jāatsakās no stingras cēloniskas sakarības, citiem vārdiem, fizika atsakās no kauzalitātes principa.

Šim apstāklim ārkārtīgi liela nozīme. Determinisma aizstāvji un gribas brīvības noliedzēji savas teorijas cēla uz fizikas likumiem, ko uzskatīja par visas pasaules, dzīvās un nedzīvās, pamatu, pārliecībā, ka agri vai vēlu izdosies visas parādības salikt elementāros fizikas procesos, kuros, likās, neaprobežoti valda cēlonības princips. Un tagad no šī principa atsakās pati fizika, likdama cēloniskās sakarības vietā lielāku jeb mazāku varbūtību, aprēķināmu ar statistisko metožu palīdzību. Šī varbūtība var jau praktiski ļoti tuvuoties tādām stāvoklim, it kā starp divām parādībām valdītu stingri kauzāla sakarība, bet tā tomēr nav.

Dzīvības apdrošināšanas biedrības, piemēram, uz mirstības tabulu pamata, kas aprēķinātas uz lielu novērojumu skaitļu pamata, ar apbrīnojamu drošību var paredzēt, cik zināmas profe-

sijas klientu 60 gadu vecumā nomirs gada laikā. Bet šīs likumības nevar paredzēt, kuri no klientiem tie būs. Analogas ir sakarības fizikas parādību pasaulē, un tikai jaunākajā laikā ir noskaidrojies, ka liela daļa fizikas likumu, kas šķita pamatoti uz cēloniskām sakarībām, savā dziļumā ir tikai statistiskie likumi.

Pie šī jautājuma es kavējos tāpēc ilgāk, ka ar to ciešā sakarā fundamentālais jautājums par cilvēka gribas brīvību, no kura atrisinājuma savukārt atkarājas rinda ētisko un sabiedrisko jautājumu. Lai gan pati par sevi nedzīvās pasaules likumību attiecināšana uz dzīvo pasauli un dzīvo būtņu dvēseliskajām parādībām runā pretim stingri zinātniskai pieejai jautājumam un eksaktā, objektīvā zinātne nekad nav uz šī viedokļa nostājusies, jo tāds viedoklis ir tikai hipotēžu, minējumu un paviršu vispārinājumu radīts, tad ar kauzalitātes principa nocelšanu no fizikas pasaules patvaldnieka troņa arī materiālismam galīgi un uz visiem laikiem izņemts pamats zem kājām. Līdz ar to sabrūk sociālisms, marksisms un visas dažādās sociālās teorijas, kas teicās esam būvētas uz matemātisko dabzinātņu pamata. Tāpēc vietā ar visu noteiktību pasvītrot, lai tās turpmāk uz dabas zinātnēm neatsaucas.

Jau tika minēts, ka dzīvīvajai pasaulei fizikas un ķīmijas likumi piemērojami tikai pa daļai. Dzīvības pamatā ir parādības, kas ar fizikas un ķīmijas likumiem vien nav atrisināmas. Dzīvība zinātnei ir mīkla, kuras priekšā tā pagaidām stāv bezspēcīga, reizēm pat zaudējama cerību to jebkad atminēt, bet tad atkal ar jaunu sparū uzbrūkdama, bet bez pilnīgas pārlicības tos kādreiz pilnīgi pārspēt.

Bet dzīvā pasaule, tās stāvoklis kosmosā, tās izcelšanās un likteņi nu ir tie, kas mūs skar vistiešāk. Es jau sākumā atzīmēju, ka dzīvā pasaule krāj enerģiju, ko tik izšķērdīgi šķiež saule izstarojumu veidā. Zemes garozas pārveidošanā dzīvībai pasaulei ļoti liela nozīme, ko parasti pietiekami nenovērtē. Pasaules norise, kā mēs redzējam, iet tādā virzienā, ka darba spējīgas enerģijas daudzums samazinās, kā saka, aug entropija. Bet dzīvās pasaules darbs izpaužas augstvērtīgas enerģijas uzkrāšanā.

Paceļas jautājums par dzīvības stāvokli kosmosā, par to, vai tā gluži ikdienišķa parādība un cik ticama tāda hipotēze, ka kosmosā bezgalīgs skaits ķermeņu, uz kuriem ir dzīvība un pat varbūt mums līdzīgi cilvēki.

Es ieminējos par pasaules telpas bezgalību vai aprobežotību un aizrādīju, ka modernā astronomija nosveras uz aprobežotās pasaules telpas pusi. Šie secinājumi izriet no matemātiskiem pētījumiem, ko šeit nevar apskatīt. Es atzīmēju tikai dažus novērojumus, kas apstiprina domu par pasaules aprobežotību. Konstruējot vienmēr pilnīgākus teleskopus, padarām vienmēr jaunus zvaigžņu pulkus pieejamus cilvēka acij, pie kam attiecība, kādā atklājas jaunie zvaigznāji, sākumā aug, tad sāk krist, pie tam stipri strauji. Citiem vārdiem sakot, zvaigžņu biežums sākumā pieaug, tad sāk krist, un tā tad telpa paliek vienmēr tukšāka, retāk piepildīta ar zvaigznēm. Ir pat bijuši mēģinājumi uz šo novērojumu pamata aprēķināt varbūtējo zvaigžņu daudzumu pasaules visumā, pie kam pamats domāt, ka šis skaits nav bezgalīgi liels matemātiskā nozīmē.

Apstājoties pie jautājuma par dzīvības izplatību kosmosā, vispirms jāapskata mūsu pašu saules sistēmas planētas, no kurām runa var būt tikai par Venēru un Marsu. Nu izrādās, ka Venēras atmosfērā līdz šim nav konstatēts skābeklis. Tātad uz tās virsmas dzīvība nav iespējama. Bez tam Venēra mūžīgi tīta miglā un mākoņos, un laikam tās virsma klāta ar ūdeni. Tātad še iespējami tikai ūdens dzīvnieki, ja tādi tur būtu. Interesanti šajā sakarībā atzīmēt kādu teoriju, kas rāda, cik dziļi skar debesu ķermeņu dzīvi daži apstākļi, kas, liekas, būtu pavisam gadījuma rakstura un ļoti tālu no apskatāmām parādībām.

Nevienai planētai nav tik liela pavadoņa kā mūsu mēness, kas sastāda astoņdesmito daļu no zemes svāra. Citu planētu pavadoņi ir tikai to tūkstošdaļas lieli. A. Edingtons tad arī saka, ka, ja viņš satiktos ar kādas citas planētas iedzīvotāju, tad daudz ar ko lepoties viņam kā zemes patriotam nebūtu, bet ar mūsu mēnesi varētu droši palielīties, citam nevienam tāda nav.

Par šī lielā mēness izcelšanos pastāv tāda hipotēze, ka saskaņā ar Kanta-Laplasa teoriju no formējošās mīklveidīgās zemes masas atrāvusies samērā liela pika, pateicoties ārkārtīgi

reti iespējamai debesu ķermeņu sakārtošanai telpā, to gravitācijas un rotējošās zemes centrālās spēka ietekmē. No bedres zemē, kas ar to radusies, izveidojies Klusais okeāns. Tas nu savukārt uzņem tik daudz ūdens, ka, pateicoties šim apstāklim, ne visa zeme pārklāta ar ūdeni. Ja tādas bedres nebūtu, zemes virsma būtu segta ar ūdeni, kā tas ir uz Venēras, tātad šie sauszemes dzīvnieku un arī cilvēku nebūtu.

Iepazīstoties tuvāk ar Marsu, jākonstatē, ka tur tādi temperatūras apstākļi, kas atļauj tur varbūt pieņemt augu pasauli, bet dzīvnieku eksistence liekas izslēgta.

Pārejot tālāk uz citām saulēm, atklājas pārsteidzoša parādība, ka līdz šim nav atrasta neviena cita tāda, kam būtu planētas, izņemot mūsu pašu sauli, kas citādi ne ar ko neizceļas. Ir milzīgs skaits dubultzvaigžņu, ko var izskaidrot ar to, ka zvaigznes masai, no miglāja sablīvējoties un samazinoties, pieaug rotācijas ātrums un rodas tendence sadalīties. Visdabiskākais sadalīšanās veids te nu ir, ka tā pārdalās uz pusēm un tā rodas divi zvaigznes. Vairāku atsevišķu masu atdalīšanās iespējama tikai ļoti īpatnējos apstākļos. Tā var notikt tādā gadījumā, ja zvaigzni ar pašķidro masu, kas atrodas tādā iekšējo spēku stāvoklī, ka neizbēgama sadalīšanās, iespaido kāds cits debesu ķermenis ar savu gravitācijas lauku. Vajadzīga tāda ārkārtīgi reti iespējama sagādīšanās, lai mūsu saulei pienāktu pietiekoši tuvu kāda cita saule, kas tad izsauktu šādu atsevišķu masu atrašanos vispirms gredzenveidīga ķermeņa veidā, no kura vēlāk izveidojas planētas lode.

Ja ņem vērā, ka izplatījumā zvaigznes atrodas tādā relatīvā atstatumā, kādā atrastos zemeslodes tilpumā ievietotās 20 tenisa bumbas, tad top skaidrs, cik maza iespēja uz aprakstīto sauli sastapšanos. Ir par maz datu, lai šo varbūtību precīzi aprēķinātu, bet astronomi vērtē aptuveni tā, ka ik uz simtu miljonu kosmosa zvaigžņu varētu būt viens tāds gadījums.

Lai nu planēta būtu apdzīvojama, vajadzīga vēl vesela rinda citu apstākļu sakrīšanas. Tā, temperatūras svārstības uz tās nedrīkst pārsniegt dažu desmitu grādu robežas, pie tam tā, lai ūdens atrastos šķidrā veidā. Bet temperatūra kosmosā no -273°C , tā saucamās absolūtās nulles, līdz vairākiem desmitiem

miljonu grādu dažu zvaigžņu iekšienē. Tāpat atkal vajadzīga ārkārtīgi reta apstākļu sagādīšanās, lai temperatūra noturētos tajās robežās, kurās iespējama dzīvās šūniņas eksistence. Šai dzīvībai šūniņai tālāk vajadzīgas uztura vielas. Tas savukārt prasa, lai matērija būtu uz attiecīgās planētas noteiktu ķīmisko savienojumu veidā.

Ja nu pieņem, ka visā pasaules visumā būtu dažas saules, kam apdzīvojamās planētas, tad pavisam maza paliek varbūtība, ka tur vienā laikā būtu realizēti arī visi citi dzīvības eksistencei piemērotie nosacījumi. Un, ja vēl ņem vērā, ka planētās tikai zināmā mūža posmā var visi minētie apstākļi rasties, tad dzimst pārdrošā doma, ka laikam mūsu zeme ir pašreiz vienīgais debesu ķermenis visā 4000 miljonu gaismas gadu lielajā kosmosā, uz kura dzīvo cilvēks.

Pasaules norises un cilvēka lomas izpratnei šai atziņai gandrīz neaptverami liela nozīme. Tā jo spilgti izceļas uz sagruvušā materiālisma drupām. Materiālisms zemi bija padarījis par putekli kosmosā un cilvēkam atņēmis seju un personību. Visas dzīvības parādības un cilvēka dvēsele bija pārvērstas par aklo dabas spēku spēli, nodzēsta cilvēkā dievišķīgā dzirkstele. Visu nolīdzinošais sociālisms neatstāja vietas nekam, kas izceltos pāri vienmuļīgajam līdzenumam.

Un nu ne sapņotāji, ne vecās pasaules pravieši, ne spekulatīvo gara zinātņu bruņinieki, bet aukstās un nesaudzīgās dabas zinātnes, kuru ierocis – pieredze un matemātika un kuru materiāls – sausie skaitļi, pasludina, ka vienīgais apziņas nesējs pasaules visumā un šī visuma un pasaules norises vienīgā jēga ir cilvēks. Un, lai taptu šis cilvēks, pasaules Radītājam bija jāsviež izplatījumā trīs miljardi sauļu, lai viena no tām vinnētu lielo lozi un dzemdētu planētu, uz kuras gadu miljardos rodas tādi apstākļi, ka tur izveidojas vislielākā mistērija – dzīvība. Ar to par mehānismu izsludinātais bezsejas cilvēks pacelts vēl neredzētā augstumā un, apmulsis no šī augstuma spožuma, svētu trīsu pārņemts, raugās uz viņam uzliktā uzdevuma lielumu. Jauna rīta blāzma apspīd cilvēka atdzimšanu, ko cilvēce pārdzīvo, āsas sāpes ciezdama. Šo atdzimšanu iezīmē personības izcelšanās no puļa un tautas

izcelšanās no internacionālās masas. Personības saturs ir īpatnība, un īpatnības avots un sakne – līdz pilnībai izveidotā tautība. Tā var elpot, augt un tapt pati tikai nacionālā valstī. Nacionālā valsts ir forma, kurā veidojas tautas organisms. Tas ir kā liela koka augums, kam dziļi zemē saknes, ar kuru cieši saistīts celms un ar to saaudzis kronis. Tur katrai lapiņai sava vieta un savs uzdevums.

Tā nu iznāk, it kā materiālā kultūra būtu novedusi cilvēci strupceļā, padarījusi cilvēci nelaimīgu. No tās tad nu būtu jāatsakās, lai cilvēce atgūtu agrāko, nosvērto, kā daudziem šķiet, laimīgo dzīves ritumu. Bet teiciens “vēsture atgriežas” ir aplams. Atpakaļ mēs netiekam, mūsu liktenis – mūžīgi uz priekšu. Un atgriešanās arī nav vajadzīga. Kultūras krīze radusies nevis no dabas zinātņu un tehnikas attīstības, jo mēs jau redzējām, kādu svētību cilvēcei nesusi tehnika, tātad arī tās radītāja dabzinātne, un redzējām arī, ka dabzinātne nav pazudinājusi cilvēka dvēseli un personību, bet gan savos pēdējos sasniegumos atdevusi cilvēkam gribas brīvību un to cēlusi vēl neredzētā godā starp zvaigznēm.

Aplama tikai dabas zinātņu izpratne un tās atziņu patvaļīgais tulkojums, kas kultūru bija novedis strupceļā. Nevis matērija uzkundzējusies pār garu, bet gan zinātne ir matēriju apgārojusi un likusi tai garam klausīt. Katra mašīna, katrs tehnikas veidojums ir cilvēka ģēnija un iedvesmas radīts, nemitīgas meklēšanas un zinātgribas auglis. Daikts cilvēka rokā bija pirmais solis no dzīvnieka uz cilvēku. Tehnikas veidojumi var tāpat būt daiļuma pilni kā kurš katrs cits cilvēka gara darinājums. Bet šī daiļuma izprašanai cilvēkam jāseko zinātnes attīstības gaitai.

Tas liek atsacīties no ieskata, ka tikai vecās pasaules radītās vērtības ir istas, paliekošas, mūžīgas un aplaimo cilvēci. Vecā pasaule ir sastingusi formu, statikas pasaule. Bet īstenība ir nemitīga maiņa, mūžīga plūsma. Vecā pasaule varēja saskaitīt tikai gabalus. Mainīgais tai bija nepieejams. Mainīgo mācīja skaitļos tvert tikai uz jauno laiku robežas izaugusi bezgalīgi mazo lielumu matemātika, kas tad arī ir visskaidrākais jauno laiku robežstabs. Kultūras krīzes atrisinājums meklējams gara zinātņu un dabas zinātņu atziņu sintēzē. Gadu desmitus starp

tām pastāvēja plaša, kas šķita nepārejama, bet šodien tā pārvarēta. Dabzinātņu un matemātikas atziņām jāsakūst ar gara zinātņu pasauli. Pasaules centrā nostājas dzīvība un tās vainagojums – cilvēks. Cilvēka radītājs gars saskata pasaules veidojumā savu atspīdumu un apzinās savu dievišķīgo misiju: sevi veidojot līdz visaugstākajai pilnībai, izpildīt pasaules jēgu un līdz ar to pasaules Radītāja gribu.

Pārejošas grūtības, kas radušās, sekojot maldu mācībām sabiedrības iekārtas veidošanā, un kas neizbēgamas cilvēces vēstures lūzuma brīdī, ko šodien pārdzīvojam, nevar apturēt cilvēka lidojumu augšup. Jaunas attiecības rodas cilvēku un tautu starpā. Lielās pārvērtības iezīmējas ar tautu atbrīvošanos no sveša jūga un nacionālo valstu nodibināšanos. Šo valstu iekšienē jaunā kārtība izpaužas nacionālo spēku koncentrācijā un to skaldītājas varas pārvarēšanā. No vēstures skatuves noiet šķiru ciņas mācība. Tautās atdzimst apziņa, ka tās viena nedalāma vienība, viens organisms, kura atsevišķie locekļi nevar viens otru apkarot, bet šiem locekļiem jāatrod sava vieta un savs uzdevums, lai tie, saskaņoti darbodamies, radītu iespējami lielāku daudzumu kultūras vērtību un tā izpildītu savas tautas vēsturisko aicinājumu.

No vēstures skatuves noiet tautas, kuru dzīvības spēks izsmelts un kuras vairs nav radīspējīgas. To vietā stājas jaunas, kas dzīvības spēka pilnas. Zīmes, kas rāda, vai tauta dzīvotspējīga, ir divējādas. Tautas spēks, pirmkārt, izpaužas spējā savas vēstures lūzuma brīžos apvienoties vienā nesalaužamā gribā un salauzt ar varu, kurai nekas nevar pretim stāvēt, visus šķēršļus, kas ceļā tās vēstures gaitā. Šo spēku parādīja Latvijas armija, tautas brīvību izcīnot.

Otrais nācījas dzīvotspējas izpaudums ir tās spēja dzemdēt nacionālos varoņus, kas, modinādami, vienodami un pareizās sliedēs vadīdami tautas dziļumos slēptos spēkus, top par tautas vadoņiem.

Ja tautas radītāja spēka uzplūduma laikmetā tās priekšā nostājas vadoņi, kuru skats redz tālumā vijamies ceļu, pa kuru tautai lemts iet pretim sava vēsturiskā aicinājuma piepildījumam, tad sākas tās lidojums pretim savas pusdienas saulei.

Latvju tauta, kas nesaliecās zem neizsakāmi smagās atkarības nastas, nesalieksies arī zem tā vēsturiskā uzdevuma svara, kas tai jāpilda citu tautu priekšā. No tā to sargās Latvijas armija, kuras uzvaru spožumam līdzīga nezina vēsture.

Priekšlasījums armijas virsniekiem 1935. gada pavasarī

MATĒRIJAS
VĒRTĪBAS
AUGŠANA
UN
ZUŠANA

Mūsu laikmeta zinātnes attīstības raksturīgākā pazīme ir zinātnes disciplīnu sīka diferenciacija, kam ir savas pozitīvās un negatīvās puses. Pozitīvajām pieskaitāma straujā attīstība un tas dziļums dabas un sabiedrisko parādību izpratnē, kādu izdodas sasniegt zinātniekam, koncentrējot visu savu intelektuālo enerģiju vienā virzienā. Pie ēnas pusēm pieder redzes aploka šaurums un atsvešināšanās no citiem zinātnes novadiem, tā ka vienmēr šaurāks paliek to parādību aploks, par kuru mūsdienu zinātnieks ir kompetents spriest, un vienmēr mazāka auditorija, ar kuru tas var saprasties. Lai mans šīsdienas priekšlasījums atrastu interesi arī plašākā auditorijā, esmu izvēlējis tematu par matērijas vērtību augšanu un zušanu, ko dibināti var nosaukt par pārāk populāru, bez stingri zinātniska pētījuma rakstura, kāds būtu prasāms šaurākā speciālistu sabiedrībā. Domāju tomēr, ka tas skar mūsu civilizācijas posma visai svarīgas problēmas un varētu modināt zināmu interesi.

Lai runātu par matērijas vērtību, vispirms jāvienojas, kādā nozīmē šis jēdziens saprotams. Ja biržā krit vai ceļas zelta kurss,

tad tā arī ir matērijas vērtības zušana vai augšana. Bet šeit nebūs runa par tādām vērtības maiņām. Par matērijas vērtības maiņu nosauksim tādas tās pārvērtības, kas dara to vairāk vai mazāk noderīgu cilvēka eksistences uzturēšanai un labklājības veicināšanai. Šī vērtības maiņa atkarājas vai nu no zināma materiāla formas pārveidošanas, vai arī no vielas sastāva maiņas. Tāda pārveidība vienmēr saistīta ar enerģijas apgrozījumu, pie kam varam visā visumā teikt, ka katra lietderīga pārveidība, t.i., tāda, kas pavairo matērijas vērtību, saistīta ar enerģijas patēriņu. Lai pārvērstu metāla gabalu naglās, jānodarbina rinda mašīnu, cilvēka darba rokas un lielāks daudzums enerģijas. Par to metāla grama vērtība naglā ir lielāka nekā neapstrādātā gabalā. Bet nevar teikt pretējo, ka katrs uz matēriju vērsts enerģijas patēriņš paceļ tās vērtību. Tā, sasitot stikla trauku, var tā matēriju padarīt mazvērtīgu, lai gan patērēta enerģija.

Matērijas vērtība mainās arī sakarā ar tās ķīmiskajām pārvērtībām. Tā atkarājas no tā, vai 92 elementi, no kuriem, kā domājams, uzbūvēta pasaule, ir brīvā veidā vai savienojumos, un, ja savienojumos, tad no šo savienojumu dabas. Dzelzs, cinka, vara rūda ir mazāk vērtīga matērija nekā šie metāli brīvā veidā, un to iegūšanai no rūdas jāizlieto zināms daudzums enerģijas. No otras puses, gaisā ir vesela brīvā slāpekļa jūra, kas ir mazvērtīga matērija. Ja šo slāpekli saista ar skābekli vai ūdeņradi, tad dabū savienojumus, bez kuriem nevar eksistēt dzīvā daba un cilvēks. Tiem liela vērtība, un to iegūšanai atkal jāizlieto enerģija. Varam atkal teikt, ka matērijas vērtības pieaugšana saistīta ar enerģijas patēriņu. Akmeņoglei liela vērtība kā siltuma avotam, sadegot tā pāriet mazvērtīgā ogļskābē, bet pie tam rodas zināms daudzums enerģijas. Vispār varam teikt, ka visas dabas norises saistītas ar enerģijas apgrozījumiem un izpaužas matērijas vērtības augšanā un zušanā.

Visas parādības šajā ziņā varam iedalīt trijās grupās: pārvērtībās nedzīvajā dabā, pārvērtībās, ko izsauc dzīvā pasaule, un pārvērtībās, kas ir cilvēka darbības rezultāts.

Ir uzstādītas dažādas hipotēzes par to, kā izskaidrojama zemes iekšienes augstā temperatūra, no kurienes rodas

enerģija, kas ierosina grandiozās ģeoloģiskās parādības, vulkānisko darbību, karstos avotus, zemes garozas kustības. Tikai XX g. s. atradumi par radioaktīvajām parādībām deva iespēju izskaidrot šīs enerģijas rašanos uz empīrisku faktu pamata. Trīsdesmit gadus atpakaļ Dž. Džolijs (*J. Joly, Nature 68, 1903, 521*) pirmais aizrādīja uz to, ka šī siltuma avoti meklējami radioaktīvos procesos zemes iekšienē. Trīs gadus vēlāk Dž. Strets lords Relejs (*J. Strutt, Proceed. of R. Soc. 77, 1906*) parādīja, ka radioaktīvo procesu attīstītā siltuma pilnīgi pietiek visiem ģeoloģiskajiem procesiem, ko vēlāk apstiprināja arī citu pētnieku darbi (*A. Holmes, R. Lawson, Nature, 1926*). Radioaktīvie procesi ir atomu skaldīšanās parādības, kas saistītas ar elementu pārvēršanos citos elementos, pie kam atbrīvojas interatomārā enerģija un rodas siltums. Sekojot fundamentālajam dabas likumam, šī elementu pārvēršanās ir mazāk stabilu sistēmu pāreja stabilākās. E. Rezerfords (*Rutherford, 1923*) uzstādīja hipotēzi, ka visi neradioaktīvie elementi ir zudušo nestabilo elementu eksplozijas stabilas paliekas. Rezerforda teorija ir pilnā saskaņā ar Karno principu, otro termodinamikas likumu, kas nosaka, ka enerģija pastāvīgi degradējas, visiem enerģijas veidiem pārvēršoties siltumā; tā, temperatūrai izlīdzinoties, paliek darba nespējīga, jeb, kā saka, pasaules entropija aug. Visa matērija kosmiskajos procesos pārvēršas stabilos elementos ar mazāku iekšējās enerģijas saturu, zūd matērijas vērtība, zūd siltuma avoti ģeoloģiskajiem procesiem. Šo elementu transmutāciju mēs nevaram ietekmēt. Varam tikai cerēt, ka zinātnei izdosies atklāt citus procesus, kuros notiek atomu sintēze. Zināmu pamatu tādām optimismam dod kosmisko staru parādības, kas ir pašreiz atomfizikas pētīšanas degpunktā.

Ja mēs pašreiz paliekam pie tiem stabilajiem elementiem, pie kuriem vairāk esam pieraduši, tad arī šie novērojami grandiozi pārvērtību ciklus, kas norit ārpus cilvēka ietekmes sfēras un saistīti ar matērijas vērtību maiņām. Bet šie mēs redzam jau lielā mērā piedalāmies dzīvo pasauli, kas ne vien veido mūsu planētas organisko seju, bet arī, ne mazākā mērā, ietekmē tās neorganisko struktūru, pie tam daudz lielākā mērā,

nekā parasti domā. Ja pareizs V. Vernadska (*Očerki geokhimii*) apgalvojums, tad 99% svara no visas zemes garozas atrodas un turas savā tagadējā stāvoklī ar dzīvās pasaules (kā viņš to nosauc – "dzīvās vielas") palīdzību. Bet šī viela ir dinamiskā līdzsvara stāvoklī; tas saistīts ar pastāvīgu enerģijas apmaiņu, tātad ar matērijas vērtību augšanu un zušanu.

Dzīvās vielas nepieciešamais būvelements ir C, pie kam tā daudzumu visā zemes garozā vērtē ne vairāk kā apm. 0,5%. Arī dzīvajā vielā C nebūt nav dominējošais elements. Tā vidējais saturs laikam nepārsniedz 7%, pie kam dzīvajā vielā saistīta tikai mazākā daļa visa oglekļa. No tā izriet, ka ogleklim ir ārkārtīgi liela loma mūsu zemes dzīvē, kuras cēlonis slēpjas oglekļa atoma ķīmiskajās īpašībās.

Oglekļa ārkārtīgā nozīme izpaužas vispirms visiem pazīstamajā augu valsts zaļās vielas – hlorofila spējā saistīt staru enerģiju, piem., saules gaismu, un pārveidot to ķīmiskajā enerģijā, pārvēršot gaisa oglekļa cītos savienojumos, kas satur lielāku enerģijas daudzumu, tātad šie notiek matērijas vērtības pacelšana. Reizē ar to no oglekļa atbrīvojas skābeklis, visai aktīvs elements, tātad arī vērtīga matērija. Par šo pārvērtību apjomu var spriest no tādiem gan vēl nepietiekoši precīziem datiem, ka hektārs zemes saista 10 – 50 t sausas organiskās vielas, pie kam šis daudzums puslīdz vienāds uz sauszemes un okeānā. No oglekļa tā rodas uzturvielas dzīvnieku valstij, tātad arī cilvēkiem. No tā izriet, cik lielā mērā augu valsts paceļ matērijas vērtību. Nekavējoties ilgāk pie šiem tik pazīstamajiem faktiem, atzīmēšu tikai dažas no cilvēces nākotnes likteņu viedokļa visai svarīgas hipotēzes, kas saistās ar enerģētisko parādību pētīšanu dzīvajā pasaulē. Jau enerģētikas dibinātāji R. Maiers, V. Tomsons (lords Kelvins), H. Helmholtcs atzīmēja dzīvās un nedzīvās pasaules enerģētisko starpību. Bet šiem aizrādījumiem savā laikā nepiegriezta nekādu vērību. Vēlāk un neatkarīgi šīs idejas mēģināja likt lietā pavisam citos zinātnes novados ekonomisti un filozofi (*Bergson, L'évolution créatrice, 1918, 275*). Bet visspilgtāk un visnoteiktāk dzīvās vielas enerģētisko raksturu kā pretstatu nedzīvajai matērijai apgaiss-

moja Dž. Džolijs (*J. Joly, Scient. Proc. of R. Soc. of Dublin 7, D. 1891, arī The birthtime of world, L. 1915, p.60*).

Oglekļa ģeohimiskā vēsture sniedz faktus, kas grūti iekļaujas Karnò, t.i., enerģijas devalvācijas likumam padoto parādību rindā. Darba spējīgas enerģijas daudzums nesamazinās zaļo augu dzīvības norisē. Uzturvielu, brīvā skābekļa, akmeņogļu uzkrāšanās nozīmē enerģijas krājumu rašanos, kas nav saistīta ar enerģijas degradēšanu. Minētie pētnieki izsaka domas, ka dzīvajā pasaulē ir parādības, kas neatbilst Karnò likumam parastajā formulējumā. Bet varbūt šī atkāpšanās ir tikai šķietama, varbūt ir apskatīta tikai parādību daļa, bet, aptverot to visumā, pretrunas izzustu. Tomēr var konstatēt, ka XX gadsimtā it kā uzaust cerības stars mīkstināt nāves spriedumu, ko visai dzīvajai pasaulei un visām ar enerģijas apmaiņu saistītajām parādībām pasludināja XIX gadu simtenis ar saviem enerģētikas likumiem. Šī cerība meklē sev pamatus divos pretējos polos – dzīvajā šūniņā un starpzvaigžņu telpā, atomfizikā un bioķīmijā. Caur šiem poliem iet ass, ap kuru griežas kosms, un šajos polos koncentrējas drudzaina pētnieku darbība.

Oglekļa savienojumi, ko rada hlorofils, pa daļai tūlīn pāriet citos savienojumos, pateicoties dzīvnieku valsts līdzdarbībai, pie kam rodas ogļskābe. Tā daļa oglekļa neiziet no bioķīmiskā cikla. Bet šis cikls nav pilnīgi apgriezenisks, un daļa oglekļa pāriet akmeņoglē, naftā, karbonātos, kas tūlīn neatgriežas bioķīmiskajā ciklā, bet veido vērtīgas matērijas krājumus. Uz šiem krājumiem, kas radušies zemes dzīves gadu miljonos, bāzējas visa mūsu pašreizējā materiālā kultūra.

Rupajā metā, kādu iespējams dot par apskatāmām parādībām šajās 30 minūtēs, jāprobežojas tikai ar dažiem spilgtākiem piemēriem. Es tāpēc pāreju no tām parādībām, kas norit neatkarīgi no cilvēka gribas un varas, uz tiem matērijas pārveidošanas procesiem, ko ierosina cilvēka darbība. Atkal vispirms minama matērijas cildošana (pārvēršana par labāku) ar dzīvās vielas starpniecību, kas izpaužas zemkopībā. Cilvēku ietekme uz augu valsts raksturu ir arī no ģeoloģiskā viedokļa tik liela, ka manāmi pārveido zemi ne tikai pēc ārējā izskata, bet arī biosfēras saimniecību, jo ievērojami mainās to vielu

ķīmiskais sastāvs, ko tagad veido augu valsts cilvēka kalpībā. Vērtīgās matērijas (pie tam tādas, kas tieši piemērota cilvēka vajadzībām) daudzums vairākkārt pieaug. Šīs vielas ogleklis lielākā mērā paliek bioķīmiskajā ciklā nekā brīvā dabā asimilētais, un mazākā tā daļa paliek par derīgo krājumu sastāvdaļu. Krājumi pieaug lēnāk.

Bet vēl lielāka ietekme ir cilvēka iedarbībai uz vērtīgās matērijas krājumiem. Derīgo izrakteņu veidā cilvēks tos pakāpeniski nolieto, gan tieši pārvērdams papriekš vēl vērtīgākā, bet tad degradēdams to ar izkliedēšanu. Šī matērijas degradēšana jeb novalkāšana norit tik straujā tempā, ka rada nopietnas bažas par cilvēces likteņiem jau tuvākajā nākotnē. Ja entropijas augšana sola visam esošajam nāvi tikai pēc gadu miljoniem, tad matērijas novalkāšana apdraud mūsu materiālo kultūru jau pēc gadu simtiem, vienā otrā gadījumā jau pēc nepilna gadu simteņa.

Cik lielā mērā tāda novalkāšana notiek, to spilgti ilustrē kaut tāds piemērs, ka dažos pēdējos gadu desmitos ir sadedzināts vairāk akmeņogļu nekā iepriekšējos 100 000 gados. Pirmie, kas izteica bažas sakarā ar pieaugošo vērtīgās matērijas izlietošanu, bija Krūkss (*Crookes*) un van Hize (*van Hise*). Krūkss it sevišķi pasvītroja Čīles salpetra – saistītā slāpekļa – krājumu straujo izsīkšanu, kas nepieciešams lauksaimniecībai un ķīmiskajai rūpniecībai. Krājumu pietiek tikai dažiem gadu desmitiem.

Uz šiem apstākļiem beidzot vērsa uzmanību arī valstsvīri, un priekš 25 gadiem ASV prezidents T. Rūzvelts sasauca konferenci, lai noskaidrotu, cik ilgi vēl pietiks dabas bagātību. Tās rezultātā parādījās 3 sējumu biezs darbs, un Rūzvelts griezās pie visām valdībām ar priekšlikumu deleģēt pārstāvjus uz kongresu Hāgā nopietnā jautājuma apspriešanai. Diemžēl Savienoto Valstu kongress priekšlikumu neatbalstīja, un Rūzvelta uzaicinājums palika bez sekām.

Matērijas degradācijas jautājumam lielu vērību piegriezis P. Valdens, vērsdams uz to vairākkārt zinātnieku un sabiedrības uzmanību. Pēc Valdēna, matērija zaudē savu vērtību divējādā kārtā: ar to, ka mēs izlietojam vērtīgajā matērijā ietvertu

ķīmisko enerģiju, piem., sadedzinot ogli ogļskābē, atbrīvojot slāpekli no savienojumiem utt., otrkārt, ar derīgās matērijas izkliedēšanu. Matērijas noderība cilvēka materiālajai kultūrai lielā mērā atkarīga no tās koncentrācijas šaurā rajonā. Tā, rūdām ir tikai tad praktiska nozīme, ja tās satur vērtīgo metālu pietiekošā koncentrācijā un ja vienā vietā ir lielāks rūdas krājums. Daudzi dabas procesi un jo sevišķi cilvēka darbība lielā mērā veicina šo krājumu izkliedēšanu, padarīdami materiļu par nevērtīgu. Tā, jūras ūdenī atrodam lielāko daļu elementu, arī zeltu. Tā saturs 1 t ūdens ir apm. 5 mg. Viss jūras ūdens (135×10^{16} t) satur 7 000 000 000 t zelta. Pieņemot zemes iedzīvotāju skaitu 1 500 000 000, dabūjam uz katru iedzīvotāju 4 – 5 t zelta apm. Ls. 20 000 000 vērtībā. Šim fantastiskajām bagātībām tomēr nav nekādas vērtības, jo mums nav pieejami lēti līdzekļi zelta izolēšanai no jūras ūdeņiem.

Zelts jūrā izkliedēts bez aktīvas cilvēka piedalīšanās. Bet daudzos citos matērijas izkliedēšanas gadījumos noteicēja ir cilvēka līdzdarbība. Mēs iegūstam grandiozos apmēros dzelzi no koncentrētas dzelzs rūdas un pārvēršam rūpniecības ražojumos, piem., dzelzceļu sliedēs. Bet sliedes nodilstot pārvēršas izkliedētā matērijā, kas cilvēcei ir zudusi. Cik daudz dzelzs mēs novalkājam, rāda šādi skaitļi: 1800. g. patērēts 0,8 milj. t, 1900. g. – 40 milj. t, 1910. g. – 60 milj. t. Pēdējie skaitļi rāda, ka dzelzs patēriņš 10 gados pieaudzis 1,5 reizes. Zemes lodes dzelzs krājumus derīgās rūdas veidā vērtē uz 1300 milj. tonnu. Ņemot progresīvo patēriņa pieaugumu, dzelzs krājumi izsīkti apm. 50 gados!

Var tāpat aplēst, ka mums pašreiz zināmo akmeņogļu krājumu pietiek apm. 70 gadiem, tātad tie būtu izsmelti ap 2000. gadu.

Vēl sliktāk ir ar šķidro kurināmo + naftu. Tās patēriņš sevišķi strauji aug, visvairāk sakarā ar moderno satiksmes līdzekļu – automobiļu un aeroplānu attīstību, kuru dzinējmašīnas – iekšdedzes motori kurināmi tikai ar šķidro kurināmo. Tāpēc starp citiem mūsu laikmeta apzīmējumiem sastopams arī apzīmējums “eļļas laikmets”. Reģistrēto naftas krājumu pietiek tikai dažiem gadu desmitiem.

Šo drūmo pareģojumu rindu varētu turpināt ilgi. Bet sniegto piemēru pietiek, lai pārliecinātos, kādas bēdīgas izredzes nākamajām paaudzēm, ja nesperam nopietnus soļus un negribam teikt: "*Après nous le déluge!*"

Kur tad nu meklējama izeja, un vai tā pavisam ir atrodama? Ir pamats domāt, ka tāda ir. Tā meklējama nesveramā intelektuālā matērijā jeb enerģijā, viņu var nosaukt, kā grib, jo vispār modernās zinātnes gaismā robežas starp matēriju un enerģiju saplūst. Tā arī nav padota Karnò likumam, bet uzkrājas zinātnes sasniegumu veidā, sveramajai matērijai novalkājoties. Tās varu rāda rinda piemēru no nesenās zinātnes un tehnikas vēstures.

Es minēju par slāpekļa savienojumu draudošo badu, uz kuru aizrādīja Krūkss, aprēķinādams, ka Čīles salpetra krājumi izsīks 1931. gadā. Mums ir 1933. gads, bet salpetra krājumi nav izsīkuši, un salpetra cena ir kritusi. Tātad Krūksa aprēķini būtu aplami? Nepavisam ne, tie ir gluži pareizi un mūs pilnīgi pārliecina; zinātne ķērās pie draudošā salpetra bada novēršanas un ir godam šo uzdevumu veikusi. Bija jāatrod ceļš gaisa brīvā slāpekļa saistīšanai. Ceļi šeit dažādi: var to tieši savienot ar skābekli ar elektriskās enerģijas palīdzību. Tas ir arī realizēts, izmantojot lētus enerģijas avotus, piem., ūdenskritumus. Var to saistīt cianamīda veidā, ja ir lēta enerģija. Var N savienot ar H katalizatoru klātbūtnē augstā spiedienā. Pēdējā metode kļuva par tehnisku lielrūpniecības metodi (*Haber–Bosch*) pasaules kara laikā Vācijā, kad kara apstākļi spieda par katru cenu atrast slāpekļa saistīšanas metodes, jo slāpekļa savienojumu patēriņš bija ārkārtīgi liels, bet Čīles salpetris nepieejams.

Otrs piemērs – šķidrās kurināmās, kura trūkums radās tajā pašā Centrālajā Eiropā kara laikā. Bergiuss deva metodi, kā, savienojot H ar ogli, to pārvērst šķidros ogļūdeņražos, t.i., radīja sintētisku tehniski realizējamu šķidrā kurināmā rūpniecību. Jaunākajā laikā ievērojami samazina šķidrā kurināmā patēriņu, piejaucot tam smalki sasmalcinātu ogli.

Bez šiem dabas bagātību atvietošanas paņēmieniem var minēt lielu skaitu citu. Lai nosaucam tikai sintētiskās krāsvielas, ārstniecības vielas, kamparu, mentolu, etiķskābi, koka spirtu un

acetonu, kuru iegūšanai vēl nesen izlietoja milzīgu daudzumu koka. Tikko veiktā hinīna sintēze, bez šaubām, jau rīt no laboratorijas metodes kļūs par tehnisku metodi, un mēs tuvojamiem vitamīnu un hormonu tehniskai ražošanai.

Šo sintēzes ceļā iegūto augstvērtīgo matēriju varētu nosaukt par apģarotu matēriju pēc tā lielā garīgā darba daudzuma, kas ielikts tās uzbūvē.

Ir vēl citi ceļi, kā samazināt pārāk straujo vērtīgās matērijas izlietošanu. Ar kurināšanas procesa racionalizāciju izdodas ievērojami ietaupīt kurināmo; izmantojot ūdenskritumu enerģiju, var iegūt jaunus tās avotus; ievēdot lietošanā nerūsošo tēraudu, samazināt dzelzs izkliedēšanu. Uzlabojot ražošanas metodes, samazinās patērējamo izejvielu un enerģijas daudzums. To pašu dod lietderīga ražošanas atkritumu izlietošana.

To veikusi un veic eksaktās zinātnes un tehnikas cieša sadarbība. Zinātnes uzkrātie intelektuālās enerģijas krājumi stājas pretī sveramās matērijas devalvācijai.

Bet tas nepavisam nenozīmē, ka mēs nu jau varētu atdusēties uz lauriem, ka vairs nebūtu ko meklēt, ka visas briesmas būtu novērstas. Vesela rinda problēmu gaida savu atrisinājumu, daudzas mūsu matērijas cildošanas metodes pārāk nepilnīgas, daudzkārt mēs, paceldami vienas matērijas vērtību, neprātīgi izšķiežam otru, tā gūdami tikai šķietamu uzvaru, rīkodamies ar dabas bagātībām kā mežonīgi iebrucēji bagātā zemē. Ja mēs salīdzinām mūsu vēl rupjās sintēzes metodes ar tām, ko daba lieto savā laboratorijā, tad redzam, cik tālu mūsu zināšanas vēl ir no pilnības. Ja es tikko izteicos ar tādu optimismu par zinātnes sasniegumiem ciņā ar matērijas devalvāciju, tad tikai pieņemot pašu gara enerģijas uzkrāšanos kā dinamisku parādību, kā nemitīgi progresējošu procesu.

P. Valdēns izsaka domas, ka materiālās kultūras ceļš iet pa derīgo izrakteņu atrašanas vietām. Vai tas nozīmētu, ka tās zemes, kur šo izrakteņu nav, arī mūsu Latvija, būtu izslēgtas no šīs kultūras? Domāju, ka ne, bet gan tām tautām, kuru rīcībā nav augstvērtīgas matērijas krājumu, jāattīsta visaugstākā gara kultūras pakāpe, jāprot koncentrēt sevi mak-

simumu intelektuālās enerģijas, lai ar to mazvērtīgo matēriju pārvērstu vērtīgā.

Senatnes pētnieki mums rāda, ka mūsu tauta ir bijusi gadu tūkstošus kultūras dzīves spējīga. Nesenā mūsu vēsture māca, ka Latvijas brīvības iekarotāji ir radījuši arī vajadzīgo morālisko spēku. Tas mums rāda, ka mēs varam vērtības radīt, un mums tas jāvar.

Akadēmiskā runa Latvijas Universitātes gada svētkos
1933. gada 28. septembrī

MATERIĀLĀ
UN
GARA
KULTŪRA

Pārāk daudz aptver vārds “kultūra”, lai par to īsā brīdī runātu visā plašumā. Pieejot gleznai, kur attēlota pazīstama aina, prasām sev, no kuras vietas tā skatīta. Mēģināšu dot metu kultūras ainai, kuru redz skatītājs, kas pārzina mūsu laikmeta zinātnes sasniegumus un apzinās, ka drošs un stiprs pamats ikvienai celtnai vienīgi zeme, bet zemi, kas bija neiztaisīta un tukša, pilda ar dzīvību un dzīvībai dod saturu un jēgu radītājs gars.

Tā nonākam divās sētās: matērijas un gara. Sākam apskatīties, kas šinīs sētās par kārtību un kas par saimniekiem. Matērijas sēta šķiet mums ļoti pazīstama: tai pieder zeme, kuru krustām šķērsām esam izvagojuši. Svešāks mums liekas otrās sētas saimnieks – gars. Griežamies zinātnes tūristu birojā un dabūjam pārsteidzošu izziņu. Atbilde skan: kas gars, to jūs paši jūtat skaidrāk par visu citu, ko jūs zināt. Bet, kas matērija, par to mums tikai tumša nojauta, un, ja 1936. gadā vēl ir kāds spoks, tad tas nav gars, bet matērija. Izrādās, ka pieaugušā cilvēkā tā, ko saucam par vielu un kas šķietami piepilda visu ķer-

meņa aizņemto tilpumu, nav vairāk kā mazs punktiņš, ko tikko vēl var saredzēt mikroskopā, ja šo vielu sablīvētu tā, ka starpā nepaliek tukšumu. Un tā pati ir – elektriskie lādiņi.

Grūti būtu dot šeit tādu uzskatu pamatojumu. Man jāprobežojas ar to, ka minu dažu mūsu laikmeta lielāko atzinumu kopsavilkumu. A. Edingtons savā grāmatā “Fizikas pasaules aina” 1928. g. raksta tā: “Par materiālo pasauli tagad domājam citādi nekā pagājušā gadsimta beigās. Domāju, ka esam pietiekoši atbrīvojušies no substances ilūzijas. Pie faktiem pieradušam fiziķim būs gan grūti pievienoties uzskatam, ka visu lietu pēdējais pamats garīgas dabas. Bet neviens nevar noliegt, ka gars pirmais un tiešākais mūsu pieredzes priekšmets un cits viss secinājums. Fizikas pasaulē skatām dzīves drāmu ēnu spēlē. Tā ir simbolu pasaule, un kā simbolu to mums nodod fiziķis. Tad uz skatuves parādās burvis gars un pārvērš simbolus lietās. Skopi izkaisītie elektrisko spēku kodoli pārvēršas taustāmā ķermenī. To nemitīgā kustība top par vasaras siltumu, gaismas viļņojumu oktāva – par spožu varavīksni. Top skaistuma un jēgas pilna pasaule, bet, ak vai, arī ļaunuma un sāpju pasaule.”

Dž. Džinss grāmatā “Jaunie dabzinātnes pamati” 1934. g. raksta tā: “Kad neesam sevišķi kritiski noskaņoti, mums šķiet, ka esam labi pazīstami ar matēriju. Bet mazas pārdomas rāda, cik garš ceļš no kāda priekšmeta līdz mūsu apziņai: matērija, kāds notikums tajā, tā iedarbība uz maņu orgāniem, kairinājuma novadišana pa nerviem līdz centram, beidzot, pāreja pār miesas – gara tiltu. Tāpēc matērija, kur norise sākusies, var būt gluži citāda kā tā, ko šķietam redzam, dzirdam, jūtam. Pašreizējo fizikas stāvokli raksturo nevis tas, ka pasaules ainā būtu iespaidies kaut kas garīgs, bet gan tas, ka no vecā nekas garīgs nav palicis pāri. Jaunai ainai nomainot veco, ne tik daudz nomanāma gara pievienošanās matērijai, cik pēdējās pilnīga izzušana, vismaz tādā veidā, no kāda vecā fizika būvēja savu objektīvo pasauli.”

Beidzot, Bērtrands Rasels saka par matēriju, ka tā “...nav ilgstošs priekšmets mainīgos apstākļos, bet ir saistīta notikumu sistēma. Vecais cietums pagalam, un līdz ar to – īpašības, kas

materiālistiem lika turēt matēriju par reālāku kā domu lidojums.”

Apstājos pie gara un matērijas problēmām, lai īsi raksturotu zinātnieka stāvokli pret tām, kas rada jaunu pieeju un met jaunu gaismu arī uz materiālās un gara kultūras valstīm un to savstarpējām attiecībām. Šodien vairs nav enciklopēdistu, kas spētu aptvert visas zinātnes un kultūras nozares. Dažādi tās atēlosies vēsturnieka, filozofa, dabzinātnieka skatā. No otras puses, neatvairāma ir cilvēka gara tieksme mēģināt pasaules bezgalīgo dažādību apvienot kaut kādā vienā sakarīgā kopumā, kura daļas saistītu viens pavediens – ideja. Mēģināšu šeit uzziņēt kultūras ainu dabzinātnieka skatā, izejot no kāda visplašākā dabas likuma. Tā būs jauna, vēl neizmēģināta pieeja jautājumam. Tas dos man arī iespēju jums parādīt, kā zinātne strādā savā tīrumā. Patiesību meklēdama, tā iziet no kāda pieņēmuma, hipotēzes, un pārbauda ar pazīstamiem faktiem un sakarībām, vai tā neatduras uz pretrunām. Tādā gadījumā tā atmetama vai pārveidojama. Ja pretrunu nav, tad lietojam to tālāk, un jaunais apgaismojums var parādīt arī jaunas sakarības, kas būs jaunas zinātnes un kultūras vērtības. Šis ceļš nav viegls. Mums jāpieskaras dažām grūti saprotamām lietām, jālieto jauni sveši vārdi. Esmu tomēr izvēlējis šo ceļu, gribēdams šai sapulcei sniegt kaut ko, kas nav atrodams kaut kurā grāmatā, un dot iespēju kaut ar mazu paraugu iepazīties ar mūsu, zinātnieku, darba veidu.

Dabas likumu, kas aptver visu mums pazīstamo pasauli un ir mūsaiķu fizikas, ķīmijas, tehnikas stūrakmens, sauc par otro termodinamikas likumu. Pirmais ir enerģijas nezūdamības likums, kas saka, ka enerģiju vai darbu nevar dabūt no nekā un ka enerģija arī nepazūd. Otrajam dotas dažādas izteiksmes gan vārdiem, gan matemātikas simboliem. Tas saka, ka enerģija tikai tad var veikt darbu, ja iespējams enerģijas kritiens no augstāka līmeņa uz zemāku, piemēram, siltuma pāreja no augstākas temperatūras uz zemāku. Ūdens tikai tad var griezt dzirnavas, ja ir ūdens kritums. Augstvērtīgā, darba spējīgā enerģija pārveidojas mazvērtīgā, darba nespējīgā. Visiem enerģijas veidiem tieksme pāriet siltumā, kas izkļīst pasaules telpā,

līdz visur būs vienāda temperatūra. Kad tāda iestāsies, izbeigsies pasaules norise, pasaule sastings. Šo likumu varētu saukt par pasaules norises likumu, jo neviena cita zinātnes atziņa nenozīmē tik izsmeļoši, visu kosmu aptverdama, tik nesaudzīgi un nepielūdzami pasaules norises virzienu kā šī. Šo likumu izteic arī tā: pasaules entropija aug. Tāds formulējums visabstraktākais, grūtāk saprotams, bet turpmākā skaidrai izteiksmei visnoderīgākais. Mēģināšu to paskaidrot ar pavisam vienkāršu ilustrāciju.

Iedomāsimies trīs kastītes sērkokciņu, pie kam vienā tie balti, otrā sarkani, trešā zili. Izbērsim visus nelielā maisiņā. Ja tagad ieogrābsim no maisiņa saujiņu, kas atbilst apmēram vienas kastītes tilpumam, tad tajā vairs nebūs vienas krāsas sērkokciņi, bet, pieņemsim, vairākumā baltie, kuriem piejukuši sarkanie un zilie. Otra saujiņa dos varbūt vairākumā sarkanos ar balto un zilo piejaukumu. Trešā – zilos ar sarkaniem un baltiem. Ja maisiņu pakratīsim, sajukums būs vēl lielāks. Ja kratisim ļoti ilgi, visu krāsu sērkokciņi sajuks tā, ka katrā saujiņā būs vienlīdzīgās daļās baltie, sarkanie un zilie. Pareizāk sakot, jo ilgāk kratisim, jo lielāka varbūtība, ka maisiņa sastāvs tuvojas kādam gala stāvoklim, kad tas vairs nevar mainīties. Sākumā sērkokciņiem bija noteikta organizācija: katra krāsa savā kastītē. Sajukšana ienes dezorganizācija, kas kļūst jo lielāka, jo ilgāk jaucam, un tuvojas tādām stāvoklim, kad lielāks sajaukums vairs nav iespējams. Šāda dezorganizāciju nu ir entropija, kas augdama tuvojas savam maksimumam. Sākuma stāvoklis, kad katras krāsas sērkokciņi bija savā kastītē, atbilst vispilnīgākajai organizācijai un darba spējīgās enerģijas vislielākajam daudzumam. Jo lielāks sajaukums, jo lielāka entropija, jo mazvērtīgāka enerģija.

Tāds sajaukums pats no sevis nevar sadalīties sastāvdaļās, tāpat kā upe nevar tecēt no lejas uz augšu vai siltums pats pārīet no aukstākas vietas uz siltāku. Tāds nu ir pasaules norises virziens, ka augstas organizācijas enerģija nemitīgi pārvēršas mazvērtīgā, kas pati no sevis nevar atgriezties augstas organizācijas stāvokli. Entropija nevar pati no sevis samazināties.

Bet sērkokciņi gan var nokļūt katrs savā kastītē, ja mēs at-

lasām katras krāsas sērkociņus savā kaudzītē un tad ieliekam katru kaudzīti savā kastītē. Sistēma nu atgriezusies sākuma stāvoklī. Bet kādā ceļā? Iemaisoties cilvēka garam. Tas var zināmu dezorganizācijas stāvokli atgriezt organizācijas stāvoklī.

Es nu gribētu aplūkot, vai nevaram kultūru uzskatīt par cīņu ar entropijas augšanu un kultūras sasniegumu par entropijas samazināšanu. Spēks, kas nostājas tad pretim otrajam termodinamikas likumam, būtu cilvēka radītājs gars. Varbūt jums jau tagad rodas nojauta, cik grandioza aina atveras mūsu acīm šādā kultūras skatījumā, kur mēs ar sauso, prozaisko fizikas likumu mēģinām pieiet kultūras jēgai. Mēs redzam gigantisku cilvēka organizējošā gara cīņu ar pasaules dezorganizācijas norisi, ar entropijas augšanu, kas ir ceļš uz iznīcību un pasaules absolūto nāvi. Mēģināsim noskaidrot, kas uzvar šajā cīņā.

Pieejot tīrumam, kas ilgi bijis atmatā, redzam, ka tur aug dažādas zāles, lielākā daļā mazvērtīgas. Uzaram tīrumu, iznīcinām nezāles un iesējam viena auga, kviešu, sēklu. Ar to dabas norisē iejaucas cilvēka gars, organizēdams zināmā laukumā vairāku augu vietā viena auga kultūru (kas atbilst vienas krāsas sērkociņu atlasīšanai kastītē). Šī kultūra pavairo uztura vielu daudzumu cilvēkam, citiem vārdiem, paceļ matērijas vērtību, organizēdama to tā, ka tā cilvēkam barības veidā dod enerģiju. Ar to pasaules entropijas augšana samazināta.

Kviešus var vest uz mājām bez ceļa. Ja zeme nav pagādījusies līdzena un cieta, jābrauc liku loču un diezgan ilgi. Tai vietā var iztaisīt taisnu un cietu ceļu. Pašā dabā nekur neredzam taisnas līnijas. Taisna līnija pilnā mērā gara produkts. Izvēloties taisnu ceļu, gars apzinās, ka, pa to braucot, paies īsākais laiks, vismazāk nogurs zirgs un vismazāk nodils rati. Pasaules entropijas augšana samazināta.

Pirmatnējais cilvēks izgatavo no gadījuma formas akmens cirvi. Akmenim ar to dota zināma ģeometriskā forma, t.i., noteikta organizācija telpā. Šāda organizācija gara ierosināta, kas apzinās, ka tā samazina spēka patēriņu, teiksim, koka samalcināšanai, tātad samazina entropijas augšanu. Cirvja vei-

došanā izpaužas daudzu piedzīvojumu, novērojumu un loģisku secinājumu savirknējums kā gara darbības rezultāts. Akmeņi ielikta ideja, akmens ar to apgarots un ieguvis lielu vērtību. Matērijas vērtība pacelta, entropijas augšana samazināta.

Cilvēks ceļ mitekli, piemēram, akmens ēku. Zināma telpa atdalīta no ār pasaules. Akmeņi salikti zināmā kārtībā, to kopums rada noteiktas ģeometriskas formas. Tās diktē gars, organizēdams matēriju. Tāda organizācija aizkavē siltuma aizplūšanu un izklišanu un samazina entropijas augšanu.

Bet celtnes sasildīšanai jāsadedzina malka. Ar to augstvērtīgā matērija pārvēršas mazvērtīgā. Tātad entropija aug. Bet uguns taču liels kultūras ieguvums! Tas nu runā preīm tam, ka kultūra ierobežo entropijas augšanu. Bet malkas dotais siltums ļauj eksistēt un izplatīties augstākam organismam – cilvēkam. Rezultātā tātad tomēr augstākas organizācijas stāvoklis.

Aplūkotie piemēri skar materiālo kultūru. Apstāsimies arī pie gara kultūras. Ikvienā mākslas darbā materiāls, no kura tas veidots, pakļauts zināmāi idejai, kas īstenais šī darba saturs un vērtība. Materiāla organizācija mākslas darbā novērojama jau tā ārējā uzbūvē. Dabā neskaitāms daudzums skaņu un trokšņu, bet tie nekad nedod to pārdzīvojumu un nedomina tās jūtas, ko dod pat neliela dziesmiņa. Dziesmiņā skaņas sakārtotas noteiktā kārtībā, attiecoties uz toņu kārtām, ritmu, skaņu augstumu, saskaņu, un ikviens skaņu mākslas darbs spilgts asi izteiktas organizācijas piemērs, pilnīgs pretstats dezorganizētām trokšņu skaņām.

Tāpat sarindoti stingrā kārtībā vārdi dzejā, ievērojot pantmēru, atskaņas, formu, iekšējo simetriju. Vēl pilnīgāka un svarīgāka ikvienā daiļliteratūras darbā iekšējā idejiskā organizācija, kas to dara par augstu radītāja gara veiktu intelektuālās enerģijas sablīvējumu un kāpinājumu.

Līniju un formu sakārtojums celtnē, kas sastāda tās mākslas vērtību, atkal visai spilgts organizācijas paraugs, kas it sevišķi izceļas, salīdzinot ar neformu materiālu, no kura tā darināta. Pat šīs celtnes lielā izturība nes sevī lielas pretestības ideju dezorganizējošiem spēkiem.

Gleznā krāsu kombinācijas klausā noteiktām likumbām, kas satur zināmu organizācijas principu. Bet glezna iegūst tikai tad lielu mākslas vērtību, ja māksliniekam izdevies sakārtot, organizēt viņa rīcībā esošos līdzekļus, formas un krāsas tā, ka viņa ideja savā iemiesojumā atradusi augstāko kāpinājumu, spilgtāko izpaudumu.

Tādu pašu lomu tēlniecībā spēlē telpiskās formas, kādās tēlnieks organizē savu granītu, marmoru un bronzu.

Jau pavirša apskate rāda, ka radošajā mākslā darbojas liels organizētājs spēks un patiesā mākslas darbā koncentrētas lielas vērtības. Bet vērtību koncentrēšana ir entropijas augšanai pretēja norise. Ar to vēl mākslas organizētāja vara nebeidzas. Ikvienā mākslas darba novērotājā, tvērējā tas rada zināmu noskaņojumu, zināmu jūtu pacilātību, zināmu domu un visas psihiskās pasaules darbības kāpinājumu, kas pats par sevi rada dvēselisko spēku koncentrāciju un tātad ir entropijas samazināšana. Māksla bez tam var ierosināt uztvērēju uz jaunu kultūras darbu.

Atzīmējams, ka līdzīgu uzskatu par mākslu izsaka ārkārtīgi spilgtos un lakoniskos vārdos lielais franču gleznotājs Engrs, teikdams: "Skaistums ir matemātika."

Gara organizētāja darbs tikpat skaidri saskatāms otrā lielā gara kultūras novadā – zinātnē. Jau sistematizētājas dabzinātnes, kā zooloģija, botānika, mineraloģija, radīdamas zināmu sistēmu apskatāmā materiālā, to idejiski organizē. Bet vēl lielākā mērā dabzinātnes, it īpaši fizika, māca mūs pazīt dabas spēkus, un tikai to pazišana ļauj mums tos nodarbināt savām vajadzībām un tos šim darbam organizēt. Ja ņemam vērā, ka tehnika, kuras ārkārtējā ietekme uz mūsu materiālo kultūru visiem pazīstama, pilnā mērā izaugusi no dabzinātnēm, tad tūlīt redzam šo zinātņu lielo lomu kultūras celšanas darbā.

Dabzinātņu starpā ar savu gandrīz neaptveramo lomu materiālās kultūras attīstībā un ar savu it sevišķi skaidri caurredzamo matērijas organizētājas darbu 19. un 20. g.s. izceļas ķīmija, it īpaši tā saucamā sintētiskā jeb uzbūvētāja ķīmija. No neliela elementu skaita, pieciem, sešiem, kuru atomi nemainīdamies pāriet no viena savienojuma citā, tā uzbūvējusi

300 000 dažādu vielu, no kurām daudzas sastopamas dabā, citas tikai cilvēka radītas. Šādu vielu darināšana tapusi iespējama tāpēc, ka zinātnieki pratuši savit brīnišķīgā radošā darbā pētījumus, novērojumus, asus prāta secinājumus, ģeniālu izdomu un fantāziju. Lai uzceltu sarežģītos nekad neredzēto atomu sakārtojumus molekulās, vajag ne mazāk fantāzijas kā kādas monumentālas celtnes projekta izstrādāšanai. Ar to matērijai dots augstākais organizācijas stāvoklis, tā it kā tapusi apgarota un tai likts kalpot simtām cilvēces vajadzību: remdināt sāpes, dziedēt slimības, izdaļot krāsās tērpus un cilvēka apkārtni, darināt mākslīgas šķiedrvielas, palīdzēt atrisināt citus dabas noslēpumus, vairot cilvēces labklājību, bet arī dot briesmīgus līdzekļus cilvēces iznīcināšanai.

Cīņa, ko ved medicīna ar spēkiem, kuri apdraud augstākā dzīvības izpauduma, paša radītāja gara nesēja – cilvēka veselību, mūžu, pastāvēšanu, viņa dzimuma mūžīgo dzīvošanu, ir neapšaubāms pretspēks iznīcības tendencēm. Medicīna tāpat veicina cilvēka dzīves organizāciju un darbojas pretim entropijas augšanai.

Tehnikas lielā loma materiālo vērtību radīšanā jau minēta. Tam piemetināms, ka mašīna, cietu ķermeņu sistēma, kas, ārēja spēka dzīta, spēj veikt lietderīgu darbu, arī apgarotā matērija. Šeit metālā ielikta cilvēka doma, meklējumi un atradumi, atjautība un izdoma, cilvēka gara nemītīgā dziņa pakļaut sev dabas spēkus un valdīt pār nedzīvo pasauli. Un, ja šodien šī vara tapusi tik liela, tad tas nozīmē grandiozu šo spēku koncentrāciju cilvēka rokās kā lielāko pretstatu enerģijas izkļiedēšanai.

Matemātika, rīkodamās ar tīriem gara darinātiem, tāpat agrākā nozīmē pilnīgi nereāliem, bet mūsu izpratnē visreālākajiem lielumiem, palīdz uzmeklēt visciešākās sakarības kā paša gara veidojumu, tā dabas parādību starpā. Tā mums rāda vispilnīgākos organizācijas ideālus un arī ceļus, kā tos sasniegt. Tāpēc matemātika – spēcīgākais gara ierocis cīņā ar entropijas augšanu.

Nevajadzēs gan daudz vārdu, lai parādītu, ka vēsture un sabiedriskās zinātnes – tautsaimniecība, tiesību zinātnes – ar

saviem meklējumiem un atziņām kalpo cilvēces dzīves organizācijai, labākai iekārtošanai un ir liels šīs sadzīves attīstības un uzplaukuma veicinātājs spēks. Vēsturiskie fakti, bez idejiska sakara savārstīti, nav vēsture. Vēsture kā zinātne atrod vadošo pavedienu faktu norisē un šīs norises likumbās. Tā organizē notikumus, un šī organizācija pagātnē rāda ceļu valsts un sabiedrības organizācijai nākotnē.

Tiesību zinātnes jau savā būtībā ir sabiedrības un tās locekļu attiecību normētājas, tātad sabiedrības organizētājas. To uzdevums novērst haosu, jucekli, t.i., tieši cīnīties ar dezorganizāciju. Ne mazāk jūtams tautsaimniecības sabiedrības organizēšanas darbs, un mūsu paaudze bijusi lieciniece postam un briesmām, kādas uznāk, ja sairst sabiedrības, valsts tiesiskā un saimnieciskā organizācija.

Bet vai kultūras izpaudums ētisko, tikumisko vērtību pasaulē ļauj arī tulkoties mūsu šīsdienas skatījumā? Morāle un desmit baušļi, vai nu tie dievišķās atklāsmes vai pieredzes ceļā iegūti, vai prāta secinājumu doti, ir kā žogi, kas virza cilvēka tieksmes un dvēseliskos spēkus uz cilvēka bioloģisko un garīgo pastāvēšanu, kas aiztur iznīcinošās tendences un aizkavē indivīda un cilvēces sairšanu un izdzimšanu. Tajā pašā laikā ētika ceļ un kāpina cilvēka pozitīvās tieksmes un radītāju spēku, mudinādama uz jaunu vērtību radīšanu, vairodama vērtību augšanu un koncentrāciju, kas pretēja entropijas augšanai.

Un, beidzot, reliģija, neapmierināta ar to, ko spēj sasniegt un dot cilvēka prāts, meklē dievišķīgā atklāsmē visaugstāko, visu visumu, dzīvību un cilvēku, visu prātam nesaprotamo parādību, visu pasaules norisē darbīgo spēku pirmsākumu, entropijas nulles punktu, pasaules norises Organizētāju. Cilvēka garam nav pieņemama iznīcība un bojā eja. Viņš cīnās ar to, bet nevar pats to pārvarēt. Palīgā nāk ticība un dievišķīgā atklāsmē. Reliģija tātad vispirmatnējākais un visspēcīgākais protests pret entropijas augšanu.

Pēdējā laikā daudz runāts par materiālās un gara kultūras attiecībām. Tās nostādītas kā pretstati viena otrai. Materiālās kultūras pārmērīgā attīstībā saskata kultūras krīzes cēloni, kas it kā vedot cilvēci pretim kultūras sairšanai un bojā ejai. Mūsu

skatījumā aina mazliet citāda. Materiālisma sabrukums fizikā izslēdz materiālās kultūras izaugšanu no materiālisma, lai gan materiālā kultūra turpina augt. Bet tā ir gara, ne matērijas bērns. Materiālā kultūra samazina entropijas augšanu tāpat kā garīgā kultūra. Ja viena pozitīva, otra nevar būt negatīva. Tālāk, mēs nonākam pie kultūras sasniegumiem, kur diezgan grūti izšķirt, vai tie ierakstāmi gara vai materiālās kultūras inventāra grāmatā. Ja kāds riskē ar dzīvību, lai to izglābtu otram, mēs sakām, ka glābējs ir augstas ētiskās kultūras cilvēks. Ja ķīmija kā pētnieka mūža darbs dod ārstniecības līdzekli, kas glābj neskaitāmiem cilvēkiem dzīvību, tad runājam par ķīmijas rūpniecības sasniegumu, t.i., materiālās kultūras ieguvumu. Bet cik tas pareizi? Ja nosusinātā purva vietā parādās ziedoša pļava, vai tas neko nesaka mūsu daiļuma izjūtai? Ja modernā apgaismošanas ierīce dod uz skatuves lielas estētiskas nozīmes gaismas efektu vai liek vakarā brīnišķīgi mirdzēt Brīvības piemineklim, vai šī ierīce pieder tikai materiālajai kultūrai? Ja lielā 5 m caurmēra lēca, ko Amerikā taisa lielākajam pasaules teleskopam, dos iespēju ieskatīties jaunās pasaulēs miljonu gaismas gadu tālumā un tur izlasīt jaunas ziņas par kosma likteņiem, vai šis tehnikas sasniegums būs materiālās vai gara kultūras ieguvums? Ja lauksaimniecības mašīnas atvieglo zemkopja darbu un tā izgādā viņam laiku savas sētas izdaiļošanai, vai ar šo materiālās kultūras ieguvumu nav veicināta gara kultūras attīstība? Nav saskaitāmi gadījumi, kur grūti novilkt robežu materiālās un gara kultūras starpā.

Bet materiālajā kultūrā taču saskata kultūras, saimnieciskās un visu citu krīžu cēloni ar bezdarba postu un dzīves tukšuma sekām! Šīs parādības nav nekas cits kā nepareizas saimnieciskās organizācijas rezultāts. To tulkojums tātad pavisam dabiski iekļaujas mūsu zīmētajā ainā. Materiālo vērtību nevar būt par daudz. Ja to rastos pārpilnība, tad radošais darbs pavirzās uz gara kultūras novadu. Varētu pat teikt, ka visu pārejošo grūtību vēsturiskā jēga ir pamudināt cilvēci meklēt pilnīgāku saimnieciskās organizācijas stāvokli nekā līdzšinējais. Un tiešām, visās kultūras zemēs redzam vēl nepiedzīvoti intensīvu darbību saimniecības organizācijā.

Dabas likumu gaismā tātad vienmēr vairāk zūd robeža starp gara un materiālās kultūras novadiem. Mainās arī attiecības dabzinātņu un gara zinātņu starpā, kas bija naidīgi nostājušās vienas pret otrām. Tas nozīmē arī jaunu posmu kultūras attīstībā. Mūsdienu dabzinātnes nemaz nemēģina noliegt, ka atziņas var iegūt arī citādā ceļā kā ar pieredzi, prātu un loģiskiem secinājumiem, bet par visām lietām nostāda jaunās attiecībās garu un pārpalikušo matēriju. Bet nav arī tādas varas, kas varētu aizliegt prātam dzīties pēc visu parādību izprašanas un viņu sakarību noskaidrošanas. Šī tieksme garam būtiska, un tās ierobežošana jeb cīņa ar to būtu kultūru radošo spēku apkarošana, tā veicinātu entropijas augšanu.

Uzmeklēsim vēl mūsu ainā vietu demokrātismam, internacionālismam un nacionālai valstij. Ar demokrātismu mēģinājām nodibināt tautvaldību. Tas neizdevās. Mūsu ainā demokrātisms ir spēka un varas izkļiedēšana, decentralizācija, kas vairo entropiju. Tāpēc redzam gluži dabiski partiju parlamentā radošo spēku sabrukumu un valsts varu darba nespējīgu. Mūsu Saeimai sākumā bija zināms daudzums darba spējīgas enerģijas no brīvības cīņām atnestā nacionālisma veidā, kas, dezorganizācijai augot, izzuda.

Internacionālisms no termodinamikas viedokļa apmēram tas pats, kas vienā tīrumā kopā sasētie rudzi, mieži, auzas, lini un kartupeļi. Ja kviešos iekļuvusi rudzu sēkla, mēs rudzus tīrumā ravējam laukā. Bet internacionālisti gribēja sajaukt visas kultūras kopā. Tā būtu vislielākā dezorganizācija un kultūras beigas. Nacionālās valsts radišana tāpēc nozīmē vislielāko garīgās enerģijas sprieguma kāpinājumu, kam atbilst visspožākais kultūras radišanas posms.

Šajā augstā sprieguma stāvoklī latviešu zemi un tautu nostādījuši tās patstāvības un brīvības izcīnītāji. Tas tautas vadoņu radošā gara vislielākais cilvēkam iespējamais organizētājs darbs: svešas varas piejaukuma izravēšana no mūsu zemes, valsts atbrīvošana no lejup slīdošā demokrātisma un visu nacionālo spēku apvienošana vienā radošā organismā. Šajā augstākās organizācijas stāvoklī visa tauta tad arī piedalās kultūras vērtību radišanā.

Reliģijas atziņas, kurās kultūras vērtības sasniedz savu vainagojumu, māca mums par gara dievišķīgo sākumu. Mūsu zinātniskais skatījums rādīja mums visas kultūras celtnes viengabalainību. Kultūra ir uzvara gara cīņā pret entropijas augšanu, gigantisks pretspēks iznīcības tieksmēm pasaules norisē. Kā ikviena cīņa, tā prasa visu spēku piepūlējumu un pašuzpurēšanos. Bet ikviens panākums šajā cīņā, katrs solis uz priekšu šajā virzienā dievišķīgās gaismas apspīdēts un sniedz augstāko svētlaimi – radīšanas prieku. Mūsu viengabalainā kultūras aina liek mums aizmirst neauglīgo strīdu par materiālo un gara kultūru. Vēstures posms, kas iestājies mūsu zemē un tautas dzīvē, aicina mūs visus radīt kultūras vērtības. Tas tikpat labi iespējams valstsvīra kabinetā, mākslinieka darbnīcā, zinātnieka laboratorijā kā visas kultūras pamata licēja zemkopja darbā. Kultūras sasniegumi ir no celmiem iztīrītais tīrums un pļava, nosusinātais purvs, izbūvētais ceļš, izdaiļotā sēta, veselīgās ģimenes dzīves izkopšana, bērnos uz darbu un zemi ieaudzinātā mīlestība, saskaņā noorganizētā kopdarbība, zinātnes atziņas, tehnikas atvieglojumi cilvēka darbam, daiļliteratūra un gleznām un tēliem grežnotās celtnes, savas patstāvības drošības un mierīga darba iespējas sajūta un gaviļejošā dziesma par mūžīgās latviešu tautas škaistā dārzā pārvērsto latviešu zemi.

Priekšlasījums Zemnieku dienā
1936. gada 7. martā

Prof. J. Auškāps

Mūžīgās Latvijas sapņi un īstenība

Valsts pastāvēšanas un tautas patstāvības nosacījumus var noskaidrot tikai vērā ņemot sava laikmeta garu pasaules mērogā un pašas tautas īpatos dzīves apstākļus un tās raksturu.

Ja tauta tikko pārdzīvojusi lielu varoņu laikmetu un pārliecinājusies, cik daudz tajā slēpjas spēka un cik daudz tā saskaņotā sadarbībā var veikt, kādas grūtības pārvarēt, tad tā bieži pēc tam iegrimst sapņainā pasivitātē atmiņū un sava spēka apziņas iesūpota. Tā var notikt, ka tautas pašpaļāvība pārvērtē savu faktisko drošību, rodas bezrūpība un tās rezultātā bezdarbība, aktivitātes trūkums dzīvē. Cilvēks meklē tādu stāvokli, kur labsajūta dod vismazākās pūles, izvairās no nemiera un cīņas, no katra lielāka garīgo un fizisko spēku piepūlējuma. Šis pārāk mierīgais dzīves veids noved tautas dvēseliskos spēkus tādā pat stāvoklī, kā fiziskā bezdarbība muskuļus, kas atrofējas, paliek glēvi, darba nespējīgi. Mazākais piepūlējums tos jau nogurdina, cilvēks kļūst nevarīgs. Kā sportists vingrinās sacensties, tā ikvienam pilsonim jāvingrina savi miesīgie un garīgie spēki individuālai un nacionālai cīņai. Tāpēc radītājs nemiers, pārvarāmi šķēršļi un grūtības dzīves ceļā ne tikai neizbēgami, bet vajadzīgi un svētīgi. Šāds apgalvojums it kā runā pretim tam, ko lūdzamies Dieva namā: lai Dievs mums dod savu mieru: Bet vai tad Dieva miērs ir sastingums un bezdarbība? Vai Dieva pasaule nav dzīvības un nemītīgas kustības pilna?

Piegrīēzoties latviešu pašreizējam noskaņojumam un aplūkojot ne atsevišķos individus, bet visu nāciju kā nedalāmu organismu, varēsim to daudz maz pareizi izprast un novērtēt vērā ņemot pēdējā laika lielāko notikumu psihisko ietekmi. Nacionālās valsts nodibināšanas heroisms

un tā sasniegumi, ko arī Vakareiropa nosauca par brīnumu, bija tik lieli, ka tie nevarēja nepacelt nacionālo pašapziņu un ticību saviem spēkiem visai augsti. Bet šī pati ticība var radīt arī pārmērīgu pašpaļāvību, kas iemidzina uzmanību, pāvedina atmetst pastāvīgu modrību par savu visāda veida patstāvību, sekošanu tam, vai kaut kur nedraud briesmas, kuŗām ikreiz nav jābūt ārējām vai kaŗa briesmām. Tā var atradināt no pastāvīgas cīņas gatavības. «Mēs spējam brīnumus veikt,» saka mums bezrūpīgās pašpaļāvības balss, «no kā tad mums jābīstas!» Jābīstas visvairāk no šādas uzmanību iemidzinošās balss. Un jo vairāk tāpēc, ka tā ne tikai var novājināt spēkus varbūtējai nākamai cīņai, bet aizsedz acis arī uz to, kas neatliekami tūlī jādarāms.

Cik daudz darāms, kļūst mums skaidrs, ja vērā ņemam, ka pasaules kaŗa postījumi, izšķīestās vērtības un ārējie dzīves satricinājumi mazi salīdzinot ar tiem, kas notikuši pašā cilvēkā un kam vēl jānotiek cilvēkā. Mēs tos pamanam tikai pamazām un visu, ko padarījusi lielā cilvēces katastrofa, saskatīsim tikai mūsu pēcnācēji. Bet jau tagad mums jāatzīst nesaudzīga patiesība, ka progresu rada ciešanas un spaidi. Kā milzīgas masas ķermenim jānodārkārtīgi stiprs trieciens, lai to izkustinātu, tā liels jauns virziens cilvēces vēsturē var sākties ar visu dzīves pamatu izkustināšanu. No lielās pasaules kaŗa katastrofas drīz pagājis ceturtdaļ gadsimta. Šķīet aizdzījušās visas brūces, atjaunota izpostītā materiālā pasaule, uzcelta jauna, kas bagātības un varenības ziņā veco daudzkārt pārspēj. Auļodamas dodas uz priekšu zinātne un tehnika, kas abas kopā novedušās cilvēci no «trūkuma pasaules» uz «pārpilnības

pasaules» sliekšņa, kā saka tehnokrati. Bet cilvēks izmisumā meklē jaunu mājokli savam dvēseles mieram izpostītā vietā un to neatrod un nespēj uzcelt. Šai traģēdijai pamatā pārpratums: cilvēks nav vēl pamanījis, ka nekas vairs nestāv uz vietas, bet viss kustas ar vienmēr pieaugošu ātrumu. Tāpēc velti mēģināt atgriezties tur, kur kādreiz sākās lielā sajustēšanās. Tās vietas vairs nav un nebūs.

Neiespējamība atgriezties sākuma miera stāvoklī ir pierādījums tam, ka mums ņemta iespēja apstāties. Jaunā dzīves kārtība ir nemitīga joprošā, kustība bez apstājas, tā ir dināmiska, pretēji agrākai statiskai. Cilvēces traģēdija nu ir tā, ka grūti šai jaunai kārtībai pierast. Uzpeld jautājums, vai tad noticis kāds tik liels lūzums visā pasaules iekārtā, kāds lēciens pavisam jaunā pasaulē, ka cilvēks vairs nespēj orientēties dzīvē? Dzīve taču vienmēr mainījusies, vienmēr gājusi uz priekšu un pagātni vienmēr nomainījusi nākotne ar nenokļūstamu tagadni vidū.

Ikvienu kustība relatīva. Absolūtās kustības jēdzienam nav satura. Tas tāpat fizikas, kā psihisko parādību sfērā. Kustībā mēs salīdzinām priekšmeta stāvokļa maiņu pret kādu par nemaināmu pieņemtu, kā, ja koordinātu sistēmu. Staigājot piem., pa istabu, vērojam ķermeņa stāvokļa maiņu pret istabas sienām. Šādas stāvokļa maiņas var dažreiz norītēt tik lēni, ka tās nepamanām. Marks Tvēns humoristiskajā «Ārzemju ceļojumā» stāsta par amerikāņu tūristiem Alpos, kas, zinādami par glečeru slīdēšanu uz leju, nolēmj braukt no kalniem lejā ar glečeru, un šajā nolūkā novietojas uz tā un gaida atiešanu. Nevarēdami to sagaidīt, amerikāņi ieskatās tūristu grāmatā un atrod aizrādījumu, ka glečers gadā noslid uz leju dažus centimetrus. Tas spiež tūristus mainīt satiksmes līdzekli, izsakot sašutumu par Eiropas gauso dzīves tem-

pu, un piezīmējot, ka Amerikā glečeři kustētos, bez šaubām, ar pavisam citādu ātrumu.

No mūsu laikmeta skatoties, ar šādu glečera kustību varētu salīdzināt civilizācijas progresu senatnē. Mums tagad toreizējā dzīve šķiet stāvam uz vietas. Un visa tā laika pasaules uztvere bija pieskaņota šim šķietami statiskajam stāvoklim. Cilvēks tic nemainībai, zemes nekustībai, atziņu mūžīgumam, visas dzīves iekārtas vienmērīgam tecējumam. Šī ticība tik stipra, ka toreiz ir pati liels cēlējs spēks. Bez tās nezin vai būtu iespējama lielu, par mūžīgām turamu vērtību radīšana. Grandiozās gadu simteņos veiktās senatnes celtnes, akmeņi cirstās daļuma formas, stingrais dzejas pantmērs, filozofiskās sistēmas ar tendenci aptvert visumu un pretenzijām uz mūžīgu pastāvēšanu un savu atziņu nemaldību, bieži ilgu laiku ļoti stabilā dzīves un valsts iekārta un ilgi derīgie likumi nezin vai būtu radīti tik vareni, ar tādu iekšēju spēku, ka varēja pastāvēt gadu simteņus un pat gadu tūkstošus, ja nebūtu nemaldības un mūžības ticības caurausti.

Asā kontrastā ar šo statikas pasauli ir mūsu laikmeta dināmiskā mūžīgās un nemitīgās kustības pasaule. Abas šķir vidus un jauno laiku robeža. Ja nemeklējam to tikai atsevišķos notikumos, bet visā attiecīgā laikmeta garā, tad tiešām vērojam vispārīgo izkustēšanos. Zeme, kas līdz tam cilvēka uztverē stāvēja uz vietas, sāk griezties ap savu asi un ar līdz tam neiedomājamo ātrumu joņot ap sauli. Izkustas līdz tam pazīstamās pasaules robežas un atklājas jauni kontinenti. Iespīestas grāmatas veidā sāk kustēties visu iedzīvotāju starpā līdz tam nedaudziem pieejamās zināšanas. No lielgabala ar šaujamo pulveri izviesta lode iegūst ātrumu, kādu līdz tam cilvēks nespēja dot nevienam ķermenim. Par kustību un maiņu

kļūst skaņa un gaisma. To aprakstīšanai top jauna, bezgalīgi mazo lielumu matēmatika, kas spēj skaitļos izteikt nemitīgo kustību un plūsmu, un tās atrašana varbūt ir asākā jauno laiku robeža un asākā Eiropas un visu seno Āreiropas civilizāciju robeža. Kustība pārņem valsts iekārtas, nāk revolūcijas. Vienmēr dzīvāka kļūst tautu satiksme. Tehnika pakāpeniski pārvar telpu, dodama liela un pastāvīgi augoša ātruma satiksmes līdzekļus, kas neatstāj mierā un neizkustinātu nevienu vietu virs zemes.

Mainīgas paliek daudzas agrāk sastingušās ierašas un tikumi. Pārgrozās dzīves veids. Strauji sāk viens otru nomainīt dažādi stili mākslā. Beidzot, par mainīgām zinātne atzīst arī dažādās dzīvnieku sugas un nostāda cilvēku gandrīz bezgalīgas augšup ejošās evolūcijas virknes virsotnē. Agrāk par nemainīgo turēto atomu saskalda un pārvērš cita elementa atomā. Zvaigznes mirst un dzimst. Starpzvaigznāju telpā no enerģijas šķiet topam matērija. Uz kauzālītātes principa dibinātie fizikas likumi pārvēršas statistiskās varbūtību sakarībās. Ne Euklida ģeometrija satricina vecās matēmatikas pamatus. Šķietami apriorās aksiomas jāatzīst par pieredzes atziņām.

Varētu ilgi turpināt uzskaitīt pārvērtības, kas notikušas ar mūsu domāšanas pamatjēdzieniem. Bet laikam nosaukto pietiks, lai tiešām mūsu laikmetam dotu dināmiskā nosaukumu.

Bet ar to vēl laikmeta raksturojums nav pilnīgs. Varētu gluži dibināti iebilst, ka civilizācija progresējusi visos laikos. Tautas, kas savus radītājus spēkus izsmēlušas, noiet gan no skatuves, bet to kultūras mantojumu saņem citas, un tā turpina augt. Arī agrāk mainījušās valsts iekārtas un viena filozofijas sistēma stājušies otras vietā, notikušas lielas tautu staigāšanas, radušies da-

žādi mākslas novirzieni. Jaunajam laikmetam raksturīgs civilizācijas progressa ātrums, šī ātruma straujais pieaugums. Ja mēģinātu šo progressa norisi attēlot grafiski dažādos laikos un mums būtu viena mēraukla dažādiem civilizācijas un kultūras ieguvumiem, tad laikam dabūtu likni, kas sākumā gandrīz taisni ļoti lēnām kāpj uz augšu, bet tad strauji paliecas uz augšu. Šis civilizācijas progressa pieaugums šķiet esam progressam būtisks.

Apskatisim civilizācijas ātruma pieauguma sekas kādā konkrētā gadījumā, piem., vispārējās un kādas speciālās izglītības izplatību dažādos laikos. Sāksim ar kādu laikmetu priekš dažiem gadsimtiem. Tad lasīt un rakstīt pratēju bija maz un tiem bija privilēģēts stāvoklis. Viņi varēja izpildīt dažādus pienākumus, ko analfabēti nevar. Bet atlase kaut kādam speciālam amatam, kas prasa īpatas spējas, bija maza. Pieņemsim, ka šī speciālā nodarbošanās ķīmika darbs. Ķīmiķu tad nevarēja būt daudz, un to arī bija maz, jaunu pētījumu arī parādījās maz. Nebija arī šajā novadā lielāku sasniegumu ar praktisku nozīmi. Materiālā kultūra, kas uz tiem balstījās, auga lēnām. Tas bija, kā mums tagad šķiet, mierīgs dzīves laikmets, kuŗa aiziešanu var apraudāt, it sevišķi raugoties uz to caur romantisma un ideālizācijas rožainu prizmu, kā parasti skatām aizgājušos laikus.

Kādu gadsimtu vēlāk sastopam jau ievērojami lielāku lasīt un rakstīt pratēju skaitu. Viņu priekšrocības pret analfabētiem tagad mazākas, bet lielāks katras nozares speciālistu skaits. Ķīmiķu tā tad tagad arī daudz vairāk. Lielāks tagad zinātnes atklājumu skaits, pie tam arī lietīšķajā ķīmijā. Tāpēc materiālas kultūras ne tikai apjoms, bet arī pieaugums lielāks. Ja beidzot atgriezīamies mūsu laikmetā un aplūkojam kādu augsti civilizētu tautu, tad tur analfabētu vairs nav,

jeb to praktiski nenozīmīgs skaits. Bet nu lasīt un rakstīt prasana nedod nekādas priekšrocības vienam pilsonim salīdzinot ar citiem. Toties lielāku nozīmi ieguvušas speciālās zināšanas, kas vienīgi tagad var dot zināmas priekšrocības dzīves cīņā. Bet ja viena novada speciālistu tagad jau daudz, tad tiem katram atsevišķi jāizceļas ar labāku priekšmeta pārvaldīšanu, prasmi un veiklību, lai gūtu priekšrocības salīdzinot ar citiem. Tā rodas sacensība arī speciālistu starpā, kas dod milzīgu progressa pieaugumu. Lielais, piem., ķīmiķu skaits un viņu savstarpējā sacensība dod tagad nebijušu ķīmijas un ar to saistītās materiālās kultūras uzplaukumu. Lai to apstiprina daži skaitļi. Līdz 1887. g. mākslīgā, kā saka sintezes ceļā, bija iegūts apm. 25.000 dažādu organisko vielu, un toreiz gada laikā publicēja apm. 1200 jaunu pētījumu ķīmijā. Līdz 1937. g. sintezēts jau 300.000 organisko savienojumu, un pēdējā laikā ik gadus publicē apm. 60.000 pētījumu. Tā tad ķīmiskās pētīšanas intensitāte pašreiz 50-kārt lielāka kā priekš 50 gadiem. Šos skaitļus varētu papildināt ar datiem par ķīmisko uzņēmumu skaita, ražoto vielu daudzuma, nodarbināto strādnieku skaita pieaugumu u. t. t.

Bet līdztekus krīt ķīmiskās rūpniecības ražojumu cenas, tās kļūst vienmēr vairāk pieejamas patērētājiem. Ķīmiskā apstrādāšana ceļ materiālu vērtību. Bet ķīmija cilvēka gara radīta. Ceļot materiālu vērtību, cilvēks tajā ieliek zināmu gara darbu, to it kā apgāro. Bet tai pašā gaŗajā darba rezultātā vērtīgā materiāla kļūst vienmēr plašāk pieejama.

Tā tad izglītības izplatība mazina izglītoto relatīvās priekšrocības, veicina kopēja kultūras limeņa celšanos, rada speciālistu pieaugumu un to savstarpējo sacensību, vairo zinātnes, tehnikas, materiālās kultūras augšanas ātrumu, ceļ materiālu vērtību

un dara šo apgāroto materiālu visiem pieejamu. Ķīmijas piemērā izseko tās sakarības atradīsim arī citos civilizācijas novados. Piem., arī mehāniskā materiāla apstrādāšana ir tās cildošana pārveidojot tās formu, kas gara dota. Tāpēc varam teikt, ka materiālā kultūra, kas aug ar zinātnes un tehnikas attīstību izpaužas ar to, ka materiāla kļūst vienmēr vairāk apgārota. Varētu teikt, materiāla ir gara tvertne civilizācijas procesā.

Ja nu esam atzinuši, ka progress bez apstājas aug un tā augšanas ātrums nemitīgi pieņemas, tad ar to vēl nebūt nav izšķirts jautājums, vai progress pats par sevi pozitīva parādība, vai tas vēlams jeb nes nelai mi, kā nopietni domā daži filozofi. Šo jautājumu arī nemēģināsim izšķirt, jo, vai nu mēs to gribam vai nē, apturēt progressu un tā augšanu mēs nevaram, kā nevaram apturēt zemes griešanos. Vai raud idilliskās birzis un klusās pļavas sava nakts miera, ko aizdzen tās šķērsojot griezīgie lokomotīvu svilpieni, vai dusmo dziļās upju ielejas un teiksmainās grāvas, kas šķīta esam drošas, ka neviens netraucēs to sapņus, tagad, kad briesmone tehnika sūta tām pāri aeroplanu rūkoņu — nekādi spēki vairs neatgriezīs aizgājušos laikus. Civilizācijas ērtību inde, kā to nosauks progressa pretinieki, par daudz dziļi iesūkusies cilvēces asinīs, lai tās darbību apturētu, un nevis stipras dzīvotgribas, bet paguruma pravieši ir tie, kas aicina atgriezties primitīvos dzīves apstākļos. Par vienīgo pasaules un dzīvības jēgu varbūt progressu sauks citi, un mūsu laikmeta gars būs liecinieks viņu pusē.

Teorētiskā fizika jaunākā laikā nesusi daudz mācību, kas grūti iekļaujamas mūsu līdzšinējā domāšanas veidā. To starpā ir teorija, ka

kosms, fiziskais pasaules visums nemitīgi izplešas un šis izplešanās ātrums pastāvīgi pieaug. It kā šis parādības atspulgs cilvēces dzīvē ir nemitīgi pieaugošais dzīves temps, kas šodien sasniedzis jau tādu ātrumu, ka vēstures tecējums senatnē un pat ne visai sen, mums tagad šķiet stāvēšana uz vietas. Un šo progresu augšanu apturēt, liekas, ārpus cilvēka spēkiem.

Mainoties ārējiem dzīves apstākļiem jāmainās arī cilvēka attiecībai pret tiem. Jāmainās pasaules uztverei, pieejai šai pasaulei un dzīves iekārtai. Jāmainās arī pašam cilvēkam, cilvēku sabiedrībai, tās tiekšanās, centieniem, ideāliem. Šī maiņa var notikt lēcieniem un izsukt lielas katastrofas. Tā var arī notikt pakāpeniski, evolūcijas veidā, kas mums vēlamāk, jo nerada smagus satricinājumus atsevišķo personu dvēselē, ģimenē, sabiedrībā, valstī. Tomēr ieskatu starpība paaudzēm mainoties, «tēvu un dēlu» problēma, vienmēr bijusi un būs.

Bet ja nu pastāvošā pasaule jāpieņem par dināmisku, nemitīgi un strauji mainīgu, vai tad ir vispār kaut kas paliekams un mūžīgs? Vai arī ētiskās vērtības padotas tikpat straujai maiņai? Vai šāda pasaules uztvere nenoved mūs pie ētiskās, morāliskās anarchijas, pie nihilisma?

Mūžīgi ir likumi, kuņiem klausā pasaules nemitīgi mainīgā norise. Šie likumi nav cilvēka doti, bet dabā pašā Dieva rakstīti un nosaka pasaules norises kārtību. Zinātne tiecās šos likumus atklāt un saprast un tās pētījumi ir tāpēc Dieva meklēšana. Cilvēkam vēl nav dots šos likumus visā pilnībā un pareizībā tūlīt redzēt un saprast. Zinātnes atklātie dabas likumi tikai vairāk vai mazāk pilnīgs tuvinājums īstajiem pasaules rituma likumiem. Bez apstājas meklējama zinātne lēnām tuvojas Patiesībai. Aplams tāpēc uzskats, it kā zinātne savas atziņas pati apgāztu. Vienas teorijas

nomainīšana ar jaunu, uz jaunatrustu novērojumu pamata, ir tikai tuvošanās vienmēr lielākai pilnībai, pie kam krājas fakti, kas kādreiz kļūs par pamatu visas Patiesības atrašanai, kuņ šodien, nezin vai cilvēks jau cienīgs skatīt.

Bet arī daudzi morāles likumi norakstīti no bioloģiskiem dabas likumiem. Ja tie ilgstoši derīgi un daži pat cilvēces vēstures laikā nemainās, tad tie tuvi patiesiem bioloģijas likumiem, bez kuņiem nevar pastāvēt dzīvība, tā tad arī cilvēks. Piemēram varētu minēt likumu, kas rēgulē civilizēto tautu ģimenes dzīvi ar monogamiju un atbilst bioloģijas likumam, kas uztur normālos apstākļos vienādu vīriešu un sieviešu skaitu. Ētiskie likumi būtu jāmaina, ja mainītos cilvēka bioloģiskā daba. Tas, jādodomā, tiešām notiek, bet gan tik lēni, ka viss vēsturiskais laikmets par īsu, lai šādas pārmaiņas varētu pamanīt. Ja tāpēc morāles likumi mums šķiet esam mūžīgi, tad tas nozīmē, ka šie likumi tiešām ļoti tuvi vai pilnīgi atbilst dabas un bioloģijas likumiem un varam ar pilnu tiesību teikt, ka šāda Dieva likumu atminēšana sasniegta dievišķās atklāsmes ceļā.

Bet sabiedriskās ētikas likumi ne vienreiz vien mainījušies pie dažādām tautām un dažādos laikos. Nevar salīdzināt civilizētas un mežoņu tautu ētiku. Ka tā mainās ar laiku, rāda kaut divu tādu ētisko izejas punktu salīdzinājums, kā «acs pret aci, zobs pret zobu» un «milē savu tuvāku kā sevi pašu».

Tā tad maiņa un kustība tiešām visur vērojamas, tikai to ātrums nav visur vienāds.

Lai spriestu, cik pareizu iet tauta ceļu savas pastāvēšanas nodrošināšanai, bez šis vispārējās laikmeta rakstīšanas vērā jāņem, kā jau bija minēts, pašas tautas individuālie dzīves apstākļi.

Jau savas valsts patstāvības isajā atjaunošanas laikā esam pārliecinājušies, ka valsts iekārtu nevar taisīt mehāniski, pēc sveša parauga. Bez šaubām, vērā jāņem viss, ko var dot zinātne un piedzīvojumi par citu valstu tapšanu un to iekārtu, bet patstāvīgas un pastāvīgas nacionālas valsts tapšana var būt tikai jaunradīšanas akts, kam nav gatava parauga un kas iespējams tikai tad, ja nācija šim aktam nobriedusi un izbīda no sava vidus personības, kas spējīgas savas valsts īpato ideju uztvert un laikmeta garam atbilstošā veidā realizēt, saskaņojot šim nolūkam visu nācijas produktīvo spēku sadarbību.

Nobriedumu patstāvīgai valstij latvieši pierādījuši netikvien ar savu senatnes augsto kultūru, bet jo vairāk ar savām uzvarām saimnieciskās un kultūrālās dzīves organizēšanā smagajās priekškaŗa cīņās, ar savām atbrīvošanas cīņām un izpostītās Latvijas atjaunošanu. Lielas organizētājas personības latvieši devuši atmodas laiku gaišo darbinieku personās, jaunākā laika sabiedriskos darbiniekos un kā spilgtāko Latvijas patstāvības atjaunotāju tagadējo Valsts prezidentu un tautas Vadoni.

Kāda valsts tad nu atbilst laikmeta garam? Tā raksturojas ar spilgti izteiktu nacionālismu. Tautas kārtojas valstīs, sekojot nacionālajam principam. Valsts paliek par tērpju tautas organismam, par līdzekli nācijas augstāko mērķu sasniegšanai. Šis nacionālisms dažās vietās ieguvis pat bioloģiski - organisku tulkojumu, liekot valsts pamatā tautas organismu, kuŗa raksturu noteic asinis, kas rit tautas locekļu dzīslās. Dabzinātniskā skatījumā pret šādu ieskatu nebūtu ko iebilst, tikai mēs vēl nezinām, kuŗas asinis tad nu labākās un vēl ļoti maz zinām par to, kā pie vislabākām tikt.

Bet nacionāli - organiskais viedoklis prasa jaunu valsts iekārtu, tādu, kur visu šī organisma daļu un locekļu sadarbība būtu stingri saska-

ņota, koordinēta. Tā cēlusies autoritārās valsts iekārta. Nacionālas valsts idejas uzplaukums un nostiprināšanās radījusi arī jaunas attiecības tautu starpā. Lai izkoptu savu nacionālo seju, tautas sprauz jaunas līnijas savas kultūras tālākai attīstībai, pēc iespējas atbrīvojoties no visa, kas nācijās garam svešs un kropļo tās dvēseli un izceļot savu īpato dabu, izkopjot savus nacionālos ideālus. Šie centieni arī var pāriet galējībās, ja mēģina noliegt vai atkurties no tādām kultūras vērtībām, kas izaugušas gadu tūkstošos, vēstures pārbaudītas un ieguvušas viscilvēcisku nozīmi. Veselīga tāda nacionālas kultūras šķīstīšanās, kas atkurtās no svešām ietekmēm, ja tās paralizē nācijā slēpto spēku pilnīgu atraisīšanos un nedod nacionālajam ģenijam teikt savu vārdu, kas tad ienestu viscilvēciskākās kultūras ieguvumos jaunas vērtības. Ja kāda tauta, piem., atrodas citas tautas politiskā jūgā, tad tai ņemta iespēja aktīvi piedalīties savas sabiedrības un tādas valsts organizēšanā, kas tai dotu vislielāko labklājību. Ja tauta citas saimnieciskā atkarībā, tā nevar veidot savu materiālo kultūru un labklājību ar savu pieeju dabai un tās bagātībām, dot savas šo bagātību izmantošanas metodes, radīt savas sintēzes un parādīt savas izdomas spējas, kas varētu dot lielus jaunus zinātnes un tehnikas atradumus. Ja tauta pakļauta svešai gara kultūrai, ja tā aug svešas un tās būtībai nepieskaņojamas mākslas, literatūras iestarojumā, kas kropļo tās dabisko gaumi un nedod uzplaukt savai daiļuma izjūtai, jo svešā ideoloģija nomāc tās centienus un raksturu, tad apdraudēta pati nācijas dvēsele. Ja tai uzspiesta svešas valodas lietošana, tā kā bojājas sava valoda vai arī tā pavisam tiek atvesta, tad apdraudēta jau pati tautas pastāvēšana. Ja svešas ietekmes iznīd tautas tradīcijas, ierašas un tikumus un iepotē tai

vietā citas, tās raksturam svešas, tad zūd tautas pastāvēšanas jēga un pamati.

Nacionālā valsts nu pasargā tautu no visiem to drupinošiem spēkiem un dod tai lielāko savas nacionālās personības izpauduma iespēju. Bet ar nacionālās valsts nodibināšanu vien tas vēl nav sasniegts. Tā tikai forma, kuņģā liekams pats galvenais — saturs.

Valstiskais nacionālisms novedis dažas valstis pie nacionālā egoisma. Tas parādās, piemēram, ar vienas tautas norobežošanu no citām, kas redzams satiksmes, preču apmaiņas sašaurinājumos pretēji tehnikas veiktai telpas pārvarēšanai un milzīgai satiksmes līdzekļu attīstībai. Šeit pieder tā saucamā autarkija, kas nozīmē apmēram to, ka viena valsts neko negrib ņemt no citām, bet visu ražot pati, iztiekot tikai ar savām dabas bagātībām un tās pārstrādājot pati. Grūti gan pieņemt, ka šāds stāvoklis varētu palikt ilgstošs. Tautu norobežošanās un autarkija, kas varbūt atbilst tautas iekšējo spēku pilnīgākai izveidošanās stadijai, izbeigsies. Varbūt tā apslēpta cīņa, kas kādreiz uzliesmos tiešā un atklātā cīņā vienā vai otrā veidā. Uzvarēs tā, kas būs sasniegusi lielākos savas iekšējās enerģijas krājumus. Kādi tādā gadījumā būs cīņas ieroči, nekrīt pašreiz svarā, bet tas nebūs fiziskais spēks, kas uzvarēs.

Ar teikto pamata vilcienos novilkta robežas laukam, kur jādarbojas atjaunotās Latvijas pilsonim. Tā ir straujas kustības, dināmisks pasaule, nemītīgs, vienmēr augošais progress, gara un materiālās kultūras vairošana bez apstājas, materiālas vērtības celšanās tajā iemiesojoties garam; sava nacionāla valsts kā forma, kas prasa saturu vērtību radīšanas veidā; tai apkārt skaitā lielas tautas, kas viena ar otru atrodas nepārtrauktas sacensības stāvoklī un uz laiku nogremdējušās savu nacionālo spēku vairošanā, asināšanā un

kāpināšanā. Kas jādara šajos rāmjos latvietim, ja viņš grib, lai latvieši un Latvija vienmēr būtu?

Esam dzirdējuši, ka latvieša raksturs esot vairāk pasīvs, nekā aktīvs. Latvietis esot vairāk vērotājs, mazāk darītājs, vairāk sapņotājs, nekā reālists. Tam esot maz uzņēmības un gribas valdīt. Par to liecinot liriskais elements tautas dzejā un daiļliteratūrā, vispār mākslā, ēposa trūkums tajā. Viegli pakļaujoties svešai varai un ietekmēm. Latvieša tips esot Antiņš.

Paceļas jautājums, cik tas pareizi un cik no šīm īpašībām, ja tās atbilst īstenībai, tiešām latviskas, cik radušās latvieša raksturā vēsturisko apstākļu ietekmē. Vai no otras puses, latvieša raksturā nav daudz tādu īpašību, kas pagājušos gadsimtos nevarēja ne parādīties, ne izveidoties. Nav viegli atrast atbildi uz šiem jautājumiem, kamēr nebūs latviešu vēstures, jo par tādu gan nevar nosaukt fragmentus, kas pēdējo gadu pētījumos iznirūši un tikai liecina par līdzšinējās latviešu vēstures nepilnību. Un ja pareizo un pilnīgo vēsturi neizdosies uzrakstīt, tad tikai nākotne rādīs isto latvieša dabu, jo nevar spriest par to, vai būri ieslodzītais putns prot lidot jeb nē.

Katrā ziņā tas, kas mums zināms par brīvo latvieti, seno latvieti rāda gluži citādu latviešu raksturu, nekā bija minēts. Tie kaņotāji un cīnītāji, kas prata pirms gadu tūkstošiem nostiprināties mūsu tagadējā Latvijā, to gadu tūkstošus sargāt no svešām varām, ievadīt tirdzniecību ar svešām zemēm, uzcelt, sava laikmeta mērogā, ievērojamus kultūras centrus, apstrādāt zemi jau sirmā senatnē, pēc Tacita liecības, čaklāk nekā kaimiņu tautas, eksportēt uz ārzemēm, piem., Holandi, labāku labību, nekā citas zemes, izveidot savu amatniecību un jau senatnē brīnišķīgu daiļamatniecību, gan neliecina ne par uzņēmības trūkumu, ne par mazdūšību, ne miegainību vai par Antiņu kā

latviešu dominējošo tipu. Hercoga Jēkaba jūrnieki un kolonizatori taču bija latvieši. Ja pasivitāte un bezdarbība būtu latvietim tipiskas, kā tad būtu iespējams, ka pat jaunākā laikā viņu tik augsti cienīja tā enerģijas, lietpratības un apzinības dēļ ārpus Latvijas robežām? Un tad mūsu lauku māju saimniece, latvietesieviete, visas tautas rakstura auklētāja un glabātāja: neuzbāzīga un kautra, bez skaļuma un pretenzijām, gadu simteņus bez lielām skolas gudribām, bet ar apbrīnojamu dzīves gudrību un brīnišķīgu māku valdīt un vadīt, tādu, ka viņai dzejnieks pilnīgi dibināti liek galvā ķēniņienes vaiņagu! Man gribētos gandrīz apgalvot, ka viņa izauklējusi arī autoritāras varas ideju, tik liela bija tās autoritāte latviešu sētā. Vai viņa varētu ieaudzēt latvieti kalpa dvēseli?

Tālāk latviešu strēlnieku un brīvības cīnītāju heroisms — varoņi zēni no skolas sola, — vai tad viņos varoņu gars tapa no nekā? Tautā snaudošo varoņu garu uzmodināja pirmais brīvības cerības stars, kas izlauzās cauri tā laika melnajiem mākoņiem. Beidzot, latviešu zemnieks ciņā ar skarbo dabu un skopo zemi, viņa sīkstums un izturība šajā ciņā, vai tie runā par mikstčaulību? Varbūt par mikstčaulību noturējuši brutālītātes trūkumu tie, kas brutālītāti uzskata par lielu spēku? Savas brutālītātes tiešām latvieti nav.

Ja tad nu latvieti sāka parādīties zināma pasivitāte, tad tā nav pirmatnējā rakstura īpašība, bet gan važās iekaltās aktivitātes sekas, tā tad sekundāra parādība. Un jāatzīstas, ka šādu pasivitāti mēs tiešām daudzos gadījumos novērojam jaunākā laikā, kad to vismazāk varēja sagaidīt. Gadu simteņus latvietim vienīgie pieejamie nodarbošanās veidi bija zemkopība un amatniecība, pēdējā arī ar lieliem ierobežojumiem, lai gan latviešu loma pilsētās arī nebrīvības laikos bijusi lielāka, nekā

nesen vēl domāja. Mīlestība uz zemi neapšaubāmi pirmatnēja latvieša īpašība. Ko tad nu nozīmē bēgšana no zemes taisni tajā brīdī, kad latvietis atkal atgūst pilnā mērā tam atņemtās zemes īpašuma tiesības? Varētu domāt, ka no zemes aizejošais latvietis meklē nodarbošanos tajās nozarēs, kas viņam līdz šim nebija pieejamas, ka viņā brīvs kļuvis uzņēmības gars, ka tagad parādīsies viņa iniciatīva, patstāvība. Bet vairums zemes bēdzēju gluži otrādi, baidās pat zemkopja darba riska un meklē «drošu un siltu vietīņu» vislabāk valsts paspārnē, apmainīdams tiešu vērtību ražošanu ar biroja darbu, kas arī ļoti vajadzīgs, bet gan maz dod iespējas atraisīties lielai uzņēmībai un iniciatīvai. Tā mēs visu laiku redzam valsti cināties ar pieaugošu ierēdņu skaitu un ražīgā darba darītāju trūkumu.

Lai šie vārdi neliktos par nepamatotiem pārmetumiem, minēšu kādu piemēru, bez mazākā nodoma uzbrukt kādai mūsu inteliģences daļai, kas ņemts no personīgiem novērojumiem. Mūsu universitātē ir tehniskās fakultātes, kuŗu uzdevums zinātniski sagatavot tehnikas darbiniekus rūpniecībai, fabrikām, dzelzceļiem, lauksaimniecībai u. t. t. Kas iestājās šajās fakultātēs, tam skaidri jāzin, ka viņa darba lauks būs tiešā ražošana, ka viņam būs jāņem rokā matērija un tajā iekšā jāliek gars, ko zināšanu veidā uzkrājis smadzenēs. Ja viņš iestājoties to vēl nezinātu, tad tas viņam jāsaprot savu priekšmetu studējot un vai nu šīs studijas jāmet pie malas, ja tās nepiemērotas viņa tieksmēm un spējām, vai arī jāiedegās mīlestībā uz nākamo darba lauku un tad sagaidāma tikai dzišanās pēc iespējas drīzāk mesties iekšā tādā darbā. Bet novērojumi stāsta citu. Kļūst par speciālistu - tehniķi var tikai praktiski strādājot. Tāpēc būtu sagaidāms, ka tehnisko fakultāšu studenti izlietos katru izdevību tikt pie prakses savā speciālītātē.

Bet bieži izrādās, ka uz sagādātām prakses vietām nav kandidātu! Vēl vairāk, daži rūpnieki velti izmeklējušies saviem uzņēmumiem latviešu inženierus. Esmu dažreiz personīgi meklējis mēnešiem ilgi dažiem uzņēmumiem piemērotus speciālistus, piem., tādus, kam netikai zināšanas, bet kas var arī būt labi administrātori. Toties, ja atbrīvojas kāda ierēdņa vieta, kur arī vajadzīgs speciālists inženieris, tad mazākais daži desmiti kandidāti pieteicas vienmēr.

Tā nu iznāk, ka brīvais latvietis bēg no savas zemes, bēg no fabrikas un lauzas birojā pie papīru kaudzēm. Vairas no rīkošanas un atbildības par savu rīcību un priecājas, ja atrod kādu, kas to izriko. Dzied «es gribu būt kungs savā dzimtajā zemē», bet meklē ne kam pavēlēt, bet kam klausīt!

Šis piemērs, kuņam varētu pievienot simtu citu, rāda, ka daudzi no mums vēl lielā nebrīvības ietekmē un cik liels darbs vēl priekšā, lai no šīs nebrīvības tiktu vaļā un atrastu kungus paši sevī. Varētu atrasties kāds, kas ņemsies apgalvot, ka klausīšanas, ne pavēlēšanas ideoloģiju diktē autoritārais valsts režīms. Laikam gan nevar izdomāt aplamāku šī režīma iztulkojumu, kā aktivitātes un iniciatīvas noliegšanu produktīvā darbā. Latvietim gan vēl nekad nav bijuši tik plaši atvērti vārti uz līdzdarbību ikvienā ražīgā darbā, visās dzīves un saimniecības nozarēs, kā šodien. Ne-taisnība, kas latviešiem līdz šim bija ņemusi iespēju piedalīties visās darba nozarēs, arī tajās, kas visvairāk veicina turību un labklājību, autoritārās varas novērsta. Un taisni milzīgās iespējamības un izredzes, kas tagad paveras, visvairāk pamudinājušas mani pieskārties jautājumiem, kas varbūt nav patikami mūsu intelliģences daļai, it īpaši jaunatnei. Uz to mani pamudinājušas bažas par to, vai mums pietiks ļaužu, sagatavotu darbinieku, lai veiktu lielos uzde-

vumus, ja mēs līdz šim pret tiem izturējušies tik pasīvi. Meistari no debesīm nekrīt. Vai mēs šo darbu iemīlēsim tā, ka tas kļūtu par mūsu ilgstošas labklājības pamatu, ja mēs pret to līdz šim bijuši tik vēsi?

Varētu teikt: vai tad mums katrā ziņā jānodarbojas ar visu, kas mūsu zemē notiek, jābūt visur klāt, jāprot un jāvar viss? Ja gribam būt saimnieki, tad jā un jā. Pilnīga nacionālā patstāvība iespējama tikai tad, ja ikvienā dzīves nozarē pārvaldam situāciju. Nacionālo drošību sajūtīsim tikai tad, ja ikvienā ražošanas un nodarbošanās nozarē būsīm pilnīgi neatkarīgi un tik stipri, ka vajadzīgā brīdī varam iztikt vieni paši, bez svešas palīdzības. Šādā viedokli nav nekāda šovinisma, tas tikai atbilst nacionālas patstāvības definīcijai un nacionālās valsts pastāvēšanas pamata noteikumiem.

Tāpēc būtu visielākā kļūda, nepiedodama vieglprātība un paviršība, ja mēs vairātos kaut kāda darba tamdēļ, ka tas mazāk pievilcīgs, vai tāpēc, ka tas prasa vairāk rūpju un pūļu un tikai tāpēc atstātu to bez latviešu līdzdalības. Pati ideja, ka nacionālai valstij jābūt līdzeklim un formai, kas nodrošina pilnīgāko nācijas nedalāmā organisma attīstību un labklājību ar visu šī organisma daļu un locekļu vienmērīgu, samērīgu un saskaņotu līdzdalību, kategoriski prasa uzņēmību, iniciatīvu un intensīvu līdzdalību ikvienā dzīves, kultūras un saimniecības novadā. Jāiznīd tādas vecā rauga atliekas, kas izskan vārdos «ne mana cūka, ne mana druva». Jāatraisās no tādas pieejas dzīvei, ka kāds par mani gādās vai rūpēsies, ja pats neko nedarišu. Nacionālās valsts celtne nedrīkst palikt nekādu robu vai plaisu, kas nebūtu aizpildītas pašu spēkiem, jo tikai šāda celtne droša no sabrukšanas un ārējiem uzbrukumiem.

Ar valsts patstāvības atjaunošanu un valsts iekārtas izveidošanu beidzās viens ciņu posms. Bet tās nav

ciņas beigas. Sākas konstruktīvais valsts dzīves periods, kas prasa ne mazāk ciņas, kā iepriekšējais. Ciņa par formu pāriet ciņā par saturu. Pirmajā posmā bija jādod atbilde uz jautājumu: vai Latvija var tapt. Tagad jāatbild uz jautājumu: vai Latvija var pastāvēt. Šī atbilde ir izšķiroša. Un lai tā skanētu «ja» nevar dusēt uz pirmā posma uzvaras lauriem un tikai sapņot par mūžīgo Latviju. Latvija ir, bet mūžīga tā vēl jāpārdara un nekad nav jāapstājas darīt to, kas nepieciešams, lai tā mūžīga paliktu. Tam vajaga ticības saviem spēkiem, ko mums devusi mūsu senvēsture un mūsu uzvaras. Lai Latvija paliktu visi mūsu skati jāvērs tagad nākotnē. Tas nozīmē stāvēt uz zemes un nevis lidot rožainos mākoņos, kas nav jāsaprot kā aicinājums ieslīgt materiālistmā, bet gan matēriju un līdz ar to zemi piepildīt ar garīgumu, ar kustību, ar darbību. Tas nozīmē sajūst atbildību par to, ka visur sākas kustība un dzīvība un to visur rada, uztur un vada latvietis. Tas nozīmē skaidri apzināties, ka šī kustība ne uz vienu mirkli nedrīkst apstāties un šīs kustības ātrums ne par vienu milimetru nedrīkst palikt pakal tam tempam, kas raksturo mūsu dinamisko, sākumā aprakstīto laikmetu.

Bet kas tad nu ir šīs radāmās kustības konkrētais saturs, kas tad praktiski jādara, lai nepaliktu pakal laika garam un lai mūs nesamītu tās tautas, kas tam spēj sekot? To, varbūt, visskaidrāk pateiks kādi piemēri. Jūs esat dzirdējuši par lielo Ķīnas mūri. Tas bija lielas sava laikmeta idejas iemiesojums. Grandiozais darbs veikts ticībā, ka tā laika ciņas ieroči vienmēr paliks tie paši, tā tad nodrošināts mūžīgs miers. Tagad jūs lasāt avīzēs, kā kāda lielvalsts iznīcinājusi desmit kreiseņu, jo tie novecojušies, vai noplēš veselu grandiozu apcietinājumu

sistēmu, kas tikai dažus gadus pastāvējusi, jo atrasti kaujas līdzekļi, pret kuriem tā nederīga, un sāk celt jaunu. Kašs norit laboratorijās. Ja atrasts kāds ciņas ierocis, meklē tam pretlīdzekli un tiklīdz tāds uziets, meklē jaunu. Aizsardzības stiprums un nācijās drošība tā tad atkarīga no tā, ar kādu ātrumu šie līdzekļi un pretlīdzekļi tiek atrasti.

Bet nebūt nav jādodomā tikai par tādu ciņu, kas norit kašā. Vēl intensīvāka un pat varbūt tiešām sekām bagātāka sacensība, kas norit parasto patēriņa produktu ražošanā. Minēšu piemēram atkal kādas man labāk pazīstamās ķīmiskās rūpniecības nozares. Lielajās krāsvielu fabrikās, kas izaugušas par universāliem ķīmiskiem uzņēmumiem, jo ražo skābes, sārmus, mākslīgos mēslus, kad vajaga sprāgstvielas un smacīgās gāzes, mākslīgās šķiedras un gumiju, mākslīgo benzīnu un svekus u. t. t. — strādā simtiem mācīto ķīmiķu tikai pētīšanas darbu, lai atrastu metodes, kā ražot jaunus produktus, kā uzlabot pastāvošās metodes, lai ražojumus padarītu lētākus un labākus un tā varētu noturēties drausmīgajā konkurences ciņā. Šie uzņēmumi dibina savu pastāvēšanu ne uz to, ko un kā tie ražo šodien, bet uz to, ko un kā tie ražos rīt. Un šī mūžīgā meklēšana un sacensība viens no tiem dzinējspēkiem, kas rada sākumā atzīmēto progresu.

Gluzi tādi pat apstākļi ikvienā citā rūpniecības novadā. Automobiļu vai lidmašīnu tipus apzīmē ar 1936. vai 1937. g. modeli. Noplēš tramvajus, jo tie traucē šodien satiksmi. Likvidē dzelzceļus un būvē tai vietā šosejas. Pārdod kuģus, kas vēl vislabākā kārtībā, ja parādīties pilnīgāks tips. Grandiozu praktiskas dabas celtnu amortizāciju rēķina tikai uz 10—20 gadiem, paredzot, ka tad tās jau būs ne novalkātas, kā rēķināja agrāk, bet novecojušas.

Un ja nu šo ražošanas līdzekļu un paņēmieni pasauli salīdzinām ar mūsu uz muitu un kontingentu barjēriem balstīto rūpniecību, kas strādā ar importētiem meistariem un kuņas dažos uzņēmumos netikai nekad vēl nevienam nav ienākusi galvā doma par savu konstrukciju un metožu meklēšanu, kas tā tad iet kādam citam astē un kur pat dažreiz nav ne elementāro ražošanas kontroles līdzekļu ne arī tehniskā personāla, kas ar tiem prot apieties, vai tad nepaceļas bažas, kas būs ar šiem uzņēmumiem, kad reiz nolūzīs muitu barjēri. Un jālūzt tiem būs. Bet tad būs par vēlu skriet palīgā uz SOS saucieniem. Tie, kas tagad slēpjas aiz papīru kaudzēm no dzīves ciņas skarbā, bet reizē arī svaigā vējā, neizglābs neviena grimstoša kuģa, bet grims tiem līdz ar savām papīru kaudzēm.

Bet vai tad vispār iespējams mēroties ar lielo industrijas zemju kolosālo spēku koncentrāciju un to darbības spraugumu? Vai šis jautājums neskan gluži tāpat, kā kādreiz uzstādītais tāds: vai iespējams 1,5 miljoniem latviešu nodibināt patstāvīgu valsti grandiozu lielvalstu vidū. Bija daudz, kam tādas ticības nebija un varbūt nedaudziem tā sākumā bija. Un viņi arī to nodibināja. Pietiks arī tagad ticīgo, kas uz pirmo jautājumu teiks «jā». Mēs sacentīsimies un uzvarēsim. Lai tā domātu un runātu, nav jātic brīnumiem, bet jāredz fakti, aiz kuņiem varbūt arī slēpjas brīnums, bet jau noticis brīnums. Viens tāds fakts pietiekoši neuzbāzīgs, lai to daudzi nepamanītu, bet tam fundamentāla nozīme. Ja ieskatāmies mūsu lauksaimniecības gaitās pēdējos 15 gados, tad redzēsim, ka zemkopji straujā tempā mainījuši ražošanas metodes un pašus ražojumus. Šis pārmaiņas bija vajadzīgas, lai pielaiktos pasaules tirgum. Un to spēja veikt latviešu zemnieks, tikko atbrīvojis no svešā jūga, vēl nepaspējis atvilkt elpu no

kaļa briesmām un postījumiem, cīnīdamies ar laukstrādnieku trūkumu un iznesdams uz saviem pleciem lauksaimniecības ražojumu cenu sabrukumu. Išā laikā viņš tā uzlabojis savu ražojumu kvalitāti, ka tie nostājas pasaules tirgū pirmās vietās un ievērojami samazinājis ražošanas izdevumus. Ja tādu elastību, progresivitāti un pielaikšanās spējas parāda zemnieks, kas ikvienā zemē ir viskonservatīvākais iedzīvotājs, un pat ja tas ir latviešu zemnieks, par kuņu inteliģentāka nekur nav, — tad tas tomēr dod pamatu vislielākam optimismam un izklaidē visas šaubas par to, vai latvietis var iekļauties tajā dināmiskajā pasaulē.

Bet ja nu tāds mūsu zemnieks, kuņam mēs visi tik tuvi, vai tad aktivitātes trūkums, mikstčaulība vai pat glēvulība un garīgā miegainība varētu būt latviešu rakstura permentas īpašības? Nav ne mazāko šaubu, ka tās nepavisam nav latviskas, tikai nezina vai pieteiksies kāds autors, kas tās kādai latviešu daļai iepotējis.

Varētu vēl mēģināt apšaubīt latviešu spēju vispusību ar aizrādījumu, ka latvietis stiprs tikai tikmēr, kamēr nav atrāvies no zemes, bet citam darbam maz spējīgs. Uz to ar darbiem atbildējuši tie namdaři, mūrnieki, krāsotāji, galdnieki un vienkāršie melna darba strādnieki, kas postalās ienāca Rīgā, lai išā laikā kļūtu par namu īpašniekiem un Rīgas saimniekiem. Atbildi devusi arī daiļamatniecības izstāde, ko apbrīnoja ārzemnieki un par kuņu visvairāk bijām pārsteigti mēs paši. Staiģājot pa šo izstādi bija tāda sajūta, kā šķirstot greznu latvju dainu sējumu, šo latviešu gara nemirstības liecību grāmatu. Izstādes eksponāti skaidri parādīja lielās latviešu spējas it īpaši tādās ražošanas nozarēs, kur noteicošā loma individuālam darbam, izdomai, gaumei, samēra sajūtai. Šajā virzienā būtu arī izkopjama tautas nodarbošanās plašākos apmē-

ros, piesaistot to daiļamatniecībai, smalkmēchanikai, augstvērtīgu izstrādājumu ražošanai.

Kas tad nu jādara, lai latvietis, arī pilsētas latvietis, intelligentais latvietis atrastu pats sevi. Vispirms jāatkratās no visa nelatviskā, kas bojā latvieša raksturu. Tas sasniedzams audzināšanas ceļā attiecoties uz jaunatni un pašaudzināšanas ceļā, attiecoties uz vecāko paaudzi. Mums stipri traucē attīstīt garīgo rosību samērā trūkums sabiedriskajā dzīvē, kur pārāk daudz vēribas piegriežam ārišķībām. Ar tām savukārt saistīti prāvi izdevumi. Šī ārējā nasta laupa mums neatkarību un kustības brīvību, bieži stipri nomāc mūsu latvisko gaumi un neļauj dot vaļu progresīvajām tieksmēm, kuŗām sekojot dzīve kļūtu pilnīgāka un spožāka un atraisītos tas latvietis, bez kuŗa nav domājama

patstāvīga, uzziedoša un mūžīga Latvija.

Savelkot beigās kopā visu teikto par to, kas mums darāms, lai sargātu, glabātu un paturētu mūsu patstāvīgo Latviju, redzam, ka pasīvitāte un mīkstčaulība nav latviskas. Mums jāatkratās raksturā no visa svešā un jāatrod sevī kungs, kas grib radīt, vadīt un valdīt. Jāiekļaujas laikmeta gara tempā. Jāiemil zeme, fabrika, aukstā matērija, kuŗā jāiedvēš gars, melnais metalls, kas jāpārvērs spožos darba rīkos. Jāmetas trauksmes un sacensības virpulī, kādu prasa tautu pastāvēšana. Līdzās nemainīgām skaistuma formām jāliek arī vijīgā nemitīgās maiņas burvība. Lielām valstīm līdzās varam stāvēt tikai cieši saistīti, vienas gribas vadīti, ne viena enerģijas kvanta lieki neizšķiežot. Tad Latvija būs mūžīga nevien sapņos, bet arī īstenībā.

UZRUNA
IMATRIKULĀCIJAS
AKTĀ
LATVIJAS
UNIVERSITĀTĒ
1933. gada 15. septembrī

Augsti godātie kolēģi, dāmas un kungi!

Universitāte kā augstākā zinātnes un mācību iestāde var pastāvēt tikai tad, ja miers un labklājība valda valstī, kas to uztur. Tāpēc, sākdami mūsu darba gadu un jūsu darba gaitas Universitātē, lai vispirms vienojamies tautas lūgšanā: “Dievs, svētī Latviju”.

Cilvēka dzīves nepārtrauktajā ritumā parasti atsevišķie posmi nemanot pāriet viens otrā, bet dažreiz dzīvē ir momenti, kas kā robežstabi atdala vienu posmu no otra. Tāds mirklis jūsu dzīvē ir arī šis, kad jūs pārkāpjat Universitātes sliekšni, atstādami aiz sevis bērnību un it kā atraisīdamies no rokas, kas jūs, vēl nevarīgus, ir vadījusi cauri pirmajiem skolas gadiem. Ar gatavības apliecību rokā, kā pilntiesīgi pilsoņi jūs nācāt šurp un sastapāties šeit arī ar pirmo dzīves cīņu: sacensības ceļā jums bija jāiekaro sev vieta zinātnes templī. Tagad jūs apstaro divkārsš prieks: jūs esat sasnieguši savu mērķi, un jūs esat uzvarētāji. Un mākslinieks varētu darināt reti krāšņu mākslas darbu, ja attēlotu zinātnes slāpju apgarotās un dzīves priekā

starojošās jaunatnes cīņu par gaismas pili. Bet sajūsmai par šo ainu piejaucas arī smagas pārdomas par tiem, kas, dziļi apbēdināti un sarūgtināti, palika ārpusē.

Kādi tad nu ir tie spēki, kas sauca jūs šai cīņā un deva jums uzvaru? Tie, bez šaubām, būs visai dažādi. Daži būs nākuši, lai iemācītos noteiktu arodu un iegūtu praktiskas zināšanas, ko vēlāk izlietot kā ieroci tālākajā dzīves cīņā. Citi būs nākuši, lai smeltos atziņas no zinātnes avotiem, nedomādami par to praktisko nozīmi un izmantošanu. Būs arī tādi, kas vēl nav sprauduši sev dzīves mērķi, bet to tikai meklē, un meklē arī šeit. Un varbūt būs arī tādi, ko vilina it kā bezrūpīgā un jautrā studentu dzīve. Es ceru, ka pēdējo nebūs daudz, un ja tie neatradīs cita satura savai dzīvei, tad vismaz tie pie mums neuzkavēsies ilgi. Gan lielākajai daļai no jums, vismaz uz mirkli, būs jāpārdzīvo rūgta vilšanās. Vispirms tie, kas nākuši pēc amata, būs nepatīkami pārsteigti, ka no viņiem prasa grūtas un ilgas studijas tīri teorētiskos priekšmetos, kas tiem liksies lieka laika šķiešana un nevajadzīgas pūles. Un šis nemiers turpināsies, līdz radīsies atziņa, ka augstai celtnei vajadzīgi dziļi pamati un jo augstāka celtne, jo dziļāki pamati, līdz radīsies ieskaits, ka sen pagājis laiks, kad tehniskās zināšanas bija tikai praktisku aizrādījumu sakopojums un zināmu darba paņēmieni apraksts, līdz radīsies pārliecība, ka praktiskās disciplīnas ir uz visciešāko saistītas ar tīro zinātni, un tikai tas visā pilnībā pārvaldīs praktiskās zināšanas un būs radošā darba spējīgs, kas visā pilnībā pārvaldīs to teorētiskos pamatus.

Vilšanās sajūtu var pārdzīvot arī tie, kas šeit meklē tīro zinātni kā tādu, ja tie domā, ka atziņas būs saņemamas kā gatavi augļi, kas birst no koka. Tie pat var palikt pusceļā, ja neņems vērā, ka kalnā kāpējam ir jāiet caur aizām un pār klintīm un ka tikai ar asiem ieročiem var pārvarēt klintis. Tā vajadzēs asināt prātu, iemācīties pētīšanas metodes, izveidot kritikas spējas, ar kuru palīdzību tad varēs atrisināt sarežģīto faktu un parādību mezglus un tikt cauri bieži pretrunīgu teoriju miglai, lai tad, kā kalnā kāpjot, mākoņu slāņiem cauri izgājuši, skatītu mirdzošas virsetnes, lai būtu pieejami pēdējie zinātnes sasniegumi. Un no tiem, kas nākuši šeit meklēt dzīves mērķi,

daudzi to neatradīs, kaut varbūt meklēs to vairākās fakultātēs, ja tie aprobežosies ar paviršu zinātnes aplūkošanu un ja tiem trūks izturības meklēt to dziļumā, netaupot darba.

Bet starp jums būs arī tādi, kam, zinātnē iedziļinoties, nekad nebūs gana, kam katrs atrisinātais jautājums radīs simtu jaunu jautājumu, kas tos sajutīs kā smeldzošas sāpes un neatvairāmu dziņu rakties vienmēr dziļāk un celties vienmēr augstāk, kas varbūt nogrims pārejošās šaubās un neticībā zinātnei, lai tad apskaidrots taptu par priesteri zinātnes templī un šī tempļa tālākveidotāju, jo, ja jums ir zināms, ka daudzi tempļi celti gadu simteņus, tad ziniet arī, ka zinātnes templis veidosies tik ilgi, kamēr pastāvēs cilvēce.

Liels un grūts darbs tātad stāv jums priekšā. Kā jūs to veiksiet? Izkopjot un kāpinot savu morālisko spēku, kam vienmēr jābūt līdzsvarā ar prāta attīstību. Ja straujā dabas zinātņu un tehnikas attīstība ir devusi cilvēka rokā lielu varu pār dabas spēkiem, kas augdama aug, tad vajadzīgs arī augsts ētiskais līmenis, lai šie spēki tiktu kalpināti cilvēces labklājības veicināšanai, bet ne cilvēces iznīcināšanai. Morāliskos spēkus jūs attīstīsiet, stiprinot gribu un raksturu, augstu turot ētiskos ideālus, ieturot dzīvē vienkāršību un nedzenoties pēc āriga spožuma, nekad neaizmirstot tēva un mātes sastrādātās rokas, kas jūs svētīja ceļā uz šejieni. Sevis audzināšanas darbā jums var būt palīdzīgas arī dažādas organizācijas, kas spraudušas cēlus un valstiskus mērķus, ko daudzi no jums, katrs pēc savas pārlicības, izvēlēsies. Pieklājības un daiļuma pilnas lai ir jūsu izpriecas un jautrībā pavadītie atpūtas brīži. Ja es runāju par darba pilniem gadiem un lieliem uzdevumiem, kas jums stāv priekšā, tad es nebūt nedomāju, ka tiem jābūt smagai nastai, bet dzīves un darba prieka pilna lai ir jums jūsu pienākumu pildīšana. Ja nu jūsu tuvākais pienākums ir būt labiem akadēmiskiem pilsoņiem, darot godu Universitātei, tad reizē ar to jums jābūt priekšzīmīgiem valsts pilsoņiem, nekad neaizmirstot, cik lielus upurus nes mūsu mazā valsts, lai dotu jaunatnei izglītību, paturot prātā to, cik daudzi paliek ārpus augstskolas sienām, un vērā ņemot to, ka katrs semestris, ko jūs šeit pavadāt vairāk nekā vajadzīgs, prasa liekus izdevumus

valstij un laupa iespēju iegūt augstāko izglītību tam, kas šeit nav iekļūvis. Lai tāpēc jūs arī nekad neizlaižat no acīm, ka jums, garīgos un ētiskos spēkus attīstot, jātop par krietniem augsti kvalificēta darba strādniekiem, kā augstākais ideāls ir valsts un cilvēces labums. Dzenoties pēc pilnības, sekojiet tiem jūsu priekšgājējiem, kuru vārdi cirsti marmora plāksnē uz šīs mūsu svētku zāles sienas: tie ir par Latvijas neatkarību kritušie studenti. Un, kas dzīvību par tēvu zemi ir atdevis, tas pilnību ir sasniedzis.

Mūsu zemē nav ne dārgakmeņu, ne zelta. Maza ir mūsu tauta. Un ja šodien, kad daudzas lielās tautas rāda paguruma zīmes, vēsture ir saukusi mūs uz savas skatuves, tad liela ir tā atbildība, kas mums nesama, un veikt varam savus uzdevumus, tikai kāpinot līdz pēdējai iespējai savus garīgos un morāliskos spēkus. Uz to lai mums palīdz Dievs!

Latvijas Universitātes vārdā apsveicu jūs kā pilntiesīgus akadēmiskās saimes locekļus un spiežu jums roku, vēlēdam vislabākās sekmes jūsu darbā. Lai mūsu *alma mater* sienās pavadītie gadi jums būtu gaiša darba prieka pilni, un tos lai iezvana mūsu Universitātes himnas gaišās skaņas!

UZRUNA
IMATRIKULĀCIJAS
AKTĀ
LATVIJAS
UNIVERSITĀTĒ
1934. gada 15. septembrī

“Universitāte ir augstākā zinātnes un izglītības iestāde valstī. Viņas uzdevumos ietilpst: veicināt zinātnisko pētīšanu un zinātnes izplatīšanu tautā un gatavot Latvijas vajadzībām darbiniekus ar augstāko izglītību.” Tā skan Latvijas Universitātes satversmes pirmais pants. No tā redzams, ka Universitāte ir tautas garīgās dzīves centrs, kurā un ap kuru koncentrējas tās radošie spēki, veidodami jaunas atziņas un veidodami kultūras darbiniekus. Universitāte savukārt smeļ dzīvības spēkus no tautas un saņem līdzekļus savai darbībai no valsts. Universitātes dzīve tik cieši saistīta ar visas valsts dzīvi, ka darbu augstskolā varam sākt, tikai izlūgdamies vispirms Augstākās Varas svētību Latvijai un vienodamies mūsu tautas lūgšanā: “Dievs, svētī Latviju!”

Pārkāpjot augstskolas sliekšni, jūs sākat jaunu savas dzīves cēlienu. Šo pāreju simbolizē gatavības apliecība, ko mēs no jums prasām, kad jūs nākat šurp. Tas nozīmē, ka ar vidusskolas beigšanu sākas patstāvības posms jūsu dzīvē. Varētu jautāt, kāda tad starpība starp vidusskolu un augstskolu: tur jūs gūvāt

zināšanas, un šeit jūs gūsit zināšanas. Bērnībā jūs saņēmt gatavus augļus no vecāku rokām. Bet tad jūs sākat vērot, ka šie augļi izaug no jūsu vecāku darba. Pamata un vidusskolā jūs saņēmt zināšanas kā gatavas atziņas, šeit jūs redzēsīt, kā zinātne top. Jūs izpratīsīt, ka no katras atziņas iet bezgalīgs novērojumu un secinājumu pavediens līdz kultūras un cilvēces pimsākumam, un no katra zinātnes vispēdējā sasnieguma kā izstarojumu viļņi aug jaunu atziņu plūsma vienmēr tālāk, vienmēr dziļāk, vienmēr augstāk. Kā kviešu graudi ir mūžīgās dzīvotgribas, smagā darba, nemitīgās steigas un saules staru iemiesojums, dzīvībā pārvērstie sūrie sviedri, kā dārgakmeņu vērtība ir tik liela tāpēc, ka tie grūti atrodami un ir matērijas vispilnīgākais veidojums, tā vislielākā vērtība, vispilnīgākais daijums, kāds cilvēka uztverei pieejams, ir zinātnes sasniegumi, kas ir daudzu paaudžu nenogurstošas meklēšanas, neatlaidīga darba auglis. Šeit jūs izpratīsīt, cik daudz šajos sasniegumos ielikts cilvēces labāko dēlu, visaugstākā lidojuma garu, intelektuālās enerģijas, mūžīgās patiesības slāpju, pat ciešanu un savas dzīvības upuru, jo ceļš uz visdziļākajām atziņām ir gājis pār sārtiem un tās uzrakstītas nākamajām paaudzēm sirds asinīm. Šeit jūs pārliecināsīt, cik daudz var visai vienkāršās ikdienišķās atziņās slēpties gan radoša gara liesmas, gan meklētāja pārejošo šaubu un neticības, – gan pāri mākoņiem spīdošā prāta asuma. Jums atvērsies acis, lai redzētu, kādam svētumam, kādiem dārgumiem jūs esat dažreiz ar nevērību, varbūt garlaikodamies, gandrīz ar nicināšanu garām gājuši. Jūs nobīsīt savas nevērības, un, ja tad tās vietā jūsu sirdīs radīsies neliekuļota godbijība pret zinātnes vērtībām, tad jūs būsīt cienīgi tapt par tempļa mācekļiem. Tad ne vairs pārbaudījumu izturēšana, ne vairs ieskaitījumu vākšana būs jūsu darbības dzinēj spēks, bet jūs neatvairāmi vilks pie sevis augstāko vērtību burvīgais mirdzums, jo zinātnes un mākslas ieguvumi ir lielākais, ko cilvēks sasniedzis; šo ieguvumu dēļ ir laime būt cilvēkam. Un izredzētie no jums tad nojautīs, ka šo vērtību jaunradīšana, kaut ar grūtībām un ciešanām saistīta, dod lielāko svētlaimību, kāda iespējama virs zemes, un paši pieskarsīt tai, tapdami par gaismas pils cēlējiem.

Vismazākie notikumi un lietas ap jums taps lieli un neaptverama satura pilni. Dažu burtu sakopojumā izteiktais matemātikas simbols, skatīts tā tapšanas perspektīvā, paliks par apbrīnojamu cilvēka gara spēka un asuma liecinieku. Tiltā loks, kam ik dienas, to nevērojot, pāri gājuši, atvērsies pēkšņi kā gadsimtu meklējumu, kā matemātikas, fizikas un celtniecības sakausējuma auglis. Kāds vēstures secinājums saistīsies ar pretrunīgu teoriju idejisko cīņu, kurām ieroči gadu desmitiem meklēti arhīvos, tautas gara mantās, valodā un psiholoģijā. Jums visiem pazīstama hlороформа lietošana narkozei, bet retam varbūt zināms, cik daudz šajā ķīmijas un medicīnas sintēzē, kas novērš miljoniem slimnieku neciešamās sāpes, slēpjas novērojumu, mēģinājumu un kvēlošas mīlestības uz cietēju cilvēci.

Zinātnes gaismā vissīkākās parādības top nozīmes pilnas un radošais gars pilda ar saturu zemi, kas bez tā ir neiztaisīta un tukša. Atklādama dabas likumus, zinātnie māca mūs mīlēt šo zemi, visas dzīvības mūžīgo avotu, un pār visām lietām karsti mīlēt mūsu dzimto Latvijas zemi, kas tagad ir mūsu un ko nekad vairs, kamēr pastāvēs debess un zeme, mēs neatdosim citiem.

Un šī zeme, kas tik bagāti sniedz jums savus augļus, prasa no jums, lai jūs to darītu bagātu un daiļu, un krāšņāku par visām citām zemēm. Lai inženieri pārvar atstatumu starp tās malām un arhitekti ceļ saules pilnus namus, lai mehāniķi noņem zemkopim darba pārmērīgo smagumu, un purvi un smiltāji lai pārvērsas ziedošos laukos un dārzos. Jūs gaida pilskalni ar mums vēl nezināmiem stāstiem par pagātņi, no kuras varam smelties dzīves drosmi un gudrību, kā spraužami ceļa stabi nākotnei. Jūs gaida arhīvi, lai jūs tiem ļautu runāt patiesību, ko svešinieki bieži kājām minuši, par to, kādi bijuši mūsu tautas likteņi. Jūs gaida neizsmeļamās tautas garmantas, ko savācis lielais Burtnieks, kura tēls uz jums šeit noskatās, aicinādams celt gaismā to bagātības. No mazvērtīgās matērijas jums jāmacās darināt lielas vērtības tautas labklājībai. Jums jāmacās vadīt tautas sabiedrisko dzīvi un veidot tās saimniecību. Jums kādreiz būs jāatbild par dārgāko

mantu – tautas veselību un cilvēka dzīvību. Jums būs jāaudzina un jāveido tautas dvēsele un jāprot tajā uzmeklēt un atraisīt spēkus, kas tur slēpjas un ar kuriem tautai veikt savu vēsturisko misiju.

Ja nu tik daudz stāv priekšā darba un tik lieli ir uzdevumi, kas jums šeit veicami, tad dibināti jūs jautāsiet, kur tad ņemt spēku šim lielajam darbam? Vēsture rāda, ka tauta dzīvo kultūras dzīvi tik ilgi, kamēr tautā stipri tikumiskie pamati. Tautas likteņus vada tās inteliģence, kuras morāliskais stiprums noteic tautas mūžu un stāvokli citu tautu vidū.

Jums stāsies ceļā vilinoši kārdinājumi gan tukšu izpriecu veidā, aiz kurām slēpjas iekšējs nogurums, velti zaudēts laiks, dažreiz salauzta veselība, gan šķietami viegli iegūstamu labumu veidā, aiz kuriem slēpjas vilšanās, negods un izmisums. Jūs sastapsities ar tiem, kas ar zaimojošu smīnu nonicinās sirds un miesas šķīstību un smiesies par ģimenes svētumu; aiz to spožās ārienes slēpjas primitīvais vai pat izvirtušais zvērs.

To visu jūs pārvarēsiet, ja neizlaidīsiet no acīm par jums lūgšanā nogrimušās mātes tēlu un tēva stāvu, kas varbūt darbā salicis, bet augsti paceltu galvu var ikvienam ar lepnumu acis skatīties, apzinoties, ka viss, kas dzīvē sasniegts, ir godīga darba auglis. Sekojiet tiem, kam sastrādātas rokas ir lielākais lepnums un dzīves vienkāršība – augstākās gara dižciltības izpaudums. Nekad un neviena lai nebūtu starp Latvijas Universitātes audzēkņiem, kam kādreiz būtu jāstājas valsts vai sabiedrības tiesas priekšā par to, ka tas slikti pildījis savu pienākumu.

Meklējiet sevī dievišķīgo dzirksteli, un studijas lai to uzpūš gaišā liesmā. Bet, kas šeit nejustos mājās, kam nepietiek zinātgribas, lai sasniegtu sprausto mērķi, tam lai neapsikst godaprāts – dot vietu citiem un meklēt citur godīgu darbu un savu dzīves aicinājumu. Jūs iesiet kalnup. Kalni plašai apkārtnē redzami, jo augstāki, jo plašāki. Jūs, nācījas zieds, apzināties, ka no tā, kādi jūs būsit, spriedīs par visu tautu un tās nākotni.

Jums ir pamats ar gaišu paļāvību raudzīties nākotnē. Cilvēce tikko atraisās no izdzīvotām maldu mācībām, kas bija

novedušas strupceļā. Materiālisma vietā stājas garīgas vērtības, nivelēšanas vietā – vienota tauta. Lielas personības ir tās, kas izved tautu, valsti, cilvēci no strupceļa un briesmām. Jūs zināt, ka nacionālie varoņi modināja mūsu tautu, nacionālie varoņi tai izcīnīja brīvību, nacionālie varoņi tai radīja savu valsti, nacionālie varoņi iztīrīja valsti no zirnekļu tīkliem. Šo lielo personību piemērs lai mudina jūs arī tapt par personībām, izveidojot līdz augstākajai pilnībai savus morāliskos un garīgos spēkus. Tēvu zeme gaida, lai jūs šeit audzinātu sevi varoņu garu, lai no jūsu vidus nāktu nacionālie varoņi, kas latviešu vārdu garīgo vērtību ugunīgiem burtiem rakstītu mūžības grāmatā. Ja pilnīgi izpratisim lielo personības nozīmi, pratisim cienīt tās īpatnības un neaizmirsīsim, ka lielā dažādība ir visas tautas kustības un dzīvības sākums, tad nebūs grūti izturēties ar cieņu pret katru godīgu pārlicību un atziņu, kas dzimusi, patiesību meklējot. Tad nebūs grūti vienai organizācijai ar cieņu izturēties pret citām, tām apvienoties kopējam darbam un kopējiem uzdevumiem. Tad nebūs grūti visiem sakust vienā akadēmiskā saimē un pie tam skaistas saticības, auglīgas sadarbības, smaidošas labvēlības pilnā saimē, lai vēlākajā darbā tautas un valsts druvā arī strādātu tāda pati vienota inteliģences saime, vienota savā starpā, vienota ar visu tautu.

Tā jūs rādīsiet, ka esat izpratuši jaunā un lielā tautas vienības laikmeta garu, kas dzima 15. maijā. Jūs to ieliesit savās organizācijās, kas, vienotās tautas idejas apdvestas, savstarpējā iecietībā un cieņā strādādamas, atradīs ceļus, kā saskaņot savas tradīcijas ar neapturamo dzīves ritumu.

Progresa impulss meklējams ne tikai dzīvotdzīnā, bet tā dzinējspēks ir vēl lielākā mērā cilvēka tieksme dzīvi celt, darīt to pilnīgāku, darīt to daiļu. Tai lai veltīts viss jūsu brīvais laiks. Daiļuma apdvests lai ir pēc iespējas katrs jūsu solis, lai nebūtu vietas sekļajam un neģitajam.

Mūsu zināšanas par cilvēces un tautu likteņiem un to izprašana vēl ir par mazām, lai jau tagad varētu pilnīgi skaidri nosaukt vārdā latviešu tautas vēsturiskos uzdevumus. Bet mēs zinām, ka vēstures ceļi nav akla gadījuma teka. Ja mēs šodien pēc gadsimtu verdzības esam brīva tauta ar savu valsti, mums

dzimst nacionālie varoņi, mēs protam tautas brīvību milēt, izkarot un sargāt, kas liecina par lielu tautas dzīvības spēku, tad tas nav nejaušs gadījums. Mēs ejam pretim mūsu tautas vēsturiskā aicinājuma piepildījumam. Mēs to sasniegsim, veidojot līdz pilnībai un ceļot augstumā savu īpatnējo latviešu kultūru, kurai ziedot visus savus spēkus es aicinu jūs līdz ar visu akadēmisko saimi.

Ja tad nu jūs, kļusu ciezdami, bet neliekuļoti un no visas sirds solāties karsti milēt Latviju un stāvēt par to līdz pēdējam elpas vilcienam, turēt cieņā zinātni un Universitāti un vienmēr sargāt tās godu, glabāt svētus tautas tikumus un sirdsskaidrību, godā turēt darbu un pielikt visas pūles, lai taptu par krietniem pilsoņiem un sava aroda pratējiem, lai varētu visus savus spēkus atdot latviešu kultūras celšanai, tad apsveicu jūs Latvijas Universitātes vārdā kā pilntiesīgus akadēmiskās saimes locekļus un no sirds novēlu jums, mīļie komiltoni, vislabākās sekmes, visspožākos panākumus jūsu darbā un dzīvē.

Tad līksmi un darba prieka pilni, ar visu kūšājošās jaunības enerģijas sparū stājieties pie darba. Latvijas saulei spīdot un Universitātes himnai skanot, lai sākas jūsu dzīves jaunais un skaistākais cēliens!

IEVADRUNA
LATVIJAS
UNIVERSITĀTES
GADA
SVĒTKOS
1934. gada 28. septembrī

Kad priekš 15 gadiem nepilnu gadu vecā Latvijas valsts stājās pie savas augstskolas dibināšanas, tad šajā solī varēja saskatīt tādu pašu, varbūt vēl lielāku fantastu sapni kā Latvijas nodibināšanā. Daudz bija to, kas šai Latvijas augstskolas idejai neticēja un turēja to par bērnu neaprātu. Bet tie, kam bija drosmē dibināt patstāvīgo Latviju, pareizi nojauta, ka jaunā valsts var pastāvēt tikai tad, ja tā spējīga radīt savu nacionālo kultūru, kas savukārt 20. gadu simtenī nav iespējama bez savas augstākās zinātnes un izglītības iestādes.

Grūtības, ar kurām bija saistīta Universitātes dibināšana un kuras iedvesa šaubas pat piedzīvojumiem bagātiem zinātniekiem, bija ne tikai materiālas dabas. Ne tikai tas, ka trūka piemērotu telpu, bibliotēku un zinātnisko aparātu, ka bijušās Rīgas politehnikas sienas bija tukšas, radīja bažas, bet vēl lielākā mērā jautājums, kur ņemt dzīvo spēku – zinātniekus, mācību spēkus, jo visiem jau zināms, cik grūti bija latvietim senāk dabūt augstāko izglītību un cik daudz grūtāk tikt pie iespējas zinātniski strādāt. Nedaudzie latviešu zinātnieki bija pie tam izkaisīti pa visām Krievijas malām.

Bet, kā pati augstskolas dibināšanas ideja izauga no tās ierosinātāju ģeniālās nojautas, tā no šīs nojautas radās arī laimīgā vienas vienotās augstskolas ideja, kas Universitātes tapšanā spēlējusi izšķirošo lomu un bez kuras gan jāšaubās, vai būtu sasniegts tas, kas mums šodien ir.

Tā saujiņa zinātnieku, kas, karsta patriotisma pilni, no visām malām steidzās uz dzimteni, kļuva par manāmu kultūras spēku, tika cieši kopā apvienota. Tā būtu pilnīgi nespējīga veikt tai uzliktos ārkārtīgi grūtos uzdevumus, ja būtu sadrumstalota un izšķiesta. Bet, apvienota un vienības gara apdvesta, tā izrādījās par stipru diezgan, lai veiktu lielo darbu. Vieni nesa sev līdzī akadēmiskās tradīcijas, citi – praktiskos piedzīvojumus. Vieni stiprināja nacionālo pašapziņu, citi veica organizācijas darbu. Šī vienības ideja pasargāja Universitāti arī tālākā attīstības gaitā no partiju cīņām un ķildām. Tajā arī meklējama apbrīnojamās vienprātības un viengabalainības sakne, ar kurām Universitāte veikusi savu darbu. Ar to izskaidrojama saskaņa, kas visu laiku valdījusi starp mācību spēkiem un studentiem. Es pat uzdrošinos domāt, ka Universitāte tapa par nacionālās vienības idejas glabātāju un sargu, kad apkārt tai bangoja partiju un dažādu grupu cīņas un ķildas.

Tā izauga Latvijas Universitāte kā vienīgā augstskola pasaulē pēc savu nozarojumu skaita un dažādības. Un šī apvienošanās ideja nesa svētīgus augļus: tā deva pietiekoši stipru zinātnisku kolēģiju, līdz minimumam samazinādama nepieciešamo mācību spēku un zinātnisko institūtu skaitu, kas šķirtās augstskolās var pieaugt līdz apmēriem, kādus nevarētu nest mūsu valsts. Bet šim principam ir arī dziļa idejiska nozīme, ko mēs paši nezin vai jau pietiekoši novērtējam. Ar to es domāju lielo lomu, kāda ir ciešam kontaktam starp tehnisko un humanitāro, reālo un gara zinātņu pārstāvjiem, tās plaisas aizpildīšanā starp materiālo un gara kultūru, kas ir pārdzīvojamās kultūras krīzes cēlonis.

Universitāte, ja tā ir dzīvības spējīga, nevar sastīgt pašreizējā stāvoklī. Sekojot zinātnes progresam, tai nemitīgi jāveidojas uz lielāku pilnību. Bet visām pārmaiņām jāpieiet ar lielu uzmanību, lai saudzētu svētīgo vienības principu un

neiznīcinātu tā augļus. Universitāte apzinās, ka, lai gan veikts liels organizācijas darbs un uzceltas pamata sienas, iesākts ražīgais darbs un sasniegti jau manāmi rezultāti, tomēr priekšā stāv vēl lielāks iekšējās izveidošanās darbs.

Dzirdamas balsis, ka Universitāte par daudz izaugusi plašumā. Ja tas tā būtu, tā nav Universitātes vaina, bet to radījuši apstākļi, kas līdz šim valdīja ārpus Universitātes. Lai noskaidrotu Universitātes pareizo apjomu, jānosprauž vispirms valsts izbūves skaidras attīstības līnijas, tad tās varēs nospraust arī Universitāte.

Mēs labi apzināmies, ka mums jāiet dziļumā, un Universitātes tuvākā laika pirmais uzdevums ir pildīt izveidotās formas ar ražīgas zinātniskās pētīšanas saturu. Jau tagad ar mums rēķinās citu zemju augstskolas. Ar gandarījumu vērojam, ka ne tikai mūsu vecākie kolēģi, kas izauguši svešā paspārnē, ieguvuši sev vietu pasaules zinātnieku rindās, bet tur uzņemti jau arī mūsu audzēkņi. Bet augstskola ir tikai tad savu uzdevumu augstumos, ja tā izaug par lielu visas cilvēces kultūras faktoru. Mums jādod valstij ne tikai apmācīti darbinieki, bet darbinieki ar ierosmi un dziņu uz jaunradīšanas darbu, kam nav diezgan turēties tikai līdzšinējā līmenī, bet ir griba un prasme celties un celt visu ap sevi vienmēr augstāk.

Vājas ir arī vēl jaunāko zinātnieku rezerves, kas varētu stāties vietā, vecākiem mācību spēkiem aizejot. Mēs ceram, ka jaunatne turpmāk iedegsies lielākā ideālismā kā līdz šim un pieaugs to skaits, kam nav par grūtu askētisma pilnais ceļš uz zinātnes virsotnēm, jo līdz šim no daudziem aicinātiem par maz vēl bijis izredzēto.

Mēs skatāmies ar pašāvēību nākotnē un ceram tās uzdevumus veikt. Lai gan mums līdz ar visu valsti jāpārdzīvo saimnieciskās grūtības, kas nedod iespēju pilnā mērā attīstīt zinātnisko darbu, jo trūkst literatūras un zinātnisko aparātu, nevaram iespiest paši savus zinātniskos darbus, ar kuriem vēl arvien kuplīnām svešu zinātnisko literatūru, tomēr mums uzaust cerība, ka lietderīga valsts līdzekļu kārtošana ļaus valsts vadītājiem nākamībā ieguldīt līdzekļus tur, kur tie nes simtkārtīgus augļus – zinātnē un pareizā izglītībā.

Gaišas cerības mums dod arī apziņa, ka veikts lielais augstskolas organizācijas posms un tai atdotā enerģija turpmāk piederēs zinātnei un audzināšanai. Pieaugot akadēmiski izglītooto darbinieku skaitam un izveidojoties valsts iestādēm, aizvien mazāk paliks arī pienākumu, kas mums tagad pildāmi, bet kas nav mūsu tiešais uzdevums.

Priekš 15 gadiem Baltijas jūras krastā iedegās jauna zinātnes bāka. Tā celta no latviešu neapturamās zinātnes gribas, nemitīgām patiesības slāpēm, karstas tēvu zemes mīlestības un nesatricināmas ticības latviešu tautas vēsturiskajai misijai. Tajā uguni iededza tautas radošais gars. Tās gaisma šķēļ maldu miglu austrumos un rietumos. Tai jātop arvien spožākai, lai rādītu ceļu latviešu tautai uz saulainu nākotni un darītu lielu Latvijas vārdu. Dievs, svētī Latviju!

UZRUNA
LATVIJAS
UNIVERSITĀTES
GADA
SVĒTKOS
1935. gada 28. septembrī

Atvadoties no jums pagājušajos Universitātes gada svētkos, man bija jāatvainojas par šaurajām telpām, kurās toreiz notika mūsu svinības. Jo liels tāpēc mūsu prieks šodien, ka varam jūs, augsti godātie kungi un dāmas, apsveikt šajā jaunajā svētku zālē, kas ilgus gadus bija Universitātes sapnis.

Kad pirmie Universitātes dibināšanas darbi bija veikti, kļuva skaidrs, ka bijušās Politehnikas centrālā ēka nepavisam neatbilst jaunajām prasībām. Dabīgi radās doma par jaunu celtni, kur novietot svētku zāli, bibliotēku, sekretariātu un citas centrālās iestādes. Tāda celtnē, kas apmierinātu mūsdienu prasības, pie lielā fakultāšu un studentu skaita, iznāktu diezgan grandioza, un par tādu grūtajos laikos nevarēja ne sapņot. Bet tad iznira gluži maza un prozaiska, bet arī pavisam neatvairāma un neatliekama prasība: bija jāgādā jaunas studentu garderobes telpas, jo tāds stāvoklis, ka studentu virsdrēbes stipri apmeklēto lekciju laikā sakrauj metru un vairāk augstās kaudzēs, nebija ilgāk ciešams. Šis uzdevums arī nebija tik viegli atrisināms. Pie tā bija stājusies Universitāte jau nēlaiķa rektora

E. Felsberga un prorektora A. Razuma laikā 1922. – 1923. mācību gadā, un to turpinājuši no tā laika visi rektori un saimniecības padome. Vispirms radās doma par galvenās ēkas pagrabā izbūvi, kas bija jāatmet, jo pagrabi bija vajadzīgi inženierzinātņu un mehānikas fakultāšu laboratorijām. Arhitekts Voits, toreiz students, doc. Štālberga vadībā izstrādāja kā studiju darbu izbūves projektu. Līdzekļu trūkuma dēļ tomēr neviens projekts nevarēja realizēties. Studentu nemitīgo sūdzību (par pazudušām un bojātām virsdrēbēm) rezultātā beidzot lasām 1928. gada 14. decembra sēdes protokolā, ka nolemts lūgt Valsts kontroli aizstāvēt budžeta projektā paredzēto summu garderobes telpu izbūvei. Gadu vēlāk līdzekļi beidzot atvēlēti un rektora A. Tenteļa un saimniecības lietu prorektora G. Klaustiņa laikā uzdots doc. E. Štālbergam izstrādāt projektu vecās ēkas pagalma izbūvei par garderobi, bet ar noteikumu “pamatus projektēt tā, lai vēlāk būtu iespējams celt vēl vienu vai divus stāvus”. Nemitīgi par sevi atgādinādama, jaunās aulas ideja ir tātad meklējusi atbalsta punktus, kur vien varēdama. Tā kautrīgais garderobes projekts izauga par kopēju garderobes, studentu tējnīcas un jaunas aulas projektu, kura pēdējā posma nobeigšanu mēs šodien atzīmējam. Neapgrūtinot jūs ar sīkumiem, aizrādišu, ka projekta realizēšanas grūtības bija lielas. Tā, meklējot pamatus, atdūrāmies uz purvu zem šīs trīsstāvu celtnes, kas tagad pilnīgi droši balstās uz mākslīgiem pamatiem lielas betona pīlāru sistēmas veidā. Bija jāatduras arī uz saimniecisko krīzi, kurā gandrīz noslika cerības uz sāktās būves nobeigšanu. Bija jāaiņņemas nauda no Universitātes speciālajiem līdzekļiem, lai tiktu zem jumta, un tad, pilnīgi pārtraucot būvdarbus, jāgaida uz labākiem laikiem. Un sagaidījām. Tekošajā saimniecības gadā tika atvēlēti darbu nobeigšanai trūkstošie līdzekļi.

No pašas Universitātes darbiniekiem šī darba veikšanai lielas pūles pielikuši rektori nelaiķis E. Felsbergs un nelaiķis J. Ruberts, tad A. Tentelis, M. Zīle un M. Bīmanis, proktori nelaiķis A. Razums, tad G. Klaustiņš, P. Zīlīte un F. Gulbis, saimniecības padomes locekļi J. Kārkliņš, M. Prīmanis, A. Raisters un P. Kundziņš, gandrīz visi mūsu kolēģi arhitekti

un it sevišķi doc. E. Štālbergs, projekta autors un izpildītājs. Universitātes vārdā valdībai un visiem, kas šeit pielikuši savas pūles un snieguši palīdzīgu roku, sirsnīgs paldies!

Diezgan zīmīga šī tikai dažos galvenajos vilcienos skicētā aulas tapšanas vēsture.

Ļoti sīka, tāla no lielajiem zinātnes iestādes uzdevumiem taču ir garderobe un tējnīca, ar kurām sākās šī celtnie. Bet tās tomēr iedrošināja izbūvēt šo svētku zāli, kura tagad paceļas virs sīko vajadzību telpām un kuras uzdevums neizmērojami tāls no sīkajām ikdienas prasībām un pāri pat dienišķajam zinātniskajam darbam. Lai to darinātu, radās griba un izturība pārvarēt visas grūtības, pat purvu pārvērst stiprā pamatā ar tās pašas tehnikas palīdzību, kurai turpmāk kalpos arī šī zāle. Tā mēs arī šeit redzam, kā cilvēka gars tiecas kā šīs slaidās kolonnas no zemes uz augšu pretim saulei, pretim debesu zilumam.

Tāda arī zinātnes attīstības gaita. Elementāra dzīvotgriba, eksistences prasības spiež cilvēku krāt novērojumus un piedzīvojumus, izdarīt mēģinājumus un dziļi vērot dabu, vākt praktiskās zināšanas, līdz to sakrājas tik daudz, ka radītājs gars var celt pāri ikdienai zinātnes templi, lai tanī kalpotu augstākai cilvēka misijai. No šejienes tad gars dod pavēles dabas spēkiem, un matērija klausā garam.

Šī svētku zāle ir jauna liecība un pierādījums gara uzvarai pār matēriju, liecība un pierādījums tam, ka stipra griba un garīgo vērtību slāpes pārvar visus šķēršļus, liecība un pierādījums latviešu nemitīgai un neapturamai dziņai pretim gara gaismai un mūžīgām vērtībām.

To, ko mēs gūstam klusā un neatlaidīgā darbā arhīvos, bibliotēkās, kabinetos, laboratorijās, darbnīcās, ko izlasām lielajā Dieva mūžības grāmatā – dabā, ko veidojam no iekšīgām šaubām un mokošiem jautājumiem, – to sludināsim mēs šeit zinātnes augstos svētkos. Un rīto šejienes lai plūst gara gaisma pa visu latviešu zemi un pāri tās robežām, lai nes svētību mūsu tautai un visai cilvēcei un dara stipru mūsu valsti! To mēs šodien lūdzamies, vienodamies pirmo reizi šinīs telpās mūsu tautas lūgšanā: “Dievs, svētī Latviju!”

UZRUNA
IMATRIKULĀCIJAS
AKTĀ
LATVIJAS
UNIVERSITĀTĒ
1936. gada 15. septembrī

"Scientiae et patriae" – zinātnei un tēvijai – lasāt jūs akmeni rakstītus vārdus virs šīs katedras. Šie vārdi jums pasaka, kādēļ pastāv Latvijas Universitāte, augstākā mācību un zinātnes iestāde valstī. Tie pasaka, kādēļ mēs esam šeit: lai kalpotu un mācītos kalpot zinātnei un ar zinātņi tēvijai. Tāpēc arī mūsu pirmā doma un pirmais solis, sākot darbu Universitātē, lai ir – izlūgties Augstākās varas svētību mūsu tēvijai. Dievs, svēti Latviju!

Pārkāpjot šodien augstskolas sliekšni, jūs, godātās dāmas un godātie kungi, ieejat jaunā savas dzīves posmā, pie tam tādā, kas lielā mērā noteiks jūsu nākamo dzīvi. Pamatskolā un ģimnāzijā jūs veidojāt savas garīgās spējas un guvāt zināšanas, kas vajadzīgas ikvienam inteliģentam cilvēkam. Nonākot augstskolā, jums jāizvēlas kāda no fakultātēm, jo zinātne, nemītīgi augdama, kļuvusi tik plaša, ka nav aptverama viena cilvēka prātam. Tā diferencējas atsevišķās disciplīnās, no kurām radniecīgās un savā starpā sakarīgās sastāda fakultātes, piemērotas viena cilvēka spējām un zināmam darbam vai aro-

dam praktiskajā dzīvē. No tā, cik piemērota fakultātes izvēle jūsu spējām un tieksmēm un nevis kaut kādiem citiem, piemēram, materiāliem nolūkiem, atkarāsies jūsu sekmes augstskolā, jūsu sekmes dzīvē, jūsu labsajūta un personīgā laime, jo dzīves saturs ir darbs, un laime – iemīļots, patīkams, prieka pilns darbs.

Zinātniskās nodarbošanās ir trejādas dabas: kādas disciplīnas zināšanu piesavināšanās un izplatīšana, zinātnes attīstības veicināšana ar jaunu teoriju radīšanu un zinātnes ieguvumu pielietošana vai nu zinātnes tālākai izveidošanai, vai praktisko uzdevumu veikšanai, kas vairo cilvēces labklājību.

Zinātnes ieguvumi uzkrāti literatūrā un, liktos, no tās varētu iegūt visas zināšanas zināmā priekšmetā. Bet šī literatūra ir tik plaša, ka visa nav aptverama. Tāpēc vajadzīga kritiska izlase un zināma kārtība, kādā tā studējama. To varētu sasniegt ar piemērotām programmām un attiecīgi sarakstītām grāmatām, tā ka katrs varētu sev ierīkot augstskolu mājā. Dažos priekšmetos tas pa daļai iespējams, bet tikai pa daļai. Zinātne nemitīgi aug, un tāpēc grāmatas būtu pastāvīgi jāpārstrādā, kā tas notiek ar Universitātē lasāmām lekcijām. Otrkārt, lekcijas iespējams saistīt ar eksperimentiem un demonstrācijām, ko nekādi apraksti vai attēli nevar atvietot, un arī pats domu ritums un to loģiskā secība uztverami nesalīdzināmi spilgtāk ar dzīvā vārda palīdzību, pret kuru mēmais burts ir kā ēna pret pašu priekšmetu. Bet lekcijas tikai daļa, un dažos priekšmetos tikai mazākā studiju daļa. Neatsverama nozīme ir semināriem, kolokvijiem, praktiskajiem darbiem, kur sarunās ar mācību spēkiem iespējams dabūt paskaidrojumus par to, kas, lekcijas klausoties vai grāmatu lasot, nav izprasts. Un, beidzot, eksperimentēšana laboratorijās un kabinetos un vingrinājumi praktiskumos ievada jau zinātņu pielietošanas un zinātniskās pētišanas metodikā.

Tas, saprotams, nemazina zinātniskās literatūras visai lielo un neatvietojamu nozīmi, jo tā visu zinātnes sasniegumu krātuve. Bet, lai tur atrodamās bagātības varētu izmantot, vajadzīga šīs krātuves atslēga, un to jums dod augstskola.

Zinātnes tapšanas iemesls un pamats ir cilvēka neapturamā

tieksme izzināt lietu un parādību būtību un notikumu savstarpējo sakarību. Šī tieksme izceļ cilvēku no visas dzīvās pasaules un ir pilnīgākā cilvēka pazīme. Bet daba, cilvēks un dzīve neapverami lielas dažādības un sarežģītu attīstību pilni. Nemitīga tāpēc zinātnes augšana un progress, vienā novadā lēnāks, citā straujāks un dažreiz pat tik straujš, ka, vienai mācībai nomainot otru, var satricināt uzticību zinātnei un radīt šaubas par tās vērtību. Bet tādām šaubām nav pamata, jo visa mums nojaušamā dzīves jēga ir nemitīgs progress, nemitīga tuvošanās pilnībai, tam stāvoklim, kad cilvēkam būs skaidra un pilnīgi izprotama visu lietu un parādību būtība un sakarība, kad cilvēks pārvaldīs visus dabas spēkus un savu garīgo un morālisko spēju attīstībā sasniegs vislielāko pilnību.

Ja tāpēc kāda teorija nomaina mazāk pilnīgo vai dziļāku atziņu seklāko, tad tā nav zinātnes katastrofa, ja jāceļ jauna māja, kad vecā vairs neapmierina prasības saimes pieauguma dēļ. Tiesa, kamēr noplēš veco un uzbūvē jauno, jāpārdzīvo daudz neērtību. Tāpēc apjukums, šaubas, pat ciešanas jāpārdzīvo veco teoriju sabrukuma aculieciniekiem, bet viņi pārdzīvo arī lielāko prieku, skatīdami jaunu atziņu tapšanu, un tie, kas paši piedalās to veidošanā – augstāko virs zemes iespējamo svētlaimi. Tā, mūsu laikmets ir aculiecinieks jaunu teoriju tapšanai fizikā, radikālām pārmaiņām valstu iekārtā, kas prasa veco mācību revīziju. Jaunu mācību veidošanās zinātnē tāpat dzīvības un veselīgas attīstības zīme kā koka augšana, kas, jaunas atvases dzidams un savu ārējo veidu mainīdams, paliek vienmēr tas pats, bet kļūst arī varenāks un spēcīgāks.

Kad jūs iegūsit zinātnes atziņu krātuves atslēgu un iepazīsities ar tās vērtību apcirkņiem, tad atvērsies jums pašiem iespēja vairot šīs krātuves bagātības, piedaloties zinātnes jaunradīšanas darbā.

Bet daudzi no jums teiks: es nemaz negribu tapt par zinātnieku, gribu iegūt pamatīgas zināšanas un kļūt par labu sava aroda pratēju. Šeit vietā drusciņ pakavēties pie tā saucamajām teorētiskajām jeb tīrajām zinātnēm un praktiskajām vai tehniskajām.

Bija laiki, kad tehniskās un praktiskās zinātnes sastādīja

zināmu piedzīvojumos gūtu kopumu, kuru piesavinoties, varēja izpildīt noteiktu amatu, veikt zināmu praktisku darbu. Jauni novērojumi nāca tikai lēnām klāt, un zinātnes apjoms manāmi nemainījās veselus gadu simteņus. Bet tad sāka strauji attīstīties dažas t.s. tīrās zinātnes: matemātika, fizika, ķīmija, dabzinātnes. Tās pavēra cilvēkam pieeju milzīgām, līdz tam neizmantojām dabas bagātībām un dabas spēkiem. No šī brīža sākas praktisko un teorētisko zinātņu sintēze un izaug jauna tehnisko zinātņu grupa. Šī tehnika nu ir uzlikusi savu zīmogu dzīvei, cilvēcei, zemei. Tā radījusi visu mūsdienu materiālo kultūru un pārveidojusi arī pašu cilvēku. Šodien tehnikas problēmas atrisināmas, tikai tikpat dziļi izprotot katras apskatāmās lietas vai parādības mums pieejamo būtību, kā iztīrājot teorētiskās zinātnes jautājumus, pie tam bieži apstrādājamās ar daudz lielāku atbildības sajūtu nekā teorētiskie uzdevumi, kur gan no apzinīgas un rūpīgas apstrādāšanas atkarājas atbildes pareizība un precizitāte, kamēr praktisko jautājumu pareizs atrisinājums parasti saistās arī ar cilvēka labklājību, veselību un pat dzīvību.

Tāpēc patiess progress un kultūras uzplaukums saņemams tikai ciešā teorētisko un praktisko zinātņu sadarbībā, un tehnisko zinātņu studijās ļaujama tāpat vaļa cilvēka tieksmei izpētīt līdz pēdējiem dziļumiem apstrādājamo vielu kā tīrajā zinātnē.

No otras puses, zinātnes vēsture rāda, ka nav tāda teorētiska pētījuma, nav tādas zinātnes atziņas, kas, meklēta bez kaut kādiem praktiskiem, utilitāriem nolūkiem, agrāk vai vēlāk nenāktu par labu cilvēces labklājībai.

Dažās zemēs pacēlušās balsis pret tehniku, saskatot tajā kultūras krīzes cēloni. Ja šim apgalvojumam būtu kāds pamats, tad gan ne mūsu zemē, kur nemaz nevar būt runas par materiālās kultūras pārmērību. Tas, kas veikts nacionālajā celtniecībā, lauksaimniecībā, satiksmes izkopšanā, dabas spēku izmantošanā līdz Latvijas neatkarības atjaunošanai, ir samērā ar mūsu laikmeta kultūras prasībām vēl pārāk maz.

Bet aplams pats apgalvojums, ka tehnikas attīstība un materiālā kultūra vispār varētu būt kādreiz pārmērīgi lielas un ka

tāpēc cilvēce nonāktu strupceļā. Ja tiešām rastos aiz līdzsvara trūkuma sarežģījumi materiālās un gara, it īpaši ētiskās kultūras starpā, tad nevis pārāk straujas materiālās kultūras augšanas, bet gan pārāk gausās ētikas kultūras attīstības, resp., tās sabrukuma, dēļ. Tikai tādēļ mums jāatzīstas, ka mums vēl tiešām jāpaceļas uz nesalīdzināmi augstāka cilvēcības līmeņa, kā mēs esam tagad, lai drīkstētu kļūt kungi pār grandiozajiem spēkiem, kurus nojaušam dabā, lai šos spēkus vērstu tikai uz cilvēces labklājības celšanu un nenodarītu tai briesmīgu postu, līdz pat visas cilvēces iznīcināšanai.

No tā izriet, ka mūsu uzdevums ne tikai veicināt tās zinātnes, kas ceļ materiālo kultūru, bet ne mazākā mērā attīstīt gara zinātni uzplaukumu, kuras daudzi no jums izvēlējušies par savu studiju priekšmetu, lai nākamībā nestu savas zināšanas tautā un izkoptu tās dvēseliskos spēkus. Stipra un balta mūsu tautas dvēsele, kas pastāvējusi grūtībās, kādas pārdzīvojuši reti kāda cita tauta. Tagad nācījas garīgie spēki var attīstīties brīvi un veikt savu vēsturisko uzdevumu. Akadēmiski izglītotā inteliģence uzņemas atbildību par šo garīgo spēku veidošanu un celšanu.

Ne tikai gara zinātņu darbinieku, bet ikviena pilsoņa pienākums izkopt savas garīgās spējas, savu dzīves ideoloģiju, nostiprināt savu raksturu un attīstīt savus morāliskos spēkus. Un ceļu šeit rāda mūsu Universitātes devīze: neviens vēl nav vilies, kas atdevis savu mīlestību un darbu tēvijai, savai zemei un tautai.

Pārdzīvojamā laikmeta skaidrākā un spilgtākā atziņa ir tā, ka dzīve veidojama nacionālās valsts robežās un uz nacionālisma pamatiem. Neierobežoti plašs un neierobežoti bagāts atveras darba lauks ikvienam, kas par savas dzīves mērķi spraudis savas tautas un valsts labklājību.

Tas mūs mudina ne mazāk intensīvi kultivēt sabiedriskās zinātnes, lai jo pilnīgi prastu iekārtot un saorganizēt sabiedrisko dzīvi, valsts saimniecību un tiesisko iekārtu, mierīgu sadzīvi ar citām tautām. Arī mums pašiem katram personīgi jāgatavojas sabiedriskajam darbam. To jums var atvieglot līdzdarbība studentu organizācijās, kas mūs, latviešus, no dabas

par daudz individuālistus, iemāca kopdarbībai, nogludina raksturu, māca sadzīvot ar citiem cilvēkiem. Jāiemācās arī takts, lai uzturētu labas attiecības organizāciju starpā. Savas organizācijas nozīme izceļama, nevis citas organizācijas apkarojot, bet gan savas organizācijas sprastos ideālus un mērķus izkopjot līdz lielākai pilnībai. Organizāciju starpā lai attīstās tikai viens sacensības veids: izaudzēt valstij krietnākos un spējīgākos darbiniekus.

Vienpusīgā cilvēka spēju nodarbinātība un dabiskā līdzsvara traucējumi šo spēju starpā vienmēr rūgti atriebjas. Ja studiju laikā galvenokārt nodarbinātas garīgās spējas, tad līdzsvara uzturēšanai nepieciešams fiziskais darbs, vislabāk daudzpusīgais lauku darbs, un tam paralēli sports, bet, ja fiziskais darbs nav pieejams, tad jo rūpīgi piekopjama fiziskā audzināšana. Fiziskai kultūrai mūsu laikmetā īpaši svarīga loma. Mūsu dzīves temps, satiksmes tehnika, valsts aizsardzība un daži nodarbošanās veidi tehnikā prasa lielu mūsu fizisko spēku elastību, ātras piemērošanās spējas, atjautību, aukstasinību, kas var attīstīties tikai sistemātiskas fiziskās kultūras, sporta piekopšanas ceļā. Tāpēc ikviena pienākums pašam pret sevi izkopt arī savu ķermeni.

Daudzpusīga arī cilvēka garīgā pasaule. Ja zinātne nodarbina mūsu intelektu un prātu, tad nevaram atstāt novārtā arī jūtas un gaumi, kuras attīstīšanai būtu veltījams brīvais laiks, līdztekus studijām nodarbojoties ar mākslu. Tās valstība ir daiļums, bet daiļums un skaistums varbūt pēdējā un augstākā dzīves jēga. Skaistumu atradīsiet jūs arī zinātnē, jo radītāja gara lidojums ir tas, kas paceļ mūsu jūtas reibinošā augstumā, bet mākslas pasaule skar tieši mūsu jūtu pasauli. Iedziļināšanās mākslā lai tāpēc ir ziedi, ko iepīt jūsu studiju zaļajā vitnē. Latvietis apvij visu, ko viņš dara, dziesmām! Ar dziesmām jūs saņem šodien jūsu vecākie komiltoņi, un es ceru, ka jūs tāpat saņemsit nākamās paaudzes.

Bet, lai tik pilnīgi un vispusīgi izlietotu studiju laiku, daudzus no jums traucēs materiālo līdzekļu trūkums, un varbūt pat jūsu vairākumu nospiež rūpes par rītdienu. Bet es ceru, ka tiem, kas bez līdzekļiem sāk studijas, tik stipra mīlestība uz

zinātņi – tā jau latviešu stiprums un vājība –, ka šī mīlestība pārvarēs visas grūtības, un tie, kurus kādreiz pārņems mazdūšība, lai atceras, kā mūsu tēvi un mātes, svešām varām kalpodami, “krimta sausu pelavmaizi”, un tomēr viņu gaišās nākotnes sapņi piepildījušies. Tad jums tiks vieglāk ap sirdi un radīsies spēki grūtības pārvarēt. Bet, ja jums tikko pietiks līdzekļu studijām un kaut trūcīgai dzīvei, bet pietrūks to uzdzīvei un ārīgam spožumam, tad es teikšu: paldies Dievam, ka jums nav vairāk, jo šie apstākļi jūs piespiedīs drīzāk atkratīties no maziskajām, mietpilsoniskajām tieksmēm, kuru pārsātināta daļa sabiedrības un kuru augstākais ideāls – pēdējais modes tērps, un palīdzēs jums pacelties līdz tam gara aristokrātismam, kas, augsti vērtēdams patieso daiļumu, prot izveidot dziļas apgarotības un kultūras pilnu dzīvi vislielākajā vienkāršībā.

Jūs būsit dzirdējuši no studijas beigušiem, arī veciem vīriem, ka viņi savu studiju laiku tur par jaukāko dzīvē. Un tas tiešām tā arī ir. Bet aplam būtu domāt, ka šo jaukumu dod vaļība dzīvē, pārgalvība vai uzdzīve, kas tāpat nosodāma, ja tās sev atļaujas students, kā ikviens cits. Šo jaukumu dod jaunības spēku pārpilnība, ticība dzīvei, cēli dzīves ideāli un mērķi, sirsnīgā un draudzīgā sabiedrība un tā apgarotības un pacilātības pilnā darba atmosfēra augstskolā, kurai līdzīgu citur grūti atrast dzīvē. Pārejot no auditorijas uz auditoriju, no viena priekšmeta uz otru, jūs nemitīgi apņēmt jauna mirdzošu ideju plūsma, kas neļauj iemigt garīgajām interesēm. Un no tā, cik dzīva jūsu interese par kaut kādu jautājumu vai priekšmetu, atkarājas tas, cik viegli jums padosies šis priekšmets. Un, ja kādreiz jūs nemoka nekādi jautājumi, kas neatvairāmi un nepielūdzami liek meklēt sev atbildi zinātnes avotos vai zinātniskā pētišanā, tad lūdziet Dievu, lai viņš modina jūsos šos jautājumus un sūta jums šīs garīgās slāpes.

Ar lielām bažām jākonstatē, ka samazinājies latvju jaunatnē to skaits, kas, ideālisma apdvesti, gribētu nodoties zinātniskam darbam, panest visas ar to saistītās grūtības, atteikties no materiāliem labumiem, lai paceltos zinātnes kalngalos, taptu zinātnieki un jaunradošā darbā rastu gandarījumu un ap-

mierinājumu – augstāko, kāds cilvēkam lemts. Šo ideālistu palicis mazāk nekā toreiz, kad latvietis ar ārkārtīgām grūtībām varēja iegūt augstāko izglītību. Tas apdraud latviešu zinātni pašos pamatos un līdz ar to latviešu kultūru, bez kuras tautas eksistencei nav attaisnojuma.

Ja ticam cilvēces eksistences jēgai, un bez šīs ticības mēs neprotam dzīvot, tad nevaram neatzīt, ka katrai tautai savs vēsturisks uzdevums, sava misija, kas tai jāpilda. Tās pildīšana ir nacionālās valsts tiesība pastāvēt. Savs vēsturiskais uzdevums pildāms arī latviešu tautai. Ja pameklējam vēsturē, ko veikušas citas tautas, tad redzam, ka dažas radījušas lielu materiālo kultūru, dažas sasniegušas lielu politisko vai militāro varu, lielu saimniecisko ietekmi uz citām tautām, uzcēlušas pilsētas un valdījušas pār zemēm un jūrām. Bet lielākā daļa no visa tā ir sabrukusi un izzudusi, palikusi tikai gara kultūra. Un pat skaitliski mazās tautas kā grieķi, ja tās radījušas lielas garīgās vērtības, vairāk ietekmējušas cilvēces vēsturi un attīstību kā lielās ar savu varu un bagātību. Arī mēs esam skaitliski maza tauta, bet kas savas kultūras radīšanas spējas pierādījusi jau pirms tūkstoš gadiem. Un, ja pēc 700 gadiem Liktenis mūs atkal saucis uz vēstures skatuves, tad mums jābūt šī aicinājuma cienīgiem.

Skaitliski mazas tautas stāvoklis daudzā ziņā citāds nekā lielām tautām. Tām vieglāk var rasties tā intelīģences atlase, kurai veicams visatbildīgākais darbs valstī un bez kuras valsts nevar pastāvēt. Skaitliski mazai tautai jātaupa un uzmanīgi jālieto savi spēki. tāpēc ikviena pienākums, kam radusies iespēja studēt, iegūt vispilnīgākās zināšanas, izveidot līdz pilnībai savas spējas un raksturu, apzinoties, ka nolaidība, mazdūšība, vieglprātība ne tikai sagrauj personisko labklājību, bet drupina arī tautas radošos spēkus, un mazai tautai katrs šāds zaudējums daudz sāpīgāk sajūtams nekā lielai. Neļaujiet sevī nodzist dievišķīgai dzirkstelei, kas jūs mudina iet zinātnes dziļumos un pašus ķerties pie dabas un dzīves mīklu atrisināšanas, bet ļaujiet tai iedegties par gaišu liesmu. Tad mūsu augstskola varēs sacensties arī ar savām vecākām un bagātākām ārzemju māsām un šajā draudzīgajā sacensībā go-

dam pastāvēt un arī uzvarēt, jo izšķir ne ārējie apstākļi, bet iekšējais spēks, nācijas radītājs ģēnijs.

Lai veiktu lielos uzdevumus un varētu uzņemties to atbildības nastu, ko mums uzliek studijas Universitātē, nepieciešama ticība saviem spēkiem, ticība savas tautas spēkiem, ko pagājušo gadu simteņu grūtības bija nomākušas, līdz tautas modinātāju sirdis tā iedegās ar jaunu liesmu. Un, ja kādreiz mums šī ticība zem pārejošu grūtību nastas sāktu šķobīties, tad visas šaubas viegli pārvarēsim, ja paturēsim acīs to lielo ticību, ar kuru gāja nāves kaujā Latvijas brīvības cīnītāji un kāda bija visdrūmākajā latviešu tautas nakti Latvijas dibinātājiem.

Dzīve ir cīņa. Cilvēks cīnās par savu un sava dzimuma pastāvēšanu ar dabu, un viņa uzvara kļūst ar katru dienu lielāka, viņš ar katru dienu pakļauj sev vairāk dabas spēku. Šo varu viņam dod zinātne, kas noskatījusies dabas noslēpumus. Cilvēks cīnās ar zvēru un pieveic to ar ieročiem, ko devusi zinātnes iedvesmotā tehnika. Cilvēks vēl vienmēr cīnās ar cilvēku, un pat šķiet, ka vēl nekad šī cīņa nav sasniegusi tādu šausmu pakāpi kā šodien vecās Eiropas tautas brāļu karā. Un šajā cīņā nodarbināti visi modernās tehnikas ieguvumi, matemātikas, fizikas un ķīmijas bērni. Vai tad tas būtu civilizācijas un zinātnes sasniegumu vainagojums?! It kā divas ideju pasaules sadūrušās un izaicinājušās uz skatuves tehnikas varu, kas tagad darbojas kā drausmīgs, visu iznīcinošs spēks. Vai tad nebūtu labāk, ja nebūtu šīs tehnikas un dabzinātņu, kas to dzemdējusi? Tehnikā ielikts cilvēka gars, un sprāgstošā granātā arī darbojas cilvēka radītājs gars. Un, jo vairāk cīņas ieročos apgārotības, jo briesmīgāki tie kļūst. Tā ir nežēlīga patiesība. Bet tā arī rāda, ka cilvēces pestīšanas ceļš ved cauri vislielākajām briesmām uz gara pilnīgo uzvaru pār matēriju. Nezin vai kādreiz izbeigsies cīņa cilvēku starpā, jo cīņa ir dzīvības pastāvēšanas priekšnoteikums. Bet fizisko ieroču vietā pakāpeniski stājas vienmēr vairāk garīgi, kaut arī šodien vēl iemiesoti matērijā. Cilvēce var cerēt, ka tā tuvojas jaunai ērai, kad fizisko cīņu atvietos tikai ideju un gara ieroču cīņa. Un, ja tas tā kādreiz būs, kas uzvarēs šai cīņā? Tie, kas gūs lielākos panākumus zinātnes radošā darbā. Vara pār zemi un lielākā

ietekme uz vēstures gaitu nākamībā piederēs tām tautām, kas spēlēs vadošo lomu zinātnes attīstībā.

Latviešu tautas un valsts pastāvēšanas vārdā, latviešu gaišas un spožas nākotnes vārdā un latviešu tautas vēsturiskās misijas papildīšanai aicinu jūs par zinātnes un kultūras bruņiniekiem, un, ja jūs, klusu ciezdami, bet neliekuļoti un no visas sirds solāties karsti mīlēt Latviju un stāvēt par to līdz pēdējam elpas vilcienam, turēt cieņā zinātni un Universitāti un vienmēr sargāt tās godu, glabāt svētus tautas tikumus un sirdsskaidrību, godā celt darbu un pielikt visas pūles, lai kļūtu par krietniem pilsoņiem un sava aroda pratējiem, lai visus spēkus varētu atdot latviešu kultūras celšanai, tad apsveicu jūs Latvijas Universitātes vārdā kā pilntiesīgus akadēmiskās saimes locekļus un no sirds novēlu jums, mīļie kolmiloņi, vislabākās sekmes, visspožākos panākumus jūsu darbā un dzīvē.

‘Zinātnes mīlestības un dzīves prieka saule lai spoži apspīd jūsu gaitas augstskolā, un jūsu kūšājošā jaunības enerģija lai neapsīkst, bet augdama aug, lai viegli un liksmi rit šeit jūsu darbs, dziesmām skanot!

IEVADRUNA
LATVIJAS
UNIVERSITĀTES
GADA
SVĒTKOS
1936. gada 28. septembrī

Pagājušas divas nedēļas, kopš Latvijas zemkopji svinēja pļaujas svētkus. Šie zemnieku svētki bija arī pilsētnieku, strādnieku, amatnieku, garīgā darba darītāju svētki. Šodien savus pļaujas svētkus svin Universitāte, un viesu starpā, kas mūs pagodinājuši, esam priecīgi redzēt arī mūsu valsts prezidentu un valdību, kaimiņu valstu pārstāvjus un mūsu zemes visādu darbu darītāju pārstāvjus. Tas rāda, ka ikviens notikums valstī skar mūs visus, ka mēs tiešām jūtamies kā viena saime, kuras katra locekļa prieki vai bēdas ir mūsu visu prieki vai bēdas. Lielā tautas vienības idejā tā vienmēr dziļāk ieaug mūsu apziņā, un mēs vienmēr biežāk redzam tās izpaudumus.

Kādus augļus tad nu esam notecējušajā 17. Latvijas Universitātes pastāvēšanas gadā izaudzējuši, ko varēsim mūsu ciemiņiem rādīt? Augstākās mācību un zinātnes iestādes parasti ļoti konservatīvas un reizē arī ļoti progresīvas. Konservatīvas tās savā iekārtā, savās ierāzās un tradīcijās, savā darba metodikā, nosvērtības un miera apdvestas. Un citādi tas arī grūti iedomājams: izturīgām jābūt trauka sienām, kurā kausē

cēlmetālus, un stiprai jābūt formai, kurā veidojas nācijas dārgākā manta: akadēmiskā jaunatne. Tāpēc parasti maz redz ārīgu pārmaiņu augstskolu dzīvē.

Bet augstskolu darbs arī visai progresīvs. 20. gadsimta civilizētajā pasaulē gan neviens neapšaubīs, ka visas mūsu materiālās un garīgās kultūras pamatā zinātnes sasniegumi un atziņas. Bet zinātne nemitīgi aug, un zinātnes iestāde vairs nepilda savus pienākumus, ja nenes jaunus graudus zinātnes apcirķpos. Šie sasniegumi agri vai vēlu ietekmē visu mūsu dzīvi un kļūst par progresa veicinātājiem, lielākiem, kā daudzi citi šķietami spēcīgāki faktori.

Mūsu Universitātes progresu noteic īpaši apstākļi: Universitātes jaunība un mūsu valsts jaunība; ikviens organisms aug jaunībā ātri. Mēs tāpēc redzam arī ārīgās pārmaiņas Universitātes sejā: tās telpu paplašināšanās, mācību līdzekļu pieaugumā, mācību spēku lielākā skaitā, jaunu katedru un pat fakultāšu un to nodaļu organizēšanā, par ko mums jāpateicas valsts vadībai.

Bet nesalīdzināmi lielāka mūsu valsts jaunības ietekme uz Universitātes iekšējo darbu, kas no ārpusē nav saskatāms un ārpusē stāvošiem pat grūti parādāms. Radošā darba uzplūdi, kas sākās visā valstī 1934. gada maijā, prasa intensīvu zinātnes un tehnikas līdzdarbību lauksaimniecības, rūpniecības, saimniecisko jautājumu risināšanā un liek internacionālajai zinātnei strādāt nacionālos rāmjos. Bet no visiem šiem uzdevumiem izceļas grandiozās nacionāli organiskās valsts problēmas, problēmas, kuras savā tagadējā formulējumā jaunas visai kultūras pasaulei un no kuru atrisinājuma atkarājas – būt vai nebūt Eiropas civilizācijai. Zinātnes apgaismojumu un noskaidrošanu prasa jautājumi, kas skar valsts iekārtu un saimniecisko uzbūvi, tautu un valstu attiecības, ētiku un audzināšanu, filozofiju un reliģiju. Pacelts jautājums par paša kultūras jēdziena revīziju.

Lielu darbu mūsu nacionālās kultūras noskaidrošanā veikušas jau mūsu vēstures disciplīnas, kas, novērsdamas dažas kļūdas un nepilnības vecākos pētījumos un tā kalpodamas zinātnes augstākajam ideālam – patiesībai, lej jaunu

gaismu uz mūsu tautas pagātņi, kas savukārt ir tagadnes un nākotnes nosacījums.

Nacionālās valsts prasības uzliek jaunus pienākumus arī jaunatnes audzināšanā. Daudzi no agrākās latviešu akadēmiskās inteliģences, izlauzušies laukā no citu ekspluatētās šķiras stāvokļa, neredzēdami cita parauga, pa daļai turēja sevi par kādu augstāku šķiru, pa daļai pieslējās šķiru cīņas mācībai vai arī zaudēja pavisam sakarus ar savu tautu. Trūka tautas organiskās nedalāmības sajūtas. Jaunais laiks prasa, lai inteliģence apzinās, ka, ieguvusi akadēmisko izglītību, tā tikai spēj kalpot savai tautai un valstij vairāk nekā bez tās, bet tai vienmēr jāstāv ar kājām uz zemes un nevis kādam citam uz pleciem. Ar gandarījumu varu liecināt, ka to izpratušas arī mūsu studentu organizācijas.

Lielu sabiedrības labvēlības siltumu izjutusi Universitāte arī notecējušajā gadā. To spilgti ilustrē kaut sabiedrības dažos mēnešos saziēdotie līdzekļi, kas kopā ar valdības atbalstu dod iespēju pēc dažiem mēnešiem šajā svētku zālē uzstādīt koncertērģeles, par kurām gadu atpakaļ atļāvos šeit kautrīgi iemiņties. Sirsnīgs paldies visiem ziedotājiem!

Dziļas paļāvības un optimisma apdvesta, Universitāte skatās arī nākotnē. Šo paļāvību dod atkārtoti mums parādītā valsts vadības labvēlība, to uztur sabiedrības idejiskais noskaņojums, sajūsmas pilnā griba ķerties kopīgiem spēkiem pie nacionāli idejiskiem pasākumiem. Šis sajūsmas spilgts piemērs ir visas tautas atsaukšanās uz prezidenta aicinājumu izbūvēt Uzvaras laukumu, kas raksturotu mūsu laikmeta garu. Arī ikviens Universitātes saimes loceklis palīdzēs, cik spēs, darināt šo pieminekli spožajām uzvarām, kuras guvusi mūsu tauta savas valsts atjaunošanas cīņās, un lai Uzvaras laukums kļūst par simbolu arī mūsu nākamajām uzvarām – uzvarām, kuras gūsim draudzīgā un miermīlīgā sacensībā ar citām tautām, radot paliekamas kultūras vērtības par svētību sev un visai cilvēcei. Šo vērtību radīšanai grib un sola atdot visus savus spēkus Universitāte, kurai, tāpat kā ikvienam mūsu zemes stūrītim, mūsu brīvības izcīnītāji un tautas apvienotāji atdevuši augstāko mantu – lielo darba mieru.

**Sekmīga un auglīga lai būtu Universitātes kalpošana tautai
un valstij, to lūdzamies, vienodamies tautas lūgšanā. Dievs,
svētī Latviju!**

Profesora J. Auškāpa bibliogrāfija

Profesora J. Auškāpa publicētie darbi

1910

1. К реакции получения шиффовых оснований с помощью нитрозосоединений / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап, Н.К. Амслер // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - Т.42, вып.4, отд.1, протокол N 5, сообщение 79 (1910), с.727.

2. О влиянии акридинового кольца на окраску / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап, Н.К. Амслер // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - Т.42, вып.4, отд.1, протокол N 5, сообщение 80 (1910), с.727.

1911

3. Spektrophotometrische Bestimmung der Farbstoffe auf der Faser / A. Porai-Koschitz, J. Auschkap // Zeitschrift für Farben-Industrie. - Jhrg.10, Heft 21 (1911, 1. Nov.), S.293-297 ; Jhrg.10, Heft 22 (1911, 15. Nov.), S.321-326, 342-344.

4. К реакции получения шиффовых оснований с помощью нитрозосоединений / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап, Н.К. Амслер // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - Т.43, вып.4, отд.1 (1911), с.517-525.

5. О влиянии акридинового кольца на цвет некоторых красящих веществ / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап, Н.К. Амслер // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - Т.43, вып.9, отд.1 (1911), с.1587-1603.

6. Об определении красящих веществ на тканях с помощью спектроскопа / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - Т.43, вып.4, отд.1, протокол N 5, сообщение 68 (1911), с.673.

1912

7. La methode spectrophotométrique de la définition des matières colorantes sur les fibres textiles / A. Porai-Koschitz, J. Auschkap // Revue Générale des Matières Colorantes. - Tome XVI, N 181 (1912, Janv.), p.1-11.

8. К реакции получения шиффовых оснований с помощью нитрозосоединений / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап, Н.К. Амслер // Известия технологического института Императора Николая I. - Т.21 (1912), с.109-120.

9. О влиянии акридинового кольца на цвет некоторых красящих веществ / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап, Н.К. Амслер // Известия технологического института Императора Николая I. - Т.21 (1912), с.121-137.

10. О спектрофотометрическом определении красящих веществ на волокнах / Ю.И. Аушкап // Записки Императорского Русского технического общества. - Т.46, N 3 (1912), с.85-91.

11. Спектрофотометрический метод определения красящих веществ на волокнах / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап // Известия Общества для содействия улучшению и развитию мануфактурной промышленности. - Т.16, N 1 (1912), с.25-36.

1919

12.* Получение паракрасного с помощью β -нафтосульфида / Ю.И. Аушкап // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - (1919).

1920

13. Получение ледяных окрасок с помощью β -нафтол- α -сульфида / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап // Сообщение о научно-технических работах в республике. - Москва, 1920. - Вып.2, с.104.

1921

14. Audumu izraibošana krāsās ar roku iespējot / Jūlijs Auškāps // Latvis. - Nr.67 (1921, 18.nov.), 6.lpp.

15. Tautas universitātes nozīme Latvijā / Jūlijs Auškāps // Zvaigžņu Strēlnieks : piemiņas žurnāls latvju strēlniekiem un jaunībai. - (1921, 6.janv.), 17.-18.lpp.

1922

16. Linu dziju un audeklu balināšana / Jūlijs Auškāps // Kopdarbība. - Nr.31 (1922, 5.aug.), 488.-490.lpp. ; Nr.32 (1922, 12.aug.), 505.-506.lpp.

17. Linu mērcēšana / Jūlijs Auškāps // Kopdarbība. - Nr.34 (1922), 538.-539. lpp. ; Nr.35 (1922), 551.-553. lpp. ; Nr.36 (1922), 570. lpp.

18. Nātres šķiedra : [par nātru šķiedru izmantošanu audumu ražošanā] / Jūlijs Auškāps // Kopdarbība. - Nr.39 (1922, 30.sept.), 619.lpp.

1923

19. Tekstilrūpniecības izredzes un uzdevumi Latvijā / Jūlijs Auškāps // 2. Latvijas inženieru un tehniķu kongresa darbi : kongress notika Rīgā no 14.-16. decembrim, 1922. g. / sakārt. un red.: G. Klaustiņš, J. Lezdiņš, J. Lamsters. - Rīga : Kongresa biroja izd., 1923. - 194.-200.lpp.

20. О применении β -нафтол-сульфида для холодного крашения и печатания / А.Е. Порай-Кошиц, Ю.И. Аушкап // Известия текстильной промышленности. - Т.1, N 1 (1923), с.31-33.

1927

21. Marcelin Berthelot : [par franču ķīmiķi Marselēnu Bertlo (1827-1907)] / Jūlijs Auškāps. - (Apskats) // Ekonomists. - Nr.20 (1927, 15.okt.), 730.-732.lpp.

22. Pārskats par ārzemju komandējumu 1926. gada vasarā / Jūlijs Auškāps. - Rīga, 1927. - 9 lp. - Aut. uzrād. 9.lp. - Teksts lp. vienā pusē. - Manuskripts mašīnrakstā.

1928

23. Latvijas linu ķīmiskais sastāvs : (Latvijas Universitātes Ķīmiskās šķiedrvielu tehnoloģijas laboratorijas pētījumi) / J. Auškāps, A.Veidemanis. - (Tehnika) // Ekonomists. - Nr.9 (1928, 1.maijs), 449.-453.lpp.

Atsauce: "Latgalins" jauna Latvijas šķiedras viela / G. G. - Paraksts.: G. G. // Ekonomists. - Nr.1 (1937), 33.-34.lpp.

24. M. Bertelo (Berthelot) sintēzes un nopelni lietišķā ķīmijā / Jūlijs Auškāps // Latvijas Universitātes Raksti. - Rīga, 1928. - 17.[sēj.], [719.]-725.lpp.

25. Zaudējumi no jēlādu bojāšanas kautuvēs / Jūlijs Auškāps // Ekonomists. - Nr.10 (1928, 15.maijs), 493.lpp.

1929

26. Balināšana un krāsošana latvju daiņās / Jūlijs Auškāps // Latvju tautas daiņas : ilustrēts izdevums ar variantiem un zinātniskiem apcerējumiem / red. J.Endzelins ; sakārt. R.Klaustiņš. - Rīga : Literatūra, 1929. - 3.[sēj.], 25.-40.lpp.

1930

27. Dažas ķīmiski mērcēto linu balināšanas grūtības : (LU Ķīmiskās šķiedrvielu tehnoloģijas laboratorijas pētījumi) / Jūlijs Auškāps // Latvijas linkopība 10 gados : pētīšanas un organizācijas darbi linu audzēšanā, šķiedras iegūšanā, tirdzniecībā un šķiedras pārstrādāšanā, 1919.-1929. / P. Ķevieša red. - Rīga : FM Valsts saimniecības departaments, 1930. - 282.-285.lpp.

28. Latvijas linu ķīmiskais sastāvs : (Latvijas Universitātes Ķīmiskās šķiedrvielu tehnoloģijas laboratorijas pētījumi) / J. Auškāps, A. Veidemanis // Latvijas linkopība 10 gados : pētīšanas un organizācijas darbi linu audzēšanā, šķiedras iegūšanā, tirdzniecībā un šķiedras pārstrādāšanā, 1919.-1929. / P. Ķevieša red. - Rīga : FM Valsts saimniecības departaments, 1930. - 297.-307.lpp.

29. Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvas izvērtēšanas mēģinājums : [disertācija] / Jūlijs Auškāps. - Rīga, 1930. - 81, [92] lp. : tab., zīm. - Bibliogr.: 360.-361.lp. - Aizstāvēts kā disertācija (Dr.chem. technol.) 1930.g. Rīgā. - Ietverts bibliogr.: Latvijā aizstāvētās doktora disertācijas (1923-1944) : bibliogrāfisks rādītājs. - Rīga : LU, 2004. - 59.lpp. - Publicēts: Latvijas Universitātes Raksti. Ķīmijas fakultātes sērija. - 1.sēj., Nr.12 (1930), [279.-368.]lpp. - Kopsavilkums vācu val.: Quantitative Untersuchungen ueber die Absorptionsspektren organischer Farbstoffe, [362.-368.]lpp.

1932

30. R. L. B. Zinātņu komiteja... : [par Rīgas Latviešu biedrības Zinātņu komitejas vasaras sapulcēm] / E. L. A. - Paraksts: E. L. A. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.9/10 (1932), 176.-179.lpp.

Saturā atstāstīts J. Auškāpa referāts "Ķīmijas problēmas un uzdevumi Latvijā".

1933

31. Matērijas vērtības augšana un zušana : š.g. septembrī LU gada svētkos noturētā akadēmiskā runa / Jūlijs Auškāps // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1933), 417.-425.lpp.

Saturā īss J. Auškāpa biogrāfijas apskats.

32. Mums vajaga dziļāka dzīves satura un lielāku mērķu / Jūlijs Auškāps // Latvijas Farmaceitu Žurnāls. - Nr.11 (1933), 471.-472.lpp.

33. Prof. Dr. E. Rozenšteina piemiņai / Jūlijs Auškāps // Latvis. - Nr.3384 (1933, 16.febr.), 3.lpp.

1934

34. Izglītība un labklājība / Jūlijs Auškāps. - (Literatūra un dzīve) // Brīvā Zeme. - Nr.62 (1934, 17.marts), 8., 9.lpp. ; Nr.63 (1934, 19.marts), 4.lpp.

35. Ķīmijas problēmas un uzdevumi Latvijā : [referāts, nolasīts Rīgas Latviešu biedrības Zinātņu komitejas vasaras sapulcē, 1932. gada 28. augustā] / Jūlijs Auškāps. - Kopsav. franču val.: Les problèmes et les Tâches de la chimie en Lettonie, 55.-56.lpp. // Rīgas Latviešu biedrības Zinātņu komitejas rakstu krājums. - Rīga : RLB Derīgu grāmatu nodaļas apgāde, 1934. - 21.krāj., B [daļa]: Dabas zinātņu raksti, 45.-55.lpp.

36. Mācības spēku zinātniskā darbība un svarīgākie notikumi universitātē 1933./34. m. g. / [Jūlijs Auškāps] // Universitas. - Nr.12 (1934, 15.okt.), 200.-201.lpp.

37. Par darbu / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.121 (1934, 1.jūn.), 1.lpp.

38. Universitātes 15. gada svētkos / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.222 (1934, 28.sept.), 1., 2.lpp.

39. Печать в помощь науке / Ю. Аушкап // Сегодня. - N 284 (14 окт. 1934), с.10.

1935

40. Akadēmisko gadu sākot! / Jūlijs Auškāps // Universitas. - Nr.9 (1935, 1.okt.), 205.-206.lpp.

41. Dabas zinātnes, tehnika un materiālisms : Latvijas Universitātes rektora prof. J. Auškāpa priekšlasījums Rīgas garnizona virsniekiem / Jūlijs Auškāps // Latvijas Kareivis. - Nr.89 (1935, 16.apr.), 2.lpp.

Saturā J. Auškāpa priekšlasījuma īss atstāsts.

42. Dabaszinātnes, tehnika un materiālisms : (armijas virsniekiem 1935. g. pavasarī nolasīts referāts) / Jūlijs Auškāps // Aizsargs. - Nr.12 (1935, 15.dec.), 779.-785.lpp.

43. Jaunas vēsmas universitātē : [par jauno studentu uzņemšanu un LU zinātnisko darbu] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.116 (1935, 28.apr.), 2.lpp.

44. Kā rakstāma grāmata : [pārdomas par zinātnisko grāmatu rakstīšanu] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.307 (1935, 7.nov.), 2.lpp.

45. No plašuma - dziļumā : universitātes gadam sākoties / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.207 (1935, 12.sept.), 1.lpp.

46. No zemes pret debesīm : [par 18. novembra Latvijas neatkarības pasludināšanas svētku nozīmi un Brīvības pieminekļa atklāšanu] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.262 (1935, 16.nov.), 2.lpp.

47. Nu ir laiks : par 15. maija idejām / Jūlijs Auškāps // Universitāte. - Nr.8 (1935, 10.maijs), 157.-158.lpp.

48. Par laiku : [par laiku, tā nozīmi un vērtību] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.1 (1935, 1.janv.), 2.lpp. ; Studentu Dzīve. - Nr.40 (1935, 25.febr.), 1.-2.lpp.

49. Personība : [par personību un tās nozīmi tautas vēsturē un attīstībā] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.133 (1935, 15.maijs), 2.lpp.

50. Rektors prof. Dr. J. Auškāps aicina nodoties zinātniskam darbam : [rektora J. Auškāpa pārdomas par jauno zinātnieku sagatavošanu] / [Jūlijs Auškāps] // Universitāte. - Nr.6 (1935, 15.apr.), 150.-151.lpp.

51. Sievietes vara : (16. XI 1937. g. LLK mājturības instruktoru sanāksmē Jelgavā, Viestura piemiņas pilī nolasīts referāts) : [par sievietes lomu ģimenē un sabiedrībā] / Jūlijs Auškāps // Latvijas Lauksaimnieks. - Nr.23 (1937, 1.dec.), 737.-741.lpp.

52. Speciālisti : [par kvalificēta darbaspēka nozīmi rūpniecības attīstībā] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.144 (1935, 26.maijs), 2.lpp.

53. Tradīcijas / Jūlijs Auškāps // Aizsargs. - Nr.5 (1935, 15.maijs), 267.-268.lpp.

54. Universitātes aicinājums : [rektora J. Auškāpa aicinājums ziedot Lielās aulās ērģeļu izbūvei] / [Jūlijs Auškāps] // Students. - Nr.227 (1935, 15.nov.), 1.lpp. ; Universitāte. - Nr.11 (1935, 15.nov.), 276.lpp.

55. Universitātes rektora pateicība : [LU rektora J. Auškāpa pateicība par apsveikumiem sakarā ar viņa zinātniskās darbības 25 gadu jubileju] / Jūlijs Auškāps // Students. - Nr.227 (1935, 15.nov.), 5.lpp.

56. От студентов химического факультета будет требоваться фабричный стаж - говорит ректор университета проф. Ю. Аушкап / Ю. Аушкап // Сегодня Вечером. - N 257 (7 нояб. 1935), с.1.

57. Традиции : [о традициях] / Ю. Аушкап // Сегодня. - N 134 (15 мая 1935), с.3.

1936

58. Eine einfache Absorptionsvorrichtung / Jūlijs Auškāps. - Kopsav. latv. val.: Vienkārša absorbcijas ierīce, [14.]lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Ķīmijas fakultātes sērija. - 3.sēj., Nr.2 (1936), [11.]-14.lpp.

59. Iespiestais vārds un tehnika : [par izdevējdarbību sakarā ar laikraksta "Jaunākās Ziņas" 25 gadu jubileju] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.289 (1936, 19.dec.), 5.lpp.

60. "Ir un tiek..." : [par latviešu kultūru] / Jūlijs Auškāps // Labietis : dievturīgs laikraksts. - Nr.4 (1936), 250.lpp.

61. Izglītība un labklājība / Jūlijs Auškāps // Dzīvei pretim / kārt. Līgotņu Jēkab. - Rīga : Izglītības Ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1936. - 97.-107.lpp.

62. Kas latvietim savs un īpatnējs / Jūlijs Auškāps // Par Latviju / sast.: J. Pumpītis, J. Broka. - Rīga : Izglītības Ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1936. - 82.-83.lpp.

Grāmatā ievietotas īsas biogrāfiskas ziņas par J. Auškāpu: 254.lpp.

63. Kultūras pretrunas : [par ideālismu latviešu tautā un sabiedrības dzīves jēgu] / Jūlijs Auškāps // Cēsu novada 45. g. atceres dziesmu svētku žurnāls un programma. - Cēsis, 1936. - [5.-8.]lpp.

64. Latviešu nākotnes ceļi / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.1 (1936), 9.-14 lpp.

Rec.: Sējējs : [par žurnāla "Sējējs" pirmo numuru] / K. Kurcalts // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1936, febr.), 216.-219.lpp. - Saturā arī par J. Auškāpa rakstu: 218.lpp.

65. Materiālā un gara kultūra / Jūlijs Auškāps // Jaunais nacionālisms : rakstu krājums / Jāņa Lapiņa red. - Rīga : Valters un Rapa, 1936. - 129.-140.lpp. ; Zemnieku grāmata : 1. Latvijas Lauksaimniecības kamera : 2. Zemnieku dienas 1936. gada 6. un 7. martā, Rīgā / red. K. Saliņš. - Rīga : Latvijas Lauksaimniecības kameras izdevums, [1936]. - 85.-95.lpp. ; Brīvā Zeme. - Nr.55 (1936, 7.marts), 1., 3.lpp. ; Students. - Nr.4 (1936, 15.marts), 79.-80.lpp.

66. Mūsu kultūras progress / Jūlijs Auškāps. - (Latvijas kulturālie sasniegumi otrajā gadā ; V) // Otrais gads : 1935.15.V-1936.15.V. - [Rīga] : LETA, [1936]. - 277.-280.lpp.

67. Par darbu / Jūlijs Auškāps // Mana tēvu zeme / sast. Atis Zālītis. - Rīga : Izglītības ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1936. - 352.-356.lpp.

Grāmatā ievietotas īsas biogrāfiskas ziņas par J. Auškāpu: 432.lpp.

68. Radišanas prieks / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.6 (1936), 583.-591.lpp.

69. "Smalku un cēlu..." : [par latviešu kultūru] / Jūlijs Auškāps // Labietis : dievturīgs laikraksts. - Nr.4 (1936), 250.lpp.

70. Universitātes pateicība : [rektors J. Auškāps pateicas par sabiedrības ziedojumiem LU Lielās aulās ērģeļu iegādei] / Jūlijs Auškāps // Students. - Nr.3 (1936, 1.marts), 66.lpp.

71. Ziedonis un eksāmeni / Jūlijs Auškāps // Students. - Nr.7 (1936, 14.maijs), 144.-145.lpp.

72. Zur Schwefelsäurebestimmung im Leder / Jūlijs Auškāps. - Bibliogr.: [22.] lpp. - Kopsav. latv. val.: Par sērskābes noteikšanu ādās, [23.]-24.lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Ķīmijas fakultātes sērija. - 3.sēj., Nr.3 (1936), [15.]-24.lpp.

73. Прогресс нашей культуры / Ю. Аушкап // Сегодня. - N 134 (15 мая, 1936), с.3.

1937

74. Augstāk un augstāk : [par kultūras un zinātnes attīstību un tās veicināšanu Latvijā] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.69 (1937, 10.marts), 2.lpp.

75. Darba gaita mūsu Universitātē : [par jauno zinātnieku sagatavošanu un LU darbību] / Jūlijs Auškāps // Latvijas Kareivis. - Nr.56 (1937, 10.marts), 1.lpp.

76. Diploms vien nedos priekšrocības : universitātes rektors par studentiem un studēšanu / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.116 (1937, 28.maijs), 6.lpp.

77. Dzīves vienkāršība un dzīves krāšņums / Jūlijs Auškāps // Aizsargs. - Nr.11 (1937, 15.nov.), 712.-716.lpp.

78. Gadījums vai likteņa griba : [par Valsts prezidentu K. Ulmani sakarā ar viņa 60. dzimšanas dienu] / Jūlijs Auškāps // Kārļa Ulmaņa 60 gadi : 1877-4.septembris-1937 : svētku raksti. - Rīga : Zemnieka domas, [1937]. - 215.-217.lpp. ; Rīts. - Nr.242 (1937, 4.sept.), 2.lpp.

79. Jaunatnei jāaug zinātnes mīlestībā un ideālismā : [par jauno zinātnieku sagatavošanu LU] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.56 (1937, 10.marts), 7.lpp.

80. Kultūras vērtību tapšana un izplatīšana / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.8 (1937), 789.-791.lpp.

81. Latviešu gars un zinātne / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.11 (1937), 1129.-1136.lpp.

82. Mūsu laikmeta saule apspīd arī [Latvijas Universitātes] akadēmiskā gada noslēgumu / Jūlijs Auškāps // Universitas. - Nr.8 (1937, 15.maijs), 183.-184.lpp.

83. Mūžīgās Latvijas sapņi un īstenība / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.64 (1937, 19.marts), 1., 2.lpp. – 2.lpp. nos. uzrād.: Zemnieks - mūžīgās Latvijas ķīla ; Jaunākās Ziņas. - Nr.64 (1937, 19.marts), 1.lpp. ; Sējējs. - Nr.5 (1937), 469.-480.lpp.

84. Neatlaidīgā darbā : [Latvijas Universitātes rektors prof. J. Auškāps par Latvijas studējošo jaunatni] / Jūlijs Auškāps // Zemgales Balss. - Nr.65 (1937, 20.marts), 3.lpp.

85. Par darbu / Jūlijs Auškāps // Tēvzemei un brīvībai / [sast.: Aleksandrs Grīns, Atis Zālītis]. - Rīga : Izglītības ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1937. - 341.-343 lpp.

Grāmatas saturā īsas biogrāfiskas ziņas par J. Auškāpu: 500.lpp.

86. Par jaunību un vecumu : [par Latvijas valsts dibināšanas 19. gadskārtu] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.262 (1937, 17.nov.), 2.lpp.

87. Rektors prof. Dr. J. Auškāps par universitātes uzdevumiem / [Jūlijs Auškāps] // Students. - Nr.11 (1937, 15.marts), 254.lpp.

88. 1934. g. 15. maijs un gara kultūra / Jūlijs Auškāps // Tēvzemei un brīvībai / [sast.: Aleksandrs Grīns, Atis Zālītis]. - Rīga : Izglītības ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1937. - 288.-295.lpp.

Grāmatas saturā īsas biogrāfiskas ziņas par J. Auškāpu: 500.lpp.

89. Zinātniski atvaļinājumi mācības spēkiem universitātē : [par LU mācībspēku atvaļinājumiem zinātniskā darba veikšanai un citiem aktuāliem LU darba jautājumiem] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.29 (1937, 5.febr.), 7.lpp.

1938

90. Augstskola un valsts / Jūlijs Auškāps // Universitāte. - Nr.15 (1938, 18.nov.), 402.-403.lpp.

91. Augšup un mūžībā : [par latviešu tautu tikumiskās un vēstures notikumu kopsakarībās sakarā ar 18. novembra svētkiem] / Jūlijs Auškāps. - (Literatūra un dzīve) // Brīvā Zeme. - Nr.262 (1938, 17.nov.), 17.lpp.

92. Ceļš uz sevi : [pārdomas sakarā ar 1934. gada 15. maija notikumiem] / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.6 (1938), 565.-568.lpp.

93. Darbu sākot : [profesora J. Auškāpa pārdomas uzsākot darbu izglītības ministra amatā] / Jūlijs Auškāps // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.9 (1938), 161.-165.lpp.

94. Divdesmit gadu izglītības darbā : [par izglītību neatkarīgās Latvijas 20 gados] / Jūlijs Auškāps // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1938, nov.), 465.-468.lpp. ; Latvijas Kareivis. - Nr.263 (1938, 18.nov.), 5., 6.lpp.

95. [Ievadraksts, veltīts jauna LU akadēmiskā gada sākumam] / Jūlijs Auškāps // Students. - Nr.1 (1938, 27.sept.), 1.lpp. : portr.

96. Izglītības ministra pateicība : [J. Auškāpa pateicība par apsveikumiem un vēlējumiem, viņam stājoties izglītības ministra amatā] / Jūlijs Auškāps. - (Galvaspilsētas ziņas) // Jaunākās Ziņas. - Nr.190 (1938, 24.aug.), 5.lpp.

97. Kad kalpot ir valdīt / Jūlijs Auškāps // Tev mūžam dzīvot, Latvija / sast. Atis Zālītis. - Rīga : Izglītības ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1938. - 37.-39.lpp.

98. Ķīmijas tehnoloģija / Jūlijs Auškāps // Zinātne tēvzemei divdesmit gados : 1918-1938 / [L. Adamoviča red.]. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1938. - 174.-180.lpp.

99. Latvijas Universitātes rektora profesora J. Auškāpa apsveikums Rīgas Politehniskā institūta 75. g. atceres aktā 16.V 1936. g. / Jūlijs Auškāps // Rīgas Politehnikums : 1862.-1919. : Album academicum (1912.-1919.). - Rīga : Latvijas Universitātes Studentu grāmatnīca, 1938. - 11.-12.lpp.

100. Par darbu / Jūlijs Auškāps // Tev mūžam dzīvot, Latvija / sast. Atis Zālītis. - Rīga : Izglītības ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1938. - 370.-372.lpp.

101. 15. maija Latvija : (izglītības ministra J. Auškāpa priekšlasījums valsts darbiniekiem 13. decembrī Kongresa namā) / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vestnesis. - Nr.286 (1938, 16.dec.), 2., 3.lpp.

102. 1918 : [sakarā ar Latvijas neatkarības proklamēšanas 20. gadskārtu] / Jūlijs Auškāps // Studentu Dzīve. - Nr.72 (1938, 18.nov.), 3.lpp.

103. Turpmākais darbs izglītības resorā / Jūlijs Auškāps. - (Akadēmiskā dzīve) // Students. - Nr.1 (1938, 27.sept.), 16-17.lpp.

104. Universitātes rektora prof. Dr. M. Prīmaņa 60 gadu [jubileja] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.17 (1938, 22.janv.), 11.lpp.

105. Varonība un laiks : [par Lāčplēša dienu] / Jūlijs Auškāps // Lāčplēsis. - Nr.6 (1938), 18.lpp.

106. Zinātne un dzīves prieks / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.1 (1938), 18.-25.lpp.

Atsauksme: Trešā gadā ieejot : [par rakstu krājuma "Sējējs" 1938. gada 1. burtiņicu] / A. S. - (Literatūra un māksla). - Paraksts: A. S. - Saturā arī par J. Auškāpa rakstu "Zinātne un dzīves prieks // Rīts. - Nr.352 (1937, 23.dec.), 9.lpp.

107. Zinātnei un tēvijai : runas un sabiedriskie raksti, 1933.-1937. / Jūlijs Auškāps. - Rīga : Pagalms, 1938. - 282, [2] lpp.

Rec.: Blese, E. [Recenzija] / E. Blese // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.9 (1938), 259.-261.lpp. ; Freijs, Alb. [Recenzija] / Alb. Freijs // Sējējs. - Nr.8 (1938), 889.-891.lpp. ; Līgotņū Jēkabs. Grāmata ar sirdsdedzi / Līgotņū Jēkabs // Brīvā Zeme. - Nr.184 (1938, 17.aug.), 2., 6.lpp. ; Jaunākās Ziņas. - Nr.184 (1938, 17.aug.), 7.lpp. ; Rīts. - Nr.226 (1938, 17.aug.), 4.lpp. ; Zinātnei un tēvijai : jauna prof. J. Auškāpa grāmata // Brīvā Zeme. - Nr.117 (1938, 25.maijs), 3.lpp.

1939

108. Aicinājums izglītības resora iestāžu un skolu darbiniekiem : [izglītības ministra J. Auškāpa aicinājums ziedot valsts drošības un aizsardzības mērķu sekmēšanai] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.306 (1939, 5.nov.), 1.lpp. ; Valdības Vestnesis. - Nr.252 (1939, 6.nov.), 7.lpp.

109. Atjaunotā Latvija prasa, lai tās dēli un meitas augtu dzīves cīņās priekam : izglītības ministra prof. J. Auškāpa referāts Valsts kultūras padomē 1939. gada 1. februārī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 335.-342.lpp.

110. Atjaunotās Latvijas ceļi audzināšanā : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa referāts / Jūlijs Auškāps // Valsts Kultūras padomes 1. sesija, 1939. gada 1. februārī. - Rīga : Valsts Kultūras padome, 1939. - 28.-42.lpp. ; Latvijas Kareivis. - Nr.27 (1939, 2.febr.), 2.lpp. ; Nr.28 (1939, 3.febr.), 2.lpp.

Atsauksmes: Brīvprātīga mobilizācija / J. J. - Paraksts: J. J. // Kurzemes Vārds. - Nr.34 (1939, 10.febr.), 2.lpp. ; Līgotņū Jēkabs. Jaunas līnijas kultūras darbā // Jaunākās Ziņas. - Nr.36 (1939, 13.febr.), 2.lpp.

111. Būsim visi aktīvi valsts drošības atbalstītāji un sekmētāji : [izglītības ministra J. Auškāpa aicinājums izglītības iestāžu darbiniekiem ziedot valsts drošības

un aizsardzības mērķu sekmēšanai] / Jūlijs Auškāps // Latvijas Kareivis. - Nr.252 (1939, 5.nov.), 2.lpp.

112. Ceļu sākot : [izglītības ministra J. Auškāpa novēlējums jaunizdotajam žurnālam "Latvijas Skola"] / Jūlijs Auškāps // Latvijas Skola. - Nr.1 (1939, jūl.), 5.-6.lpp. : fotogr.

113. Iedzīvināšana / Jūlijs Auškāps // 28. janvāra Draudzīgais aicinājums 1935-1940 / grāmatu sakārt. Arvids Šnornieks. - [Rīga] : Kultūras fonds, 1940. - [27.]-30.lpp.

114. Izglītības ministra pateicība svinīgo izlaiduma aktu dalībniekiem / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.151 (1939, 2.jūn.), 1.lpp.

115. Izglītības ministra prof. J. Auškāpa referāts Valsts kultūras padomē par audzināšanu atjaunotā Latvijā / Jūlijs Auškāps. - (Valsts kultūras padomes pirmā sesija) // Studentu Dzīve. - Nr.74 (1939, febr.), 2.-3.lpp.

116. Izglītības ministra profesora Dr. J. Auškāpa referāts Valsts kultūras padomē 1939. g. 1. februārī / [Jūlijs Auškāps] // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1939), 233.-239.lpp. ; Valdības Vēstnesis. - Nr.27 (1939, 2.febr.), 1., 2.lpp.

117. Izglītības ministrs Dr. J. Auškāps par jauno izglītības resora budžetu / Jūlijs Auškāps. - (Apskats) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.4 (1939, apr.), 508.-509.lpp.

118. Izredzēts un aicināts : [par Latvijas prezidentu K. Ulmani sakarā ar viņa sabiedriskā darba 40. gadskārtas atceri] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.286 (1939, 16.dec.), 2.lpp.

119. Kultūras politika : priekšlasījums valsts darbiniekiem 1938. g. 15. dec. : [par Latvijas kultūras politikas virzieniem] / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.3 (1939), 229.-234.lpp.

120. "Lai izkoptu savu nacionālo seju, tautas sprauž jaunas līnijas ..." : [teksts par nācijas šķīstīšanu] / Jūlijs Auškāps // Labietis : dievturīgs laikraksts. - 3.burtnīca (1939), 176.lpp.

121. "Nacionālisma pamats ir ticība, ka katrai tautai ..." : [raksts par nacionālisma nozīmi] / Jūlijs Auškāps // Labietis : dievturīgs laikraksts. - 3.burtnīca (1939), 188.lpp.

122. "Nekur tik spilgti..." : [par tautas tradīcijām] / Jūlijs Auškāps // Labietis : dievturīgs laikraksts. - 4.burtnīca (1939), 307.lpp.

123. 15. maija Latvija : idejiskais saturs / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.5 (1939), 455.-463.lpp.

124. "Smalku un cēlu, kā ziedu lapas ..." : [par garīgām vērtībām, kuras ir mūžīgas] / Jūlijs Auškāps // Labietis : dievturīgs laikraksts. - 3.burtnīca (1939), 169.lpp.

125. Vadonis un skola / Jūlijs Auškāps // Uzvaras ceļš : rakstu un runu izlase un izvilcumi / Kārlis Ulmanis ; [Jāņa Lapiņa sakopojums]. - [Rīga] : Izglītības Ministrijas Mācības līdzekļu nodaļa, 1939. - 5.-6.lpp.

1940

126. Būsīm kopī vārdos un lietišķi saturā! : [par tehnikas nozīmi Latvijas saimniecības attīstības problēmu risināšanā] / Jūlijs Auškāps // Tehnika un Celtniecība. - Nr.1 (1940, apr.), 2.lpp. : portr.

Informācija: Jauns žurnāls : [par žurnāla "Tehnika un celtniecība" pirmo numuru ; saturā arī par izglītības ministra J. Auškāpa rakstu] / K. I. - (Rakstniecība un kritika). - Paraksts: K. I. // Students. - Nr.10 (1940, 10.maijs), 360.-361.lpp.

128. Iedzīvināšana : [par Latvijas prezidenta Kārļa Ulmaņa izveidoto akciju "Draudzīgais aicinājums"] / Jūlijs Auškāps // Kvēlošā lokā / Anna Brigadere. - [Rīga] : Izglītības ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1940. - 14.-16.lpp.

Grāmatā ievietota arī izglītības ministra J. Auškāpa ģimēne un autogrāfs.

129. Izglītības ministra pateicība : [izglītības ministra J. Auškāpa pateicība par sveicieniem no skolu absolventiem un skolu izlaidumu svinīgo aktu dalībniekiem] / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vēstnesis. - Nr.126 (1940, 7.jūn.), 2.lpp.

130. Izredzēts un aicināts : [raksts, pārpublicēts no laikraksta "Brīvā Zeme", 1939. gada 16. dec.] / Jūlijs Auškāps // Tautai un valstij : rakstu krājums prezidenta Kārļa Ulmaņa 40 gadu sabiedriskā darba atcerei / [sakārt. Žanis Unāms]. - Rīga : Biogrāfiskā arhīva apgāds, [1940]. - 16.-18.lpp. ; Tautas Labklājības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.1 (1940, janv.), 1.-2.lpp.

131. Nacionālā apziņa, lepnums un gods / Jūlijs Auškāps // Tautai un valstij : rakstu krājums prezidenta Kārļa Ulmaņa 40 gadu sabiedriskā darba atcerei / [sakārtotais Žanis Unāms]. - Rīga : Biogrāfiskais arhīvs, 1940. - 117.-123.lpp. ; Sējējs. - Nr.1 (1940), 13.-16.lpp.

1941

132. Katanolu lietošana hromādu krāsošanai ar bāziskām krāsvielām / Jūlijs Auškāps // Latvijas Universitātes Raksti. Ķīmijas fakultātes sērija. - 5.sēj., Nr.11 (1941), 203 lpp.

1969

133. Zinātnei un Tēvijai : [rakstu un runu krājums] / Jūlijs Auškāps. - [Vesterosa] : Ziemeļblāzma (Abučs), 1969. - 287, [1] lpp.

Rec.: Jūlijs Auškāps: Zinātnei un tēvijai / Šd. - (Mūsu grāmatu plaukts). - Paraksts: Šd. // Universitāte. - Nr.24 (1969), 78.lpp.

1977

134. Izredzēts un aicināts : [raksts, pārpublicēts no laikraksta "Brīvā Zeme", 1939. gada 16. dec.] / Jūlijs Auškāps // Kārlis Ulmanis : 4.9.1877.-4.9.1977. : tautai un valstij veltīts mūžs : 30 autoru vērtējums / sakārt. Žanis Unāms. - [Īstlasinga] : Gauja, 1977. - 16.-18.lpp.

135. Nacionālā apziņa, lepnums un gods : [raksts, pārpublicēts no žurnāla "Sējējs", 1940. gada janv.] / Jūlijs Auškāps // Kārlis Ulmanis : 4.9.1877.-4.9.1977. : tautai

un valstij veltīts mūžs : 30 autoru vērtējums / sakārt. Žanis Unāms. - [Īstlansinga] : Gauja, 1977. - 117.-123.lpp.

1993

136. Zinātnei un tēvijai / Jūlijs Auškāps ; zin. red. Jānis Stradiņš. - Rīga : Artava, 1993. - 382 lpp.

Rec.: Labsvīrs, J. Zinātnei un tēvijai : Dr. Jānis Labsvīrs raksta par prof. Jūlijam Auškāpam veltītu piemiņas izdevumu // Austrālijas Latvietis. - Nr.2199 (1993, 19.nov.), 4.lpp. ; Labsvīrs, J. Zinātnei un tēvijai veltīta mūža noslēgums // Brīvā Latvija. - Nr.39 (1993, 11.-18.okt.), 2.lpp. ; Zirnīs, Egils. 15. maija ideologa grāmata - arī otrajos ulmaņlaikos // Diena. - (Piel. "Sestdiena"). - Nr.198 (1993, 18.sept.), 15.lpp.

Profesora J. Auškāpa raksti enciklopēdijās

1914

137. Определение красящих веществ / Ю.И. Аушкап // Техническая энциклопедия. - [Санкт-Петербург, 1914]. - Т.7, вып.3/4, с.146-149.

1932

138. Kaseles krāsas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1932-1933. - 8.sēj.: Jelgavas aprīņķis-Kāzas, 16058.-16059.sl.

1933

139. Kobalta krāsas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16864.-16866.sl.

140. Kodināmās krāsvielas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16890.sl.

141. Kodinātāji / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16892.-16893.sl.

142. Koka krāsošana / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16919.sl.

143. Krāsas teorija / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17866.-17868.sl.

144. Krāsojumu izturība / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17890.-17891.sl.

145. Krāsošana / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17891.-17897.sl.

146. Krāsu lakas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17917.-17918.sl.

147. Krāsvielas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17922.-17925.sl.

148. Kvebrachoeekstrakts / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933-1934. - 10.sēj.: Krievu raksts-Latvija, 19304.sl.

149. Kvercētins / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933-1934. - 10.sēj.: Krievu raksts-Latvija, 19316.sl.

1935

150. Madarošana / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1935-1936. - 13.sēj.: Londons Dž.-Mēness kalni, 25012.-25013.sl.

151. Mākslīgais zīds / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1935-1936. - 13.sēj.: Londons Dž.-Mēness kalni, 25401.-25408.sl.

1936

152. Moveīns / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1936. - 14.sēj.: Mēness kults-Neikirchs J.H., 27923.sl.

1938

153. Purpurs / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1938. - 17.sēj.: Plesa-Raganas, 34501.-34502.sl.

2001

154. Kaseles krāsas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 8.sēj.: Jelgavas apriņķis-Kāzas, 16058.-16059.sl.

155. Kobalta krāsas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16864.-16866.sl.

156. Kodināmās krāsvielas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16890.sl.

157. Kodinātāji / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16892.-16893.sl.

158. Koka krāsošana / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 16919.sl.

159. Krāsas teorija / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17866.-17868.sl.

160. Krāsojumu izturība / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17890.-17891.sl.

161. Krāsošana / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17891.-17897.sl.

162. Krāsu lakas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17917.-17918.sl.

163. Krāsvielas / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 9.sēj.: Kazbeks-Krievupe, 17922.-17925.sl.

164. Kvebrachoekstrakts / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 10.sēj.: Krievu raksts-Latvija, 19304.sl.

165. Kvercetīns / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2001. - 10.sēj.: Krievu raksts-Latvija, 19316.sl.

2002

166. Madarošana / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2002. - 13.sēj.: Londons Dž.-Mēness kalni, 25012.-25013.sl.

167. Mākslīgais zīds / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2002. - 13.sēj.: Londons Dž.-Mēness kalni, 25401.-25408.sl.

168. Moveīns / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2002. - 14.sēj.: Mēness kults-Neikirchs J.H., 27923.sl.

2004

169. Purpurs / Jūlijs Auškāps // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Faksimilizdevums. - Rīga : Antēra, 2004. - 17.sēj.: Plesa-Raganas, 34501.-34502.sl.

Profesora J. Auškāpa recenzētais darbs

1936

170. Prīmanis, Mārtiņš. Pētījumi par Kurzemes Meldzeres rajona brūnoglēm / M. Prīmanis. - Bibliogr.: 308.-309.lpp. - Kopsav. vācu val.: Forschungen über die Braunkohle des Gebietes Meldzere in Kurzeme (Kurland), [310.]-313.lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Ķīmijas fakultātes sērija. - 3.sēj., Nr.6 (1936), [229.-314.]lpp. - Aizstāvēts kā disertācija (Dr.chem.technol.) Rīgā 1936. g. / [oponent: A. Kešāns, K. Blahers, J. Auškāps].

Profesora J. Auškāpa runas, intervijas, sarunas

1931

170a. Auškāps, Jūlijs. Bref résumé du discours du professeur-adjoint J. Auskaps / J. Auskaps. - (Cérémonie à Riga 5 décembre 1929) // Centenaire Paul Schutzenberger, 1929 / Fondation Schutzenberger. Société de bourses de recherches scientifiques chimiques. - Mâcon : Impr. de Protat frères, 1931. - P.100-101.

1933

171. Auškāps, Jūlijs. Lai universitātes sienās pavadītie gadi būtu gaiša darba un prieka gadi! : Latvijas universitātes rektora, profesora Dr. chem. J. Auškāpa

uzruna jauno studentu immatrikulācijas aktā 15. septembrī / [Jūlijs Auškāps] // Universitas. - Nr.1 (1933, 15.sept.), 145.-146.lpp.

172. Auškāps, Jūlijs. Latvijas Universitātes rektora prof. Dr. chem. J. Auškāpa runa Brāļu kapos 1933. g. 18. novembrī / [Jūlijs Auškāps] // Studentu Dzīve. - Nr.28 (1933, 23.nov.), 1., 2.lpp.

173. Auškāps, Jūlijs. Mūžīgi zaļos atmiņa par jums mūsu sirdīs : Latvijas universitātes rektora prof. Dr. chem. J. Auškāpa runa Brāļu kapos : [18. novembrī] / [Jūlijs Auškāps] // Universitas. - Nr.14 (1933, 1.dec.), 228.-229.lpp.

174. Auškāps, Jūlijs. Rektora uzruna immatrikulācijas aktā 15. IX. 33. : [LU rektora J. Auškāpa uzruna universitātes immatrikulācijas aktā] / [Jūlijs Auškāps] // Students. - Nr.200 (1933, 26.sept.), 1.lpp.

175. Latvijas universitātes gada svētki : [par LU 14. gadskārtas atzīmēšanu 1933. gada 28. septembrī] / J. V. - Paraksts: J. V. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1933, okt.), 299.-304.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa uzrunu un akadēmisko priekšlasījumu "Matērijas vērtības augšana un zušana".

176. Universitātes gada svētki : [par LU 14. gadskārtas svinībām] // Latvijas Kareivis. - Nr.219 (1933, 29.sept.), 2.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa svētku ievadrunu un akadēmisko priekšlasījumu "Matērijas vērtības augšana un zušana".

177. Universitātes gada svētki : [par LU dibināšanas atceres svinīgo aktu 28. septembrī]. - (Apskats) // Universitas. - Nr.10 (1933, 1.okt.), 170.-172.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa uzrunu un akadēmisko priekšlasījumu.

178. Vivat academia, vivant professores : Latvijas universitātes 14. gada svētkos! : [par LU dibināšanas 14. gadskārtas svētku svinīgo aktu] // Studentu Dzīve. - Nr.26 (1933, 30.sept.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa svētku svinīgā pasākuma atklāšanā.

1934

179. Auškāps, Jūlijs. Ar jaunatnes ideālismu pie Baltijas valstu savienības : rektora prof. Dr. J. Auškāpa runa atklājot universitātē XI SELL konferenci / Jūlijs Auškāps. - Tekstā uzrād. nos.: Ar jaunatnes ideālismu pie Baltijas valšņu savienības // Universitas. - Nr.8 (1934, 1.maijs), 113.-114.lpp. : zīm.

180. Auškāps, Jūlijs. "Ikviens lai jūt, ka viņš ir latvietis" : (runa akadēmiskai saimei Brāļu kapos 18. novembrī) / Jūlijs Auškāps // Studentu Dzīve. - Nr.38 (1934, 23.maijs), 1., 2.lpp.

181. Auškāps, Jūlijs. Jaunajiem studentiem : [LU rektora J. Auškāpa uzruna jaunajiem studentiem] / Jūlijs Auškāps. - Nr.37 uzrād. nos.: Rektora prof. Dr. J. Auškāpa runa jaunajiem studentiem // Studentu Dzīve. - Nr.36 (1934, 1.okt.), 3.lpp. ; Nr.37 (1934, 5.nov.), 7.lpp.

182. Auškāps, Jūlijs. Kāda sadarbība Baltijas valstīs iespējama augstākās izglītības un zinātnes laukā : Latvijas Universitātes rektora runa Baltijas ūnijas sanāksmē 14. decembrī Rīgā / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.285 (1934, 15.dec.), 2., 3.lpp.

183. Auškāps, Jūlijs. Kāds piemineklis darināms Latvijas cēlējiem? : (Z. Meierovica piemiņas vakarā teiktā uzruna) / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.21 (1934, 27.janv.), 1., 2.lpp. ; Latvijas Kareivis. - Nr.21 (1934, 28.janv.), 1., 2.lpp. ; Latvijas - Igaunijas biedrības mēnešraksts. - Nr.1 (1934, 24.febr.), 4.-12.lpp. - Teksts paralēli latv. un igauņu val.

184. Auškāps, Jūlijs. Lai sākas jauns, skaists dzīves cēliens! : runa jauniem studentiem 15. septembrī / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.208 (1934, 15.sept.), 1., 2.lpp.

185. Auškāps, Jūlijs. "Lielas personības ir tās, kas izved tautu, valsti un cilvēci no strupceļa un briesmām " : rektora prof. J. Auškāpa runa jauno studentu imatrikulācijas aktā / Jūlijs Auškāps // Latvijas Kareivis. - Nr.208 (1934, 16.sept.), 1.lpp.

186. Auškāps, Jūlijs. Lielo personību piemērs lai mudina Jūs tapt par personībām! : rektora, prof. Dr. chem. J. Auškāpa runa jauno studentu immatrikulācijas aktā aulā, 15. septembrī / Jūlijs Auškāps // Universitāte. - Nr.10 (1934, 15.sept.), 145.-146.lpp.

187. Auškāps, Jūlijs. Mēs ceram, ka jaunatne turpmāk iedegsies lielākā ideālismā kā līdz šim : rektora prof. Dr. J. Auškāpa runa Universitātes 15 g. svētkos / [Jūlijs Auškāps] // Studentu Dzīve. - Nr.36 (1934, 1.okt.), 1., 2.lpp. : fotogr.

188. Auškāps, Jūlijs. Mit Jugendidealismus an der Vereinigung der baltischen Staaten : Eröffnungsrede, gehalten von Rektor Prof. Dr. J. Auškāps zur XI SELL-Konferenz / Jūlijs Auškāps // Universitāte. - Nr.8 (1934, 1.maijs), 114.-115.lpp.

189. Auškāps, Jūlijs. Rektora runa universitātes gada svētkos : [LU rektora J. Auškāpa runa LU dibināšanas 15. gadskārtas svētkos] / [Jūlijs Auškāps] // Students. - Nr.213 (1934, 17.okt.), 1.lpp.

190. Auškāps, Jūlijs. Sekojiet tiem, kam sastrādātas rokas ir lielākais lepnums : (Universitātes rektora runa šodien jaunajiem studentiem) / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.211 (1934, 15.sept.), 1., 2.lpp.

191. Auškāps, Jūlijs. Universitāte - nacionālās kultūras un tautas vienības sargs : runa Latvijas Universitātes 15. gadaskārtas svētkos / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.219 (1934, 28.sept.), 1.lpp.

192. Auškāps, Jūlijs. Universitātes rektora [J. Auškāpa] runa jaunajiem studentiem / [Jūlijs Auškāps] // Students. - Nr.212 (1934, 28.sept.), 1.lpp. : portr.

193. Auškāps, Jūlijs. Zinātnes bāka, kurā uguni iededzis tautas radošais gars : Universitātes rektora prof. J. Auškāpa runa [LU 15 gadu pastāvēšanas svētkos] / Jūlijs Auškāps // Latvijas Kareivis. - Nr.219 (1934, 29.sept.), 1.lpp.

194. Jauno studentu imatrikulācijas akts // Brīvā Zeme. - Nr.211 (1934, 15.sept.), 2.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzruna.

195. Mērs ir pilns! : [par dzeltenās preses izdevuma "Aizkulises" publikāciju izraisīto sašutumu sabiedrībā : tekstā savu viedokli izsaka pazīstami Latvijas kultūras, zinātnes un sabiedrības darbinieki] / Jūlijs Auškāps ... [u.c.] // Jaunākās Ziņas. - Nr.34 (1934, 12.febr.), 1., 7.lpp.

Saturā: Grūti būt nosvērtam / Jūlijs Auškāps.

196. Pa Baltijas valstu saprašanās ceļu : [par Baltijas ūnijai veltītu referātu vakaru]. - Tekstā uzrād. nos.: Pa Baltijas valšķu saprašanās ceļu // Students. - Nr.217 (1934, 18.dec.), 5.lpp.

Saturā atstāstīts LU rektora J. Auškāpa referāts par Baltijas valstu sadarbību izglītības un zinātnes jomā.

197. Universitāte Brāļu kapos : [par LU rīkoto piemiņas brīdi Brāļu kapos Latvijas neatkarības proklamēšanas dienā 18. novembrī] // Universitāte. - Nr.15 (1934, 1.dec.), 267.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa.

198. Universitātes darba gaitām sākoties : [LU rektora J. Auškāpa un prorektora Fr. Gulbja uzrunas] // Brīvā Zeme. - Nr.211 (1934, 15.sept.), 1., 2.lpp.

199. Universitātes darbības pārskats : [par LU rektora J. Auškāpa sniegtajām ziņām par LU sakarā ar LU dibināšanas 15. gadskārtas svinībām] // Jaunākās Ziņas. - Nr.219 (1934, 28.sept.), 8.lpp.

200. Аушкап, Ю.И. Завтра исполняется 50 лет ректору университета проф. Ю.Аушкапу : [интервью с ректором Латвийского университета Ю.Аушкапом] / Ю. Аушкап ; записал А. Г. // Сегодня Вечером. - N 122 (1 июня, 1934), с.5.

1935

201. Auškāps, Jūlijs. Jaunatnei plašs darba lauks privātfirmās : saruna ar rektoru prof. J. Auškāpu 25 gadu darba atcerē / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.307 (1935, 7.nov.), 6.lpp. : fotogr.

202. Auškāps, Jūlijs. Latvijas Universitātes 16. gadasvētki : rektora prof. Dr. J. Auškāpa svētku runa š. g. 28. septembrī / Jūlijs Auškāps // Studentu Dzīve. - Nr.45 (1935, 8.okt.), 1.lpp.

203. Auškāps, Jūlijs. LU rektora prof. Dr.chem. J. Auškāpa runa Brāļu kapos 17. nov. / [Jūlijs Auškāps] // Students. - Nr.228 (1935, 1.dec.), 2.lpp.

204. Auškāps, Jūlijs. No šejienes lai plūst garagaisma pa visu latviešu zemi : runa Latvijas Universitātes 16 gadu pastāvēšanas svētku aktā / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.221 (1935, 28.sept.), 2.lpp.

205. Auškāps, Jūlijs. Zinātnieks nevar neklausīt savai iekšējai dziņai : saruna ar rektoru prof. J. Auškāpu viņa 25 gadu zinātniskās darbības jubilejā / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.219 (1935, 26.febr.), 3.lpp. : portr.

206. Čehoslovākijas valsts prezidenta prof. T. G. Masarika godināšana universitātē : [par LU Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes un Latvju un Čehoslovāku tuvināšanās biedrības rīkoto svinīgo aktu, veltītu profesora T. G. Masarika 85 gadu atcerei]. - (Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.5 (1935, 15.marts), 100.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa runu svinīgā akta atklāšanā.

207. X. SELL olimpiāde Rīgā : [par Somijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas akadēmiskās jaunatnes sporta sacensībām] // Studentu Dzīve. - Nr.45 (1935, 8.okt.), 5.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa olimpiādes atklāšanā.

208. Kalpošana zinātnei un mākslai ved uz līdzsvaru un pilnību : valsts vadība prezidiju konventa simfoniskā orķestra koncertā : [par LU studentu Prezidiju Konventa simfoniskā orķestra atklāšanas koncertu LU Lielajā aulā] // Rīts. - Nr.345 (1935, 16.dec.), 1.lpp.: fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa koncerta atklāšanā.

209. Kr. Barona dzimšanas dienu 100 gadu piemiņu... : [par Kr. Barona 100. dzimšanas dienas atceres svinīgo aktu LU] / A. G. - Paraksts: A. G. // Studentu Dzīve. - Nr.46 (1935, 18.nov.), 1., 2.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzruna atceres pasākumā LU Lielajā aulā.

210. Kultūras pretešķības : LU rektora prof. Dr. Auškāpa Valmieras zemnieku dienas runas atstāstījums // Rīts. - Nr.49 (1935, 18.febr.), 2.lpp.

211. Lai plūst gara gaisma! : Universitātes gadasvētku svinības : [par LU 16. gadskārtas svinībām] // Rīts. - Nr.268 (1935, 29.sept.), 7.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps un fragments no viņa ievadrunas.

212. Latvijas valsts vara ir kultūras radītājs spēks : valsts prezidents un ministru prezidents universitātes gada svētkos : [par LU 16. gadskārtas svinībām] // Latvijas Kareivis. - Nr.222 (1935, 29.sept.), 1.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa svētku ievadrūna un informācija par viņa ziņojumu par LU zinātnisko darbību un svarīgākajiem notikumiem LU dzīvē.

213. Mēs tagad esam pārgājuši uz laimes laikiem, - saka rektors prof. J. Auškāps studentiem : [par LU virtuves 15 gadu pastāvēšanas svinībām] // Rīts. - Nr.271 (1935, 2.okt.), 8.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa.

214. Pāri visam paceļas nācijas gars : akadēmiskā saime Brāļu kapos : [par LU studentu un mācībspēku piemiņas brīdi Brāļu kapos] // Rīts. - Nr.318 (1935, 19.nov.), 5.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzruna.

215. Studentu virtuves 15 gadi : [par studentu virtuves 15 gadu pastāvēšanas svinībām] // Studentu Dzīve. - Nr.45 (1935, 8.okt.), 6.lpp. : fotogr.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa uzrunu svinību dalībniekiem.

216. Stūrakmens, uz kura balstās mūsu valoda : valdības locekļi Kr. Barona piemiņas svinībās : [par Kr. Barona 100. dzimšanas dienas atceres svinīgajiem pasākumiem] // Rīts. - Nr.301 (1935, 1.nov.), 1.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa runa atceres pasākumā LU Lielajā aulā.

217. Šops, K. Igaunju, latvju un lietuvju kongress : [par Baltijas valstu sadarbībai veltīto kongresu] / K. Šops // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.7/8 (1935, jūl.-aug.), 101.-105.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa runu par Baltijas valstu iespējamo sadarbību augstākās izglītības un zinātnes jomā.

218. Tautas vadonis SELL olimpiādē : Dr. K. Ulmaņa balvu futbolā izcina mūsu studenti : [par 10. SELL studentu olimpiādes atklāšanu] // Rīts. - Nr.268 (1935, 29.sept.), 14.lpp.: fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa olimpiādes atklāšanā.

219. Tēlnieks prof. Rončevskis pēdējā gaitā : [par Latvijas Mākslas akadēmijas profesora K. Rončevska izvadīšanu pēdējā gaitā] // Rīts. - Nr.311 (1935, 11.nov.), 6.lpp.

Saturā: bērū pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta viņa runa.

220. Uljāns, H. Lacuania's vafeņa iesvētīšanas svinības : [par studentu korporācijas "Lacuania" gada svētkiem un vafeņa iesvētīšanas svinībām] / H. Uljāns // Universitāte. - Nr.13 (1935, 15.dec.), 311.-313.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzruna vafeņa iesvētīšanas svinīgajā aktā.

221. Universitātes atzinība praktiskā darba darītājiem : svinīga sēde lauksaimniecības kamerā : [par Lauksaimniecības kameras prezidija sēdi] // Rīts. - Nr.347 (1935, 18.dec.), 7.lpp.

Sēdē piedalījās arī LU rektors J. Auškāps, tekstā atstāstīta viņa uzruna.

222. Universitātes gada svētki un jaunās aulas iesvētīšana. - (Apskats) // Universitāte. - Nr.9 (1935, 1.okt.), 218.-219.lpp.

Saturā: Mācības spēku zinātniskā darbība un svarīgākie notikumi Universitātē 1934./35. m. g. : [LU rektora J. Auškāpa ziņojums] ; atstāstīta LU rektora J. Auškāpa ievadrūna LU gada svētku svinīgā aktā.

223. Universitātes 16. gada svētki un jaunās aulas iesvētīšana / V. V. - (Apskats. Izglītības iestādes un darbs). - Paraksts: V. V. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1935, okt.), 361.-372.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa ziņojuma atstāsts par mācības spēku zinātnisko darbu un svarīgākiem notikumiem LU dzīvē 1934./35. mācības gadā.

224. Viktora Igo piemiņas akts universitātē : [par LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes un Viktora Igo 50 gadu nāves dienas piemiņas Latvijas komitejas rīkoto Viktora Igo piemiņas pasākumu LU Lielajā aulā] / M. Skaidrā. - (Universitātes dzīve). - Paraksts: M. Skaidrā // Universitāte. - Nr.9 (1935, 1.okt.), 228.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa runu piemiņas pasākumā.

225. Viktora Igo piemiņas svinības Rīgā : lielas personības piepilda laikmetus : Igo piemiņas svinības Latvijas preses biedrībā : [par LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes un Viktora Igo 50 gadu nāves dienas piemiņas Latvijas komitejas rīkotajiem Viktora Igo piemiņas pasākumiem LU Lielajā aulā un Melngalvju namā] // Rīts. - Nr.147 (1935, 29.maijs), 3.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa piemiņas pasākumā LU Lielajā aulā.

1936

226. Akadēmiskā jaunatne lāpu gaismā sveic prezidentu : [par LU studentu organizāciju rīkoto pasākumu Tautas vienības svētkos] // Brīvā Zeme. - Nr.110 (1936, 16.maijs), 5.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzruna studentiem.

227. Atklāta universitātes zobārstniecības klīnika : [par LU zobārstniecības institūta jaunās klīnikas atklāšanu] // Rīts. - Nr.95 (1936, 4.apr.), 3.lpp.

Klīnikas atklāšanā piedalās arī LU rektors J. Auškāps, saturā atstāstīta viņa uzruna.

228. Auškāps, Jūlijs. Akadēmiskā darba plaujas svētki : rektora prof. J. Auškāpa runa šodien universitātes gada svētkos / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.220 (1936, 28.sept.), 1.lpp.

229. Auškāps, Jūlijs. Augstskola ievēdīs intelīģences pārbaudes : saruna ar universitātes rektoru prof. Dr. J. Auškāpu : [par jaunumiem LU darbā] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.32 (1936, 8.febr.), 3.lpp.

230. Auškāps, Jūlijs. Dzīves laime - piemērots darbs : universitātes rektors prof. Dr. J. Auškāps runā jauniem studentiem / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.209 (1936, 15.sept.), 2.lpp.

231. Auškāps, Jūlijs. Der 15. Mai und die geistige Kultur : Rede des Rektors der Latvija-Universität, Prof. Dr. J. Auškāps, gehalten beim Festakt in der National-Oper am 15. Mai 1936, dem Tag der Nationalen Einigkeit / Jūlijs Auškāps // Die Wiedergeburt des lettischen Schöpfergeistes : Reden, gehalten beim Festakt am Tag der Nationalen Einigkeit, 15. Mai 1936, von Staats- und Ministerpräsident Dr. K. Ulmanis, vom Vorsitzenden der lett. Handels- u. Industrie-Kammer A. Bērziņš, vom Rektor der Latvija-Universität Prof. Dr. J. Auškāps und Vortrag, gehalten von Prof. Dr. A. Švābe auf der ersten öffentlichen Sitzung des lettischen Geschichts-Institutes am 11. Mai 1936. - Riga : LETA, 1936. - S.23-33.

232. Auškāps, Jūlijs. Gatavosimies ideju un gara ieroču cīņai : rektora [J. Auškāpa] uzruna jaunažiem studentiem / [Jūlijs Auškāps] // Brīvā Zeme. - Nr.209 (1936, 15.sept.), 6.lpp.

233. Auškāps, Jūlijs. Internacionālā zinātne nacionālos rāmjos : (Latvijas Universitātes rektora prof. Dr. J. Auškāpa runa universitātes 17. gada svētkos) / Jūlijs Auškāps // Students. - Nr.1 (1936, 1.okt.), 4.lpp.

234. Auškāps, Jūlijs. Latviešu zinātnes uzdevumi : Universitātes rektora prof. J. Auškāpa saruna ar "Brīvās Zemes" līdzstrādnieku / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.38 (1936, 15.febr.), 1., 2.lpp.

Atsauksme: Jaunarājs, K. Jaunā laika zīmes mūsu presē / K. Jaunarājs // Students. - Nr.7 (1936, 14.maijs), 162.lpp.

235. Auškāps, Jūlijs. L. U. rektora uzruna studentiem : [fragments no LU rektora J. Auškāpa uzrunas studentiem jauno studentu immatrikulācijas aktā, 1936. gada 15. septembrī] / Jūlijs Auškāps ; pierakst. A. Gr. // Studentu Dzīve. - Nr.53 (1936, 26.sept.), 2.lpp.

236. Auškāps, Jūlijs. Mūžīgas ir garīgās vērtības un mūžīga ir latviešu tauta, kas spēj tās radīt : Latvijas Universitātes rektora prof. Dr. J. Auškāpa runa svinīgā aktā Nacionālā operā [1936. gada 15. maijā Tautas vienības svētku svinīgajā aktā] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.110 (1936, 16.maijs), 5.lpp. ; Latvijas Kareivis. - Nr.111 (1936, 17.maijs), 5., 6.lpp. ; Rīts. - Nr.135 (1936, 16.maijs), 4.lpp. - Nos. uzrād.: Personīgā labklājība var dzimt tikai no visas tautas labklājības : "Mūžīgas ir garīgās vērtības un mūžīga latviešu tauta, kas spēj tās radīt".

237. Auškāps, Jūlijs. Par gara cīņu : uzruna Universitātes immatrikulācijas aktā 15. sept. 1936. g. : [par zinātņi un izglītību] / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.11 (1936), 1147.-1152.lpp.

238. Auškāps, Jūlijs. Pie Latvijas ziemeļu draugiem : rektors prof. J. Auškāps par savu ceļojumu Zviedrijā / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.325 (1936, 24.nov.), 9.lpp.

239. Auškāps, Jūlijs. Rektora prof. J. Auškāpa runa Vienības svētkos / [Jūlijs Auškāps] // Tēvijas Sargs. - Nr.21 (1936, 21.maijs), 3.lpp.

240. Auškāps, Jūlijs. Rektora uzruna akadēmiskai saimei 15. maija priekšvakarā / [Jūlijs Auškāps] // Universitas. - Nr.7 (1936, 25.maijs), 145.lpp.

241. Auškāps, Jūlijs. Rektors prof. Dr. J. Auškāps par savu ceļojumu : [LU rektors J. Auškāps stāsta par savu vizīti Zviedrijā un Somijā un šo zemju augstskolās] / Jūlijs Auškāps // Students. - Nr.5 (1936, 2.dec.), 114.-115.lpp. : fotogr.

242. Auškāps, Jūlijs. Scientiae et patriae : rektora prof. J. Auškāpa uzruna immatrikulācijas aktā / Jūlijs Auškāps // Universitas. - Nr.8 (1936, 15.sept.), 169.-172.lpp.

243. Auškāps, Jūlijs. Skaistā latviešu zeme : priekšlasījums zemnieku dienā / Jūlijs Auškāps. - 3.lpp. nos. uzrād.: Latvijas universitātes rektora prof. Dr. J. Auškāpa priekšlasījuma noslēgums // Jaunākās Ziņas. - Nr.55 (1936, 7.marts), 2., 3.lpp.

244. Auškāps, Jūlijs. Universitātes rektora Dr. Auškāpa runa par 15. maiju un gara kultūru : [LU rektora J. Auškāpa runa Tautas vienības svētku svinīgajā aktā Latvijas Nacionālajā operā] / Jūlijs Auškāps ; pierakst. Lta // Valdības Vēstnesis. - Nr.111 (1936, 18.maijs), 2.-3.lpp.

245. Auškāps, Jūlijs. Universitātes rektora iespaidi Zviedrijā un Somijā : [par LU rektora J. Auškāpa vizīti Zviedrijā un Somijā un šo zemju augstskolās ; tekstā stāsta LU rektors J. Auškāps] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.267 (1936, 24.nov.), 10.lpp.

246. Auškāps, Jūlijs. Universitātes rektora runa studentiem 1936. g. 14. maijā [Tautas vienības svētkos] / Jūlijs Auškāps // Studentu Dzīve. - Nr.51 (1936, 23.maijs), 6.lpp.

247. Auškāps, Jūlijs. Universitātes sveiciens : (L.U. rektora runa Vienību Savienības darbības atklāšanas svētkos) / Jūlijs Auškāps // Students. - Nr.2 (1936, 15.febr.), 31.lpp.

248. Godinājums mūsu vēstures zinātnes izkopējam : izglītības ministrs prof. A. Tentelis - filoloģijas fakultātes goda doktors : [par izglītības ministra A. Tentēļa 60 gadu jubilejas svinībām] // Brīvā Zeme. - Nr.266 (1936, 23.nov.), 3.lpp. : fotogr. Svinībās piedalās arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta viņa apsveikuma uzruna.

249. Jaunatne uzgavilē prezidentam : [par LU studentu un mācībspēku piedalīšanos 15. maija Tautas vienības svētku pasākumos] // Rīts. - Nr.134 (1936, 15.maijs), 17.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzruna studentiem.

250. Jauno gaitu sākumā : [par LU studentu immatrikulācijas svinīgo aktu 1936. gada 15. septembrī]. - (Akadēmiskā dzīve) // Students. - Nr.1 (1936, 1.okt.), 15.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzrunas fragmenti un īss atstāsts.

251. Kādām tautām tiesība dzīvot zem saules? : [par Iekšlietu ministrijas kārtējo informācijas un propagandas pārvaldes lektoru sanākumi] // Rīts. - Nr.23 (1936, 23.janv.), 9.lpp.

Saturā atstāstīts LU rektora J. Auškāpa sanāksmē nolasītais referāts par kultūras pretrunām.

252. Kopīgus ceļus staigādami, vislabāk kalposim mūsu tautai : [par LU akadēmiskās saimes svinīgajiem pasākumiem 15. maija Tautas vienības svētkos] // Latvijas Kareivis. - Nr.110 (1936, 15.maijs), 5.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps, citēta viņa uzruna studentiem.

253. Latvijas Universitātes 17. gadsvētku svinības // Latvijas Kareivis. - Nr.221 (1936, 29.sept.), 2., 3.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa ievadrūna svinīgajā svētku aktā ; par J. Auškāpa ziņojumu par mācībspēku zinātnisko darbību un LU attīstību.

254. Latvju radošā gara atdzimšana : Valsts un Ministru Prezidenta Dr. K. Ulmaņa, LTRK priekšsēža A. Bērziņa, L.Ū. rektora profesora Dr. J. Auškāpa runas Tautas vienības svētku aktā 1936. gada 15. maijā ; Profesora Dr. A. Švābes runa Latvijas Vēstures institūta pirmajā atklātajā sēdē 1936. gada 11. maijā. - [Rīga] : Leta, 1936. - 31 lpp.

255. Lauksaimniecībai jāsagatavojas cīnīties ar konkurenci pasaules tirgū : zemkopības ministrs J. Birznieks un universitātes rektors J. Auškāps Cēsu zemnieku dienā : [par Cēsu Lauksaimniecības biedrības organizēto zemnieku dienu] // Rīts. - Nr.20 (1936, 20.janv.), 2.lpp.

Zemnieku dienā piedalās arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta viņa runa.

256. Lielais solījums ir pildīts : svinīgais atceres akts Nacionālā operā [15. maija Tautas vienības svētkos] // Jaunākās Ziņas. - Nr.110 (1936, 16.maijs), 4.-5.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa.

257. Lielais zinātnieku kongress Londonā : Universitātes rektora prof. Dr. chem. J. Auškāpa vērojumi Vakareīropā : [par LU rektora J. Auškāpa vizītēm Londonas un Utrehtas universitāšu svinībās ; tekstā stāsta J. Auškāps] // Rīts. - Nr.196 (1936, 18.jūl.), 2.lpp.

258. Lielās zemnieku dienas noslēgušās : [par zemnieku dienu pasākumiem Rīgas Latviešu biedrības namā un Lielajā ģildē] // Rīts. - Nr.68 (1936, 8.marts), 2.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps un atstāstīta viņa runa par materiālo un gara kultūru.

259. Miljonu pilsētā Londonā tikai divreiz vairāk studentu kā Rīgā! : rektora prof. J. Auškāpa iespaidi ārzemju ceļojumā : [par LU rektora J. Auškāpa vizītēm Londonas un Utrehtas universitāšu svinībās ; tekstā stāsta J. Auškāps]. – 2.lpp. nos. uzrād.: Vakareiropas sasniegumi un mūsu priekšrocības // Brīvā Zeme. - Nr.159 (1936, 18.jūl.), 1., 2.lpp.

260. Ministru prezidents [K. Ulmanis] iecelts par agronomu biedrības pirmo goda biedru : [par Latvijas agronomu biedrības 10. zinātnisko kongresu] // Rīts. - Nr.5 (1936, 5.janv.), 1.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa apsveikuma uzruna kongresa atklāšanā.

261. Nepieciešama zinātnes līdzdarbība valsts uzbūves darbā : Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] Universitātes gada svētku aktā : [par LU 17. gadskārtas svētku svinībām] // Rīts. - Nr.269 (1936, 29.sept.), 2.lpp., fotogr.: 10.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa svētku ievadrūna.

262. Patiesības darba svētki : valsts prezidents [K. Ulmanis] Latvijas preses biedrības svinīgajā gada aktā // Rīts. - Nr.121 (1936, 2.maijs), 1., 8.lpp.

Svinīgajā pasākumā piedalās arī LU rektors, Preses biedrības godalgošanas komisijas priekšsēdētājs J. Auškāps, atstāstīta viņa uzruna pasākuma dalībniekiem.

263. Pie ziemeļu draugiem : mūsu universitātes rektors Zviedrijā : karalis Gustavs interesējas par Latviju : Zviedrijas ārlietu ministrs apmeklēs Rīgu : [par LU rektora J. Auškāpa vizīti Zviedrijā ; tekstā stāsta J. Auškāps] // Brīvā Zeme. - Nr.266 (1936, 24.nov.), 7.lpp.

264. 15 greznu dziesmu gadi : [par LU kora 15 dziesmu gadu atceres koncertu] / P. K. - Paraksts: P. K. // Rīts. - Nr.120 (1936, 1.maijs), 9.lpp.

Koncertā piedalās arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta viņa uzruna.

265. 15. maiju [svin Rīgā un visā Latvijā] / B. - (Apskats). - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1936, maijs/jūn.), 583.-585.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa runa Vienības laukumā.

266. Rīgas politehnikas dibināšanas 75 gadu atcere : [par Rīgas Politehnikā institūta dibināšanas 75. gadskārtas atceres svinīgo aktu LU Lielajā aulā, 1936. gada 16. maijā] // Students. - Nr.8 (1936, 31.maijs), 192.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa apsveikuma runas īss atstāsts.

267. Rudens sezonu atklāj akadēmiskā balle : [par studentu akadēmisko balli Armijas virsnieku klubā] // Rīts. - Nr.274 (1936, 4.okt.), 10.lpp.

Akadēmiskajā ballē piedalās arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta viņa uzruna balles dalībniekiem.

268. Skolotāju zvērests vienotai Latvijai pie Brīvības pieminekļa : [par skolotāju sanāksmi Rīgas Latviešu biedrības namā] // Rīts. - Nr.4 (1936, 4.janv.), 1.lpp.

Sanāksmē piedalās arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta viņa uzruna.

269. Stiprai jābūt formai, kurā veidojas nācijas dārgākā manta : universitātes 17. gada svētki // Jaunākās Ziņas. - Nr.220 (1936, 28.sept.), 4.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa svētku ievadrūna.

270. Studentu rotas gada svētki. - (Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.1 (1936, 15.janv.), 18.-19.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa runu.

271. Suminājumi Latvijai un Vadonim : svinīgais akts un koncerts Nacionālā operā [Tautas vienības svētkos 1936. gada 15. maijā] // Rīts. - Nr.135 (1936, 16.maijs), 6.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa runu.

272. Svētki, kas rāda Anglijas varenību : holandiešu un latviešu kultūras līdzība : Universitātes rektors par saviem iespaidiem divu augstskolu svinībās : [LU rektors J. Auškāps stāsta par saviem iespaidiem Utrehtas un Londonas universitāšu jubilejas svinībās] / Gb. - Paraksts: Gb. // Brīvā Zeme. - Nr.146 (1936, 3.jūl.), 1.lpp.

273. Šops, K. Latvijas skolotāju kongress [3.-4.janvārī] / K. Šops. - (Apskats. Sapulces un konferences) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.1 (1936, janv.), 80.-88.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa runa.

274. Tautas manifestantu delegātu apsveikums un novēlējums : [par tautas manifestācijas delegātu apsveikumiem Ministru prezidentam K. Ulmanim sakarā ar Valsts prezidenta amata uzņemšanos] // Rīts. - Nr.102 (1936, 12.apr.), 9.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa apsveikuma runa.

275. Universitāte sagatavos pašvaldību darbiniekus : [LU Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē nodibināta Pašvaldību tiesību katedra] // Rīts. - Nr.265 (1936, 25.sept.), 9.lpp.

Saturā par katedras nodibināšanu stāsta LU rektors J. Auškāps.

276. Universitātes rektora vērojumi Vakareiropā : [LU rektors J. Auškāps stāsta par saviem iespaidiem Utrehtas un Londonas universitāšu jubilejas svinībās] // Jaunākās Ziņas. - Nr.159 (1936, 18.jūl.), 7.lpp.

277. Universitātes 17. gada svētki / A. L. - Paraksts: A. L. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1936, okt.), 403.-408.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa uzruna un viņa veidotais LU darbības pārskats.

278. Upenieks, H. "Fraternitas Rusticana" 15 darba gadi : [par studentu biedrības "Fraternitas Rusticana" 15 gadu pastāvēšanas atceres svētkiem] / H. Upenieks // Students. - Nr.4 (1936, 15.nov.), 90.-91.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa runu svētku svinīgajā aktā.

279. Vajadzīga ticība saviem spēkiem : sācies jauns darba gads universitātē : [par jauno studentu imatrikulācijas aktu LU] // Rīts. - Nr.256 (1936, 16.sept.), 7.lpp.

Saturā citēta LU rektora J. Auškāpa runa.

280. Аушкап, Ю.И. Ректор Латвийского ун-та проф. Ю. Аушкап о своей поездке в Швецию и Финляндию : [интервью с ректором Латвийского университета Ю. Аушкапом] / Ю. Аушкап ; записал А. П. // Сегодня. - N 325 (24 нояб. 1936), с.5.

1937

281. Anglijas interese par Baltijas jūru : angļu admirāļa un vēsturnieka priekšlasījums universitātē : [par Kembridžas universitātes profesora Herberta Ričmonda lekciju LU] // Brīvā Zeme. - Nr.78 (1937, 9.apr.), 6.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa ievadrūna.

282. Anglijas politikā Baltijas jūrai arvien bijusi liela nozīme : valsts prezidents Dr. K. Ulmanis angļu profesora admirāļa sera H. Ričmonda priekšlasījumā universitātē : [par profesora Herberta Ričmonda vieslekciju LU par Anglijas jūras politiku Baltijā 17. un 18. gadsimtā] // Rīts. - Nr.97 (1937, 9.apr.), 7.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa ievadrūna.

283. Anglijas politikas svarīgā nozīme Baltijas jūrā : valsts prezidents Dr. K. Ulmanis sera H. Ričmonda priekšlasījumā universitātē : [par profesora Herberta Ričmonda vieslekciju LU par Anglijas jūras politiku Baltijā 17. un 18. gadsimtā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.78 (1937, 9.apr.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa ievadrūna.

284. Arī Latvijā ražos šķidrās degvielas : [par akciju sabiedrības "Degviela" ārkārtējo akcionāru sapulci] // Jaunākās Ziņas. - Nr.296 (1937, 30.dec.), 4.lpp.

Saturā par akciju sabiedrības priekšsēdētāja J. Auškāpa uzrunu sapulces dalībniekiem.

285. Atjaunotais solījums : akadēmiskās saimes lāpu gājiens uz pili : [par Tautas vienības svētku atzīmēšanu] // Brīvā Zeme. - Nr.108 (1937, 19.maijs), 4.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa svētku uzrunu.

286. Auškāps, Jūlijs. Cilvēka gara sacelšanās zīme : universitātes rektora prof. J. Auškāpa runa svinīgajā grāmatu dienas aktā : [par kultūras vērtībām un to izplatīšanu] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.29 (1937, 29.janv.), 7.lpp.

287. Auškāps, Jūlijs. Jaunākais mūsu Universitātes gaitās : saruna ar rektoru prof. Dr. J. Auškāpu / Jūlijs Auškāps ; pierakst. A. K-is // Universitāte. - Nr.2 (1937, 1.febr.), 27.lpp.

288. Auškāps, Jūlijs. Latviešu gars un zinātne : [fragments no LU rektora J. Auškāpa runas Zemnieku dienās] / Jūlijs Auškāps ; pierakst. Lta // Valdības Vēstnesis. - Nr.93 (1937, 27.apr.), 3.lpp.

289. Auškāps, Jūlijs. Latviešu zinātnieks kalpos savai zemei un tautai : universitātes rektora prof. J. Auškāpa runa valsts zemnieku dienā / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.92 (1937, 26.apr.), 6.lpp.

290. Auškāps, Jūlijs. Mēs kalposim tikai Dievam, savai zemei un savai tautai! : ar zinātnes varu darīsim tās lielas : rektora prof. J. Auškāpa runa zemnieku dienā / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.92 (1937, 26.apr.), 7.lpp.

291. Auškāps, Jūlijs. Mums jāaug aizvien lielākiem ciņā par latvisko Latviju! : jauns ir tas, kas spēj sekot savam laikam : rektora prof. Dr. Jūlija Auškāpa runa [studentu korporācijas] Latvia's 20 gadu pastāvēšanas svētku aktā 17. februārī / Jūlijs Auškāps // Universitāte. - Nr.4 (1937, 1.marts), 73.lpp.

292. Auškāps, Jūlijs. Mūžīgas ir garīgās vērtības un mūžīga ir latviešu tauta, kas spēj tās radīt : Latvijas Universitātes rektora prof. Dr. J. Auškāpa runa 1936. gada 15. maijā svinīgā aktā Nacionālā operā / Jūlijs Auškāps // Trešais gads : 1936.15.V-1937.15.V. - [Rīga] : LETA, [1937]. - 130.-134.lpp.

293. Auškāps, Jūlijs. Nacionālā un internacionālā kultūra : uzruna zviedru - latviešu biedrībā 18. nov. 1936. g. Stokholmā / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.1 (1937), 10.-14.lpp.

294. Auškāps, Jūlijs. Par maz nodošanās zinātniskam darbam : svarīgi jautājumi mūsu universitātes dzīvē : [LU rektors J. Auškāps stāsta par jauno zinātnieku sagatavošanu LU] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.56 (1937, 10.marts), 7.lpp.

Atsauksme: Krastiņš, A. Kas nomāc studējošās jaunatnes ideālismu / A.Krastiņš // Brīvā Zeme. - Nr.62 (1937, 17.marts), 7.lpp. ; Kulitāns, P. Aicinājums studentiem / P. Kulitāns // Brīvā Zeme. - Nr.73 (1937, 3.apr.), 12.lpp.

295. Auškāps, Jūlijs. Rektors prof. Dr. J. Auškāps aicina nodoties zinātniskam darbam / Jūlijs Auškāps // Universitas. - (1937, 15.apr.), 150.-151.lpp.

296. Baltijas valstu studentu šaha olimpiādē Latvija uzvar Igauniju ar 4:0 : [par Baltijas valstu studentu šaha olimpiādi] // Rīts. - Nr.75 (1937, 16.marts), 3.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa atklāšanas runa olimpiādē.

297. Dzirkstele, kas tagad pārvērtusies liesmā : valsts prezidents Dr. K. Ulmanis Kronvalda Ata piemiņas aktā universitātē : [par Kronvalda Ata 100. dzimšanas dienas svinīgo atzīmēšanu LU Lielajā aulā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.84 (1937, 16.apr.), 3.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa svētku uzruna.

298. Gaiša darba piepildījuma svētki universitātē : [par jauno ērģeļu iesvētīšanu LU Lielajā aulā] // Latvijas Kareivis. - Nr.81 (1937, 13.apr.), 1.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa.

299. Gaišs pareģojums nākamiem gadiem : skaista darba piepildījuma svētki universitātē : [par LU Lielās aulās jauno ērģeļu iesvētīšanas svinībām] // Brīvā Zeme. - Nr.80 (1937, 12.apr.), 3.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa svētku uzruna.

300. Gara un kultūras gaišie svētki : Valsts prezidents un valdība rakstnieku un grāmatu dienas svinīgajā aktā. - 6.lpp. nos. uzrād: Prezidenta pagodinājums kultūrdarbiniekam // Rīts. - Nr.29 (1937, 29.janv.), 1., 6.lpp.

Tekstā par LU rektora J. Auškāpa runu.

301. Iepazīstas ar Uzvaras laukuma izbūves iespējām : [par Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas izbraukumu uz jaunveidojamā Uzvaras laukuma teritoriju Pārdaugavā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.250 (1937, 3.nov.), 16.lpp.

Saturā Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas priekšsēdētāja J. Auškāpa viedoklis.

302. Kronvalda Ata 100 gadu dzimšanas dienas svētki Latvijas skolās [15. aprīlī] / O. - (Apskats. Sapulces un konferences). - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.4 (1937, apr.), 478.-482.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runas atstāsts.

303. Latvijas zelšanai un plaukšanai : 11. aprīlī 1936. g. : [par Latvijas sasniegumiem, sakarā ar 1. gadadienu kopš Ministru prezidents K. Ulmanis uzņēmās arī Valsts prezidenta pienākumus] // Rīts. - Nr.99 (1937, 11.apr.), 1.lpp., fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa 1936. gada 11. aprīļa apsveikuma runa Valsts prezidentam.

304. Latviskās Latvijas pravieša sapnis papildīts : Kronvalda Ata svinīgs piemiņas brīdis universitātē : [par Kronvalda Ata 100. dzimšanas dienas svinīgo atzīmēšanu LU Lielajā aulā] // Brīvā Zeme. - Nr.84 (1937, 16.apr.), 3.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa svētku uzruna.

305. Mājturības darbs nav jāsaprot šauri : zemkopības ministrs mājturības instruktoru sanāksmē Viestura piemiņas pili : [par Lauksaimniecības kameras rīkoto mājturības nodaļas instruktoru sanākumi] // Brīvā Zeme. - Nr.261 (1937, 16.nov.), 3.lpp.

Saturā par profesora J. Auškāpa referātu "Sievietes vara".

306. No mūsu kūdras ražos šķidrās degvielas : [par akciju sabiedrības "Degviela" ārkārtējo akcionāru sapulci] // Brīvā Zeme. - Nr.296 (1937, 30.dec.), 11.lpp.

Saturā par akciju sabiedrības priekšsēdētāja J. Auškāpa uzrunu sapulces dalībniekiem.

307. Paredz benzīnu ražot pašu zemē : [par akciju sabiedrības "Degviela" ārkārtējo akcionāru sapulci] // Rīts. - Nr.358 (1937, 30.dec.), 5.lpp.

Saturā par akciju sabiedrības priekšsēdētāja J. Auškāpa uzrunu sapulces dalībniekiem.

308. Piepildīts Kronvalda testaments : valsts prezidents [K. Ulmanis] Kronvalda Ata piemiņas aktā Universitātes aulā : [par Kronvalda Ata 100. dzimšanas dienas svinīgo atzīmēšanu LU Lielajā aulā] // Rīts. - Nr.104 (1937, 16.apr.), 2.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa ievadrūna.

309. Pretim brīnišķam ziedu un daiļuma laikmetam : valsts prezidents Dr. K. Ulmanis universitātes jauno ērģeļu iesvētišanas svinībās : [par LU Lielās aulās jauno ērģeļu iesvētišanas svinībām] // Jaunākās Ziņas. - Nr.80 (1937, 12.apr.), 3.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa svētku uzruna.

310. Prof. Dr. M. Pīmanis - Latvijas universitātes rektors : [par jaunievēlēto LU rektoru M.Pīmani] // Jaunākās Ziņas. - Nr.121 (1937, 3.jūn.), 3.lpp.

Saturā bijušā LU rektora J. Auškāpa viedoklis.

311. Selgas desmit gadu jubilejas svinības / L. P. - Paraksts: L. P. // Universitas. - Nr.4 (1937, 1.marts), 76.-77.lpp.

Saturā LU rektora J. Auškāpa uzruna studenšu korporācijas "Selga" vāpņa atklāšanas un iesvētišanas svinīgajā aktā.

312. Skaista darba piepildījums : [par jauno ērģeļu iesvētišanu LU Lielajā aulā] // Rīts. - Nr.100 (1937, 12.apr.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa.

313. Universitātes akadēmiskā gada noslēgums : [par LU akadēmiskā gada noslēguma svinībām] // Rīts. - Nr.133 (1937, 15.maijs), 15.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa uzrunu studentiem.

314. Universitātes jaunās aulas ērģeļu iesvētīšana / Ed. R. - Paraksts: Ed. R. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1937, febr.), 504.-505.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa runa ērģeļu iesvētīšanas svinīgajā aktā.

315. Valdība gādās par mājturības izglītību : [par mājturības instruktoru sa-nāksmi Jelgavā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.261 (1937, 16.nov.), 2.lpp., fotogr.: 3.lpp.

Saturā par profesora J. Auškāpa referātu "Sievietes vara".

316. Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa draudzīgā aicinājuma [otrā gada diena 28. janvārī] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1937, febr.), 198.-200.lpp.

Saturā atstāstīta LU rektora J. Auškāpa runa Draudzīgajam aicinājumam veltītajā pasākumā.

1938

317. Alūksnes pamatskolas iesvēte / J. Br. - Paraksts: J. Br. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 382.-384.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa jaunās skolas atklāšanas pasākumā.

318. Apliecinājums miera gribai un ticība cilvēces saprātam : atklāts Glika pa-matskolas jaunais nams Alūksnē // Rīts. - Nr.259 (1938, 19.sept.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna skolas atklāšanas pasākumā.

319. Atbrīvotā latviešu valoda : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi : [par Izglītības ministrijas Skolu departamenta rīkoto latviešu valodas kursu skolo-tājiem atklāšanu] // Zemgales Balss. - Nr.213 (1938, 20.sept.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa atklāšanas pasākumā.

320. Atklāta valsts neatkarības pasludināšanas piemiņas plāksne pie Nacionālā teātra // Rīts. - Nr.320 (1938, 19.nov.), 4.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna Valsts prezidentam K. Ulmanim pie-miņas plāksnes atklāšanā.

321. Audzināšana ir neatvairāms un izglītības darbiniekam obligatorisks pienā-kums : izglītības ministra [J. Auškāpa] norādījumi skolotāju konferenču noslēgu-mā : [par Rīgas pilsētas skolotāju konferenci] // Latvijas Kareivis. - Nr.273 (1938, 1.dec.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences atklāšanā.

322. Auškāps, Jūlijs. Darbs kultūras laukā : izglītības ministrs prof. J. Auškāps par savu turpmāko darbu / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.201 (1938, 6.sept.), 1., 16.lpp.

323. Auškāps, Jūlijs. Ir tikai viens kungs, kuram kalpot : izglītības ministrs prof. J. Auškāps Valmierā : [J. Auškāpa uzruna Valmieras apriņķa skolotāju konferencē] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.287 (1938, 17.okt.), 1.lpp.

324. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa runa Stelpes pamatskolas atklāšanā š. g. 25. septembrī / Jūlijs Auškāps // Valdības Vēstnesis. - Nr.218 (1938, 26.sept.), 3.lpp.

325. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa uzruna, atklājot Valkas apr. skolotāju konferenci š. g. 17. okt. / Jūlijs Auškāps // Valdības Vēstnesis. - Nr.237 (1938, 18.okt.), 2.lpp.

326. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa uzruna Jelgavas - Bauskas apriņķa skolotājiem : [J. Auškāpa uzruna Jelgavas - Bauskas apriņķa skolotāju konferencē] / Jūlijs Auškāps // Valdības Vēstnesis. - Nr.254 (1938, 8.nov.), 2.lpp.

327. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra norādījumi skolotājiem : [J. Auškāpa uzruna Daugavpils-Ilūkstes apriņķa skolotāju konferencē] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.322 (1938, 21.nov.), 2.lpp.

328. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra prof. J. Auškāpa uzruna, atklājot š. g. 22. oktobrī Madonas apr. skolotāju konferenci / Jūlijs Auškāps // Valdības Vēstnesis. - Nr.242 (1938, 24.okt.), 1.lpp.

329. Auškāps, Jūlijs. Latvieši paši darina savu vēsturi : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa, atklājot 28. janvāra Draudzīgā aicinājuma pamatskolu Liepājā / Jūlijs Auškāps. - 2.lpp. nos. uzrād.: Stiprākais mūsu valsts drošības pamats esam mēs paši // Kurzemes Vārds. - Nr.225 (1938, 4.okt.), 1., 2.lpp.

330. Auškāps, Jūlijs. Latvijas izglītības darbinieki sekmēs Latvijas kultūru un labklājību : [izglītības ministra J. Auškāpa izteikumi preses pārstāvjiem par Izglītības ministrijas darbību] / Jūlijs Auškāps // Zemgales Balss. - Nr.202 (1938, 7.sept.), 4.lpp.

331. Auškāps, Jūlijs. Latvijas profesiju kamerai būs pakļautas 16 profesijas : drīzumā izraudzīs kameras sastāvu : [izglītības ministra un Latvijas Profesiju kameras pilnvarnieka J. Auškāpa izteikumi par Latvijas Profesiju kameras darbību] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.250 (1938, 3.nov.), 5.lpp.

332. Auškāps, Jūlijs. "Mūsu dzīve rit lielākā pilnībā kā Vakareiropā," saka profesiju kameras pilnvarnieks J. Auškāps atgriezdamies no ārzemēm : [profesors J. Auškāps stāsta par zinātniskā komandējuma iespaidiem Eiropā] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.161 (1938, 21.jūl.), 1.lpp.

333. Auškāps, Jūlijs. Pārkartojot programmas, universitātei izdosies saīsināt studiju laiku : [izglītības ministra J. Auškāpa izteikumi par LU studiju darba organizēšanu] / [J. Auškāps] // Universitāte. - Nr.11 (1938, 15.sept.), 304.lpp.

334. Auškāps, Jūlijs. Saīsinās studiju laiku : izglītības ministra J. Auškāpa intervija par resora turpmāko darbu / Jūlijs Auškāps. - 2.lpp. nos. uzrād.: Profesiju kameras darba sākums iezīmēs jaunu ēru sabiedriski-kulturālajā darbā ; 9.lpp. nos. uzrād.: Studiju laiku varētu samazināt tehniskās fakultātēs // Rīts. - Nr.247 (1938, 7.sept.), 1., 2., 9.lpp.

335. Auškāps, Jūlijs. Skolotāja darbs ir aicinājums un sūtība : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Jelgavas un Bauskas skolotājiem / Jūlijs Auškāps // Zemgales Balss. - Nr.253 (1938, 7.nov.), 1.lpp.

336. Auškāps, Jūlijs. Stiprākais drošības pamats esam mēs paši : izglītības ministra [J. Auškāpa] runa, atklājot 28. janvāra pamatskolu [Liepājā] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.273 (1938, 3.okt.), 1., 2.lpp.

337. Auškāps, Jūlijs. Tēvijai augt! : izglītības ministra radiouzruna skolēniem / Jūlijs Auškāps ; pierakst. Z. // Latvijas Kareivis. - Nr.262 (1938, 17.nov.), 2.lpp.

338. Darbā ar gaišu skatu uz dzīvi : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi Cēsu apriņķa tautskolotājiem : [par Cēsu apriņķa skolotāju semināru] // Latvijas Kareivis. - Nr.236 (1938, 16.okt.), 1.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes dalībniekiem.

339. Daugavpils un Ilūkstes apriņķa tautskolotāju konference / M. S. - Paraksts: M. S. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 788.-795.lpp.

Saturā atstāstītas izglītības ministra J. Auškāpa runas konferences dalībniekiem.

340. Draudzīgā aicinājuma pamatskolas Liepājā iesvētīšanas svinības / G. Br. - Paraksts: G. Br. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 384.-387.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa jaunās skolas atklāšanas pasākumā.

341. Drošsirdību, tēvijas mīlestību un darbu! : [par Šveices kultūras nedēļas atklāšanu Latvijā] // Zemgales Balss. - Nr.230 (1938, 10.okt.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa atklāšanas pasākumā.

342. Galvas pilsētas Rīgas skolotāju konference / J. Š. - Paraksts: J. Š. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 748.-751.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences dalībniekiem.

343. Galvaspilsētas skolotāju sanāksme : [par Rīgas pamatskolu skolotāju sanākumi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.272 (1938, 30.nov.), 16.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna sanāksmes atklāšanā.

344. Galvenie uzdevumi jaunatnes audzināšanā : [par Rīgas skolotāju sanākumi] // Rīts. - Nr.332 (1938, 1.dec.), 9.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa norādījumiem jaunatnes audzināšanā.

345. Izglītības ministris Dr. J. Auškāps Cēsu un Valmieras apriņķu skolotāju konferencēs š. g. 15. un 16. oktobrī // Valdības Vēstnesis. - Nr.236 (1938, 17.okt.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas.

346. Izglītības ministrs [J. Auškāps] pie Nacionālā teātra māksliniekiem // Latvijas Kareivis. - Nr.226 (1938, 5.okt.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna teātra darbiniekiem.

347. Izglītības ministrs prof. J. Auškāps Nacionālajā teātrī // Jaunākās Ziņas. - Nr.225 (1938, 4.okt.), 16.lpp.

Saturā citēta izglītības ministra J. Auškāpa uzruna teātra darbiniekiem.

348. Izglītības ministrs prof. J. Auškāps stājies amatā : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar izglītības ministra amata pārņemšanu] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.189 (1938, 23.aug.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna.

349. Izglītības ministrs profesors J. Auškāps Valkā : [par Valkas apriņķa skolotāju konferenci un izglītības ministra J. Auškāpa vizīti Valkā] // Ziemeļlatvija. - Nr.689 (1938, 20.okt.), 1.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa runas konferences atklāšanā.

350. Jaunatnē jāiedevš mīlestība savam novadam : izglītības ministrs prof. J. Auškāps skolotāju sanāksmē Madonā // Jaunākās Ziņas. - Nr.241 (1938, 22.okt.), 8.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna sanāksmes dalībniekiem.

351. Jelgavas un Bauskas apriņķa tautskolu skolotāju konferencē / O. - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 755.-764.lpp.

Saturā atstāstītas izglītības ministra J. Auškāpa runas konferences dalībniekiem.

352. Kā jāizpaužas nacionālai kopībai : izglītības ministra norādījumi skolotājiem : [par Jelgavas - Bauskas apriņķa skolotāju konferenci] // Rīts. - Nr.309 (1938, 8.nov.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna.

353. Kas ir mūsu lielākais ienaidnieks : divkāršas kultūras svinības Cēsīs : [par Cēsu Valsts ģimnāzijas jaunceltnes atklāšanas svinībām un skolas gada svētku atzīmēšanu] // Rīts. - Nr.294 (1938, 24.okt.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa svinību atklāšanā.

354. Kas prasāms no katra kultūras darbinieka : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi resoru pārņemot : [par izglītības ministru maiņu] // Rīts. - Nr.232 (1938, 23.aug.), 2.lpp., fotogr.: 1.lpp.

Saturā izglītības ministru J. Auškāpa un A. Tenteļa runas izglītības ministru maiņas pasākumā.

355. Kuldīgas un Aizputes [apriņķa tautskolu skolotāju konference] / O. - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 770.-778.lpp.

Saturā atstāstītas izglītības ministra J. Auškāpa runas konferences dalībniekiem.

356. Latvijas ieroči - tautas garīgais spēks : izglītības ministrs prof. J. Auškāps Gļika pamatskolas iesvētē Alūksnē // Jaunākās Ziņas. - Nr.212 (1938, 19.sept.), 16.lpp. : fotogr.

Saturā citēta izglītības ministra J. Auškāpa uzruna skolas atklāšanas pasākumā.

357. Latvijas izbūves darbam vajadzīgi apdāvināti un krietni darbinieki : universitātes rektora norādījumi jaunajiem studentiem // Jaunākās Ziņas. - Nr.209 (1938, 15.sept.), 1.lpp.

Saturā citēts izglītības ministrs J. Auškāps.

358. Latvijas preses biedrības gada svētki : [par Latvijas Preses biedrības gada svētku svinīgo aktu Siguldas pilī] / Pk. - Paraksts: Pk. // Zemgales Balss. - Nr.140 (1938, 27.jūn.), 1.lpp.

Saturā par Profesiju kameras pilnvarnieka, Latvijas Preses biedrības godalgošanas komisijas priekšsēdētāja profesora J. Auškāpa uzrunu.

359. Lietpratēju pienākums - cienīgi atrisināt Uzvaras laukuma izbūves jautājumu : [par Uzvaras laukuma izveides projektu konkursa izsludināšanu ; tekstā stāsta Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas priekšsēdētājs J. Auškāps] // Jaunākās Ziņas. - Nr.134 (1938, 17.jūn.), 1.lpp.

360. Madonas apriņķa tautskolu skolotāju konference / O. - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1938, nov.), 643.-651.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas konferences dalībniekiem.

361. Mazpulki iznīdē aizspriedumus pret darbu : mūsu mazpulku saimē jau 40 000 dalībnieku : [par Latvijas mazpulku 8. sanākumi Siguldā] // Ventas Balss. - Nr.99 (1938, 6.sept.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes dalībniekiem.

362. Mazpulku dižā darba vainagojums : izglītības ministrs prof. J. Auškāps apseic mazpulku saimi : [par Latvijas mazpulku 8. sanākumi Siguldā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.200 (1938, 5.sept.), 3.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes dalībniekiem.

363. Mierā un pašjāvībā ikviens Latvijas pilsonis var strādāt ražīgu darbu : izglītības ministrs prof. J. Auškāps jaunas gaismas pils iesvētē Stelpē : [par Stelpes jaunās pamatskolas atklāšanas svinībām] // Jaunākās Ziņas. - Nr.218 (1938, 26.sept.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna skolas atklāšanas pasākumā.

364. Mūsu prezidenta cēlais nodoms piepildās : izglītības ministrs prof. J. Auškāps atklāj Draudzīgā aicinājuma skolu Liepājā // Jaunākās Ziņas. - Nr.224 (1938, 3.okt.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna skolas atklāšanas pasākumā.

365. Mūsu vēsture, tāpat kā mūsu tauta, ir tūkstošus gadu veca : valsts proklamēšanas akta atceres brīdis Nacionālajā teātrī [18. novembrī] // Jaunākās Ziņas. - Nr.263 (1938, 19.nov.), 13.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna Valsts prezidentam K. Ulmanim valsts neatkarības proklamēšanas piemiņas plāksnes atklāšanā pie Nacionālā teātra.

366. Nākošā rudenī sāks darbu Jelgavas lauksaimniecības akadēmija : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas izveidi] // Rīts. - Nr.352 (1938, 21.dec.), 1., 6.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa izteikumi par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas satversmi.

367. Nākošos divos gados paredz izdot sinonīmu vārdnīcu : [par Izglītības ministrijas skolu departamenta rīkoto latviešu valodas kursu skolotājiem atklāšanu] // Rīts. - Nr.260 (1938, 20.sept.), 2.lpp.

Saturā atstāstīta izglītības ministra J. Auškāpa runa atklāšanas pasākumā.

368. Nodibināta Jelgavas lauksaimniecības akadēmija : vadības lēmumi // Jaunākās Ziņas. - Nr.290 (1938, 21.dec.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa izteikumi par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas satversmi.

369. Par tiem, kas darbā kopj un vairo savas spējas : izglītības ministrs prof. J. Auškāps mazpulku sanāksmes noslēgumā Siguldā / Pk. - Paraksts: Pk. - 6.lpp. nos. uzrād.: Sacensības, kuras nepadina ne skaudību, ne greisirdību // Brīvā Zeme. - Nr.200 (1938, 5.sept.), 1., 6.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa mazpulku sanāksmes noslēgumā.

370. Pareizākais ceļš ir tikai viens : [par Rīgas apriņķa pamatskolu skolotāju sanākumi] // Rīts. - Nr.330 (1938, 29.nov.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna sapulces dalībniekiem.

371. Pienākumi pret valsti jāsajūt ne tikai kaujas laukos, bet arī ikdienas darbā : [tekstā arī par Šveices kultūras nedēļas atklāšanu Latvijā] // Gulbenes Balss. - Nr.38 (1938, 14.okt.), 5.lpp. : fotogr. ; Rīgas Jūrmalas Vēstnesis. - Nr.23 (1938, 15.okt.), 5.lpp. : fotogr. ; Ventas Balss. - Nr.115 (1938, 13.okt.), 5.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa atklāšanas pasākumā.

372. Praktiskam darbam - aroda izglītību : izglītības ministrs prof. J. Auškāps skolotāju sanāksmē Daugavpilī // Jaunākās Ziņas. - Nr.264 (1938, 21.nov.), 2.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa runas skolotāju sanāksmes atklāšanā.

373. Prof. J. Auškāps pārņēmis Izglītības ministriju : [par izglītības ministru maiņu] // Zemgales Balss. - Nr.189 (1938, 23.aug.), 1.lpp.

Saturā jaunā izglītības ministra J. Auškāpa runa izglītības ministru maiņas pasākumā.

374. Profesiju kameras organizācijas darbs : [par Latvijas Profesiju kameras organizēšanas darbu ; tekstā stāsta Profesiju kameras pilnvarnieks profesors J. Auškāps] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.136 (1938, 19.jūn.), 4.lpp.

375. Referāti valsts darbiniekuursos : [par izglītības ministra J. Auškāpa lekcijām par 15. maija Latviju un Latvijas kultūrpolitiku valsts ierēdņuursos] // Latvijas Kareivis. - Nr.286 (1938, 16.dec.), 5.lpp.

Saturā citāti no izglītības ministra J. Auškāpa lekcijām.

376. Rīgas apriņķa skolotāju sanāksme // Jaunākās Ziņas. - Nr.270 (1938, 28.nov.), 16.lpp. : fotogr.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes atklāšanā.

377. Roku rokā ies skolas un mazpulki : izglītības ministrs prof. J. Auškāps mazpulku darba sanāksmē Siguldā // Rīts. - Nr.245 (1938, 5.sept.), 1., 9.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna sanāksmes dalībniekiem.

378. Sava sēta un pagasts jāpadara par savu lepnumu un godu : izglītības ministra norādījumi skolotājiem : [par Ventspils apriņķa skolotāju sanāksmi] // Rīts. - Nr.307 (1938, 6.nov.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna sanāksmes atklāšanā.

379. Skola brīvībā Latvijā : [par izglītības ministra J. Auškāpa runu Rīgas radiofonā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.261 (1938, 16.nov.), 3.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa runas.

380. Skolotāju konference Cēsīs / C. - Paraksts: C. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1938, nov.), 640.-641.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences dalībniekiem.

381. Skolotāju konference Valkā / C. - Paraksts: C. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1938, nov.), 641.-643.lpp.

Saturā atstāstīta izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences dalībniekiem.

382. Stelpes pagasta 6-kl. pamatskolas atklāšana / G. Br. - Paraksts: G. Br. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 387.-389.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa jaunās skolas atklāšanas pasākumā.

383. Svarīgi norādījumi skolu lietās : izglītības ministrs [J. Auškāps] skolotāju sanāksmē Cēsīs // Rīts. - Nr.286 (1938, 16.okt.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna sanāksmes dalībniekiem.

384. Šodien prof. J. Auškāps pārņēma Izglītības ministrijas vadību : [par izglītības ministru maiņu] // Brīvā Zeme. - Nr.188 (1938, 22.aug.), 1.lpp.

Saturā jaunā izglītības ministra J. Auškāpa runa izglītības ministru maiņas pasākumā.

385. Šops, K. 8. mazpulku sanāksme notika Rīgā [1938. g. 3. septembrī] / K. Šops // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.9 (1938, sept.), 248.-251.lpp.

Saturā atstāstīta izglītības ministra J. Auškāpa runa.

386. Šops, K. Rīgas apriņķa skolotāju konference / K. Šops // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 751.-754.lpp.

Saturā atstāstītas izglītības ministra J. Auškāpa runas konferences dalībniekiem.

387. Šveices kultūras nedēļa Latvijā / G. Br. - Paraksts: G. Br. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 398.-401.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa Šveices kultūras nedēļas atklāšanas pasākumā.

388. Tēvzemes mīlestības uguns izkausē ienaidnieka tēraudu un dzelzi : izglītības ministrs prof. J. Auškāps skolu svinībās Cēsīs : [par Cēsu Valsts ģimnāzijas jaunceltnes atklāšanas svinībām] // Jaunākās Ziņas. - Nr.242 (1938, 24.okt.), 10.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa svinību atklāšanā.

389. 3 jautājumi izglītības ministra intervijā : [par izglītības ministra J. Auškāpa izteikumiem sakarā ar Izglītības ministrijas turpmākās darbības jomām] / E. A. - Paraksts: E. A. // Rīts. - Nr.248 (1938, 8.sept.), 1., 7.lpp.

390. Uzsāks profesiju kameras organizēšanas priekšdarbus : [tekstā stāsta Latvijas Profesiju kameras pilnvarnieks J. Auškāps] // Jaunākās Ziņas. - Nr.106 (1938, 12.maijs), 2.lpp.

391. Vadoņa lielā interese un gādība par skolām : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa norādījumi par audzinātāja darbu skolā un sabiedrībā : [par izglītības ministra J. Auškāpa vizītēm Cēsu un Valmieras skolotāju konferencēs] // Jaunākās Ziņas. - Nr.236 (1938, 17.okt.), 2.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa runas Cēsu skolotāju konferencē.

392. Valsts 20 gadu pastāvēšanas svētki / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 713.-715.lpp.

Saturā īsi atstāstītas izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas svētku svinīgajos pasākumos.

393. Var būt tikai viens uz priekšu un augšup iešanas ceļš : izglītības ministra [J. Auškāpa] norādījumi Rīgas apriņķa pamatskolu skolotājiem : [par Rīgas apriņķa skolotāju konferenci] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.271 (1938, 29.nov.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences atklāšanā.

394. Varai jāpakļaujas taisnībai : [par Šveices kultūras nedēļas atklāšanas svinībām] // Rīts. - Nr.279 (1938, 9.okt.), 1., 9.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu atklāšanas svinībās.

395. Ventspils apriņķa skolotāji audzinās pašu zemei pašu arājus : izglītības ministrs prof. J. Auškāps apriņķa skolotāju konferencē Ventspilī // Ventas Balss. - Nr.125 (1938, 8.nov.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna skolotāju konferencē.

396. Ventspils apriņķa skolotāju konference / J. S. - Paraksts: J. S. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 784.-787.lpp.

Saturā atstāstītas izglītības ministra J. Auškāpa runas konferences dalībniekiem.

397. Veras durvis jaunām skolu ēkām : izglītības ministrs prof. J. Auškāps skolas atklāšanas svinībās Stelpē : [par Stelpes jaunās pamatskolas atklāšanu] // Latvijas Kareivis. - Nr.219 (1938, 27.sept.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa.

398. Viens pats iekopis pusi no visa apriņķa skolu bišu saimēm : izglītības ministra norādījumi skolotājiem Kuldīgā : [par Kuldīgas un Aizputes apriņķu skolotāju konferenci] // Rīts. - Nr.300 (1938, 30.okt.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences atklāšanā.

399. Visas zināšanas un spēkus Latvijas nākotnes celšanai : Valmieras un Valkas apriņķu pamatskolu skolotāju gadskārtējās konferences / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.237 (1938, 18.okt.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runas skolotāju konferencēs Valmierā un Valkā.

400. Visu Latvijas novadu skolotāji galvaspilsētā : [par Latvijas skolotāju kopējo sanāksmi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.263 (1938, 19.lpp.), 9.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes atklāšanā.

1939

401. Apstiprināti atzinumi par pareizrakstību : [par Izglītības ministrijas pareizrakstības komisijas atzinumiem par latviešu valodas pareizrakstību] // Rīts. - Nr.192 (1939, 14.jūl.), 7.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa pareizrakstības atzinumu skaidrojums.

402. Apstiprināti pareizrakstības komisijas atzinumi par latviešu pareizrakstību : [par Izglītības ministrijas pareizrakstības komisijas atzinumiem par latviešu valodas pareizrakstību] // Latvijas Kareivis. - Nr.155 (1939, 14.jūl.), 3.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa pareizrakstības atzinumu skaidrojums.

403. Ārējie saspilējumi netraucē mūsu dzīvi un darbu : [par Ziemeļvidzemes skolotāju kongresu Valmierā] // Brīvā Zeme. - Nr.196 (1939, 31.aug.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu kongresa dalībniekiem.

404. Arhīvs šo laikmetu saista ar nākotni : [par jaunuzceltā Latvijas Valsts arhīva atklāšanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.4 (1939, 5.janv.), 11.lpp. : fotogr.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa runas atklāšanas pasākumā.

405. Arhīvus un vēstures materiālus bez atļaujas nevar izvest : [par valdības rīkojumu par vēstures materiālu izvešanu sakarā ar vācu tautības pilsoņu repatriāciju] // Rīts. - Nr.285 (1939, 15.okt.), 15.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa skaidrojums.

406. Arī lauksaimniecības akadēmijā būs ārkārtējie profesori : [par Ministru kabineta grozījumiem Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas satversmē sakarā mācībspēku amatu nosakumiem] // Jaunākās Ziņas. - Nr.246 (1939, 28.okt.), 5.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa skaidrojums.

407. Atslēga, ar kuru varēs atslēgt tautas pagātņi : [par jaunuzceltā Latvijas Valsts arhīva atklāšanu] // Rīts. - Nr.5 (1939, 5.janv.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu atklāšanas pasākumā.

408. Audzināt jaunatni priekā strādāt Latvijai : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi tautskolu inspektoriem : [par tautskolu inspektoru konferenci] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.48 (1939, 26.febr.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences atklāšanā.

409. Auškāps, Jūlijs. Arkla un zobena cilts : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Cēsu kauju 20. g. atceres svinībās / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.138 (1939, 22.jūn.), 15.lpp.

410. Auškāps, Jūlijs. Būsim sarkanbaltsarkanā karoga cienīgi sargi! : [fragments no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas Cēsu kauju 20 gadu atcerai veltītajā svinīgajā pasākumā Cēsis pie Uzvaras pieminekļa] / [Jūlijs Auškāps] // Cēsu Vēstis. - Nr.313 (1939, 30.jūn.), 1.lpp.

411. Auškāps, Jūlijs. Ceļa stabi : uzruna skolu darbinieku sanāksmē 1938. g. 17. novembrī / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.1 (1939), 5.-8.lpp.

412. Auškāps, Jūlijs. Ceļš, kas ved uz vienotas latviskas Latvijas labklājību un kultūras uzplaukumu : izglītības ministra prof. J. Auškāpa paskaidrojumi preses pārstāvjiem par sava resora uzdevumiem 1938. gada 6. septembrī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 209.-213.lpp.

413. Auškāps, Jūlijs. Darbam jāklūst par apmierinājumu un prieku : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa uzruna, Profesiju kameru atklājot / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.21 (1939, 26.janv.), 2.lpp.

414. Auškāps, Jūlijs. "Draudzīgais aicinājums ir krāšņs zieds Vadoņa vītajā tautas vienības un Latvijas augošās varenības vainagā" : izglītības ministra prof. J. Auškāpa uzruna skolu pusstundā 1939. gada 25. janvārī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 322.-324.lpp.

415. Auškāps, Jūlijs. Draudzīgais aicinājums raksturo tā autora īsti latvisko dižciltību : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Liepājas pilsētas 28. janvāra pamatskolas iesvētīšanas aktā 1938. gada 2. oktobrī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 221.-223.lpp.

416. Auškāps, Jūlijs. Dzimtslīgums ar likteni par šo zemi ir noslēgts : izglītības ministra prof. J. Auškāpa uzruna 22. jūnija kauju atceres svinībās Cēsis / Jūlijs Auškāps // Latvijas Kareivis. - Nr.139 (1939, 23.jūn.), 6.lpp.

417. Auškāps, Jūlijs. Ir tikai viens kungs, kuram kalpot - tā ir latviešu tauta : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Valmieras apriņķa skolotāju konferencē 1938. gada 16. oktobrī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 223.-224.lpp.

418. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa runa ģeogrāfijas [skolotāju] kursu atklāšanā 18. aug. / Jūlijs Auškāps // Valdības Vēstnesis. - Nr.186 (1939, 19.aug.), 1.lpp.

419. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa runa kultūras kameru sanāksmē š. g. 25. oktobrī : [par Latvijas Rakstu un mākslas un Profesiju kameru sanāksmi ; tekstā izglītības ministra J. Auškāpa runa] / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vēstnesis. - Nr.244 (1939, 26.okt.), 1., 2., 3., 4.lpp.

Atsauksme: Līgotņū Jēkabs. Latvietības pamati / Līgotņū Jēkabs // Jaunākās Ziņas. - Nr.246 (1939, 28.okt.), 2.lpp.

420. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa runa š. g. 3. oktobrī tautskolu inspektorū sanāksmes atklāšanā / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vēstnesis. - Nr.225 (1939, 4.okt.), 2., 3.lpp.

421. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa uzruna, Latvijas Profesiju kameru atklājot š. g. 26. janvārī / Jūlijs Auškāps // Valdības Vēstnesis. - Nr.22 (1939, 27.janv.), 2., 3.lpp.

422. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa uzruna Rīgas vidusskolu izlaiduma aktā Nacionālā operā / Jūlijs Auškāps // Valdības Vēstnesis. - Nr.133 (1939, 16.jūn.), 2.lpp.

423. Auškāps, Jūlijs. Izturības pārbaude : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa [skolu jaunatnei] radiofonā / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.231 (1939, 11.okt.), 9.lpp. ; Latvijas Kareivis. - Nr.232 (1939, 12.okt.), 1., 5.lpp.

424. Auškāps, Jūlijs. Jūsu rokās lielās dzīves atslēga : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa vidusskolu absolventiem šorīt Nacionālajā operā / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.132 (1939, 15.jūn.), 1.lpp. : fotogr.

425. Auškāps, Jūlijs. Kultūra un tautas labklājība ceļama ne tikai valsts centrā, bet visā valstī vienlīdzīgi : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Daugavpils un Ilūkstes skolotāju konferencē 1938. gada 20. novembrī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 262.-263.lpp.

426. Auškāps, Jūlijs. Kultūras spēku koncentrācija : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa, Latvijas Profesiju kameru atklājot, 1939. gada 26. janvārī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 326.-331.lpp.

427. Auškāps, Jūlijs. Labklājība, ko neviens nevar atņemt : izglītības ministra prof. J. Auškāpa uzruna šodien Rīgas pamatskolu beigušajiem / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.118 (1939, 27.maijs), 21.lpp.

428. Auškāps, Jūlijs. Latviskās Latvijas pilsoņa garīgā stāja : [runa papildskolu skolotāju kursos Maija pamatskolā] / Jūlijs Auškāps // Latvijas Skola. - Nr.4 (1939, okt.), 348.-357.lpp.

429. Auškāps, Jūlijs. Mūsu miera griba un iespēja : [atziņas no izglītības ministra J. Auškāpa runas Cēsu kauju 20 gadu atcerei veltītajā svinīgajā pasākumā Cēsis pie Uzvaras pieminekļa] / [Jūlijs Auškāps] // Rīts. - Nr.172 (1939, 23.jūn.), 2.lpp.

430. Auškāps, Jūlijs. Mūsu pienākumi lielo notikumu laikmetā : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa runa par latviskās Latvijas pilsoņa garīgo stāju : [runa papildskolu skolotāju kursos Maija pamatskolā] / Jūlijs Auškāps // Jaunākās Ziņas. - Nr.223 (1939, 2.okt.), 2.lpp.

431. Auškāps, Jūlijs. Mūsu robežu tuvumā mēs ceļam nevis cietokšņus, bet gaismas pilis : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Glika pamatskolas iesvētīšanā Alūksnē 1938. gada 18. septembrī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 216.-217.lpp.

432. Auškāps, Jūlijs. Pašu spēkiem, pašu interesēs paceļams ikviens arods, sargājams profesijas gods : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Profesiju kameras atklāšanā / Jūlijs Auškāps // Latvijas Kareivis. - Nr.22 (1939, 27.janv.), 2.-3.lpp. : fotogr.

433. Auškāps, Jūlijs. Skolotājs nedrīkst atrauties no sabiedriskā darba : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Jelgavas un Bauskas apriņķa skolotāju konferencē 1938. gada 7. novembrī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 247.-249.lpp.

434. Auškāps, Jūlijs. Šis laiks pārbauda mūsu izturību : [fragments no izglītības ministra prof. J. Auškāpa uzrunas radiofonā skolu jaunatnei] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.231 (1939, 11.okt.), 8.lpp.

435. Auškāps, Jūlijs. Uzruna kultūras darbiniekiem : 1939. 25. 10 : [par Latvijas iekšpolitisko un ārpolitisko situāciju] / Jūlijs Auškāps // Sējējs. - Nr.11 (1939), 1155.-1162.lpp.

436. Auškāps, Jūlijs. Uzruna Latvijas profesiju kameru atklājot 1939. g. 26. janvārī / Jūlijs Auškāps // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1939), 131.-139.lpp.

437. Auškāps, Jūlijs. Uzruna skolu pusstundā 1939. g. 25. janvārī : [par Draudzīgo aicinājumu] / Jūlijs Auškāps // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1939), 139.-143.lpp.

438. Auškāps, Jūlijs. Uzvaras ceļā : jaunatnes solījums prezidentam valsts Vienības svētkos : [izglītības ministra J. Auškāpa runa 15. maija Tautas vienības svētkiem veltītajā skolēnu pasākumā] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.134 (1939, 15.maijs), 1.lpp.

439. Auškāps, Jūlijs. Vajadzīga nosvērtība, lojāla sadarbība un ziedošanās prieks : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi par pilsoņu vajadzīgo stāju : [runa papildskolu skolotāju kursos Maija pamatskolā] / Jūlijs Auškāps // Rīts. - Nr.271 (1939, 1.okt.), 1., 4.lpp.

440. Auškāps, Jūlijs. Valdībai nav tālu un aizmirstu novadu : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa Ventpils apriņķa skolotāju sapulcē 1938. gada 5. novembrī / Jūlijs Auškāps // Piektais gads : 1938.15.V-1939.15.V. - [Rīga] : LETA, [1939]. - 242.lpp.

441. Auškāps, Jūlijs. Vienota latviešu tauta seko savam Vadonim uz mūžīgo latvisko Latviju : izglītības ministra prof. J. Auškāpa runa valsts un pašvaldības darbinieku sanāksmē Jelgavā / Jūlijs Auškāps // Zemgales Balsis. - Nr.16 (1939, 20.janv.), 2.lpp.

442. Auškāps, Jūlijs. Visām grūtībām cauri iziet varam tikai kopā turēdamies : [izglītības ministra J. Auškāpa runa papildskolu skolotājuursos Maija pamatskolā] / Jūlijs Auškāps // Brīvā Zeme. - Nr.223 (1939, 2.okt.), 1., 9.lpp.

443. Auškāps, Jūlijs. Zinātnei un tēvzemei : (prof. Dr. J. Auškāpa uzruna studentiem no grāmatas "Zinātnei un tēvzemei") / Jūlijs Auškāps // Studentu Dzīve. - Nr.78 (1939, sept.), 1.lpp.

444. Brēmanis, G. Atbrīvošanas dienas 20 gadu atceres svinības Cēsīs un apkārtnē : [par Cēsu kauju 20 gadu atcerei veltītajiem svinīgajiem pasākumiem] / G. Brēmanis // Latvijas Skola. - Nr.1 (1939, jūl.), 88.-92.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa pie Uzvaras pieminekļa Cēsīs.

445. Brēmanis, G. Rīgas ģimnāziju un arodskolu absolventu svinīgs akts : [par Rīgas skolu absolventu svinīgo izlaiduma aktu Latvijas Nacionālajā operā] / G. Brēmanis // Latvijas Skola. - Nr.1 (1939, jūl.), 86.-87.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu svinīgajā pasākumā.

446. Dibinās skolu vēstures muzeju : [izglītības ministra J. Auškāpa runa Latvijas Profesiju kameras rīkotajā skolu un Kultūras fonda grāmatu izstādes atklāšanā] // Brīvā Zeme. - Nr.24 (1939, 30.janv.), 12.lpp. : fotogr.

447. Diena bērniem liksmībā un priekā : [par Latvijas bērnu svētkiem Jelgavā] // Brīvā Zeme. - Nr.129 (1939, 12.jūn.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos bērnu svētkos Jelgavā, citāts no izglītības ministra J. Auškāpa svētku uzrunas.

448. 29,4 miljoni Ls izglītībai un kultūrai : [par izglītības ministra J. Auškāpa izteikumiem par Izglītības ministrijas budžetu un turpmāk veicamajiem uzdevumiem] // Rīts. - Nr.90 (1939, 31.marts), 7.lpp.

449. Draudzīgais aicinājums - krāšņs zieds tautas vienības vainagā : izglītības ministrs prof. Dr. J. Auškāps par draudzīgā aicinājuma panākumiem : [par izglītības ministra J. Auškāpa izteikumiem par Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa Draudzīgā aicinājuma panākumiem un nozīmi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.20 (1939, 25.janv.), 1.lpp.

450. Dziesma palīdz zemi kopt un to stipru darīt : izglītības ministrs prof. J. Auškāps dziesmu svētkos Lizumā // Jaunākās Ziņas. - Nr.151 (1939, 10.jūl.), 7.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna dziesmu svētku dalībniekiem.

451. Dzīve pieder drosmīgiem un cīņas priecīgiem : Rīgas vidusskolu absolventu svinīgais akts Nacionālajā operā // Jaunākās Ziņas. - Nr.132 (1939, 15.jūn.), 12.lpp., fotogr.: 7.lpp. ; Latvijas Kareivis. - Nr.133 (1939, 16.jūn.), 4.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna absolventu izlaiduma dalībniekiem.

452. Dzīve pieder drošsirdīgiem : [par Rīgas vidusskolu absolventu kopīgo izlaidumu Latvijas Nacionālajā operā] // Rīts. - Nr.165 (1939, 16.jūn.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa atziņas no uzrunas pasākuma dalībniekiem, kā arī informācija par J. Auškāpa piedalīšanos un uzrunu.

453. Ģeogrāfijas kursi vidusskolu un pamatskolu skolotājiem / seb. - Paraksts: seb. // Latvijas Skola. - Nr.3 (1939, sept.), 312.-313.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu kursu atklāšanā.

454. Ģimnāziju un arodskolu direktoru konference / O. - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.3 (1939, marts), 397.-404.lpp.

Saturā atstāstītas izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas konferences dalībniekiem.

455. Iesvētīta Valsts arhīva jaunbūve : [par jaunuzceltā Latvijas Valsts arhīva atklāšanu] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.4 (1939, 5.janv.), 1.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa runas atklāšanas pasākumā.

456. Ievadīta Lauksaimniecības akadēmijas darbība : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas padomes 1. sēdi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.146 (1939, 4.jūl.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa sēdes dalībniekiem.

457. Izglītības ministra [J. Auškāpa] norādījumi skolām taupības jautājumos // Jaunākās Ziņas. - Nr.226 (1939, 5.okt.), 1.lpp.

458. Jāaudzina jaunatnē raksturs : [par vidusskolu direktoru konferenci] // Brīvā Zeme. - Nr.41 (1939, 18.febr.), 6.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences atklāšanā.

459. Jāmeklē jauni ceļi sabiedrisko ēku un skolu būvniecībā : [par apspriedi Izglītības ministrijā par skolu un sabiedrisko ēku būvju izdevumu samazināšanu] // Rīts. - Nr.178 (1939, 30.jūn.), 1.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa viedokli.

460. Jāmeklē jauni tehniski līdzekļi un paņēmieni būvniecībā : [par apspriedi Izglītības ministrijā par skolu un sabiedrisko ēku būvju izdevumu samazināšanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.143 (1939, 30.jūn.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa viedokli.

461. Jārodas gara armijai : izglītības ministrs prof. J. Auškāps šodien atklāja tautskolu inspektoru sanākumi // Brīvā Zeme. - Nr.224 (1939, 3.okt.), 1., 11.lpp., fotogr.: 6.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes dalībniekiem.

462. Jaunie nodomi izglītības laukā : saruna ar ministru J. Auškāpu : [par izglītības ministra J. Auškāpa izteikumiem par Izglītības ministrijas turpmāk veicamajiem uzdevumiem] // Brīvā Zeme. - Nr.74 (1939, 30.marts), 11.lpp.

463. Jelgavas lauksaimniecības akadēmija sola skaistākos un bagātākos augļus tautai : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas padomes 1. sēdi] // Zemgales Balss. - Nr.146 (1939, 4.jūl.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa sēdes dalībniekiem.

464. Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas padomes 1. sēde š. g. 3. jūlijā // Valdības Vēstnesis. - Nr.146 (1939, 4.jūl.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa sēdes dalībniekiem.

465. Karstu sirdi, labas domas, krietnu darbu : izglītības ministrs atklāj Latvijas bērnu svētkus : [par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos Latvijas bērnu svētkos] // Latvijas Kareivis. - Nr.130 (1939, 13.jūn.), 1.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa svētku uzrunas.

466. Kas ir dzīvē vislaimīgākais : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi jaunatnei : [par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos Latvijas bērnu svētkos] // Rīts. - Nr.161 (1939, 12.jūn.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa svētku uzruna.

467. Kopīgā darba nozīme : izglītības ministrs prof. J. Auškāps atklāj bērnu svētkus Jelgavā : [par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos Latvijas bērnu svētkos] // Jaunākās Ziņas. - Nr.129 (1939, 12.jūn.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa svētku uzruna.

468. Krietns darbs stāv pāri visam : Rīgas pamatskolu beigušie stājas dzīvē : [par Rīgas pamatskolu kopējo izlaiduma aktu] // Rīts. - Nr.147 (1939, 28.maijs), 26.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps, citēta viņa runa izlaiduma aktā.

469. Krišjāņa Barona piemiņas godināšana : Kr. Barona prēmiju sacensībā godalgoti 14 autori : [par Krišjāņa Barona prēmijas piešķiršanas svinīgo pasākumu LU] // Latvijas Kareivis. - Nr.56 (1939, 9.marts), 1.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps, citēta viņa runa pasākuma dalībniekiem.

470. Kultūras darbu laukos sadalīs vienmērīgi starp visiem skolotiem cilvēkiem : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi tautskolu inspektoriem : [par tautskolu inspektoru konferenci] // Jaunākās Ziņas. - Nr.47 (1939, 25.febr.), 22.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna konferences atklāšanā.

471. Kur redzami mūsu kultūras darba sasniegumi : uzsāks priekšdarbus skolu vēstures muzeja iekārtošanai : [par Latvijas Profesiju kameras rīkotās skolu un Kultūras fonda grāmatu izstādes atklāšanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.23 (1939, 28.janv.), 20.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa izstādes atklāšanā.

472. "Lai skan jo dienas varenāk tās balsis, kas no zemes nāk!" : [par Lizuma novada dziesmu svētkiem] / A. Z. - Paraksts: A. Z. // Brīvā Zeme. - Nr.151 (1939, 10.jūl.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna dziesmu svētku dalībniekiem.

473. Lapinskis, A. 8. Ziemeļlatvijas skolotāju dienas [Valmierā] / A. Lapinskis // Latvijas Skola. - Nr.3 (1939, sept.), 315.-317.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu skolotāju dienu atklāšanā.

474. Latvija iet uzvaras ceļu : valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] un kara ministrs [Jānis Balodis] Celniecības izstādes atklāšanā : [par celtniecības izstādes atklāšanas

svinīgo pasākumu LU] // Latvijas Kareivis. - Nr.134 (1939, 17.jūn.), 1., 2.lpp. : fotogr.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa runas izstādes atklāšanā.

475. Latvijas Profesiju kameras kopsapulce. - (Apskats. Latvijas Profesiju kamera) // Latvijas Skola. - Nr.6 (1939, dec.), 635.-638.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa norādījumiem.

476. Lauksaimniecības akadēmija - Latvijas maizes klēti : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas padomes 1. sēdi sakarā ar Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas atklāšanu] // Brīvā Zeme. - Nr.146 (1939, 4.jūl.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā fragmenti no izglītības ministra J. Auškāpa runas sēdes dalībniekiem.

477. Lauksaimniecības akadēmijas nodibināšana ir krāšņš zieds Latvijas vaiņagā : valdības locekļi Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas atklāšanas aktā : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas padomes sēdi] / Pk. - Paraksts: Pk. - 2.lpp. nos. uzrād.: Atklāta Jelgavas lauksaimniecības akadēmija // Latvijas Kareivis. - Nr.146 (1939, 4.jūl.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa sēdes dalībniekiem.

478. Mākslas pasaule runā vienu valodu : Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] franču mākslas izstādes atklāšanas svīnībās : [par franču modernās mākslas izstādes atklāšanu Rīgas pilsētas mākslas muzejā] // Brīvā Zeme. - Nr.50 (1939, 2.marts), 15.lpp. ; Kurzemes Vārds. - Nr.51 (1939, 3.marts), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa izstādes atklāšanā.

479. No skolēniem prasīs vislielāko noteiktību : izglītības ministrs prof. Dr. J. Auškāps šorīt atklāja skolu direktoru konferenci : [par ģimnāziju un arodskolu direktoru konferenci] // Jaunākās Ziņas. - Nr.41 (1939, 18.febr.), 13.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas konferences dalībniekiem.

480. Noteikti kultūras kameru ienākumi : [par grozījumiem izglītības un kultūras likumdošanā, kā arī par kultūras un profesiju kameru finansēšanas jautājumiem] // Rīts. - Nr.176 (1939, 28.jūn.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa viedoklis.

481. Profesiju darbinieki saslēdzas kopīgam darbam : [par profesiju kameru locekļu kopsapulci] // Jaunākās Ziņas. - Nr.272 (1939, 30.nov.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna sanāksmes dalībniekiem.

482. Provincas pilsētās dibinās kultūras komitejas : izglītības ministra norādījumi tautskolu inspektoriem : [par tautskolu inspektoru sanāksmi Izglītības ministrijā] // Brīvā Zeme. - Nr.47 (1939, 25.febr.), 6.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes dalībniekiem.

483. Sabiedrisko ēku būvniecības jautājums : [par Latvijas Profesiju kameras Tehnikas un celtniecības sekcijas sēdi par sabiedrisko ēku būvniecības jautājumiem]. - (Apskats) // Latvijas Skola. - Nr.1 (1939, jūl.), 109.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa norādījumiem.

484. Saulei un mūžībai pretim : Valsts prezidenta [Kārļa Ulmaņa] klātbūtnē šodien atklāja celtniecības izstādi : [par celtniecības izstādes atklāšanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.133 (1939, 16.jūn.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa izstādes atklāšanā.

485. 6000 sveic 185 lauksaimniecības mācekļus : izglītības ministrs J. Auškāps un sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš mazpulku eglītes vakarā Sporta namā // Rīts. - Nr.9 (1939, 9.janv.), 1., 2.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps, citēta viņa uzruna mazpulku eglītes dalībniekiem.

486. Skolotājam jānovirza katrs audzēknis uz īstā ceļa : izglītības ministrs prof. J. Auškāps Ziemeļvidzemes skolotāju kongresā Valmierā // Zemgales Balss. - Nr.196 (1939, 31.aug.), 1.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa runas kongresa dalībniekiem.

487. Skolu jauniešiem paredzēti obligatoriski lauku darbi : tautskolu inspektoru konference turpinās : [par tautskolu inspektoru sanāksmes darbu un lēmumiem] // Jaunākās Ziņas. - Nr.226 (1939, 5.okt.), 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa viedokli.

488. Somijas kora "Viipurin Lauluveikot" dalībnieki pasniedz kristāla kausu izglītības ministram Dr J. Auškāpam : [par Somijas kora viesošanās un koncertu Rīgā] // Valdības Vēstnesis. - Nr.86 (1939, 18.apr.), 3.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna koncerta dalībniekiem.

489. Stingra nacionālo spēku ekonomija ir viens no mūsu svarīgākajiem jautājumiem : izglītības ministrs prof. J. Auškāps Ziemeļvidzemes skolotāju kongresā Valmierā // Latvijas Kareivis. - Nr.196 (1939, 31.aug.), 1.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa runas kongresa dalībniekiem.

490. Stipru garu, drosmi un izturību : izglītības ministra [J. Auškāpa] norādījumi tautskolu inspektoru sanāsmē : [par tautskolu inspektoru sanāksmes darbu un lēmumiem] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.225 (1939, 4.okt.), 1.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas tautskolu inspektoriem.

491. Strīdīgos valodas jautājumus izšķirs vēlāk : [par Izglītības ministrijas pareizrakstības komisijas atzinumiem par latviešu valodas pareizrakstību] // Brīvā Zeme. - Nr.155 (1939, 14.jūl.), 10.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa pareizrakstības atzinumu skaidrojums.

492. Šodien atklāja Francijas mākslas izstādi : [par franču modernās mākslas izstādes atklāšanu Rīgas pilsētas mākslas muzejā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.50 (1939, 2.marts), 1.lpp., fotogr.: 16.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa runas izstādes atklāšanā.

493. Šops, K. Rīgas novada mazpulku kopējais sarīkojums / K. Šops // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.1 (1939, janv.), 69.-71.lpp.

Saturā atstāstīta izglītības ministra J. Auškāpa runa.

494. Tautskolu inspektoru konferences pirmās dienas lēmumi : [par tautskolu inspektoru sanāksmes darbu un lēmumiem] // Jaunākās Ziņas. - Nr.225 (1939, 4.okt.), 4.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu sanāksmes dalībniekiem.

495. Tērpi un mugursomas pamatskolēniem : izglītības ministra [J. Auškāpa] norādījumi skolu inspektoru konferencē : [par tautskolu inspektoru sanākumi] // Rīts. - Nr.273 (1939, 4.okt.), 7.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu sanāksmes dalībniekiem.

496. Tēvzemes mīlestība un ticība darbam nodrošina nākotni : izglītības ministrs atklāj Lizuma novada dziesmu dienu // Rīts. - Nr.188 (1939, 10.jūl.), 1., 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu dziesmu svētku dalībniekiem.

497. Ticību, nosvērtību un aukstasinību : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa norādījumi skolotājiem : [par Ziemeļvidzemes skolotāju kongresu Valmierā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.196 (1939, 31.aug.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa runas kongresa dalībniekiem.

498. Tie, kas šo zemi nekad neatstās, paveiks aizbraucēju atstāto darbu : izglītības ministrs [J. Auškāps] šorīt atklāja profesiju kameras kopsapulci // Brīvā Zeme. - Nr.272 (1939, 30.nov.), 11.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas sanāksmes dalībniekiem.

499. Top plašais tirdzniecības likums : Ministru kabineta vakardienas lēmumi : [par grozījumiem izglītības un kultūras likumdošanā, kā arī par kultūras un profesiju kameru finansēšanas jautājumiem] // Brīvā Zeme. - Nr.141 (1939, 28.jūn.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa viedoklis.

500. Triju ministru norādījumi kultūras darbiniekiem : [par Latvijas ārlietu ministra V. Muntera, izglītības ministra J. Auškāpa un sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa norādījumiem Latvijas Rakstu un mākslas un Profesiju kameru sanāksmes dalībniekiem] / L. - (Dažādas ziņas). - Paraksts: L. // Latvijas skola. - Nr.5 (1939, nov.), 546.lpp.

501. 35. tautskolu inspektoru konferencē [1939. g. 25. februārī] / O. - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.3 (1939, marts), 406.-412.lpp.

Saturā atstāstīta izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas konferences dalībniekiem.

502. Valdības locekļu norādījumi kultūras darbiniekiem : [par Latvijas Rakstu un mākslas un Profesiju kameru sanākumi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.244 (1939, 26.okt.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā atstāstīta izglītības ministra J. Auškāpa runa.

503. Valsts arhīva jaunceltnes [atklāšanas svinības] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.1 (1939, janv.), 74.-77.lpp.

Saturā atstāstīta izglītības ministra J. Auškāpa runa Latvijas Valsts arhīva jaunās celtnes atklāšanā.

504. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] Francijas mākslas izstādes atklāšanā : [par franču modernās mākslas izstādes atklāšanu Rīgas pilsētas mākslas muzejā]. - 4.lpp. nos. uzrād.: Francijas mākslas izstādes atklāšana // Latvijas Kareivis. - Nr.51 (1939, 3.marts), 1., 4.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa izstādes atklāšanā.

505. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] 3 stundas celtniecības izstādē : [par celtniecības izstādes atklāšanu] // Rīts. - Nr.166 (1939, 17.jūn.), 1., 2.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu izstādes atklāšanā.

506. Vēsturisks brīdis Viestura piemiņas pili : darbu sākusi Jelgavas lauksaimniecības akadēmija : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas padomes 1. sēdi] // Rīts. - Nr.182 (1939, 4.jūl.), 1., 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa sēdes dalībniekiem.

507. Vienveidīgi tērpi pamatskolēniem : [par tautskolu inspektoru sanāksmes darbu un lēmumiem] // Brīvā Zeme. - Nr.225 (1939, 4.okt.), 3.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa uzrunas tautskolu inspektoriem.

508. Vispilnīgākais kalpošanas veids Latvijai ir sevis nodošana valsts rīcībā : [par Latvijas Rakstu un mākslas un Profesiju kameru sanākumi]. - 2. lpp. nos. uzrād.: Ir tikai viens liels, visu kopīgs darbs // Zemgales Balss. - Nr.244 (1939, 26.okt.), 1., 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu sanāksmes dalībniekiem.

1940

509. Amatnieka loma mūsu zemes vēsturē : norādījumi amatnieku saimei : [par 4. amatnieku sanākumi Rīgā] // Brīvā Zeme. - Nr.116 (140, 27.maijs), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa.

510. Amatnieku saime sargās Latvijas brīvības zvaigznes : ministra J. Blumberga un prof. J. Auškāpa norādījumi amatnieku sanāksmē : [par 4. amatnieku sanākumi Rīgā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.117 (1940, 27.maijs), 3.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu sanāksmes dalībniekiem, tekstā arī runas fragmenti.

511. Arī amatniecībā jānovērš darba roku trūkums : [par 4. amatnieku sanākumi Rīgā] // Zemgales Balss. - Nr.116 (1940, 27.maijs), 1.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu sanāksmes dalībniekiem.

512. Auka ap mums saslēgs vēl ciešāk mūsu rindas : izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi augstskolu darbiniekiem : [par Latvijas Skolotāju biedrības Augstskolu mācībspēku grupas svinīgo atklāšanas aktu]. - 2.lpp. nos. uzrād.: Gara kultūrā ir Latvijas mūžība // Rīts. - Nr.140 (1940, 21.maijs), 1., 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu pasākuma dalībniekiem, tekstā arī runas fragmenti.

513. Auškāps, Jūlijs. Amatniekiem aizvien jāpaplašina savas zināšanas : izglītības ministra J. Auškāpa runa amatnieku sanāksmē / [Jūlijs Auškāps] // Amatnieks. - Nr.11 (1940, 5.jūn.), 286.-289.lpp. : fotogr.

514. Auškāps, Jūlijs. Dzīves atslēga - gribēt un uzvarēt : izglītības ministra prof. J. Auškāpa ceļa padoms vidusskolu beigušai jaunatnei : [izglītības ministra J. Auškāpa uzruna Rīgas vidusskolu absolventu kopīgajā izlaiduma svinīgajā aktā Latvijas Nacionālajā operā] / [Jūlijs Auškāps] // Brīvā Zeme. - Nr.133 (1940, 15.jūn.), 2.lpp.

515. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa runa / [Jūlijs Auškāps]. - (Tirdzniecības-rūpniecības un izglītības ministri 4. amatnieku sanāksmē) // Valdības Vēstnesis. - Nr.116 (1940, 27.maijs), 1., 2., 3.lpp.

516. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa runa vidusskolu izlaiduma aktā 15. jūnijā Nacionālā operā / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vēstnesis. - Nr.133 (1940, 15.jūn.), 2., 3.lpp.

517. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa uzruna Rīgas pamatskolu izlaiduma aktā Sporta namā 2. jūnijā / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vēstnesis. - Nr.122 (1940, 3.jūn.), 3., 4.lpp.

518. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra Dr. J. Auškāpa uzruna [Tautas vienības svētku svinīgajā aktā] / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vēstnesis. - Nr.107 (1940, 16.maijs), 2.lpp.

519. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra norādījumi par amatnieku izglītību : [izglītības ministra J. Auškāpa runa 4. amatnieku sanāksmē Rīgā] / [Jūlijs Auškāps] // Rīts. - Nr.146 (1940, 27.maijs), 1., 2.lpp. : fotogr.

520. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa uzruna : [Latvijas Skolotāju biedrības Augstskolu mācībspēku grupas atklāšanas aktā 1940. g. 20. maijā] / Jūlijs Auškāps. - (Latvijas Skolotāju biedrība) // Latvijas Skola. - Nr.6 (1940, jūn.), 639.-642.lpp.

521. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa uzruna Latvijas Skolotāju biedrības delegātu sapulcē : 1940. 10. III (LU aulā) / Jūlijs Auškāps // Latvijas Skola. - Nr.4 (1940, apr.), 348.-356.lpp.

522. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra prof. J. Auškāpa uzruna : [izglītības ministrs paziņo Tēvzemes balvas laureātus] / Jūlijs Auškāps. - (Dziļi izjusti un pacilāti nosvinēti Tautas vienības svētki visā Latvijā) // Valdības Vēstnesis. - Nr.107 (1940, 16.maijs), 2.lpp.

523. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra uzruna vidusskolu izlaiduma aktā : 1940. g. 15. VI Nacionālajā operā / Jūlijs Auškāps // Latvijas Skola. - Nr.6 (1940, jūn.), 570.-574.lpp.

524. Auškāps, Jūlijs. Lai darbs pārvērstos priekā, jāpārvalda darba māksla : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa norādījumi vidusskolu beigušiem : [izglītības ministra J. Auškāpa uzruna Rīgas vidusskolu absolventu kopīgajā izlaiduma svinīgajā aktā Latvijas Nacionālajā operā] / [Jūlijs Auškāps] // Jaunākās Ziņas. - Nr.134 (1940, 15.jūn.), 1., 2.lpp.

525. Auškāps, Jūlijs. Ticības gaismā latviešu tautas mūžībai un gaišai nākotnei : izglītības ministra radioruna skolu pusstundā : [izglītības ministra J. Auškāpa uzruna

skolēniem sakarā ar Draudzīgā aicinājuma piekto gadskārtu] / [Jūlijs Auškāps] // Latvijas Kareivis. - Nr.25 (1940, 1.febr.), 23.lpp.

526. 200 centīgāko abiturientu jau šogad saņems valsts pabalstu : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa norādījumi ģimnāziju un vidējo arodskolu direktoru konferencē // Jaunākās Ziņas. - Nr.70 (1940, 29.marts), 1.lpp., fotogr.: 14.lpp.

Saturā fragments no J. Auškāpa runas konferencē.

527. Dzejnieks Edvarts Virza guldīts zemesklēpi : [par dzejnieka Edvarta Virzas izvadīšanu pēdējā gaitā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.56 (1940, 8.marts), 3.lpp. : fotogr. Saturā izglītības ministra J. Auškāpa atvadu vārdi.

528. Dzīves atslēga ir gribēt un uzvarēt : izglītības ministra uzruna vidusskolu absolventiem : [par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu Rīgas vidusskolu absolventu kopīgajā izlaiduma svinīgajā aktā Latvijas Nacionālajā operā] // Rīts. - Nr.166 (1940, 16.jūn.), 11.lpp.

529. Gaidāmi pārkārtojumi skolu organizācijā : ierosināts likvidēt skolu valdes un paplašināt tautskolu inspektoru tiesības : [par Iekšlietu ministrijas darbinieku sanāksmi] // Rīts. - Nr.114 (1940, 25.apr.), 1., 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu par izglītības nozares politiku, tekstā arī runas fragmenti.

530. Galvaspilsētas pamatskolu izlaiduma akts Sporta namā : izglītības ministra un Rīgas lielvecākā norādījumi jauniešiem : [Rīgas pamatskolu izlaiduma aktā Sporta namā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.123 (1940, 3.jūn.), 16.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu skolu jaunatnei, tekstā arī runas fragmenti.

531. Ģimenes dienas svinības galvas pilsētā : [par Ģimenes dienai veltīto svinīgo aktu Nacionālajā teātri] // Kurzemes Vārds. - Nr.104 (1940, 6.maijs), 1.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu.

532. Ģimnāziju un vidējo arodu skolu direktoru apspriede. - (Skolu dzīve) // Latvijas Skola. - Nr.4 (1940, apr.), 425.-429.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa.

533. Iecelti tirdzniecības padomnieki Berlīnē un Maskavā : [par dažādiem Ministru kabineta sēdes lēmumiem] // Rīts. - Nr.25 (1940, 26.janv.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa skaidrojums par izmaiņām latviešu valodas pareizrakstības komisijas sastāvā.

534. Iekšlietu ministrijas darbinieku sanāksmēs / L. - (Skolu dzīve). - Paraksts: L. // Latvijas Skola. - Nr.5 (1940, maijs), 545.-549.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa runas par izglītības politikas pamatprincipiem.

535. Izglītības ministra norādījumi jaunatnei : 3000 Rīgas skolu jaunatnes izlaiduma akts Sporta namā // Rīts. - Nr.153 (1940, 3.jūn.), 2.lpp., fotogr.: 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna skolu jaunatnei.

536. Izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi augstāko mācības iestāžu darbiniekiem : [par Latvijas Skolotāju biedrības Augstskolu mācībspēku grupas svinīgo atklāšanas aktu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.112 (1940, 21.maijs), 3.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu pasākuma dalībniekiem, tekstā arī runas fragmenti.

537. Izglītības ministra prof. J. Auškāpa norādījumi augstskolu darbiniekiem : [par Latvijas Skolotāju biedrības Augstskolu mācībspēku grupas svinīgo atklāšanas aktu] // Rīts. - Nr.140 (1940, 21.maijs), 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu pasākuma dalībniekiem, tekstā arī runas fragmenti.

538. Izglītības ministra [prof. J. Auškāpa] norādījumi augstskolu mācības spēkiem : [par Latvijas Skolotāju biedrības Augstskolu mācībspēku grupas svinīgo atklāšanas aktu] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.111 (1940, 21.maijs), 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu pasākuma dalībniekiem, tekstā arī runas fragmenti.

539. Izglītības ministrs - Ezernieku pamatskolas nama iesvētīšanas un karoga pasniegšanas svinībās / G. B. - (Skolu dzīve). - Paraksts: G. B. // Latvijas Skola. - Nr.6 (1940, jūn.), 643.-646.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa.

540. Izglītības ministrs Dr. J. Auškāps Ezernieku 6 klasu pamatskolas atklāšanas svinībās 1. jūnijā // Valdības Vēstnesis. - Nr.122 (1940, 3.jūn.), 3.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna skolas atklāšanas svinībās.

541. Izglītības ministrs novērtē sasniegumus 1939. gadā : [par izglītības darbinieku sēdi Izglītības ministrijā] / Vl. - (Skolu dzīve). - Paraksts: Vl. // Latvijas Skola. - Nr.1 (1940, janv.), 77.-78.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa par padarīto izglītības resorā.

542. Izglītības ministrs prof. J. Auškāps Dziesmuvaras saimē : [par studentu biedrības "Dziesmuvara" 15 gadu darbības svinībām] // Rīts. - Nr.97 (1940, 8.apr.), 9.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa apsveikuma vārdi.

543. Izglītības ministrs [J. Auškāps] Rīgas vidusskolu Meža dienu darbos : [par Rīgas vidusskolu Meža dienu pasākumu Brīvdabas muzejā] // Latvijas Kareivis. - Nr.103 (1940, 9.maijs), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna Meža dienu dalībniekiem.

544. Izglītības un sabiedrisko lietu ministri vidusskolu direktoru konferencē [1940. gada 29. martā] / [Jūlijs Auškāps] // Valdības Vēstnesis. - Nr.71 (1940, 30.marts), 2., 3.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu konferencē, tekstā arī runas citāti.

545. Izlīdzināta kultūra visos novados : izglītības ministrs prof. Dr. J. Auškāps pamatskolas svinībās Ezerniekos // Jaunākās Ziņas. - Nr.122 (1940, 1.jūn.), 1.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu pamatskolas atklāšanas svinībās un absolventu izlaiduma aktā, tekstā arī runas fragmenti.

546. Jaunatnei ieaudzināma lauku darbu mīlestība : [par tautskolu inspektoru un Izglītības ministrijas nodaļu vadītāju konferenci] // Latvijas Kareivis. - Nr.62 (1940, 16.marts), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa konferencē.

547. Kapam nav varas par to, ko radījis gars : Tēvzemes balvas laureāts Ed. Virza guldīts zemes klēpī : [par dzejnieka Edvarta Virzas izvadīšanu pēdējā gaitā] // Latvijas Kareivis. - Nr.55 (1940, 8.marts), 1.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa atvadu vārdi.

548. Mēs gribam jo dziļāk ieaukt 15. maija garā un uzdevumos : [par 15. maija Tautas vienības svētku svinīgo aktu Rīgas Latviešu biedrības namā] // Brīvā Zeme. - Nr.107 (1940, 16.maijs), 3.lpp. : fotogr.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna svinīgā pasākuma dalībniekiem.

549. Ministru norādījumi tautskolu inspektoriem : [par tautskolu inspektoru un Izglītības ministrijas nodaļu vadītāju konferenci] // Jaunākās Ziņas. - Nr.63 (1940, 16.marts), 5.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu konferencē.

550. Mūsu izglītības politikas pašreizējais uzdevums - nodibināt vispārējās un aroda izglītības pareizu samēru : [par Iekšlietu ministrijas darbinieku sanākumi] // Brīvā Zeme. - Nr.93 (1940, 25.apr.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa par izglītības nozares politiku.

551. Pabalstu saņēmējus izraudzis īpašas komisijas : [par tautskolu inspektoru un Izglītības ministrijas nodaļu vadītāju konferenci] // Rīts. - Nr.77 (1940, 18.marts), 1.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa norādījumiem konferences noslēgumā.

552. Papildināts Tēvzemes balvas fonda domes sastāvs : [par grozījumiem izglītības un kultūras nolikumā par Tēvzemes balvas fonda domes sastāvu sakarā ar Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas nodibināšanu] // Latvijas Kareivis. - Nr.8 (1940, 12.janv.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa izmaiņu skaidrojums.

553. Papriekš vienības ideja, tad velēšanu princips : norādījumi par pamatskolu programmu un vidusskolu sadarbību ar augstskolām : [par Latvijas Skolotāju biedrības svinīgo atklāšanas aktu] // Brīvā Zeme. - Nr.58 (1940, 11.marts), 4.lpp., fotogr.: 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa norādījumi skolotājiem.

554. Pareizrakstības komisijā nebūs administratīvo resoru pārstāvju : [par izmaiņām pareizrakstības komisijas sastāvā]. - (Valdības lēmumi) // Brīvā Zeme. - Nr.21 (1940, 26.janv.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa skaidrojums.

555. Pārkārtota latviešu valodas pareizrakstības komisija : [par izmaiņām pareizrakstības komisijas sastāvā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.21 (1940, 26.janv.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa skaidrojums.

556. Sabiedrības pārstāvji pareizrakstības komisijā : [par izmaiņām pareizrakstības komisijas sastāvā] // Latvijas Kareivis. - Nr.20 (1940, 26.janv.), 1.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa skaidrojums.

557. Skolu pusstundas radiofonā : [arī par izglītības ministra J. Auškāpa runu par Draudzīgā aicinājuma piekto gadskārtu]. - (Skolu dzīve) // Latvijas Skola. - Nr.2 (1940, febr.), 197.-198.lpp.

558. Svarīgi pārkārtojumi tautskolu programmā : [par tautskolu inspektoru un Izglītības ministrijas nodaļu vadītāju konferenci] // Rīts. - Nr.75 (1940, 16.marts), 3.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu konferencē.

559. Šodien sākas pārbaudījumi vidusskolās : [par Izglītības ministrijas pārstāvju ģimnāziju gala un augstskolu uzņemšanas pārbaudījumos sēdi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.117 (1940, 27.maijs), 1.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa norādījumiem sēdes dalībniekiem.

560. Tautas lietoto krāsojumu izturība : [par izglītības ministra, prof. J. Auškāpa lekciju Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas sēdē par krāsvielu izturību] / B. - Paraksts: B. // Latvijas Kareivis. - Nr.27 (1940, 3.febr.), 2.lpp.

Saturā citāts no izglītības ministra J. Auškāpa lekcijas.

561. Tautas vienībā - Latvijas mūžība : izglītības ministrs prof. J. Auškāps Ezernieku pamatskolā uzrunā jauno audzi : [par Ezernieku pamatskolas atklāšanas svinībām] // Brīvā Zeme. - Nr.121 (1940, 1.jūn.), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna pamatskolas atklāšanas svinībās un absolventu izlaiduma aktā.

562. Tautas vienības svētki Rīgā / V. - (Dažādas ziņas). - Paraksts: V. // Latvijas Skola. - Nr.6 (1940, jūn.), 657.-659.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa, paziņojot jaunos Tēvzemes balvas laureātus svinīgajā svētku aktā Rīgas Latviešu biedrībā.

563. Tautskolu inspektoru konference : [par tautskolu inspektoru un Izglītības ministrijas nodaļu vadītāju konferenci] // Jaunākās Ziņas. - Nr.62 (1940, 15.marts), 1.lpp.

Saturā fragments no izglītības ministra J. Auškāpa runas konferencē.

564. Tihovskis, H. Tautskolu inspektoru konference / H. Tihovskis. - (Skolu dzīve) // Latvijas Skola. - Nr.4 (1940, apr.), 429.-432.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu konferences atklāšanā.

565. Top mūsu izglītības darbinieku garīgais senāts : [par Latvijas Skolotāju biedrības Augstskolu mācībspēku grupas svinīgo atklāšanas aktu] // Brīvā Zeme. - Nr.111 (1940, 21.maijs), 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu pasākuma dalībniekiem, tekstā arī runas fragmenti.

566. 1000 stipendijas trūcīgākiem un sekmīgākiem skolniekiem visā valstī : [par tautskolu inspektoru un Izglītības ministrijas nodaļu vadītāju konferenci] // Brīvā Zeme. - Nr.64 (1940, 18.marts), 9.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa runu konferencē.

567. Vadoņa pavēlēm mums jādzīvo līdz ar visu sirds degsmi : [par Valsts kontroles darbinieku sanāksmi] // Brīvā Zeme. - Nr.77 (1940, 6.apr.), 3.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu par izglītības nozares darbību un uzdevumiem.

568. Vadoņa pavēles mums jāizpilda ar visu sirdsdedzību : [par Valsts kontroles darbinieku sanāksmi] // Kurzemes Vārds. - Nr.77 (1940, 7.apr.), 3.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa uzrunu par izglītības nozares darbību un uzdevumiem.

569. Vairāk kā jebkad mums vajadzīgs pašreizējais darbs : Tautas vienības svētku norise // Latvijas Kareivis. - Nr.108 (1940, 17.maijs), 2.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa uzruna 15. maija Tautas vienības svētku svinīgajā aktā Rīgas Latviešu biedrības namā.

570. Valsts Prezidents Dr. Kārlis Ulmanis Latvijas Skolotāju biedrības atklāšanas aktā 10. martā : [par Latvijas Skolotāju biedrības svinīgo atklāšanas aktu] // Valdības Vēstnesis. - Nr.58 (1940, 11.marts), 2., 3.lpp.

Saturā izglītības ministra J. Auškāpa runa svinīgajā pasākumā.

571. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] skolotāju saimē : svinīgi atklāta Latvijas skolotāju biedrība : [par Latvijas Skolotāju biedrības svinīgo atklāšanas aktu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.58 (1940, 11.marts), 3.lpp. : fotogr.

Saturā fragments no J. Auškāpa runas svinīgajā pasākumā.

1989

572. Auškāps, Jūlijs. Visu - tēvu zemei : runa 1938. gada 23. oktobrī [Cēsu Valsts ģimnāzijas jaunās ēkas atklāšanas svētkos] / Jūlijs Auškāps // Skolotāju Avīze. - Nr.24 (1989, 14.jūn.), 4.lpp. : portr.

1991

573. Auškāps, Jūlijs. Izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa runa / Jūlijs Auškāps. - (Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas padomes 1. sēde) // Prezidents Kārlis Ulmanis latviešu tautas apvienotājs / Jānis Daģis. - Rīga : Grāmata, 1991. - 3.sēj., 315.-317.lpp.

2009

574. Latvietis savā esībā : [par latviešu tautas raksturīgākajām īpašībām] / tekstā fragmenti no J. Auškāpa, J. Studenta, P. Birkerta ... [u.c.] rakstītā ; mater. sagat. pēc Jēkaba Raipuļa pētījuma "Latviešu labās un sliktās īpašības" // Mīstērija. - Nr.7 (2009, jūl.), 8.-9.lpp.

2010

575. Stradiņš, Jānis. 2011. - Starptautiskais Ķīmijas gads un Latvijas ķīmiķu tradīcijas / Jānis Stradiņš // Daba un vēsture, 2011 : [kalendārs] : 50 Jubilejas izdevums. - Rīga : Zinātne, 2010. - (2011), 136.-141.lpp.

Saturā atstāstīts profesora J. Auškāpa viedoklis.

Raksti par profesoru J. Auškāpu

1913

576. Протокол заседания Отделения химии Русского физико-химического общества от 7 февраля 1913 г. об избрании Ю.И. Аушкапа в члены Общества // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - Т.45, вып.2, отд.1 (1913), с.363.

577. Протокол заседания Отделения химии Русского физико-химического общества от 13 декабря 1912 г. с предложением принять Ю.И. Аушкапа в члены Общества // Журнал Русского физико-химического общества при Императорском С.-Петербургском университете. Часть химическая. - Т.45, вып.1, отд.1 (1913), с.151.

1921

578. Latvijas Augstskola : (viņas nodibināšana un divi pirmie darbības gadi) / P. D. - Paraksts: P. D. // Ilustrēts Žurnāls. - Nr.9 (1921, sept.), 6.-7.lpp. : fotogr.
Saturā minēts docents J. Auškāps.

579. Vēsturisks pārskats par Latvijas Augstskolas nodibināšanu un viņas darbību pirmā (1919./20.) mācības gadā / sast. Pauls Dāle. - Rīga : Latvijas Augstskola, 1921. - 225 lpp. : tab.

Saturā minēts arī docents J. Auškāps.

1925

580. Akadēmiskās kultūras svētki Jelgavā / Ž. U. - Paraksts: Ž. U. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1925), 415.-417.lpp.

Saturā minēts arī docents J. Auškāps.

581. Ķīmijas fakultātes mācības spēki : [fotogrāfija] // Students. - Nr.17 (1925, 30.janv.), 1.lpp.

Fotoattēlā arī docents J. Auškāps.

582. Latvijas Universitātes piecgadu darbības pārskats, 1919.-1924. - Rīga : LU, 1925. - 381, [2] lpp. : tab.

Saturā arī par docentu J. Auškāpu.

583. Rīgas pilsētas domnieku vēlēšanas 1925. gadā : kandidātu saraksti // Valdības Vēstnesis. - Nr.33 (1925, 11.febr.), 5.-6.lpp.

Nacionālās Apvienības kandidātu sarakstā (Nr.4) arī docents J. Auškāps.

1926

584. Akmentiņš, Roberts. Latvijas tautas universitāte / Roberts Akmentiņš // Ārpuskolas Izglītība. - Nr.3 (1926), 101.-108.lpp. ; Nr.4 (1926), 150.-162.lpp.

Saturā minēts arī docents J. Auškāps.

585. Latvijas Tautas universitāte / Ž. U. - Paraksts: Ž. U. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1926), 362.lpp.

Saturā minēts arī docents J. Auškāps.

586. Latvijas Universitātes divgadu darbības pārskats, 1924.-1926. - Rīga : LU, 1926. - 225 lpp. : tab.

Saturā arī par docentu J. Auškāpu.

1927

587. Auškāps Jūlijs // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : Gulbis, 1927-1928. - 1.sēj.: A-Bekons, 1311.-1312.sl. : portr.

588. [Latvijas Bioloģijas biedrība] / V.A. - Paraksts: V.A. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.3 (1927), 263.-264.lpp.

Saturā minēts docents J. Auškāps.

589. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1926/27 akad. gads. - Rīga : LU, 1927. - 195 lpp. : tab.

Saturā arī par docentu J. Auškāpu.

590. M. Berthelot piemiņas svinības : [par franču ķīmiķa Marcelīna Bertelota 100. dzimšanas dienas piemiņas svinībām] / A. T. - Paraksts: A. T. // Students. - Nr.128 (1927, 27.okt.), 1.lpp.

Saturā minēts docents J. Auškāps.

591. M. Berthelot piemiņas svinības Latvijā : [par franču ķīmiķa Marcelīna Bertelota 100. dzimšanas dienas piemiņas svinību organizēšanu] / A. T. - Paraksts: A. T. // Students. - Nr.127 (1927, 13.okt.), 1.lpp.

Saturā minēts docents J. Auškāps.

592. Slavenā ķīmiķa Berthelot svinības Latvijā : [par franču ķīmiķa Marcelīna Bertelota 100. dzimšanas dienas piemiņas svinību organizēšanu] // Valdības Vēstnesis. - Nr.215 (1927, 26.sept.), 2.lpp.

Saturā minēts docents J. Auškāps.

1928

593. Kirhenšteins, Augusts. Latvijas augstskola / A. Kirchenšteins. - (Tautas izglītība. Latvijas mācības iestādes) // Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados / galv. red. A. Bilmans. - Rīga : Golts un Jurjans, 1928. - 568.-574.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā "Ķīmijas fakultātes mācības spēki" arī docents J. Auškāps.

594. Latvijas Ķīmijas biedrības [gada sapulce] / T. - Paraksts: T. // Students. - Nr.133 (1928, 9.febr.), 3.lpp.

Par Latvijas Ķīmijas biedrības valdes locekli ievēlēja arī docentu J. Auškāpu.

595. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1927/28 akad. gads. - Rīga : LU, 1928. - 198 lpp. : tab.

Saturā arī par docentu J. Auškāpu.

596. Paziņojums par š. g. 18. un 19. februārī notikušām Rīgas pils. domnieku vēlēšanām : pamatojoties uz 30. pantu pagaidu noteikumos par pilsētas domnieku vēlēšanām, Rīgas pilsētas valde ar šo paziņo, ka š.g. 18. un 19. februārī notikušo Rīgas pilsētas domnieku vēlēšanas darbi ir pabeigti š.g. 1. martā un par Rīgas

pilsētas domniekiem un viņu kandidātiem uz likumā paredzēto laiku ir ievēlēti : [saraksts] // Valdības Vēstnesis. - Nr.52 (1928, 5.marts), 5.-6.lpp.

No Nacionālās Apvienības kandidātu saraksta (Nr.16) ievēlēts arī docents J. Auškāps.

597. Paziņojums Rīgas pilsētas iedzīvotājiem : [Rīgas pilsētas domnieku vēlēšanās pieņemtie kandidātu saraksti] // Valdības Vēstnesis. - Nr.25 (1928, 1.febr.), 6.-7.lpp.

Nacionālās Apvienības kandidātu sarakstā (Nr.16) arī docents J. Auškāps.

1929

598. Doc. Jūlijs Auškāps : [ģimēne]. - (Ķīmijas fakultāte) // Latvijas Universitāte ilustrācijās. - Rīga : A. Gulbis, 1929. - 31.lpp.

599. Latvijas Universitāte, 1919-1929. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1929. - 615, [1] lpp. - Rād.: 605.-609. lpp.

Saturs: 1. Latvijas Universitātes attīstība; 2. Latvijas Universitātes mācības spēki; Saturā arī docenta J. Auškāpa biogrāfija un bibliogr.: 114.-116.lpp.

600. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1928/29 akad. gads. - Rīga : LU, 1929. - 270 lpp. : tab.

Saturā arī par docentu J. Auškāpu.

1930

601. Doc. J. Auškāps - ķīmijas doktors : [par docentu Jūliju Auškāpu sakarā ar disertācijas aizstāvēšanu un ķīmijas doktora grāda piešķiršanu] // Latvis. - Nr.2688 (1930, 9.okt.), 3.lpp. : portr.

602. Ķīmijas tehnoloģijas doktors Jūl. Auškāps : [par LU Ķīmijas fakultātes vecākā docenta J. Auškāpa doktora disertācijas "Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvas izvērtēšanas mēģinājums" aizstāvēšanu 1930. gada 8. oktobrī] / Ksenons. - Paraksts: Ksenons // Students. - Nr.170 (1930, 27.okt.), 3.lpp.

603. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1929/30 akad. gads. - Rīga : LU, 1930. - 209 lpp. : tab.

Saturā arī par docentu J. Auškāpu.

604. [LU Ķīmijas fakultātes vecākā docenta Jūlija Auškāpa apstiprināšana par LU Ķīmijas fakultātes profesoru organiskās ķīmijas tehnoloģijā]. - (Valdības darbība. Ministru kabineta sēde 1930. g. 11. decembrī) // Valdības Vēstnesis. - Nr.282 (1930, 12.dec.), 2.lpp.

605. Universitātes padomes jaunais sastāvs. - (Universitātes ziņas) // Students. - Nr.166 (1930, 14.maijs), 4.lpp.

LU Padomes sastāvā arī docents J. Auškāps.

606. Universitātes padomes sēde : [par LU Padomes 1930. g. 8. oktobra sēdes lēmumiem]. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.3 (1930, 15.okt.), 12.lpp.

Saturā par docenta J. Auškāpa iegūtā ķīmijas tehnoloģijas doktora grāda apstiprināšanu.

607. Universitātes padomes sēde 3. decembrī : [par LU Padomes 1930. g. 3. decembra sēdes lēmumiem]. - (Apskats) // Universitas. - Nr.7 (1930, 15.dec.), 12.lpp.

Saturā par docenta J. Auškāpa ievēlšanu par profesoru organiskās ķīmijas tehnoloģijā.

608. Vec. doc. Jūlijs Auškāps aizstāvēja [disertāciju "Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvas izvērtēšanas mēģinājums" un ieguva ķīmijas tehnoloģijas doktora grādu 1930. gada 8. oktobrī]. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.3 (1930, 15.okt.), 12.lpp.

Saturā isa docenta J. Auškāpa biogrāfija.

609. Vec. doc. Jūlijs Auškāps [aizstāvēs disertāciju "Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvas izvērtēšanas mēģinājums" ķīmijas tehnoloģijas grāda iegūšanai]. - (Apskats. Sīkā hronika) // Universitas. - Nr.2 (1930, 27.sept.), 28.lpp.

1931

610. Ekskursija pa Poliju : [par LU Ķīmijas fakultātes studentu biedrības rīkoto ekskursiju profesora J. Auškāpa vadībā] / V. P. - Paraksts: V. P. // Students. - Nr.179 (1931, 8.maijs), 3.lpp.

611. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1930/31 akad. gads. - Rīga : LU, 1931. - 200 lpp. : tab.

Saturā arī par profesoru J. Auškāpu.

612. Melnalksnis, Augusts. Auškāps Jūlijs / Augusts Melnalksnis // Vadonis pa rakstnieku, mākslinieku, zinātnieku un kultūras darbinieku šūpuļa vietām / Augusts Melnalksnis. - Rīga : Praktiskā Bibliotēka, 1931. - 16.lpp.

613. Paziņojums Rīgas pilsētas iedzīvotājiem : [atklātībā izziņoti Rīgas pilsētas domes vēlēšanās pieņemtie kandidātu saraksti] // Valdības Vēstnesis. - Nr.58 (1931, 13.marts), 5.-7.lpp.

Nacionālās Apvienības kandidātu sarakstā (Nr.16) arī profesors J. Auškāps.

614. Rīgas pilsētas domnieku un viņu kandidātu saraksts : pamatojoties uz pilsētu pašvaldības likuma 106. pantu, Rīgas pilsētas valde ar šo paziņo, ka 1931. g. 28. un 29. marta vēlēšanās par Rīgas pilsētas domniekiem un viņu kandidātiem uz likumā noteikto laiku ir ievēlēti : [saraksts] // Valdības Vēstnesis. - Nr.82 (1931, 15.apr.), 5.-7.lpp.

No Nacionālās Apvienības kandidātu saraksta (Nr.16) ievēlēts arī profesors J. Auškāps.

615. Universitātes padomes jaunais sastāvs. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.16 (1931, 15.maijs), 9.lpp.

Jaunajā LU Padomes sastāvā no Ķīmijas fakultātes ievēlēts arī profesors J. Auškāps.

1932

616. Auškāps Jūlijs // Latvju mazā enciklopēdija / Alfrēda Bilmaņa red. - Rīga : Grāmatu draugs, [1932]. - 1.sēj.: A - Mich, 171.sl.

617. [Latvijas Zinātņu komitejas atklāšanas svinīgā sēde] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1932, maijs/jūn.), 472.-476.lpp.
Zinātņu komitejas biedrs arī profesors J. Auškāps.

618. Universitātes padomes sēde. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.8 (1932, 1.maijs), 122.lpp.

LU Padomes sēdē 27. aprīlī apstiprināja profesoru J. Auškāpu kā pārstāvi LU padomē no Ķīmijas fakultātes.

1933

619. Adamovičs, Ludvigs. 15. starptautiskais vidusskolu skolotāju kongress Rīgā, 1933. gada 26.-31. jūnijs / Ludvigs Adamovičs // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.9 (1933), 192.-197.lpp. ; Nr.10 (1933), 311.-318.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

620. Ar Triju zvaigžņu ordeni apbalvoto 15. saraksts // Valdības Vēstnesis. - Nr.260 (1933, 17.nov.), 5.-8.lpp.

LU rektoram J. Auškāpam ar Triju Zvaigžņu ordeņa domes 1933. gada 16. novembra lēmumu piešķirts III šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, kārtas Nr.782.

621. Dauge, Aleksandrs. Profesora J. Kauliņa 70 gadu dzimšanas dienā : runa Ūniversitātes aulā, Kauliņa godināšanas aktā 25. novembrī / Aleksandrs Dauge // Universitas. - Nr.14 (1933, 1.jūl.), 231.-233.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

622. [Jānis Kauliņš, LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes profesors] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1933), 526.-527.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

623. Ķīmijas fakultāte // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1933-1934. - 10.sēj.: Krievu raksts-Latvija, 19506.-19509.sl.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

624. [LU Ķīmijas fakultātes profesora Jūlija Auškāpa apstiprināšana par LU rektoru 1933./34. mācības gadam]. - (Valdības darbība. Ministru kabineta sēde 1933. g. 23. maijā) // Valdības Vēstnesis. - Nr.115 (1933, 24.maijs), 2.lpp.

625. [Ludvigs Bērziņš] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1933), 529.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

626. [Par LU dibināšanas 14. gadskārtas svētkiem 1933. gada 28. septembrī]. - (Universitātes ziņas) // Students. - Nr.200 (1933, 26.sept.), 6.lpp.

Saturā minēts LU rektors Jūlijs Auškāps.

627. Prof. Dr. chem. J. Auškāps - universitātes jaunais rektors : [ar LU Padomes 15. maija sēdes lēmumu par LU rektoru 1933./34. m. g. ievēlēts profesors J. Auškāps] // Universitas. - Nr.8 (1933, 15.maijs), 1.lpp. : fotogr.

Saturā profesora J. Auškāpa biogrāfija.

628. Prof. Dr. chem. J. Auškāps - universitātes rektors // Latvis. - Nr.3454 (1933, 16.maijs), 1.lpp. : portr.

629. Prof. Dr. chem. Jūlijs Auškāps - jaunais Universitātes rektors : prof. L. Adamovičs - prorektors studentu lietās, doc. Fr. Gulbis - saimniecības lietās // Brīvā Zeme. - Nr.108 (1933, 16.maijs), 1.lpp. : portr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa īsa biogrāfija.

630. Prof. Dr. h.c. V. M. Fišera 25 gadu akadēmiskās darbības atcere // Latvijas Farmaceitu Žurnāls. - Nr.10 (1933), 427.-428.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

631. Profesors Jūlijs Auškāpis // Latvju tautas darbinieki : ilustrēts almanahs / [galv. red. V. Maldonis]. - Rīga : Literatūra, [1933]. - 1.[sēj.], 20.-21.lpp.

632. Universitātes jaunā vadība : [fotoattēlos : LU rektors J. Auškāps, prorektori: F. Gulbis, L. Adamovičs] // Students. - Nr.200 (1933, 26.sept.), 1.lpp.

633. Universitātes vadības maiņa // Studentu Dzīve. - Nr.23 (1933, 2.jūn.), 3.lpp. : il.

Saturā par LU rektoru maiņu – profesoru Mārtiņu Bīmani LU rektora amatā nomaina profesors J. Auškāps.

634. Upešlācis, V. Tikai metodes jautājums : [par LU rektora J. Auškāpa runu atklājot gadskārtējās atturības dienas š. g. 6. nov.] / V. Upešlācis // Universitāte. - Nr.14 (1933, 1.dec.), 241.-242.lpp.

635. “Ziemeļniece” 10. gadu svētkos : [par studenšu biedrības “Ziemeļniece” 10 gadu jubilejas svinībām] // Students. - Nr.203 (1933, 16.nov.), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

1934

636. Apbalvotas universitāti vadošās personas : [par LU mācībspēku apbalvošanu ar Triju Zvaigžņu ordeni] // Brīvā Zeme. - Nr.222 (1934, 28.sept.), 1.lpp.

Ar II šķiras Triju Zvaigžņu ordeni apbalvots arī LU rektors J. Auškāps.

637. [Apsprīde par Latvijas skautu nacionālās komitejas nodibināšanu] / O. - (Apskats). - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1934), 467.-468.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

638. Ar Triju zvaigžņu ordeni apbalvoto 17. saraksts // Valdības Vēstnesis. - Nr.261 (1933, 17.nov.), 2.-6.lpp.

LU rektoram Jūlijam Auškāpam ar Triju Zvaigžņu ordeņa domes 1934. gada 28. septembra lēmumu piešķirts II šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, kārtas Nr.246.

639. Divi pussimts gadi : [par profesoriem J. Auškāpu un L. Adamoviču sakarā ar viņu 50 gadu jubileju]. - (Apskats) // Universitāte. - Nr.10 (1934, 15.sept.), 150.-151.lpp. : portr.

640. Imeria's desmit gadu jubilejas svinības : [par studentu korporācijas “Imeria” 10 gadu pastāvēšanas svinībām] // Universitāte. - Nr.15 (1934, 1.dec.), 246.-247.lpp. : fotogr.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

641. Konkordijas Zintnieces pieci gadi : [par studenšu korporācijas 5 gadu pastāvēšanas svinībām] // Studentu Dzīve. - Nr.37 (1934, 5.nov.), 2.lpp. : fotogr.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

642. Kundziņš, Kārlis. Latvijas Universitāte / Kārlis Kundziņš // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : A. Gulbis, 1934-1935. - 11.sēj.: Latvija-Laubana, 21316.-21327. sl. : att.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

643. Latvijas Universitātes 15 gadi / J. K. – Paraksts: J. K. // Latvijas Kareivis. - Nr.218 (1934, 28.sept.), 3.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

644. Latvijas Universitātes 15 gadu svinības Rīgā // Jaunākās Ziņas. - Nr.219 (1934, 28.sept.), 4.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

645. Latvijas Universitātes rektora profesora Dr. J. Auškāpa 50 gadu šūpla svētki // Latvijas Farmaceitu Žurnāls. - Nr.6 (1934), 1.-2.lpp. : portr. ; Latvis. - Nr.3769 (1934, 2.jūn.), 6.lpp. : portr.

646. Latvijas Universitātes rektors prof. J. Auškāps : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar ievēlēšanu LU rektora amatā] // Burtnieks. - Nr.6 (1934), 480.-481.lpp. : portr.

647. Latvijas universitātes rektors profesors Jūlijs Auškāps : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 50 gadu jubileju] // Pēdējā Brīdī. - Nr.122 (1934, 1.jūn.), 4.lpp. : portr.

648. Lettgallia's jubilejas svinības : [par studentu korporācijas "Lettgallia" 35 gadu pastāvēšanas svinībām]. - (Apskats) // Universitas. - Nr.4 (1934, 1.marts), 57.-58.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

649. Ministru prezidentam K. Ulmanim [LU Lauksaimniecības fakultātes un Tautsaimniecības un tieslietu zinātņu fakultātes kopējā svinīgā sēdē LU rektors J. Auškāps pasniedza agronomisko zinātņu un ekonomisko zinātņu goda doktora diplomu] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1935, dec.), 588.-589.lpp.

650. Par Baltijas augstskolu ciešāku sadarbību : [par Baltijas ūnijas referātu vakaru] // Rīts. - Nr.111 (1934, 15.dec.), 8.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa referātu "Kāda sadarbība Baltijas valstīs iespējama augstākās izglītības un zinātnes laukā".

651. Petrikalns, Alfrēds. Sveiciens 50 gadu šūpuļa svētkos : [veltījums LU rektoram J. Auškāpam 50 gadu jubilejā] / A. Petrikalns // Brīvā Zeme. - Nr.121 (1934, 1.jūn.), 3.lpp. ; Students. - Nr.211 (1934, 21.jūn.), 1.lpp.

652. Prof. Dr. chem. Jūlijs Auškāps : [par LU rektoru J. Auškāpu sakarā ar 50 gadu jubileju] / B. - (Apskats). - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1934), 454.-455.lpp.

653. Prof. Dr. theol. Ludvigs Adamovičs : [par profesoru Ludvigu Adamoviču sakarā ar viņa stāšanos izglītības ministra amatā] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1934, maijs-jūnijs), 452.-454.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

654. Prof. J. Auškāpa 50 gadi : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 50 gadu jubileju] // Latvijas Kareivis. - Nr.116 (1934, 30.maijs), 4.lpp.

655. Prof. Jūlija Auškāpa 50 gadu [jubileja] : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 50 gadu jubileju] // Pēdējā Brīdī. - Nr.117 (1934, 27.maijs), 4.lpp.

656. [Profesora Jūlija Auškāpa apstiprināšana par LU rektoru uz vēl vienu gadu no 1934. gada 1. jūlija līdz 1935. gada 1. jūlijam]. - (Valdības darbība. Ministru kabineta sēde 1934. gada 24. maijā) // Valdības Vēstnesis. - Nr.113 (1934, 25.maijs), 3.lpp.

657. Rektor Auschkap fünfzigjährig : [Prof. J. Auschkaps feierte sein 50 jähriges Jubiläum] // Rigasche Rundschau. - Nr.122 (1934, 2.Juni), S.2 : Portr.

658. Rektora J. Auškāpa 50 gadi : [par LU rektoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 50 gadu jubileju] / V. S. - Paraksts: V. S. // Brīvā Zeme. - Nr.121 (1934, 1.jūn.), 3.lpp. : portr.

659. Studentu rotas gada svētki : [par studentu rotai veltītajiem atceres pasākumiem] // Universitāte. - Nr.1 (1934, 15.janv.), 12.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

660. "Svētī, Dievs, vagu, ko tīrumā dzenam ar prieku" : [par LU 15 gadu pastāvēšanas svētku svinībām]. - 2. lpp. nos. uzrād.: Universitātes 15 gadu jubilejas svinību akts // Brīvā Zeme. - Nr.222 (1934, 28.sept.), 1., 2.lpp.

Saturā minēts LU rektors Jūlijs Auškāps.

661. Svētrīti universitātē : [par jaunas tradīcijas ieviešanu LU] // Students. - Nr.213 (1934, 17.okt.), 4.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

662. Ulmanis, Kārlis. Ministru prezidenta apsveikums universitātes rektoram : [apsveikums LU rektoram J. Auškāpam sakarā ar viņa 50 gadu jubileju] / Kārlis Ulmanis // Brīvā Zeme. - Rīta izd. (1934, 3.jūn.), 6.lpp. : fotogr.

663. Universitāte godina tautas vadoni : [par goda doktora diploma pasniegšanu Valsts prezidentam Kārlim Ulmanim] / n. - Paraksts: n. // Studentu Dzīve. - Nr.38 (1934, 24.nov.), 5.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

664. Universitātes gada svētkos : [par LU sakarā ar tās 15 gadskārtu] / K. Rab. - Paraksts: K. Rab. // Rīts. - Nr.34 (1934, 28.sept.), 2.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps, portr.: 1.lpp.

665. Universitātes līdzšinējā vadība paliek arī uz nākamo gadu : [par LU padomes sēdes lēmumu atkārtoti ievēlēt profesoru J. Auškāpu rektora amatā]. - (Universitātes dzīve) // Universitāte. - Nr.9 (1934, 17.maijs), 140.lpp.

666. Universitātes padomes sēde : [par LU Padomes 28. novembra sēdes lēmumiem]. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.16 (1934, 15.dec.), 285.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

667. Universitātes piecpadsmītie gada svētki : [par LU 15. gadskārtas svinībām 28. septembrī]. - (Apskats) // Universitas. - Nr.12 (1934, 15.okt.), 200.-201.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

668. Universitātes rektora 50 g. šūpla svētki : [par profesoru J. Auškāpu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.118 (1934, 31.maijs), 2.lpp.

669. Universitātes rektora prof. Dr. chem. J. Auškāpa 50 gadi / C. - Paraksts: C. // Studentu Dzīve. - Nr.35 (1934, 20.jūl.), 3.lpp. : portr.

670. Valsts Prezidents A. Kviesis - LU goda biedrs. Kārlis Ulmanis - LU lauksaimniecības, tautsaimniecības un tiesību zinātņu goda doktors : Latvijas Universitātes XV gada svētki // Latvijas Kareivis. - Nr.219 (1934, 29.sept.), 1., 2.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa apbalvošanu ar II šķiras Triju Zvaigžņu ordeni, par J. Auškāpa ievadrunu svinīgajā svētku aktā, ziņojumu par mācībspēku zinātnisko darbību, LU attīstību un LU goda doktora grādu piešķiršanu.

671. Z. Meierovica piemiņas vakars / J. S. - Paraksts: J. S. // Brīvā Zeme. - Nr.21 (1934, 27.janv.), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

672. Zinātnieku apbalvošana universitātes 15 g. jubilejā : [par LU mācībspēku apbalvošanu ar Triju Zvaigžņu ordeni] // Students. - Nr.213 (1934, 17.okt.), 2.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps sakarā ar viņa apbalvošanu ar II šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

673. 50-летие ректора ун-та проф. А-ра Юлия Аушкапа / А. П. // Сегодня. - N 150 (1 июня 1934), с.1 : портр.

674. Сто лет кафедры химической технологии красящих и волокнистых веществ 1833-34--1933-34 : обзор / Химико-технологический институт имени Ленинградского Совета. - Ленинград : ОНТИ-Госхимтехиздат, 1934. - 62 с.

В содержании указан список статей профессора И.Ю. Аушкапа: с.56-57.

1935

675. Adamovičs, Ludvigs. Latvijas Universitātes rektora Dr. J. Auškāpa 25 darba gadi / Ludvigs Adamovičs // Jaunākās Ziņas. - Nr.254 (1935, 7.nov.), 1.lpp., fotogr.: 8.lpp.

676. Atklāts piemineklis pirmajam valsts prezidentam [Jānim Čakstem] : [par Jaņa Rozentāla 4. piemiņas izstādes atklāšanu] // Rīts. - Nr.254 (1935, 15.sept.), 1.lpp.

Pieminekļa atklāšanas svinībās piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

677. Auškāps, Jūlijs // Latvijas vadošie darbinieki / P. Šmita virsred. - Rīga : Latvju kultūrvēsturiskā apgāde, 1935. - 33.-34.lpp.

678. Bīne, Jēkabs. Latviskā dzīvokļa iekārta : rotājošie audumi / Jēkabs Bīne // Rīts. - Nr.198 (1935, 21.jūl.), 11.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

679. Dārziņš, V. Dziesmuvaras desmit gadi : [par kora "Dziesmuvara" 10 gadu jubilejas koncertu] / V. Dārziņš // Rīts. - Nr.130 (1935, 12.maijs), 6.lpp.

Kora koncertā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

680. 12 000 latu draudzīgam aicinājumam : grāmatu nedēļas rīkotāju apspriede : [par grāmatu nedēļas rīkotāju konferenci] // Rīts. - Nr.300 (1935, 31.okt.), 6.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps - grāmatu nedēļas goda prezidija loceklis.

681. "Es ticu Dievam, kas cilvēku radijs labu" : rektora prof. J. Auškāpa sirsnīga godināšana vakarvakarā : [par LU rektora, profesora J. Auškāpa zinātniskās darbības 25 gadu jubilejas svinībām] // Brīvā Zeme. - Nr.255 (1935, 8.nov.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa.

682. Fraternitas Academicas's desmit gadu atcere // Universitas. - Nr.3 (1935, 15.febr.), 42.-44.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

683. Grāmatu nedēļa atklāta : [par trešās grāmatu nedēļas svinīgo atklāšanu Latvijas Nacionālajā operā] // Rīts. - Nr.304 (1935, 4.nov.), 1.,2.lpp. : fotogr.

Svinību akta fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

684. Ievērojama zinātnieka 25 g. darba jubileja : [par profesoru J. Auškāpu sarakarā ar viņa darba 25 gadu jubileju] / Zs. - Paraksts: Zs. // Pēdējā Brīdī. - Nr.220 (1935, 27.sept.), 2.lpp.

685. Jaunatnei jāklūst čaklai dzimtenes apceļotājai : [par Iekšlietu ministrijas tūrisma biroja rīkoto izstādi "Apceļo dzimto zemi"] // Rīts. - Nr.133 (1935, 15.maijs), 25.lpp.

Izstādes atklāšanā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

686. Jubiläum Prof. Dr. J. Auschkaps : [Prof. J. Auschkaps feierte sein 25 jähriges wissenschaftliches Jubiläum]. - (Was die Woche brachte : 3.-9. November 1935) // Rigasche Post. - Nr.51 (1935, 10.Nov.), S.8.

687. Die Jubiläumsfeier von Prof. Dr. Auschkaps : [Prof. J. Auschkaps feierte sein 25 jähriges wissenschaftliches Jubiläum] // Libausche Zeitung. - Nr.256 (1935, 9.Nov.), S.1.

688. Kā sekmēt latviešu un angļu tuvināšanos : [par latviešu - angļu biedrības rīkoto pasākumu] // Rīts. - Nr.310 (1935, 10.nov.), 14.lpp.

Pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

689. [Krišjāņa Barona 100-ās dzimšanas dienas...] / B. - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1935), 522.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

690. Kultūras fonda izstādē visi latviešu mākslinieki pirmoreiz vienkopus : [par Latvijas Kultūras fonda 1. mākslas izstādi] // Rīts. - Nr.157 (1935, 8.jūn.), 4.lpp. : fotogr.

Izstādes atklāšanas fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

691. Ķešāns, Augusts. Rektora prof. Dr. J. Auškāpa 25 gadu darbības atcere / Augusts Ķešāns // Universitāte. - Nr.11 (1935, 15.nov.), 272.-273.lpp. : portr.

692. Latvijas universitātes rektora prof. J. Auškāpa godināšana 25 g. zinātniskās darbības jubilejā // Pēdējā Brīdī. - Nr.255 (1935, 8.nov.), 1.lpp. : fotogr.

693. Liels apmeklētāju pieplūdums Rozentāla izstādē : [par Jaņa Rozentāla 4. piemiņas izstādes atklāšanu] // Rīts. - Nr.269 (1935, 30.sept.), 8.lpp.

Izstādes atklāšanā piedalījās arī LU rektors J. Auškāps.

694. Ministru prezidents [K. Ulmanis] norāda: turīgākiem vairāk jāatbalsta nacionālā kultūra : [par Latvijas Kultūras fonda 1. mākslas izstādi] // Rīts. - Nr.169 (1935, 21.jūn.), 1.lpp.

Saturā minēts arī Kultūras fonda loceklis, LU rektors J. Auškāps.

695. Mūsu universitātes gada akts : [par LU 16. gadskārtas svinībām] // Latvijas Kareivis. - Nr.221 (1935, 28.sept.), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

696. Mūsu universitātes rektora prof. Dr. J. Auškāpa 25 zinātniskā darba gadu atcerei / Stud. chem. - Paraksts: Stud. chem. // Juventus. - Nr.3-4 (1935), 10.-11.lpp.

697. Par universitātes rektoru ievēlēts līdzšinējais Dr. J. Auškāps : [par jaunievēlētās LU padomes sastāvu un lēmumiem] // Rīts. - Nr.141 (1935, 23.maijs), 1.lpp. : fotogr.

698. Pasaules karā kritušo piemiņas godināšana : [par 1. pasaules karā kritušo itāļu karavīru piemiņas pasākumu] // Rīts. - Nr.305 (1935, 5.nov.), 7.lpp.

Pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

699. Petrikalns, A. Prof. Dr. J. Auškāpa 25 gadu zinātniskās darbības svētku atcere / A. Petrikalns // Students. - Nr.227 (1935, 15.nov.), 4.lpp. : portr.

700. Polijas senāta priekšsēdētājs prof. E. St. Rapoport : [par E. St. Rapoportā vizīti Rīgā un viņa lekciju par Polijas Soda likumu] // Rīts. - Nr.119 (1935, 1.maijs), 11.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

701. Prezidiju konventa piecpadsmit gadi // Universitāte. - Nr.10 (1935, 31.okt.), 1.-2.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

702. Prof. Auschkaps-Jubiläum : [Prof. J. Auschkaps feierte sein 25 jähriges wissenschaftliches Jubiläum] // Rigasche Rundschau. - Nr.257 (1935, 7.Nov.), S.7.

703. Prof. Dr. chem. Jūlijs Auškāps : [Universitātes rektors Jūlijs Auškāps 7. novembrī atskatījās uz 25 zinātniskās darbības gadiem] / B. - (Apskats. Izglītības darbinieki). - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1935, nov.), 512.-515.lpp.

704. [Profesora Jūlija Auškāpa apstiprināšana par LU rektoru uz vēl vienu gadu no 1935. gada 1. jūlija līdz 1936. gada 1. jūlijam]. - (Valdības darbība. Ministru kabineta sēde 1935. gada 28. maijā) // Valdības Vēstnesis. - Nr.120 (1935, 29.maijs), 2.lpp.

705. Professor Auschkaps feiert sein 25 jähriges [wissenschaftliches] Jubiläum // Libausche Zeitung. - Nr.255 (1935, 8.Nov.), S.1.

706. Rektora prof. Dr. J. Auškāpa godināšana : [par profesora J. Auškāpa godināšanas svinīgo pasākumu sakarā ar viņa darba 25 gadu jubileju] // Tēvijas Sargs. - Nr.45 (1935, 8.nov.), 12.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa biogrāfija, fragmenti no viņa runas svinīgajā pasākumā.

707. Rektora prof. J. Auškāpa 25 gadu darba atcere : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa darba 25 gadu jubileju] // Zemgales Balss. - Nr.254 (1935, 7.nov.), 1.lpp.

708. Romas stipendijas fonda gleznu izstāde : [par Romas stipendijas fonda konkursam iesūtīto gleznu izstādes atklāšanu Latvijas Mākslas akadēmijā] // Rīts. - Nr.138 (1935, 20.maijs), 5.lpp.

Izstādes atklāšanā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

709. Sargāt un tālāk veidot jaunas dzīves un darba pamatus : [par Atsevišķās studentu rotas gadskārtējo svinīgo sanākumi] // Rīts. - Nr.350 (1935, 21.dec.), 1.lpp. Sanāksmē piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

710. 70 000 skatītāju aviācijas svētkos : [par Latvijas 15. aviācijas svētkiem Spilves plāvās] // Rīts. - Nr.248 (1935, 9.sept.), 1.lpp.

Aviācijas svētkos piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

711. Sports ir nacionāla lieta : L. U. rektoram Dr. J. Auškāpam un prorekt. doc. Fr. Gulbim pasniegtas US goda nozīmes // Studentu Dzīve. - Nr.44 (1935, 23.jūn.), 2.lpp.

712. Šodien rektora J. Auškāpa zinātniskā darba svētki : [par profesora J. Auškāpa zinātniskās darbības 25 gadu jubilejas svinību rīkošanu] // Brīvā Zeme. - Nr.254 (1935, 7.nov.), 6.lpp. : fotogr.

713. Šodien Universitātes gadasvētki : [par LU dibināšanas 16 gadu jubilejas svinībām] // Jaunākās Ziņas. - Nr.221 (1935, 28.sept.), 13.lpp. : portr.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

714. Šodien universitātes svētku diena : lielāka piegriešanās latviskajai kultūrai : [par LU 16. gadskārtas svinībām] // Rīts. - Nr.267 (1935, 28.sept.), 2.lpp.

Saturā minēts LU rektors Jūlijs Auškāps.

715. Šterns, Roberts. Kultūras fonda 2. Latvijas mākslas izstāde / Roberts Šterns // Rīts. - Nr.355 (1935, 27.dec.), 4.lpp.

Saturā par izstādes eksponātu - tēlnieka Kārļa Jansona veidoto LU rektora J. Auškāpa krūšutēlu.

716. Ticības apliecinājums Latvijai, latviešu zinātnei un jaunatnei : rektora prof. J. Auškāpa godināšana zinātniskās darbības 25. g. atcerē // Rīts. - Nr.308 (1935, 8.nov.), 14.lpp., fotogr.: 1.lpp.

717. [Universitātes padomes sēdē 8. maijā LU rektora J. Auškāpa vadībā paziņoja par Kultūras fonda piespriestajām godalgām par pētniecības darbiem, kas

iespiesti "Latviešu konversācijas vārdnīcā" par Latviju un latviešiem]. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.8 (1935, 10.maijs), 195.lpp.

718. Universitātes rektora prof. Dr. J. Auškāpa godināšana : [par profesora J. Auškāpa godināšanas svinīgo pasākumu sakarā ar viņa darba 25 gadu jubileju] // Jaunākās Ziņas. - Nr.255 (1935, 8.nov.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa runa svinīgajā pasākumā.

719. Universitātes saime Brāļu kapos [1935. gada 17. novembrī] : [par LU studentu un mācībspēku piemiņas brīdi Brāļu kapos : fotogrāfija] // Rīts. - Nr.319 (1935, 20.nov.), 6.lpp.

Fotogrāfijā arī LU rektors Jūlijs Auškāps.

720. Год юбилейных дат ректора Латвийского университета проф. Аушкапа : [25 лет научной деятельности и 15-летие научно-преподавательской деятельности в Латвии] // Сегодня. - N 267 (27 сент. 1935), с.5 : портр.

В содержании о профессоре Ю. Аушкапе.

721. Чествование проф. Ю. Аушкапа : [по случаю 25-летия его научной деятельности] // Сегодня. - N 309 (8 нояб. 1935), с.5.

722. Чествование проф. Ю. Аушкапа в Химическом о-ве : [по случаю 25-летия его научной деятельности : объявление]. - (Сегодня в Риге) // Сегодня. - N 305 (4 нояб. 1935), с.4.

1936

723. Apvienošanās studentu dzīvē : [par LU studentu Vienību savienības izveidošanu] // Rīts. - Nr.27 (1936, 27.janv.), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

724. Bijušo mācības iestādi pieminot : [par Rīgas Politehnikuma 75 gadu atceres pasākumu LU] // Rīts. - Nr.136 (1936, 17.maijs), 8.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

725. Čehoslovāku tautas cīņas un uzvaras : [par Čehoslovākijas valsts svētku atzīmēšanas pasākumu Rīgā] // Rīts. - Nr.299 (1936, 29.okt.), 10.lpp. : fotogr.

Pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

726. Darbs tēvzemei un zinātnei : izglītības ministra A. Tenteļa godināšana : [par izglītības ministra A. Tenteļa 60 dzimšanas dienas svinībām] // Rīts. - Nr.325 (1936, 24.nov.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

727. Fraternitas Livonica's 10 gadu atceri... - (Apskats) // Universitas. - Nr.1 (1936, 15.sept.), 293.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

728. Godinājums mūsu vēstures zinātnes izkopējam : izglītības ministrs prof. A. Tentelis - filoloģijas fakultātes goda doktors : [par profesora A. Tenteļa sveikšanu 60 gadu jubilejā] // Brīvā Zeme. - Nr.266 (1936, 23.nov.), 3.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

729. Gustava - Ādolfa piemiņas svinības : [par Zviedrijas karaļa Gustava Ādolfa nāves dienas piemiņas pasākumu Usmas baznīcā Brīvdabas muzejā] / P. A. - Paraksts: P. A. // Jaunākās Ziņas. - Nr.254 (1936, 7.nov.), 22.lpp. : fotogr.

Piemiņas pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

730. Immatriculācijas akts [1936. gada 16. septembrī]. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.1 (1936, 1.okt.), 221.lpp.

Saturā par LU rektoru J. Auškāpu.

731. Izglītības ministra prof. Dr. A. Tenteļa : [60. mūža gada papildīšanās svinības : par svinību norisi] / B. - (Apskats. Izglītības darbinieki). - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1936, dec.), 696.-700.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

732. Izstāde Rīgas iekšējam daiļumam : vakar Ķēniņa ielā 30 atklāja "Rīta" izstādi "Dzīvojiet skaistāk" : [par dzīvokļa iekārtošanai veltītu izstādi] // Rīts. - Nr.279 (1936, 9.okt.), 1.lpp. : fotogr.

Izstādes atklāšanā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

733. Jauni profesori universitātē : nodibināta pašvaldību tiesību katedra // Brīvā Zeme. - Nr.217 (1936, 24.sept.), 7.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

734. Korporācijas 10 gadu svētki : [par studentu korporācijas "Fraternitas Lataviensis" nodibināšanas 10. gadskārtas svinībām] // Rīts. - Nr.257 (1936, 17.sept.), 9.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

735. Korporācijas "Patria" 10 gadi : [par studentu korporācijas "Patria" nodibināšanas 10. gadskārtas svinībām] // Rīts. - Nr.260 (1936, 20.sept.), 16.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

736. Latviešu studentu darbu izstāde Sofijā : [par LU studentu darbu izstādi Starptautiskās studentu konfederācijas XVIII kongresā Sofijā] / U. - Paraksts: U. // Universitas. - Nr.1 (1936, 1.okt.), 218.lpp.

Saturā izteikta pateicība LU rektoram J. Auškāpam par atbalstu izstādes veidošanā.

737. Latvijas līdzdalība Polijas valsts svētkos : svinīgais Polijas valsts svētku akts Melngalvju namā // Rīts. - Nr.123 (1936, 4.maijs), 1.lpp.

Svinīgajā pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

738. Latvijas Universitāte : [par studentu pašpārvaldes prezidija rīkoto lāpu gājienu - apsveikumu Valsts prezidentam K. Ulmanim Tautas vienības svēkos] // Studentu Dzīve. - Nr.51 (1936, 23.maijs), 6.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

739. Latvijas valstssvētku svinības ārzemēs : mūsu speciālkorespondentu ziņojumi pa tālruni : [arī par LU rektora J. Auškāpa vizīti Zviedrijā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.264 (1936, 20.nov.), 2.lpp.

740. Latvijas Vēstures institūta pirmā atklātā sēde : [īss Augusta Tenteļa referāta atstāstījums] / J. R. - Paraksts: J. R. // Students. - Nr.7 (1936, 14.maijs), 157.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

741. Latvijas Vēstures Institūta [pirmā publiskā sēde 11. maijā]. - (Apskats. Sapulces un konferences) / M. St. - Paraksts: M. St. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1936, maijs/jūn.), 596.-598.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

742. Latvju mākslas parāde : [par Latvijas Preses biedrības organizēto latviešu mākslinieku koncertu] // Rīts. - Nr.285 (1936, 15.okt.), 1.lpp. : fotogr.

Koncertā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

743. L. U. vadība 1936./37. mācības gadam : [fotogrāfijas : LU rektors J. Auškāps, prorektori: Alfrēds Vītols, Jānis Kārklīšs] // Students. - Nr.1 (1936, 1.okt.), 3.lpp.

744. Mums jāreformē visu to, kas mums ir apkārt, un arī pašiem sevi : lielā sapulce lauksaimniecības līniju nospraušanai : [par Lauksaimniecības kameras apspriedi] // Brīvā Zeme. - Nr.253 (1936, 6.nov.), 3.lpp. : fotogr.

Lauksaimniecības kameras apspriedē piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

745. Mūsu valsts svētku spēcīgā atbalss tuvās un tālās zemēs : [par Latvijas valsts dibināšanas 18. novembra svētku atzīmēšanu ārzemēs] // Brīvā Zeme. - Nr.264 (1936, 20.nov.), 3.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa vizīti Zviedrijā.

746. Nams taisnībai un tiesībām : vakar guldīja tiesu pils pamatakmeni : [par Tiesu pils pamatakmenis likšanas svinībām] // Rīts. - Nr.336 (1936, 5.dec.), 4.lpp. : fotogr.

Svinībās piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

747. Nelietišķs rektora prof. J. Auškāpa runas vērtējums vācu presē : [par LU rektora J. Auškāpa 15. maija Tautas vienības svētku uzrunas kritizēšanu Vācijas oficiālajā laikrakstā "Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz"] // Rīts. - Nr.140 (1936, 21.maijs), 7.lpp.

748. Otrās Rīgas pilsētas ģimnāzijas divdesmit darba gadi (1916-1936). - (Apskats. Izglītības iestādes un darbs) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1936, febr.), 182.-185.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

749. Patriotisma apstarots mūžs : [par izglītības ministra A. Tentēļa 60 dzimšanas dienas svinībām] // Jaunākās Ziņas. - Nr.267 (1936, 24.nov.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta viņa uzruna jubilāram.

750. Pirmais Prezidiju konventa simfoniskā orķestra koncerts // Universitāte. - Nr.1 (1936, 15.janv.), 7.-10.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

751. Preses ļaudis un viņu draugi - preses ballē : [par Latvijas Preses biedrības rīkoto preses balli] // Brīvā Zeme. - Nr.278 (1936, 7.dec.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

752. Prof. Jūlijs Auškāps atkal ievēlēts par Latvijas Universitātes rektoru : [par LU padomes sēdes lēmumiem] // Tēvijas Sargs. - Nr.21 (1936, 21.maijs), 1.lpp. : portr.

753. Profesora Eduarda Zariņa sešdesmit gadi. - (Zinātnieku jubilejas) // Universitas. - Nr.13 (1936, 1.dec.), 316.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

754. [Profesora Jūlija Auškāpa apstiprināšana par LU rektoru uz vienu gadu no 1936. gada 1. jūlija līdz 1937. gada 1. jūlijam]. - (Valdības darbība. Ministru kabineta sēde 1936. gada 26. maijā) // Valdības Vēstnesis. - Nr.118 (1936, 27.maijs), 2.lpp.

755. Ramats, Ed. Universitātes aula : [LU aula Latvijas Preses biedrības koncerts 14. oktobrī] / Ed. Ramats. - (Apskats. Māksla) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1936, okt.), 435.-436.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

756. Rīga kļuvusi daudz daiļāka - saka Stokholmas universitātes sekretārs [rektors] prof. Tunbergs : [par Stokholmas universitātes sekretāra [rektora] Svena Tunberga vizīti Latvijā] // Rīts. - Nr.304 (1936, 3.nov.), 8.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

757. Rustikāņu dāvinājums Uzvaras līdumniekam : [par studentu biedrības "Fraternitas Rusticana" 15 gadu pastāvēšanas svinībām] // Brīvā Zeme. - Nr.250 (1936, 3.nov.), 6.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

758. Sāks veidot Uzvaras laukuma plānu : [par Uzvaras laukuma izbūves komitejas prezidija sēdi] // Rīts. - Nr.286 (1936, 16.okt.), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps - Uzvaras laukuma izbūves komitejas prezidija loceklis.

759. Senlatvijas varenība dienas gaismā : atklāta arheoloģijas izstāde Rīgas pilī // Rīts. - Nr.21 (1936, 21.janv.), 1.lpp.

Fotogrāfijā LU rektors J. Auškāps.

760. 7228 studenti mūsu zinātnes templī : [par LU sakarā ar tās dibināšanas 17. gadskārtu] // Rīts. - Nr.267 (1936, 27.sept.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā LU rektora J. Auškāpa fotogrāfija.

761. Somijas valsts prezidenta sumināšana : [par Somijas prezidenta P. Svinhufvuda 75. dzimšanas dienai veltīto pasākumu] // Rīts. - Nr.347 (1936, 16.dec.), 3.lpp.

Pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

762. Stabilizēts degvielu un eļļu tirgus : [par akciju sabiedrības "Degviela" akcionāru sapulci] / A. - Paraksts: A. // Latvijas Kareivis. - Nr. 74 (1936, 30.marts), 2.lpp.

Saturā par profesora J. Auškāpa atkārtotu ievēlēšanu akciju sabiedrības "Degviela" padomē.

763. Stokholmas universitātes rektors Rīgā : [par Stokholmas universitātes rektora profesora Svena Tunberga vizīti Latvijā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.205 (1936, 3.nov.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

764. Strādnieki ziedo universitātei : [par Liepājas cukurfabrikas strādnieku ziedojumu LU ērģeļu iegādei un vizīti pie LU rektora J. Auškāpa] // Rīts. - Nr.39 (1936, 8.febr.), 10.lpp. : fotogr.

765. Studentu vienību savienība. - (Apskats. Īniversitātes dzīve) // Universitātes. - Nr.2 (1936, 31.janv.), 45.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

766. Svinīgais akts Nacionālā operā : [par 15. maija Tautas vienības svētku svinīgo aktu Latvijas Nacionālajā operā] // Brīvā Zeme. - Nr.110 (1936, 16.maijs), 5.lpp. ; Latvijas Kareivis. - Nr.111 (1936, 17.maijs), 4.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

767. Šodien universitātes 17. gada svētki : [par LU jubilejas svētku pasākumiem] // Brīvā Zeme. - Nr.220 (1936, 28.sept.), 2.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

768. Šops, K. Latvijas skolotāju kongress [3.-4.janvārī] / K. Šops. - (Apskats. Sapulces un konferences) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.1 (1936, janv.), 80.-88.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps, atstāstīta J. Auškāpa runa.

769. Tautas skolotāju slavīnot : [par izglītības ministram J. Čamanim veltīto svinīgo pasākumu sakarā ar viņa 25 gadu priesterības darbības jubileju] // Brīvā Zeme. - Nr.158 (1936, 17.jūl.), 3.lpp. : fotogr.

Svētku pasākumā piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

770. Universitāte sāk jaunu darba gadu : [jauno studentu imatrikulācijas akts LU : fotogrāfija] // Brīvā Zeme. - Nr.210 (1936, 16.sept.), 16.lpp.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

771. Universitātes kora 15 dziesmu gadi. - (Apskats. Māksla) // Universitātes. - Nr.7 (1936, 25.maijs), 164.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

772. Universitātes padomes lēmumi. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitātes. - Nr.4 (1936, 10.marts), 93.lpp.

Saturā par rektora J. Auškāpa deleģēšanu uz Utrehtas universitātes 300 gadu pastāvēšanas svinībām.

773. Universitātes padomes lēmumi : [par LU jaunievēlētās Padomes pirmās sēdes lēmumiem 1936. gada 20. maijā]. - (Universitātes ziņas) // Students. - Nr.8 (1936, 31.maijs), 192.-193.lpp. : portr.

Saturā par līdzšinējā LU rektora J. Auškāpa pārvēlēšanu rektora amatā nākošajam mācību gadam un viņa ievēlēšanu par Morberga stipendiju fonda pārvaldes priekšsēdētāju.

774. Universitātes padomes lēmumi : [par LU Padomes 1936. g. 11. marta sēdes lēmumiem]. - (Universitātes ziņas) // Students. - Nr.4 (1936, 15.marts), 87.lpp.

Saturā par rektora J. Auškāpa komandēšanu uz Londonas universitātes 100 gadu jubilejas svinībām.

775. Universitātes padomes lēmumi š. g. 19. febr. sēdē. - (Universitātes ziņas) // Students. - Nr.3 (1936, 1.marts), 67.lpp.

Saturā par rektora J. Auškāpa deleģēšanu uz Utrehtas universitātes 300 gadu pastāvēšanas svinībām.

776. Universitātes vadība studentu karnevalā "Nakts latīņu kvartālā" : [fotogrāfija]. - (Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.1 (1936, 15.janv.), 67.lpp.

Fotogrāfijā arī LU rektors Jūlijs Auškāps.

777. Universitāti beigušie : [fotogrāfija] // Rīts. - Nr.265 (1936, 25.sept.), 5.lpp.

Fotogrāfijā arī LU rektors Jūlijs Auškāps.

778. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] Latvijas preses biedrības koncertā : latviskās skaņumākslas manifestācija Universitātes aulā : [par Latvijas Preses biedrības rīkoto koncertu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.235 (1936, 15.okt.), 10.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

779. Vēstures institūta darba sākums : [par Vēstures institūta pirmo atklāto sēdi] // Latvijas Kareivis. - Nr.107 (1936, 12.maijs), 1., 6.lpp.

Sēdē piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

780. Vēstures institūts atklāts. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitas. - Nr.7 (1936, 25.maijs), 164.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

781. Vienības svētku mākslinieciskie brīži : [par 15. maija Tautas vienības svētku svinīgajiem pasākumiem] / M. B. - Paraksts: M. B. // Latvijas Kareivis. - Nr.111 (1936, 17.maijs), 4.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

782. Vienību savienība : vienību savienības atklāšanas svētki // Students. - Nr.2 (1936, 15.febr.), 48.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

783. Zālīts, J. Jāzepa Vītola darba svētki : [par komponista Jāzepa Vītola svinīgo darbības atceres koncertu Latvijas Nacionālajā operā] / J. Zālīts // Jaunākās Ziņas. - Nr.284 (1936, 14.dec.), 7.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

784. Zviedrijas karaļa sveiciens Latvijas Universitātei // Rīts. - Nr.334 (1936, 3.dec.), 5.lpp.

Saturā par LU rektora J. Auškāpa ziņojumu par vizīti Zviedrijā un audienci pie Zviedrijas karaļa.

1937

785. Akc. s-ba "Degviela" uzsāk darbību : [par akciju sabiedrības "Degviela" valdes un padomes sēdi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.173 (1937, 5.aug.), 5.lpp.

Saturā minēts akciju sabiedrības priekšsēdētājs J. Auškāps.

786. Amatnieku saimes vienības apliecinājums : [par Latvijas Amatniecības kameras rīkoto amatnieku dienu] // Rīts. - Nr.128 (1937, 10.maijs), 7.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

787. Annas Brigaderes literārās prēmijas piešķiršanas akts [10. janvārī] / P. J.-Fr. - Paraksts: P. J.-Fr. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.1 (1937, janv.), 83.-84.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

788. Aperāns, Jānis. Latviešu korporāciju iekšējo un ārējo pārveidību nodomi / Jānis Aperāns // Universitāte. - Nr.5 (1937, 20.marts), 98.-99.lpp.

Saturā par LU rektoru J. Auškāpu.

789. Ar jaunā Daugavas tilta izbūvi Rīgai būs divi centri : [par jauna Daugavas tilta būvprojekta apspriešanas sanākumi] // Rīts. - Nr.76 (1937, 17.marts), 5.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

790. Atklāta Uzvaras laukuma loterija : Uzvaras laukuma izbūves komitejas padomes pirmā sēde // Rīts. - Nr.164 (1937, 17.jūn.), 2.lpp., fotogr.: 1.lpp.

Saturā par idejas projekta komisijas priekšsēdētāja J. Auškāpa ziņojumu par komisijas veikto darbu.

791. Atzinība 15. maija Latvijas dziesminieka darbam : dzejnieka Jāņa Medeņa godalgošana : [par A. Brigaderes literārās prēmijas piešķiršanu dzejniekam J. Medenim] // Brīvā Zeme. - Nr.7 (1937, 11.janv.), 6.lpp. : fotogr.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

792. Bauskas apriņķī un Ogres pilsētā čaklākie talcinieki : atklāta Uzvaras laukuma loterija : [par Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas padomes pirmo sēdi un ziedojumu vākšanu laukuma izveidei] // Brīvā Zeme. - Nr.133 (1937, 17.jūn.), 3.lpp.

Saturā minēts J. Auškāps - Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas priekšsēdētājs.

793. Bieļa, J. Baižkalna pagasts / J. Bieļa // Brīvā Zeme. - Nr.23 (1937, 29.janv.), 65.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

794. 10 gadu atceri [svinēja studentu konkordija "Valdemārija"] // Brīvā Zeme. - Nr.42 (1937, 22.febr.), 10.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

795. 28. janvāris - kultūras diena Latvijā : [par rakstnieku un grāmatu dienas organizēšanas rīcības komitejas pilnsapulci] / A. - Paraksts: A. // Jaunākās Ziņas. - Nr.16 (1937, 21.janv.), 10.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

796. 200 vēsturnieku Raunā, Valmierā, Cēsīs un Siguldā : Baltijas valstu vēsturnieku konferences 2. diena // Brīvā Zeme. - Nr.184 (1937, 18.aug.), 3.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

797. Dzejniekam J. Medenim. - (Apskats. Māksla) // Universitāte. - Nr.1 (1937, 15.janv.), 22.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

798. Dziesmu svētku vieta Uzvaras laukumā : [par Uzvaras laukuma izbūves komisijas darbu Uzvaras laukuma celtniecības plānošanā] // Brīvā Zeme. - Nr.250 (1937, 3.nov.), 9.lpp. : fotogr.

Saturā minēts Uzvaras laukuma izbūves komisijas priekšsēdētājs J. Auškāps.

799. Gaujmalietes desmit gadu jubilejas svinības / M. P. - Paraksts: M. P. // Universitāte. - Nr.6 (1937, 15.apr.), 138.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

800. Godīgs darbs ir visu pamatu pamats : tam tagad pašķirts ceļš mūsu zemē : [par prezidenta Kārļa Ulmaņa sveikšanu Tautas vienības svētkos] // Brīvā Zeme. - Nr.108 (1937, 19.maijs), 8.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

801. Izskaidrojums jaunā laikmeta sasniegumiem : vienotas tautas saskaņots darbs : Universitātes 18. gada svētkos godalgotie studenti // Brīvā Zeme. - Nr.219 (1937, 28.sept.), 1.lpp.

Svinībās piedalās arī profesors J. Auškāps.

802. Jaunais universitātes rektors stājas amatā : [LU rektors J. Auškāps nodod amata pilnvaras jaunajam LU rektoram M. Prīmanim] // Rīts. - Nr.178 (1937, 2.jūl.), 7.lpp.

803. Jauno ērģeļu iesvētīšanas svinības : [par LU Lielās aulās ērģeļu atklāšanas svinībām]. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitāte. - Nr.7 (1937, 1.maijs), 177.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

804. Jauns rektors universitātē : [par profesora M. Prīmaņa stāšanos LU rektora amatā : īsa biogrāfija un ģimētnie] // Brīvā Zeme. - Nr.121 (1937, 3.jūn.), 3.lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu.

805. Korporācijas "Latvia" 20 gadu atcere : [par korporācijas "Latvia" dibināšanas 20 gadu atceres pasākumu] // Rīts. - Nr.49 (1937, 18.febr.), 6.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

806. Korporāciju pateicība rektoram prof. Dr. J. Auškāpam : [par LU studentu Prezidiju Konventa apvienoto korporāciju senioru pateicību bijušajam LU rektoram J. Auškāpam] // Jaunākās Ziņas. - Nr.136 (1937, 21.jūn.), 2.lpp.

807. Krišjāņa Barona godalgas : [par Krišjāņa Barona nāves dienas atceres svinīgo pasākumu un K. Barona fonda prēmiju pasniegšanu] // Brīvā Zeme. - Nr.55 (1937, 9.marts), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

808. Kronvaldu Ata piemiņas godināšana : Lettonia's literārā vakarā // Universitāte. - Nr.7 (1937, 1.maijs), 157.-160.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

809. [Kronvaldu Ata 100 gadu dzimšanas dienas atcere]. - (Apskats. Universitātes dzīve) // Universitāte. - Nr.7 (1937, 1.maijs), 177.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

810. Lai nākamās paaudzes būtu labākas : zemkopības ministrs J. Birznieks atklāj pilsētu un lauku sieviešu pirmo sanākumi // Jaunākās Ziņas. - Nr.86 (1937, 19.apr.), 10.lpp.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

811. Latviešu operas uzvara : pārpildīts operas nams uzgavilē Jāņa Kalniņa "Uguni" pirmuzvedumam : [par komponista Jāņa Kalniņa operas "Uguni" pirmizrādi Latvijas Nacionālajā operā] // Rīts. - Nr.80 (1937, 21.marts), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

812. Latvijas preses biedrības koncertā : latviskās skaņumākslas manifestācija Universitātes aulā : [par Latvijas Preses biedrības rīkoto gadskārtējo latviešu mākslinieku koncertu] / B. - Paraksts: B. // Brīvā Zeme. - Nr.227 (1937, 7.okt.), 3.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

813. Latvijas Universitāte : [par LU Lielās aulas ērģeļu iesvētīšanas svinībām 1937. gada 11. aprīli] / GR. - Paraksts: GR. // Studentu Dzīve. - Nr.59 (1937, 14.maijs), 5.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps, ievietots citāts no viņa uzrunas.

814. Latvijas Universitāte godina sava labdara piemiņu : [par LU mecenātam Kristapam Morbergam veltīto piemiņas brīdi Lielajos kapos]. - (Akadēmiskā dzīve) // Students. - Nr.12 (1937, 15.apr.), 285.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

815. Latvijas Universitātes jaunās aulas ērģeļu iesvētīšana. - (Akadēmiskā dzīve) // Students. - Nr.12 (1937, 15.apr.), 286.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps, ievietots fragments no viņa uzrunas svinību dalībniekiem.

816. Latvijas zemnieku lielā sanākums : [par gadskārtējo Latvijas zemnieku dienu atklāšanas pasākumu] // Latvijas Kareivis. - Nr.92 (1937, 25.apr.), 1.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

817. Latvju zinātnieks pēdējā gaitā : [par LU profesora Edgara Lejnieka izvadīšanu pēdējā gaitā] // Brīvā Zeme. - Nr.38 (1937, 16.febr.), 14.lpp.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

818. Malvess, R. Pirmā Baltijas vēsturnieku konference Rīgā no š.g. 15.-20. augustam / R. Malvess. - (Apskats. Sapulces un konferences) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.9 (1937, sept.), 274.-282.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

819. Ministra V. Rubuļa darba svētki : [par tautas labklājības ministra V. Rubuļa 30 gadu darbības sabiedriskajā dzīvē atzīmēšanu] // Rīts. - Nr.107 (1937, 19.apr.), 1., 2.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

820. Neatmaidīgā darbā : [par jaunatnes ideālismu un zinātniskās darbības attīstības iespējām Latvijā ; raksts tapis saistībā ar LU rektora J. Auškāpa paustajiem uzskatiem] // Zemgales Balss. - Nr.65 (1937, 20.marts), 3.lpp.

821. Pareiza darba organizācija un reklāma nodrošina uzņēmuma panākumus : [par Tirdzniecības un rūpniecības kameras rīkotās izstādes “Biroja iekārta un veikala reklāma” atklāšanu] // Rīts. - Nr.98 (1937, 10.apr.), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

822. Pareizticīgās teoloģijas nodaļas atklāšana : [par LU Teoloģijas fakultātes pareizticīgās teoloģijas nodaļas atklāšanu] / -ci. - Paraksts: -ci // Latvijas Kareivis. - Nr.209 (1937, 16.sept.), 2.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

823. Prof. A. Dauges pēdējais ceļš / V. A. - (In memoriam). - Paraksts: V. A. // Universitāte. - Nr.6 (1937, 15.apr.), 149.-150.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

824. Prof. Dr. J. Auškāps - Uzvaras laukuma idejas komisijas priekšsēdētājs : [par profesora J. Auškāpa iecelšanu par Uzvaras laukuma idejas komisijas priekšsēdētāju] // Jaunākās Ziņas. - Nr.128 (1937, 11.jūn.), 8.lpp.

825. Prof. Dr. M. Prīmanis stājies universitātes rektora amatā : [LU rektora J. Auškāpa vietā amatā stājās LU rektors M. Prīmanis] // Jaunākās Ziņas. - Nr.143 (1937, 1.jūl.), 10.lpp.

826. Prof. J. Auškāps darbosies Uzvaras laukuma izbūves komitejā // Rīts. - Nr.179 (1937, 3.jūl.), 7.lpp.

827. Prof. M. Prīmanis universitātes rektors : [par Ķīmijas fakultātes profesora M. Prīmaņa ievēlēšanu LU rektora amatā] // Rīts. - Nr.150 (1937, 3.jūn.), 1.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

828. Rakstnieku pils atklāšanas svinību ainas : [par Siguldas rakstnieku pils atklāšanas svinīgo pasākumu : fotogrāfija] // Brīvā Zeme. - Nr.104 (1937, 11.maijs), 6.lpp. Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

829. Rektoru maiņa universitātē : [par profesora M. Prīmaņa stāšanos LU rektora amatā] // Brīvā Zeme. - Nr.144 (1937, 2.jūl.), 3.lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu.

830. Sadraudzības vakarā : [par zemnieku dienu sadraudzības vakaru] // Brīvā Zeme. - Nr.92 (1937, 26.apr.), 6.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

831. “Selgas” saime Arhibīskapa katedrālē : [par studenšu korporācijas “Selga” 10 gadu dibināšanas svētku pasākumu] // Rīts. - Nr.49 (1937, 18.febr.), 7.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

832. Somijas atzinība prof. J. Auškāpam : [par profesora J. Auškāpa apbalvošanu ar Somijas Baltās rozes II šķiras ordeni]. - (Galvas pilsētas jaunākie notikumi) // Brīvā Zeme. - Nr.243 (1937, 26.okt.), 11.lpp.

833. Somijas Baltās rozes ordenis : [par Somijas Baltās rozes ordeņa pasniegšanu sakarā ar Somijas ārlietu ministra R. Holsti vizīti Latvijā un Somijas un Latvijas aizsargu organizāciju sadarbību] // Jaunākās Ziņas. - Nr.244 (1937, 27.okt.), 5.lpp.

Somijas Baltās rozes ordeņa laureāts arī profesors J. Auškāps.

834. Šīrants, V. Daudz jaunu panākumu valsts, zinātnes un tautas druvā strādājot! : P!K! vēlējumi līdzšinējam rektoram prof. Dr. J. Auškāpam : [par studentu organizācijas – LU studentu Prezidiju Konventa - pateicību bijušajam rektoram J. Auškāpam un Prezidiju Konventā apvienoto korporāciju senioru atvadu apciemojumu rektora lauku mājās Cēsu pag. “Vāļos”] / V. Šīrants. – Saturā fotogr.: Latviešu korporāciju seniori viesos pie prof. Dr. J. Auškāpa Cēsu pag. “Vāļos” // Universitas. - Nr.9 (1937, 15.sept.), 215.-217.lpp. : fotogr.

835. Tautas mākslas skaistā parāde : [par Latvijas 1. daiļamatniecības izstādes atklāšanu] // Brīvā Zeme. - Nr.31 (1937, 8.febr.), 6.lpp.

Fotogrāfijā arī LU rektors J. Auškāps.

836. Top jauna celtniecības laikmeta lieciniece : valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] finansu pils pamatakmens likšanas svinībās : [par finansu pils pamatakmens likšanas svinībām, Rīgā, Smilšu ielā] // Rīts. - Nr.127 (1937, 9.maijs), 1.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

837. Top Latvijas nacionālā saimniecība : vadošo saimniecisko darbinieku sanāksme Rīgā : [par Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras darba sanāksmi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.27 (1937, 3.febr.), 6.lpp.

Sanāksmē piedalās arī LU rektors J. Auškāps.

838. Universitātei jauns rektors : [sakarā ar Mārtiņa Prīmaņa ievēlēšanu Latvijas Universitātes rektora amatā] // Zemgales Balss - Nr.121 (1937, 3.jūn.), 2.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

839. Universitātes bijušam rektoram prof. Dr. J. Auškāpam [Somijas sūtnis Latvijā pasniedza Somijas Baltās rozēs ordeni] // Universitas. - Nr.13 (1937, 15.nov.), 357.lpp.

840. Universitātes jaunais rektors stājies amatā : [LU rektora J. Auškāpa vietā amatā stājas LU rektors M. Prīmanis] // Jaunākās Ziņas. - Nr.144 (1937, 2.jūl.), 16.lpp.

841. Universitātes rektors J. Cimzes valsts ģimnāzijas izlaiduma aktā : [par LU rektora J. Auškāpa vizīti Valkas J. Cimzes Valsts ģimnāzijā] // Ziemeļlatvija. - Nr.620 (1937, 24.jūn.), 3.lpp.

842. Universitātes vadības maiņa : [līdzšinējais rektors prof. Dr. J. Auškāps nodeva LU rektora pienākumus jaunajam rektoram prof. Dr.chem. Mārtiņam Prīmanim] // Latvijas Kareivis. - Nr.144 (1937, 2.jūl.), 2.lpp.

843. Universitātes vadības maiņa : [LU rektora J. Auškāpa vietā amatā stājas LU rektors M. Prīmanis]. - (Akadēmiskā dzīve) // Students. - Nr.1 (1937, 25.sept.), 43.lpp.

844. Uzvaras laukuma izbūves padomes pirmā sēde : [par Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas padomes pirmo sēdi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.133 (1937, 17.jūn.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

845. Uzvaras laukuma padomes pirmā sēde : [par Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas padomes pirmo sēdi] // Brīvā Zeme. - Nr.132 (1937, 16.jūn.), 2.lpp.

Saturā minēts J. Auškāps - Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas priekšsēdētājs.

846. Vakars mākslas priekam : Latvijas preses biedrības otrais latvju mākslinieku kongress [LU Lielajā aulā] // Rīts. - Nr.275 (1937, 7.okt.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

847. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] kalpakiešu sarīkojumā : [par O. Kalpaka bataljona atceres dienu svinībām] // Jaunākās Ziņas. - Nr.54 (1937, 8.marts), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā LU rektors J. Auškāps.

848. Veidemanis, Rūdolfs. Vilhelms Ķuze un viņa darbs / Erve. - Rīga : Vītums, 1937. - 94, [1] lpp., [1] lp. portr. : il. - Uz vāka aut. nav uzrād.

Saturā arī par profesoru J. Auškāpu: 13.lpp.

849. Vendijas saime ziedo kara aviācijai : [par studentu korporācijas "Vendia" 10 gadu dibināšanas svētku pasākumu] // Rīts. - Nr.80 (1937, 21.marts), 13.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

850. Vienprātībā, saskaņā un sadraudzībā : iesvētīta atjaunotā rakstnieku pils Siguldā : [par Siguldas rakstnieku pils atklāšanas svinīgo pasākumu] // Rīts. - Nr.125 (1937, 7.maijs), 1.lpp., fotogr.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

851. Zanders, K. Ko pieredzējusi Rauna vēstures gaitās / K. Zanders // Brīvā Zeme. - Nr.23 (1937, 29.janv.), 80.lpp.

Saturā minēts LU rektors J. Auškāps.

852. Zeids, Teodors. Zinātnei un akadēmiskam darbam / Teodors Zeids // Universitāte. - Nr.11 (1937, 15.okt.), 274.-275.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

853. Ziemeļzvaigznes ordenis rektoram : [par Zviedrijas Ziemeļzvaigznes ordeņa 1. šķiras nozīmes piešķiršanu J. Auškāpam]. - (Vietējās ziņas) // Jaunākās Ziņas. - Nr.1 (1937, 2.janv.), 12.lpp.

1938

854. Adamovičs, Ludvigs. Latvijas Universitātes izveidošanās / L. Adamovičs. - (3. Mācības spēki un viņu zinātniskā darbība) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1938, nov.), 506.-543.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

855. Aigars, P. Pie jaunā izglītības ministra : [par profesoru J. Auškāpu un ciešo saikni viņa lauku mājās "Vāļos" Cēsu apkārtnē] / P. Aigars // Jaunākās Ziņas. - Nr.188 (1938, 22.aug.), 7.lpp. : fotogr.

856. Ar Atzinības krustu apbalvoto 1. saraksts // Valdības Vēstnesis. - Nr.262 (1938, 17.nov.), 3.lpp.

Izglītības ministram J. Auškāpam 1938. gada 16. novembrī piešķirts I šķiras Atzinības krusts, kārtas Nr.4.

857. Atjaunotās Latvijas nacionālā valdība : [Latvijas Ministru kabinets : fotogrāfija] // Jaunākās Ziņas. - Nr.262 (1938, 17.nov.), 33.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

858. Atklāta lauksaimniecības izstāde muzejs : svarīgi norādījumi saimniecības pamatnozares tālākai izveidošanai : [par Lauksaimniecības kameras ierīkotās pastāvīgās lauksaimniecības izstādes muzeja atklāšanu Jelgavā] // Rīts. - Nr.252 (1938, 12.sept.), 1., 2., 9.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

859. Atklāta mākslas akadēmijas audzēkņu darbu izstāde // Jaunākās Ziņas. - Nr.282 (1938, 12.dec.), 16.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

860. Auškāps Jūlijs // Tev mūžam dzīvot, Latvija / sast. Atis Zālītis. - Rīga : Izglītības ministrijas mācības līdzekļu nodaļa, 1938. - 417.lpp.

861. Baltijas un Skandināvijas valstu intelektuālās sadarbības konference : [fotogrāfija] // Jaunākās Ziņas. - Nr.259 (1938, 14.nov.), 16.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

862. Čaks, R. Skautu vadītāju konferences / R. Čaks // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1938, nov.), 658.-659.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

863. Dēliņš, R. Jauna laikmeta ausmā : [par Latvijas Rakstu un mākslas kameru, Latvijas Profesiju kameru un Valsts kultūras padomi] / R. Dēliņš // Sējējs. - Nr.6 (1938), 642.-644.lpp. : portr.

Saturā minēts arī J. Auškāps - Latvijas Profesiju kameras pilnvarnieks.

864. Dziesmu svētku estrāde Uzvaras laukumā : [par Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas sēdi]. - (Galvas pilsētas jaunākie notikumi) // Brīvā Zeme. - Nr.32 (1938, 9.febr.), 11.lpp.

Saturā minēts J. Auškāps - Uzvaras laukuma izveides tehniskās komisijas priekšsēdētājs.

865. Fiziskā spēka iztrūkumus mums jāatvieto ar garīgās kultūras augstumu : izglītības ministrs prof. J. Auškāps par 15. maija Latviju un Latvijas kultūrpolitiku : [par J. Auškāpa lekcijām valsts ierēdņuursos] // Jaunākās Ziņas. - Nr.286 (1938, 16.dec.), 2.lpp.

866. Freijs, Alberts. Sistemātiskā teoloģija / Alberts Freijs // Zinātne tēvzemei. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1938. - 318.-333. lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 330.lpp.

867. Goda un vienības zīme bijušajiem cīnītājiem : Rīgas skolnieku rotu karavīru biedrība saņem karogu : [par Rīgas pilsētas valdes dāvētā karoga nodošanas svinībām Rīgas skolnieku rotu karavīru biedrībai] // Rīts. - Nr.308 (1938, 7.nov.), 1., 2.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

868. Godalgas žurnālistiem Latv. preses b-bas gada svētkos : [par Latvijas valsts dibināšanas 18. novembra svētku atzīmēšanu ārzemēs] // Brīvā Zeme. - Nr.140 (1938, 27.jūn.), 6.lpp.

Saturā minēts J. Auškāps - godalgošanas komisijas priekšsēdētājs.

869. Iecelti jauno kameru pilnvarnieki : prof. J. Auškāps - Latvijas Profesiju kamerā, J. Druva - Latvijas Rakstu un mākslas kamerā // Brīvā Zeme. - Nr.104 (1938, 10.maijs), 1.lpp.

Saturā jaunā Latvijas Profesiju kameras pilnvarnieka J. Auškāpa biogrāfija.

870. Ierēdņu kursi : [lai dotu iespēju papildināt zināšanas valsts administratīvajos un kultūras jautājumos] / G. Br. - (Apskats. Izglītības iestādes un darbs). - Paraksts: G. Br. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.12 (1938, dec.), 737.-739.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

871. Izglītības ministra brauciens pa Zemgali : [par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti Zemgalē] // Jaunākās Ziņas. - Nr.227 (1938, 6.okt.), 1.lpp. : fotogr.: 10.lpp.

872. Izglītības ministrijas Skolu departamenta rīkotos latviešu valodas kursus [1938. gada 19.-23. septembrī] / M. A. - (Apskats. Sapulces un konferences). - Paraksts: M. A. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 411.-412.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

873. Izglītības ministrijas vadību uzņēmieš prof. Dr. Jūlijs Auškāps // Universitāte. - Nr.11 (1938, 15.sept.), 289.-290.lpp.

Saturā fotogr.: Izglītības ministrs prof. Dr. Jūlijs Auškāps ar kundzi.

874. Izglītības ministris Dr. A. Tentelis 26. jūnijā atklāja Siguldā A. Kronvalda pieminekli // Valdības Vēstnesis. - Nr.140 (1938, 27.jūn.), 1.-2.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

875. [Izglītības ministrs Jūlijs Auškāps] // Ceļš. - Nr.5 (1938), 351.lpp.

876. Izglītības ministrs prof. Dr. chem. Jūlijs Auškāps : [profesora J. Auškāpa ģimenes foto] // Atpūta. - Nr.722 (1938, 2.sept.), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministra J. Auškāpa sieva Vera, meita Nadežda Jansone, znots tēlnieks Kārlis Jansons, mazdēli Juris un Andrejs.

877. Izglītības ministrs profesors Dr. J. Auškāps : [fotogrāfija] // Universitāte. - Nr.15 (1938, 18.nov.), 401.lpp.

878. Izraudzīti darbi Latvijas mākslas izstādei Dānijā : [par darbu atlasu Latvijas mākslas izstādei Kopenhāgenā] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.245 (1938, 27.okt.), 1.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

879. Jau iesniegti 3 ierosinājumi apbalvot ar Tēvzemes balvu : [tekstā izglītības ministrs A. Tentelis stāsta par Tēvzemes balvas piešķiršanas noteikumiem un Kultūras kameras likuma izstrādi] // Rīts. - Nr.26 (1938, 26.janv.), 7.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps kā Kultūras kameras likuma izstrādātājs.

880. Jauns izglītības ministrs : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa iecelšanu par izglītības ministru]. - 3.lpp. nos. uzrād.: Jaunā izglītības ministra dzīves gaitas // Darba Dzīve. - Nr.15 (1938, 20.aug.), 1., 3.lpp.

881. Jelgavas un Bauskas skolotāji savā vidū sveic izglītības ministru prof. J. Auškāpu : [par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti gadskārtējā Jelgavas un Bauskas skolotāju konferencē Jelgavas latviešu biedrības namā] // Zemgales Balss. - Nr.253 (1938, 7.nov.), 4.lpp.

882. Jurevičs, Pauls. Filozofija, psiholoģija un pedagogija / P. Jurevičs // Zinātne tēvzemei divdesmit gados : 1918-1938 / [L. Adamoviča red.]. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1938. - 83.-112.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 93., 94.lpp.

883. Kārļa Ulmaņa 60 gadi / Raimonds. - Paraksts: Raimonds // Universitāte. - Nr.2 (1938, 1.febr.), 49.-50.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

884. Kristapa Morberga nāves dienā // Brīvā Zeme. - Nr.80 (1938, 7.apr.), 3.lpp. Saturā par profesora J. Auškāpa krūšutēla dāvinājumu LU.

885. Kronvaldu Ata pieminekļa atklāšanas svinības Siguldā [26. jūnijā] / G. B. - (Apskats. Izglītības iestādes un darbs). - Paraksts: G. B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.7/8 (1938, jūl./aug.), 96.-98.lpp.

Svinībās piedalās arī profesors J. Auškāps.

886. Lapiņš, Jānis. Izglītības ministru maiņa : [par izglītības ministriem A. Tenteli un J. Auškāpu sakarā ar jaunā izglītības ministra J. Auškāpa stāšanos amatā] / Jānis Lapiņš // Sējējs. - Nr.9 (1938), 980.-982.lpp. : portr.

887. Latvijas rakstu un mākslas kamera vakar uzsāka darbību // Latvijas Kareivis. - Nr.286 (1938, 16.dec.), 1., 2.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

888. Mazā kabineta sēde Tiesu pili : [fotogrāfija] // Brīvā Zeme. - Nr.283 (1938, 13.dec.), 9.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

889. Mūsu skolotāji bijuši krietni audzinātāji : Jelgavas un Bauskas apriņķu skolotāju konferences noslēgums // Zemgales Balss. - Nr.254 (1938, 8.nov.), 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti skolotāju konferencē.

890. Mūsu valdība : [Latvijas Valsts prezidents un Ministru kabinets : fotogrāfija] // Rīts. - Nr.319 (1938, 18.nov.), 43.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

891. Ozoliņš, Kārlis Aleksandrs. Izglītības ministrija savas darbības abos pirmajos gadu desmitos / Kārlis Aleksandrs Ozoliņš // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.11 (1938, nov.), 469.-470.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

892. Pareizrakstības komisijas darbība : [par latviešu valodas pareizrakstības komisijas sēdi izglītības ministra J. Auškāpa vadībā par pareizrakstības vārdnīcas izdošanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.230 (1938, 10.okt.), 10.lpp.

893. Pārmaiņa izglītības vadībā : profesors J. Auškāps uzaicināts par izglītības ministru : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa iecelšanu par izglītības ministru] // Rīts. - Nr.228 (1938, 19.aug.), 1., 2.lpp. : portr.

Saturs: Izglītība un skolotāji : prof. Jūlija Auškāpa domas par tautas izglītību un audzināšanu ; Zinātnieka dzīve valstij un tautai : izglītības ministra prof. Dr. J. Auškāpa mūža gājums.

894. Pateicības un suminājuma dziesma bijušam rektoram : [par LU studentu Prezidiju Konventa viru kora apsveikumu un pateicību jaunajam izglītības ministram un bijušajam LU rektoram J. Auškāpam] / -V. – Paraksts: -V. // Universitāte. - Nr.11 (1938, 15.sept.), 295.lpp. – Saturā fotogr.: P!K! viru koris apsveic jauno izglītības ministru profesoru Dr. J. Auškāpu.

895. Pāvesta ordeņi mūsu valstsvīriem : [par sv. Silvestra ordeņa diplomu pasniegšanu Latvijas valstsvīriem un zinātniekiem] // Jaunākās Ziņas. - Nr.74 (1938, 31.marts), 1.lpp.

Sv. Silvestra ordeņa saņēma arī profesors J. Auškāps.

896. Pretalkohola dienas Rīgā : [par Latvijas Pretalkohola biedrības rīkotajiem pasākumiem] / C. - Paraksts: C. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 401.-404.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

897. Prezidents [Kārlis Ulmanis] sabiedriskā kluba pirmajā sanāksmē : [par Latvijas sabiedriskā kluba darbības aizsākšanu] // Rīts. - Nr.292 (1938, 22.okt.), 1.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

898. Prof. Dr. chem. Jūlijs Auškāps : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa iecelšanu izglītības ministra amatā]. - (Apskats) // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.9 (1938, sept.), 236.-241.lpp. : portr.

899. Prof. Dr. J. Auškāpa krūšutēls universitātē : [par Kultūras fonda dāvinātā bijušā LU rektora J. Auškāpa krūšutēla uzstādīšanu LU] // Jaunākās Ziņas. - Nr.80 (1938, 7.apr.), 2.lpp. ; Students. - Nr.12 (1938, 29.apr.), 397.lpp. ; Studentu Dzīve. - Nr.69/70 (1938, 14.maijs), 19.lpp.

900. Prof. Dr. J. Auškāps - Profesiju kameras pilnvarnieks // Jaunākās Ziņas. - Nr.104 (1938, 10.maijs), 3.lpp. : portr.

Saturā profesora J. Auškāpa biogrāfija.

901. Prof. Dr. Jūlijs Auškāps - izglītības ministrs // Amatnieks. - Nr.11 (1938, 5.sept.), 116.lpp. ; Ugunskurs. - Nr.9 (1938), 198.lpp. : ģim.

902. Prof. Dr. Jūlijs Auškāps - Latvijas profesiju kameras pilnvarnieks : [fotogrāfija]. - (Stājies spēkā likums par Rakstu un mākslas profesiju kameru) // Atpūta. - Nr.706 (1938, 13.maijs), [24.]lpp.

903. Prof. J. Auškāps - izglītības ministrs : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa iecelšanu par izglītības ministru] // Brīvā Zeme. - Nr.186 (1938, 19.aug.), 1.lpp.

Saturā citāti no J. Auškāpa runas 25 gadu darba svētkos un grāmatas "Zinātnei un tēvijai".

904. Prof. J. Auškāps - izglītības ministrs : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa iecelšanu par izglītības ministru] // Kurzemes Vārds. - Nr.186 (1938, 19.aug.), 1.lpp. : portr. ; Zemgales Balss. - Nr.186 (1938, 19.aug.), 1.lpp.

905. Prof. J. Auškāps, izglītības ministrs : [portrets] // Senatne un Māksla. - Nr.4 (1938), ielīme 40./41.lpp.

906. Profesors Dr. chem. Jūlijs Auškāps - izglītības ministrs // Latvijas Farmaceitu Žurnāls. - Nr.8 (1938), 321.lpp.

907. Profesors Dr. J. Auškāps pārņem izglītības resora vadību : [fotogrāfija] // Jaunākās Ziņas. - Nr.189 (1938, 23.aug.), 3.lpp.

908. Profesors Dr. J. Auškāps šodien pārņēma izglītības resora vadību // Jaunākās Ziņas. - Nr.188 (1938, 22.aug.), 1.lpp. : portr.

909. Profesors Dr. Jūlijs Auškāps - izglītības ministrs. - 3.lpp. nos. uzrād.: Jaunais izglītības ministrs // Jaunākās Ziņas. - Nr.186 (1938, 19.aug.), 1., 3.lpp. : portr.

910. Reliģijas nozīme akadēmiskā cilvēka praktiskā un gara dzīvē : [par LU kristīgās studentu biedrības rīkotajiem priekšlasījumiem] / V. E. - Paraksts: V. E. // Universitāte. - Nr.6 (1938, 1.apr.), 161.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

911. Sāk apspriest lauksaimniecības akadēmijas satversmi : [par Lauksaimniecības akadēmijas satversmes apspriešanu Ministru kabinetā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.283 (1938, 13.dec.), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

912. Sākušies lielās izstādes priekšdarbi : [par Latvijas valsts nodibināšanas 20. gadadienai veltītās valsts sasniegumu izstādes rīkošanas komitejas sanākumi Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras telpās] // Jaunākās Ziņas. - Nr.61 (1938, 16.marts), 1.lpp., fotogr.: 3.lpp.

Fotogrāfijā profesors J. Auškāps.

913. Sirds degsmi jaunajā darba gadā! : izglītības ministrs prof. Dr. J. Auškāps : [fotogrāfija] // Studentu Dzīve. - Nr.71 (1938, 28.sept.), 1.lpp.

914. Spoži preses svētki : [par gadskārtējo Preses balli] // Jaunākās Ziņas. - Nr.276 (1938, 5.dec.), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

915. Spožs koncerts universitātes aulā : valdības locekļi preses biedrības sarīkojumā : [par gadskārtējo Preses biedrības koncertu LU Lielajā aulā] / V. B. - Paraksts: V. B. // Rīts. - Nr.283 (1938, 13.okt.), 9.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

916. Svētīts ir mūsu darbs : Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] iemūrē piemiņas plāksni pils [jaunuzceltajā] Triju Zvaigžņu tornī // Rīts. - Nr.319 (1938, 18.nov.), 46.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

917. Svētku diena mākslas akadēmijā // Brīvā Zeme. - Nr.282 (1938, 12.dec.), 16.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī profesors J. Auškāps.

918. Tagadējās Rīgas vietā atradies mūsu senču tirdzniecības centrs : [par Latvijas Vēstures institūta publisko sēdi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.114 (1938, 21.maijs), 16.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī profesors J. Auškāps.

919. Universitātē atklāj Prezidenta [K. Ulmaņa] krūšu tēlu // Jaunākās Ziņas. - Nr.109 (1938, 16.maijs), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī profesors J. Auškāps.

920. Universitāte sāk 20. darba gadu : Valsts Prezidents [K. Ulmanis] universitātes gada svētku aktā. - 1.lpp. nos. uzrād.: Prezidenta pagodinājums universitātei // Rīts. - Nr.269 (1938, 29.sept.), 1., 7.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

921. Universitātes 19. gada svētki / J. V. - Paraksts: J. V. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 375.-382.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

922. Universitātes dzīve. - (Apskats) // Universitas. - Nr.10 (1938, 5.jūn.), 280.lpp.

Par Ķīmijas fakultātes pārstāvi LU Padomē ievēlēts arī profesors J. Auškāps.

923. Vācu preses uzbrukumi profesoram Dr. J. Auškāpam : [par vācu preses izteikumiem par J. Auškāpa runu 15. maija svinīgajā atceres pasākumā Latvijas Nacionālajā operā 1936. gadā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.109 (1938, 16.maijs), 8.lpp.

924. Vakar atklāja jaundibināto katoļu teoloģijas fakultāti // Brīvā Zeme. - Nr.210 (1938, 16.sept.), 9.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

925. Valmieras apriņķa tautskolotāju obligatoriskā konference / As. - Paraksts: As. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.10 (1938, okt.), 412.-413.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

926. Valsts prezidenta izbraukums Vidzemes laukos : [par Latvijas Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa braucienu pa Vidzemi, minēta arī viņa viesošanās Latvijas Profesiju kameras pilnvarnieka profesora J. Auškāpa lauku mājās "Vāļos"] // Jaunākās Ziņas. - Nr.143 (1938, 30.jūn.), 3.lpp. : fotogr.

927. Valsts prezidenta [K. Ulmaņa] novēlējums universitātes rektoram : [sakarā ar rektora M. Prīmaņa 60 gadu jubileju] // Jaunākās Ziņas. - Nr.19 (1938, 25.janv.), 10.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

928. Valsts Prezidenta 137. rīkojums : 1938. gada 1. jūnijā // Valdības Vēstnesis. - Nr.123 (1938, 2.jūn.), 1.lpp.

Profesoram J. Auškāpam atļauts nēsāt piešķirto Vatikāna Sv. Silvestra II šķiras ordeni.

929. Valsts Prezidents Dr. Kārlis Ulmanis vakardien nolika vainagu pie A. Kronvalda pieminekļa : [par Latvijas Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa braucieni pa Vidzemi, minēta arī viņa viesošanās Latvijas Profesiju kameras pilnvarnieka profesora J. Auškāpa lauku mājās "Vāļos"] // Valdības Vēstnesis. - Nr.143 (1938, 30.jūn.), 1.lpp.

930. Valsts prezidents [K. Ulmanis] universitātes svinībās // Jaunākās Ziņas. - Nr.220 (1938, 28.sept.), 1.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

931. Vienības brauciena noslēgums : [par 3. Vienības braucieni - Latvijas riteņbraucēju sacīkstēm] // Latvijas Kareivis. - Nr.195 (1938, 30.aug.), 2.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

932. Viens likums - viena taisnība visiem : Valsts prezidents Kārlis Ulmanis Tiesu pils atklāšanas svinībās // Latvijas Kareivis. - Nr.281 (1938, 10.dec.), 1.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

933. Visu sirdsdedzi - zinātnei un tēvijai : [par profesoru J. Auškāpu]. - 7.lpp. nos. uzrād.: Es ticu, ka latvietis spēj dot lielus sasniegumus // Brīvā Zeme. - Nr.185 (1938, 18.aug.), 1., 7.lpp. : portr.

934. Zaube, J. Profesors Dr. Jūlijs Auškāps - izglītības ministrs / J. Zaube // Studentu Dzīve. - Nr.71 (1938, 28.sept.), 5.lpp.

935. Zelta un sudraba medaļas centīgiem studentiem : [sakarā ar LU gada svētku aktu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.221 (1938, 29.sept.), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

936. Zvaigznīte, Al. Profesors Dr. Jūlijs Auškāps - izglītības ministrs / Al. Zvaigznīte // Studentu Dzīve. - Nr.71 (1938, 28.sept.), 5.lpp.

1939

937. Adamovičs, Ludvigs. Latvijas Universitātes attīstība un sasniegumi divdesmit gados / Ludvigs Adamovičs. - Kopsav. vācu val.: 31.-32.lpp. // Senatne un Māksla. - Nr.3 (1939), 12.-32.lpp. : att.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

938. Adamovičs, Ludvigs. Latvijas universitātes divdesmit gadi / L. Adamovičs. - (Vietējās ziņas) // Jaunākās Ziņas. - Nr.219 (1939, 27.sept.), 2.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

939. Amerikas dziesmu draugi Latvijā : [par ASV kora viesošanās Rīgā : fotogrāfija] // Latvijas Skola. - Nr.2 (1939, aug.), 127.lpp.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

940. Ar aizsargu "Nopelnu krustu" apbalvotie : [ar Aizsargu organizācijas goda zīmi "Nopelnu krustu" un medaļu "Par centību" apbalvoto saraksts] // Brīvā Zeme. - Nr.71 (1939, 27.marts), 9.lpp.

Izglītības ministrs J. Auškāps apbalvots ar Aizsargu organizācijas goda zīmi "Nopelnu krustu".

941. Arhibīskapa prof. Dr. theol. h. c. T. Grīnberga 40 mācītāja amata gadu atcere / A. J.-is. - Paraksts: A. J.-is // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1939, maijs-jūnijs), 683.-689.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

942. Arī mākslas iestādēm jāievēro taupība : [par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti Latvijas Nacionālajā operā] // Rīts. - Nr.266 (1939, 26.sept.), 5.lpp.

943. Atceras vēsturiskās kaujas, kas risinājās Līgo svētkos priekš 20 gadiem : [par Cēsu kauju 20 gadu atcerei veltītajiem svinīgajiem pasākumiem] / A. P. - Paraksts: A. P. // Jaunākās Ziņas. - Nr.139 (1939, 26.jūn.), 10.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

944. Atzinīgas balsis angļu presē : [par angļu mākslas kritiķa Ērika Ņūtona vērtējumu par latviešu mākslas izstādi Londonā] / V. B. - Paraksts: V. B. // Rīts. - Nr.127 (1939, 8.maijs), 3.lpp.

Mākslas kritiķis Ē. Ņūtons par izcilāko izstādes mākslas darbu uzskata tēlnieka K. Jansona veidoto profesora J. Auškāpa krūšutēlu.

945. Ausekļa [rīts] : [par Latvijas Preses biedrības rīkoto pasākumu sakarā ar dzejnieka Ausekļa 60. nāves gadadienu] / A. B. - Paraksts: A. B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.4 (1939, apr.), 523.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

946. Auškāps, Jūlijs // Es viņu pazīstu : latviešu biogrāfiskā vārdnīca / [red. Ž. Unāms]. - Rīga : Biogrāfiskā arhīva apgāds, 1939. - 44.-45.lpp.

947. Blese, Ernests. Gaitas beidzot : [ar 1939. gada 30. jūniju vairs neiznāks žurnāls "Izglītības Ministrijas Mēnešraksts"] / Ernests Blese // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1939, maijs/jūn.), 655.-660.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

948. Cēsu atbrīvošanas atceres svinības : [par Cēsu kauju 20 gadu atcerei veltītajiem svinīgajiem pasākumiem] // Latvijas Kareivis. - Nr.139 (1939, 23.jūn.), 5.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

949. Cēsu kauju varoņu piemiņai : [par Cēsu kauju 20 gadu atcerei veltītajiem svinīgajiem pasākumiem] // Brīvā Zeme. - Nr.139 (1939, 26.jūn.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos atceres pasākumos.

950. Čaklo roku darbs : atklāta lielā Rīgas mazpulku darbu skate // Rīts. - Nr.104 (1939, 15.apr.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā arī par izglītības ministru J. Auškāpu un viņa uzrunu skates atklāšanā.

951. 14 zinātniekiem Krišjāņa Barona prēmijas : [par Krišjāņa Barona prēmijas piešķiršanas svinīgo pasākumu LU] // Brīvā Zeme. - Nr.56 (1939, 9.marts), 2.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

952. 400 viesu Lietuvas sūtniecībā : Lietuvas valstssvētku svinīgais ievadījums Rīgā : [par svinīgo pasākumu, kas veltīts Lietuvas valsts svētkiem] / V. B. - Paraksts: V. B. // Rīts. - Nr.47 (1939, 16.febr.), 1.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

953. Dāle, Pauls. Latvijas Universitātes 20 gadi : [par LU sakarā ar tās dibināšanas 20. gadskārtu] / Pauls Dāle // Latvijas Skola. - Nr.4 (1939, okt.), 358.-364.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

954. Desmitās meža dienas sākušās : [par ozolu un piemiņas alejas dēstīšanu pie Piņķu baznīcas Latvijas meža dienu ietvaros : fotogrāfija] // Bauskas Vēstnesis. - Nr.16 (1939, 21.apr.), 1.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

955. 22 000 dalībnieku jaunatnes pausmē 15. maija laukumā : [par skolēnu piedalīšanos 15. maija Tautas vienības svētkos] // Rīts. - Nr.134 (1939, 15.maijs), 14.lpp.

Saturā par izglītības ministru J. Auškāpu un viņa uzrunu svētku dalībniekiem.

956. Ermansons, T. Kultūra un civilizācija : [kultūras nedēļas goda protektorātu uzņēmis prezidents Kārlis Ulmanis, goda prezidijā ietilpst arī izglītības ministrs J. Auškāps] / T. Ermansons // Jēkabpils Vēstnesis. - Nr.4 (1939, 26.janv.), 1.lpp.

957. Galvas pilsētas Rīgas 3. ģimnāzija [š. g. 15. janvārī atskatījās uz 20 darbā pavadītiem gadiem] / g. - Paraksts: g. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.1 (1939, janv.), 73.-74.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

958. Graubiņš, J. Prezidents Amerikas studentu kora koncertā : [par Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa un izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos ASV studentu kora "Yale Glee Club" koncertā] / J. Graubiņš // Brīvā Zeme. - Nr.153 (1939, 12.jūl.), 3.lpp., fotogr.: 1.lpp.

959. Ievedams daudz bērnu ģimeņu kults : Tautas dzīvā spēka pētišanas institūta pirmā atklātā sēde : [par demogrāfisko situāciju Latvijā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.64 (1939, 18.marts), 6.lpp., fotogr.: 11.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

960. Itālijas valdības dāvana Latvijas valsts bibliotēkai : [par Itālijas Karaliskās tautas kultūras ministrijas grāmatu dāvinājuma pasniegšanu izglītības ministram J. Auškāpam] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.251 (1939, 4.nov.), 1.lpp.

961. Izglītības ministra [Jūlija Auškāpa] 55 mūža gadi // Rīts. - Nr.151 (1939, 2.jūn.), 7.lpp.

962. Izglītības ministra prof. J. Auškāpa 55 mūža gadi / J. Ķ. - Paraksts: J. Ķ. // Latvijas Kareivis. - Nr.121 (1939, 2.jūn.), 4.lpp. : portr.

963. Izglītības ministrs Brīvdabas muzejā : [par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti Brīvdabas muzejā sakarā ar tā atklāšanu] // Brīvā Zeme. - Nr.97 (1939, 1.maijs), 11.lpp., fotogr.: 1.lpp.

964. Izglītības ministrs Dr. J. Auškāps iepazīstas ar profesiju kameras darbību : [par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos Latvijas Profesiju kameras Tehnikas un celtniecības sekcijas sēdē un viņa iepazīšanos ar Profesiju kameras darbību] // Jaunākās Ziņas. - Nr.135 (1939, 19.jūn.), 7.lpp.

965. Izglītības ministrs [J. Auškāps] aicina apmeklēt mazpulku darba skati : [par Rīgas vidusskolu mazpulku darbu skates atklāšanu] // Brīvā Zeme. - Nr.84 (1939, 15.apr.), 3.lpp. : fotogr.

966. Izglītības ministrs [Jūlijs Auškāps] iepazīstas ar Cesvaines ģimnāziju : [par izglītības ministra vizīti Cesvaines Valsts ģimnāzijā] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.97 (1939, 30.apr.), 1.lpp.

967. Izglītības ministrs prof. Dr. J. Auškāps : [Ziemeļvidzemes skolotāju dienās Valmierā : fotogrāfija] // Latvijas Skola. - Nr.3 (1939, sept.), [1]lp. pirms 229.lpp.

968. Izglītības ministrs prof. J. Auškāps : [sakarā ar 55 gadu jubileju] // Brīvā Zeme. - Nr.121 (1939, 2.jūn.), 7.lpp. : fotogr.

969. Izrauga mākslas darbus sabiedriskām celtnēm : [par izglītības ministra J. Auškāpa un Izglītības ministrijas darbinieku piedalīšanos mākslas darbu izvēlē valsts un sabiedriskām iestādēm no Rakstu un mākslas kameras rīkotās Latvijas 5 gadu jubilejas svētku mākslas izstādes] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.128 (1939, 10.jūn.), 4.lpp.

970. Jumīķis, A. Celtniecības izstāde : [par Latvijas Profesiju kameras rīkoto celtniecības izstādi] / A. Jumīķis // Latvijas Skola. - Nr.1 (1939, jūl.), 69.-75.lpp. : fotogr. Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

971. Kas tic, tas visu spēj : plašas kauju piemiņas svinības Cēsīs un Raunā : [par Cēsu kauju 20 gadu atcerei veltītajiem svinīgajiem pasākumiem] // Rīts. - Nr.172 (1939, 23.jūn.), 1., 2.lpp., fotogr.: 5.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos atceres pasākumos.

972. Kr. Barona nāves dienas atcere : [par Kr. Barona 16. nāves dienas piemiņas pasākumu] / A. B. - Paraksts: A. B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.3 (1939, marts), 381.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

973. Kultūra un gars lai ir pirmā vietā : [par Kultūras nedēļas svinīgo atklāšanu Latvijas Nacionālajā operā] // Rīts. - Nr.29 (1939, 29.janv.), 17.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

974. Kultūras fonds iegādājās 30 gleznu : [par Kultūras fonda domes sēdi] // Rīts. - Nr.163 (1939, 14.jūn.), 6.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa iecelšanu par Kultūras fonda ekspertu tehniskās komisijas locekli.

975. Ķīmijas fakultāte / sast. Augusts Ķešāns // Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1939. - 1. daļa: Vēsturiskas un statistiskas ziņas par universitāti un tās fakultātēm, 363.-430.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

976. Latviešu zinātņu šūpulis : [par Rīgas Latviešu biedrības Zinību komitejas svinīgo sēdi] // Brīvā Zeme. - Nr.115 (1939, 24.maijs), 9.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

977. Latvijas profesiju kameras prezidijs pie izglītības ministra : [Latvijas Profesiju kameras prezidija locekļi vizītē pie izglītības ministra J. Auškāpa : fotogrāfija] // Jaunākās Ziņas. - Nr.15 (1939, 19.janv.), 16.lpp.

978. Latvijas Universitātes darbs 20 gados : [par LU darbību] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.220 (1939, 28.sept.), 2.lpp.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

979. Lauksaimniecības akadēmija - Latvijas maizes klēti // Brīvā Zeme. - Nr.144 (1939, 4.jūl.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

980. Lielākais pagodinājums celtniecības izstādei : [par Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa vizīti celtniecības izstādē : fotogrāfija] // Rīts. - Nr.179 (1939, 1.jūl.), 1.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

981. Maijs : [par valsts svētku svinībām 1939. gada 15. un 23. maijā] / B. - (Apskats). - Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1939, maijs-jūnijs), 669.-673.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

982. Māksla kalpo mūžīgai Latvijai : [par Latvijas Mākslas akadēmijas 20 gadu jubilejas svinībām] // Brīvā Zeme. - Nr.281 (1939, 11.dec.), 12.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

983. Mākslas akadēmijas 20 gadu jubilejas svinības // Jaunākās Ziņas. - Nr.281 (1939, 11.dec.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

984. Mākslinieku audzinātājas 20 gadu : atklāta 15. audzēkņu darbu izstāde : [par Latvijas Mākslas akadēmijas 20 gadu jubilejas svinībām] // Rīts. - Nr.342 (1939, 11.dec.), 7.lpp., fotogr.: 1.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

985. Ministri pamatskolu svinīgos izlaidumu aktos : [par Latvijas valdības locekļu piedalīšanos Latvijas skolu izlaiduma aktos] // Jaunākās Ziņas. - Nr.119 (1939, 31.maijs), 16.lpp.

Saturā arī par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti Cēsu pagasta pamatskolas izlaidumā.

986. No Latgales jāgaida vairāk studentu // Brīvā Zeme. - Nr.221 (1939, 29.sept.), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

987. Pamatskolu svinīgie izlaiduma akti / O. - Paraksts: O. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1939, maijs-jūnijs), 712.-714.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

988. Petrikalns, A. Izglītības ministram prof. Dr. J. Auškāpam 55 gadi / A. Petrikalns // Jaunākās Ziņas. - Nr.120 (1939, 1.jūn.), 16.lpp. : portr.

989. 50 000 Rēzeknes svinībās : [par pieminēkļa “Vienoti Latvijai” atklāšanu Rēzeknē] // Brīvā Zeme. - Nr.204 (1939, 9.sept.), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

990. Polijas valsts svētku svinības Rīgā : [par Polijas valsts svētkiem veltītajiem svinīgajiem pasākumiem Rīgā] // Latvijas Kareivis. - Nr.100 (1939, 4.maijs), 2.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

991. Prezidents [Kārlis Ulmanis] iepazīstas ar vērtīgajām Kultūras nedēļas izstādēm // Rīts. - Nr.34 (1939, 3.febr.), 1., 2.lpp., fotogr.: 11.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

992. Prof. Dr. chem. Jūlijs Auškāps : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 55 gadu jubileju] / B. – Paraksts: B. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1939), 682.-683.lpp.

993. Profesors Jūlijs Auškāps // Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1939. - 2.daļa: Mācības spēku biogrāfijas un bibliogrāfija, 163.-164.lpp.

994. Punka, A. Jelgavas lauksaimniecības akadēmija : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmiju] / A. Punka // Latvijas Skola. - Nr.2 (1939, aug.), 136.-142.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps Latvijas Universitātes un Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas vadītāju vidū, 137.lpp.

995. Rēzeknē atklāts Latgales atbrīvošanas pieminēklis : [par pieminēkļa “Vienoti Latvijai” atklāšanu Rēzeknē] // Jaunākās Ziņas. - Nr.204 (1939, 9.sept.), 9.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

996. Rīgas mazpulku darba skate : [par Rīgas vidusskolu mazpulku darbu skates atklāšanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.84 (1939, 15.apr.), 7.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

997. Simbolisks vienības apliecinājums studējošā jaunatnē // Brīvā Zeme. - Nr.220 (1939, 28.sept.), 3.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

998. Svētku sapulce Igaunijas neatkarības dienā : [par svinīgo pasākumu, kas veltīts Igaunijas valsts svētkiem : fotogrāfija] // Brīvā Zeme. - Nr.47 (1939, 25.febr.), 1.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

999. Svinīgi atklāta profesiju kamera : [par Latvijas Profesiju kameras atklāšanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.21 (1939, 26.janv.), 1.lpp., fotogr.: 16.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1000. Svinīgi valsts svētku akti ministrijās un kamerās : [par 18. novembra Latvijas neatkarības pasludināšanas 21. gadadienas atzīmēšanu valsts iestādēs] // Latvijas Kareivis. - Nr.263 (1939, 18.nov.), 15.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1001. Svinīgs akts Nacionālā operā : [par Latvijas 15. maija Tautas vienības svētkiem un Tēvzemes balvas pasniegšanai veltīto svinīgo pasākumu Latvijas Nacionālajā operā] // Rīts. - Nr.135 (1939, 16.maijs), 12.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1002. Šodien dzīvē iziet 5000 vidusskolas beigušo jauniešu : [par Rīgas skolu absolventu svinīgo izlaiduma aktu Latvijas Nacionālajā operā] // Brīvā Zeme. - Nr.132 (1939, 15.jūn.), 11.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos svinīgajā pasākumā.

1003. Šops, K. Rīgas pilsētas vidējo mācības iestāžu mazpulku darba skate / K. Šops // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.5/6 (1939, maijs-jūnijs), 716.-718.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1004. Tautas dzīvā spēka pētīšanas institūta pirmā atklātā sēde : [fotogrāfija] // Jaunākās Ziņas. - Nr.64 (1939, 18.marts), 11.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1005. Tautskolu inspektoru apspriede : [fotogrāfija]. - (Skolu dzīve) // Latvijas Skola. - Nr.3 (1939, sept.), 428.lpp.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

1006. 3700 Rīgas pamatskolu beigušie iziet dzīvē : [par Rīgas pamatskolu kopējo izlaiduma aktu] // Brīvā Zeme. - Nr.118 (1939, 27.maijs), 6.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1007. Uzsākusi darbu valsts kultūras padome : valsts prezidents un valdība kultūras padomes sesijas atklāšanas aktā // Jaunākās Ziņas. - Nr.26 (1939, 1.febr.), 1.lpp., fotogr.: 16.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1008. Uzvaras tornis un tautas svētnīca Uzvaras laukumā : kā arhitekti - pirmās godalgas ieguvēji domā izveidot Uzvaras laukumu : [par Uzvaras laukuma izbūves projektiem] // Jaunākās Ziņas. - Nr.23 (1939, 28.janv.), 5.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

1009. Vācu laikraksts par prof.J.Auškāpa runu : [par vācu laikraksta "Königsberger Allgemeine Zeitung" atsauksmi par izglītības ministra J. Auškāpa runu Cēsu kauju piemiņas svinībās] // Brīvā Zeme. - Nr.140 (1939, 27.jūn.), 5.lpp.

1010. Vakar atklāja Latvijas Profesiju kameru : [par svinīgo Latvijas Profesiju kameras atklāšanu un tās pirmo kopsapulci] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.22 (1939, 27.janv.), 1.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps un viņa runa Latvijas Profesiju kameras pilnsapulcē.

1011. Valdības locekļi svinīgos skolu izlaidumu aktos : [par valdības, sabiedrisko un kultūras darbinieku piedalīšanos Latvijas skolu izlaidumos] // Latvijas Kareivis. - Nr.121 (1939, 2.jūn.), 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos Cēsu pagasta skolas izlaiduma pasākumā.

1012. Valdības locekļi un ārvalstu diplomāti izbraukumā pa Gauju : [par izglītības ministra J. Auškāpa organizēto Latvijas valdības locekļu un Latvijā akreditēto ārvalstu sūtņu izbraukuma ekskursiju pa Gauju un Cēsu apkārtni] // Jaunākās Ziņas. - Nr.161 (1939, 21.jūl.), 1.lpp.

1013. Valsts Kultūras padomes atklāšana / Br. - (Apskats. Izglītības iestādes un darbs). - Paraksts: Br. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1939, febr.), 252.-253.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1014. Valsts prezidenta gājiens pa celtniecības izstādi : [par Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa un ministru vizīti celtniecības izstādē] // Jaunākās Ziņas. - Nr.134 (1939, 17.jūn.), 13.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

1015. Valsts prezidenta novēlējumi izglītības ministram : [par Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa un citu valsts amatpersonu apsveikumiem izglītības ministra J. Auškāpa 55 gadu jubilejā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.121 (1939, 2.jūn.), 16.lpp.

1016. Valsts prezidents Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas svinībās : Jelgavas akadēmijas atklāšanas svinību kopskats : [fotogrāfija] // Jaunākās Ziņas. - Nr.247 (1939, 30.okt.), 7.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1017. Valsts prezidents K. Ulmanis aplūko gleznas Francijas modernās mākslas izstādē : [par franču modernās mākslas izstādes atklāšanu Rīgas pilsētas mākslas muzejā : fotogrāfija] // Brīvā Zeme. - Nr.51 (1939, 3.marts), 1.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1018. Valsts prezidents [K. Ulmanis] saņem Vēstures institūta goda biedra diplomu // Jaunākās Ziņas. - Nr.29 (1939, 4.febr.), 7.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1019. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] atklāj izstādi "Darbs un atpūta" : [par Veselības veicināšanas biedrības rīkotās izstādes "Darbs un atpūta" atklāšanas pasākumu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.64 (1939, 18.marts), 9.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1020. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] ierodas mazpulku darbu skatē : mazpulku virsvadoņa atzinība un pamudinājumi : [par Rīgas vidusskolu mazpulku darbu skates atklāšanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.86 (1939, 18.apr.), 16.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1021. Valsts prezidents Kārlis Ulmanis Rīgas pili pieņem vidusskolu absolventu pārstāvjus : [fotogrāfija] // Cēsu Vēstis. - Nr.312 (1939, 22.jūn.), 1.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1022. Valsts prezidents profesiju kameras atklāšanas aktā : šodien notika kame-
ras prezidija pirmā sēde // Jaunākās Ziņas. - Nr.15 (1939, 19.janv.), [1.]lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1023. Valsts un Ministru prezidents iepazīstas ar Izglītības ministrijas darbu un
telpām : [par prezidenta K. Ulmaņa vizīti pie izglītības ministra J. Auškāpa] / Br. -
Paraksts: Br. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. - Nr.2 (1939, febr.), 249.-250.lpp.

1024. Vislabākie novēlējumi 17 000 jauniešiem : [par Latvijas skolu izlaiduma
svinīgajiem aktiem] // Brīvā Zeme. - Nr.120 (1939, 1.jūn.), 9.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa piedalīšanos Cēsu pagasta skolas izlai-
duma pasākumā.

1025. Zālīts, Jānis. "Viipurin Lauluveikot" kora koncerts Rīgā : [par Somijas
kora viesošanās un koncertu Rīgā] / Jānis Zālīts // Jaunākās Ziņas. - Nr.86 (1939,
18.apr.), 8.lpp.

Saturā arī par izglītības ministru J. Auškāpu un viņa uzrunu koncerta dalībniekiem.

1940

1026. Amatos apstiprināti mācību spēki // Universitās. - (1940, 30.apr.), 179.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1027. Arī universitāti agrāk beigušie var iegūt zinātnisko grādu : [par LU dekānu
padomes sēdes lēmumiem] // Brīvā Zeme. - Nr.111 (1940, 21.maijs), 2.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa ziņojumu dekānu padomei.

1028. Atklāta pirmā Latvijas medniecības skate // Latvijas Kareivis. - Nr.100
(1940, 5.maijs), 2.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1029. Augs atkal jauni koki! : izglītības ministrs prof. Dr. J. Auškāps uzrunā Meža
dienu talciniekus - skolnieku saimi Brīvdabas muzejā : [fotogrāfija] // Brīvā Zeme. -
Nr.104 (1940, 9.maijs), 9.lpp.

1030. Darba skola būs labs ceļa līdzinātājs dzīvē : šorīt Valsts prezidents Kārlis
Ulmanis uzrunāja vidusskolu beigušo jauniešu pārstāvjus : [par vidusskolu absol-
ventu pieņemšanu Rīgas pilī pie Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa] // Brīvā Zeme. -
Nr.132 (1940, 14.jūn.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1031. Draudzīgā aicinājuma 5 g. atceres akts : [par Valsts prezidenta K. Ulmaņa
Draudzīgā aicinājuma 5. gadskārtas atceres pasākumiem] // Jaunākās Ziņas. - Nr.23
(1940, 29.janv.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1032. Dziesmu rotā : noslēgusies Latgales kultūras skate : [par Latgales dziesmu
svētkiem] // Rīts. - Nr.167 (1940, 17.jūn.), 1., 2.lpp., fotogr.: 6.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1033. Izglītības ministrijas padome pārrunā pārbaudījumu norisi : [par Izglītības
ministrijas padomes sēdi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.120 (1940, 30.maijs), 1.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa ierosinājumiem par lauku skolu ūdens apgādi.

1034. Izglītības ministrs iepazīstas ar mākslas akadēmijas darbu : [par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti Mākslas akadēmijā] // Rīts. - Nr.108 (1940, 19.apr.), 9.lpp.

1035. Izglītības ministrs pasniedz karogu Ezernieku pamatskolai : [par izglītības ministra J. Auškāpa vizīti Ezernieku pamatskolas atklāšanas svinībās un absolventu izlaiduma aktā] // Rīts. - Nr.152 (1940, 2.jūn.), 7.lpp.

1036. Jaunie ministri stājušies darbā : [par jaunā Ministru kabineta sastāvu pēc Latvijas okupācijas] // Brīvā Zeme. - Nr.138 (1940, 21.jūn.), 3.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa nomaīņu, J. Auškāpa uzruna ministrijas darbiniekiem.

1037. Jaunie resoru vadītāji stājas darbā : [par jaunā Ministru kabineta sastāvu pēc Latvijas okupācijas] // Jaunākās Ziņas. - Nr.139 (1940, 21.jūn.), 4.lpp., fotogr.: 14.lpp.

Saturā par izglītības ministra J. Auškāpa nomaīņu, J. Auškāpa uzruna ministrijas darbiniekiem.

1038. Jaunieši saņem gatavības apliecības : [par Rīgas vidusskolu absolventu kopīgo izlaiduma svinīgo aktu Latvijas Nacionālajā operā] // Brīvā Zeme. - Nr.133 (1940, 15.jūn.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1039. Kr. Barona prēmijas piešķirtas 15 zinātniekiem : [par svinīgo sanākumi LU sakarā ar K. Barona nāves 17. gadskārtu un K. Barona prēmiju piešķiršanu] / Pk. - Paraksts: Pk. // Latvijas Kareivis. - Nr.56 (1940, 9.marts), 2.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1040. Kur palicis skolotājs? : [par izglītības sistēmu Latvijā] // Zemgales Balss. - Nr.157 (1940, 15.jūl.), 3.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1041. Lai viņu ceļš būtu gluds un balts : Valsts prezidenta novēlējumi vidusskolu skolotāju un absolventu pārstāvjiem : [par vidusskolu absolventu pieņemšanu Rīgas pili pie Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa] // Latvijas Kareivis. - Nr.133 (1940, 15.jūn.), 1.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1042. Latvijas farmaceitu biedrības kārtējās biedru kopsapulces protokols 1940. gada 24. februārī // Latvijas Farmaceitu Žurnāls. - Nr.2 (1940), 43.-50.lpp.

Saturā minēts arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1043. Latvijas Ķīmijas biedrības gada sapulce // Jaunākās Ziņas. - Nr.21 (1940, 26.janv.), 5.lpp.

Par Latvijas Ķīmijas biedrības priekšsēdētāja biedru ievēlēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1044. Lielo svētku diena : [par 15. maija Tautas vienības svētku atzīmēšanas pasākumiem]. - 2.lpp. nos. uzrād.: Tūkstošu karogu vēdas pāri Rīgai // Rīts. - Nr.135 (1940, 16.maijs), 1., 2.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1045. Medniecības skates atklāšana : [fotogrāfija] // Jaunākās Ziņas. - Nr.101 (1940, 6.maijs), 16.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1046. Nepieciešama pozitīvo spēku mobilizācija : [par ģimnāziju un vidējo arodskolu direktoru konferenci] // Rīts. - Nr.88 (1940, 30.marts), 1.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1047. Piešķirtas Krišjāņa Barona prēmijas zinātniekiem : [par svinīgo sanākumi LU sakarā ar K. Barona nāves 17. gadskārtu un K. Barona prēmiju piešķiršanu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.57 (1940, 9.marts), 8.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1048. Prezidenta veltes absolventiem : [Valsts prezidents Kārlis Ulmanis Rīgas pilī pieņem vidusskolu absolventus : fotogrāfija] // Rīts. - Nr.165 (1940, 15.jūn.), 1.lpp.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

1049. Prezidents [Kārlis Ulmanis] dod norādījumus lauksaimniecības skolu skolotājiem : [par Skolotāju biedrības lauksaimniecības skolu skolotāju grupas sanākumi] // Brīvā Zeme. - Nr.36 (1940, 13.febr.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1050. Prezidents [Kārlis Ulmanis] Lietuvas valsts svētku svinībās : [par Lietuvas valsts neatkarības 22. gadskārtas svētku svinībām Latvijā] // Brīvā Zeme. - Nr.39 (1940, 17.febr.), 3.lpp. : fotogr.

Fotogrāfijā izglītības ministrs J. Auškāps.

1051. 6000 pie Rīgas mazpulku eglītes : [par Rīgas novada mazpulku eglītes pasākumu] // Jaunākās Ziņas. - Nr.5 (1940, 8.janv.), 3.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1052. Tautas Komisāru padomes lēmumi : pārmaiņas Latvijas valsts universitātē : [par izmaiņām LU mācībspēku sastāvā un LU struktūrvienību vadībā] // Padomju Latvija. - Nr.67 (1940, 26.okt.), 2.lpp.

Saturā par LU Ķīmijas fakultātes profesora J. Auškāpa atbrīvošanu no amata.

1053. 1000 dalībnieku kultūras pēcpusdienā : [par Kultūras tuvināšanās biedrības ar Padomju Savienības tautām rīkoto kultūras pēcpusdienu] // Rīts. - Nr.90 (1940, 1.apr.), 7.lpp., fotogr.: 1.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1054. Vai dabīgās krāsvielas izturīgākas par ķīmiskām : [par izglītības ministra, profesora J. Auškāpa lekciju Latviešu biedrības Zinību komisijas sēdē par krāsvielu izturību] // Brīvā Zeme. - Nr.28 (1940, 3.febr.), 18.lpp.

1055. Vai drikstam vilcināties ar izglītības resora piemērošanos jaunajiem apstākļiem : [par izglītības sistēmu Latvijā] / R. L. - Paraksts: R. L. // Rīts. - Nr.182 (1940, 3.jūl.), 2.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1056. Valsts prezidents Kārlis Ulmanis Draudzīgā aicinājuma piektās gadskārtas svinīgajā aktā Nacionālā operā : [fotogrāfija] // Brīvā Zeme. - (Piel. "Ilustrētais pielikums" ; Nr.5). - Nr.26 (1940, 1.febr.), 36.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1057. Valsts Prezidents [Kārlis Ulmanis] Latvijas Skolotāju biedrības svinīgajā atklāšanas aktā / V. L. - (Latvijas Skolotāju biedrība). - Paraksts: V. L. // Latvijas Skola. - Nr.4 (1940, apr.), 422.-425.lpp.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1058. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] lauksaimniecības skolu skolotāju saņāksmē : [fotogrāfija] // Brīvā Zeme. - (Piel. "Ilustrētais pielikums" ; Nr.7). - Nr.37 (1940, 15.febr.), 52.lpp.

Fotogrāfijā arī izglītības ministrs J. Auškāps.

1059. Valsts prezidents [Kārlis Ulmanis] lauksaimniecības skolu skolotāju saņāksmē : [par Skolotāju biedrības lauksaimniecības skolu skolotāju grupas saņāksmi] // Jaunākās Ziņas. - Nr.36 (1940, 13.febr.), 7.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1060. Vidusskolu beigušo izlaiduma akts Nacionālajā operā : [par Rīgas vidusskolu absolventu kopīgo izlaiduma svinīgo aktu Latvijas Nacionālajā operā] // Jaunākās Ziņas. - Nr.134 (1940, 15.jūn.), 7.lpp. : fotogr.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps.

1941

1061. Izrēķināšanās ar universitātes mācības spēkiem : gada laikā atlaisti 77, bet uz Krieviju aizvesti 17 cilvēku : [par padomju varas represētajiem LU mācībspēkiem] // Tēvija. - Nr.19 (1941, 22.jūl.), 2.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1942

1062. Mežu dienas Baižkalnā : pārmaiņas Latvijas valsts universitātē : [par piemiņas koku stādīšanu padomju varas represētajiem iedzīvotājiem un sabiedriskajiem darbiniekiem] // Cēsu Vēstis. - Nr.23 (1942, 5.jūn.), 2.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1063. Piemiņas plāksne aizvestajiem tautiešiem : [par piemiņas plāksnes uzstādīšanu padomju varas represētajiem Cēsu pagasta sabiedriskajiem darbiniekiem] // Tēvija. - Nr.280 (1942, 2.dec.), 3.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1944

1064. Prof. Jūlijs Auškāps // Zemgale. - (1944, 3.jūn.), 5.lpp.

1065. Prof. Jūlijs Auškāps : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 60 gadu jubilejas atceri] // Tēvija. - Nr.128 (1944, 3.jūn.), 5.lpp.

1950

1066. Auškāps Jūlijs // Latvju enciklopēdija / red. Arveds Švābe. - Stokholma : Trīs Zvaigznes, 1950. - 1.sēj.: Abava-Kandis, 170.lpp. : portr.

1951

1067. Auškāps Jūlijs // These names accuse : nominal list of Latvians deported to Soviet Russia in 1940-41. - Stockholm : Latvian National Fund in the Scandinavian Countries, 1951. - List of names, p.24.

1954

1068. Dažas citas atceres : [par ievērojamu latviešu tehnisko zinātņu darbinieku atceres dienām] / K. I. – Paraksts: K. I. // Tehnikas Apskats. - Nr.2 (1954, aprīlis-jūnijs), 11.lpp.

Saturā sniegta profesora J. Auškāpa īsbiogrāfija sakarā ar 70 gadu jubilejas atceri 1954. gada 2. jūnijā.

1957

1069. Dzimtenē atgriezies : [informācija, ka no izsūtījuma dzimtenē atgriezies bijušais Latvijas izglītības ministrs Edmunds Ziemeļis, izglītības ministrs profesors Jūlijs Auškāps deportācijā miris]. - (Kas notiek Latvijā?) // Tehnikas Apskats. - Nr.3./15 (1957, jūlijs-septembris), 22.lpp.

1958

1070. Laube, Eižens. Latvijas Universitāte / E.R. Laube // Universitāte. - Nr.5 (1958), 3.-7.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1959

1071. Straumanis, M. E. LU Ķīmijas fakultāte / M. E. Straumanis // Tehnikas Apskats. - Nr.3./23 (1959, jūlijs-septembris), 9.-12.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 10., 11.lpp.

1072. Vēliņš, Jānis. Mana Gaismas pils : Latvijas Universitātes bijušā sekretāra Jāņa Vēliņa atmiņas : [par LU un tās darbiniekiem 1918.-1944.g.] / Jānis Vēliņš.

1.d.: "Neviena acs nepalika pilnīgi sausa" : [par LU organizēšanu un atklāšanas svinībām] // Austrālijas Latvietis. - Nr.502 (1959, 5.sept.), 2.,7.lpp.

2.d.: Patiesībai un daiļumam // Austrālijas Latvietis. - Nr.503 (1959, 12.sept.), 7.lpp.

3.d.: Ražas ievākšanas laiks // Austrālijas Latvietis. - Nr.504 (1959, 19.sept.), 7.lpp. - Saturā arī par profesoru J. Auškāpu.

4.d.: Divi lieli rektori : [par LU rektoriem Jūliju Auškāpu un Mārtiņu Prīmani] // Austrālijas Latvietis. - Nr.505 (1959, 26.sept.), 7.lpp.

5.d.: Laikmetu mijās : [1939.-1940.g.] // Austrālijas Latvietis. - Nr.506 (1959, 3.okt.), 7.lpp.

6.d.: Sarkanais rektors [Jānis Paškevics] // Austrālijas Latvietis. - Nr.507 (1959, 10.okt.), 7.lpp.

7.d.: Imports no Padomju Savienības // Austrālijas Latvietis. - Nr.508 (1959, 17.okt.), 7.lpp. - Saturā arī par profesoru J. Auškāpu.

8.d.: Sarkano rektoru [Jāņa Paškevica un Jāņa Jurgena] maiņa // Austrālijas Latvietis. - Nr.509 (1959, 24.okt.), 7.lpp.

9.d.: Vācu okupācijas laiks // Austrālijas Latvietis. - Nr.510 (1959, 31.okt.), 7.lpp.

10.d.: Šķiršanās no Latvijas Universitātes // Austrālijas Latvietis. - Nr.511 (1959, 7.nov.), 7.lpp.

1961

1073. Jurevičs, Pauls. Piedzīvojumi divās Latvijas augstskolās okupācijas sākumā / Pauls Jurevičs // Latvijas ev.-lut. baznīcas kalendārs 1961.gadam. - [Eslingena] : Latv. ev.-lut. baznīcas virsvalde, 1961. - (1961), 97.-112.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1962

1074. Adamovičs, Ludvigs. Latvijas Universitātes izveidošanās / L. Adamovičs. - Pārpubl. no grām.: Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939 // Universitas. - Nr.10 (1962), 1.-6.lpp.: portr.

Saturā LU rektoru portreti un biogrāfijas, arī par profesoru J. Auškāpu.

1075. Gailīte, Angelika. Ceļiniece : pieredze un vērojumi / Angelika Gailīte. - Stokholma : Daugava, 1962. - 301 lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 212.lpp.

1963

1076. Bērziņš, Alfrēds. [Par Jūliju Auškāpu] / Alfrēds Bērziņš // Labie gadi : pirms un pēc 15. maija / Alfrēds Bērziņš. - 2.izd. - [Bruklina] : Grāmatu Draugs, 1963. - 178., 180.lpp.

1964

1077. Prof. Dr. Jūliju Auškāpu pieminot : 1884-1964 : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 80 gadu jubilejas atceri] / A. - (Hronika. Piemiņas un atceres). - Paraksts: A. // Tehnikas Apskats. - Nr.3./43 (1964, jūlijs-septembris), 20.lpp. : portr.

1965

1078. Raisters, Augusts. Latvijas Universitāte : sākuma gadi un tālākās gaitas / Augusts Raisters. - Linkolna, Nebraska : Vaidava, 1965. - 207 lpp. : il.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 48., 49., 147. lpp.

1968

1079. [Latvijas Universitātes 1919.-1944. g. rektoru portreti] // Universitas. - Nr.22 (1968), 8.lpp. : fotogr.

Saturā arī profesora J. Auškāpa portrets.

1080. Slaucītājs, Leonīds. Rīgas Latviešu biedrības Zinātņu komiteja kā Latvijas Zinātņu Akadēmijas šūpulis / Leonīds Slaucītājs // Universitas. - Nr.21 (1968), 18.-19.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1972

1081. Vēliņš, Jānis. Atmiņas un vērojumi par Latvijas Universitātes darbību neatkarības laikā / Jānis Vēliņš // Universitas. - Nr.30 (1972), 7.-14.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1973

1082. Bērziņš, Alfrēds. Kārlis Ulmanis : cilvēks un valstsvīrs / Alfrēds Bērziņš. - [Bruklina] : Grāmatu Draugs, 1973. - 358, [1] lpp. : il. - Bibliogr.: 357.-358.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 295.lpp.

1974

1083. Bērziņš, Alfrēds. Kārlis Ulmanis : cilvēks un valstsvīrs / Alfrēds Bērziņš. - [Bruklina] : Grāmatu Draugs, 1974. - 358, [1] lpp. : il. - Bibliogr.: 357.-358.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 295.lpp.

1084. Profesora J. Auškāpa piemiņas fonds Zviedrijā : [par profesora J. Auškāpa piemiņas fonda nodibināšanu pie Latviešu nacionālā fonda nacionālās kultūras un izglītības sekmēšanai] // Laiks. - 26.sēj., Nr.78 (1974, 28.sept.), 1.lpp.

1975

1085. Auškāps Jūlijs : [īsas biogrāfiskas ziņas] // Es viņu pazīstu : latviešu biogrāfiskā vārdnīca. - [Grandheivena] : Raven Printing, 1975. - 44.-45.lpp.

1086. Авербух, А.Я. Научно-технические связи Ленинградского технологического института с заводами и учебными заведениями Прибалтики / А.Я. Авербух, Н.Ю. Павлова // История науки и науковедение : X Прибалтийская конференция по истории науки : тезисы докладов. - Рига : Зинатне, 1975. - С.186-188.

В содержании упомянут профессор Ю.И. Аушкап.

1976

1087. Šilde, Ādolfs. Latvijas vēsture : 1914-1940 : valsts tapšana un suverēnā valsts / Ādolfs Šilde. - Stokholma : Daugava, 1976. - 782 lpp. - (Daugavas apgāda Latvijas vēstures sērija ; 8. sēj.). - Bibliogr.: 718.-742.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 445., 457., 594., 597., 598., 612., 614., 628., 630., 631., 638.lpp.

1977

1088. Sopere, Vera. Latvijas Universitāte palika man istā alma mater : Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes ģermāņu nodaļa / Vera Sopere // Universitas. - Nr.40 (1977), 12.-15.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1978

1089. Dunsdorfs, Edgars. Kārļa Ulmaņa dzīve : Ceļinieks. Politiķis. Diktators. Moceklis / Edgars Dunsdorfs. - [Zviedrija] : Daugava, 1978. - 613, [1] lpp., XLVI lpp. fotogr. : il. , tab., sh. - Bibliogr.: 547.-560. lpp. - Kopsav. angļu val. - Pers. rād.: 567.-596. lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 384., 408.lpp., fotogr.: XXVII lpp.

1979

1090. Leimanis, Eižens. Latvijas Universitāte kā latviešu zinātnes šūpulis / Eižens Leimanis // Latviešu Akadēmiskās Ziņas. - 19./20.burtn. (1979/1980), 8.-19.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1980

1091. Kazerovskis, Kārlis. Fakultāte ar raženām darba tradīcijām. Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes ķīmijas nodaļa 1919-1944 / Kārlis Kazerovskis // Universitas. - Nr.45 (1980), 24.-38.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1981

1092. Auškāps Jūlijs // Latvijas padomju enciklopēdija. - Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1981. - 1.sēj: A-Bh, 539.lpp.

1093. Dunsdorfs, Edgars. Mācībspēku mūža ilgums / Edgars Dunsdorfs // Arhīvs : raksti par latviskām problēmām. - Melburna : Pasaules brīvo latviešu apvienība un Kārļa Zariņa fonds, 1981. - 21.sēj.: Zinātne, 105.-114.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1982

1094. Auškāps Jūlijs // These names accuse : nominal list of Latvians deported to Soviet Russia in 1940-41. - 2nd ed. - Stockholm : Latvian National Foundation : World Federation of Free Latvians, 1982. - 21.lpp.

1095. Stradiņš, Jānis. Ieskats Latvijas zinātņu pagātnē / Jānis Stradiņš // Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi. - Rīga : Zinātne, 1982. - 9.-54.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 37.lpp., J. Auškāpa īsbiogrāfija: 343.lpp.

1096. Šilde, Ādolfs. Pirmā Republika : esejas par Latvijas valsti / Ādolfs Šilde. - Bruklina : Grāmatu Draugs, 1982. - 379 lpp. - Bibliogr.: 345.-368. lpp. - Personu rād.: 369.-377. lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 322, 325.lpp.

1983

1097. Auškāps Jūlijs // Latvju enciklopēdija, 1962-1982 / galv. red. Edgars Andersons. - [Rockville] : Amerikas Latviešu apvienības Latviešu institūts, 1983. - 1.sēj.: A-I, 119.lpp.

1098. Krūklītis, Kārlis. Tā tas bija toreiz : atceres un pārdomas / Kārlis Krūklītis. - [Īstlansinga] : Gauja, 1983. - 635, [3] lpp., [40] lpp. il.

Saturā par profesoru J. Auškāpu: 43.-46., 633.lpp.

1099. Līnis, Viktors. Zinātne un nacionālisms : variācija par tēmu: scientiae and patriae / Viktors Līnis // Akadēmiskā Dzīve. - Nr.25 (1983), 3.-11.lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu un viņa runu un rakstu krājumu "Zinātnei un tēvijai": 4., 11.lpp.

1984

1100. Krūklītis, Kārlis. Tā tas bija toreiz : atceres un pārdomas / Kārlis Krūklītis. - 2.izd. - [Īstlansinga] : Gauja, 1984. - 645, [3] lpp., [24] lp. il.

Saturā par profesoru J. Auškāpu: 43.-46., 633.lpp.

1101. Stradiņš, Jānis. Jūlijs Auškāps - krāsvielu ķīmiķis un spektroskopists / Jānis Stradiņš // Atbalss. - Nr.3 (1984), 7.lpp.

1102. Stradiņš, Jānis. Ķīmija un farmācija / Jānis Stradiņš. - (Zinātne : zinātnes nozares) // Latvijas padomju enciklopēdija. - Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984. - 5.2.sēj: Latvijas PSR, 468.-473.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1103. Страдынь, Я.П. Первые исследования по молекулярной спектроскопии в Латвии / Я.П. Страдынь, Я.А. Эйдус // Из истории естествознания и техники Прибалтики. - Рига : Зинатне, 1984. - Т.7, с.114-123.

В содержании о научной деятельности профессора Ю.И. Аушкапа.

1985

1104. Grīslis, Egils. Par draudzību / Egils Grīslis // Mēs dzīvojam cerībā : meditācijas un esejas / Egils Grīslis. - [Bruklina] : Grāmatu Draugs, 1985. - 210.-218.lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu: 214.-216.lpp.

1105. Tauriņš, A. Profesors Dr. chem. techn. Jūlijs Auškāps : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar viņa 100 gadu jubilejas atceri] / A. Tauriņš. - (Hronika. Piemiņas un atceres) // Tehnikas Apskats. - Nr.103 (1985), 17.lpp. : portr.

1986

1106. Leimanis, Eižens. Jaunas ziņas par prof. J. Auškāpa nāves gadu / Eižens Leimanis // Universitas. - Nr.58 (1986), 79.lpp.

1987

1107. Шиманская, М.В. Симбиоз химической и фармацевтической науки на химическом факультете Латвийского государственного университета / М.В. Шиманская, Я.П. Страдынь // Проблемы развития науки и техники Прибалтики: тезисы докладов XVI Прибалтийской конференции по истории науки и техники. - Рига : Рижский политехнический институт, 1987. - Ч.1: Проблемы истории Рижского политехнического института: развитие, подготовка кадров, научные исследования; памятники науки и техники, с.184-185.

В содержании упомянут профессор Ю.И. Аушкап.

1988

1108. Stradiņš, Jānis. Zinātne un sabiedrība Latvijā : [runa Latvijas Zinātnieku savienības dibināšanas kongresā 1988. gada 27. novembrī] / Jānis Stradiņš // Cīņa. - Nr.274 (1988, 29.nov), 3.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1109. Vēliņš, Jānis. Mana gaismas pils : atmiņas : [par LU un tās darbiniekiem 1918.-1944. g.] / Jānis Vēliņš. - Sidneja : Sidnejas Latviešu biedrība, Selonijas Sidnejas kopa, 1988. - 64 lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1989

1110. Dāle, Pauls. Latvijas augstskola : nodibināšana un divi pirmie darbības gadi / Pauls Dāle // Dzimtenes Bals. - Nr.38 (1989, 14.sept.), 4.lpp. - Pārpublicējums no izdevuma "Ilustrēts Žurnāls", 1921. gada sept.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1111. Grosvalds, Ilgars. Sākotne : [par Latvijas Universitāti un tās dibināšanu] / Ilgars Grosvalds. - (Universitātei - 70) // Skolotāju Avīze. - Nr.41 (1989, 11.okt.), 4.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1112. Krēsliņš, Andris. Brainstorming : smadzeņu ofensīva : [atbilde uz konkursa jautājumu: Lūdzu nosauciet visus Latvijas Universitātes rektorus] / Andris Krēsliņš. - (Konkurss par Latvijas zinātnes vēsturi) // Padomju Jaunatne. - Nr.66 (1989, 6.apr.), 2.lpp. : ģīm.

Saturā arī LU rektora J. Auškāpa biogrāfija.

1113. Ozoliņa-Keņģe, Marija. Kaucmindes Mājturības seminārs un Latvijas Mājturības institūts no 1934. gada līdz 1940. gadam / Marija Ozoliņa-Keņģe, Inese Auziņa-Smith // Kaucmindes Mājturības seminārs un Latvijas Mājturības institūts : apraksti un atmiņu sakopojums / Marija Ozoliņa-Keņģe, Inese

Aužiņa-Smith. - Almelija : Kaučmindes Mājturības semināra un Latvijas Mājturības institūta absolventu grupa, 1989. - 29.lpp.

Saturā minēta izglītības ministra J. Auškāpa radiouzruna skolu jaunatnei 1939. gada 11. oktobrī.

1114. Panteļejevs, Andrejs. Gaudeamus : [par Latvijas Valsts universitātes 70 gadu jubileju un tās svinībām] / Andrejs Panteļejevs // Skolotāju Avīze. - Nr.40 (1989, 4.okt.), 3.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1115. Stradiņš, Jānis. Latvijas Universitātes trīs avoti un trīs sastāvdaļas / Jānis Stradiņš. - (Publicistika, piezīmes, pārdomas) // Karogs. - Nr.9 (1989), 120.-128.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1116. Šilde, Ādolfs. Pirmā Republika : esejas par Latvijas valsti / Ādolfs Šilde. - Bruklina : Grāmatu Draugs, 1989. - 379 lpp. - Bibliogr.: 345.-368. lpp. - Personu rād.: 369.-377. lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 322., 323., 325.lpp.

1990

1117. Grosvalds, Ilgars. Profesora J. Auškāpa piemiņai veltītie lasījumi / Ilgars Grosvalds // Известия Академии наук Латвийской ССР. Серия химии. - N 4 (1990), с.505-506.

1118. Stradiņš, Jānis. Latvijas Universitāte - tās saknes, nākotne, nozīme zinātnē / Jānis Stradiņš // Akadēmiskā Dzīve. - Nr.32 (1990), 10.-24.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1119. Trīs portreti ekspozīcijā : Jūlijs Auškāps, Jūlijs Lācis, Pauls Lejiņš : [foto un biogrāfijas : par Latvijas Centrālā valsts arhīva veidoto izstādi "Ministru kabinets: 1940. gada vasara"]. - (Bez slepenības plīvura) // Izglītība. - Nr.34 (1990, 26.sept.), 7.lpp. : fotogr.

1991

1120. Auškāps Jūlijs // Enciklopēdiskā vārdnīca. - Rīga : Latvijas enciklopēdiju redakcija, 1991. - 1.sēj.: A-Mode, 59.lpp.

1121. Stradiņš, Jānis. Pārdomas par Latvijas Zinātņu akadēmijas nākotni / Jānis Stradiņš // Akadēmiskā Dzīve. - Nr.33 (1991), 3.-9.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 3., 4.lpp.

1122. Stradiņš, Jānis. Zinātne Latvijā un latvieši zinātnē / Jānis Stradiņš. - (Stāsta zinātnes vēsturnieks) // Atklājums. - Nr.2 (1991, sept.), 3.-11.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1123. Vanaga, Melānija. Veļupes krastā : 1941-1957 : [autobiogrāfija] / Melānija Vanaga. - Rīga : Liesma, 1991. - 456, [5] lpp., [8] lp. il. : il.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 254.lpp.

1124. Vilciņš, Tāivaldis. Latvijas zinātnieki staļinisma represiju apstākļos / Tāivaldis Vilciņš // Atklājums. - Nr.1 (1991, jūl.), 12.-17.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 15.lpp.

1125. Гросвалд, И. 125-летие П. Вальдена и учреждение медали его имени / И. Гросвалд // Из истории естествознания и техники Прибалтики : (Acta Historiae Scientiarum Baltica). - Рига : Зинатне, 1991. - Т.8: Рижский политехнический институт : 1862-1987, с.218-220.

В содержании упомянут профессор Ю.И. Аушкап: с.219.

1126. Страдынь, Я. Юлий Аушкап – видный латвийский химик и последний министр просвещения Латвийской Республики / Я. Страдынь // Baltijos valstybiu mokslu istorijos fragmentai = Fragments of the history of science in the Baltic states = Фрагменты Балтийской истории науки : 16th Baltic conference of history of science, 1991. - Vilnius, 1991. - P.39.

1127. Страдынь, Я. “Старый” Рижский политехнический институт (1862-1919 гг.) в контексте истории региональной и мировой науки / Я. Страдынь. - Список лит.: с.43-46 // Из истории естествознания и техники Прибалтики : (Acta Historiae Scientiarum Baltica). - Рига : Зинатне, 1991. - Т.8: Рижский политехнический институт : 1862-1987, с.18-46.

В содержании упомянут профессор Ю.И. Аушкап: с.41.

1128. Страдынь, Я. Становление коллективного научного творчества в Латвии : [пленарный доклад на Прибалтийской конференции по истории науки (Юрмала, февраль 1985 г.)] / Я. Страдынь. - Список лит.: с.15-17 // Из истории естествознания и техники Прибалтики : (Acta Historiae Scientiarum Baltica). - Рига : Зинатне, 1991. - Т.8: Рижский политехнический институт : 1862-1987, с.6-17.

В содержании упомянут профессор Ю.И. Аушкап: с.9.

1992

1129. Bērziņa, I. Latvijas skola staļinisma represiju dzirnavās / I.Bērziņa // Komunistiskā totalitārisma un genocīda prakse Latvijā : zinātniskās konferences materiāli / sast. I. Šneidere. - Rīga : Zinātne, 1992. - 99.-106.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1130. Dunsdorfs, Edgars. [Par Jūliju Auškāpu] / Edgars Dunsdorfs // Kārļa Ulmaņa dzīve : Ceļinieks. Politikis. Diktators. Mocekļis / Edgars Dunsdorfs. - Rīga : Zinātne : Lana, 1992. - 295.-296., 313.lpp., īsbiogrāfija: 429.lpp.

1131. Grosvalds, Ilgars. Latvijas Universitātes ķīmiķu ceļi un likteņi pasaulē / Ilgars Grosvalds // Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses : [rakstu krājums]. - (Acta historiae scientiarum Baltica = Baltijas zinātņu vēstures apcerējumi = Из истории естествознания и техники Прибалтики ; vol. 9). - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 1992. - 167.-191.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 167., 169., 171., 173.lpp.

1132. Krēsliņš, Andris. Mūsu pirmie profesori : [Rīgas Politehnikuma un Latvijas Universitātes profesoru saraksts (1862-1958)] / Andris Krēsliņš // Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses : [rakstu krājums]. - (Acta historiae scientiarum Baltica = Baltijas zinātņu vēstures apcerējumi = Из истории естествознания и техники Прибалтики ; vol. 9). - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 1992. - 259.-267.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 264.lpp.

1133. Krikštošaitis, Juozas. XVI Baltijas valstu zinātņu vēstures konference : (Viļņa-Кауņa, 1991. g. oktobrī) / Juozas Krikštošaitis, Karls Silivaskis, Jānis Stradiņš. - (Hronika) // Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses : [rakstu krājums]. - (Acta historiae scientiarum Baltica = Baltijas zinātņu vēstures apcerējumi = Из истории естествознания и техники Прибалтики ; vol. 9). - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 1992. - 293.-299.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 297.lpp.

1134. Stradiņš, Jānis. Latviešu zinātnes saknes Pēterburgā / Jānis Stradiņš // Universitas. - Nr.69 (1992), 21.-24.lpp. ; Nr.70 (1993), 46.-49.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1135. Stradiņš, Jānis. Latvijas zinātņu vēstures pētījumi, Latvijas zinātnisko tradīciju apzināšana un uzturēšana (1987-1992) / Jānis Stradiņš. - (Hronika) // Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses : [rakstu krājums]. - (Acta historiae scientiarum Baltica = Baltijas zinātņu vēstures apcerējumi = Из истории естествознания и техники Прибалтики ; vol. 9). - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 1992. - 269.-280.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 271., 278., 279.lpp.

1136. Stradiņš, Jānis. Ministra Golgātas ceļš : [par padomju režīma represijām pret izglītības ministru, LU rektoru J. Auškāpu] / Jānis Stradiņš // Neatkarīgā Cīņa. - Nr.158 (1992, 29.sept.), 2.lpp. : fotogr. ; Druva : Cēsu rajona laikraksts. - Nr.117 (1992, 20.okt.), 2.lpp : portr. - Rakstam pievienota J. Auškāpa īsbiogrāfija.

1137. Stradiņš, Jānis. Profesora Jūlija Auškāpa Golgātas ceļš : [par LU rektoru un izglītības ministru J. Auškāpu (1884-1942)] / Jānis Stradiņš. - (Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses). - Bibliogr.: 12 nos. // Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses : [rakstu krājums]. - (Acta historiae scientiarum Baltica = Baltijas zinātņu vēstures apcerējumi = Из истории естествознания и техники Прибалтики ; vol. 9). - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 1992. - 147.-155. lpp.

1138. Stradiņš, Jānis. Rīgas Politehniskais institūts (1862-1919) - zinātnes un Latvijas progresa virzītājs / Jānis Stradiņš, Ilgars Grosvalds // Rīgas Tehniskās universitātes vēstures lappuses : [rakstu krājums]. - (Acta historiae scientiarum Baltica = Baltijas zinātņu vēstures apcerējumi = Из истории естествознания и техники Прибалтики ; vol. 9). - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 1992. - 9.-51.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 40.lpp.

1139. Stradiņš, Jānis. Zinātne Latvijā un latvieši zinātnē : [ievadlekcija (saīsināta) 1. vispasaules latviešu zinātņu kongresā, 1991. g. 12. jūlijā Rīgā] / Jānis Stradiņš // Universitas. - Nr.68 (1992), 28.-34.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1140. Stradiņš, Jānis. Zinātne un sabiedrība Latvijā : ievadrūna Latvijas Zinātnieku savienības dibināšanas kongresā 1988. gada 27. novembrī / Jānis Stradiņš // Trešā atmoda : raksti un runas 1988.-1990. gadā Latvijā un par Latviju / Jānis Stradiņš ; Latvijas Zinātņu akadēmija. - Rīga : Zinātne, 1992. - 356.-369.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 360.lpp.

1141. Šilde, Ādolfs. Latvijas vēsture : 1914-1940 : valsts tapšana un suverēnā valsts / Ādolfs Šilde. - [Rīga : Zinātne, 1992]. - 781, [1] lpp., LII lpp. il. : diagr. - Bibliogr.: 718.-742. lpp. - Faks.: [Stokholma] : Daugava, 1976. - (Daugavas apgāda Latvijas vēstures sērija; 8. sēj.).

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 445., 457., 594., 597., 598., 612., 614., 628., 630., 631., 638.lpp.

1142. Vilciņš, Tāivaldis. Latvijas zinātnieki staļinisma represiju apstākļos / T. Vilciņš // Komunistiskā totalitārisma un genocīda prakse Latvijā : zinātniskās konferences materiāli / sast. I. Šneidere. - Rīga : Zinātne, 1992. - 87.-98.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1993

1143. Stradiņš, Jānis. Latviešu augstskolas dibināšanas ideja / J. Stradiņš. - (Latvijas Universitātes 75.gadadienai) // Latvijas Vēsture. - Nr.2 (1993), 3.-5.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1144. Stradiņš, Jānis. Par Jūlija Auškāpa grāmatu "Zinātnei un tēvijai" : (vērtējumi un piebildes) / Jānis Stradiņš // Zinātnei un tēvijai / Jūlijs Auškāps ; zin. red. Jānis Stradiņš. - 3., papildinātais izd. - Rīga : Artava, 1993. - 373.-380.lpp.

1145. Stradiņš, Jānis. Prof. Jūlija Auškāpa Golgātas ceļš / Jānis Stradiņš // Universitas. - Nr.70 (1993), 34.-36.lpp.

1146. Stradiņš, Jānis. Profesors Jūlijs Auškāps - mūža gājums, devums Latvijai un zinātnei / Jānis Stradiņš // Zinātnei un tēvijai / Jūlijs Auškāps ; zin. red. Jānis Stradiņš. - 3., papildinātais izd. - Rīga : Artava, 1993. - 9.-35.lpp.

1147. Strods, Heinrihs. Latvijas Universitātes Satversmei - 70 / Heinrihs Strods // Latvijas Vēsture. - Nr.1 (1993), 3.-5.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1148. Šilde, Ādolfs. Pirmā Republika : esejas par Latvijas valsti / Ādolfs Šilde. - [Rīga] : Elpa, 1993. - 379 lpp. - Bibliogr.: 345.-368. lpp. - Personu rād.: 369.-377. lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 322., 323., 325.lpp.

1994

1149. Akmentiņš, Roberts. Teoloģijas fakultāte / Roberts Akmentiņš // Latvijas Vēsture. - Nr.1 (1994), 3.-10.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1150. Gode, Haralds. Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātē / Haralds Gode // Akadēmiskā Dzīve. - Nr.36 (1994), 18.-22.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1151. Latvijas Universitātes svarīgāko notikumu hronika : (1940-1993) / J. Stradiņš, A. Varslavāns, J. Porietis, I. Ondzule, Dz. Cēbere // Latvijas Universitāte 75. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1994. - 71.-87.lpp.

Saturā profesora J. Auškāpa fotogrāfija: 74.lpp.

1152. Stradiņš, Jānis. Akadēmiskā izglītība Baltijā un Latvijas Universitātes priekšvēsture / Jānis Stradiņš // Latvijas Universitāte 75. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1994. - 13.-44.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 33.lpp.

1153. Stradiņš, Jānis. Profesors Jūlijs Auškāps. Mūža gājums, devums Latvijai un zinātnei / Jānis Stradiņš // Diena. - (Piel. "Sestdiena"). - Nr.36 (1994, 12.febr.), 11.lpp. : fotogr. ; Nr.42 (1994, 19.febr.), 11.lpp. : fotogr. ; Nr.48 (1994, 26.febr.), 11.lpp. : fotogr. ; Nr.54 (1994, 5.marts), 11.lpp. : fotogr. ; Nr.60 (1994, 12.marts), 13.lpp. : fotogr.

1154. Stranga, Aivars. LSDSP un 1934. gada 15. maija apvērsums. Demokrātijas likteņi Latvijā / Aivars Stranga. - Rīga : [b.i.], 1994. - 148 lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1155. Strods, Heinrihs. Latvijas Universitāte (1919-1940) / Heinrihs Strods // Latvijas Universitāte 75. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1994. - 45.-70.lpp. : portr.

Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

1156. Vēliņš, Jānis. Mana Gaismas pils : [atmiņas par LU un tās darbiniekiem 1918.-1944.g.] / Jānis Vēliņš ; mater. public. sagat. Sigizmunds Timšāns. - (Atgādnēs, atceres : Latvijas Universitātei - 75).

1.d.: "Neviena acs nepalika pilnīgi sausa" : [par LU organizēšanu un atklāšanas svīnībām] // Latvijas Vēstnesis - Nr.124 (1994, 22.okt.), 5.lpp.

2.d.: Patiesībai un daiļumam // Latvijas Vēstnesis. - Nr.125 (1994, 25.okt.), 5.lpp. ; Nr.127 (1994, 29.okt.), 5.lpp.

3.d.: Ražas ievākšanas laiks // Latvijas Vēstnesis. - Nr.127 (1994, 29.okt.), 5.lpp. - Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

4.d.: Divi lieli rektori : [par LU rektoriem Jūliju Auškāpu un Mārtiņu Prīmani] // Latvijas Vēstnesis. - Nr.128 (1994, 1.nov.), 5.lpp.

5.d.: Laikmetu mijas : [1939.-1940.g.] // Latvijas Vēstnesis. - Nr.128 (1994, 1.nov.), 5.lpp. ; Nr.131 (1994, 8.nov.), 7.lpp.

6.d.: Sarkana rektors [Jānis Paškevics] // Latvijas Vēstnesis. - Nr.131 (1994, 8.nov.), 7.lpp.

7.d.: Imports no Padomju Savienības // Latvijas Vēstnesis. - Nr.131 (1994, 8.nov.), 7.lpp. ; Nr.133 (1994, 12.nov.), 5.lpp. - Saturā minēts arī LU rektors J. Auškāps.

8.d.: Sarkano rektoru [Jāņa Paškevica un Jāņa Jurgena] maiņa // Latvijas Vēstnesis. - Nr.133 (1994, 12.nov.), 5.lpp. ; Nr.134 (1994, 15.nov.), 7.lpp.

9.d.: Vācu okupācijas laiks // Latvijas Vēstnesis. - Nr.134 (1994, 15.nov.), 7.lpp.

10.d.: Šķiršanās no Latvijas Universitātes // Latvijas Vēstnesis. - Nr.134 (1994, 15.nov.), 7.lpp.

1157. Zaķis, Juris. Latvijas Universitātei - 75 gadi / Juris Zaķis, Ilgars Grosvalds // Akadēmiskā Dzīve. - Nr.36 (1994), 3.-9.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1995

1158. The occupation and annexation of Latvia : 1939-1940 : documents and materials / apkop.: Ilga Grava-Kreituse, Inesis Feldmanis, Dietrich A. Loeber, Juris Goldmanis, Aivars Stranga ; tulk. Kārlis Streips ; zin. red. Dietrich Andre Loeber. - Rīga, 1995. - 362 lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1159. Stradiņš, Jānis. Latvijas Universitātes veidošanās, tās devums Latvijai un pasaules zinātnei / J. Stradiņš. - Kopsav. angļu val.: University of Latvia, it's development and contribution to Latvia and world science, 131.lpp. // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. - Nr.2 (1995), 108.-131.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1996

1160. Labsvīrs, Jānis. Zinātnei un tēvijai veltīta mūža noslēgums : [par profesoru Jūliju Auškāpu sakarā ar J. Auškāpa grāmatas "Zinātnei un tēvijai" 3. izdevuma publicēšanu] / Jānis Labsvīrs // Kurp ejam? : atmiņas un pārdomas / Jānis Labsvīrs. - [Īstlansija] : Gauja, 1996. - 2.d., 203.-207.lpp.

1161. Stradiņš, Jānis. Curriculum vitae : (ar atkāpēm un piebīdēm) / Jānis Stradiņš // Tāds bija mūsu laiks / Jānis Stradiņš, Kārlis Ēriks Arons, Arnis Viksna. - Rīga : Sprīdītis, 1996. - 301.-366.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 323., 328., 329., 363.lpp ; fotogr.: Tēlnieks Andrejs Jansons, Laima un Jānis Stradiņi pie Kārļa Jansona darinātā profesora J. Auškāpa krūšutēla: 328.lpp.

1162. Stradiņš, Jānis. Fraternitas Petropolitana simtgades reizē - ceļā no Petropolitana uz Metropolitana : [referāts Fraternitas Petropolitana simtgades atceres aktā Rīgā, 1996. gada 5. oktobrī] / Jānis Stradiņš // Fraternitas Petropolitana - 100. - (Faternitas Metropolitana ; Nr. 37/1993-1997). - Rīga : Fraternitas Petropolitana konvents, 1997. - 57.-65.lpp. : att.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1163. Stradiņš, Jānis. Fraternitas Petropolitana simtgadi sagaidot / Jānis Stradiņš // Fraternitas Petropolitana - 100. - (Faternitas Metropolitana ; Nr. 37/1993-1997). - Rīga : Fraternitas Petropolitana konvents, 1997. - 6.-8.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1997

1164. Ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvotie : [apbalvoto saraksts apbalvošanas secībā] // Triju Zvaigžņu gaismā. - Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1997. - 1.grām.: 1924-1940, 127.lpp.

LU profesoram Jūlijam Auškāpam ar Triju Zvaigžņu ordeņa domes 1933. gada 16. novembra lēmumu piešķirts III šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, kārtas Nr. 782 un ar Triju Zvaigžņu ordeņa domes 1934. gada 28. septembra lēmumu piešķirts II šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, kārtas Nr. 246.

1165. Labsvīrs, Jānis. Zinātnei un tēvijai veltīta mūža noslēgums : [par profesoru J. Auškāpu sakarā ar J. Auškāpa grāmatas "Zinātnei un tēvijai" 3. izdevuma publicēšanu] / Jānis Labsvīrs // Kurp ejam? : atmiņas un pārdomas / Jānis Labsvīrs. - 2. izd. - Rīga : [b.i.], 1997. - 198.-201.lpp.

Profesors J. Auškāps minēts arī grāmatas 47.lpp.

1998

1166. Gills, Nikandrs. Pauls Jurevičs : iss ieskats biogrāfijā / Nikandrs Gills // Filosofija : almanahs. - Rīga, 1998. - 140.-171.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1167. Grosvalds, Ilgars. Latvijas Universitātei - 80 : Latvijas Universitāte svešvaru spēlēs / Ilgars Grosvalds // Dabas un vēstures kalendārs '99. - Rīga : Zinātne, 1998. - (1999), 238.-243.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1168. Stranga, Aivars. LSDSP un 1934. gada 15. maija valsts apvērsums : demokrātijas likteņi Latvijā / Aivars Stranga. - Rīga : aut. izd., 1998. - 287 lpp. - Bibliogr.: 271. lpp. ; personu rād.: 272.-287. lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu: 217., 219.lpp.

1169. Treijs, Rihards. Jūlija Auškāpa laiks : (22.08.1938.-20.06.1940.) / Rihards Treijs. - (Izglītības ministri) // Latvijas valsts un tās vīri : Latvijas Republikas Valdības. Ministri savos darbos : 1918.-1940. : ar Pirmās Republikas un Otrās Republikas Saeimas un Valdības locekļu sarakstiem pielikumā. - Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1998. - 236.-243.lpp. : ģīm.

1170. Treijs, Rihards. Jūlija Auškāpa (1884-1942) laiks (22.08.1938.-19.06.1940.) : brīvvalsts pēdējais izglītības ministrs / Rihards Treijs // Latvijas Vēstnesis. - Nr.297/298 (1998, 20.okt.), 10.lpp. : portr.

1999

1171. Auškāps Jūlijs // No NKVD līdz KGB : politiskās prāvas Latvijā, 1940-1986 : noziegumos pret padomju valsti apsūdzēto Latvijas iedzīvotāju rādītājs. - Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 1999. - 34.lpp.

1172. Grosvalds, Ilgars. Latvijas Universitāte - latviešu nacionālās intelīģences veidotāja (1919-1940) / I. Grosvalds. - (Plenārsēde) // Latvijas Universitātei - 80 : konferences referātu tēzes. - Rīga : LU, 1999. - 236.-239.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1173. Grosvalds, Ilgars. Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāte (1919-1944) / Ilgars Grosvalds, Uldis Alksnis. - (Ķīmijas vēsture) // Latvijas Universitātei - 80 : konferences referātu tēzes. - Rīga : LU, 1999. - 74.-75.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1174. Latvijas Lauksaimniecības universitātei - 60 : kā tas sākās? : Jūlija Auškāpa laiks (22.08.1938.-20.06.1940.) : [par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas dibināšanu] // Zinātnes Vēstnesis. - Nr.17 (1999, 25.okt.), 4.lpp.

Fragments no grām.: Treijs Rihards. Latvijas valsts un tās vīri : Latvijas Republikas valdības. Ministri savos darbos : 1918.-1940. – Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1998. - 236.-243.lpp.

1175. Latvijas Valsts Universitātes vēsture 1940 - 1990 / sast. un zin. red. Heinrihs Strods. - Rīga : Latvijas Universitāte, 1999. - 562 lpp. - Bibliog.: 508.-552.lpp. - Kopsav. angļu val.: 504.-505.lpp., krievu val.: 506.-507.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 46.lpp.: portr.

1176. Stradiņš, Jānis. Atklāšanas runa 7. Baltijas intelektuālās sadarbības konferencē / Jānis Stradiņš // Zinātnes Vēstnesis. - Nr.15 (1999), 1.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1177. Stradiņš, Jānis. Zinātnieks starp tautu un varu / Jānis Stradiņš // Millenium: skats uz Latviju : [rakstu krājums]. - Rīga : Valters un Rapa, 1999. - 64.-87.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 66.lpp.

1178. Striķis, Voldemārs. Priekšvārds / Voldemārs Striķis // Lauksaimniecības augstākā izglītība Latvijā : 1862-1999 : enciklopēdija / red. kol.: Edvins Bērziņš... [u.c.]. - Jelgava : Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 1999. - 9.-10.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1179. Švalbe, K. Dažas atmiņu epizodes no maniem studiju un darba gadiem LU Ķīmijas fakultātē (1934-1944) / K.Švalbe. - (Ķīmijas vēsture) // Latvijas Universitātei - 80 : konferences referātu tēzes. - Rīga : LU, 1999. - 90.-91.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1180. Vārtukapteinis, K. Jelgavas Lauksaimniecības akadēmija / K. Vārtukapteinis // Lauksaimniecības augstākā izglītība Latvijā : 1862-1999 : enciklopēdija / red. kol.: Edvins Bērziņš ... [u.c.]. - Jelgava : Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 1999. - 24.-30.lpp.

Saturā fotogr.: Jelgavas LA Padomes 1. sēde, fotogr. sestais no kreisās - izglītības ministrs J. Auškāps: 26.lpp.

1181. Vārtukapteinis, K. Pirmā patstāvīgā LU atzara - Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas tapšana / Kaspars Vārtukapteinis. - (Plenārsēde) // Latvijas Universitātei - 80 : konferences referātu tēzes. - Rīga : LU, 1999. - 240.-241.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

2000

1182. Grosvalds, Ilgars. Gadsimtam un gadu tūkstošim aizejot : Latvijas Universitāte - latviešu nacionālās inteliģences veidotāja / Ilgars Grosvalds // Latvijas Vēstnesis. - Nr.473/476 (2000, 29.dec.), 23.lpp. ; Nr.3 (2001, 5.janv.), 16.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1183. Latvija 19. gadsimtā : vēstures apceres / redkol.: Jānis Bērziņš (atb.red.), Austra Mieriņa, Andrejs Plakans, Vita Zelče ; aut.: Gints Apals, Jānis Bērziņš, Ilgvars Butulis, Vija Daukšte, Aija Gudzuka, Ilga Grasmane, Valdis Kronis, Skaidrite Lasmane, Austra Mieriņa, Andrejs Plakans, Jānis Stradiņš, Gvido Straube, Edvards

Tādens, Vita Zelče ; Latvijas Universitātes Latvijas Vēstures institūts. - Rīga : Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2000. - 575 lpp. : il., tab.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 347.lpp.

1184. Tooms, Viljars. Divdesmit divdesmitajā : [par divdesmit Latvijas ministriem no Cēsu novada 20. gadsimtā] / Viljars Tooms // Druva : Cēsu rajona laikraksts. - (Piel. "Novadnieks" ; Nr.8). - Nr.94 (2000, 20.jūn.), 4.lpp.

Saturā arī par izglītības ministru J. Auškāpu.

2001

1185. Auškāps Jūlijs. - (Cēsu apriņķis : Cēsu pagasts) // Aizvestie : 1941. gada 14. jūnijs. - Rīga : Latvijas Valsts arhīvs : Nordik, 2001. - 181.lpp.

1186. Grosvalds, Ilgars. Par latviešu intelīģences šūpuli un tās ziedu : Latvijas Universitāte kā latviešu nacionālās intelīģences veidotāja / Ilgars Grosvalds // Tehnikas Apskats. - Nr.137/138 (2001), 21.-29.lpp. : portr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 21., 22.lpp.

1187. Grosvalds, Ilgars. Profesora Mārtiņa Prīmaņa dzīve, darbs un personība : [par LU bijušo rektoru un ķīmijas profesoru (1878-1950)] / Ilgars Grosvalds, Uldis Alksnis. - Lit.: 220.-221.lpp. (37 nos.) - Kopsav. angļu val.: 301.lpp. // Zinātņu vēsture un muzejniecība. - (Raksti / Latvijas Universitāte ; 639.sēj.). - (2001), 206.-221.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1188. Kundziņš, Kārlis. Latvijas Universitāte / Kārlis Kundziņš // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : Antēra, 2001. - Faksimilizdevums. - 11.sēj.: Latvija-Laubana, 21316.-21327. sl. : att.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1189. Ķīmijas fakultāte // Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga : Antēra, 2001. - Faksimilizdevums. - 10.sēj.: Krievu raksts-Latvija, 19506.-19509.sl.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1190. Ruska, Sarma. Salidojums Baižkalnā : [aicinājums bijušās Baižkalna pagasta skolas audzēkņu salidojumam] / Sarma Ruska // Druva : Cēsu rajona laikraksts. - Nr.88 (2001, 8.jūn.), 2.lpp.

Saturā minēts bijušais skolas audzēknis un skolas pārziņa Jāņa Auškāpa dēls, LU rektors, profesors Jūlijs Auškāps.

1191. Stradiņš, Jānis. Zinātne Latvijā un latvieši zinātnē / Jānis Stradiņš // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. - Nr.3./4 (2001), 14.-27.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1192. Zaķis, Juris. Latvijas Universitāte un Latvijas valsts // Zinātņu vēsture un muzejniecība. - (Raksti / Latvijas Universitāte ; 639.sēj.). - (2001), 8.-25.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

2002

1193. Auškāps Jūlijs // Latvijas enciklopēdija. - Rīga : Valērija Belokoņa izd., 2002. - 1.sēj.: A-Cēsu, 414.-415.lpp.

1194. Kaņepe, Mairita. Apliecinājums tautas kustībai : [par Arvīda Šnornieka sastādīto grāmatu "28. janvāra Draudzīgais aicinājums. 1935-1940"] / Mairita Kaņepe // Druva : Cēsu rajona laikraksts. - Nr.14 (2002, 25.janv.), 7.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1195. Raunas pagasts // Latvijas pagasti : Latvijas pagasti, novadi, pilsētu un novadu lauku teritorijas : enciklopēdija. - Rīga : Preses nams, 2002. - 2.sēj.: M-Ž, 231.-235.lpp. : il.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 235.lpp.

1196. Stradiņš, Jānis. Zinātne un zinātnieks Latvijas vēsturē : [akadēmiskā lekcija Latvijas Zinātņu akadēmijas Rudens pilnsapulcē 2002. gada 28. novembrī] / Jānis Stradiņš // Latvijas Vēstnesis. - Nr.188 (2002, 24.dec), 18.lpp. ; Nr.189 (2002, 28.dec.), 48.lpp. ; Nr.190 (2002, 30.dec.), 40.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps ; tekstā citāti no profesora J. Auškāpa grāmatas "Zinātnei un tēvijai".

1197. Stradiņš, Jānis. Zinātne un zinātnieks Latvijas vēsturē : [par zinātnes attīstību Latvijā : lekcija Latvijas Zinātņu akadēmijas Rudens pilnsapulcē 28.novembrī] / Jānis Stradiņš // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes. - 56.sēj., Nr.4/5/6 (2002), 91.-101.lpp.

Saturā citāti no profesora J. Auškāpa darbiem.

1198. Stradiņš, Jānis. Zinātne un zinātnieks Latvijas vēsturē : [par zinātnes attīstību Latvijā : lekcija Latvijas Zinātņu akadēmijas Rudens pilnsapulcē 28.novembrī] / Jānis Stradiņš // Izglītība un Kultūra. - Nr.47/48 (2002, 7.dec.), 8.-9.lpp. ; Nr.49/50 (2002, 14.dec.), 20.-21.lpp.

Saturā citāti no profesora J. Auškāpa darbiem.

1199. Tooms, Viljars. Vidusvidzemnieki Krievijā / Viljars Tooms // Druva : Cēsu rajona laikraksts. - (Piel. "Novadnieks"). - Nr.169 (2002, 29.okt.), 4.lpp.

Saturā arī par ievērojamu zinātnieku darbību Krievijā ; minēts profesors J. Auškāps.

2003

1200. Alksnis, Uldis. Ķīmiķu gatavošana Rīgas augstskolās 20. gadsimtā / Uldis Alksnis, Augusts Ruplis, Ilgars Grosvalds. - Bibliogr.: 200.-201.lpp. - Kopsav. angļu val.: 201.lpp. // Zinātņu vēsture un muzejniecība. - (Zinātniskie raksti / LU ; 653.sēj.). - (2003), [188.]-201.lpp. : tab., att.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1201. Auškāps Julijis : profesori, Latvijas universiteto rektori [LU rektors J. Auškāps 1935. gada 16. februārī ar Lietuvas prezidenta aktu Nr. 77 apbalvots ar Lietuvas kņaza Gedimīna 2. šķiras ordeni]. - (Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinas = Order of Grand Duke Gediminas. D.L.K. Gedimino 2-ojo laipsnio ordinas) // Už nuopelnus Lietuvai = For merits to Lithuania. - Vilnius : Daigai, 2003. - II: 1918-1940 metais Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliais pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas = List of Lithuanian and foreign citizens awarded by orders and medals of Lithuania, 1918-1940, 370.lpp., portr.:149.lpp.

1202. Grosvalds, Ilgars. MLĶF [Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes] vēstures lappuses šķirot / Ilgars Grosvalds // Jaunais Inženieris. - Nr.10/11(1256) (2003), 10.-11.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1203. Kapeniece, Ilga. Vai tiešām Aristoteļa svētki?... : [par alkoholisko dzērienu reklamēšanu Aristoteļa svētkos] / Ilga Kapeniece // Universitātes Avīze. - Speciālizlaidums (2003, aug.), 3.lpp.

Tekstā fragments no LU bijušā rektora, ķīmijas profesora J. Auškāpa uzrunas studentiem 1934. gada septembrī.

1204. Ķīmija Latvijas augstskolās. 4, Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāte laikā no 1919. līdz 1944. g.: ķīmiķu sagatavošana / Ilgars Grosvalds, Uldis Alksnis, Augusts Ruplis, Imants Meirovics. - (Apskati). - Lit.: 233.-235.lpp. - Kopsav. angļu val.: Chemistry in Latvian higher schools. 4, Department of chemistry of Latvian University (1919-1944), p.236 // Latvijas Ķīmijas Žurnāls. - Nr.3 (2003), 213.-236.lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu: 214., 222., 224., 230., 233.lpp.

1205. Ķīmija Latvijas augstskolās. 6, Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāte laikā no 1919. līdz 1944. g.: darba organizācija = Chemistry in Latvian higher schools. 6, Department of chemistry of the Latvian University in 1919-1944: work's organization / Ilgars Grosvalds, Uldis Alksnis, Imants Meirovics, Augusts Ruplis. - Kopsav. angļu val.: 206.lpp. // Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti. - Rīga : RTU, 2003. - 1. sēr.: Materiālzinātne un lietišķā ķīmija, 7.sēj., 189.-206.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1206. [Par Jūliju Auškāpu] // 20. gadsimta Latvijas vēsture / LU. Latvijas vēstures institūts. - Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003. - 2.[sēj.]: Neatkarīgā valsts: 1918-1940, 617., 746., 753., 761., 902.lpp.

1207. Stradiņš, Jānis. Science and scientist in Latvia: a historical perspective : [academic lecture delivered at the Autumn General Meeting of the Latvian Academy of Sciences on 28 November 2002] / Jānis Stradiņš // Proceedings of the Latvian Academy of Sciences. Section B, Natural, exact, and applied sciences. - Vol.57, N 1/2 (2003), p.42-55.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps ; tekstā citāti no profesora J. Auškāpa grāmatas "Zinātnei un tēvijai".

1208. Tooms, Viljars. Auškāps Jūlijs : [biogrāfija] / Viljars Tooms // Vidusvidzemnieku biogrāfiskā vārdnīca / Viljars Tooms. - Cēsis : Kultūras biedrība Harmonija, 2003. - 29.lpp.

2004

1209. Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā. 2. d., Tehniskās fakultātes Latvijas Universitātē, Rīgas Universitātē, Latvijas Valsts universitātē : 1919-1958 / redkol.: I. Knēts, J. Stradiņš ... [u.c.]. - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 2004. - 543 lpp. : il. - Lit.: 484.-508.lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu: 70., 84., 102., 103., 110., 118., 119., 124., 128., 134., 135., 138., 177., 186., 189., 195., 226., 243., 250., 260., 391., 395., 407., 488.lpp.

1210. Auškāps Jūlijs. - (Mācībspēku īsbiogrāfijas) // Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā / redkol.: I. Knēts, J. Stradiņš ... [u.c.]. - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 2004. - 2.d.: Tehniskās fakultātes Latvijas Universitātē, Rīgas Universitātē, Latvijas Valsts universitātē : 1919-1958, 171., 419.lpp.

1211. Auziņš, Arnolds. Konstantīns Čakste / Arnolds Auziņš. - Rīga : Jumava, 2004. - 106, [2] lpp., [8] lpp. iel. - Bibliogr.: 106.-[107.] lpp. - Personu rād.: 102.-[105.] lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1212. Klētnieks, Jānis. LU rektors un goda biedrs profesors Mārtiņš Bīmanis (1864-1946) / Jānis Klētnieks, Māris Baltiņš. - (Latvijas Universitātes akadēmiskās dzīves pieredze un tradīcijas) // Jubilejas izdevums = Anniversary edition / Latvijas Universitāte. - (Zinātniskie raksti / LU). - (2004), 243.-256.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1213. Ķīmija Latvijas augstskolās. 5, Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultāte laikā no 1919. g. līdz 1944. g.: zinātniskais darbs / Ilgars Grosvalds, Uldis Alksnis, Augusts Ruplis, Imants Meirovics. - (Apskati). - Lit.: 15.-20.lpp. - Kopsav. angļu val.: Chemistry in Latvian higher schools. 5, Scientific work in Department of chemistry of the Latvian University in 1919-1944, p.21 // Latvijas Ķīmijas Žurnāls. - Nr.1 (2004), 3.-22.lpp.

Saturā par profesoru J. Auškāpu: 3., 13., 14., 15.lpp.

1214. Latvijas Universitātei un Konservatorijai, 1919-1940 un latviešu pēckara izglītībai Latvijā un Rietumos veltīts rakstu krājums / [galv. red. Pēteris Norvilis ; atb. red. Jānis Priedkalns] ; Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienība. - Rīga : Elpa, 2004. - 331, [1] lpp. : il., portr., tab.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 23., 24., 102., 104., 105., 107., 109., 110.lpp.

1215. Rektors Jūlijs Auškāps (1884-1942). - (Latvijas Universitātes rektori un viņu darbība) // Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā / redkol.: I. Knēts, J. Stradiņš ... [u.c.]. - Rīga : Rīgas Tehniskā universitāte, 2004. - 2.d.: Tehniskās fakultātes Latvijas Universitātē, Rīgas Universitātē, Latvijas Valsts universitātē : 1919-1958, 111.-115.lpp.

1216. Stradiņš, Jānis. Par Triju Zvaigžņu ordeni un ordeņiem vispār / Jānis Stradiņš // Latvijas Vēstnesis. - Nr.151 (2004, 23.sept.), 8.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1217. Stradiņš, Jānis. Totalitāro okupācijas režīmu represijas pret Latvijas zinātni un akadēmiskajam aprindām (1940-1945) / Jānis Stradiņš. - (Padomju okupācija Latvijā 1940.-1941. gadā). - Atsauces un skaidrojumi: 155.-163.lpp. - Kopsav. angļu val.: Reprisals of totalitarian occupation regimes against science and academic circles in Latvia (1940-1945), p.163-164 // Totalitārie okupācijas režīmi Latvijā 1940.-1964. gadā : Latvijas Vēsturnieku komisijas 2003. gada pētījumi = Totalitarian occupation regimes in Latvia in 1940-1964 : research of the Commission of the Historians of Latvia 2003. - (Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti ; 13.sēj.). - Rīga : Latvijas vēstures institūts, 2004. - 130.-164.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1218. Tankler, Hain. On the relations between the University of Tartu and Latvia in the 1920's and 1930's / Hain Tankler, Algo Rämmer. - Bibliogr.: 42.-49.lpp. - Kopsav. latv. val.: Sadarbība starp Tartu universitāti un Latviju 20. gadsimta 20. un 30. gados, 49.lpp. // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes. - 58.sēj., Nr.1 (2004), 27.-49.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1219. Tankler, Hain. Relations between the University of Tartu and Latvia in the 1920s and 1930s / Hain Tankler, Algo Rämmer. - Atsauces parindēs // Tartu University and Latvia : with an emphasis on relations in the 1920s and 1930s / Hain Tankler, Algo Rämmer. - Tartu : Tartu Ülikool, 2004. - P.53-104.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1220. Tankler, Hain. Tartu University and Latvia : with an emphasis on relation in the 1920s and 1930s / Hain Tankler, Algo Rämmer. - Tartu : Tartu Ülikool, 2004. - 240 lpp., 24 lpp. iel.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 70, 76.lpp.

1221. Treijs, Rihards. Prezidenti : Latvijas valsts un ministru prezidenti (1918-1940) / Rihards Treijs. - Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2004. - 272 lpp. : il. - (Latvijas Vēstneša bibliotēka). - Ietver bibliogr.: 255.-267. lpp. un personu rād.: 268.-272. lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 117., 249.lpp.

1222. Vilka, Gunta. Vakardiena šodienai. LU Ķīmijas muzejs : [tekstā stāsta I. Grosvalds] / Gunta Vilka // Terra. - Nr.32 (2004, jūl.-aug.), 17.-19.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

2005

1223. Ķīmija Latvijas Universitātē (1919.-1944.) / I. Grosvalds, U. Alksnis, I. Meirovics, A. Ruplis. - Rīga : Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 2005. - 165, [1] lpp., [16] lpp. iel. - (Ķīmija Latvijas augstskolās). - Bibliogr.: 116.-145.lpp. (501 nos.).

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 12., 13., 19., 39., 40., 54., 67., 72., 73., 76., 78., 97., 107., 146.lpp.

1224. Latvijas brīvvalsts izglītības ministri : [par LU 63. konferences zinātnisko sēdi 2005. gada 5. februārī "Latvijas Republikas izglītības ministri (1918-1940) : portretu skices" ; tekstā stāsta Ina Druviete] // Skolotājs. - Nr.2 (2005), 105.-106.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1225. Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājumi un ekspozīcijas = The foundations and collections of the Latvian Museum of Chemistry / Ilgars Grosvalds, Uldis Alksnis, Augusts Ruplis, Imants Meirovics. - Lit.: 187.lpp. - Kopsav. angļu val.: 188.lpp. // Zinātņu vēsture un muzejniecība = History of sciences and museology. - (Raksti / Latvijas Universitāte ; 684.sēj.). - (2005), 180.-188.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1226. Latvijas vēsture : 20. gadsimts / aut.: Daina Bleiere, Ilgvars Butulis, Inesis Feldmanis, Aivars Stranga, Antonijs Zunda ; zin. red. Inesis Feldmanis. - [Rīga] :

Jumava, 2005. - 443, [1] lpp., [26] lpp. iel. - Bibliogr.: 428.-[429.] lpp. - Personu rād.: 434.-[444.] lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 197.lpp.

1227. Lorencs, Klāvs. Kāda cilvēka dzīve : Klāva Lorenca atmiņas / zin. red. Aurora Ūdre ; tulk. Kārlis Streips ; konsult: Uldis Norietis, Heinrihs Strods. - Rīga : Zelta grauds, 2005. - XIX, 475 lpp., [64] lpp. iel. - Teksts latviešu val., kopsav. angļu val.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

2006

1228. Auškāps Jūlijs // Es viņu pazīstu : latviešu biogrāfiskā vārdnīca. - [2.izd.]. - [Rīga : Multineo, 2006]. - 42.-43.lpp.

1229. Jūlijs Auškāps // Atgūstot mūsu atmiņu: cēsnieku stāsti par padomju deportācijām Latvijā. - Cēsis, 2009. - 44.-47.lpp. : fotogr.

1230. Ronis, Indulis. Izglītības ministrs Rainis un Latvijas Universitāte / Indulis Ronis. - Lit: 52.lpp. - Kopsav. angļu val.: Rainis - the minister of education and the University of Latvia, 51.-52.lpp. // Zinātņu vēsture un muzejniecība = History of sciences and museology / Latvijas Universitāte. - (Raksti / Latvijas Universitāte ; 693.sēj.). - Rīga : Latvijas Universitāte, 2006. - 43.-52.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1231. Zanders, Viesturs. Rīgas Latviešu biedrība (1868-1940) kā nacionālās grāmatniecības centrs / Viesturs Zanders. - Rīga : Akadēmiskais apgāds, 2006. - 158 lpp. : il.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 96.lpp.

2007

1232. Baltiņš, Māris. Latvijas Universitātes mācībspēku akadēmiskās runas un iestāju lekcijas Latvijas ideju vēstures kontekstā = Academic speeches and introductory lectures, pronounced by University of Latvia academic staff members, in the context of the history of intellectual ideas in Latvia / Māris Baltiņš. - Atsauces: 14.-15.lpp. - Kopsav. angļu val.: 14.lpp. // Zinātņu vēsture un muzejniecība = History of sciences and museology / Latvijas Universitāte. - (Raksti / Latvijas Universitāte ; 704.sēj.). - (2007), 7.-15.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1233. Kļaviņa, Sarma. Alvilu Augstkalnu (1907-1940) pieminot / Sarma Kļaviņa. - (Atceres - Bibliographical Articles. Alvilam Augstkalnam - 100) // Baltu filoloģija. - 16.sēj., Nr.1/2 (2007), 175.-182.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1234. Kristsons, Zigmārs. Rīgas laiks. 1919-1944 : [par korporācijas „Lettgallia” darbību] / Zigmārs Kristsons. - Lit.: 57.lpp. // Studentu korporācija Lettgallia : pirmie 100 gadi : 1899-1999 / [atb. red. Zigmārs Kristsons]. - [Rīga] : Studentu korporācija Lettgallia, 2007. - 24.-57.lpp. : fotogr.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1235. Latvijas universitāte // Latvijas enciklopēdija. - Rīga : Valērija Belokoņa izd., 2007. - 4.sēj.: Latv-Roja, 31.-32.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1236. Stradiņš, Jānis. Fraternitas Petropolitana simtgadi sagaidot : (fragmenti no albūmā "Fraternitas Metropolitana - 100" publicētiem rakstiem) / Jānis Stradiņš // Vivat Academia... : atmiņas un stāsti par buršu valsti / sastādījis Pēteris Bolšaitis. - Rīga : Antava, 2007. - 380.-394.lpp. : att.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

1237. Viksna, Arnis. Ceļš klinikā, zinātnē, augstskolā, dzīvē : [par profesoru Jāni Rubertu] / Arnis Viksna // Profesors Dr. med. Jānis Ruberts : dzīve un darbs / sast. Sandra Ranka ; bibliogr. red. Diāna Paukšēna ; Latvijas Universitātes Bibliotēka. - (Latvijas Universitātes rektori). - Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2007. - 20.-35.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

2008

1238. Grosvalds, Ilgars. Jūlijs Auškāps - ar sirdsdegsmi Tēvzemei, (1884-1942) / Ilgars Grosvalds. - Avoti un literatūra (Jūlija Auškāpa darbi, raksti par Jūliju Auškāpu): 254.-267.lpp. // Laikmets un personība / LR Izglītības un zinātnes ministrija, Latvijas Universitāte. - Rīga : RaKa, 2008. - 10.krāj., 218.-267.lpp.

1239. Izglītības ministri Latvijā, (1918-2008) // Laikmets un personība / LR Izglītības un zinātnes ministrija, Latvijas Universitāte. - Rīga : RaKa, 2008. - 10.krāj., 9.-11.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

2009

1240. Das Ende der ersten lettischen Republik zerrieben zwischen den Kriegsfrenten. - (Lettland, ein Land zwischen Ost und West, ein Schmelztiegel von ruischen, skandinavischen und zentraleuropäischen Einflüssen : ein historischer Überblick) // Lett-landweit : Nachrichten und aktuelle Informationen über Lettland für Reisende. - [N]1 (2009), S.13-25.

Saturā minēts izglītības ministrs J. Auškāps: 21.lpp.

1241. Lācis, Visvaldis. Soross nacionālismu vienādo ar komunismu : [par ASV miljardiera Džordža Sorosa uzskatiem par nacionālismu] / Visvaldis Lācis // Neatkarīgā Rīta Avīze. - Nr.286 (2009, 10.dec.), 3.lpp.

Saturā minēts profesors J. Auškāps.

1242. Latvijas Universitātes rektori = Rectors of the University of Latvia // 90 Latvijas Universitātes mirkļi = 90 moments of the University of Latvia. - [Rīga : Latvijas Universitāte, 2009]. - 5.lpp. : ģīm.

Saturā arī LU rektora J. Auškāpa dzīves dati un portrets.

1243. Profesors Dr. honoris causa Augusts Tentelis : dzīve un darbs / Latvijas Universitātes bibliotēka ; [sast. Mārīte Saviča ; bibliogr. sast. Diāna Paukšēna, Dita Tretjakova ; bibliogr. red. Sandra Ranka ; angļu valodā tulkojis Normunds Titāns,

krievu valodā tulkojusi Raisa Pavlova]. - Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2009. - 247 lpp. : il., faks. - (Latvijas Universitātes rektori). - Ietver bibliogr. (122.-219. lpp.) un rād. (220.-246. lpp.).

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 148., 149., 150., 151., 154., 155., 156., 162., 166., 168., 177., 178., 181., 182., 183., 184., 185., 186., 187., 188., 189., 190., 191., 192., 193., 195., 196., 197., 200., 201., 202., 203., 204., 205., 206., 207., 208., 209., 210., 212., 213., 214., 216., 218., 219.lpp.

1244. Sasniegtais // Latvijas Universitāte 90 gados : dzīve / [Laura Ardava ... [u.c.] ; Latvijas Universitāte. Sociālo zinātņu fakultāte. Komunikācijas studiju nodaļa]. - Rīga : Latvijas Universitāte, 2009. - 58.-59.lpp. : portr.

Saturā iemā arī par LU rektora J. Auškāpa darbību.

1245. Sprūde, Viesturs. 1939. gada 18. marts : [par bijušā izglītības ministra J. Auškāpa rīkojumu par vingrošanu, sporta, ritmikas, plastikas un deju mācību kursiem] / Viesturs Sprūde // Latvijas Avīze. - Nr.75 (2009, 18.marts), 2.lpp.

1246. Stradiņš, Jānis. Baltijas zinātņu vēstures konferenču 50 gadi: 1958-2008 = 50 years of the Baltic conferences on the history of sciences: 1958-2008 : ievadlekcija 23. Starptautiskajā Baltijas zinātņu vēstures konferencē, Rīgā, RTU, 2008. gada 9. oktobrī / J. Stradiņš. - Lit.: 23.-24.lpp. - Kopsav. angļu val.: 50 years of the Baltic conferences on the history of sciences: 1958-2008, p. 24-25 ; kopsav. krievu val.: Конференция по истории науки Прибалтики 50 лет: 1958-2008, с. 25 // Humanitārās un sociālās zinātnes : zinātņu un augstskolu vēsture. - (Zinātniskie raksti / Rīgas Tehniskā universitāte ; 8.sērija). - Rīga : RTU, 2009. - 15.sēj., 9.-25.lpp. : il.

Saturā minēts profesors J. Auškāps: 17.lpp.

1247. Stradiņš, Jānis. Ievadijuma : akadēmiskā lekcija "Zinātne un zinātnieks Latvijas vēsturē" / Jānis Stradiņš // Zinātnes un augstskolu sākotne Latvijā / Jānis Stradiņš. - Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. - 29.-32., 34.lpp. : fotogr.

Saturā arī par LU rektoru J. Auškāpu ; citēti fragmenti no J. Auškāpa grāmatas "Zinātnei un tēvijai".

1248. Stradiņš, Jānis. Zinātnes un augstskolu sākotne Latvijā / Jānis Stradiņš ; Latvijas Zinātņu akadēmija, LU Latvijas vēstures institūts. - Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. - 639, [1] lpp. : il., kartes, faks. - Ietver bibliogr. (nodaļu beigās) un rād. (587.-638. lpp.). - Teksts latviešu val., kopsavilkumi angļu un krievu val.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 29.-32., 34.lpp.

2010

1249. Stradiņš, Jānis. Latvijas intelektuālās un politiskās elites izveidošanās : problēmas un pretrunas : raksts veidots uz lekcijas pamata, kas nolasīta Letonikas 3. kongresa atklāšanas sēdē, Rīgā, 2009. gada 26. oktobrī / Jānis Stradiņš. - Avoti: 16.-18.lpp. // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A.daļa, Sociālās un humanitārās zinātnes. - 64.sēj., Nr.1/2 (2010), 4.-18.lpp.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps.

2011

1250. Baķe, Māra. Profesora Jūlija Auškāpa piemiņai : [par ķīmiķi, profesoru Jūliju Auškāpu (1889-1942)] / Māra Baķe // Druva : Cēsu rajona laikraksts. - (Piel. "Novadnieks"). - Nr.93 (2011, 18.jūn.), 9.lpp. : portr.

2012

1251. Hanovs, Deniss. Laiks, telpa, vadonis : autoritārisma kultūra Latvijā, 1934-1940 / Deniss Hanovs, Valdis Tēraudkalns ; rec.: Vita Zelče, Manfrēds Kerners. - Rīga : Zinātne, 2012. - 326 lpp. : il. - Ietver bibliogr. ([303.]-320. lpp.) un rād. ([321.]-326. lpp.).

Tekstā minēts arī profesors Jūlijs Auškāps: 116.-117., 262.lpp.

1252. Klētnieks, Jānis. Ģeodēzijas izglītība un zinātne Latvijā, 1862-1990 / Jānis Klētnieks ; rec.: Alīda Zigmunde, Jānis Balodis ; Rīgas Tehniskā universitāte. - Rīga : RTU Izdevniecība, 2012. - 309 lpp. : il., kartes, faks. - Ietver bibliogr. (zemsvītras piezīmēs) un rād. (292.-309. lpp.). - Teksts latviešu val., kopsavilkums angļu un krievu val.

Saturā minēts arī profesors J. Auškāps: 117., 118.lpp.

Profesora J. Auškāpa npublicētie darbi

1. Auškāps J. Curriculum vitae, 1927. 3 lpp. Mašīnraksts. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 20. krājums.

2. Auškāps J. Sikrūpniecībai piemērotās auduma izraibošanas metodes krāsās. 69 lp. Teksts: 2.-23.lp., izraibošanas paraugi: 24.-69.lp. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 20. krājums.

3. Auškāps J. Uzruna Cēsu skolotāju institūta atklāšanā, 1938. gada 23. oktobrī. 3 lp. Rokraksts (ar tinti). Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 20. krājums.

Nepublicētie darbi par profesoru J. Auškāpu

1. Auškāps Jūlijs : Ķīmijas fakultātes zinātniskais un pedagoģiskais personāls. Sast. A. Kešāns. Rīga, 1938. gada vasara. 27 lp. Rokraksts. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 12. krājums.

2. Gode H. Atmiņas par Ķīmijas fakultāti, 1937-1939. Rīga, 1968. 81 lp. Mašīnraksts. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 66. krājums. Saturā par profesoru J. Auškāpu: 23., 63., 64., 65., 76.lpp.

3. Plūksna, Jānis. Auškāpu dzimtas koks [shēma]. Latvijas Kultūras fonds.

4. [Ripa, Oļģerts]. Profesors Jūlijs Auškāps. 12 lp. Bez paraksta. Mašīnraksts. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 20. krājums.

Dokumenti par profesoru J. Auškāpu

1. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 20. fonds, inv. Nr. 6861, šifrs 20-1-5, 18 lp. [Jūlija Auškāpa personīgā lieta].
2. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 7427. fonds, 13. apraksts, 105. lieta.
3. Auškāps Jūlijs. Cēsu muzeja krājums.

Profesora J. Auškāpa darbu nosaukumu alfabētiskais rādītājs

Profesora J. Auškāpa darbu nosaukumu palīgrādītājā blakus katram nosaukumam uzrādīts tā bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs.

“Ir un tiek...”	60
“Lai izkoptu savu nacionālo seju, tautas sprauž jaunas līnijas ...”	120
“Nacionālisma pamats ir ticība, ka katrai tautai ...”	121
“Nekur tik spilgti...”	122
“Smalku un cēlu, kā ziedu lapas ...”	124
“Smalku un cēlu...”	69
15. maija Latvija	101, 123
1918	102
1934. g. 15. maijs un gara kultūra	88
Aicinājums izglītības resora iestāžu un skolu darbiniekiem	108
Akadēmisko gadu sākot!	40
Atjaunotā Latvija prasa, lai tās dēli un meitas augtu dzīves ciņas priekam	109
Atjaunotās Latvijas ceļi audzināšanā	110
Audumu izraibošana krāsās ar roku iespiežot	14
Augstāk un augstāk	74
Augstskola un valsts	90
Augšup un mūžībā	91
Balināšana un krāsošana latvju daiņās	26
Būsim skopi vārdos un lietišķi saturā!	126
Būsim visi aktīvi valsts drošības atbalstītāji un sekmētāji	111
Ceļš uz sevi	92
Ceļu sākot	112
Dabas zinātnes, tehnika un materiālisms	41
Dabaszinātnes, tehnika un materiālisms	42
Darba gaita mūsu Universitātē	75
Darbu sākot	93
Dažas ķīmiski mērcēto linu balināšanas grūtības	27
Dažu tautas lietoto krāsojumu izturība	127
Diploms vien nedos priekšrocības	76
Divdesmit gadu izglītības darbā	94
Dzīves vienkāršība un dzīves krāšņums	77
Eine einfache Absorptionsvorrichtung	58

Gadījums vai likteņa griba	78
Iedzīvināšana	113, 128
Iespiestais vārds un tehnika	59
[Ievadraksts, veltīts jauna LU akadēmiskā gada sākumam]	95
Izglītība un labklājība	34, 61
Izglītības ministra pateicība	96, 129
Izglītības ministra pateicība svinīgo izlaiduma aktu dalībniekiem	114
Izglītības ministra prof. J. Auškāpa referāts Valsts kultūras padomē par audzināšanu atjaunotā Latvijā	115
Izglītības ministra profesora Dr. J. Auškāpa referāts Valsts kultūras padomē 1939. g. 1. februārī	116
Izglītības ministrs Dr. J. Auškāps par jauno izglītības resora budžetu	117
Izredzēts un aicināts	118, 130, 134
Jaunas vēsmas universitātē	43
Jaunatnei jāaug zinātnes mīlestībā un ideālismā	79
Kad kalpot ir valdīt	97
Kas latvietim savs un īpatnējs	62
Katanolu lietošana hromādu krāsošanai ar bāziskām krāsvielām	132
Kā rakstāma grāmata	44
Kultūras politika	119
Kultūras pretrunas	63
Kultūras vērtību tapšana un izplatīšana	80
Ķīmijas problēmas un uzdevumi Latvijā	35
Ķīmijas tehnoloģija	98
Latviešu gars un zinātne	81
Latviešu nākotnes ceļi	64
Latvijas linu ķīmiskais sastāvs	23, 28
Latvijas Universitātes rektora profesora J. Auškāpa apsveikums Rīgas Politehniskā institūta 75. g. atceres aktā 16.V 1936. g.	99
Linu dziju un audeklu balināšana	16
Linu mērcēšana	17
M. Bertelo (Berthelot) sintēzes un nopelni lietišķā ķīmijā	24
Marcelin Berthelot	21
Materiālā un gara kultūra	65
Matērijas vērtības augšana un zušana : š. g. septembrī LU gada svētkos noturētā akadēmiskā runa	31
Mācības spēku zinātniskā darbība un svarīgākie notikumi universitātē 1933./34. m. g.	36

La methode spectrophotométrique de la définition des matières colorantes sur les fibres textiles	7
Mums vajaga dziļāka dzīves satura un lielāku mērķu	32
Mūsu kultūras progress	66
Mūsu laikmeta saule apspīd arī [Latvijas Universitātes] akadēmiskā gada noslēgumu	82
Mūžīgās Latvijas sapņi un īstenība	83
Nacionālā apziņa, lepnums un gods	131, 135
Nātres šķiedra	18
Neatmaidīgā darbā	84
No plašuma – dziļumā	45
No zemes pret debesīm	46
Nu ir laiks	47
Organisko krāsvielu absorbcijas spektru kvantitatīvas izvērtēšanas mēģinājums	29
Par darbu	37, 67, 85, 100
Par jaunību un vecumu	86
Par laiku	48
Pārskats par ārzemju komandējumu 1926. gada vasarā	22
Personība	49
Prof. Dr. E. Rozenšteina piemiņai	33
Radišanas prieks	68
Rektors prof. Dr. J. Auškāps aicina nodoties zinātniskam darbam	50
Rektors prof. Dr. J. Auškāps par universitātes uzdevumiem	87
R. L. B. Zinātņu komiteja...	30
Sievietes vara	51
Speciālisti	52
Spektrophotometrische Bestimmung der Farbstoffe auf der Faser	3
Tautas universitātes nozīme Latvijā	15
Tekstilrūpniecības izredzes un uzdevumi Latvijā	19
Tradīcijas	53
Turpmākais darbs izglītības resorā	103
Universitātes 15. gada svētkos	38
Universitātes aicinājums	54
Universitātes pateicība	70
Universitātes rektora pateicība	55
Universitātes rektora prof. Dr. M. Prīmaņa 60 gadu [jubileja]	104
Vadonis un skola	125
Varonība un laiks	105
Zaudējumi no jēlādu bojāšanas kautuvēs	25

Ziedonis un eksāmeni	71
Zinātne un dzīves prieks	106
Zinātnei un tēvijai	107, 133,
Zinātnei un tēvijai	136
Zinātniski atvaļinājumi mācības spēkiem universitātē	89
Zur Schwefelsäurebestimmung im Leder	72
	1, 4, 8
К реакции получения шиффовых оснований с помощью нитрозосоединений	
О влиянии акридинового кольца на окраску	2
О влиянии акридинового кольца на цвет некоторых красящих веществ	5, 9
О применении β -нафтол-сульфида для холодного крашения и печатания	20
О спектрофотометрическом определении красящих веществ на волокнах	10
Об определении красящих веществ на тканях с помощью спектроскопа	6
От студентов химического факультета будет требоваться фабричный стаж – говорит ректор университета проф. Ю. Аушкап	56
Печать в помощь науке	39
Получение ледяных окрасок с помощью β -нафтол- α -сульфида	13
Получение паракрасного с помощью β -нафтосульфида	12
Прогресс нашей культуры	73
Спектрофотометрический метод определения красящих веществ на волокнах	11
Традиции	57

Personu alfabētiskais rādītājs

Personu paligrādītājā ietvertas visas personas, kas minētas bibliogrāfiskajā rādītājā, līdzās uzrādot bibliogrāfiskā apraksta kārtas numuru. Ja publikācija ir par personu vai tā ir tekstā minēta, attiecīgais bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs likts iekavās.

Adamovičs Ludvigs	98, 619, (629), (632), (639), (653), 675, 854, 882, 937, 938, 1074
Aigars P.	855
Akmentiņš Roberts	584, 1149
Alksnis Uldis	1173, 1187, 1200, 1204, 1205, 1213, 1223, 1225
Andersons Edgars	1097
Apals Gints	1183
Aperāns Jānis	788
Ardava Laura	1244
Arons Kārlis Ēriks	1161
Augstkalns Alvils	(1233)
Auseklis	(945)
Auškāps Jānis	(1190)
Auziņa-Smith Inese	1113
Auziņš Arnolds	1211
Balodis Jānis	(474), 1252
Baltiņš Māris	1212, 1232
Barons Krišjānis	(209), (216), (469), (689), (807), (951), (972), (1039), (1047)
Bertelots Marcelīns	(21), (24), (590), (591), (592)
Bērziņa I.	1129
Bērziņš A.	231, 254, (485), (500)
Bērziņš Alfrēds	1076, 1082
Bērziņš Edvīns	1178, 1180
Bērziņš Jānis	1183
Bērziņš Ludvigs	(625)
Bieļa J.	793
Bilmans A.	593, 616
Birkerts Pēteris	574
Birzniņš J.	(255), (810)
Bimanis Mārtiņš	(633), (1212)
Bīne Jēkabs	678
Blahers Kārlis	171
Bleiere Daina	1226
Blese Ernests	107, 947
Blumbergs J.	(510)
Bolšaitis Pēteris	1236

Brēmanis G.	444, 445
Brigadere Anna	128, (787), (791)
Broka J.	63
Butulis Ilgvars	1183, 1226
Cēbere Dzintra	1151
Čaks R.	862
Čakste Jānis	(676)
Čakste Konstantīns	(1211)
Čamanis J.	(769)
Daģis Jānis	573
Dauge Aleksandrs	621, (823)
Daukste Vija	1183
Dāle Pauls	579, 953, 1110
Dārziņš V.	679
Dēliņš R.	863
Druva Jūlijs	(869)
Druviete Ina	1224
Dunsdorfs Edgars	1089, 1093, 1130
Endzelīns Jānis	26
Ermansons T.	956
Feldmanis Inesis	1158, 1226
Fišers M.	(630)
Freijs Alberts	107, 866,
Gailīte Angelika	1075
Gills Nikandrs	1166
Gode Haralds	1150
Goldmanis Juris	1158
Grasmane Ilga	1183
Graubiņš J.	958
Grava-Kreituse Ilga	1158
Grīnbergs Teodors	(941)
Grīns Aleksandrs	85, 88
Grīslis Egils	1104
Grosvalds Ilgars	1111, 1117, 1131, 1138, 1157, 1167, 1172, 1173, 1182, 1186, 1187, 1200, 1202, 1204, 1205, 1213, 1222, 1223, 1225, 1238
Gudzuka Aija	1183
Gulbis Fricis	198, (629), (632), (711)
Gustavs Ādolfs	(263), (729)
Hanovs Deniss	1251
Holsti R.	(833)
Igo Viktors	(224), (225)
Jansons Andrejs	(1161)
Jansons Kārlis	(715), (1161)

Jaunarājs K.	234
Jumiķis A.	970
Jurevičs Pauls	882, 1073, (1166)
Jurgens Jānis	(1072), (1156)
Kalniņš Jānis	(811)
Kalpaks Oskars	(847)
Kaņepe Mairita	1194
Kapeniece Ilga	1203
Kauliņš Jānis	(621), (622)
Kazerovskis Kārlis	1091
Kārklīņš Jānis	(743)
Kerners Manfrēds	1251
Kirhenšteins Augusts	593
Klaustiņš Gustavs	19
Klaustiņš R.	26
Klētnieks Jānis	1212, 1252
Kļaviņa Sarma	1233
Knēts Ivars	1209, 1210, 1215
Krastiņš A.	294
Krēsliņš Andris	1112, 1132
Krikštopaitis Juozas	1133
Kristsons Zigmārs	1234
Kronis Valdis	1183
Kronvalds Atis	(297), (302), (304), (308), (808), (809), (885), (929)
Krūklītis Kārlis	1098, 1100
Kulitāns Pēteris	294
Kundziņš Kārlis	642, 1188
Kurcalts K.	64
Kviesis A.	(671)
Ķešāns Augusts	170, 691, 975
Ķevietis P.	27, 28
Ķuze Vilhelms	(848)
Labsvīrs Jānis	136, 1160, 1165
Lamsters J.	19
Lapinskis A.	473
Lapiņš Jānis	65, 125, 886
Lasmane Skaidrīte	1183
Laube Eižens	1070
Lācis Jūlijs	(1119)
Lācis Visvaldis	1241
Leimanis Eižens	1090, 1106
Lejiņš Pauls	(1119)
Lejnieks Edgars	(817)
Lezdiņš J.	19

Ligotņu Jēkabs	61, 107, 110, 419
Linis Viktors	1099
Loeber Dietrich A.	1158
Lorencs Klāvs	1227
Maldonis Voldemārs	631
Malvess R.	818
Masariks T. G.	(206)
Medenis Jānis	(791), (797)
Meierovics Zigfrīds Anna	(183), (671)
Meirovics Imants	1204, 1205, 1213, 1223, 1225
Melnalksnis Augusts	612
Mieriņa Austra	1183
Morbergs Kristaps	(814), (884)
Munters Vilhelms	(500)
Norietis Uldis	1227
Norvilis Pēteris	1214
Ņūtons Ēriks	(944)
Ondzule Irēna	1151
Ozoliņa-Keņģe Marija	1113
Ozoliņš Kārlis Aleksandrs	891
Panteļejevs Andrejs	1114
Paškēvics Jānis	(1072), (1156)
Paukšēna Diāna	1237, 1243
Pavlova Raisa	1243
Petrikalns Alfrēds	651, 699, 988
Plakans Andrejs	1183
Porai-Koschitz A.	3, 7
Porietis Jānis	1151
Priedkalns Jānis	1214
Prīmanis Mārtiņš	(104), 170, (310), (802), (804), (825), (827), (829), (838), (840), (842), (843), (927), (1072), (1156), (1187)
Pumpītis J.	62
Punka A.	994
Rainis	(1230)
Raipulis Jēkabs	574
Raisters Augusts	1078
Ramats Ed	755
Rammer Algo	1218, 1219, 1220
Ranka Sandra	1237, 1243
Rapoports E. St.	(700)
Ričmonds Herberts	(281), (282), (283)
Rončevskis Konstantīns	(219)
Ronis Indulis	1230

Rozenšteins Eižens	(33)
Rozentāls Janis	(676), (693)
Ruberts Jānis	(1237)
Rubulis V.	(819)
Ruplis Augusts	1200, 1204, 1205, 1213, 1223, 1225
Ruska Sarma	1190
Saliņš K.	65
Saviča Mārīte	1243
Schutzenberger Paul	170a
Sīlivasks Karls	1133
Skaidrā M.	224
Slaucītājs Leonīds	1080
Sopere Vera	1088
Soross Džordžs	(1241)
Sprūde Viesturs	1245
Stradiņa Laima	(1161)
Stradiņš Jānis	136, 575, 1095, 1101, 1102, 1108, 1115, 1118, 1121, 1122, 1133-1140, 1143-1146, 1151-1153, 1159, 1161- 1163, 1176, 1177, 1183, 1191, 1196-1198, 1207, 1209, 1210, 1215, 1236, 1246-1249
Stranga Aivars	1154, 1158, 1168, 1226
Straube Gvido	1183
Straumanis M. E.	1071
Streips Kārlis	1158, 1227
Striķis Voldemārs	1178
Strods Heinrihs	1147, 1155, 1175, 1227
Students Jūlijs Aleksandrs	574
Svinhufvuds Pērs	(761)
Šilde Ādolfs	1087, 1096, 1116, 1141, 1148
Širants V.	834
Šmits Pēteris	677
Šneidere I.	1129, 1142
Šnornieks Arvīds	113
Šops K.	217, 273, 385, 386, 493, 768, 1003
Šterns Roberts	715
Švalbe K.	1179
Švābe Arveds	231, 254, 1066
Tankler Hain	1218, 1219, 1220
Tauriņš A.	1105
Tādens Edvards	1183
Tentelis Augusts	(248), 354, (726), (728), (731), 740, (749), (874), 879, (886), (1243)
Tēraudkalns Valdis	1251
Tihovskis H.	564
Timšāns Sigizmunds	1156

Titāns Normunds	1243
Tooms Viljars	1184, 1199, 1208
Treijs Rihards	1169, 1170, 1174, 1221
Tretjakova Dita	1243
Tunbergs Svens	(756), (763)
Ulmanis Kārlis	(78), (118), 125, (128), (130), (131), (134), (135), (218), 231, 254, (260), (261), (262), (274), (282), (283), (297), (303), (308), (309), (316), (320), (365), (449), (474), (478), (484), (504), (505), (570), (571), (573), (649), 662, (663), (670), (694), (738), (778), (800), (836), (847), (883), (897), (916), (919), (920), (926), 927, (929), (930), (932), (956), (958), (980), (991), (1014-1023), (1030), (1031), (1041), (1048- 1050), (1056-1059), (1082), (1083), (1089), (1130)
Uļjāns H.	220
Unāms Žanis	130, 131, 134, 135, 946
Upenieks H.	278
Ūdre Aurora	1227
Vanaga Melānija	1123
Varslavāns Alberts	1151
Vārtukapteinis Kaspars	1180, 1181
Veidemanis A.	23, 28
Veidemanis Rūdolfs	848
Vēliņš Jānis	1072, 1081, 1110, 1156
Vilciņš Tāivaldis	1124, 1142
Vilka Gunta	1222
Virza Edvarts	(527), (547)
Viksna Arnis	1161, 1237
Vitols Alfrēds	(743)
Vitols Jāzepe	(783)
Zaķis Juris	1157, 1192
Zanders K.	851
Zanders Viesturs	1231
Zariņš Eduards	(753)
Zaube J.	934
Zālītis Atis	67, 85, 88, 97, 100, 860
Zālītis J.	783, 1025
Zeids Teodors	852
Zelče Vita	1183, 1251
Ziemelis Edmunds	(1069)
Zigmunde Alide	1252
Zirnis Egils	136
Zunda Antonijs	1226
Zvaigznīte Al	936

Авербух А. Я.	1086
Амслер Н. К.	1, 2, 4, 5, 8, 9
Вальден П.	(1125)
Гросвалд И.	1125
Павлова Н. Ю.	1086
Порай-Кошиц А. Е.	1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 20
Страдынь Я. П.	1103, 1107, 1126, 1127, 1128
Шиманская М. В.	1107
Эйдус Я. А.	1103

Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds
Baznīcas ielā 5, Rīgā, LV-1010
Tālr. 67034535

Iespiests SIA "Latgales druka"
Baznīcas ielā 28, Rēzeknē, LV-4601
Tālr.: 64607176, fakss: 64625938